Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

186 M 13 KW 186 . M 13

AUR. THEODOSII MACROBII V. Cl. & inluſtris OPERA.

ACCEDUNT
Notæ integræ
ISACII PONTANI, JOH. MEURSII, JACOBI GRONOVII.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina { ARNOLDI DOVDE, CORNELII DRIEHVYSEN, } 1670.

Cum Privilegio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

AUR. THEODOSII MACROBII

V Cl. & inluſtris

Commentarius in Somnium Scipionis lib. II.

Saturnalia lib. VII.

De differentiis & ſocietatibus Græci Latinique verbi Libellus.

Cum integris & ex chirographo auctis JOH. ISACII PONTANI, JOH. MEURSII, JACOBI GRONOVII *Notis.*

Koninklijke Bibliotheek te's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Reverendiſſimo & Celſiſſimo Principi

AC DOMINO

D. FERDINANDO.

Dei gratia Epiſcopo Paderbornenſi, Coadjutori Monaſterienſi, S. Romani Imperii Principi, Comiti Pyrmontano, Libero Baroni de Furſtenberg,

Domino ſuo Clementiſſimo.

REges Perſarum, Reverendiſſime ac Celſiſſime Princeps, aquam è profluente pomumve hortenſe calloſa manu oblatum læti & propitii exceperunt. Nihilo forſan iſtis pretioſius hoc, quod Reverendiſſimæ Celſitudini Tuæ humillima cum obſervantia ſubmitto. Inſtrumentum tamen eruditionis, liber, eſt, & quidem è felici proventu veterum: quales Rev. Celſitudo Tua contemnere haudquaquam conſuevit. Neque auctoris modo doctrina cenſendus, ſed etiam eorum, quorum ille potiſſimum ſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

pientiam eruit & revelat, duorum maximorum ævi omnis ingeniorum, Cygni Andini, & Arpinatis,

Qui tibi, Roma, caput, cum loquereris, erat.

quorum uterque hac ętate, quoties dextra, & ſceptrum & ſceptro ſanctius ampliusque, pedũ geſtare ſolita, calamum ſumpſiſti, neminem te ſibi agnoſcit ſimiliorem: adeo amborum, quod vix ipſis conceſſum, facultatem æquaſti. Magna eſt, fateor, temeritas mea, ſed intra tuam, opinor, clementiam. Et quis non ſumeret animos, auderetque aliquid tantæ majeſtatis voce ad laborem capeſſendum & literas perſequendas exemplo propinquo monitus & inſtigatus? quod mihi contigiſſe, quoad vixero, meminero. Parum quidem merenti: ſed cum quidquid unquam magnorum Principum exiſtimationem auxit, omne fulgeat excellenter in virtutibus tuis, hoc quoque Auguſti Cæſaris exemplum ſeculo debebas. Hunc enim memorant mire gaviſum, ſi qui etiam è media plebe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

plebe filios filiasve ipſi regiones Italiæ reviſenti approbarent, & gratia præmiiſque proſecutum. Nam quod etiam dediſti *domina conſurgere menſa*,

Qua celebrem mea vota lyra? quas ſolvere grates
Sufficiam?

Quod poſſum, Reverendiſſimam Celſitudinem Tuam ad hæc graviſſimorum & doctiſſimorum hominum Saturnalia invito. Nec me deterret, quod haud dubie jam ſæpius cum iiſdem ſyntheſinatus vixiſti. ſunt enim paullo nunc apparatiora, & quamvis non eſſent, non tamen, ut crambe recocta, ori ſapido faſtidium facerent. Deum immortalem ſupplex veneror, ut Rev. C. T. Neſtoreos annos cum pace & affluentia largiatur. Lugduni a. d. VI. Idus Maias A. C. CIↃ IↃ CLXX.

Reverendiſſimæ Celſitudinis Tuæ
Cliens & famulus devotiſſimus
JACOBUS GRONOVIUS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

JACOBUS GRONOVIUS

LECTORI.

S. P. D.

SI hoc, quidquid eſt à me obſervatorum in Macrobianam Somnii commentationem, erumpere privatos parietes libenter vides, Paulus Iunius nuper ſcholæ Lugdunenſis Rector νομιμώτατος, *nunc cœleſtis pacis conſors, habet, quod imputet tibi, Benevole Lector. Poſt delegatam Patri meo ordinationem publicorum librorum (anni jam ſunt quatuor) dum curioſius, quicquid membranarum aut chartarum veterum illic peſtem & libitinam vitavit, recenſeo ac purgo, duorum hujus commentarii MStorum ſitu & ſqualore horrentium, ſatis tamen antiquam manum oſtendentium, conferendi cupido animum inceſſebat; & prout quæque varietas ſe mihi probarat, annotabam. Hæc cum ille (erat enim aſſidua nobis & ſuaviſſima jam à convictu & condiſcipulatu conſuetudo) forte conſpexiſſet, vix conſiderato, eſſetne aliquid publico dignum, non deſiit obtundere amicus affectu nimius, ut ad editionem, quæ comparabatur, velut ex ſymbolo conferrem. Nec negare ei poteram, cui pene omnia jura in me ipſe conceſſeram. Sed & dum Somnium præla properant,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

idem me Saturnalibus applicuit, in quæ nonnihil ex chartaceo ejuſdem Bibliothecæ MS margini alleveram. Iam procedebant omnia ex voto: jam committebatur operis liber ſecundus; cum rem omnem perturbavit & vel retroegit βελτίστα μακάρων Ὑγιεία *à ferali præcedentis anni morbo mihi quoque adempta. O infelicitatem & miſeriam ejus diei, quæ me poſt patrem jam totum in imagine mortis, ita ut ne Iunio quidem, tantopere meo, tantopere in domus noſtræ ſalute anxio, valere dicerem, feſtinare ad mutandum aerem & fomenta alibi quærenda compulit! O acerbam calamitatem & amarum nuncium, quum infirmitas (à qua eum curatiſſima vitæ diſciplina redimere videbatur) mei Iunii, & duodecimo deinceps die decretoria hora mittebatur febricitanti & mihi, & poſt ejectam hanc tabificam* κατάστασιν *ſociatos cum eo], ut ante, annos & ſtudiorum impetus exoptanti? Nunc quod ſolum poſſum, ſola recordationis pietate dulciſſimam animam proſequar, nullâ memoriâ ejus (ut Pacuvii verbo utar) concordiam dejugaturâ. Sed hæc nimia; quāvis pro titulo, quem judico penſandum cum amore viventis & noviſſima ejus in me voluntate, perpauca. Narro autem iſta tibi, Lector benevole, ut animum advortas ad ſubita & condicta fercula te vocari. Neque enim ambigendum, quin ſi aſſidue ac diutius inhærere licuiſſet, idque corpuſculo bene compoſito, acceſſione non parvâ locupletior & pleniore apparatu Macrobius proditurus fuerit. Atque utinam aliquis ad ea, quæ mihi latuerunt, veſtiganda, tantundem laboris afferre non dedignaretur! Ita*

 certe

certe fore augurarer, vt Macrobius vere nomine ſuo frueretur. Nos quidem auctorem hunc, qui gratulandum nobis habemus, quod bonorum ſcriptorum laverna audiat, nec poſt hanc curam omnino è manibus deponemus, quantum per aliam occupationem fas erit; tantum, ut hæc minuta & juvenilia poſſint placere, opto. Sic & deſtinatum tetigiſſe & fortuito eventui ea me commiſiſſe non putabo. Vale & vive, ac, ſi commodum eſt, hæc ſuo loco repone.

PAg. 37. *Media autem converſio menſis per lunam*] Augenda hæc ex Mſ. Oxonienſi Bodlejano: *media autem converſio, id eſt, menſis per lunam*. Vides eum plane ſic loqui de maxima converſione tribus ante verſibus. Deinde idem liber: *tertia ſicca, quia plus eſt ab ortu remota*. Quod indubitanter accipio. Nam profecto rationem dat variationis, non hariolatur; & ita de prima hebdomade loquitur.

Pag. 44. *Vnde igitur iſta diſcernimus*] Immo *decernimus*, ut habetur Oxonii; id eſt, dijudicamus. Illud eſt ſeparamus, cui locus hic non eſt.

Pag. 53. *Oblivionis fluvium aliud non eſſe*] Oxonienſis: *Oblivionis fluvium Leteum nihil aliud eſſe*.

Pag. 56. *Inter & Siculas, &c.*] Oxonii legitur; *cumque ille & Siculas & tyrannicas opes præſentis mortis periculo deſpiceret, talis*, &c.

Pag. 73. *Rurſus anima partem quam intuetur, induitur*] Oxonii *mentem*, quod omnibus interdictis defendendum puto. Animæ pars, quæ mentem proxima eſt, mentis conſors fit: quæ vero à mente remotior, & rebus corporeis propinquior eſt, licet ipſa anima ſit incorporea, tamen corporea participat. Hæc ſententia Macrobii, quæ per τὸ *partem* non parum obſcurior videtur fieri.

Pag. 78. *Beatorum cætu refertum*] Abſit ut damnem verba bene de hominum genere pronuntiantia. Oxonienſis tamen *reſervatum*.

Pag. 81. *Duo qui ad numerum prædictum ſuperſunt, meridianus & horizon*] Lege rurſus ex Oxonienſi; *ſuperſunt, id eſt, meridianus & horizon*.

Pag. 102. *Quo umbram terræ diximus pervenire*] Pulcherrime & convenientiſſime Oxonienſis: *pertinere*.

Pag. 103. *Nota impreſſione*] Legendum *notæ*, ut præter omnes Mſſ. docet excerptum geometriæ hic annexum.

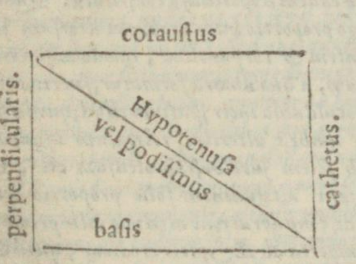
Pag. 138. *Gemino auræ ſuæ rigore blandiri*] Quis tandem ille geminus rigor? neceſſario corrige cum Oxonienſi *genuino*. Dicit enim Macrobius Septentrionem apud nos frigidiorem eſſe, utpote cis torridam poſitos una cum illo: apud iſtos, qui ab altera torridæ parte habitant, calidiorem, quippe ad quos non pervenit, niſi transgreſſus torridam, cujus ardore calefit. Auſtrum vero apud ipſos frigidiorem, quippe ubi ejus aura nativa eſt, non adulterata & calefacta per zonam torridam, qualis demum ad nos pervenit.

Pag. 152. *Vt contentus potius conſcientiæ præmio gloriam non requirat*] Profecto Macrobius hoc loco οἶνον πίνῃ ἢ οὐκ ἀνθοσμίαν: nam futiliſſimi fartoris eſt hæc periodus, quam univerſam au-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

dacter deleo. In principio ſtatim ſequentis capitis eandem ſententiam paribus vocibus leges, ubi locum ſuum tutatur. Debeo autem hujus rei indicium libro Oxonienſi, ubi nihil eorum erat.

Pag. 139. In notis columm. 1. ℣ſ. 3. Pro illis *Fortaſſe hac voce*, &c. reſcribe: Hanc vocem Macrobii ævo uſurpatam & ab auctore nunc adhibitam probat mihi Geometria Anonymi, ſcripta vetere manu, in membranâ, quam poſſidet pater meus. Hæc ſunt verba: *Lineæ vero rectæ, quibus trigoni vel tetragoni & aliæ quædam planæ figuræ determinantur, his ferme vocabulis deſignantur. Linea quæ in ima parte figuræ directim & non oblique jacet,* BASIS *nomen accipit eo, quod ſuper ipſam figura fundata eſt. Quæ vero in ſummâ quaſi in culmine figuræ ſimiliter directim ducetur,* (ſupraſcriptum *ducitur*) CORAUSTUS *appellatur. At quæ juſum a ſummo directim more perpendiculi pendens, ubi baſi corauſtove conjungitur, rectum angulum efficit,* CATHETI *ſive* PERPENDICULARIS *vocabulum ſuſcipit. Illa autem, quæ obliqua juſum ſive ſuſum deducta hebetis vel acuti anguli effectrix videtur* HYPOTENUSA, *id eſt, obliqua, ſive* PODISMUS *nominatur.* In margine addita erat hæc figura.

Sic ille in Geometriæ parte quam Theoricam inſcribit. Idem auctor & hic & in Practica Geometriæ, quam definit eſſe, quæ quibuſdam inſtrumentis agitur, & ex aliis alia proportionaliter conjiciendo dijudicat, ſæpius & Boethii & Auguſtini mentionem facit, & quia etiam hujus, cui cum maxime attendimus, Macrobii non ſemel, non me teneo, quin aliquid præterea ex eo excerpam & hac occaſione evulgem, præcipue quia tractat materiam eandem quæ eſt Macrobii lib. 1. cap. xx, quod & legiſſe eum res ac verba demonſtrant; tum quia Macrobii rara eſt apud vulgatos auctores memoria. Incipit ergo: *Deinceps ad coſmimetriam perſequendam accingamur. Menſura mundi à centro medio inchoans in diametris & circumferentiis cœleſtis ſphæræ, & ſub iſtorum circulorum omnium proportione excreſcente diſcurrit, & in his omnibus, quæ ad hæc probata* [1] *conſecuntur, ſpeculationem exercet certos limites principii & finis omnibus aſſignans & intervallorum ſpatia cunctorum in certa proportione & quantitate conſtituens. Cujus ſpeculationem nos à centro medio inchoantes ad reliquum ordinem progrediamur. Terra igitur in hoc mundi ſenſilis globo medio* [2] *conſtituta loco vicem puncti obtinet, qui in circumferentia circuli æquali undique* [3] *diſtantiæ ambitu centrum vocatur. Hæc igitur licet ad aliam incomprehenſibilem ſphæræ cœleſtis, quæ omnia ſuo ambitu includit, immenſitatem comparata quodammodo ſecundum naturam puncti indiviſibilis videatur; in ſe tamen cōſiderata noſtris anguſtiis inæſtimabilem magnitudinem præfert. Ab hac igitur totius hujus inveſtigationis excurſus exordium ſumet. Et primum ambitus terræ totius quantus ſit, explicandum videtur, & quemadmodum humanus ſenſus ad hunc comprehendendum acceſſerit, revolvendum. Terræ igitur ambitus à veteribus, in occulta naturæ diſpoſitione perquirenda ſtudioſis, ducenta quinquaginta duo millia ſtadia continere probatus eſt. Stadium autem octava pars eſt milliaris, habens paſſus* CXXV. *Ducenta igitur & quinquaginta duo millia ſtadia faciunt milliaria* XXX. *& unum millia & quingenta. Quæ ſi per trecentos ſexaginta gradus dividantur, eveniunt unicuique Stadia ſeptingenta, hoc eſt, octoginta ſeptem miliaria & ſemis unum. i. dimidium. Hujus inveſtigationis primus auctor Eratoſthenes*

1 Forte *conferuntur*. 2 Ms. *conſtituto*. 3 Ms. *diſtantia*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

toſthenes fertur: qui in hac diſciplina ſpectabilis & ſagaciſſimus eorum, quæ latent, ſcrutator exſtitit. Hic itaq; cum terræ ambitum æſtimare diſponeret, tali arte viam ſibi feciſſe dicitur; & hoc àrgumento ſatis mirabili ingenio [4] excogitato uſus memoratur. Nam à menſoribus regis Ptolomæi adjutus, qui totam Ægyptum tenebat, à Syene uſque ad Meroen horoſcopicis vaſis cum æquali gnomonum dimenſione diſpoſitis, & per ſingula vaſa ſingulos gnomonicæ ſupputationis doctiſſimos ordinans, una die omnes umbram meridianam obſervare præcepit. qua per ſingulos gnomones computata, comperit, quod ultra ſeptingenta ſtadia ad unius longitudinis gnomonem umbra non reſpondit. Poſt hæc altiori ingenio veritatem hujus rei perſequens, ſubſtellatæ noctis tempore ſumpto aſtrolapſu qui ſecundum ambitum firmamenti in CCCLX [5] gradus per circuitum dividitur, & per utrumque mediclinii foramen polo inſpecto gradum, in quo mediclinium ſtetit diligenti adnotatione ſignavit. Et profectus inde recta linea à meridie contra ſeptentrionem rurſus ſub ſequenti nocte polum per utrumque foramen mediclinii contemplatus, & tertia ſimiliter, tandem uno gradu mediclinium ad ſuperiora promotum invenit. Tunc dictante ratione hujus itineris ſpatium diligenter emenſus invenit DCC ſtadia, ſive milliaria octoginta ſeptem & ſemis unum, hoc eſt, dimidium. Poſt hac datis unicuique de trecentis ſexaginta totius circuli gradibus totidem, inventus eſt totius terræ ambitus ducenta quinquaginta duo Stadia ſive XXXI & quingenta milliaria continere. Atque ita probabili ratione concluſit, quod partes ſive gradus CCCLX, quibus omnis Zodiaci circuli tractus ac cœleſtis ſphæræ circuitus dividitur, ad terras uſque proveniunt, & pars quæ incompertæ & inæſtimabilis menſuræ in terra ſub certa menſura cadat. Terræ ambitu comperto quantitatem diametri inquiramus. Omne diametrum triplicatum & addita ſeptima parte circulum facit. Igitur de omni circulo ablata viceſima ſecunda parte & ejus quod remanet, ſumpta tertia quantitas diametri eſt. Sic ergo de ducentis quinquaginta duobus millibus ſtadiis viceſima ſecunda auferatur quæ conſtat in XI CCCCLIIII ſemis viceſima ſecunda unius, remanent CCXL. D. XLV. & decem $\overline{XX}^{e}$ $\overline{II}^{e}$. Cujus ſummæ pars tertia ſumpta facit diametrum terræ in octoginta milibus ſtadiis CLXXXI & ſemis unius ſtadii & VII $\overline{XX}^{e}$ $\overline{II}^{e}$ unius ſtadii: quamvis Macrobius idem diametrum LXXX ſtadia vel non multo amplius habere dicat. Nunc jam conſequenter pandendum eſt, qualiter ad altitudinem ſolis comprehendendam priſca ſagacitas pervenerit. Sole medio die deſuper conſtituto & ſuæ lucis radios in omnem partem ſpargenti trianguli forma pari proportione circumquaque exſurgit, uno in medio omnium triangulorum ad quamcunque partem ſumantur catheto, qui eſt altitudo ſolis. hypotenuſæ vero ex omni parte ſunt radii obliquo ductu à ſole in terram porrecti & unam aliquam partem deorſum in ſuperficie terræ inter ſe & cathetum pro baſi apprehendentes. Quodcunque ergo corpus pro catheto erectum ſub radio ſolis in compoſitam partem umbra projicit, triangulum format in eadem proportione manens cum ſit Orthogonium ſub eadem hypotenuſa conſtitutū. Qualis ergo proportio inter umbram deorſum jacentem & corpus illud, quodcunque erectum, à quo umbra formatur, fuerit, talis proculdubio inter ſpatium illud, quod à fine umbræ ulteriori retrorſum uſque ad ſub ſolem jure baſis protenſum eſt, & ipſam altitudinem ſolis proportio erit. Hac conſideratione altitudo ſolis primum comperta ab Ægyptiis creditur, quod & æqualitate regionis & vicinia ſolis adjuti menſuram interjacentis ſpatii facile comprehendere potuerunt. Inventa eſt igitur altitudo ſolis ſuper terram ſtadia quater mille millia octingenta & XX millia. quod eſt quadragies octies centena millia & viginti millia. Si ergo ab altera quoque parte uſque ad ſolis circulum par menſura tendatur, dupla quantitas exſur-

4 Ms. excogito.

5 Ms. gradibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

exſurgit nonagies ſepties centena millia & quadraginta millia. Quibus ſi diametros terræ media conjungatur quæ eſt octoginta millia ſtadia CLXXXI. 5. & VII $\overset{e}{\overline{XX}}$ $\overset{e}{\overline{II}}$ erit integra ſolaris circuli diametros à circumferentia in circumferentiam 6 per medium centrum ſtadia nonagies ſepties centena milia & XX millia CLXXXI 5 & VII $\overset{e}{\overline{XX}}\overset{e}{\overline{II}}$. Quæ ſi ſecundum rationem circuli triplicationi ſuæ ſeptimam adjecerit, faciet trigies mille millia & quinquies CXLIX & CXLII & dextantem & ſeptimam unius 3. Et hæc eſt perfecta quantitas circuli ſolaris. Hanc vero computationem quam ob cauſam Macrobius ita negligenter prætererit ignoro. 7 Sive quia apud philoſophos diametrum centri quaſi punctum indiviſibile ad menſuram computatum non eſt. Ergo ut breviter in unum dicta colligamus, diametrus terræ continet ſtadia octoginta millia & CLXXXI. 5. & VII XXII unius. Ambitus terræ continet ſtadia ducenta quinquaginta duo millia. Altitudo ſolis quadragies octies centena millia & XX millia. Diametrus circuli ſolaris continet ſtadia nonagies ſepties centena millia & XX millia & CLXXXI & 5. & VII viceſimas ſecundas unius. Circulus ſolaris continet ſtadia trigeſies mille millia & quinquies C millia XLVIV. & C.XLII & 555 & ſeptimã unius 3. Sed antequam ad reliqua, quæ ſequuntur, progrediamur, adhuc de altitudine ſolis, qualiter ab his etiã, qui remoti ſunt in qualibet terræ regione comprehendi poßit, manifeſtandum eſt. Ad quos duos modos propono. unum ſecundũ umbram gnomonis, aliũ ſecundum mediclinium & radium ſolis. Secundum gñomonem ſic. Erigatur orthogonaliter gnomo cujuslibet quantitatis ad radium ſolis in media die. Deinde umbra quam gnomo projicit diligenter cum ipſo comparetur. & eadem proportio inter altitudinem ſolis & ſpatium quod interjacet eſſe pronuntietur. Et quia illius ſpatii quantitas propter ſui immenſitatem actu veſtigari non poteſt, arte retrorſum eſt metiendum. Quapropter menſor ad ſecundam ſtationem retrorſum pergat, & iterum ſupradicto gnomone erecto umbram ad comparationem adducat, iterumque eandem inter altitudinem ſolis & ſpatium quod interjectum eſt comparationem eſſe pronuntiat, quæ fuerit inter gnomonem & umbram ejus comparatio inventa; & videat quantum baſis ſecunda primam baſin ſuperet, quia hoc eſt ſpatium quod eſt inter primam & ſecundam ſtationem. Quo diligenter emenſo per ejus quantitatem cætera omnia facile pateſcunt. Hæc breviter tranſcurrimus, propterea quod omnia ex ſupradictis certiſsime conſtent. Eſt autem alius modus longe iſto facilior, nec tantum laborem expetens, in quo id magis mireris, quod tam difficilis tamque ſublimis res ſine grandi 8 argutione & ſine laborioſa ſcrutatione manifeſta fiat. Ambitus firmamenti totius, qui in trecentos ſexaginta gradus diviſus eſt, terræ ambitum ita medio libratum loco complectitur, ut à ſingulis ſuæ diviſionis interſtitiis rectis lineis deorſum deductis in totidem partes ipſum ambitum terreni globi diſtinguere videatur. Quo fit, ut illæ cœleſtis partes globi, licet incomprehenſibilis ſint magnitudinis, his tamen, quæ in ambitu terræ ſub certa tenentur menſura, partibus æqua circuitionis parilitate reſpondeant. Si ergo à quibuslibet duobus gradibus ex CCCLX firmamenti gradibus lineæ rectæ uſque ad terram deducantur, quot gradus deſuper ex gradibus firmamenti inter ſe continent deorſum, totidem ex minoribus gradibus terreni ambitus complectentur. & quam proportionem earum intervallum deſuper ad totum firmamenti ambitum habuerit, eandem procul dubio diſtantia ipſarum deorſum ad totum terræ circulum continebit. Sole igitur in linea meridiana deſuper conſtituto ſublevato aſtrolapſu contra ejus radium mediclinium diſponamus. cumque eum normaliter per utraque mediclinii foramina in directum tranſire viderimus, reducto ſtatim inſtrumento, quot gradus inter mediclinium & lineam meridianum deſuper

nume-

6 Ms. per medium. per medium centrum. 7 Sic Ms. Forte Nis.
8 Ms. argutione. & ſuprascriptum ſubtilitate.

numerentur, perquiramus. Quibus inventis totidem inter ſolem & verticem noſtrum de CCCLX totius firmamenti gradibus nullatenus dubitemus, ac per hoc deorſum quoque inter nos & eum locum, qui recta linea deſuper ſolem [9] ſuſpicit totidem de CCCLX gradibus, [10] quos ambitus terræ continet, veriſſime affirmamus. Cumque trecenteſimæ ſexageſimæ partis terreni ambitus menſura nota ſit, numero graduum invento conſequenter omnium ſimilis menſura nota erit. Si autem baſis menſura & catheti proportio nota fuerit, & menſura catheti ſecundum ſupradictam regulam nota erit. Et de altitudine quidem ſolis hæc ad præſens dicta ſint. Nunc de perquirenda magnitudine ſolaris globi & diametro ejus ſubſequens ſermo exordium ſumit. Die æquinoctiali ante ſolis ortum coſmimetra vas horoſcopicum cum certis horarum interſtitiis ſignatum gnomone adhibito ita diſpoſuit, ut primum emergentis ſolis radium ſtilus excipiens umbram in oppoſitũ ſuper primam lineam primæ horæ limitem ſignantem dirigeret; locusque ipſe, qui primum umbræ venientis adtactum excepit, nota impreſſione ſignatus eſt, obſervatusque diligenter eſt procurſus umbræ, donec ſolis orbis totus ab orizonte ita integer emerſiſſet, ut adhuc ima ſummitas orizonti videretur inſidere & locus, quem tunc umbra de ſtilo cadens occupavit, notatus, habitaque [11] dimenſione inter primam & ſecundam umbræ notam quæ integrum ſolis orbem, hoc eſt, diametrum, natæ de duabus ejus ſummitatibus metiebantur, inventa eſt pars nona ejus ſpatii, quod inter primum & ſecundum limitem primæ horæ continebatur. Unde certum eſt, quod unam æquinoctialem horam integram faciat ſolaris orbis novies repetitus acceſſus. Et quia totum cœleſtis ambitus hemiſphærium duodecim integris horis æquinoctialibus involvitur, tota autem ſphæra XXIIII horis circumagitatur, XXIIII vero novem unicuiq; datis ducenti ſedecim complentur, ſolis diametros ſui circuli [12] ducenteſima ſextadecima pars neceſſaria conſequente ratione probatum eſt. Et ſi cui hæc ratio fortaſſe vacillare videatur propter motum ſolis eo quod in ulteriora ſine ceſſatione progrediens ampliori, quam quantitas ſua [13] exier & in ortu ſuo, mora menſorem fefelliſſe credatur, poteſt per aſtrolapſum hujus rei certiſſimum capere experimentum: emergente ſolis ſphæra & inſidente adhuc orizontis margini, ſi ipſum mediclinium ad ejus ſummitatem levaverit, & gradus, qui ſubterius ſupra mediclinium apparent, ad totum quadrantem comparaverit, eam quoque inter diametrum ſolis & circuli quadrantem eſſe dixerit proportionem. Diametro ſolaris globi invento ratione circuli quantitas orbis ejus facile cognoſcitur, ſi ſecundum ſupradictam regulam triplicationi diametri ſeptima pars adjiciatur. Diametros autem ſolis quia veriſſima ratione ſolaris circuli circumferentiæ ducenteſima ſextadecima pars probata eſt, terræ diametros multum excedere invenitur. Licet tamen ad duplarem proportionem nullatenus exſurgat. X. & IX. H. millibus ſtadiis & eo amplius minus continet ejus duplo. Quamvis Macrobius duplam aſſerat habere proportionem ad aliam, temperamento quidem aſſertionis uſus in iſto tam audaci in adjiciendo quam prius in terræ diametro in detrahendo fuit, forſitan tædio [14] lectorem parcens in multiplicandis numeris conſummate. Nunc ſupereſt, ut per diametron ſolis & per diametron circuli ſolaris umbrã terræ æſtimemus ex diametro ejus. Ponamus ergo ſummam in medium & videamus quid ratione dictante ex his conſequatur. Diametros ſolaris circuli, ſicut ſupra dictum eſt, continet ſtadia nonagies ſepties centena milia & XX milia trecenta triginta tria & [15] trientem unius. Diametros ſolis continet ſtadia C quadraginta unum millia ducenta triginta & quadrantem & ſemunciam unius & ducenteſimam ſextam decimam partem unius integri & unius ſemunciæ & unius ſeptimæ partis ſemunciæ unius ſtadii. Hic eſt integer

9 Ms. *ſuſcipit.* ſed illud ſupraſcriptum. 10 Ms. *Quos ambitus terra continet ambitus.*
11 Sic Ms. ac ſi vellet *dimenſino eſt.* Scribendum *dimenſione.* Ad verbum hæc deſumpta ex Macrobii lib. I. cap. 20. 12 Ms. *ducenteſimo.* 13 Sic Ms. 14 Proculdubio *lectorum.* 15. Ms. *tigentem.*

integer diametros ſolis. Diametros terræ continet ſtadia octoginta millia trecenta tria & trientem unius. Si duo catheti ad eandem baſin erigantur, alter in capite duplus & alter in medio ſubduplus eandem ypotenuſam contigit eidem baſi concurrentem. Quod ſi fuerint impares à duplo catheti, alia [16] atque alia ypotenuſa concurrit ad eandem baſin à principio medio. Et minoris catheti ypotenuſa à medio vel ſecundo catheto & deinceps ſubterius tendet majoris deſuper. Exemplum utriuſque ſubter formavimus ſic. Sint duo catheti dupius & ſubduplus ad eandem baſin à principio & medio taliter. Sint item duo catheti ad eandem baſin à principe medio impares à duplo, hoc eſt, non dupli, primo primus major duplo hoc modo. deinde primus major duplo & ſit figura talis.

Eodẽ pertinẽt, Macrobiiq; mentionẽ habent, quæ ex Ms. Anglicano incerti auctoris excerpſimus: *Quãvis Ambroſii Theodoſii auctoritate univerſi orbis ambitus notabilis habeatur, tamen quia ab illo auctoritatis ratio quaſi prætermiſſa eſt, volentibus ſcire proponatur. Quia enim à modernis impoſſibile judicatur, id à veteribus ſapientia duce facillimum affirmatur; & quod corporis ſenſibus indagari non poſſe videtur, id rationis acumine luce clarius indagatum habetur. Sumpto horoſcopo ſub ſtellatæ noctis claritudine, inſpectoque polo cum utroque mediclinii foramine notataque graduum, in quibus ſtetit mediclinium, multitudine, profectus eſt coſmimetra per directam lineam contra Septentrionem à meridie, tamdiu, donec in alterius noctis claritudine viſo ut prius polo cum utroque mediclinii foramine ſtetit ipſum mediclinum altius gradus unius numeroſitate. Poſthæc ratione dictante menſus eſt hoc itineris ſpatium, & notata hujus quantitate DCC ſtadia ſive LXXXVII (ſemis) milliaria affirmant. Deinde datis unicuique CCCLX aſtrolapſus graduum tot ſtadiis ſive miliariis inventus eſt ambitus terreni orbis. Nam multiplicato per alios gradus unius ſpatio quantum ex hac provenitur multiplicatione, tantum contineri probatur in totius mundi circuitione. Eratoſthenes philoſophus geometricaque ſagaciſſimus totius orbis terræ circuitum per imitationem gnomonis umbrarum in terra ſecundum partes zodiaci ingenioſe deprehenſum $\overline{CCLII}$ ſtadia, id eſt, $\overline{XXXI}$ D miliaria continere diffinit, unicuique CCCLX partium in zodiaco DCC ſtadia, id eſt, LXXXVII miliaria & ſemiſſem deputans. Ex his juxta regulam circuli & diametri craſſitudinem ſeu diametri craſſitudinem ſeu diametrum terræ ſic comprehendere poteris. Aufer XXII de circuitu terræ, id eſt, de CCLII ſtadiis, tollo $\overline{XI}$ CCCCLIIII & ſemiſſem & viceſimam ſecundam partem unius ſtadii & remanent $\overline{CC}$ cum ſemiſſe & XXI partibus ſtadii unius. horũ tertia pars, id eſt, $\overline{LXXX}$ CLXXXI ſemis & VII viceſimæ ſecundæ unius ſtadii terreni orbis diametrum ſeu ſpiſſitudinem juxta prædictam terræ circuitionem dubietate poſtpoſita continebit. Quod liquido ſatis caute ſupputanti patet. Quamvis Macrobius ſuper ſomnium Scipionis idem diametrum $\overline{LXXX}$ ſtadiorum tantum vel non multo plus dicat habere. Ambitus terreni orbis CCLII ſtadiorum ſive $\overline{XXXI}$ D miliaria Eratoſthene philoſopho probatur auctore, cujus viceſimam ſecundam partem in $\overline{X}$ D ſtadia ſive in CCCXII ſemis millia ſol una tranſcendit vel tranſcurrit hora. Horæ autem partem quintamdecimam, hoc eſt, unius ex CCCLX gradibus aſcenſu vel deſcenſu ſolem DCC ſtadia ſive LXXXVI ſemis miliaria tranſcurrere, prædicti terræ ambitus per CCCLX clarebit diviſione. Diametrum autem terræ juxta circuli geometricalem, regulã in $\overline{LXXX}$ CLXXXI ſemis ſtadiis ſeu in $\overline{X}$ XXII miliariis cum XI ſextis decimis unius miliarii colligi probatur. quamvis Macrobius idem diametrum $\overline{LXXX}$ ſtadiis vel non multo plus eſſe fateatur. Sol unumquodque ſignum peragit XXX diebus & X horis & dimidia. triceſimam autem partem unius ſigni, id eſt, gradum tranſcurrit per diem. Inter revolutionem firmamenti de puncto ad punctum, quod ſunt XXIIII horæ & tertia pars unius horæ & oſten-*

[16] Ms. adjunq;

oſtentum. Si ergo volueris ſcire quotam partem unius infra diem tranſeat, divide totum ſpatium diei in oſtenta rerum in CCCCLX *oſtenta, quibus deinde adde trientem horæ, id eſt,* XX *oſtenta cum uno ſupra memorato oſtento, & excreſcet ſumma in oſtenta* Ī CCCCLXI. *Quia ergo ſol in tanto ſpatio unum gradum percurrit; ſic etiam in ſingulis partibus hujus ſpatii, id eſt, oſtentis peragit ipſius gradus ſingulas milleſimas quadringenteſimas primas partes. Infra ſpatium ergo unius diei percurrit ſol* MCCCCLXI *partes unius gradus.* XXII *vero partem & unam, quam ſuperſunt de toto gradus travolat ſol infra trientem unius horæ & oſtentum. Itaque finita die reſtat ſoli ad currendum de uno gradu ſextula, id eſt, ſeptuageſima ſecunda pars ipſius gradus & biſſe & ſemuncia unius milleſimæ quadringenteſimæ ſexageſimæ primæ partis unius gradus. In tanto igitur, id eſt, in ſextula unius gradus & in biſſe & in ſemuncia ſupra determinatæ partis gradus firmamenti gradum diei ſuperat. Cum ergo ſol peragat unum gradum firmamenti in uno die excepto triente unius horæ & oſtento conſtat, quia* CCCLX *gradus firmamenti percurrit infra* CCCLX *dies excepto totiens triente unius horæ & oſtento, unde colliguntur* V *dies &* VI *horæ. Redit ergo ſol, de puncto ad punctum per* CCCLXV *dies & inſuper* VI *horas, de quibus in quarto anno bis ſextus oritur.*

Lib. I. Sat. cap. 18. Ὁ Κισσεὺς Ἀπόλλων, ὁ Καβάσιος, ὁ *μάντις*] Meurſius reponit ὁ *καὶ βάκχος*, ὁ *μάντις*. Silent alii. Nos ultimum tanquam nimis commune, mutabamus in Μάσαρις. Sic enim Liberum apud Caras vocatum teſtis eſt Stephanus. Μάσταυρα πόλις Λυδίας. καὶ ἡ Μᾶ παρὰ τῆς Ἥρας ἐρωτηθεῖσα, τίνος εἴη τὸ βρέφος; Ἄρεος ἔφη. καὶ παρὰ Καρσὶν ὁ Διόνυσος Μάσαρις ἔνθεν ἐκλήθη. Sed omnino ſic totus locus ſcribendus eſt: ὁ Κυλλεὺς Ἀπόλλων, ὁ Ἠρικαπαῖος, ὁ Μῆτις. Vel ſola Procli verba perſuadebunt: Μῆτις γὰρ αὐτὸς καὶ οὗτός ἐστιν, ὥς φησι, καὶ Μῆτις πρῶτος γενέτωρ καὶ Ἔρως πολυτερπής, αὐτός τε ὁ Διόνυσος καὶ Φάνης καὶ Ἠρικαπαῖος συνεχῶς ὀνομάζεται. Quæ cum aliis huc facientibus vide ſis apud Leopardum XII Emendation. 22.

Lib. 2. Sat. cap. 13. *Manum tamen & ad alterius unionis aurem ſimiliter admovit*] Quis non conſpirantes in hæc verba editiones omnes inſulſas vocet, & tranſponat mecum? *ad alterius auris unionem.* Sicut paullo ante, *illuc unionem demptum ex aure alterâ feſtinabunda demiſit.*

DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

DE MACROBIO,

Ejuſque Scriptis TESTIMONIA,

Et alia quædam.

LIBRI PRIMI SATURNAL.

Cap. I.

Niſi ſicubi nos ſub alio ortos cœlo Latinæ linguæ vena non adjuvat. Et ſtatim: *Petitum impetratumque volumus, æqui bonique conſulant, ſi in noſtro ſermone nativa Romani oris elegantia deſideretur.*

COMMENTARIO

In Somnium Scipionis.

Lib. I. Cap. I.

Inter Platonis & Ciceronis libros quos de repub. utrumque conſtituiſſe conſtat, Euſtathi fili, vitæ mihi pariter dulcedo & gloria, &c.

Lib. I. Cap. 2. Saturnal.

Servius inter Grammaticos Doctorem recens profeſſus, juxta doctrinam mirabilis & amabilis verecundiæ.

Lib. 6. Cap. 6.

Sed nunc dicat volo Servius quæ in Virgilio notaverit, &c. Quotidie enim Romanæ indoli enarrando eundem vatem, neceſſe eſt habeat hujus annotationis ſcientiam promptiorem.

Lib. 6. Cap. 7.

Exoratus ſit à nobis (Servius) doctiſſimus doctor. ibidem: *doctorum maximus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Lib. Saturnal. 5. Cap. 1.

Quatuor ſunt genera dicendi; copioſum, in quo Cicero dominatur: breve, in quo Saluſtius regnat: ſiccum, quod Frontoni adſcribitur: pingue & floridum, in quo Plinius Secundus quondam, & nunc nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur.

Lib. 1. Saturnal. Cap. 6.

In locum Poſtumiani abnuentis Euſebium Graiâ & doctrinâ & facundiâ clarum rhetorem ſubrogavi.

Ibidem Cap. 5.

Euſtathius tantus in omni philoſophiæ genere, ut ſolus nobis repræſentet ingenia trium philoſophorum, de quibus noſtra antiquitas gloriata eſt. Et ibidem ſtatim: *Omnia inter Græcos genera dicendi ſolus implet: inter nos tamen ita ſui locuples interpres eſt, ut neſcias quâ lingua facilius vel ornatius expleat operam dicendi.*

Lib. 1. Saturnal. Cap. 6.

Flavianus & Euſtathius, par inſigne amicitiæ.

Lib. 7. Saturnal. Cap. 4.

Cum ergo videas, mi Aviene (inſtituenda eſt enim adoleſcentia tua, quæ ita docilis eſt ut diſcenda præcipiat) cum videas, inquam, anceps eſſe omne ſcommatum genus: ſuadeo in conviviis, in quibus lætitiæ inſidiatur ira, ab ejuſmodi dictis faceſſas.

Lib. 6. Saturnal. Cap. 7.

Quin age, inquit Prætextatus, Euſtathi, verecundiam Avieni probi adoleſcentis juva.

Occurrunt præterea paſſim *Vettius Prætextatus*, *Euangelus*, *Dyſarius*. De quibus auctor ipſe conſulendus, & præſertim lib. 7. cap. 4. introducitur loquens *Dyſarius* medicæ artis peritiſſimus. De Vettio Prætextato, ut & Flaviano Avienoque & aliis vide in Notis ad lib. 1. Saturn. cap. 17. Notarum inſcriptiones aliquot luculentas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

De Opere vero hoc ſuo & modo ſcribendi inſignis eſt ipſius Macrobii locus p. 188, quem ſubjeci.

Tale hoc præſens opus volo. multæ in illo artes, multa præcepta ſint, multarum ætatum exempla, ſed in unum conſpirata. Et paulo ante: *Nec mihi vitio vertas, ſi res, quas ex lectione variâ mutuabor, ipſis ſæpe verbis, quibus ab ipſis auctoribus enarratæ ſunt, explicabo, &c.* Quæ ad evitandam calumniam (quam tamen effugere haud potuit) ab eo dicta eſſe ſatis apparet. Sed de hoc alias & alibi, ſi volet Deus, otio meliori.

Imp. Honorius & Theoſius
AA. Florentio P. V.

Qui ſacri cubiculi noſtri fuere præpoſiti, vel nunc eſſe ceperunt, vel quos poſtea ſors ad aſcendendi hujus gradum faſtigii devocarit, ea dignitate fungantur qua ſunt præditi, qui eminentiſſimam prætorianam & urbanam meruerint præfecturam, aut certe militarem magiſteriam poteſtatem; ita ut ſit inter eos poſt depoſitas adminiſtrationes nulla diſcretio, ſive noſtræ ſerenitatis adoraturi admittuntur imperium, ſive pro ſuo arbitrio ſolemnes feſtivitates & cœtus, vel ſalutationes, vel quælibet alia officia frequentent, ut in ſedibus & conſeſſu is eis ordo ſervetur, quem ordo provectionis oſtenderit, ſub habitu ipſis videlicet conſueto: cum manifeſte decretum ſit eum eſſe, qui præceſſerit, potiorem; vel illum ſubſequi quem recentius probaverit examen. Sed ut nos ad hanc promulgationem, Macrobii viris illuſtris *merita provocarint, ita obſervationem quoque legis ab ejus volumus ſumere provectionis auſpicium.* Cetera, & locum unde hæc ſumpta, vide initio Notarum lib. 1. ad Saturnalia cap. 1.

Geſneri Bibliotheca.

Vertit in Græcum ſermonem Aurelii Macrobii in Somnium Scipionis Commentarios Maximus Planudes.

Et in præfatione Theſauri ſui omnium vocum
Gulielmus Morelius.

Quod Somnium Scipionis Græce tranſlatum, perperam Gazæ

 tribuatur,

tribuatur, veteres codices manuſcripti teſtantur: in quibus non modo id Somnium, verum etiam tota Macrobii ejus ſomnii explicatio Græca continetur, Maximoque Planudi adſcribitur. Hujus opuſculi Ms. uti accepi à clariſſimo Joſ. Scaligero, fuit aliquando penes juris conſultiſſimum I. Cujacium. Morelium quoque habuiſſe liquet ex plurimorum Planudis locorum laudationibus in eodem, quod dixi, vocum Dictionario.

Iſidori Gloſſæ.

Vaſcillum, parvum vas. Macrobius: Solvens radiis aquâ ſubjectâ vaſcillo. *Sed monente Scriverio locus hic Gloſſographi corruptus eſt, legendumque non* Macrobius, *ſed* Marbotus *ſive* Marbodus *aut* Marbodæus *denique, qui de Gemmis ſcripſit carmine. Auctor ſane non contemnendus; à Jano Cornario, celeberrimi nominis medico, ſuppoſititio ſcriptori de Herbis additus,* MACRI *titulum præferens. Quamquam is cenſeat eſſe* incerti auctoris, *notetque exemplaria quædam habere* Merboldi Epiſcopi. *Sed ſub* Merbodei Galli *nomine publicavit Pictorius quidam & Scholiis illuſtravit. Legitur autem locus, quem deſignat auctor Gloſſarum cap.* XXVIII. *de Heliotropia.* Ex re nomen habens *(inquit)* eſt Heliotropia gemma,

> Quod ſolis radiis in aquæ ſubjecta vatillo
> Sanguineum reddat mutato lumine ſolem.

Quomodo igitur corrigendus ſit Iſidorus vel quiſquis alius, vides.

Laurentius Valla lib. 1. Eleg. cap. 13.

Curioſiſſimus in loquendo & reconditiſſimæ ſcientiæ MACROBIUS.

M. TUL-

M. TULLII CICERONIS
SOMNIVM SCIPIONIS.
SCIPIO LOQUITUR.

CUm in Africam, M. Manilio conſuli ad quartam legionem tribunus (ut ſcitis) militum; nihil mihi potius fuit, quam ut Maſiniſſam convenirem, regem familiæ noſtræ juſtis de cauſis amiciſſimum. Ad quem ut veni, complexus me ſenex collacrimavit, aliquantoque poſt ſuſpexit in cœlum: & GRATEIS, inquit, tibi ago, ſumme Sol, vobiſque reliqui cœlites, quod ante quam ex hac vita migro, conſpicio in meo regno, & his tectis P. Cornelium Scipionem, cujus ego *nomine ipſo recreor*: ita numquam ex animo meo deſcendit illius optimi, atque inviƈtiſſimi viri memoria. Deinde ego illum de ſuo regno: ille me de noſtra rep. percontatus eſt, multisque verbis ultro, citroque habitis, ille nobis conſumtus eſt dies. poſt autem regio apparatu accepti, ſermonem in multam noctem produximus, cum ſenex nihil niſi de Africano loqueretur, omniaque ejus non facta ſolum, ſed *etiam dicta meminiſſet*. deinde, ut cubitum diſceſſimus, me & de via, & qui ad multam noctem vigilaſſem, *arctior*, quam ſolebat, *ſomnus complexus eſt*. Hic mihi (credo equidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim fere, UT COGITATIONES, ſermonesque noſtri pariant aliquid in ſomno tale,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quale de Homero ſcribit Ennius, de quo videlicet ſæpiſſime vigilans ſolebat cogitare, & loqui) Africanus ſe oſtendit illa forma, quæ mihi ex imagine ejus, quam ex ipſo, erat notior. quem ut agnovi, equidem cohorrui. ſed ille, Ades, inquit, animo, & omitte timorem, Scipio, & quæ dicam, trade memoriæ. Videſne illam urbem, quæ parêre populo R. coacta per me, renovat priſtina bella, nec poteſt quieſcere? (oſtendebat autem Karthaginem de excelſo, & pleno ſtellarum, illuſtri, & claro quodam loco) ad quam tu oppugnandam nunc venis pæne miles? hanc hoc biennio conſul evertes, eritque cognomen id tibi *per te partum* quod habes adhuc à nobis hereditarium. Cum autem Karthaginem deleveris, triumphum egeris, cenſorque fueris, & obieris legatus Ægyptum, Syriam, Aſiam, Græciam, deligêre iterum cos. abſens, bellumque maximum conficies, Numantiam exſcindes. Sed cum eris curru Capitolium invectus, offendes *remp. perturbatam conſiliis nepotis mei*. Hic tu, Africane, oſtendas oportebit patriæ, lumen animi, ingenii, conſiliique tui. Sed ejus temporis ancipitem video quaſi fatorum viam. nam cum ætas tua ſeptenos octies ſolis anfractus, redituſque converterit, duoque hi numeri, quorum uterque plenus, alter altera de cauſa, habetur, circuitu naturali ſummam tibi fatalem confecerint: in te unum, atque in tuum nomen, ſe tota convertit civitas: te ſenatus, te omnes boni, te ſocii, te Latini intuebuntur: tu

eris UNUS, IN QUO NITATUR CIVITATIS SALUS, ac ne multa, dictator rempubl. conſtituas oportet, ſi impias propinquorum manus effugeris. Hîc cum exclamaſſet Lælius, ingemuiſſentque ceteri vehementius: leniter arridens Scipio, Quæſo, inquit, ne me è ſomno excitetis, & pax ſit rebus: audite cetera. Sed quo ſis, Africane, alacrior ad tutandum rempub. ſic habeto. OMNIBUS, qui patriam conſervarint, adjuverint, auxerint, certum eſſe in cœlo ac definitum locum, ubi beati ævo ſempiterno fruantur. nihil eſt enim illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quam concilia, cœtuſque hominum, jure ſociati, quæ *civitates* appellantur: *harum rectores, & conſervatores hinc profecti, huc revertuntur*. Hîc ego, etſi eram perterritus, non tam metu mortis, quam inſidiarum à meis, quæſivi tamen, viveretne ipſe & Paulus pater, & alii, quos nos *exſtinctos* arbitraremur. Immo vero, inquit. II VIVUNT, qui ex corporum vinculis, tamquam è carcere, evolaverunt: veſtra vero, quæ dicitur vita, MORS eſt. quin tu aſpicias ad te venientem Paullum patrem. Quem ut vidi, equidem vim lacrimarum profudi: Ille autem me complexus, atque oſculans flere prohibebat. Atque ego ut primum, fletu repreſſo, loqui poſſe cœpi, Quæſo, inquam, pater ſanctiſſime, atque optime, quoniam hæc eſt vita, (ut Africanum audio dicere) quid moror in terris, quin huc ad vos venire propero? Non eſt ita,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

inquit ille. NISI DEUS IS, cujus hoc templum eſt omne, quod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberaverit, huc tibi aditus patêre non poteſt. homines enim ſunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medium vides, quæ *terra* dicitur: hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera, & ſtellas vocatis: quæ globoſæ, & rotundæ, divinis animatæ mentibus, circulos ſuos, orbeiſque conficiunt celeritate mirabili. Quare & tibi, Publi, & piis omnibus retinendus eſt animus in cuſtodia corporis: nec injuſſu ejus, à quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, *ne munus humanum aſſignatum à Deo defugiſſe videamini.* Sed ſic, Scipio, ut avus hic tuus, ut ego, qui te genui, JUSTITIAM cole, & pietatem: quæ, cum ſit magna in parentibus, & propinquis, tum in patria maxima eſt: *ea vita, via eſt in cœlum*, & in hunc cœtum eorum, qui jam vixerunt, & corpore laxati, illum incolunt locum, quem vides: erat autem is ſplendiſſimo candore inter flammas circus elucens, quem vos, ut à Grajis accepiſtis, *orbem lacteum* nuncupatis: ex quo omnia mihi contemplanti præclara cetera, & mirabilia videbantur. erant autem eæ ſtellæ, quas numquam ex hoc loco vidimus: & eæ magnitudines omnium, quas eſſe numquam ſuſpicati ſumus: ex quibus erat illa minima, quæ ultima cœlo, citima terris: luce lucebat aliena. ſtellarum autem globi terræ magnitudinem facile vincebant. Jam ipſa terra ita

mihi

mihi *parva viſa eſt*, ut me imperii noſtri, quo quaſi *punctum* ejus attingimus, pœniteret. Quam cum magis intuerer, Quæſo, inquit Africanus, quouſque humi defixa tua mens erit? nonne adſpicis, quæ in templa veneris? novem tibi orbibus, vel potius globis, connexa ſunt omnia: quorum unus eſt cœleſtis, extimus, qui reliquos omneis complectitur, ſummus ipſe Deus, *arcens, & continens ceteros:* in quo infixi ſunt illi, qui volvuntur, ſtellarum curſus ſempiterni: cui ſubjecti ſunt ſeptem, qui verſantur retro, contrario motu, atque cœlum, ex quibus unum globum poſſidet illa, quam in terris *Saturniam* nominant. deinde eſt hominum generi proſperus & ſalutaris ille fulgor, qui dicitur *Iovis:* tum rutilus, horribiliſque terris, quem *Martium* dicitis: deinde ſubter mediam fere regionem *Sol* obtinet, dux & princeps, & moderator luminum reliquorum, mens mundi, & temperatio, tanta magnitudine, ut cuncta ſua luce illuſtret, & compleat. hunc ut comites conſequuntur, alter *Veneris*, alter *Mercurii* curſus: in infimoque orbe *Luna*, radiis ſolis accenſa, convertitur. infra autem jam nihil eſt, niſi mortale & caducum, præter animos generi hominum munere deorum datos. ſupra lunam ſunt æterna omnia. nam ea, quæ eſt media, & nona tellus, neque movetur & infima eſt, & in eam feruntur omnia ſuo nutu pondera. Quæ cum intuerer ſtupens, ut me recepi, Quid? hic, inquam, quis eſt, qui complet aureis meas tantus, & tam *dul-*

cis

cis ſonus? Hic eſt, inquit ille, qui intervallis conjunctus imparibus, ſed tamen pro rata portione diſtinctis, impulſu, & motu ipſorum orbium conficitur: qui acuta cum gravibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit. nec enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt, & natura fert, *ut extrema ex altera parte graviter, ex altera autem acute ſonent.* Quam ob cauſam ſummus ille cœli ſtellifer curſus, cujus converſio eſt concitatior, acuto, & excitato movetur ſono: graviſſimo autem hic lunaris, atque infimus. nam terra, nona, immobilis manens, ima ſede ſemper hæret, complexa medium mundi locum. illi autem octo curſus, in quibus eadem vis eſt duorum, Mercurii, & Veneris, SEPTEM efficiunt diſtinctos intervallis ſonos: qui numerus rerum omnium fere modus eſt. quod *docti homines nervis imitati*, atque cantibus, aperuere ſibi reditum in hunc locum: ſicut alii, qui præſtantibus ingeniis in vita humana *divina ſtudia* coluerunt. Hoc ſonitu oppletæ aures hominum obſurduerunt: nec eſt ullus hebetior ſenſus in vobis: ſicut ubi Nilus ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altiſſimis montibus, ea gens, quæ illum locum accolit, propter magnitudinem ſonitus, ſenſu audiendi caret. Hic vero tantus eſt totius mundi incitatiſſima converſione ſonitus, ut cum aures hominum capere non poſſint: ſicut intueri ſolem adverſum nequitis, ejuſque radiis acies veſtra, ſenſuſque vincitur. Hæc ego admirans, referebam tamen oculos

oculos ad terram identidem. Tum Africanus, Sentio, inquit, te ſedem etiam nunc hominum ac domum contemplari: quæ ſi tibi *parva* (ut eſt) ita videtur, hæc CÆLESTIA SEMPER SPECTATO: ILLA HUMANA CONTEMNITO. Tu enim quam celebritatem ſermonis hominum, aut quam expetendam gloriam conſequi potes? vides habitari in terra raris, & anguſtis in locis: & in ipſis quaſi maculis, ubi habitatur, vaſtas ſolitudines interjectas: hoſque qui incolunt terram, non modo interruptos ita eſſe, ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit: ſed partim obliquos, partim averſos, partim, etiam adverſos ſtare vobis: à quibus *exſpectare gloriam certe nullam poteſtis*. Cernis autem eandem terram, quaſi quibusdam redimitam & circumdatam cingulis: è quibus duos maxime inter ſe diverſos, & cœli verticibus ipſis ex utraque parte ſubnixos, *obriguiſſe pruina* vides, medium autem illum, & maximum, *ſolis ardore torreri*. duo ſunt habitabiles: quorum auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt, adverſa vobis urgent veſtigia, nihil ad veſtrum genus: hic autem alter ſubjectus aquiloni, quem incolitis, cerne, quam tenui vos parte contingat. omnis enim terra, quæ colitur à vobis, anguſta verticibus, lateribus latior, *parva quædam inſula eſt*, circumfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod Magnum, quod Oceanum appellatis in terris: qui tamen tanto nomine, quam ſit parvus, vides. Ex his ipſis cultis, notiſque terris, num aut tuum aut cujuſquam noſtrûm nomen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

men, vel Caucaſum hunc, quem cernis, tranſcendere potuit, vel illum Gangem transnatare? quis in reliquis Orientis, aut abeuntis ſolis ultimis aut aquilonis, auſtrive partibus tuum nomen audiet? quibus amputatis, cernis profectò, quantis IN ANGUSTIIS VESTRA GLORIA ſe dilatari velit. Ipſi autem, qui de vobis loquuntur, *quam diu loquentur*? Quin etiam, ſi cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujuſque noſtrûm à patribus acceptas poſteris prodere, tamen propter eluviones, exuſtionesque terrarum, quas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modo *æternam*, ſed ne *diuturnam* quidem gloriã aſſequi poſſumus. QUID AUTEM INTEREST, ab iis, qui poſtea naſcentur, ſermonem fore de te, cum ab iis nullus fuerit. qui ante nati ſint? qui nec pauciores, & certe meliores fuerunt viri: cum præſertim apud eos ipſos, à quibus audiri nomen noſtrum poteſt, nemo unius anni memoriam conſequi poſſit: homines enim populariter *annum* tantummodo ſolis, id eſt, unius aſtri reditu metiuntur: cum autem ad idem, unde ſemel profecta ſunt, cuncta aſtra redierint, eandemque totius anni deſcriptionem longis intervallis retulerint, tum ille vere *vertens annus* appellari poteſt: in quo vix dicere audeo, quam multa ſæcula hominum teneantur. namque ut olim deficere ſol hominibus, exſtinguique viſus eſt, cum Romuli animus hæc ipſa in templa penetravit: ita quandoque eadem parte ſol, eodemque tempore ite-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rum defecerit, tum ſignis omnibus ad idem principium, ſtellisque revocatis, expletum annum habeto. hujus quidem anni nondum viceſimam partem ſcito eſſe converſam. Quocirca ſi reditum in hunc locum deſperaveris, *in quo omnia ſunt magnis, & præſtantibus viris*: quanti tandem eſt iſta hominum gloria, quæ pertinere vix ad unius anni partem exiguam poteſt? Igitur alte ſpectare ſi voles, atque hanc ſedem, & æternam domum contueri: NEQUE TE SERMONIBUS VULGI DEDERIS, nec in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum: ſuis te oportet *illecebris ipſa virtus* trahat ad verum decus. quid de te alii, loquantur, ipſi videant: ſed loquentur tamen. Sermo autem omnis ille, & anguſtiis cingitur iis regionum, quas vides; nec umquam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu; & oblivione poſteritatis exſtinguitur. Quæ cum dixiſſet, Ego vero inquam, ô Africane, ſi quidem bene meritus de patria quaſi limes ad cœli aditum patet, quanquam à pueritia veſtigiis ingreſſus patriis, & tuis, decori veſtro non defui: nunc tamen tanto præmio propoſito, enitar multo vigilantius. & ille, Tu vero enitere, & ſic habeto, NON ESSE TE MORTALEM, SED CORPUS HOC. nec enim is, quem forma iſta declarat: ſed mens cujusque, is eſt quiſque: non ea figura, quæ digito demonſtrari poteſt. Deum te igitur ſcito eſſe: ſiquidem Deus eſt, qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui providet, qui tam regit, & moderatur, &

movet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

movet id corpus, cui præpoſitus eſt, quam hunc mundum ille princeps Deus: & ut mundum ex quadam parte mortalem ipſe Deus æternus, ſic fragile corpus *animus ſempiternus* movet. Nam *quod ſemper movetur, æternum eſt*: quod autem motum affert alicui. quodque agitatur aliunde; quando finem habet motus, vivendi finem habeat neceſſe eſt. ſolum igitur, quod ſeſe movet, quia nunquam deſeritur à ſe; numquam ne moveri quidem deſinit: quin etiam ceteris, quæ moventur, hic fons, hoc principium eſt movendi. principio autem nulla eſt origo. nam *ex principio oriuntur omnia*: ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt: nec enim eſſet principium, quod gigneretur aliunde: quod ſi numquam oritur, ne occidit quidem umquam. nam principium exſtinctum, nec ipſum ab alio renaſcetur, nec ex ſe aliud creabit: ſiquidem neceſſe eſt à principio oriri omnia. Ita fit, ut motus principium ex eo ſit, quod ipſum à ſe movetur: id autem nec naſci poteſt, nec mori: vel *concidat omne cœlum*, omniſque natura conſiſtat neceſſe eſt, nec vim ullam nanciſcatur, quæ à primo impulſu moveatur. Cum pateat igitur æternum id eſſe, quod à ſe ipſo moveatur, quis eſt, qui hanc naturam animis eſſe tributam neget? inanimum eſt enim omne, quod pulſu agitatur externo: quod autem animal eſt, id motu cietur interiore, & ſuo. nam hæc eſt natura propria animæ, atque vis. Quæ ſi eſt una ex omnibus, quæ ſeſe moveat: neque nata eſt certe, & æter-

na

na eſt. *hanc tu exerce in optimis rebus.* ſunt autem optimæ curæ, de ſalute patriæ, quibus agitatus, & exercitatus animus, velocius in hanc ſedem, & domum ſuam pervolabit: idque ocyus faciet, ſi jam tum, cum erit incluſus in corpore, eminebit foras, & ea, quæ extra erunt, contemplans, quam maxime ſe à corpore abſtrahet. Nam EORUM ANIMI, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumque ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuque libidinum voluptatibus obedientium, Deorum, & hominum jura violaverunt: corporibus elapſi circum terram ipſam volutantur: nec hunc in locum, niſi multis exagitati ſeculis, revertuntur. Ille diſceſſit: ego ſomno ſolutus ſum.

SUM-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

SUMMA PRIVILEGII

D.D. Ordd. Hollandiæ Weſt-Friſiæque.

C*Autum eſt auctoritate Potentiſſim. D.D. Ordd. Hollandiæ Weſt-Friſiæque ne quis Aur. Theod. Macrobii Opera cum Notis Pontani, Meurſi, I. Gronovii, &c. per annos quindecim, quacunque forma imprimat, vel de alibi impreſſis in Hollandiam & Weſt-Friſiam inferat atque divendat, citra conſenſum* Cornelii Driehuyſen, & Arnoldi Doude, *Bibliopolar. Leydenſ. ſub omnium Librorum & alia inſuper Pecuniæ mulcta, ut latius in ipſo Diplomate patet*, Dato Hagæ-Comitis 25 April 1670.

Ut JOHAN DE WIT.

Ad Mand. D. D. Ordd.

SIMON VAN BEAUMONT.

AUR.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ᵃAURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & illuſtris COMMENTARIUS EX CICERONE *In Somnium Scipionis.*

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

Quæ differentia & quæ ſimilitudo ſit inter Platonis ac Ciceronis de republica libros; curque aut ille indicium Eris, aut hic ſomnium Scipionis operi ſuo adſciverit.

INter Platonis & Ciceronis libros, quos de r. p. utrumque conſtituiſſe conſtat, Euſtathi fili, vitæ mihi pariter dulcedo & gloria, hoc intereſſe prima fronte perſpeximus, quod ille rempubl. ordinavit, hic retulit; alter qualis eſſe deberet, alter qualis eſſet à majoribus inſtituta, diſſeruit. in hoc tamen vel maxime operis ſimilitudinem ſervavit imitatio, quod, cum Plato in

AVrelii Macrobii] Plura hujus libri in Somnium Scipionis habentur apud plures Mss. exemplaria. Præter cæteros uſus eſt membranis aliquot ſelectis Franciſcus Modius. Quarum tamen lectiones præcipuas repræſentavit editio noſtra prior: Et nunc quoque iſti adjecimus, quæ ſupererant, præter perpaucas hiſce Notis inſperſas, utpote dubias, & tales fere, de quibus ſuum cuique judicium erit. Contuliſſe etiam ſe Mss. duo tria Vir Cl. Caſp. Barthius in Adverſariis ſuis l. 37. cap. 17. & lib. 39. 12. commemorat; quorum unius hic erat titulus: *Macrobii Theodoſii, viri conſularis & illuſtris, Commentariorum tertiæ diei Saturnaliorum Liber primus incipit*: quaſi Saturnaliorum pars II. Libri duo in Somnium fuerint. De quibus ipſum Barthium differentem vide locis jam dictis. Alterius codicis ab eodem inſpecti hæc verba primâ fronte reperiebantur: *Macrobii Ambroſii Oriniocenſis in Somnium Scipionis Commentarium incipit*: Quarum tertia voce aut patriam aut potius Onirocriticam reſpicere exſcriptorem idem Barthius exiſtimat. Tertio exemplari inſcriptio ſeu titulus talis erat: *Macrobii Ambroſii Theodoſii, viri clari & illuſtris, ex Cicerone in Somnium Scipionis incipiunt.* Pont. Scholiaſtes quoque unius noſtrorum codd. teſtatur triplex auctori nomen fuiſſe: *Macrobius Ambroſius Ornicenſis.* Id monſtrum quid ſibi velit, aut quomodo procurandũ ſit, non liquet. Poſt explicationem priorum duum nominum idem Scholiaſtes reddit *Onocriſius*, quod antea ediderat *Ornicſis*. Sic enim pergit: *Onocriſius dictus eſt q. ſomniorum judex: ideo quia oſtendit & dijudicat, quæ ſomnia ſint vera, & quæ aliquid deſignent, & quæ non.* Quali è ſcholio Cl. Barthii conjecturam natam ſuſpicere. Si nihil aliud latet, fruſtra laboramus: neq; felicius hoc Macrobio, quam *Coci* Martiali, Plauto *Aſinii* vocabula attributa. De patria non deeſt, quod conji-

in voluminis concluſione [2] à quodam vitæ reddito, quam reliquiſſe videbatur, indicari faciat qui ſit [3] exutarum corporibus ſtatus animarum, adjecta quadam ſphærarum vel ſiderum non ociosa deſcriptione, rerum facies non diſſimilia ſignificans à Tulliano Scipione per quietem ſibi ingeſta narratur. Sed quod vel illi commento tali, vel huic tali ſomnio in his potiſſimum libris opus fuerit, in quibus de rerum publ. ſtatu loquebatur, quoque attinuerit inter gubernandarum urbium conſtituta, circulos, orbes globoſque deſcribere, de ſtellarum modo, de cœli converſione tractare, quæſitu dignum & mihi viſum eſt, & aliis fortaſſe videatur: ne viros ſapientia pæcellentes nihilq; in inveſtigatione veri niſi divinum ſentire ſolitos, aliquid caſtigato operi adjeciſſe ſuperfluũ ſuſpicemur. de hoc ergo prius pauca dicenda ſunt, ut liquido mens operis, de quo loquimur, innoteſcat. Rerum omnium Plato & actuum naturam penitus inſpiciens advertit in omni ſermone ſuo de reipublicæ inſtitutione propoſito infundendum animis juſtitiæ amorem; ſine qua non ſolum reſpublica, ſed nec exiguus hominum cœtus, nec domus quidem parva conſtabit. ad [4] hunc porro juſtitiæ affectum pectoribus inoculandum nihil æque patrocinaturum vidit, quam ſi fructus ejus non videretur cum vita hominis termi-

conjiciam; deeſt, cui fidam. Cæterum duo tantum libros Mss. Barthius habuit. Sed quemprimum hic vides referri titulum, erat præfixus Saturnalibus, ſecundus commentario ad Somnium, uterque ejuſdem voluminis. Vidi Barthii verba. *Gronovius.*

2. *A quodam vitæ reddito*] Ms *à quodam Eri vitæ reddito.* Eſt hic *Er Platonicus:* quem eodem hoc capite *Platonicum Erem* vocat. Et ibidem ſtatim: *qui ſit exutarum corporibus ſtatus animarum;* idem Ms. *à corporibus.* Pont.

A quodam vitæ reddito] Noſter item antiquiſſimus nomen proprium inſerit, *à quodam Er*: unde non *Eri* faciendum, quod amplecti videtur Iſacius, (*Erum* vocari video, ſed ſine auctore, ab aliis) ſed *Ere*, ut c. 2. *Cum de Platonico Ere jactantur.* Neque hoc nomen à priſcis librariis recte additum dicimus, ſed ab ipſo auctore. Tum etiam ſuperius in quatuor ſcriptis inveni *uterque conſtituit,* quod non video, cur vulgato ſit poſthabendum. *Gronov.*

3. *Exutarum corporibus.*] Non addo cum Barthio & Iſacio, particulam *a*, etſi mihi quoque in uno inventam. Arnobius lib. 2. *In pecudes atque alias belluas ire animas improborum, poſtquam ſunt corporibus humanis exutæ.* Gronov.

4. *Hunc porro juſtitiæ, &c.*] Minus accurate in aliis libris, *inculcandum. Inoculare,* ἐνοφθαλμίζειν, eſt metaphora, ut admonet Camerarius, ab inſitionibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

terminari. hunc vero ſuperſtitem durare poſt hominem 5 qui poterat oſtendi,niſi prius de animæ immortalitate conſtaret? fide autem facta perpetuitatis animarum conſequens eſſe animadvertit,ut certa illis loca nexu corporis abſolutis, pro contemplatu probi improbive meriti deputata ſint. Sic in Phœdone, inexpugnabilium luce rationum anima in veram dignitatem propriæ immortalitatis aſſerta, ſequitur diſtinctio locorum, quæ hanc vitam relinquentibus ea lege debentur 6 quam ſibi quiſque vivendo ſanxerit. Sic in Gorgia, poſt peractam pro juſtitia diſputationem,de habitu poſt corpus animarum morali gravitate Socraticæ dulcedinis ammonemur. Idem igitur obſervanter ſecutus eſt in illis præcipue voluminibus, 7 quibus ſtatum reipublicæ formandum præcepit. nam poſtquam principatum juſtitiæ dedit, docuitque animam poſt animal non perire: per illam demum fabulam (ſic enim quidam vocant) quo anima poſt corpus evadat 8 & unde ad corpus veniat, in fine operis aſſeruit, ut juſtitiæ vel cultæ præmium vel ſpretæ pœnam,animis quippe immortalibus ſubituriſque judicium, ſervari doceret. Hunc ordinem Tullius non minore judicio reſervans quam ingenio repertus eſt. poſtquam in omni reipublicæ ocio ac negotio palmam juſtitiæ diſputando dedit: ſacras immortalium animarum ſedes & cœleſtium arcana regionum in ipſo conſummati operis faſtigio locavit; indicans quo his

perve-

bus tracta. Sive etiam alluſum, quod non abſone exiſtimes, ad dictum Poëtæ apud Athenæum veteris, qui juſtitiæ dixit χρύσεον ὄμμα. *Pont.*

5. *Qui poterat oſtendi*] Addit optimus *juſte*,ut & membranæ Barthianæ. *Gron.*

6. *Quam ſibi quiſq; vivendo ſanxerit*] Unus *ſanxit*, ſed in duobus melioribus vere opinor *ſanxerunt*. Ut lib. I. Saturn. 5. *Diſcedentes domum quiſque ſuam regreßi ſunt.* Juſtinus lib. v. cap. 7. *Sibi quiſque ante oculos famem,obſidionem proponentes.* Corn. Nepos Themiſt. 4. *Plurimi hortarentur, ut domos ſuas quiſque diſcederent.* Ubi pronomen perperam in nonnullis editis omittitur. Familiariſſimum poëtis. *Gronov.*

7. *Quibus ſtatum reipubl. formandum præcepit*] Non MSS. modo omnes, ſed & primitus editi *recepit*. Quod omnino auctoris eſt. Hujus libri cap. 8. *Ut poſtea locum omnem, quem hic tractandum recepimus, revolvamus.* Ita legendum ſuo loco dicemus. II, 4. *Illa ſunt perſequenda, quibus verba, quæ explananda receperis, poßint liquere.* Et cap. 5. eod. *Quæ hoc loco explananda recepimus.* Gronov.

8. *Et unde*] Iidem rurſus *vel unde*. *Gr.*

9. *Et*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

perveniendum vel potius revertendum ſit, qui rempublicam cum prudentia, juſtitia, fortitudine ac moderatione tractaverunt. Sed ille Platonicus ſecretorum relator 9 Er quidam nomine fuit, natione Pamphylus, miles officio. qui, cum vulneribus in prælio acceptis vitam effudiſſe viſus, duodecimo die demum inter ceteros una peremptos ultimo eſſet honorandus igne, ſubito ſeu recepta anima ſeu retenta quicquid emenſis inter utramque vitam diebus egerat videratve, tamquam publicum profeſſus indicium, humano generi enuntiavit. Hanc fabulam Cicero licet ab indoctis quaſi ipſe veri conſcius doleat irriſam, exemplum tamen ſtolidæ reprehenſionis vitans excitari narraturũ quam reviviſcere maluit.

9. *Er quidam nomine*] Verba Platonis ſunt libro ultimo de republ. Ἀλλ' οὐ μέντοι σοὶ, ἦν δ' ἐγὼ, Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς, Ἠρὸς τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλου, ὅς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας, ἀναιρεθέντων δεκαταίων τῶν νεκρῶν ἤδη διεφθαρμένων, ὑγιὴς μὲν ἀνηρέθη, κομισθεὶς δ' οἴκαδε, μέλλων θάπτεσθαι, δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω. Sed ſi Plutarcho fides, vitium in his verbis latet: is enim non Armenium ipſum fuiſſe, ut volunt interpretes Platonis, ſed Harmonii filium ſcribit, & certa ratione Platonem ei hunc patrem attribuiſſe. Verba ejus ſunt libro IX Sympoſ. problemate 7: Ἐνταῦθα δὲ τὸν αὐτάγγελον τὸν ἐν ᾅδου, Πάμφυλον γένος, Ἁρμονίου πατρὸς, Ἦρα (ſic lege cum quibuſdam MSS.) δὲ αὐτὸν ὀνομάζειν, αἰνιττόμενον, ὅτι γίνωνται μὲν αἱ ψυχαὶ καθ' ἁρμονίαν, καὶ συναρμόττονται τοῖς σώμασιν. ἀπαλλαγεῖσαι δὲ συμφέρονται πανταχόθεν εἰς τὸν ἀέρα. Eſt autem Er nomen Aſiaticum, ut diſcimus ex ſacris libris. *Gronov.*

CAP. II.

Quid reſpondendum Coloti Epicureo putanti philoſopho non eſſe utendum fabulis; quaſque fabulas philoſophia recipiat, & quando his philoſophi ſoleant uti.

AC, prius quam ſomnii verba conſulamus, enodandum nobis eſt, à quo genere hominum Tullius memoret vel irriſam Platonis fabulam, vel ne ſibi idem eveniat non vereri. nec enim his verbis vult imperitum vulgus intelligi, ſed genus hominum veri ignarum ſub peritiæ oſtentatio-

ſophum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ne: quippe quos & legiſſe talia, & ad reprehendendum animatos conſtaret. Dicemus igitur & quos in tantum philoſophum referat quandam cenſuræ exercuiſſe levitatem, quisve eorum etiam ſcriptam reliquerit accuſationem; & poſtremo quid pro ea duntaxat parte, quæ huic operi neceſſaria eſt, reſponderi conveniat objectis. quibus, quod factu facile eſt, enervatis, jam quicquid [1] vel contra Platonis vel contra Ciceronis opinionem etiam in Scipionis ſomnium ſeu jaculatus eſt unquam morſus livoris, ſeu forte jaculabitur, diſſolutum erit. Epicureorum tota factio, [2] æquo ſemper errore à vero devia, & illa exiſtimans ridenda quæ neſciat, ſacrum volumen & auguſtiſſima irriſit naturæ ſeria. Colotes vero inter Epicuri auditores [3] famoſior & loquacitate notabilior, etiam in librum retulit quæ de hoc amarius reprehendit. ſed cetera, quæ injuria notavit, ſiquidem ad ſomnium de quo hic procedit ſermo non attinent, hoc loco nobis omittenda ſunt. illam calumniam perſequemur, quæ, niſi ſupplodatur, manebit Ciceroni cum Platone communis. ait à philoſopho fabulam non oportuiſſe confingi: quoniam nullum figmenti genus veri profeſſoribus conveniret. Cur enim, inquit, ſi rerum cœleſtium notionem, ſi habitum nos animarum docere voluiſti, non ſimplici & abſoluta hoc inſinuatione curatum eſt, ſed quæſita perſona caſuſque excogitata novitas [4] & compoſita advocati ſcena figmenti ipſam quæ-

VEl *contra Platonis*] Senſus auctoris eſt, ſe reſponſurum objectis in ea parte, qua negabatur fabulas acturo de cœleſtibus operi immiſcendas à Platone fuiſſe: cujus ubi vanitatem clare oſtendiſſet, jam pariter nullius fore momenti ea, quæ contra Ciceronem vel excogitata ſunt, vel forte etiamnum excogitabuntur. Qui ſenſus ſatis dilucidus & manifeſtus. Ac propterea τὰ *vel contra Platonis* auctoritatė ſcriptorum & vetuſte cuſorum non retinenda judico. *Gronov.*

2. *Æquo errore devia*] Ita loquitur Euangelus de Virgilio III. Sat. 2. *Ne non ubiq; in libando pari errore ſit devius.* Id.

3. *Famoſior & loquacitate notabilior*] Τὰ *famoſior &* iidem à poſterioribus editoribus eſſe inculcata produnt, quippe nuſquam reperias. Sed & pro *reprehendit*, quo verbo in antecedentibus utitur, omnes conſtanter *cavillatus eſt*, & hoc modo non ſemel ſibi adverſantes Macrobius perſtringit. II. 16. *In his etiam vir tantus & altas ultra cæteros ſerius, ſimilis cavillanti eſt.* Gronov.

4. *Et compoſita advocati ſcena figmenti*] Quid eſt *advocati*? Utrum longe arceſſiti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

[5] quærendi veri januam mendacio polluerunt? Hæc quoniam, cum de Platonico Ere jactantur, etiam quietem Africani noſtri ſomniantis incuſant (utraque enim ſub appoſito argumento electa perſona eſt, quæ accommoda enuntiandis haberetur) reſiſtamus urgenti; & fruſtra arguens refellatur: ut una calumnia diſſoluta utriuſque factum incolumem, ut fas eſt, retineat dignitatem. Nec omnibus fabulis philoſophia repugnat, nec omnibus acquieſcit. &, ut facile ſecerni poſſit, quæ ex his ab ſe abdicet ac velut profana [6] ab ipſo veſtibulo ſacræ diſputationis excludat, quæve etiam ſæpe ac libenter admittat, diviſionum gradibus explicandum eſt. Fabulæ, quarum nomen indicat falſi profeſſionem, aut tantum conciliandæ auribus voluptatis aut adhortationis quoque in bonam frugem gratia repertæ ſunt, auditum mulcent; velut comœdiæ, quales Menander ejuſve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis caſibus amatorum referta; [7] quibus vel multum ſe Arbiter exercuit, vel Apuleium nonnunquam luſiſſe miramur. Hoc totum fabularum genus, quod ſolas aurium delicias profitetur, [8] è ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ tractatus eliminat. Ex his autem, quæ ad quamdam virtutis ſpeciem intellectum legentis hortantur,

fit

ceſſiti? an potius ſcribendum: *& compoſiti advocata ſcena figmenti.* Sic *advocata* eſſet adhibita, ut *quæſita* & *excogitata.* Ut cap. 20. hoc lib. *Et uterque lunaris defectus argumentum pro ſe advocat.* Sat. VII. 14. *Et illam* rationem *advocata memoria recognoſcit.* Et cap. ult. *Remediis, quæ contra perniciem putredinis advocantur. Compoſitum figmentum*, ut *compoſitam fallaciam* Plautus, *compoſitam fabulam* Livius & Juſtinus, *componere mimum* Petronius dixere. *Gronov.*

5. *Quærendi veri januam*] Eodem modo *januam narrandi* dixit v. ſat. 2. *Id.*

6. *Ab ipſo veſtibulo ſacræ diſputationis*] Ita *veſtibulum quæſtionis* cap. 21. *Nec longum eſt invenire rationem, quæ in ipſo veſtibulo excubat quæſtionis.* A'vτὶ τ̃ *quæve etiam* MSS. *quæ vero etiam*, quod non ſperno. Sed & videtur ſcribendum: *quas ex his ab ſe abdicet, ac velut profanas:* tum *quas vero*, nempe fabulas. *Gron.*

7. *Quibus vel multum ſe Arbiter exercuit*] Ita Camerarii & alia illa vetuſtior editio. Tamen quod. ſuggerit Stephanus. *Quibus vel multum eſſe Arbitrum*, ſi ex libris eſt; non diſplicebit quod aliis jam diu obſervatum, *In quibus vel multum, &c.* Pont.

8. *E ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ, &c.*] Servat ad oram, liber Lugdunenſis, *directo.* Quæ fortaſſis ſuggeſtio non temeraria; & velificaretur modo MS. aura, credam fuiſſe: *Sapientia directo eliminat.* Videndus de voce ea Feſtus & Plautus. *Pontan.*

9. *Æſo-*

ſit ſecunda diſcretio. in quibuſdam enim & argumentum ex ficto locatur & per mendacia ipſe relationis ordo contexitur: ut ſunt illæ 9 Æſopi fabulæ elegantia fictionis illuſtres. at in aliis argumentum quidem fundatur veri ſoliditate: ſed hæc ipſa veritas per quædam compoſita & ficta profertur. & hoc jam vocatur fabuloſa narratio non fabula: ut ſunt cerimoniarum ſacra; ut Heſiodi & Orphei, quę de deorũ progenie actuve narrantur; ut myſtica Pythagoreorum ſenſa referuntur. Ex hac ergo ſecunda diviſione, quam diximus, à philoſophiæ libris prior ſpecies, quæ concepta de falſo per falſum narratur, aliena eſt. Sequens in aliam rurſum diſcretionem ſciſſa dividitur. nam, cum veritas argumento ſubeſt, ſolaque fit narratio fabuloſa; non unus reperitur modus per figmentum vera referendi. aut enim contextio narrationis per turpia & indigna numinibus ac monſtro ſimilia componitur: ut di adulteri, Saturnus pudenda Cœli patris abſcindens, & ipſe rurſus à filio regno potito in vincula conjectus; quod genus totum philoſophi neſcire maluerunt: aut ſacrarum rerum notio 10 ſub pio figmentorum velamine honeſtis & tecta rebus & veſtita nominibus enuntiatur. & hoc eſt ſolum figmenti genus, quod cautio de divinis rebus philoſophantis admittit. Cum igitur nullam diſputationi pariat injuriam vel Er index, vel ſomnians Africanus, ſed rerum ſacrarum enuntiatio integra ſui dignitate his ſit tecta nominibus, accuſator tandem edoctus à fabulis fabuloſa ſecernere conquieſcat. Sciendum eſt tamen non in omnem diſputationem philoſophos 11 admittere fabuloſa; ſed his uti ſolent, cum vel de anima, vel

9. *Æſopi fabulæ*] Editiones Aſcenſiana & Camerariana *Æſopiæ*. quod valde probem, ſi quæ habuerint membranæ. Sic Phædrus libros ſuos *Æſopiarum fabularum* inſcribit. Sic Theo Sophiſta Αἰσωπείους λόγους, Aphthonius Αἰσώπειον μῦθον. Gronov.

10. *Sub pio figmentorum velamine*] Hæc vera & vetuſta lectio. Miror, quare ſecutus Stephanum Iſaacius maluerit ſecundam vocem loco huic commodiſſimam inducere. Poſtea niſi legas, *quod cautio de divinis rebus philoſophantis admittit*, ne ſenſum quidem perfectum eſſe puto: illi tamen boni viri expulerunt invito auctore vocem *philoſophantis*. Gronov.

11. *Admittere fabuloſa*] Hic auctius

olim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

vel de aëreis ætheriisve poteſtatibus, vel de ceteris dis loquuntur. Ceterum cum ad ſummum & principem omnium deum, [12] qui apud Græcos τ' ἀγαθὸν, qui πρῶτον αἴτιον nuncupatur, tractatus ſe audet attollere; vel ad mentem, quem Græci νῦν appellant, originales rerum ſpecies, quæ ἰδέαι dictæ ſunt, continentem, ex ſummo natam & profectam deo. [13] cum de his, inquam, loquuntur, ſummo Deo ac mente, nihil fabuloſum penitus attingunt. ſed [14] ſi quid de his aſſignare conantur, quæ non ſermonem tantummodo ſed cogitationem quoque humanam ſuperant, ad ſimilitudines & exempla confugiunt. Sic Plato cum de τ' ἀγαθῷ loqui eſſet ani-

olim vulgo legebatur: *fabuloſa vel licita.* Delevit Modius duo poſteriora verba, & eum ſecuti editores. Noſtri ſcripti ea retinent, & leviter corrigenda cenſeo, *admittere fabuloſa vel ficta*; ut paulo ante *per quædam compoſita & ficta.* Gronov.

12. *Qui apud Græcos* τ' ἀγαθὸν] Unde probabitur ſummum Deum vocari Græcis τ' ἀγαθόν? MSS. vitium indicant; quorũ in altero expreſſum quidem eſt Ταγαθον ſed ſupra ſcriptum: i. *ſummum.* in altero τεγαθον, ſupra vero *Tugaton* i. *ſummus.* Quod ſequitur, in priori eſt, *qui* προτοναιτων, & ſupra *protopanton* i. *omnipotens*: in altero, *qui* πυντων, & in verſuum intervallo, *protopanton* i. *primus princeps omnium.* Videtur Macrobius ſcripſiſſe: *qui apud Græcos* θ' ὕπατον, *qui* πρῶτον πάντων *nuncupatur.* Nam & quod inferius: *Plato cum de* τ' ἀγαθῷ *loqui eſſet animatus*: pro eo quem poſteriorem dixi, *de* τωγαθων, & rurſus ſupra, *tugato*; prior *de tagatho*, cum explicatione: i. *omnium rerum principio.* Legas tamen apud Platonem, quod propugnat vulgatam. *Idem*:

13. *Cum de his, inquam, loquuntur ſummo Deo ac mente*] Hanc lectionem qui ab auctore eſſe negant, ſed à neſcio quo ad commentarios hos commentante, ut eam ſuſpicionem nobis approbarent, non hic ſiſtere debuerunt, ſed per ſingulas paginas ire, & quæ paſſim explanandi cauſa Macrobius adjicit, recidere. Ita intellexiſſent, ſævire id eſſe, non opiferum venire. Nam ſic ſequenti capite pronunciatis quinque ſomniorum diverſitatibus, quorum ultima duo ἐνύπνιον & φάντασμα poſuerat, addit: *Ultima ex his duo, cum videntur, curæ interpretationis indigna ſunt, quia nihil divinationis apportant*: ἐνύπνιον *dico &* φάντασμα. Rurſus capite ſexto agens de numero diſpari ſeptem & pari octo, ait: *Unde intelligi datur, hos duos numeros, octo dico & ſeptem, &c.* cum tamen nullorum præterea meminiſſet. Sed faſtidium parerem, ſi plura adderem, quæ exploratum mihi faciunt γνησιώτατα eſſe. Et libri quatuor omnes confirmant. *Gronov.*

14. *Si quid de his aſſignare*] Conjeceram *ſignare*, quo utitur pro ſignificare, aperire, cap. 5. *Ipſius ſomnii, de quo loquimur, mentem propoſitumque ſignavimus.* & paſſim. Sed compoſitum ferri poteſt, quo etiam utitur. cap. 6. *Tenarius aſſignat animam tribus ſuis partibus abſolutam.* cap. 10. *Omnia in nobismet ipſis & in ipſis humanis corporibus aſſignare conati ſunt.* cap. 18. *Hæc autem etiam quinque ſtellarum receſſum aſſignare ſufficient.* Gronov.

5. Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

animatus, dicere quid ſit non auſus eſt, hoc ſolum de eo ſciens, quod ſciri quale ſit ab homine non poſſet: ſolum vero [15] ei ſimillimum de viſibilibus ſolem repperit; & per ejus ſimilitudinem [16] viam ſermoni ſuo attollens ſe ad non comprehendenda patefecit. ideo & nullum ejus ſimulachrum, quod cum dis aliis conſtitueretur, finxit antiquitas: quia ſummus deus nataque ex eo mens ſicut ultra animam, ita ſupra naturam ſunt: quo nihil fas eſt de fabulis pervenire. De dis autem, ut dixi, ceteris, & de anima non fruſtra ſe, nec, ut oblectent, ad fabuloſa convertunt; ſed quia ſciunt inimicam eſſe naturæ apertam nudamque expoſitionem ſui: quæ ſicut vulgaribus hominum ſenſibus intellectum ſui vario rerum tegmine operimentoque ſubtraxit: ita à prudentibus arcana ſua voluit per fabuloſa tractari. ſic ipſa myſteria figurarum cuniculis operiuntur; ne vel hæc adeptis nuda rerum talium ſe natura præbeat: ſed ſummatibus tantum viris ſapientia interprete veri arcani conſciis, contenti ſint reliqui ad venerationem figuris defendentibus à vilitate ſecretum. Numenio denique inter philoſophos occultorum curioſiori offenſam numinum, quod Eleuſinia ſacra interpretando vulgaverit, ſomnia prodiderunt, viſas [17] ſibi ipſas Eleuſinias deas habitu

15. *Ei ſimillimum de viſibilibus ſolem repperit*] Nec vane apud Plutarchum Zoroaſtres *Lucem* appellavit. Et ipſe inter homines homo olim Deus, quid niſi ſe *Lucem* eſſe profeſſus eſt? Unde nec alienum fortaſſis vulgatum illud Pythagoræ; *De Deo non eſſe ſine lumine loquendum.* Nam ut ait Romanus Philoſophus, *furioſa res eſt in tenebris impetus.* Pontan.

16. *Viam ſermoni ſuo attollens ſe*] Magis me paſcit ſcriptura antiqua *attollendi ſe.* Neque enim Platonem ſe attollere ait, ſed ſermonem; quæ perpetua Aurelii ratio eſt. Paullo ante eſt: *Cum ad ſummum tractatus ſe audet attollere.* Gronov.

17. *Viſas ſibi ipſas Eleuſinias D. ludere proſtantes*] Tanquam non ſatis nefas foret & impium eas ſtare ante fornicem, etiam laſcivum luſum affingit. Sed correctorum manum vel ſola orationis σύνταξις tibi probabit; & MSS. omnes cum primis editionibus exhibent: *viſo ſibi* &c. *videre proſtantes.* hoc eſt, quum ſibi viſus eſt videre. Et propria hæc illarum imaginum oratio eſt, unde & *nocturnus viſus.* Noſter cap. ſeq. *Omnium, quæ videre ſibi dormientes videntur.* Et: *amicum peregre commorantem, quem non cogitabat, viſus eſt ſibi reverſum videre.* Cap. 5. *Partem cœli in qua ſibi Scipio per quietem hæc vel vidiſſe viſus eſt vel audiſſe quæ retulit.* Ovid. VII. Met. 650. *Qualeſque in imagine ſomni Viſus eram vidiſſe viros.* Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tu meretricio ante apertum lupanar ludere proſtantes ; admirantique & cauſas non convenientis numinibus turpitudinis conſulenti reſpondiſſe iratas, ab ipſo ſe adyto pudicitiæ ſuæ vi abſtractas & paſſim adeuntibus proſtitutas. Adeo ſemper ita ſe & ſciri & coli numina maluerunt, qualiter in vulgus antiquitas fabulata eſt ; quæ & imagines & ſimulacra formarum talium prorſus alienis, & ætates tam incrementi quam diminutionis ignaris, & amictus ornatuſq; varios corpus non habentibus aſſignavit. ſecundum hæc Pythagoras ipſe atque Empedocles, 18 Parmenides quoque & Heraclitus de diis fabulati ſunt : nec ſecus Timæus ; qui progenies eorum, ſicuti traditum fuerat, exſecutus eſt.

18. *Parmenides quoque & Heraclitus de Diis fabulati ſunt*] Barthii membranæ : *Parmenides quoque & Heraclitus defabulati ſunt*. Et ſtatim : *nec ſecus Timæus ; qui progenies Deorum, ſicuti traditum fuerat, exſecutus eſt.* Vulgo & perperam ibi, *eorum*, pro *Deorum*. Pontanus.

CAP. III.

Quinque eſſe genera ſomniandi ; atque ſomnium hoc Scipionis ad prima tria genera debere referri.

HIs prælibatis, antequam ipſa ſomnii verba tractemus, prius quot ſomniandi modos 1 obſervatio deprehenderit, cum licentiam figurarum quæ paſſim quieſcentibus ingeruntur ſub definitionem ac regulam vetuſtas mitteret, ediſſeramus : ut cui eorum generi ſomnium, de quo agimus, applicandum ſit innoteſcat. Omnium, quæ videre ſibi dormientes videntur, quinque ſunt principales & diverſitates & nomina: aut enim eſt ὄνειρος ſecundum Græcos, quod Latini *ſomnium* vocant ; aut eſt ὅραμα, quod *viſio* recte appellatur, aut eſt χρηματισμὸς, quod 2 oraculum nuncupatur,

OBſervatio deprehenderit] Scribe membranis auctoribus: *Obſervatio veterum deprehenderit, cum licentias figurarum q. p. q. ing. ſub def. ac regulam mitteret*. Gronov.

2. *Oraculum nuncupatur*] Oraculum ſomnium intellexit antiquitas, quod in fanis ſive templis ſingulari cura captabant. Cic. I. de Divinatione : *Qui præerant Lacedæmoniis Ephori non contenti vigi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tur, aut eſt ἐνύπνιον, quod inſomnium dicitur; aut eſt φάντασμα, quod Cicero, quotiens opus hoc nomine fuit, viſum vocavit. Ultima ex his duo, cum videntur, cura interpretationis indigna ſunt, quia nihil divinationis apportant: ἐνύπνιον dico & φάντασμα. eſt enim ἐνύπνιον quotiens cura oppreſſi animi corporiſve ſive fortunæ, qualis vigilantem fatigaverat, 3 talem ſe ingerit dormienti. 4 animi; ſi amator deliciis ſuis aut fruentem ſe videat aut carentem: ſi metuens quis imminentem ſibi 5 vel inſidiis vel poteſtate perſonam, aut incurriſſe hanc ex imagine cogitationũ ſuarum, aut effugiſſe videatur. 6 corporis; ſi temeto ingurgitatus aut diſtentus

vigilantibus curis, in Paſiphaës fano, (quod eſt in agro propter urbem) ſomniandi cauſa incubabant, quia vera quietis oracula ducebant. Apuleii ſimile ſomnium in templo Iſidis, exſtat Mileſii ſermonis undecimo. Suetonii quoque locus Veſpaſiano cap. 7. notabilis. *E plebe*, inquit, *quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali Veſpaſianum pariter adeunt, orantes opem Valetudinis demonſtratam à Serapide per quietem.* Certam eam fuiſſe demonſtrationem addit idem Suetonius: *Cum vix fides eſſet rem ullo modo ſucceſſuram, ideoque ne experiri quidem auderet,* (Veſpaſianus) *Extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit; nec eventus defuit.* Pontan.

3. *Talem ſe ingerit dormienti. animi; ut ſi amator, &c.*] Sequitur Barthius ductum ſui codicis, legitque *dormientis animo.* Mihi, quod editur, prævalet. *Pont.*

4. *Animi; ſi amator delitiis ſuis*] Ἐνύπνιον par deſcripſit eleganter Petronius: ubi & id ab oraculo ſive χρηματισμοῦ diſcriminat:

Somnia quæ mentes ludunt, volitantibus umbris,
Non delubra Deum, nec ab æthere numina mittunt,
Sed ſibi quiſque facit. Nam quum proſtrata ſopore
Vrget membra quies, & mens ſine pondere ludit;
Quicquid luce fuit, tenebris agit, oppida bello
Qui quatit, & flammis miſerandas ſævit in urbes:
Tela videt, verſaſque acies, & funera regum,
Atque exundantes perfuſo ſanguine campos, &c. *Pontan.*

5. *Vel inſidiis vel poteſtate*] Mavult idem Barthius *vel inſidiis prove poteſtate* cum in membranis ſit *pro poteſtate.* Pont.

6. *Corporis; ſi temeto ingurgitatus*] Apuleius lib. I. *Næ merito, inquam, medici fidi cibo & crapula diſtentos ſæva & gravia ſomniare autumant. Mihi denique, quod poculis veſperi minus temperavi, nox acerba diras, & truces imagines obtulit.* Plutarchus quoque Sympoſiacῶn lib. 8. quæſtione decima, *cibos*, ait, *certos eſſe qui difficiles ſomnos faciant & animam perturbent; teſtatumque id fieri fabarum exemplo & polypodis capite, quibus abſtinere jubentur qui divinare per ſomnum cuperent.* Hinc Cicero (quod à re alienum non erit addidiſſe) cenſuit Pythagoreis interdictum, ne faba veſcerentur, quod is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtaret eſſe contrarius. *Sed Ariſtoxenus muſicus*, (uti annotat ſtudioſe Noctium Scriptor) *vir literarum vete-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tus cibo, vel ex abundantia præfocari ſe exiſtimet, vel 7 gravantibus exonerari: aut contra, ſi eſuriens cibum aut potum ſitiens deſiderare, quærere, vel etiam inveniſſe videatur. fortunæ; cum ſe quis æſtimat vel potentia, vel magiſtratu aut augeri pro deſiderio, aut exui pro timore. Hæc & his ſimilia, quoniam ex habitu mentis quietem ſicut prævenerant, ita & turbaverant dormientis, 8 una cum ſomno avolant & pariter evaneſcunt. hinc & inſomnio nomen eſt, non quia per ſomnium videtur (hoc enim eſt huic generi commune cum ceteris) ſed quia in ipſo ſomnio tantummodo eſſe creditur, dum videtur; poſt ſomnium nullam ſui utilitatem vel ſignificationem relinquit. Falſa eſſe inſomnia nec Maro tacuit,

Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia manes,

cœlum hic vivorum regionem vocans: quia ſicut di nobis, ita nos defunctis ſuperi habemur. Amorem quoque deſcribens,

veterum diligentiſsimus, Ariſtotelis auditor, in libro quem de Pythagora reliquie, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum quam fabis: quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum & levigaret. Verba ipſa Ariſtoxeni adſcripſit, quem dixi, Auctor, & obiter de κυάμῳ non eſitato cauſam erroris adnectit ex male intellecto Empedoclis verſu. Locus eſt lib. 4. c. 11. Et Clemens Alexandrinus 3 Strom. ait prohibitam à Pythagoricis fabam quia ſterilitatem mulieribus inducit & viris. Theophraſtus quoque de cauſis Plantarum refert, fabarum ſemina ſata prope radices arborum ipſas arbores ſteriles efficere. Et denique Plutarchus: *Fabis abſtine*, id eſt, *reipublicæ adminiſtrationem vita. Nam olim Magiſtratus per ſuffragia fabis lata creabantur.* Porro in Apuleii, quæ poſui, verbis, *medici fidi*, non fidam ſatis ſcripturam animadverterunt viri eruditi. Cenſuit Cl. Lipſius reſcribendum, *medicifici*, vel *medicifices* pro ipſis *medicis*, quique artem eam faciant, ut *ſignifices* & talia. Alii *medici viri* urgent. Ego hic nihil definiam: videndum tamen moneo, ne Auſoniana voce fuerit; *medicini cibo & crapula diſtentos ſæva & gravia ſomniare autumant.* Nam ita pro *medicis* dixiſſe alicubi Burdigalenſem illum in Epiſtolis obſervavi. Hoc, inquam, videndum; quamvis ipſe, ut rem dicam, malim: *Medici filii.* Macrob. lib. 1. cap. 17. *Eadem opinio ſoſpitalis & Medici Dei in noſtris quoque ſacris fovetur. namque virgines Veſtales ita indigetant:* APOLLO. MEDICE. APOLLO. PÆAN. Pont.

7. *Gravantibus exonerari*] In Ms. Barthius innuit eſſe *gravantia*; quod eo modo accipiendum ſit, quemadmodum *abundantia*, quod uno verſu præcedit. *Id.*

8. *Una cum ſomno advolant & pariter evaneſcunt*] Probat magis Modius, quod in membranis ſuis reperiri ait: *avolant & pariter evaneſcunt.* Pontan. Veriſſime Modius, & nunc ita edimus *Gronov.*

9. *Cujus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

bens, [9] cujus curam ſequuntur inſomnia, ait;

- - Hærent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.

& poſt hæc.

Anna ſoror quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent?

φάντασμα vero, hoc eſt viſum, cum inter vigiliam & adultam quietem [10] in quadam, ut ajunt, prima ſomni nebula adhuc ſe vigilare æſtimans, qui dormire vix cœpit, aſpicere videtur irruentes in ſe, vel paſſim vagantes formas, à natura ſeu magnitudine ſeu ſpecie diſcrepantes, variasque tempeſtates rerum vel lætas vel turbulentas. [11] In hoc genere eſt ἐφιάλτης; quem publica perſuaſio quieſcentes opinatur invadere & pondere ſuo preſſos ac ſentientes gravare. His duobus modis ad nullam noſcendi futuri opem receptis, tribus ceteris in ingenium divinationis inſtruimur. Et eſt oraculum quidem, cum in ſomnis parens vel alia ſancta gravisque perſona, ſeu ſacerdos, vel etiam deus, [12] aperte eventurum quid, aut non eventurum, faciendum vitandumve denunciat. Viſio eſt autem, cum id quis videt, quod eodem modo

9. *Cujus curam ſequuntur*] In omnibus antiquis offendo *ſemper ſequuntur*, etſi eam particulam expellat Modius. *Gron.*

10. *In quadam (ut ajunt) prima ſomni nebula, &c.*] Non abſimilem dixit ſomnum ſuum Seneca ad Lucilium Epiſtol. 83.

Conſuetudinem meam noſti, breviſſimo ſomno utor & quaſi interjungo; ſatis mihi eſt vigilare deſiiſſe.

Sed clarior res erit, ſi cum ſcriptis pleriſque reformes: *& quaſi intervigilo*, id enim eſt, quod explicat ipſe, & quaſi dicat, ſufficit mihi nec indormiſſe omnino, nec plane vigilaſſe. Senſit hoc liquido Seneca, illud ſcripſit; ſed ita ut vocem *intervigilo* interpretemur non veluti verbum, verum ut *ſomni* adjectionem. *Somno* itaque *breviſsimo & quaſi intervigilo* erit levi & veluti inſomni. Tale de canum natura expreſſit poëta vetus; *Hæc leviſomna canum fido cum murmure corda.* Dictio denique, quam eruimus, poſſit aliquid, qua flexione, adferre dubitationis, ſed non debet. Plautus, *Tuam fidem Venus noctivigila.* Et Apuleius lib. 9. Met. *Lucubrabant pervigilam farinam.* Amo autem virum doctum qui licet mentem hanc Philoſophi non tetigerit, maluit tamen de ſcriptura ſatagere quam temere rejicere. *Pontan.*

11. *In hoc genere eſt ἐφιάλτης*] Maro in Culice:

Devictum mœſtus procul aſpiciens Ephialten. Pont.

12. *Aperte eventurũ quid, aut non eventurum*] Utrobique membranæ quas inſpexit Barthius, *venturum.* & ſtatim *nunciat*, non *denunciat*. Pont.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

modo quo apparuerat eveniet. amicum peregre commorantem, quem non cogitabat, viſus ſibi eſt reverſum videre, 13 & procedenti obvius, quem viderat, 14 venit in amplexus. depoſitum in quiete ſuſcipit; 15 & matutinus ei precator occurrit mandans pecuniæ tutelam, 16 & fidæ cuſtodiæ celanda committens. 17 Somnium proprie vocatur, quod tegit figuris & velat ambagibus non niſi interpretatione intelligendam ſignificationem rei quæ demonſtratur, quod quale ſit, à nobis non exponendum eſt, cum hoc unusquiſque, ex uſu quid ſit, agnoſcat. 18 Hujus quinque ſunt ſpecies, aut enim pro-

13. *Et procedenti obvius*] An non? *procedens obvio, quem viderat, venit in amplexus.* Egreſſus ædibus in publicum, cum obvium haberet, quem ſecundum quietem viderat. *Gronov.*

14. *Venit in amplexus, depoſitum*] Perperam interpungit hæc poſtrema editio, quaſi omnia eſſent unum ὅραμα, cum duo ſint ὁράματος exempla, alterum amico occurrentis reverſo; alterum depoſitos excipientis nummos; quarum rerum uterque ſomnurnam imaginem acceperat. Sed & membranæ *ſuſcepit*, recte: nam quia eveniſſe narrat, quod ſignificatum erat, hoc præterito melius pronunciatur. Ut ante: *Viſus eſt ſibi reverſum videre*, non *videt*: jam enim geſta res fuerat. Dein membrana: *mandans pecuniam tutelæ, & fidæ celandam cuſtodiæ committens*. Gronov.

15. *Et matutinus ei precator occurrit*] Locus eſt Senecæ Philoſophi c. 16. lib. 6. de Beneficiis:

> *Itaque medico qui nihil amplius quam manum tangit, & me inter eos, quos perambulat, ponit, ſine ullo affectu facienda vitandave præcipiens, nihil amplius debeo, quia me non tanquam amicum vidit, ſed tanquam imperatorem.*

Qui quam miſerum in modum hujus, ſuperiorisque ætatis doctiſſimos exercuerit, abunde ſciet quiſquis conſuluerit Alciat. l. 7. c. 13. parerg. Duarenum lib. I. cap. 54. Diſput. Anniverſ. Connanum, Hotomannum, Pincianum: &, omnes ne enumerem, unus Gruterus ad Senecam eſto inſtar omnium. Eo autem ſententiæ fere ſingulorum redeunt ut ægrotos imperantes ſive imperatores antiquitus cenſeant appellatos: Quod quam abſonum hoc certe Senecæ loco ſit, uberius aliquando, ſi volentibus Muſis erit, demonſtrabimus; nunc ſufficiat monuiſſe omnino Macrobiana illa voce faciendum: *quia me non tanquam amicum vidit, ſed tanquam precatorem.* Vitii cauſa fuit quod finalis litera in voce *tanquam*, geminaverit in ſequenti. Deinde *amicum* & *precatorem* quam eleganter comparaverit Philoſophus, quis niſi cui animus pro ſale ſit, non videat? *Pont.* De hoc loco Senecæ vide, ſi lubet, Salmaſium ad Spartiani Hadrianum, qui primus verum ejus ſenſum vidit, pag. 7. & 8. quem ſequitur Ludovicus Savotus de nummis lib. III. cap. 12. *Gronov.*

16. *Et fidæ cuſtodiæ celanda committens*] Libri nonnulli *celandam*, ut ad *pecuniam* ſive *tutelam referatur*, quod præcedit. *Pontan.*

17. *Somnium proprie vocatur, quod tegit figuris*] Idque ὄνειρος eſt. Artemidorus ſignanter: *Siquidem* ὄνειρος *Græcis ab* ὂν *id eſt verum, &* εἴρειν *quod eſt loquor conſtruitur.* Pontan.

18. *Hujus quinque ſunt ſpecies*] Sumptum

proprium, aut alienum, aut commune, aut publicum, aut generale eſt. Proprium eſt; cum ſe quis facientem patientemve aliquid ſomniat: alienum; cum alium: commune; cum ſe una cum alio. Publicum eſt; cum civitati forove vel theatro ſeu quibuslibet publicis mœnibus actibusve triſte vel lætum quid exiſtimat accidiſſe. generale eſt, cum circa ſolis orbem lunaremve globum, [19] ſeu alia ſidera vel cœlum omnesve terras aliquid ſomniat innovatum. Hoc ergo, quod Scipio vidiſſe ſe retulit, [20] & illa quæ ſola probabilia ſunt genera principalitatis amplectitur, & omnes ipſius ſomnii ſpecies attingit. eſt enim oraculum; quia Paulus & Africanus [21] uterque parens, ſancti graveſque ambo, nec alieni ſacerdotio, quid illi eventurum eſſet denuntiaverunt. eſt viſio; quia loca ipſa, in quibus poſt corpus vel qualis futurus eſſet, aſpexit. eſt ſomnium; quia rerum, quæ illi narratæ ſunt altitudo tecta profunditate prudentiæ non poteſt nobis niſi ſcientia interpretationis aperiri. [22] Ad ipſius quoque ſomnii ſpecies

ptum ab eodem, quem dixi, Artemidoro. Qui & aptiſſime adnectit ejuſmodi tunc ſomnia dici proprie ἀλληγορικοὺς ὀνείρους. Vide cap. I. lib. I. Doctos itaque viros qui hanc ſugillant Macrobii partitionem, ſugillare prius oportuit in hac palæſtra principis Artemidori. *Pont.*

19. *Seu alia ſidera vel cœlum omnesque terras aliquid ſentiat innovatum*] Ita accipio iſtud Aſtrampſychi in Onirocritico, πολὸν βλέπειν θέοντα, μυστικὸν τόδε. Nam quod alias legitur, πῶλον, quomodo novum aut notabile? Hippocrates quoque aſpexit in rebus ægri, Libro de Inſomniis: Γῆ κινουμένη θεωμένη, ἢ οἰκίη, ὑγιαίνοντι μὲν ἀνδρὶ, ἀσθενείην σημαίνει· νοσεῦντι δὲ, ὑγείην καὶ μετακίνησιν τοῦ ὑπάρχοντος: *Terra aut domus moveri viſa, ſano quidem viro debilitatem ſignificat; ægrotanti vero ſanitatem, & ex præſenti ſtatu tranſmotionem.* Pontan.

20. *Et illa quæ ſola probabilia*] MSS. *& tria illa q. ſ. p.* Qua non video probabiliorem eſſe vulgatam ſcripturam. *Gronov.*

21. *Vterque parens ſancti graveſque ambo*] Hæc priſtina & certa Aurelii lectio, quæ neſcio quem verborum concentum auribus ultima voce conciliat, & ex poëticis videtur hauſiſſe. Ovid. I. Met. 325. *Innocuos ambo, cultores numinis ambo.* Virgilius IV. Georg. 341. *Oceanitides ambæ, Ambæ auro, pictis incinctæ veſtibus ambæ.* Statius VI. Theb. *Ambo pii, carique ambo.* Itaque nil mutem apud eundem Ovid. VIII. Met. 372.

At gemini, nondum cœleſtia ſidera, fratres,
Ambo conſpicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis.

Tum etiam MSS. *alieni à ſacerdotio*, ut perpetuo auctor. *Gronov.*

22. *Ad ipſius quoque ſomnii ſpecies omnes refertur*] Legunt membranæ Modianæ: *Ad ipſum quoque ſomnii ſpecies omnes referuntur.* Et ſtatim, pro, *ad ſupera*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſpecies omnes refertur. eſt proprium; quia ad ſupera ipſe perductus eſt, & de ſe futura cognovit. eſt alienum; quod, quem ſtatum aliorum animæ ſortitæ ſint, deprehendit. eſt commune; quod eadem loca tam ſibi quam cæteris ejuſdem meriti didicit præparari. eſt publicum; quod victoriam patriæ & Karthaginis interitum & Capitolinum triumphum ac ſolicitudinem futuræ ſeditionis agnovit. eſt generale; quod cœlum cœlique circulos converſionisque concentum vivo adhuc homini nova & incognita, ſtellarum etiam ac luminum motus, terræque omnis ſitum, ſuſpiciendo vel deſpiciendo concepit. Nec dici poteſt non aptum fuiſſe Scipionis perſonæ ſomnium, quod & generale eſſet & publicum: quia necdum illi contigiſſet ampliſſimus magiſtratus; imo cum adhuc, ut ipſe dicit, pæne miles haberetur. ajunt enim non habenda pro veris de ſtatu civitatis ſomnia, niſi quæ rector ejus magiſtratusve vidiſſet, aut quæ de plebe non unus ſed multi ſimilia ſomniaſſent, ideo apud Homerum, cum in concilio Græcorum Agamemnon ſomnium, quod de inſtruendo prælio viderat publicaret, Neſtor, qui non minus ipſe prudentia quam omnis juventa viribus juvit exercitum, concilians fidem relatis, 23 De ſtatu, inquit, publico credendum regio

pera ipſe, membranæ Barthii *ad ſuperna per ſe ipſe*. Pont. Sane & noſter optimus *referuntur*, ſed non etiam *ad ipſum*. An concinnior longe ſit ea ſcripta lectio, quam adeo laudat Modius, auctor indicabit ipſe, cujus verba ſunt cap. 4. *Tractatis generibus ac modis, ad quos Scipionis ſomnium refertur.* Et cap. 5. *Ipſasque diſtinximus ſpecies ſomniorum, ad quas Africani ſomnium conſtaret referri.* In ſequentibus optimus noſter, perinde ut Barthianus *ad ſupirna per ſe ipſe*. Gronovius.

23. *De ſtatu*, inquit, *publico credendum regio ſomnio*] Neſtoris verba ſunt Iliad. B.

Ὦ φίλοι, Ἀργείων ἡγήτορες ἠδὲ μέδοντες,
Εἰ μέν τις τὸν ὄνειρον Ἀχαιῶν ἄλλος ἔνισπε,
Ψεῦδός κεν φαῖμεν, καὶ νοσφιζοίμεθα μᾶλλον.
Νῦν δ' ἴδεν ὃς μέγ' ἄριστος ἐνὶ στρατῷ εὔχεται εἶναι.

Nos ita obiter reddebamus:

O chari, Argivumque duces late induperantes,
Si quis ab hoc alius Danaum ſua ſomnia narret,
Vana ajam & veris confutabo argumentis,
Nunc vidit, populo qui præſidet, ille Agamemnon.

Ubi ὄνειρον ἔνισπε formulariter intel-

lexi

regio ſomnio: quod ſi alter vidiſſet, repudiaremus ut futile. Sed non ab re erat, ut Scipio, etſi necdum adeptus tunc fuerat conſulatum, nec erat rector exercitus, Karthaginis ſomniaret interitum, cujus erat auctor futurus; audiretq; victoriam beneficio ſuo publicam; videret etiam ſecreta naturæ vir nõ minus philoſophia quam virtute pręcellens. His aſſertis, quia ſuperius falſitatis inſomniorum Vergilium teſtem citantes, ejus verſus fecimus mentionem eruti de geminarum ſomnii deſcriptione portarum. Si quis forte quærere velit cur porta ex ebore falſis, & è cornu veris ſit deputata; inſtruetur auctore Porphyrio, qui in commentariis ſuis hæc in eundem locum dicit ab Homero ſub eadem diviſione deſcriptum: Latet, inquit, omne verum. hoc tamen anima, cum ab officiis corporis ſomno ejus paululum libera eſt, interdum aſpicit; nonnunquam tendit aciem, nec tamen pervenit: &, cum aſpicit, tamen non libero & directo lumine videt, ſed interjecto velamine, quod nexus naturæ caligantis obducit. Et hoc in natura eſſe idem Vergilius aſſerit dicens:

Adſpice; namque omnem quæ nunc obducta tuenti
Mortales hebetat viſus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam.

Hoc velamen cum in quiete ad verum uſque aciem animæ introſpicientis admittit de cornu creditur, cujus iſta natura eſt, ut tenuatum viſui pervium ſit: cum autem à vero hebetat ac repellit obtutum, ebur putatur: 24 cujus corpus ita

lexi quomodo Amphitruone Plautus, *Recte dicit, ut connivet; ſomnium narrat tibi.* Et Martialis: *Semper mane mihi de me mera ſomnia narras.* Pontan.

24. *Natura denſatum eſt*] Codex Barthi, *natura denſetum eſt*, [ut & editio Pariſienſis, anni 1585] Gloſſa ejuſdem codicis marginalis: *Inter denſetum & denſatum eſt differentia. Eſt enim denſetum, quod in ſua natura habet ſpiſſitudinem; denſatum vero quod ab alio agente.* Pontan.

Cujus corpus ita natura denſatum] *Denſetum* nos quoque in optimæ fidei membranis offendimus: ſed in alteris vulgatum, quod miror: etenim hæ quoque eandem, quæ ex Barthianis annotatur, explicationem in margine habebant. Sed ea nebulæ cyatho digna non eſt. Macrobii ſcimus eſſe *denſetũ*. Ut c. 22. *Quod de omni ſilveſtri tumultu vaſtum, impenetrabile, denſetum, ex defæcatis reſedit elementis.* VII. Sat. 7. *Leve autem eſt mulierum corpus, quaſi naturali frigore denſetum,*

ita natura denſatum eſt, ut ad quamvis extremitatem tenuitatis eraſum, nullo viſu ad ulteriora tendente penetretur.

ſetum. cap. 9. *Oſſa nimiâ ſiccitate ita denſeta ſunt, ut penetrabilia non ſint.* Ibidem Cap. 12. *Nix ergo, quæ nihil aliud eſt, quam aqua in aëre denſeta, tenuitatem ſui cum denſeretur amiſit.* Ut recte Muretus. Cap. ult. lib. I. ad Somnium. *Nam ſi aër terreni frigoris exhalatione denſetus in nubem cogitur.* Ita quippe MSS. non *denſatus*, ut editur. Priſciani verba ſunt lib. 8. *Sunt alia quamvis eandem ſignificationem ſervent, diverſæ tamen ſunt conjugationis in uſu, ut denſo denſas, & denſeo denſes.* Ubi exempla habes ex Virgilio. Stabiliendus obiter locus hujus libri cap. 15. *Diodorus ignem eſſe denſatæ concretæque naturæ.* Sic vulgo legitur, & adſentitur unus à manu prima: nam poſtea e ſuperimpoſitum eſt. Antiquior diſerte *denſetæ*, ſed chartaceus tantum *denſæ*, quod in hac diverſitate ab auctoris manu eſſe credo. Conjungit eadem hujus libri c. 19. *Quia illa luna aëris & aquæ, quæ per ſe concreta & denſa ſunt, fæx habetur.* II. 4. aëris concentum tractans, de ſpiritu inquit: *Ut circa terram, quæ ultima ſphærarum eſt, tam concretus tam denſus habeatur, ut cauſa ſit terræ in una ſede ſemper hærendi.* Itaque tuto poſtremum elegi. *Gronov.*

CAP. IV.

Propoſitum ſeu ſcopus hujus ſomnii quis ſit.

TRactatis generibus & modis, ad quos ſomnium Scipionis refertur, nunc ipſam ejuſdem ſomnii mentem, [1] ipſumque propoſitum, quem Græci σκοπὸν vocant, antequam verba inſpiciantur, tentemus aperire; & eo pertinere propoſitum præſentis operis aſſeramus, ſicut jam [2] in principio hujus ſermonis adſtruximus, ut animas bene de republica meritorum poſt corpora cœlo reddi, & illic frui beatitatis perpetuitate nos doceat. Nam Scipionem ipſum hæc occaſio ad narrandum ſomnium provocavit, quod longo tempore ſe teſtatus eſt ſilentio condidiſſe. cum enim Lælius quereretur

nullas

I *Pſumque propoſitum*] Abeſt hoc totum à codice Barthi. *Pont.* Sed eſt in iis, quos vidimus & manere debet: nam ſeq. cap. *Super his omnibus ipſius ſomnii, de quo loquimur, mentem propoſitumque ſignavimus.* Gron.

2. *In principio hujus ſermonis*] Quamvis hoc quidem nō mendoſe, haud cunctanter tamen arripimus, quod qui ætate cæteros præſtat, MS. exhibet, *in primo*, VII. Sat. 5. *In primo ſpecioſis magis quam veris exemplis pœne nos Diſarii noſtri cepit ingenium.* Et præfatione eorundem de Albino: *In ejus hiſtoriæ primo ſcriptum eſt*; quod Polybius dixerat, ἱϛορίαν, ἐν ᾗ διὰ τοῦ προοιμίου, &c. Gellius vero, *in ejus hiſtoriæ principio.* V. ſat. 2. *Homerus in primo cum vellet iniquum*

Græcis

nullas Naſicæ ſtatuas in publico, 3 in interfecti tyranni remunerationem, locatas; reſpondit Scipio poſt alia in hæc verba: *Sed quamquam ſapientibus conſcientia ipſa factorum egregiorum ampliſſimum virtutis eſt præmium: tamen illa divina virtus* 4 *non ſtatuas plumbo inhærentes, nec triumphos areſcentibus laureis; ſed ſtabiliora quædam & viridiora præmiorum genera deſiderat. Quæ tamen iſta ſunt, inquit Lælius? Tum Scipio, Patimini me, inquit, quoniam tertium diem jam feriati ſumus.* & cetera, quibus ad narrationem ſomnii venit, docens illa eſſe ſtabiliora & viridiora præmiorum genera, quæ ipſe vidiſſet in cœlo bonis rerump. ſervata rectoribus: ſicut his verbis ejus oſtenditur: *Sed quo ſis, Africane, alacrior ad tutandam rempublicam; ſic habeto. Omnibus qui patriam conſervarint, adjuverint, auxerint,* 5 *certum eſſe in cœlo & definitum locum, ubi beati ævo ſempiterno fruantur.* & paulo poſt, hunc certum locum, qui ſit

Græcis Apollinem facere. Sic contra *in ultimo* III. Sat. 4. *Id potiſſimum ab eo probatum, quod ex ſua conſuetudine in ultimo poſuit. In noviſſimo.* IV. Sat. 2. *Poſthæc in noviſſimo, quod irati libenter faciunt, maledicit.* Tale etiam eſt I. Saturn, 5. *A primo lucis in cœnæ tempus.* l. v. §. I. D. In litem jur. *Sed judex poteſt præfinire certam ſummam, uſque ad quam juretur: licuit enim & à primo nec deferre.* Adde quæ pater notavit ad Liv. x, 14. *Gronov.*

3. *In interfecti tyranni remunerationem*] Nec codicum ſcriptorum ita quiſquam, nec ulla veterum editionum, quæ præferunt *in interfecti tyranni remuneratione.* Longe dulcius. Florus III, 20. Spartacus *de milite deſertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator.* II, 2. *In cauſa belli Saguntus deleta eſt.* Ita enim Nazar. codex, non *in cauſam*, quod magnus commentator amplectitur. Trebellius Pollio de Poſtumio juniore: *In honore ejus Auguſtus.* Minutius Felix: *inepta ſolatia à poëtis in dulcedine carminis luſa.* Pro quo Juſtinus dixit *in fabula dulcedinem,* Arnobius *ad voluptatem.* Solinus c. 2. *Heretum à Græcis in honore Heræ.* c. 44. *In cujus memoria uſque adhuc ſolemni curſitatione lacum populus circuit.* Ita utrobique MSS. Scholiaſtes Arati: *Canem Procridi in munere datam.* Melior tamen membrana omiſſo τῷ *in* oſtendit Macrobium hoc loco uſum epexegeſi *ſtatuas remunerationem*, quo vix me teneo, quin declinem. *Gronov.*

4. *Non ſtatuas plumbo inhærentes, nec triumphos areſcentibus laureis*] Hinc adumbrata Tiberii Cæſaris verba apud Tacitum Annal. 4. *Satis ſuperque memoriæ meæ tribuent (poſteri) ut majoribus meis dignum, rerum veſtrarum providum, conſtantem in periculis, offenſionum pro utilitate publica non pavidum, credant. Hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcherrimæ effigies & manſuræ. Nam quæ ſaxo ſtruuntur, ſi judicium poſterorum in odiũ vertit, pro ſepulchris ſpernũtur.* Pont.

5. *Certum eſſe & definitum locum*] Et hic & cap. 8, ubi ea repetit, & in ipſo ſomnii contextu abeſt à melioribus libris copula. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſit deſignans, ait : *Sed ſic, Scipio , ut avus hic tuus, ut ego qui te genui, juſtitiam cole & pietatem : quæ cum magna in parentibus & propinquis, tum in patria maxima eſt. ea vita via eſt in cœlum, & in hunc cœtum eorum qui jam vixere & corpore laxati illum incolunt locum, quem vides*, 6 ſignificans galaxian. Sciendum eſt enim quod locus, in quo ſibi eſſe videtur Scipio per quietem, lacteus circulus eſt, qui galaxias vocatur ; ſiquidem his verbis in principio utitur : *Oſtendebat autem Karthaginem de excelſo & pleno ſtellarum illuſtri & claro quodam loco.* & paulo poſt apertius dicit : *Erat autem is ſplendidiſſimo candore inter flammas circulus elucens, quem vos, ut à Graiis accepiſtis , orbem lacteum nuncupatis ; ex quo omnia mihi contemplanti præclara & mirabilia videbantur.* & de hoc quidem galaxia , cum de circulis loquemur, plenius diſſeremus.

6. *Significans galaxian*] Hæc quoque quaſi Scipionis continua verba eſſent, eadem literarum forma ſcribi curabant Stephanus & eum plerumq; fideliter ſecutus Iſacius. Sed & Scholiaſtæ MSStorum marginibus adſcribunt *verba Macrobii*, & præterea in ipſa ſomnii narratione nec in MSS. nec in editis repeṗriuntur , neque ſomniantis decori ſerviunt. *Idem.*

CAP. V.

Quamquam omnes numeri modo quodam pleni ſint ; tamen ſeptenarium & octonarium peculiariter plenos dici ; quamque ob cauſam octonarius plenus vocetur.

SEd jam quoniam inter libros , quos de republica Cicero quoſque prius Plato ſcripſerat, quæ differentia quæ ſimilitudo habeatur, expreſſimus, & cur operi ſuo 1 vel Plato Eris indicium vel Cicero ſomnium Scipionis adſciverit , quidve ſit ab Epicureis objectum Platoni, vel quemadmodum debilis calumnia refellatur , & quibus tractatibus philoſophi admiſceant, vel à quibus penitus excludant fabuloſa , retulimus; adjecimuſque poſt hæc neceſſario genera omnium imaginum

VEl *Plato Eris indicium*] MS. optimus *redivivi Eris.* nec ſuſtineo repellere : vitæ redditum ſupra dixit. *Gronov.*

2. Et

ginum, quæ falſo quæque vero videntur in ſomnis, ipſaſque diſtinximus ſpecies ſomniorum, ad quas Africani ſomnium conſtaret referri;[2] & cur Scipioni convenerit talia ſomniare; & de geminis ſomnii portis, quæ fuerit à veteribus expreſſa ſententia; ſuper his omnibus, ipſius ſomnii, de quo loquimur, mentem propoſitumque ſignavimus; & partem cœli evidenter expreſſimus, in qua ſibi Scipio per quietem hæc vel vidiſſe viſus eſt vel audiſſe quæ retulit: nunc jam diſcutienda nobis ſunt ipſius ſomnii verba, non omnia, ſed ut quæque videbuntur digna quæſitu. ac prima nobis tractanda ſe ingerit pars illa de numeris, in qua ſic ait: *Nam cum ætas tua ſeptenos octies ſolis amfractus reditusque converterit, duoque hi numeri, quorum uterque plenus alter altera de cauſa habetur, circuitu naturali ſummam tibi ſatalem confecerint: in te unum atque in tuum nomen ſe tota conuertet civitas. te ſenatus, te omnes boni, te ſocii, te Latini intuebuntur: tu eris unus in quo nitatur civitatis ſalus; ac, ne multa, dictator remp. conſtituas oportet ſi impias propinquorum manus effugeris.* Plenitudinem hic non fruſtra numeris aſſignat. plenitudo enim proprie niſi divinis rebus ſuperniſque non convenit: neque enim corpus proprie plenum dixeris, quod cum ſui ſit impatiens effluendo, alieni eſt appetens hauriendo. quæ ſi metallicis corporibus non uſu veniunt, non tamen plena illa ſed vaſta dicenda ſunt. Hæc eſt igitur communis numerorum omnium plenitudo; quod cogitationi à nobis ad ſuperos meanti occurrit prima perfectio incorporalitatis in numeris. inter ipſos tamen proprie pleni vocantur ſecundum hos modos, qui præſenti tractatui neceſſarii ſunt, qui aut vim obtinent vinculorum, aut corpo-

ra

2. *Et cur Scipioni convenerit*] Ferri hoc facile poteſt, ſed tamen adhibendi libri manu exarati, in quibus dilucide *& ſi Scipioni* ut ad marginem Camerarius. Quod quin ſit auctoris, non dubito. *Si* pro an. Hoc libro cap. 11. *Ergo velim dicas, inquit, ſi & pater Paulus tecum & alii ſuperſint.* Cap. 16. *De luna. ſi vere luce lucet aliena, ſequentia docebunt.* Cap. 17. *Quod cum dicit, admonet, ut quæratur, ſi verſatur cœlum, & ſi illi ſeptem & verſantur & contrario motu moventur.* Gronov.

ra rurſus efficiuntur, aut corpus efficiunt, ſed corpus, quod intelligendo non ſentiendo, concipias. Totum hoc, [3] ut obſcuritatis deprecetur offenſa, paulo altius repetita rerum luce, pandendum eſt. Omnia corpora ſuperficie finiuntur, & in ipſam eorum pars ultima terminatur. hi autem termini, cum ſint ſemper circa corpora quorum termini ſunt, incorporei tamen intelliguntur. nam quouſque corpus eſſe dicetur; necdum terminus intelligitur: cogitatio, quæ conceperit terminum, corpus relinquit. ergo primus à corporibus ad incorporea tranſitus oſtendit corporum terminos. & [4] hæc eſt prima incorporea natura poſt corporea, ſed non pure nec ad integrum carens corpore: nam licet extra corpus natura ejus ſit; tamen non niſi circa corpus apparet. cum totum denique corpus nominas; etiam ſuperficies hoc vocabulo continetur: de corporibus eam [5] tametſi non res ſed intellectus ſequeſtrat. Hæc ſuperficies ſicut eſt corporum terminus, ita lineis terminatur, [6] quas ſuo nomine grammas Græcia nominavit.

3. *Vt obſcuritatis deprecetur offenſa*] Libri *offenſam*: unde in Beroaldina diſtinguitur, neſcio quo ſenſu *deprecetur: offenſam paulo*. Aſcenſius edidit, *ut obſcur. depulſetur offenſa*, & hoc placuit Camerario, Sed quod diximus eſſe in ſcriptis, ocius admittendum cenſemus: eſt enim *deprecari* poſitum pro evitare, ut II. 15. *Ergo nec principium motus ad deprecandam alterius moventis neceſſitatem ſtare dicetur.* Gronov.

4. *Hæc eſt prima incorporea natura poſt corporea*] Ita & Camerarius. Præfero tamen quod in vetuſtis eſt, *poſt corpora*. Infra, *primam poſt corpora diximus incorpoream naturam*. Pont. Ab Iſacio ſtant etiam omnes ſcripti, *Gronov.*

5. *Tametſi non res, ſed intellectus ſequeſtrat*] Chartaceus liber: *tamen intellectus*, quæ non paulo exquiſitior apodoſis. Ulpianus l. III. §. I. D. de receptis. *Tametſi neminem prætor cogat arbitrium recipere, attamen, ubi ſemel quis in ſe receperit arbitrium, ad curam ſuam hanc rem putavit pertinere.* Neratius l. XLIV. D. de uſufructu. *Tametſi meliorem, excolendo ædificium, domini cauſam facturus eſſet, non tamen id jure ſuo facere poteſt.* Noſter I. Saturn. 3. *Quidnam id ſit, tametſi adhuc neſcio, dubitare tamen non debeo eſſe ſcitu optimum.* Quamvis duo membranacei *tamenetſi non res*, deleta in uno vocula *ſed*. Unde ſuſpicio ſuboriri poſſet veram ſcripturam eſſe, *tamenetſi non res, tamen intellectus.* Nam in hoc quoque valde luſerunt. Cicero IV. fam. 15. *Sed tamenetſi antea ſcripſi, quæ exiſtimavi ſcribi oportere, tamen hoc tempore breviter commonendum putavi.* Adde locum Cæſaris, & reliqua collecta à Mureto XI. Var. 17. Julium Scaligerum, cum in his verbis Cardani, *Quædam tamenetſi ſicca, molliunt tamen*, Grammaticorum ferulæ ſubjiceret adverſativam conjunctionem repetitam, Exercit. 104, 3, alias res egiſſe aliquando ex patre audiebam. *Gron.*

6. *Quas ſuo nomine grammas, &c.*] Gloſſæ, *Liſta* γραμμή. Niſi *Linea* ibi potius

vit. [7] punctis lineæ finiuntur. Et hæc ſunt corpora quæ mathematica vocantur; de quibus ſollerti induſtria geometricæ diſputatur. Ergo hæc ſuperficies, cum ex aliqua parte corporis cogitatur, pro forma ſubjecti corporis accipit numerum linearum: nam ſeu trium ut trigonum, ſeu quatuor ut quadratum, ſeu plurium ſit angulorum; totidem lineis ſeſe ad extrema tangentibus [8] planicies includitur. Hoc loco ammonendi ſumus, quod omne corpus longitudinis, latitudinis & altitudinis dimenſionibus conſtat. Ex his tribus in lineæ ductu una dimenſio eſt. longitudo eſt enim ſine latitudine. planicies vero, quam Græci ἐπιφάνειαν vocant, longo latoque diſtenditur, alto caret. & hæc planicies quantis lineis contineatur expreſſimus. ſoliditas autem corporum conſtat, cum his duabus additur altitudo. fit enim tribus dimenſionibus impletis corpus ſolidum, quod ϛερεὸν vocant: qualis eſt teſſera, [9] quæ cubus vocatur: ſi vero non unius partis ſed totius velis corporis ſuperficiem cogitare, quod proponamus eſſe quadratum (ut de uno, quod exemplo ſufficiet, diſputemus) jam non quatuor ſed octo anguli colliguntur. quod animadvertis, ſi ſuper unum quadratum, quale prius diximus, alterum tale altius impoſitum mente conſpicias, ut altitudo, quæ illi plano deerat, adjiciatur; fiatque tribus dimenſionibus impletis corpus ſolidum, quod ſtereon vocant ad imitationem teſſeræ, quæ cubus vocatur. Ex his apparet octonarium numerum ſolidum corpus & eſſe & haberi. ſiquidem unum apud geometras puncti locum obtinet. duo, lineæ ductum faciunt, quæ duobus punctis, ut ſupra diximus, coërcetur.

quatuor

potius quam *Liſta* legendum. *Pont.*

7. *Punctis lineæ finiuntur*] Suſpicor ob præcedentis verbi poſtremas literas excidiſſe binarium numerum II. nam hac eadem pagina inquit; *duo, lineæ ductum faciunt, quæ duobus punctis, ut ſupra diximus, coërcetur.* alludens ad hunc locum: ut ſit ſcribendum *duobus punctis*, &c. *Gronov.*

8. *Planities includitur*] Interponunt vett. ſcripti *ejus*, idque adponendum. *Id.*

9. *Quæ cubus vocatur*] MSS. *cubos*. Ita etiam paulo poſt & II, 2. ubi ſunt eadem, optima membrana græciſſat. Sed & præterea in ſcriptis videas prius ϛερεὸν Latinis formari figuris, poſterius

quatuor vero puncta adverſum ſe in duobus ordinibus bina per ordinem poſita exprimunt quadri ſpeciem à ſingulis punctis in adverſum punctum ejecta linea. Hæc quatuor, ut diximus, duplicata & octo facta duo quadra ſimilia deſcribunt: quæ ſibi ſuperpoſita [10] additaque altitudine formam cubi, quod eſt ſolidum corpus, efficiunt. Ex his apparet antiquiorem eſſe numerum ſuperficie & lineis, ex quibus illam conſtare memoravimus, formiſque omnibus. à lineis enim aſcenditur ad numerum tamquam ad priorem, ut intelligatur ex diverſis numeris linearum quę formæ geometricæ deſcribantur. [11] Ipſam ſuperficiem cũ lineis ſuis, primam poſt corpora diximus incorpoream eſſe naturam, nec tamen ſequeſtrandam, propter perpetuam cum corporibus ſocietatem. ergo quod ab hac ſurſum recedit, jam pure incorporeum eſt. numeros autem hac ſuperiores præcedens ſermo patefecit. Prima eſt igitur perfectio incorporalitatis in numeris; & hæc eſt, ut diximus, numerorum omnium plenitudo. ſeorſum autem illa, ut ſupra admonuimus, plenitudo eſt eorum, qui aut corpus efficiant, aut efficiantur, aut vim obtineant vinculorum; licet alias quoque cauſas quibus pleni numeri efficiantur eſſe [12] non ambigam. Qualiter autem octonarius numerus ſolidum corpus efficiat antelatis probatum eſt. Ergo ſingulariter quoque plenus jure dicetur propter corporeæ ſoliditatis effectum. Sed & ad ipſam cœli harmoniam, id eſt, concinentiam, hunc numerum magis aptum eſſe non dubium eſt; cum ſphæræ ipſæ octo ſint, quæ moventur: de quibus ſecuturus ſermo procedet. Omnes quoque partes, de quibus conſtat hic numerus, tales ſunt, ut ex earum compage plenitudo naſcatur: eſt enim aut de his quæ neque generantur

Græcis: contrariũ adſciſcũt editores. *Id.*

10. *Additaque altitudine*] Deleo copulam auctore optima membrana. *Gron.*

11. *Ipſam ſuperficiem*] MSS. *ipſam vero ſuperf.* Idem.

12. *Non ambigam*] Imo *ambigamus* lege cum antiquis, quamvis ſingularem teneant omnes editiones: ita *diximus, admonuimus*. Defectus idem in lib. 2. cap. 12. *Ut breviter à principio omnem operis continentiam revolvam*, cum libri vett. omnes *revolvamus*. Gronov.

13. *Pars*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tur neque generant; de monade & ſeptem: quæ qualia ſint, ſuo loco plenius explicabitur. Aut de duplicato eo, qui & generatur & generat, id eſt, quatuor: nam hic numerus quatuor & naſcitur de duobus, & octo generat. Aut componitur de tribus & quinque; quorum alter primus omnium numerorum impar apparuit. Quinarii autem potentiam ſequens tractatus attinget. Pythagorici vero hunc numerum juſtitiam vocaverunt: quia primus omnium ita ſolvitur in numeros pariter pares, hoc eſt, in bis quaterna, ut nihilominus in numeros æque pariter pares diviſio quoq; ipſa ſolvatur, id eſt, in bis bina. Eadem quoque qualitate contexitur; id eſt, bis bina bis. Cum ergo & contextio ipſius, 13 pari æqualitate procedat, & reſolutio æqualiter redeat uſque ad monadem, quæ diviſionem arithmetica ratione non recipit; merito propter æqualem diviſionem juſtitiæ nomen accepit: & quia ex ſupradictis omnibus apparet quanta & partium ſuarum & ſeorſum ſua plenitudine nitatur, jure plenus vocatur.

13. *Pari æqualitate procedat*] Libb. *æquabilitate*, & poſtea *æquabiliter*. Cap. 22. *Cœlum ab omni parte æquabiliter diſtat.* Sic *æquabiliter locari* alio loco. Et Lactantii verba ſunt v, 14. *Æquitatem dico, non utique bene judicandi, ſed ſe cum ceteris coæquandi, quam Cicero æquabilitatem vocat.* Gronov.

CAP. VI.

Multas eſſe cauſas cur ſeptenarius plenus vocetur.

SUpereſt ut ſeptenarium quoque numerum plenum jure vocitandum ratio in medio conſtituta perſuadeat. Ac primum hoc tranſire ſine admiratione non poſſumus; quod duo numeri, qui in ſe multiplicati vitale ſpatium viri fortis includerent, ex pari & impari conſtiterunt Hoc enim vere perfectum eſt, quod ex horum numerorum permixtione generatur. nã 1 impar numerus mas & par femina vocatur. item arithme-

1. *Mpar numerus mas & par fœmina*] II, 2. *Vt, quia impar numerus mas habetur, & par fœmina, ex pari & impari, id eſt, ex mari & fœmina naſceretur.* Gron.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

arithmetici imparem patris & parem matris appellatione venerantur. Hinc & Timæus Platonis fabricatorem mundanæ animæ deum partes ejus ex pari & impari, id eſt, duplari & triplari numero, intertexuiſſe memoravit; ita ut à duplari uſque ad octo, à triplari uſque ad viginti ſeptem, ſtaret alternatio mutuandi. Hi enim primi cubi utrimque naſcuntur, ſiquidem à paribus bis bini, qui ſunt quatuor, ſuperficiem faciunt: bis bina bis, quæ ſunt octo, corpus ſolidum fingunt. A diſpari vero ter terna, quæ ſunt novem, ſuperficiem reddunt; & ter terna ter, id eſt, ter novena, quæ ſunt viginti ſeptem, primũ æque cubum alterius partis efficiunt. Unde intelligi datur hos duos numeros, octo dico & ſeptem, qui ad multiplicationem annorum perfecti in republica viri convenerunt, ſolos idoneos ad efficiendam mundi animam judicatos: quia nihil poſt auctorem poteſt eſſe perfectius. Hoc quoque notandum eſt, quod ſuperius aſſerentes communem numerorum omnium dignitatem, antiquiores eos ſuperficie & lineis ejus omnibuſque corporibus oſtendimus: præcedens autem tractatus invenit numeros & ante animam mundi fuiſſe, quibus illam contextam auguſtiſſima Timæi ratio 2 naturæ ipſius conſcia & teſtis expreſſit. Hinc eſt quod pronunciare non dubitavere ſapientes animam eſſe numerum ſe moventem. Nunc videamus cur ſeptenarius numerus ſuo ſeorſum merito plenus habeatur. Cujus 4 ut expreſſius pleni-

2. *Naturæ ipſius conſcia & teſtis*] Copulam ὀβελίζω ſuffragantibus libris ſcriptis & præcedentibus Stephanum editis: ſunt enim priores voces velut ad majorem fidem conciliandam teſti adjecta commendatio, ſæpe uſitata Macrobio. Cap. 16. *Hoc eſt, quod poëta naturæ ipſius conſcius dixit.* 1. Sat. 12. *Homerus naturæ conſcius.* Et cap. 14. *Ægyptios ſolos naturæ conſcios.* Gronov.

3. *Non dubitavere ſapientes*] Xenocraten innuit, de quo vide Cap. 14. hujus libri. Favonius Eulogius. *Eſtque numerus, ut Xenocrates cenſuit, animus ac Deus.* Gronov.

4. *Ut expreſſius plenitudo noſcatur*] In optimis membranis prima ſecundæ vocis ſyllaba erat eraſa: aliæ juxta vulgatos conſtanter *preſſius*, quod Macrobii putamus eſſe adverſis licet poſtremis editoribus. Hoc lib. cap. 8. *Ab omni hujus mundi aſpergine preſſe pureque deterſi.* Et, *Illa autem definitione quid preſſius poteſt eſſe, quid cautius de nomine civitatum.* Cap. 14. *Invenietur preſſius intuenti.* Cap. 18. *Apud preſſius intuentes* ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

plenitudo noſcatur, primum merita partium de quibus conſtat, tum demum quid ipſe poſſit, inveſtigemus. Conſtat ſeptenarius numerus vel ex uno & ſex, vel ex duobus & quinque, vel ex tribus & quatuor. Singularum compagum membra tractemus; ex quibus fatebimur nullum alium numerum 5 tam varia eſſe majeſtate ſecundum. Ex uno & ſex compago prima componitur. Unum autem, quod μονὰς, id eſt, unitas dicitur, & mas idem & femina eſt; par idem atque impar; ipſe non numerus, ſed fons & origo numerorum. Hæc monas initium finiſque omnium, neque ipſa principii aut finis ſciens, ad ſummum refertur deum, ejuſque intellectum à ſequentium numero rerum & poteſtatum ſequeſtrat: nec in inferiore poſt deum gradu eam fruſtra deſideraveris. Hæc illa eſt mens ex ſummo enata deo, quæ vices temporum neſciens, in uno ſemper quod adeſt conſiſtit ævo; cumque, utpote una, non ſit ipſa numerabilis, innumeras tamen generum ſpecies & de ſe creat & intra ſe continet. Inde quoque aciem paululum cogitationis inclinans, hanc monadem reperies ad animam poſſe referri. Anima enim aliena à ſilveſtris contagione materiæ tantum ſe auctori ſuo ac ſibi debens, ſimplicem ſortita naturam, cum ſe animandæ immenſitati univerſitatis infundat, nullum init tamen cũ ſua unitate divortium. Vides ut hæc monas orta à prima rerum cauſa uſq; ad animam ubiq; integra & ſemper individua continuationem poteſtatis obtineat. Hæc de monade caſtigatius quam ſe copia ſuggerebat. Nec te remordeat, quod, cum omni numero præeſſe videatur, in conjunctione præcipue ſeptenarii prædicetur. nulli enim aptius jungitur monas incorrupta, quam virgini. Huic autem numero, id eſt ſeptenario,

ita verum eſſe conſtabit. II, 3. *Et ut ipſam eſſe, quæ conſit ex omnibus, preſſius indicaret.* VII. Sat. ult. *Sed illud preſſius intuendum eſt.* Gronov.

5. *Tam varia eſſe majeſtate ſecundum*] Repone *fecundum*, & ſic libri. Infra; *Eſt ergo natura fecundus hic numerus.* nam & hæc vetuſta ſcriptura ibi, omiſſo τῷ *ita*. Similia ſunt II, 5. *Verborum parcus, rerum fecundus ſermo.* &, *Enata de Platonicorum ſenſuum fecunditate.* Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nario, adeo opinio virginitatis inolevit, ut Pallas quoque vocitetur. nam virgo creditur, quia nullum ex ſe parit numerum duplicatus, qui intra denarium coartetur, quem primum limitem conſtat eſſe numerorum. Pallas ideo, quia ex ſolius monadis fetu, & multiplicatione proceſſit, ſicut [6] Minerva ſola ex uno parente nata perhibetur. Senarius vero, qui cum uno conjunctus ſeptenarium facit, variæ ac multiplicis religionis & potentiæ eſt. primum [7] quod ſolus ex omnibus numeris, qui infra decem ſunt, de ſuis partibus conſtat. habet enim medietatem & tertiam partem, & ſextam partem: & eſt medietas tria; tertia pars duo, ſexta pars unum: quæ omnia ſimul ſex faciunt. Habet & alia ſuæ venerationis indicia, ſed, ne longior faciat ſermo faſtidium, unum ex omnibus ejus officium perſequemur. quod ideo prætulimus, quia hoc commemorato, non ſenarii tantum, ſed & ſeptenarii pariter dignitas adſtruetur. Humano partui frequentiorem uſum novem menſium, certo numerorum modulamine natura conſtituit: ſed ratio ſub adſciti ſenarii numeri multiplicatione procedens etiam ſeptem menſes compulit uſurpari. quam breviter abſoluteque dicemus duos eſſe primos omnium numerorum cubos, id eſt, à pari octo, ab impari viginti ſeptem: & eſſe imparem marem, parem feminam ſuperius expreſſimus. horum uterque ſi per ſenarium numerum multiplicetur, efficiunt dierum numerum, qui ſeptem menſibus explicantur. coëant enim numeri mas ille qui memoratur & femina, octo ſcilicet & viginti ſeptem; pariunt ex ſe quinque & triginta. hæc ſexies multiplicata creant decem & ducentos: qui numerus dierum menſem ſeptimum clau-

6. *Minerva ſola ex uno par.*] A Fr. Modio primum ex MSS. prodiit hæc lectio: nec eſt, cur in dubium revocetur. Tantum nota Macrobio non convenire cum aliis, quibus præter Minervam, eodem pacto Vulcanus, etiam Mars dicuntur Junoni duo nomina debere. *Gronov.*

7. *Quod ſolus ex omnibus numeris, qui infra, &c.*] Modius *ſolus* extrudit: item *intra* legit, pro *infra*. Pont. Et hoc verum eſt: nam paulo ante etiam, *qui intra denarium coarctetur.* Præterea eſt id in MSS. omnibus. Cæterum τὸ *ſolus* cave moveas. *Gronov.*

8. *Illa*

claudit. Ita eſt ergo natura ſecundus hic numerus, ut primam humani partus perfectionem quaſi arbiter quidam maturitatis abſolvat. Diſcretio vero futuri partus; ſicut Hippocrates refert, ſic in utero dinoſcitur. aut enim ſeptuageſimo aut nonageſimo die conceptus movetur. dies ergo motus, quicunque fuerit de duobus, ter multiplicatus, aut ſeptimum aut nonum explicat menſem. Hæc de prima ſeptenarii copulatione libata ſint. Secunda de duobus & quinque eſt. ex his dyas, quia poſt monadem prima eſt, primus eſt numerus. hæc ab illa omnipotentia ſolitaria in corporis intelligibilis lineam prima defluxit. ideo & ad vagas ſtellarum & luminum ſphæras refertur; quia hæ quoque ab illa, quæ ἀπλανὴς dicitur, in numerum ſciſſæ & in varii motus contrarietatem retortæ ſunt. hic ergo numerus cum quinario aptiſſime jungitur, dum hic ad errantes, ut diximus, ad cœli Zonas ille referatur: ſed ille ratione ſciſſionis; hic numero. 8 Illa vero quinario numero proprietas excepta potentiæ ultra ceteras eminentis evenit, quod ſolus omnia quæque ſunt, quæque videntur eſſe, complexus eſt. eſſe autem dicimus intelligibilia, videri eſſe corporalia omnia, ſeu divinum corpus habeant ſeu caducum. Hic ergo numerus ſimul omnia & ſupera & ſubjecta deſignat. aut enim deus ſummus eſt, aut mens ex eo nata in qua ſpecies rerum continentur, aut mundi anima quæ animarum omnium fons eſt, aut cœleſtia ſunt uſque ad nos, aut terrena natura eſt: & ſic quinarius rerum omnium numerus impletur. De ſecunda ſeptenarii numeri

con-

8. *Illa vero quinario numero, &c.*] Quinarii ſeu imparis numeri magna ratio & reverentia fuit apud Veteres. Notum verbum Græcum; ἢ πέντε πῖν', ἢ τρεῖς πῖν', ἢ μὴ τέτταρα. Qui locus in Plauti Sticho eſt, & male interpretes, quot vidi, ad vini temperationem referunt. Liquet ex præmiſſis.

Quot cyathos hos bibimus? ST. tot quot digiti ſunt in manu.

De cyathorum itaque numero capiendus. Plinius hanc ad rem proprie: *Numerum quoque quaternarium prodidit Demetrius condito volumine; & quare quaterni cyathi ſextariive non eſſent bibendi.* Exſtat lib. 28. cap. 6. & mirum quomodo Plautinos id enarratores fugerit, cum & Eraſmo jam olim annotatum in Chiliadibus. *Pont.*

9. *Aëri*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

conjunctione dicta hæc pro affectatæ brevitatis neceſſitate ſufficiant. Tertia eſt de tribus & quatuor. quæ quantum valeat revolvamus. Geometrici corporis ab impari prima planicies in tribus lineis conſtat. his enim trigonalis forma concluditur. à pari vero prima in quatuor invenitur. Item ſcimus ſecundum Platonem, id eſt, ſecundum ipſius veritatis arcanum, illa forti inter ſe vinculo colligari, quibus interjecta medietas præſtat vinculi firmitatem. cum vero medietas ipſa geminatur, ea quæ extima ſunt non tenaciter tantum, ſed etiam inſolubiliter vinciuntur. Primo ergo ternario contigit numero ut inter duo ſumma medium, quo vinciretur, acciperet. quaternarius vero duas medietates primus omnium nactus eſt, quas ab hoc numero deus mundanæ molis artifex conditorque mutuatus, inſolubili inter ſe vinculo elementa devinxit: ſicut in Timæo Platonis aſſertum eſt, non aliter tam controverſa ſibi ac repugnantia & naturæ communionem abnuentia permiſceri, terram dico & ignem, potuiſſe & per tam jugabilem competentiam fœderari, niſi duobus mediis aëris & aquæ nexibus vincirentur. ita enim elementa inter ſe diverſiſſima opifex tamen deus ordinis oportunitate connexuit, ut facile jungerentur. nam, cum binæ eſſent in ſingulis qualitates, talem unicuique de duobus alteram dedit, ut in eo, cui adhæreret, cognatam ſibi & ſimilem reperiret. Terra eſt ſicca & frigida: aqua vero frigida & humecta eſt. hæc duo elementa, licet ſibi per ſiccum humectumque contraria ſint, per frigidum tamen commune junguntur. Aër humectus & calidus eſt: &, cum aquæ frigidæ contrarius ſit calore, conciliatione tamen ſocii copulatur humoris. ſuper hunc ignis cum ſit calidus & ſiccus, humorem quidem aëris reſpuit ſiccitate, ſed connectitur per ſocietatem caloris. & ita fit ut ſingula quæque elementorum duo ſibi hinc inde vicina ſingulis qualitatibus velut quibuſdam amplectantur ulnis. aqua terram frigore, aërem ſibi nectit humore. aër aquæ humecto ſimili & igni calore ſociatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tur. ignis 9 aëri miſcetur ut calido; terræ jungitur ſiccitate. terra ignem ſicco patitur; aquam frigore non reſpuit. Hæc tamen varietas vinculorum, ſi elementa duo forent, nihil inter ipſa firmitatis habuiſſet; ſi tria, minus quidem valido, aliquo tamen nexu vincienda nodaret. inter quatuor vero inſolubilis colligatio eſt; cum duæ ſummitates duabus interjectionibus vinciuntur. quod erit manifeſtius, ſi in medio poſuerimus ipſam continentiam ſenſus 10 de Timæo Platonis exceptam. Divini decoris, inquit, ratio poſtulabat talem fieri mundum, qui & viſum pateretur, & tactum. conſtabat autem neque videri aliquid poſſe ſine ignis beneficio, neque tangi ſine ſolido, & ſolidum nihil eſſe ſine terra. unde mundi omne corpus de igni & terra inſtituere fabricator incipiens vidit duo convenire ſine medio colligante non poſſe, & hoc eſſe optimum vinculum, quod & ſe pariter & à ſe liganda devinciat: unam vero interjectionem tunc ſolum poſſe ſufficere, cum ſuperficies ſine altitudine vincienda eſt: at, ubi artanda vinculis eſt alta dimenſio, nodum niſi gemina interjectione non connecti. inde aërem & aquam inter ignem terramque contexuit: & ita per omnia una & ſibi conveniens jugabilis competentia occurrit elementorum diverſitatem ipſa differentiarum æqualitate conſocians. nam

quantum

9. *Aëri miſcetur ut calido*] MSS. multo melius *in calido*. Gronov.

10. *De Timæo Platonis*] Ubi hæc Philoſophi verba. Σωματοειδὲς δὴ καὶ ὁρατὸν ἁπτόν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι. Χωρισθὲν δὲ τε πυρὸς οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο. οὐδ᾽ ἁπτὸν ἄνευ τινὸς στερεοῦ. στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς. ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος συνιστάναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει. δύο δὲ μόνα ξυνίστασθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν. δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ τινα ἀμφοῖν ξυναγωγὸν γίνεσθαι. δεσμῶν δ᾽ ὁ κάλλιστος, ὃς ἂν αὐτὸν καὶ τὰ ξυνδούμενα, ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ. Εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον ἔδει γίγνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τότε μεθ᾽ αὐτῆς ξυνδεῖν καὶ ἑαυτήν. νῦν δὲ (στερεὸν γὰρ αὐτὸ προσῆκεν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ ἀεὶ μεσότητες συναρμόττουσιν) οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς, ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεὶς, καὶ πρὸς ἄλληλα, καθ᾽ ὅσον ἦν δυνατὸν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅ, τι πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ· καὶ ὅ, τι ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, τοῦτο δ᾽ ὕδωρ πρὸς γῆν. Gron.

XI. Linea

quantum intereſt inter aquam & aërem cauſa denſitatis & ponderis, tantundem inter aërem & ignem eſt. & rurſus quod intereſt inter aërem & aquam cauſa levitatis & raritatis, hoc intereſt inter aquam & terram. item quod intereſt inter terram & aquam cauſa denſitatis & ponderis, hoc intereſt inter aquam & aërem: & quod inter aquam & aërem, hoc inter aërem & ignem. & contra quod intereſt inter ignem & aërem tenuitatis levitatiſque cauſa, hoc inter aërem & aquam eſt: & quod eſt inter aërem & aquam; hoc inter aquam intelligitur & terram. Nec ſolum ſibi vicina & cohærentia comparantur: ſed eadem alternis ſaltibus cuſtoditur æqualitas. nam quod eſt terra ad aërem, hoc eſt aqua ad ignem; &, quotiens verteris, eandem reperies jugabilem competentiam. ita ex ipſo quo inter ſe ſunt æqualiter diverſa ſociantur. Hæc eo dicta ſint ut aperta ratione conſtaret neque planiciem ſine tribus, neque ſoliditatem ſine quatuor poſſe vinciri. ergo ſeptenarius numerus geminam vim obtinet vinciendi: quia ambæ partes ejus vincula prima ſortitæ ſunt; ternarius cum una medietate, quaternarius cum duabus. hinc in alio loco ejuſdem ſomnii Cicero de ſeptenario dicit: *Qui numerus rerum omnium fere nodus eſt.* Item omnia corpora aut mathematica ſunt alumna geometriæ, aut talia quæ viſum tactumve patiantur. horum priora tribus incrementorum gradibus conſtant. aut enim [11] linea ejicitur ex puncto, aut ex linea ſuperficies, aut ex planicie ſoliditas. Altera vero corpora quatuor [12] elementorum collato tenore, in robur

11. *Linea ejicitur ex puncto*] Sic jam ſuperius locutus eſt cap, 5. *A ſingulis punctis in adverſum punctum ejecta linea.* MSS. tamen hoc loco *creſcit.* Et ſatis hoc elegans videtur: nam & *creſcere* dicitur, quicquid movetur in altum, de quo pater in Obſervationum libro III. cap. I. & naſci lineam dicit cap. 12. *Sicut à puncto naſcitur linea & in longum ex individuo procedit.* Gronov.

12. *Elementorum collato tenore*] Admodum variant ſcripti codd. & multi *fœnore.* Sed admodum me afficit chartæ ſcriptura *fœdere*, quæ vox optime huc quadrat, & notat vinculum, continentiam. Sic inferius. *Hi duo numeri, tam multiplici inter ſe cognationis neceſſitate ſociati, efficiendis utriſque corporibus conſenſu miniſtri fœderis obſequuntur.* Et antea dixit terram & ignem *per jugabilem compe-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

robur ſubſtantiæ corpulentæ concordi concretione coaleſcunt. Nec non omnium corporum tres ſunt dimenſiones, longitudo, latitudo, profunditas: termini adnumerato effectu ultimo quatuor; punctum, linea, ſuperficies, & ipſa ſoliditas item, cum quatuor ſint elementa ex quibus conſtant corpora, terra, aqua, aër, & ignis, tribus ſine dubio interſtitiis ſeparantur. quorum unum eſt à terra uſque ad aquam, ab aqua uſque ad aërem ſequens, tertium ab aëre uſque ad ignem. & à terra quidem uſque ad aquam ſpatium, neceſſitas à phyſicis dicitur; quia vincire & ſolidare creditur, quod eſt in corporibus lutulentum: [13] unde Homericus cenſor cum Græcis imprecaretur, Vos omnes, inquit, in terram & aquam reſolvamini, in id dicens, quod eſt in natura humana turbidum, quo facta eſt homini prima concretio. illud vero quod eſt inter aquam & aërem, ἁρμονία dicitur; id eſt apta & conſonans convenientia: quia hoc ſpatium eſt quod ſuperioribus inferiora conciliat, & facit diſſona convenire. inter aërem vero & ignem obedientia dicitur: quia, ſicut lutulenta & gravia ſuperioribus neceſſitate junguntur, ita ſuperiora lutulentis obedientia copulantur, harmonia media [14] conjunctionem utriſque præſtante. Ex quatuor igitur elementis & tribus eorum interſtitiis abſolutionem corporum conſtare manifeſtum eſt. ergo hi duo numeri, tria dico & quatuor, tam multiplici inter ſe cognationis neceſſitate ſociati, efficiendis utriſque corporibus conſenſu miniſtri fœderis obſequuntur. Nec ſolum explicandis corporibus hi duo numeri collativum præſtant favorem: ſed quaternarium quidem Pythagorei [15] quem τετρακτὺν vocant,

competentiam fœderari. Licet etiam ſequatur: *explicandis corporibus hi duo numeri collativum præſtant favorem.* Gron.

13. *Unde Homericus cenſor cum Græcis imprecaretur, &c.*] Menelaum intelligit Iliad. η dicentem: ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. Pont.

14. *Conjunctionem utriſque præſtante*] Modii membranæ *utriuſque.* Idem.

15. *Quem τετρακτὺν vocant*] Pronomen à membranarum altera abeſt. Puto fuiſſe: *Quaternarium quidem Pythago-*

cant, adeo quaſi ad perfectionem animæ pertinentem inter arcana venerantur, ut ex eo & jurisjurandi religionem ſibi fecerint.

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.

[16] *Juro tibi per eum, qui dat animæ noſtræ quaternarium numerum.*

Ternarius vero aſſignat animam tribus ſuis partibus abſolutam. quarum prima eſt ratio, quam λογιστικὸν appellant. ſecunda animoſitas, quam θυμικὸν vocant. tertia cupiditas, quæ ἐπιθυμητικὸν nuncupatur. item [17] nullus ſapientum animam ex ſymphoniis quoque muſicis conſtitiſſe dubitavit. inter has non parvæ potentiæ eſt quæ dicitur διὰ πασῶν. hæc conſtat ex duabus, id eſt, διὰ τεσσάρων, & διὰ πέντε: fit autem diapente ex hemiolio & fit diateſſaron ex epitrito. & eſt primus hemiolius tria, & primus epitritus quatuor. quod quale ſit, ſuo loco [18] planius exſequemur. Ergo ex his duobus numeris conſtat diateſſaron & diapente, ex quibus diapaſon ſymphonia generatur, unde Virgilius nullius diſciplinæ expers, plene & per omnia beatos exprimere volens, ait:

O terque quaterque beati.

Hæc de partibus ſeptenarii numeri ſectantes compendia diximus. de ipſo quoque pauca dicemus. Hic numerus ἑπτὰς

thagorei (*τετρακτὺν vocant*) *adeo quaſi, &c.* Gronov.

16. *Iuro tibi per eum*] Hæc Latina jurisjurandi formula, neſcio cujus nugatoris eſt. Scriptorum alius: *perſ qui noſtræ animæ numerum dedit ipſe quaternarium.* Alter: *Perque noſtræ animæ numerum dedit eſſe quaternum:* quem ſequitur Beroaldina editio. Sed quid hæc aliud volunt, quam ut cum Camerario (qui tamen paulum diſcrepat) Modio & membrana una & ipſo, certe ſcio, Macrobio reſcribamus,

Per, qui noſtræ animæ numerum dedit eſſe quaternum. Gronov.

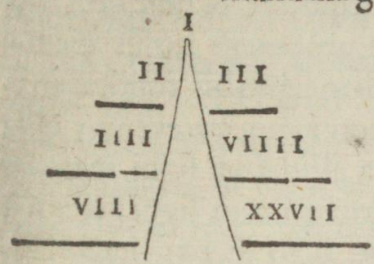
17. *Nullus ſapientium animam ex ſymphoniis*] Præcipue tamen hoc affirmaverunt Pythagoras & Philolaus, de quibus infra. *Gronov.*

18. *Planius exſequemur*] Libri omnes *plenius*. Cap. 4. *De hoc quidem galaxia plenius diſſeremus*, quæ eadem c. 14. cap. 5. *Suo loco plenius explicabitur.* Sic alibi, *plene & docte oſtendere*, *plene exprimere*, *plene inſinuare.* Infra pro *vocitabatur* MSS. *nuncupabatur.* Gronov.

19. *Dein-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ἑπτὰς nunc vocatur antiquato uſu primæ literæ. apud veteres enim ſeptas vocitabatur, quod Græco nomine teſtabatur venerationem debitam numero. nam primo omnium hoc numero anima mundana generata eſt, ſicut Timæus Platonis edocuit. monade enim in vertice locata, terni numeri ab eadem ex utraque parte fluxerunt; ab hac pares, ab illa impares: id eſt, poſt monadem à parte altera duo, inde quatuor, deinde octo: ab altera

vero parte tria, [19] deinde novem, & inde viginti ſeptem. & ex his numeris facta contextio generationem animæ imperio creatoris effecit. Non parva ergo hinc potentia numeri hujus oſtenditur, quia mundanæ animæ origo ſeptem finibus continetur. ſeptem quoque vagantium ſphærarum ordinem illi ſtelliferæ & omnes continenti ſubjecit artifex fabricatoris providentia; quæ & ſuperioris rapidis motibus obviarent, & inferiora omnia gubernarent. Lunam quoque quaſi ex illis ſeptimam numerus ſeptenarius movet, curſumque ejus ipſe diſpenſat. quod cum multis modis probetur, ab hoc incipiat oſtendi. Luna octo & viginti prope diebus totius zodiaci ambitum conficit. nam etſi per triginta dies ad ſolem, à quo profecta eſt, remeat; ſolos tamen fere viginti octo in tota zodiaci circuitione conſumit: reliquis ſolem, qui de loco in quo eum reliquit abſceſſerat, comprehendit. Sol enim unum de duodecim ſignis integro menſe metitur. ponamus ergo ſole in prima parte arietis conſtituto ab ipſius, ut ita dicam, orbe emerſiſſe lunam, quod eam naſci vocamus. hæc poſt viginti octo dies & horas feré ſeptem ad primam partem arietis redit; ſed illic non invenit ſolem. interea enim & ipſe progreſſionis ſuæ lege ulterius abſceſ-
ſit,

19. *Deinde novem*] Numerorum itaque digramma refingendum. Loco VIII. ponendum IX. *Pontan.*

 39. *A ſol-*

ſit, & ideo ipſa necdum putatur eò unde profecta fuerat revertiſſe: quia oculi noſtri tunc non à prima parte arietis, ſed à ſole eam ſenſerant proceſſiſſe. hunc ergo diebus reliquis, id eſt, duobus, plus minuſve conſequitur; & tunc orbi ejus denuo ſuccedens ac denuo inde procedens rurſus dicitur naſci. inde ferè numquam in eodem ſigno bis continuo naſcitur niſi in geminis, ubi hoc nonnumquam evenit; quia dies in eo ſol duos ſupra triginta altitudine ſigni morante conſumit. rariſſimo in aliis, ſi circa primam ſigni partem à ſole procedat. hujus ergo viginti octo dierum numeri ſeptenarius origo eſt. nam ſi ab uno uſque ad ſeptem, quantum ſinguli numeri exprimunt, tantum antecedentibus addendo procedas; invenies viginti octo nata de ſeptem. Hunc etiam numerum, qui in quater ſeptenos æqua ſorte digeritur, ad totam zodiaci latitudinem emetiendam remetiendamque conſumit. nam ſeptem diebus ab extremitate ſeptemtrionalis oræ oblique per latum meando ad medietatem latitudinis pervenit; qui locus appellatur eclipticus: ſeptem ſequentibus à medio ad imum auſtrale delabitur: ſeptem aliis rurſus ad medium obliquata conſcendit: ultimis ſeptem ſeptemtrionali redditur ſummitati. ita iſdem quater ſeptenis diebus omnem zodiaci & longitudinem & latitudinem circum perque diſcurrit. Similibus quoque diſpenſationibus hebdomadum luminis ſui vices ſempiterna lege variando diſponit. primis enim ſeptem uſque ad medietatem velut diviſi orbis excreſcit, & διχότομος tunc vocatur: ſecundis orbem totum renaſcentes ignes colligendo jam complet, & plena tunc dicitur: tertiis διχότομος rurſus efficitur, cum ad medietatem decreſcendo contrahitur: quartis ultima luminis ſui diminutione tenuatur. Septem quoque permutationibus, quas phaſis vocant Græci, toto menſe diſtinguitur; cum naſcitur, cum fit dichotomos; & cum fit ἀμφίκυρτος, cum plena, & rurſus amphicyrtos; ac

ac denuo dichotomos, & cum ad nos luminis univerſitate privatur. amphicyrtos eſt autem, cum ſupra diametrum dichotomi eſt antequam orbis concluſione cingatur, vel de orbe jam minuens inter medietatem ac plenitudinem inſuper mediam luminis curvat eminentiam. Sol quoque ipſe, de quo vitam omnia mutuantur, ſeptimo ſigno vices ſuas variat. nam [20] à ſolſtitio hiemali ad æſtivum ſeptimo pervenit ſigno; & à tropico verno uſque ad autumnale tropicum ſeptimi ſigni peragratione producitur. Tres quoque converſiones lucis æthereæ per hunc numerum conſtant. eſt autem prima maxima, ſecunda media, minima eſt tertia. & maxima eſt anni ſecundum ſolem, media menſis ſecundum lunam, minima diei ſecundum ortum & occaſum. Eſt vero unaquæque converſio quadripartita: & ita conſtat ſeptenarius numerus, id eſt, [21] ex tribus converſionum, & ex quatuor modis, quibus unaquæque convertitur: hi ſunt autem quatuor modi. fit enim prima humida, deinde calida, inde ſicca, & ad ultimum frigida. & maxima converſio, id eſt, anni, humida eſt verno tempore, calida æſtivo, ſicca autumno, frigida per hiemem. media autem converſio menſis per lunam ita fit, ut prima ſit hebdomas humida (quia naſcens luna humorem aſſolet concitare) ſecunda calida adoleſcente in ea jam luce de ſolis adſpectu: tertia ſicca quaſi plus ab ortu remota; quarta frigida, deficiente jam lumine. Tertia vero converſio, quæ eſt diei ſecundum ortum & occaſum, ita diſponitur; quod humida ſit uſque ad primam de quatuor partibus partem diei, calida uſque ad ſecundam, ſicca uſque ad tertiam, quarta jam frigida. [22] Oceanus quoque in

20. *A ſolſtitio hiemali ad æſtivum*] Addunt libri antt. *ſolſtitium*. Cur id ab editoribus neglectum, ipſi viderint: certe eadem repetitione dicit ſequentia *à tropico verno uſque ad autumnale tropicum*. Gronov.

21. *Ex tribus converſionum & ex quatuor modis*] Scripti: *ex tribus generibus converſionum & ex quatuor modis*. Et omnino ſic ſcribi debet. *Gronov.*

22. *Oceanus quoque in incremento ſuo*] MSS. *in cremento*. Ut & infra hoc capite: *nihil de ſe amplius in crementis virium ſperent*. Quin ſequior ætas ita locuta

in incremento ſuo hunc numerum tenet. nam primo naſcentis lunæ die fit copioſior ſolito; minuitur pauliſper ſecundo; minoremque videt eum tertius quam ſecundus: & ita decreſcendo ad diem ſeptimum pervenit. rurſus octavus dies manet ſeptimo par; & nonus fit ſimilis ſexto; decimus quinto; & undecimus fit quarto par; tertio quoque duodecimus; & tertius decimus fit ſimilis ſecundo; quartus decimus primo. tertia vero hebdomas eadem facit quæ prima, quarta eadem quæ ſecunda. Hic denique numerus eſt qui hominem concipi, formari, edi, vivere, ali, ac per omnes ætatum gradus tradi ſenectæ atque omnino conſtare facit. nam ut illud taceamus, quod uterum nulla vi ſeminis occupatum hoc dierum numero natura conſtituit velut decreto exonerandæ mulieris vectigali, menſe redeunte purgari: hoc tamen prætereundum non eſt, quia ſemen, quod poſt jactum ſui intra horas ſeptem non fuerit in effuſionem relapſum, hæſiſſe in vitam pronuntiatur. verum ſemine ſemel intra formandi hominis monetam locato, hoc primum artifex natura molitur, 23 ut die ſeptimo folliculum genuinum

cuta ſit, dubium non eſt. Favonius Eulogius: *Adde quod octavus hic numerus dierum noctiumque crementa convertit.* Scholiaſtes Germanici: *Denique crementis lunæ abſciſſa ligna furfuraceis tinearum terebramentis fiſtulaſcunt.* Quæ totidem literis legas apud Fulgentium lib. 2. fab. ult. ubi hanc vocem bis offendes. Idem de contin. Virgil. *ad deſideratam olim pervenitur Auſoniam.* i. *ad boni crementa.* Sic cunabula dixerunt, & incunabula: & Arnobius *adſcribere fortunio.* Quid quod & apud Plinium XI Nat. Hiſt. 37. illis in verbis: *Veterina tantum quædam ad incrementa lunæ morbos ſentiunt*: celebris ille Chifletianus *ad crementa* prodit, & idem mihi occurrit in bibliothecæ publicæ exemplari. Addas licet, quæ notavit Jac. Bongarſius ad Juſtini lib. XXII. cap. 2. in variis lectionibus, cui adjicere poſſum, ſic & in ejuſdem bibliothecæ membrana ſcriptum reperiri. Vix tamen crediderim vel Plinium vel Curtium vel Juſtinum *crementa* dixiſſe; ſed id propagatum cenſeo ex facto ea ætate exemplari, qua *crementa* quam *incrementa* dicere malebant. Cui licet Macrobius ſit propinquior, meliores tamen eum ſecutum malim, & librarios alterum IN feciſſe lucri. *Grenov.*

23. *Ut die ſeptimo folliculum genuinum circumdet humori ex membranâ*] Ita ad oram Camerarius; quod ſequutus Stephanus. In textu tamen & vetuſtioribus quoque libris *genitivum* remanet. Cato de Liberis educandis, *Nutrix hæc omnia faciat in verbenis ac tubis ſine hoſtia, ut Deli ad Apollinis Genitivi aram.* Porro de *folliculo* Arnobius: *Nihil enim*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

num circumdet humori ex membrana tam tenui, qualis in ovo ab exteriore teſta clauditur, & intra ſe claudit liquorem. Hoc cum à phyſicis deprehenſum ſit; Hippocrates quoque ipſe, qui tam fallere quam falli neſcit, experimenti certus aſſeruit, referens in libro, qui de natura pueri inſcribitur, tale ſeminis receptaculum de utero ejus ejectum, quam ſeptimo poſt conceptum die gravidam intellexerat. Mulierem enim ſemine non effuſo, ne gravida maneret orantem, imperaverat ſaltibus concitari; aitque [24] ſeptimo die ſaltum ſeptimum eiiciendo cum tali folliculo, qualem ſupra retulimus ſuffeciſſe conceptui. hæc Hippocrates. Straton vero Peripateticus, & Diocles Caryſtius per ſeptenos dies concepti corporis fabricam hac obſervatione diſpenſant, ut hebdomade ſecunda credant guttas ſanguinis in ſuperficie folliculi, de quo diximus, apparere, tertia demergi eas introrſum ad ipſum conceptionis humorem; quarta humorem ipſum coagulari, ut quiddam velut inter carnem & ſanguinem liquida adhuc ſoliditate conveniat; quinta vero interdum fingi in ipſa ſubſtantia humoris humanam figuram magnitudine quidem apis, ſed ut in illa brevitate membra omnia & deſignata totius corporis lineamenta conſiſtant. Ideo autem adjecimus, interdum; quia conſtat, quotiens quinta hebdomade fingitur deſignatio iſta membrorum, menſe ſeptimo maturari partum: cum autem nono menſe abſolutio futura eſt, ſiquidem femina fabricatur, ſexta hebdomade [25] membra dividi; ſi maſculus, ſeptima. Poſt partum vero utrum victurum ſit quod effuſum eſt, an in utero ſit

ſt nobis promiſſum ad hanc vitam, nec in *aruncula hujus folliculo conſtitutis, opis* *aliquid ſponſum eſt.* Modii MS. *folliculo* *genuino circumdetur ex membranâ*. Pont.

24. *Septimo die ſaltum ſeptimum ejiciendo cum tali folliculo*] Hæc antiqua & ſcripta lectio. Alias diſerte legitur, *ſeptimo die ſaltu ejectum cum.* Illud cogitandum ſi fuerit: *ſeptimo die conceptum* *ejiciendo.* Vide Hippocratem libro περὶ φύσεως παιδὸς. Pontan.

25. *Membra dividi*] Interponunt libri vett. *jam*, & recte: nam id majorem temporis feſtinationem notat: ut cap. 13. hoc libro: *Hoc primum probare voluit, nihil ſe magis deſiderare, quam ut cum eo jam moraretur.* Sicuti quidem ibi quoq; MSS. omnes, male omittentibus

ſit præmortuum, ut tantummodo ſpirans naſcatur, ſeptima hora diſcernit. ultra hunc enim horarum numerum, quæ præmortua naſcuntur, aëris halitum ferre non poſſunt: quem quiſquis ultra ſeptem horas ſuſtinuerit, intelligitur ad vitam creatus, niſi alter forte, qualis perfectum poteſt, caſus eripiat. item poſt dies ſeptem jactat reliquias umbilici; & poſt bis ſeptem incipit ad lumen viſus ejus moveri, & poſt ſepties ſeptem libere jam & pupulas & totã faciem vertit ad motus ſingulos videndorum. Poſt ſeptem vero menſes dentes incipiunt mandibulis emergere, & poſt bis ſeptem ſedet ſine caſus timore. Poſt ter ſeptem ſonus ejus in verba prorumpit; & poſt quater ſeptem non ſolum ſtat firmiter, ſed & incedit. Poſt quinquies ſeptem incipit lac nutricis horreſcere; niſi fortè ad patientiam longioris uſus continuata conſuetudine protrahatur. Poſt annos ſeptem dentes, qui primi emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedunt; eodemque anno, id eſt ſeptimo, plene abſolvitur integritas loquendi. unde & ſeptem vocales litteræ à natura dicuntur inventæ; licet Latinitas eaſdem modo longas modo breves pronunciando, quinque pro ſeptem tenere maluerit. Apud quos tamen, ſi ſonos vocalium, non apices numeraveris, ſimiliter ſeptem ſunt. Poſt annos autem bis ſeptem [26] ipſa ætatis neceſſitate pubeſcit. tunc enim moveri incipit vis generationis in maſculis, & purgatio feminarum. ideo & tutela puerili quaſi virile jam robur abſolvitur, de qua tamen feminæ, propter votorum feſtinationem, maturius biennio legibus liberantur. Poſt ter ſeptenos annos flore genas veſtit juventa: idemque annus finem in longum creſcendi facit. & quarta annorum hebdomas impleta in latum quoque creſcere ultra jam prohibet. quinta omne

virium

poſtremis editionibus omnes, quaſi prævenire & occupare definitum tempus cuperet. *Gronov.*

26. *Ipſa ætatis neceſſitate pubeſcit*] Legendum hic cenſuit Joſeph. Scaliger: *ipſa ætatis neceſſitas pubeſcit. Ætatis neceſſitas*, ipſum ſignum pubertatis ſit, ut pluribus explicuit illuſtris idem heros in Elencho Orationis chronologicæ pag. 69. *Pont.*

27. *Aut*

virium, quantæ ineſſe unicuique poſſunt, complet augmentum: nulloque modo jam poteſt quisquam ſe fortior fieri. inter pugiles denique hæc conſuetudo ſervatur, ut, quos jam coronavere victoriæ, nihil de ſe amplius in incrementis virium ſperent: qui vero expertes hujus gloriæ uſque illo manſerunt, à profeſſione diſcedant. Sexies vero ſeptem anni ſervant vires ante collectas, nec diminutionem niſi ex accidenti evenire patiuntur. Sed à ſexta uſque ad ſeptimam ſeptimanam fit quidem diminutio, ſed occulta, & quæ detrimentum ſuum aperta defectione non prodat. ideo nonnullarum rerumpublicarum hic mos eſt, ut poſt ſextam ad militiam nemo cogatur. in pluribus datur remiſſio juſta poſt ſeptimam. Notandum vero quod, cum numerus ſeptem ſe multiplicat, facit ætatem quæ proprie perfecta & habetur & dicitur: adeo ut illius ætatis homo (ut pote qui perfectionem & attigerit jam, & necdum præterierit) & conſilio aptus ſit, nec ab exercitio virium alienus habeatur. Cum vero decas, qui & ipſe perfectiſſimus numerus eſt, perfecto numero, id eſt, ἑπτάδι, jungitur, ut [27] aut decies ſeptem, aut ſepties deni computentur anni: hæc à phyſicis creditur meta vivendi, & hoc vitæ humanæ perfectum ſpatium terminatur. quod ſi quis exceſſerit; ab omni officio vacuus ſoli exercitio ſapientiæ vacat, & omnem uſum ſui in ſuadendo habet, aliorum munerum vacatione reverendus. à ſeptima enim uſque ad decimam ſeptimanam pro captu virium, quæ adhuc ſingulis perſeverant, variantur officia. idem numerus totius corporis membra diſponit. ſeptem enim ſunt intra hominem, quæ à Græcis nigra membra vocitantur; lingua, cor, pulmo, jecur, lien, renes duo. & ſeptem alia cum venis & meatibus, quæ adjacent ſingulis, ad cibum & ſpiritum accipiendum reddendumque ſunt deputata, guttur, ſtomachus, alvus, veſica, & inteſtina principalia tria: [28] quorum unum diſſi-

27. *Aut decies ſeptem*] Liber optimus *ſepteni*. Sane etiam ſequitur, *aut ſepties deni*, eodem modo. *Gronov.*

28. *Quorum unum diſſiptum vocatur*]

diſſiptum vocatur; quod ventrem & cetera inteſtina ſecernit. alterum medium; quod Græci μεσέντερον dicunt. tertium; quod veteres hiram vocarunt. [29] habeturque præcipuum inteſtinorum omnium, & cibi retrimenta deducit. De ſpiritu autem & cibo quibus accipiendis (ut relatum eſt) atque reddendis membra, quæ diximus, cum meatibus ſibi adiacentibus obſequuntur, hoc obſervatum eſt, quod ſine hauſtu ſpiritus ultra horas ſeptem, ſine cibi, ultra totidem dies vita non durat. Septem ſunt quoque gradus in corpore, qui dimenſionem altitudinis ab imo in ſuperficiem complent; medulla, os, nervus, vena, arteria, caro, cutis. hæc de interioribus. In aperto quoque ſeptem ſunt corporis partes; caput, pectus, manus, pedeſque & pudendum. Item, quæ dividuntur, non niſi ſeptem compagibus juncta ſunt; ut in manibus eſt humerus, brachium, cubitus, vola & digitorum terni nodi: in pedibus vero femur, genu, tibia, pes ipſe, ſub quo vola eſt, & digitorum ſimiliter nodi terni. Et, quia ſenſus eorumque miniſteria natura [30] in capite, velut in arce, conſtituit; ſeptem foraminibus ſenſuum celebrantur officia: id eſt, oris, ac deinde oculorum, narium & aurium binis.

tur] Faciendum cum Fruterio, *imum diſsiptum. Diſsiptum, diſſeptum* eſt, ut *conſiptum* Feſto. Celſo, *ſeptum* memini dictum. Græcis, διάφραγμα eſt. *Pontan.*

29. *Habeturque præcipuum inteſtin.*] Præcipuum intelligi poteſt vel uſu vel dignitate: quod enim hic tacet, indicat lib. VII. Sat. cap. 9. Spinalis medulla *adeo uſu vel dignitate præcipua eſt, ut longum cerebrum à medicis ſit vocata.* Itaque nihil nunc ſollicitandum pronunciarem, niſi in duobus libris obveniret *principium*, unde fortaſſis: *habetque principium.* Principium eſt primus locus & eminentior, principatus. Sulpicius Severus in hiſtoria ſacra: *Dictumque reſponſo domini eſt, duos in his populos prænunciari, & majorem minoris ſubdendum eſſe principio*, notante Barthio. Adde Lipſium ad primum Taciti Annalem. *Gronov.*

30. *In capite velut in arce*] Minutius Felix: *Oculi in ſummo velut in ſpecula conſtituti, & omnes cæteri ſenſus velut in arce compoſiti.* Solinus in præfat. *Sicut ergo ii, qui corporum formas æmulantur, poſtpoſitis quæ reliqua ſunt, ante omnia effigiant modum capitis, nec in alia membra prius lineas deſtinant, quam ab ipſa, ut ita dixerim, figurarum arce auſpicium faciant inchoandi.* Lactantius de Opificio Dei cap. 8. *Ejus* (hominis) *prope divina mens in ſummo capite collocata, tanquam in arce ſublimis ſpeculatur omnia & contuetur.* Gronov.

Locum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nis. unde non immerito hic numerus, totius fabricæ diſpenſator & dominus, ægris quoque corporibus periculum ſanitatemve denuntiat. imo ideo & ſeptem motibus omne corpus agitatur. aut enim acceſſio eſt, aut receſſio, aut in lævam dextramve deflexio, aut ſurſum quis ſeu deorſum movetur, aut in orbem rotatur. Tot virtutibus inſignitus ſeptenarius, quas vel de partibus ſuis mutuatur vel totus exercet, jure plenus & habetur & dicitur. Et abſoluta, ut arbitror, ratione jam conſtitit cur diverſis ex cauſis octo & ſeptem pleni vocentur. Senſus autem hic eſt. Cum ætas tua quinquageſimum & ſextum annum compleverit, quæ ſumma tibi fatalis erit: ſpes quidem ſalutis publicæ te videbit, & pro remediis communis bonorum omnium ſtatus virtutibus tuis dictatura debebitur; ſed ſi evaſeris inſidias propinquorum. nam per ſeptenos octies ſolis amfractus reditusque, quinquaginta & ſex ſignificat annos, amfractum ſolis & reditum annum vocans: amfractum; propter zodiaci ambitum: reditum; quia eadem ſigna per annos ſingulos certa lege metitur.

CAP. VII.

Obſcura involutaque ſemper eſſe ſomnia ac ſigna de adverſis; & tamen ſemper ſubeſſe aliquid, quo poßit quoquomodo deprehendi veritas, modo diligens aßit ſcrutator.

HIc quidam mirantur quid ſibi velit iſta dubitatio, *ſi effugeris*, quaſi potuerit divina anima & olim cœlo reddita, atque hic maxime ſcientiam futuri profeſſa, neſcire, poſſit ne nepos ſuus an non poſſit evadere. ſed nõ advertunt hanc habere legẽ omnia vel ſigna vel ſomnia, ut de adverſis oblique aut denuntient, aut minentur, aut moneant. & ideo quædam cavendo tranſimus; alia exorando & litando vitantur. alia ſunt ineluctabilia, quæ nulla arte, nullo avertuntur ingenio. nam, ubi admonitio eſt, vigilantia cautionis evaditur: quod apportant minæ, litatio propitiationis avertit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tit: nunquam denuntiata vaneſcunt. Hic ſubjicies: Unde igitur iſta diſcernimus, ut poſſit cavendumne an exorandum an vero patiendum ſit deprehendi? Sed præſentis operis fuerit inſinuari, qualis ſoleat in divinationibus eſſe affectata confuſio; ut deſinas de inſerta velut dubitatione mirari. ceterum in ſuo quoque opere artificis erit ſigna quærere, quibus iſta diſcernat, ſi hoc vis divina non impedit. nam illud,

Prohibent nam cetera Parcæ

Scire,

Maronis eſt ex intima diſciplinæ profunditate ſententia. Divulgatis etiam docemur exemplis quam pæne ſemper cum prædicuntur futura, ita dubiis obſerantur, ut tamen diligens ſcrutator niſi divinitus, ut diximus, impeditur, ſubeſſe reperiat apprehendendæ veſtigia veritatis: ut ecce Homericum ſomnium à Jove, ut dicitur, miſſum ad conſerendam futuro die cum hoſtibus manum ſub aperta promiſſione victoriæ, ſpem regis animavit. ille velut divinum ſecutus oraculum, commiſſo prœlio, amiſſis ſuorum plurimis, vix ægreque in caſtra remeavit. num dicendum eſt deum mandaſſe mendacium? non ita eſt, ſed, quia illum caſum Græcis fata decreverant, latuit in verbis ſomnii quod animadverſum vel ad vere vincendum vel ad cavendum ſaltem potuiſſet inſtruere. habuit enim præceptio, ut univerſus produceretur exercitus. at ille ſola pugnandi hortatione contentus non vidit, quid de producenda univerſitate præceptum ſit: prætermiſſoque Achille, qui tunc recenti laceſſitus injuria ab armis cum ſuo milite feriabatur, rex progreſſus in prœlium & caſum qui debebatur excepit, & abſolvit ſomnium invidia mentiendi, non omnia de imperatis ſequendo. Parem obſervantiæ diligentiam Homericæ per omnia perfectionis imitator Maro in talibus quoque rebus obtinuit. nam apud illum Æneas ad regionem inſtruendo regno fataliter eligendam, ſatis abundeque Delio inſtructus

oracu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

oraculo, in errorem tamen unius verbi negligentia relapſus eſt. non quidem locorum fuerat, quæ petere deberet, nomen inſertum: ſed, cum origo vetus parentũ ſequenda diceretur, fuit in verbis, quod inter Cretam & Italiam, quæ ipſius gentis auctores utraque produxerant, magis oſtenderet; &, quod ajunt, digito demonſtraret Italiam. nam quum fuiſſent inde Teucer, hinc Dardanus; vox ſacra ſic alloquendo: *Dardanidæ duri:* aperte conſulentibus Italiam, de qua Dardanus profectus eſſet, objecit appellando eos parentis illius nomine, cujus erat origo rectius eligenda. Et hic certæ quidem denunciationis eſt, quod de Scipionis fine prædicitur: ſed gratia conciliandæ obſcuritatis inſerta dubitatio dicto tamen, quod initio ſomnii continetur, abſolvitur. nam cum dicitur; *circuitu naturali ſummam tibi fatalem confecerint:* vitari hunc finem non poſſe pronuntiat. Quod autem Scipioni reliquos vitæ actus ſine offenſa dubitandi per ordinem retulit, & de ſola morte ſimilis eſt viſus ambigenti, hæc ratio eſt, quod ſive dum humano vel mœrori parcitur vel timori, ſeu quia utile eſt hoc maxime latere, pronius cetera oraculis quam vitæ finis exprimitur, aut cum dicitur non ſine aliqua obſcuritate profertur.

CAP. VIII.

Quatuor eſſe virtutum genera, politicas, purgatorias, animi purgati, & exemplares: & cum virtus beatos efficiat, ſitque primum illud virtutum genus in rerumpublicarum gubernatoribus, ideo hos utique ſore fœlices.

HIs aliqua ex parte tractatis, progrediamur ad reliqua. *Sed, quo ſis, Africane, alacrior ad tutandam rempublicam, ſic habeto: Omnibus qui patriam conſervarint, adjuverint, auxerint, certum eſſe in cœlo definitum locum, ubi beati ævo ſempiterno fruantur. nihil eſt enim illi principi deo, qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quam concilia cœtuſque homi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

hominum jure ſociati, quæ civitates appellantur: earum rectores & ſervatores hinc profecti huc revertuntur. Bene & opportune, poſtquam de morte prædixit, mox præmia bonis poſt obitum ſperanda ſubjecit: quibus adeo à metu prædicti interitûs cogitatio viventis erecta eſt, ut ad moriendi deſiderium ultro animaretur majeſtate promiſſæ beatitudinis & cœleſtis habitaculi. Sed de beatitate quæ debetur conſervatoribus patriæ pauca dicenda ſunt, ut poſtea [1] locum omnem, quem hic tractandum recepimus, reſolvamus. Solæ faciunt virtutes beatum: nullaque alia quiſquam via hoc nomen adipiſcitur. unde, qui exiſtimant nullis niſi philoſophantibus ineſſe virtutes, nullos præter philoſophos beatos eſſe pronuntiant. agnitionem enim rerum divinarum ſapientiam proprie vocantes, eos tantummodo dicunt eſſe ſapientes, qui ſuperna acie mentis requirunt, & quærendi ſagaci diligentia comprehendunt, &, quantum vivendi perſpicuitas præſtat, imitantur. & in hoc ſolo eſſe ajunt exercitia virtutum: quarum officia ſic diſpenſant. Prudentiæ eſſe, mundum iſtum & omnia quæ in mundo inſunt, divinorum contemplatione deſpicere, omnemque animæ cogitationem in ſola divina dirigere. temperantiæ; omnia relinquere, in quantum natura patitur, quæ corporis uſus requirit. fortitudinis; non terreri animam à corpore quodammodo ductu philoſophiæ recedentem, nec altitudinem perfectæ ad ſuperna aſcenſionis horrere. juſtitiæ; ad unam ſibi hujus propoſiti conſentire viam uniuſcujuſque virtutis obſequium. atque ita fit, ut ſecundum hoc [2] tam rigidæ definitionis abruptum, rerumpublicarum rectores beati eſſe non poſſint. Sed

L*ocum omnem reſolvamus*] Libri *revolvamus*, & ſic auctor ſcripſit. Supra cap. 6. de ſeptenarii diviſionibus. *Tertia eſt de tribus & quatuor, quæ, quantum valeat, revolvamus.* II. 4. *Vt de gravitate & acumine ſonorum diverſitates, quas aſſerit, revolvamus.* Gronov.

2. *Tam rigidæ definitionis abruptum*] Quintilianus decl. 4. *Teſtor, in noviſſimo fati ſtamus abrupto.* Declam. 5. *Exſpectatis, judices, ut in triſtiſſimæ neceſſitatis poſitus abrupto, ad ægrum continuo properaverim.* Idem.

3. *Huma-*

Sed Plotinus inter philoſophiæ profeſſores cum Platone princeps, libro de virtutibus, gradus earum vera & naturali diviſionis ratione compoſitos per ordinem digerit. Quatuor ſunt, inquit, quaternarum genera virtutum. ex his primæ politicæ vocantur, ſecundæ purgatoriæ, tertiæ animi jam purgati, quartæ exemplares. Et ſunt politicæ hominis, qua ſociale animal eſt. his boni viri reipublicæ conſulunt, urbes tuentur; his parentes venerantur, liberos amant, proximos diligunt; his civium ſalutem gubernant; his ſocios circumſpecta providentia protegunt, juſta liberalitate devinciunt:

Hiſque ſui memores alios fecere merendo.

Et eſt politici prudentia, ad rationis normam quæ cogitat, quæque agit univerſa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, 3 humaniſque actibus tanquam divinis arbitris, providere. prudentiæ inſunt ratio, intellectus, circumſpectio, providentia, docilitas, cautio. Fortitudinis eſt, animum ſupra periculi metum agere, nihilque niſi turpia timere; tolerare fortiter vel adverſa vel proſpera. fortitudo præſtat magnanimitatem, fiduciam, ſecuritatem, magnificentiam, conſtantiam, tolerantiam, firmitatem. Temperantiæ, nihil appetere pænitendum, in nullo legem moderationis excedere, ſub jugum rationis cupiditatem domare. temperantiam ſequuntur modeſtia, verecundia, abſtinentia, 4 caſtitas, moderatio, parcitas, ſobrietas, pudicitia. Iuſtitiæ; ſervare unicuique quod ſuum eſt. de juſtitia veniunt innocentia,

3. *Humaniſque actibus, tanquam divinis arbitris providere*] Editiones pleræque, *divis arbitris*. Quod placet, & malim porro, *præſidere*. Arnobius lib. 3. *Niſi forte hoc dicitis Deos artifices non eſſe, ſed eos his artibus præſidere.* & iterum, *Cornificius halare convincitur, qui novitati præſidentibus divis alienæ potentiæ vim donat.* Pontan. Sexcenta talia proferri poſſunt: non tamen ideo & malim Macrobio impingere. Utitur enim hic τοῦ *providere*, ut lib. I. Saturn. cap. 16. *Nundinæ ſunt paganorum itemque ruſticorum, quibus conveniunt negotiis propriis vel mercibus proviſuri.* Gronov.

4. *Caſtitas, moderatio*] MSS. cum nonnullis editt. auctiores una temperantiæ propagine, *caſtitas, honeſtas, moderatio*. Gronov.

5. Quæ

tia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, humanitas. His virtutibus vir bonus primum ſui, atque inde reipublicæ rector efficitur, juſte ac provide gubernans humana, divina non deſerens. Secundæ, [5] quas purgatorias vocant, hominis ſunt, qui divini capax eſt; ſolumque animum ejus expediunt, qui decrevit ſe à corporis contagione purgare, [6] & quadam humanorum fuga ſolis ſe inſerere divinis. hæ ſunt otioſorum, qui à rerumpublicarum actibus ſe ſequeſtrant. Harum quid ſingulæ velint ſuperius expreſſimus, cum de virtutibus philoſophantium diceremus; quas ſolas quidam exiſtimaverunt eſſe virtutes. Tertiæ ſunt purgati jam defæcatique animi & ab omni mundi hujus aſpergine preſſe pureque deterſi. illic prudentiæ eſt divina non quaſi in electione præferre, ſed ſola noſſe, & hæc, tanquam nihil ſit aliud, intueri. temperantiæ; terrenas cupiditates non reprimere, ſed penitus oblivisci. fortitudinis; paſſiones ignorare non vincere, ut [7] *neſciat iraſci, cupiat nihil.* juſtitiæ; ita cum ſupera & divina mente ſociari, ut ſervet perpetuum cum ea fœdus imitando. Quartæ exemplares ſunt, quæ in ipſa divina mente conſiſtunt, quam diximus νοῦν vocari: à quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem defluunt. Nam ſi rerum aliarum, multo magis virtutum ideas eſſe in mente credendum eſt. Illic prudentia eſt mens ipſa divina. temperantia; quod in ſe perpetua intentione converſa eſt. forti-

5. *Quas purgatorias vocant*] Præclare & appoſite Pythagoræ interpres Hierocles, Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις, καὶ τελειότης. κάθαρσις μὲν ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητώδους σώματος. τελειότης δὲ, τῆς οἰκείας εὐζωΐας ἀνάληψις, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. *Philoſophia eſt vitæ humanæ purgatio & perfectio. Purgatio quidem cum fæce rationi contraria mortalique corpore liberat. Perfectio, cum vitæ ſuæ præſtantia ad divinam ſimilitudinem deducit.* Pont.

6. *Et quadam humanorum fuga ſolis ſe inſerere divinis*] Platonis hæc omnia Pythagoræque moneta percuſſa. Arnobius, *Quid Plato veſter in Theæteto, nonne animo fugere ſuadet è terris, & circa illum ſemper (quantum fieri poteſt) cogitatione ac mente verſari?* Idem.

7. *Neſciat iraſci, cupiat nihil*] Alio charactere expreſſimus, quippe quod ſit hemiſtichion Juvenalis è Satira decima. *Gronov.*

8. Cu

fortitudo; quod ſemper idem eſt, nec aliquando mutatur. juſtitia; quod perenni lege à ſempiterna operis ſui continuatione non flectitur. Hæc ſunt quaternarum quatuor genera virtutum; quæ, præter cetera, maximam in paſſionibus habent differentiam ſui. paſſiones autem, ut ſcimus, vocantur, quod homines

Metuunt, 8 *cupiunt, gaudentque, dolentque.*

has primæ molliunt, ſecundæ auferunt, tertiæ obliviſcuntur: in quartis nefas eſt nominari. Si ergo hoc eſt officium & effectus virtutum, beare; conſtat autem & politicas eſſe virtutes: igitur ex politicis efficiuntur beati. jure ergo Tullius de rerumpublicarum rectoribus dixit; *ubi beati ævo ſempiterno fruantur.* qui, ut oſtenderet alios otioſis, alios negotioſis virtutibus fieri beatos, non dixit abſolute nihil eſſe illi principi deo acceptius quam civitates; ſed adjecit, *quod quidem in terris fiat,* ut eos, qui ab ipſis cœleſtibus incipiunt, diſcerneret à rectoribus civitatum, quibus per terrenos actus iter paratur ad cœlum. Illa autem definitione quid preſſius poteſt eſſe, quid cautius de nomine civitatum? *quam concilia,* inquit, *cœtuſque hominum jure ſociati, quæ civitates appellantur?* nam & ſervilis quondam & gladiatoria manus concilia hominum & cœtus fuerunt, ſed non jure ſociati. illa autem ſola juſta eſt multitudo, cujus univerſitas in legum conſentit obſequium.

8. *Cupiunt gaudentque dolentque*] Hoc editorum metrum eſt. Liber antiquiſſimus: *cupiuntque dolent gaudentque.* Et ſic Virgilius in VI. Æneide. *Gronov.*

CAP. IX.

Quo ſenſu rerumpublicarum rectores cœlo deſcendiſſe, eoque reverti dicantur.

QUod vero ait: *Harum rectores & ſervatores, hinc profecti, huc revertuntur*; hoc modo accipiendum eſt. Animarum originem manare de cœlo inter recte philoſophantes

indubitatæ conſtat eſſe ſententiæ. & animæ, dum corpore utitur, hæc eſt perfecta ſapientia, ut, unde orta ſit, de quo fonte venerit, recognoſcat. hinc illud à quodam inter alia ſeu feſtiva ſeu mordacia ſerio tamen uſurpatum eſt:

De cœlo deſcendit γνῶθι σεαυτόν.

nam & Delphici vox hæc fertur oraculi [1] conſulenti ad beatitatem quo itinere perveniret: *Si te, inquit, agnoveris.* ſed & ipſius fronti templi hæc inſcripta ſententia eſt. Homini autem, ut diximus, una eſt agnitio ſui, [2] ſi originis natalisque principia atque exordia prima reſpexerit, nec *ſe quæſiverit extra.* ſic enim anima virtutes ipſas conſcientia nobilitatis induitur, quibus poſt corpus evecta, eo unde deſcenderat, reportatur: quia nec corporea ſordeſcit nec oneratur eluvie, quæ puro ac levi fonte virtutum rigatur; nec deſeruiſſe unquam cœlum videtur, quod reſpectu & cogitationibus poſſidebat. hinc anima, quam in ſe pronam corporis uſus effecit, atque in pecudem quodammodo reformavit ex homine, & abſolutionem corporis perhorreſcit, &, cum neceſſe eſt;

Non niſi cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

ſed nec poſt mortem facile corpus relinquit (quia *non funditus omnes Corporeæ excedunt peſtes*) ſed aut ſuum oberrat cadaver, aut novi corporis ambit habitaculum, non humani tantummodo, ſed ferini quoque, electo genere moribus congruo quos in homine libenter exercuit; mavultque omnia perpeti ut cœlum, quod vel ignorando, vel diſſimulando, vel potius prodendo deſeruit, evadat. civitatum vero rectores ceterique ſapientes cœlum reſpectu vel cum adhuc corpore

CONſulenti] Oraculum Crœſo datum: Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων Κροῖσε περάσεις. Camerarius.

2. *Si originis natalisque principia atque exordia*] Alteram copulativam particulam ignorant tam chartaceus quam binæ membranæ, ſed hoc amplius hæ *principii.* Legendum, *ſi originis natalisque principii exordia prima reſpexerit.* Solent enim hi ſcriptores, immo & meliores, ſic πλεονάζειν. Sic ſuperius bis dixit *cærimoniarum ſacra.* Sed & *quæſiverit* duo habent: quo numero magis apparet commodatum eſſe. *Gron.*

3. *Ver-*

pore tenentur habitantes, facile poſt corpus cœleſtem, quam penè non reliquerant, ſedem repoſcunt. nec enim de nihilo aut de vana adulatione veniebat, quod quoſdam urbium conditores aut claros in republica viros in numerum deorum conſecrarit antiquitas. ſed Heſiodus quoque divinæ ſubolis aſſertor priſcos reges cum diis aliis enumerat; hiſque exemplo veteris poteſtatis etiam in cœlo regendi res humanas aſſignat officium. &, ne cui faſtidioſum ſit, ſi verſus ipſos ut poëta Græcus protulit inſeramus, referemus eos ut ex 3 verbis ſuis in Latina verba converſi ſunt.

Indigetes divi fato ſummi Jovis hi ſunt:
Quondam homines, modo cum ſuperis humana tuentes,
Largi ac munifici, jus regum nunc quoque nacti.

Hoc & Vergilius non ignorat; qui, licet argumento ſuo ſerviens, heroas in inferos relegaverit, non tamen eos abducit à cœlo: ſed æthera his deputat largiorem, & noſſe eos ſolem ſuum ac ſua ſidera profitetur; ut geminæ doctrinæ obſervationes præſtiterit, & poëticæ figmentum & philoſophiæ veritatem: &, ſi ſecundum illum res quoque leviores quas vivi exercuerant, etiam poſt corpus exercent,

Quæ gratia curruum
Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.

multo magis rectores quondam urbium recepti in cælum curam regendorum hominum non relinquunt. Hæ autem animæ in ultimam ſphæram recipi creduntur, quæ aplanes vocatur. nec fruſtra hoc uſurpatum eſt; ſiquidem inde profectæ ſunt. animis enim necdum deſiderio corporis irretitis ſiderea pars mundi præſtat habitaculum, & inde labuntur in

corpo-

3. *Verbis ſuis*] Quæ hæc ſunt:
Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου
διὰ βουλάς,
Ἐσθλοί, ἐπιχθόνιοι, φύλακες θνητῶν
ἀνθρώπων,
Οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα.
Πλουτοδόται, καὶ τοῦτο γέρας βασιλήιον
ἔχον. Camerarius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

corpora. ideo his illo eſt reditio, qui merentur. rectiſſime ergo dictum eſt cum in galaxia, quem aplanes continet, ſermo iſte procedat, *hinc profecti huc revertuntur*. Ad ſequentia tranſeamus.

CAP. X.

Quid ſecundum priſcos illos theologos inferi; & quando ex eorum ſententia, anima aut vivere aut mori dicatur.

HIc ego, etſi eram perterritus non tam mortis metu quam inſidiarum à meis, quæſivi tamen, viveretne ipſe, & Paulus pater, & alii, quos nos exſtinctos eſſe arbitraremur. Vel fortuitis & inter fabulas elucent ſemina infixa virtutum, quæ nunc videas licet ut è pectore Scipionis vel ſomniantis emineant. in re enim una politicarum virtutum omnium pariter exercet officium. Quod non labitur animo prædicta morte perterritus, fortitudo eſt. quod ſuorum terretur inſidiis, magisque alienum facinus quam ſuum horreſcit exitium; de pietate & nimio in ſuos amore procedit. hæc autem diximus ad juſtitiam referri, quæ ſervat unicuique quod ſuum eſt. quod ea quæ arbitratur non pro compertis habet, ſed ſpreta opinione, quæ minus cautis animis pro vero inoleſcit, quærit diſcere certiora; indubitata prudentia eſt, quod cum perfecta beatitas, & cœleſtis habitatio humanæ naturæ, in qua ſe noverat eſſe, promittitur, audiendi tamen alia deſiderium frenat, temperat, & ſequeſtrat, ut de vita avi & patris interroget; quid niſi temperantia eſt? ut jam tum liqueret Africanum per quietem ad ea loca, quæ ſibi deberentur abductum. In hac autem interrogatione de animæ immortalitate tractatur. ipſius enim conſultationis hic ſenſus eſt: Nos, inquit, arbitramur animam cum fine morientis exſtingui, nec ulterius eſſe poſt hominem. ait enim: *quos exſtinctos eſſe arbitraremur*. quod autem exſtinguitur eſſe jam deſinit. 1 Ergo

ERgo velim jam dicas] Delent τὸ *jam* libri omnes. Iidem habent *& de cæteris*, nec puto commode præpoſitionem illam omitti. *Gronov.*

2. *Vul-*

go velim jam, dicas, inquit, ſi & pater Paulus tecum & alii ſuperſunt. Ad hanc interrogationem, quæ & de parentibus ut à pio filio, & ceteris ut à ſapiente ac naturam ipſam diſcutiente proceſſit, quid ille reſpondit? *Imo vero*, inquit, *hi vivunt, qui è corporum vinculis tamquam è carcere evolaverunt. veſtra vero quæ dicitur eſſe vita, mors eſt.* Si ad inferos meare mors eſt, & vita eſt eſſe cum ſuperis: facile diſcernis quæ mors animæ, quæ vita credenda ſit, ſi conſtiterit qui locus habendus ſit inferorum, ut anima dum ad hunc truditur mori, cum ab hoc procul eſt vita frui & vere ſupereſſe credatur. Et quia totum tractatum, quem veterum ſapientia de inveſtigatione hujus quæſtionis agitavit, in hac latentem verborum paucitate reperies; ex omnibus aliqua, quibus nos de rei quam quærimus abſolutione ſufficiet admoneri, amore brevitatis excerpſimus. Antequam ſtudium philoſophiæ circa naturæ inquiſitionem ad tantum vigoris adoleſceret, qui per diverſas gentes auctores conſtituendis ſacris ceremoniarum fuerunt, aliud eſſe inferos negaverunt quam ipſa corpora, quibus incluſæ animæ carcerem fœdum tenebris, horridum ſordibus & cruore patiuntur. hoc animæ ſepulchrum, hoc Ditis concava, hoc inferos vocaverunt: & omnia, quæ illic eſſe credidit fabuloſa perſuaſio, in nobiſmetipſis, & in ipſis humanis corporibus aſſignare conati ſunt: oblivionis fluvium aliud non eſſe aſſerentes quam errorem animæ obliviſcentis majeſtatem vitæ prioris, qua, antequam in corpus truderetur, potita eſt, ſolamque eſſe in corpore vitam putantis. Pari interpretatione Phlegetontem ardores irarum & cupiditatum putarunt; Acherontem, quicquid feciſſe dixiſſeve uſque ad triſtitiam humanæ varietatis more nos pænitet; Cocytum, quicquid homines in luctum lachrymaſque compellit; Stygem, quicquid inter ſe humanos animos in gurgitem mergit odiorum. ipſam quoque pœnarum deſcriptionem de ipſo uſu converſationis humanæ ſumptam crediderunt: [2] vulturem jecur immortale tundentem, nihil

aliud intelligi volentes , quam tormenta malæ conſcientiæ obnoxia flagitio viſcera interiora rimantis, & ipſa vitalia indefeſſa ; admiſſi ſceleris admonitione laniantis. ſemperque curas, ſi requieſcere forte tentaverint excitantis , tanquam fibris renaſcentibus inhærendo , nec ulla ſibi miſeratione parcentis,lege hac, qua *ſe judice nemo nocens abſolvitur,* nec de ſe ſuâ poteſt vitare ſententiam. illos ajunt epulis ante ora poſitis excruciari fame,& inedia tabeſcere ; quos magis magiſque acquirendi deſiderium cogit præſentem copiam non videre ; qui in affluentia inopes , egeſtatis mala in ubertate patiuntur , neſcientes parta reſpicere , dum egent habendis. illos radiis rotarum pendere diſtrictos ; qui nihil conſilio prævidentes, nihil ratione moderantes, nihil virtutibus explicantes , ſeque & actus omnes ſuos fortunæ permittentes , caſibus & fortuitis ſemper rotantur : ſaxum ingens volvere , inefficacibus laborioſiſque conatibus vitam terentes : atram ſilicem lapſuram ſemper & cadenti ſimilem illorum capitibus imminere , qui arduas poteſtates &
4 infauſtam ambiunt tyrannidem , nunquam ſine timore victuri

2. *Vulturem jecur immortale tundentem*] Plane ejuſdem notæ Petronii Epigrammatium :

Qui vultur jecur ultimum pererrat,
Et pectus trahit intimaſque fibras,
Non eſt quem timidi vocant poëtæ,
Sed cordis mala livor atque luxus.

Ubi non diſplicet filii Douzæ divinatio, *Tityi vocant poëtæ* , licet vulgatum ſua quoque ratione probum. At ultimo verſu, quod nondum, quod ſciam , adverſum , & tamen rei quodammodo cardo eſt, admoneo ego ſcriboque, *livor atque luctus.* Eodem hoc capite Macrobius ; *Cocytum quicquid homines in luctum lachrimaſque compellit.* Sed hoc quoque poſtmodum ex Euſtathio aſſertum comperi in nuperis ad Arbitrum Spicilegiis filio eidem Douzæ. Quod rei & fidei meæ cauſa dictum volui ; & Illud inſuper Epitaphium breve melos additum , judicii & amoris erga eum noſtri ſi non æternum certe pium monumen.

JANI DOUSÆ FILII EPITAPHIUM.

Hanc quiſquis teris orbitam, viator,
Noli nobile præterire marmor ,
Phœbi delicium, Minervæ amores,
Phœbi lux Latio, Minerva Athenis,
Ars & gratia, Cœlitumque norma,
Patris gloria, floſculuſque vatum,
Plautini decus & dolor choragI,
Atque illæ Veneres Triumviro um,
Hoc, quo Douza jacet, manent ſepulchro.

3. *Admiſſi ſceleris admonitione laniantis*] Efficacius foret, *lancinantis.*

4. *Infauſtam ambiunt tyrannidem nunquam ſine timore victuri*] Talem inquietudinem expreſſit in Caligula Suetonius, cap. 50. *Magna parte noctis vigiliæ, cubandique tædio, nunc toro reſidens*

victuri; & cogentes ſubjectum vulgus odiſſe, dum metuat, ſemper 5 ſibi videntur exitium, quod merentur, excipere. Nec fruſtra hoc theologi ſuſpicati ſunt. nam & 6 Dionyſius aulę Siculæ inclementiſſimus incubator, 7 familiari quondam ſuo

dens, nunc per longiſsimas porticus vagus, invocare identidem atque exſpectare lucem conſueverat. Cui plane par Taciti ſuper Nerone locus; obſcuriuſculus tamen & non omnibus fors intellectus. Ego adſcribam ut illuſtrem & alium ejus occaſione emaculem. Lib. 14. Annal.

Reliquo noctis modo per ſilentium defixus, ſæpius pavore exſurgens, & mentis inops lucem operiebatur, tanquam exitium allaturam.

Vulgariter enim ſi penultimam vocem interpretemur, ſimilius fortaſſe vero ſit, *ablaturam.* Præter laudatum jam Tranquilli ſuffragium, ipſe Tacitus ea mente lib. 3. Hiſtoriarum de Vitellio: *Quæ*, inquit, *natura pavoris eſt, cum omnia intuenti, præſentia maxime diſplicerent, in palatium regreditur.* Pariter hic Nero, quaſi metum omnem & diſcrimen dies eximeret, luce noctem mutare deſiderat. Hæc ſententia videtur eſſe Taciti, quam tamen ſervata ſcriptura veteri, rite elicio; modo *exitium* cum Feſto & ἀρχαϊκῶς capiatur pro fine & exitu cujuſque rei. Apuleius, *Lanceam venatoriam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe. Initium* deinde ſimiliter uſitatum idem Feſtus & Veteres annotarunt. Ego Tacito, ut dixi, redonandum cenſeo, ubi editur lib. Hiſtoriarum 3.

Iam reſerata militia, impulſas Vitellii res audietis; juvabit ſequi & veſtigiis vincentis inſiſtere.

Putavit autem æternus ille Cornelii cenſor reſcribendum: *reſerata Italia.* At, *reſerata initia* elementa literarum & mentem auctoris propius erit. Et ea emendatio ut mihi videtur certa, ita de priori dubito, & locum, ut vulgo acceptus eſt, accipi poſſe puto, ex illo Senecæ Epiſtol. 122. *Gravis malæ conſcientiæ lux eſt.*

5. *Sibi videntur exitium quod merentur excipere*] Aſpexit indubie Petronii verba; *Dii deæque quam male eſt extra legem viventibus! quicquid meruerunt ſemper exſpectant.*

6. *Dionyſius aulæ Siculæ inclementiſſimus incubator*] Servius in tertium Æneidos: *Apud nos incubator imperii tyrannus dicitur.* Et idem ad illud Æneid. 1. *Nox incubat. incubare proprie dicitur, per vim rem alienam velle retinere.* Martialis alluſit,

Largiris nihil, incubaſque gazæ
Vt magnus Draco.

Videndus uberius Turnebus Adverſ. primo.

7. *Familiari quondam ſuo ſolam beatam exiſtimanti vitam tyranni*] Quod de Saturnino Vopiſcus ſcripſit, plane geminum eſt: *Et cum eum animarent vel ad vitam vel ad imperium, qui induerant purpuram, in hæc verba diſſeruit; Neſcitis amici quid mali ſit imperare. Gladii & tela noſtris cervicibus impendent, imminent haſtæ undique, undique ſpicula, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur. Non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, non bella pro judicio, non arma pro ſtudio. Adde quod omnis ætas in imperio reprehenditur.* Pontan.

Familiari quondam ſuo] Sed & tum quoque, ut patet ex Ciceronis V Tuſc. quæſt. 22. cum vitæ meticuloſæ fidem faceret; quamvis ad tempus narrantis Macrobii referri poſſit. Sed ex Mſſ. ſcribendum *cuidam*, ut perpetuo aſſolet. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſuo ſolam beatam exiſtimanti vitam tyranni, volens quam perpetuo metu miſera, quamque impendentium ſemper periculorum plena eſſet oſtendere, gladium vagina raptum & à capulo de filo tenui pendentem, mucrone demiſſo, juſſit familiaris illius capiti inter epulas imminere: cumque ille 8 inter & Siculas & tyrannicas copias præſentis mortis periculo gravaretur, Talis eſt, inquit Dionyſius, vita quam beatam putabas: ſic nobis 9 ſemper mortem imminentem videmus. æſtima quando eſſe felix poterit, qui timere non deſinit. Secundum hæc igitur, quæ a theologis aſſeruntur, ſi vere *quiſque ſuos patimur manes*, & inferos in his corporibus eſſe credimus; quid aliud intelligendum eſt quam mori animam, cum ad corporis inferna demergitur; vivere autem, cum ad ſupera poſt corpus evadit?

8. *Inter Siculas & tyr. cop. p. m. periculo gravaretur*] Verba librariorum ſimul & editorum hæſitationibus ſanequam incerta & varia. Membrana antiquior legit: *Cumque ille & inter epulas* (ſupraſcripto *ſiculas*) *& tyrann. cop. p. m. p. gravaretur.* Altera: *cumque ille & ſiculas* (ſpatio inter *& ſiculas* ſuprapoſitum *inter*, tũ ſupra τὸ *ſiculas & eſt dapes*) *& tyrannicas præſentis* &c. abſq; *copias.* Chartaceus autem: *Cumque ille & ſiculas & tyrannicas copias p. m. p. aſpernaretur.* Quam lectionem ſecutæ ſunt editiones uſque ad Stephanum, ut ſuſpicamur. Nos hinc veram Macrobii manum reviviſcere facimus, quæ fuit: *Cumque ille & Siculas dapes & tyrannicas copias inter præſentis mortis pericula gravaretur.* Non potuerunt barones illi concoquere τὸ *gravari* ἐνεργητικῶς uſurpari & apponi ei caſum quartum, qui tralaticius & velut conceſſus error fuit hactenus. Vide à patre meo annotata ad Senecæ Thyeſten vſ. 105. *Siculæ dapes* famoſæ, unde VII Sat. menſam Siculam & Aſianam componit. *Gron.*

9. *Semper mortem imminentem videmus*] Æliani obſervatio legitur lib. ejus ποικ. ἱστορ. x cap. 5. Φρύγιος οὗτος λόγος, τὴν ὗν ἐάν τις ἅψηται αὐτῆς, βοᾶν, καὶ μάλα γε εἰκότως. οὔτε γὰρ ἔρια ἔχει, οὔτε ἄλλό τι. καὶ ὀνειροπολεῖ εὐθὺς τὸν θάνατον, εἰδυῖα εἰς ὅ, τι τοῖς χρησομένοις λυσιτελεῖ. Ἐοίκασι δὲ ὑσὶ τοῦ Αἰσώπου οἱ τύραννοι, ὑποπτεύοντες καὶ δεδοικότες πάντα. ἴσασι γὰρ ὅτι, ὥσπερ οὖν οἱ ὗς, ὀφείλουσι καὶ ἐκεῖνοι τὴν ψυχὴν πᾶσι. Gronov.

CAP XI.

Quid & ubi inferi ſecundum Platonicos; quando horum ſententia aut vivere anima aut mori dicatur.

DIcendum eſt, quid his poſtea veri ſolicitior inquiſitor philoſophiæ cultus adjecerit. nam & qui primum Pythago-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

thagoram & qui poſtea Platonem ſecuti ſunt, duas eſſe mortes, unam animæ, animalis alteram prodiderunt: mori animal cum anima diſcedit è corpore, ipſam vero animam mori aſſerentes cum à ſimplici & individuo fonte naturæ in membra corporea diſſipatur. Et quia una ex his manifeſta & omnibus nota eſt; altera non niſi à ſapientibus deprehenſa ceteris eam vitam eſſe credentibus: ideo hoc ignoratur à plurimis cur eundem mortis deum,[1] modo ditem, modo immitem vocemus[1]: cum per alteram, id eſt, animalis mortem abſolvi animam & ad veras naturæ divitias, atque ad propriam libertatem remitti, fauſtum nomen indicio ſit; per alteram vero, quæ vulgo vita exiſtimatur, animam de immortalitatis ſuæ luce ad quaſdam tenebras mortis impelli, vocabuli teſtemur horrore. nam, ut conſtet animal, neceſſe eſt ut in corpore anima vinciatur. ideo corpus δέμας, hoc eſt vinculum, nuncupatur, & σῶμα, quaſi quoddam σῆμα, id eſt, animæ ſepulchrum. unde Cicero, pariter utrumque ſignificans corpus eſſe vinculum, corpus eſſe ſepulchrum, quod carcer eſt ſepultorum, ait: *Qui è corporum vinculis tanquam è carcere evolaverunt.* Inferos autem Platonici non in corporibus eſſe, item non à corporibus incipere, dixerunt; ſed certam mundi ipſius partem Ditis ſedem, id eſt, inferos vocaverunt. de loci vero ipſius finibus inter ſe diſſona publicarunt. & in tres ſectas diviſa ſententia eſt. alii enim mundum in duo diviſerunt; quorum alterum facit, alterum patitur. & illud facere dixerunt, quod, cum ſit immutabile, alteri cauſas & neceſſitatem permutationis imponit: hoc pati; quod per mutationes variatur. & immutabilem quidem mundi partem à ſphæra, quæ aplanes dicitur, uſque ad globi lunaris exordium, mutabilem vero à luna ad terras uſque dixerunt: & vivere animas dum in immutabili parte conſiſtunt;

M*odo ditem modo immitem*] Vetuſtæ etiam ſic editiones. Stephanina *modo item* vitio typorum. Videtur mihi neceſſario legendum: *modo mitem modo immitem*, ut eſt in membranis. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſtunt; mori autem, cum ad partem ceciderint permutationis capacem; atque ideo inter lunam terraſque locum mortis & inferorum vocari, 2 ipſamque lunam vitæ eſſe mortiſque confinium, & animas inde in terram fluentes mori, inde ad ſupera meantes in vitam reverti, non immerito exiſtimatum eſt. à luna enim deorſum natura incipit caducorum: ab hac animæ ſub numerum dierum cadere & ſub tempus incipiunt; 3 denique illam æthercam terram phyſici vocaverunt. & 4 habitatores ejus lunares populos noncuparunt. quod ita eſſe plurimis argumentis, quæ nunc longum eſt enumerare, docuerunt nec dubium eſt, quin ipſa ſit mortalium corporum & auctor & conditrix; adeo ut nunnulla corpora ſub luminis ejus acceſſu patiantur augmenta, & hac decreſcente minuantur. Sed ne de re manifeſta faſtidium prolixa aſſertione generetur; ad ea quæ de inferorum loco alii definiunt, tranſeamus. maluerunt enim mundum alii in elementa ter quaterna dividere; ut in primo numerentur ordine, terra, aqua, aër, ignis, quæ eſt pars liquidior aëris vicina lunæ: ſupra hæc rurſum totidem numero ſed naturæ purioris elementa; ut ſit luna pro terra quam æthercam terram à phyſicis diximus nominatam. aqua ſit ſphæra Mercurii, aër Veneris, ignis in Sole: Tertius vero elementorum ordo ita ad nos converſus habeatur; ut terram ultimam faciat,

2. *Ipſamque Lunam vitæ eſſe mortiſque confinium*] Vel hinc lucem aliquam accipient verba Apulei; quæ, ut ipſe aſſerit, non poſſunt ſine piaculo ad profanorum enunciari intelligentias. Exſtant libro undecimo: *Acceſſi confinium mortis, & calcato Proſerpinæ limine per omnia vectus elementa remeavi. Nocte media vidi Solem candido coruſcantem lumine Deos inferos & Deos ſuperos; acceſſi corã & adoravi de proximo.* Pont.

3. *Denique illam æthercam terram phyſici vocaverunt*] Idem infra, *Lunam quoque terram ſed æthercam vocaverunt.* Statii interpres vetus & doctus Lutatius hinc emaculandus eſt. Ait ad iſtud Thebaid. I. *Mediæque ſilentia Lunæ: Philoſophi lunam eſſe in terra dicunt, quæ circa noſtrum hoc ſolum circulo altiore ſuſpenſa.* Certiſſima emendatio: *Lunam æthercam terram dicunt.* Pont.

4. *Habitatores ejus lunares populos nuncuparunt*] Recepta opinio, Lunam non minus ac terram habitari ac coli. Arati interpres: εἶναι δ' ἐπ' αὐτῆς οἰκήσιν ἄλλην πόλεις τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς. Videndus Politianus ad illud Tragici,

Sublimis alias Luna concipiat feras. Id.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ciat, & cæteris in medium redactis, in terram deſinat tam ima quam ſumma poſtremitas: igitur ſphæra Martia ignis habeatur, aër Jovis, Saturni aqua, terra vero aplanes, 5 in qua Elyſios campos eſſe puris animis deputatos, antiquitas nobis intelligendum reliquit. de his campis anima, cum in corpus emittitur, per tres elementorum ordines, trina morte, ad corpus uſque deſcendit. hæc eſt inter Platonicos de morte animæ cum in corpus truditur, ſecunda ſententia. Alii vero (nam tres eſſe inter eos ſententiarum diverſitates ante ſignavimus) in duas quidem & ipſi partes, ſicut primi faciunt, ſed non iſdem terminis dividunt mundum. hi enim cœlum quod aplanes ſphæra vocitatur, partem unam, ſeptem vero ſphæras quæ vagæ vocantur, & quod inter illas ac terram eſt, terramque ipſam, alteram partem eſſe voluerunt. Secundum hos ergo, quorum ſectæ amicior eſt ratio, animæ beatæ ab omni cujuscunque contagione corporis liberæ cœlum poſſident. quæ vero appetentiam corporis & hujus quam in terris vitam vocamus ab illa ſpecula altiſſima & perpetua luce deſpiciens deſiderio latenti cogitaverit, 6 pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in inferiora dela-

5. *In qua Elyſios campos eſſe*] Maro de Elyſio magnifice lib. 5. *Sed amæna piorum Concilia Elyſiumque colo.* Aliter in Sexto Martialis: *(undas,*

O quam pæne tibi Stygias ego raptus ad
Elyſiæ vidi nubila fuſca plagæ!

Quo tamen loco tenent me illa verba, *nubila fuſca.* Nonne enim utraque vox ejuſdem notæ? An augere loci tenebras voluit geminatis copulatiſque epithetis? Mihi vix probabile, & credam magis nō ſincera ea verba, imo ineptum par. Emaculem componamque: *Elyſiæ vidi nubila fluſtra plagæ.* Fefellerat fortaſſis librarios priſca dictio. Tertull. *Mare de fluſtris temperatum & extemplo de decumanis inquietat.* Feſtus: *Fluſtra dicuntur, cum in mari fluctus non moventur, quam Græci μαλακίαν vocant.* Quo quid aptius liventi huic ſilentique paludi? At, *nubila fuſca* cum ſit Mss. omnium lectio, erit *fuſca* veluti epithetum vocis *nubila*. Idem.

6. *Pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in inferiora delabitur*] Senſit idem ſublimis ille inter Chriſtianos Philoſophus, inter Philoſophos Chriſtianus Origenes: Notavit ad Pammachium D. Hieronymus. *Dicit Origenes,* inquit, *cunctas rationabiles creaturas incorporales & inviſibiles, ſi negligentiores fuerint paulatim ad inferiora labi, & juxta qualitates locorum ad quæ defluunt aſſumere ſibi corpora. Verbi gratia, primum ætherea, deinde aërea. Cumque ad vicina terræ pervenerint craſſioribus corporibus circumdari, noviſſime humanis carnibus alligari.* Idem.

7. Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

delabitur. 7 nec ſubito hac perfecta incorporalitate luteum corpus induitur ; ſed ſenſim per tacita detrimenta, & longiorem ſimplicis & abſolutiſſimæ puritatis receſſum in quædam ſiderei corporis incrementa turgeſcit : in ſingulis enim ſphæris, quæ cœlo ſubjectæ ſunt, ætherea obvolutione veſtitur ; ut per eas gradatim ſocietati hujus indumenti teſtei concilietur. & ideo totidem mortibus, quot ſphæras tranſit, ad hanc pervenit quæ in terris vita vocitatur.

7. *Nec ſubito hac perfecta*] Fateor me non intelligere hunc locum, niſi cum Vett. Edd. & ſcriptis *nec ſubito à perfecta* reſcribatur. *Gronov.*

CAP. XII.

Quomodo anima ex ſuperiore mundi parte ad inferna hæc delabatur.

DEſcenſus vero ipſius, quo anima de cœlo in hujus vitæ inferna delabitur, ſic ordo digeritur: Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occurſu ambiendo complectitur, ut eum, qua duo tropica ſigna Capricornus & Cancer feruntur, interſecet. 1 Has Solis portas phyſici vocaverunt; quia in utraque obviante ſolſtitio ulterius ſolis inhibetur acceſſio, & fit ei regreſſus ad zonæ viam cujus terminos nunquam relinquit. per has portas animæ de cœlo in terras meare & de terris in cœlum remeare creduntur. ideo hominum una, altera deorum vocatur. hominum Cancer, quia per hunc in inferiora deſcenſus eſt. Capricornus deorum ; quia per illum animæ in propriæ immortalitatis ſedem & in deorum numerum revertuntur. Et hoc eſt quod Homeri divina providentia in antri Ithaceſii deſcriptione ſignificat. hinc & Pythagoras putat à lacteo circulo deorſum incipere Ditis imperium, quia animæ inde lapſæ 2 viden-

H*As ſolis portas*] 1 Sat. 17. *His duobus ſignis, quæ portæ ſolis vocantur, cancro & capricorno hæc omnia contigerunt.* Gronov.

2. *Viden-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

2 videntur jam à ſuperis receſſiſſe. 3 ideo primam naſcentibus offerri ait lactis alimoniam; quia primus eis motus à lacteo incipit in corpora terrena labentibus. Unde & Scipioni de animis beatorum oſtenſo lacteo dictum eſt: *Hinc profecti huc revertuntur.* Ergo deſcenſuræ cum adhuc in cancro ſunt, quoniam illic poſitæ necdum lacteum reliquerunt, adhuc in numero ſunt deorum. cum vero ad leonem labendo pervenerint; illic conditionis futuræ auſpicantur exordium. & quia in leone ſunt rudimenta naſcendi, & quædam humanæ naturæ tyrocinia; aquarius autem adverſus leoni eſt, & illo oriente mox occidit: ideo, cum ſol aquarium tenet, manibus parentatur; utpote in ſigno quod humanæ vitæ contrarium vel adverſum feratur. illinc ergo, id eſt, à confinio quo ſe Zodiacus lacteuſque contingunt, anima deſcendens à tereti, quæ ſola forma divina eſt, in conum defluendo producitur: ſicut à puncto naſcitur linea & in longum ex individuo procedit, ibique à puncto ſuo, quod eſt monas, venit in dyadem, quæ eſt prima protractio. Et hæc eſt eſſentia, quam individuam eandemque dividuam Plato in Timæo, cum de mundanæ animæ fabrica loqueretur, expreſſit. animæ enim ſicut mundi, ita & hominis unius modo diviſionis reperientur ignaræ, ſi divinæ naturæ ſimplicitas cogitetur; modo capaces; cum illa per mundi, hæc per hominis

2. *Videntur jam à ſuperis receſſiſſe*] Hæc quidem omnia ad intellectum prona. Vide tamen an non ſcripſerit; *videntur jam ſuperis deceſſiſſe.* Ditis imperium ſunt inferi & mors; animabus autem mortem evenire, cum ad corpora labuntur, ſupra Macrobius oſtendit. Itaque cum ultra lacteum circulum deſcendendo animæ pervenerint, ſuperi, id eſt, qui ſupra lacteum agunt, putant eas jam in ditis imperium, hoc eſt, corpus quod mori vocant, deveniſſe. Hic ſenſus auctoris. Certe præpoſitionem membranarum altera iguorat. *Gronov.*

3. *Ideo primam naſcentibus offerri ait lactis alimoniam; quia primus eis motus à lacteo incipit*] Hinc & Circulo huic nomen natum innuit libro de Nympharum antro Porphyrius: Δῆμος δὲ, inquit, ὀνείρων κατὰ πυθαγόραν αἱ ψυχαὶ, ἃς συνάγεσθαί φασιν εἰς τὸν γαλαξίαν τὸν οὕτω προσαγορευόμενον ἀπὸ τῶν γάλακτι τρεφομένων, ὅταν εἰς γένεσιν πέσωσιν. Vide Spicilegium Meurſii ad illud Theocriti, καὶ ἐμπλήσεσσαι γάλακτος, Idyll. 25. *Pont.*

4. *Volens*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

minis membra diffunditur. anima ergo cum trahitur ad corpus, in hac prima ſui productione ſilveſtrem tumultum, id eſt, hylen influentem ſibi incipit experiri. &, hoc eſt, quod Plato notavit in Phædone, animam in corpus trahi nova ebrietate trepidantem, 4 volens novum potum materialis alluvionis intelligi, quo delibuta & gravata deducitur. arcani hujus indicium eſt & crater Liberi patris ille ſidereus in regione quæ inter cancrum eſt & leonem locatus, ebrietatem illic primum deſcenſuris animis evenire ſilva influente ſignificans. unde & comes ebrietatis oblivio illic animis incipit latenter obrepere. nam ſi animæ memoriam rerum divinarum, quarum in cœlo erant conſciæ, ad corpora uſque deferrent; nulla inter homines foret de divinitate diſſenſio. ſed oblivionem quidem omnes deſcendendo hauriunt; aliæ vero magis, minus aliæ. & ideo in terris verum cum non omnibus liqueat, tamen opinantur omnes: quia opinionis ortus eſt memoriæ defectus. hi tamen hoc magis inveniunt, qui minus oblivionis hauſerunt: quia facile reminiſcuntur quod illic ante cognoverant. hinc eſt quod, quæ apud Latinos lectio, apud Græcos vocatur repetita cognitio: 5 quia cum

4. *Volens novum potum materialis alluvionis intelligi*] Non debet hac occaſione inſanatus abire illuſtris alioqui Arnobii locus. Editur lib. I. *Puerile, puſillum eſt, & exile, vix & illis conveniens, quos jam dudum experientia doctorum dæmonas appellat, & hos non noſſe cœleſtia & in hac rerum materia craſſiori, conditionis ſuæ forte verſari.* Sed oſtendit clare, præter ſententiæ ſalebram, loci plagam liber Romanus, qui ſervat, *errores non noſſe cœleſtia.* unde probabiliter, diducta compendiali ſcriptura extractaque ex proxima voce litera, fecerim: *terreſtres non noſſe cœleſtia & in hac.* Quaſi vero, inquit, cœleſtibus illis numinibus terreſtrium non eſſet perſpecta conditio & natura. *Materiam* autem *craſſiorem* intelligit quam Macrobius *materialem* dixit *alluvionem*, quæ, ut Plato ſentit, hyle influente hauritur. Porro quemadmodum Arnobius *terreſtres*, ita *cœleſtes* dixit Tibullus lib. I. *Parcite cœleſtes, æquum eſt impune licere Numina formoſis lædere veſtra ſemel.* Et ipſe Arnobius lib. 4. *Nam quid de illis amoribus dicam, quibus in fœminas ſanctos incaluiſſe cœleſtes, veſtris proditum literis atque auctoribus continetur.* Idem.

5. *Quia cum vera diſcimus, ea recognoſcimus*] Conſulendus eſt Cicero lib. I. Tuſc. quæſt. cap. 24 Arnobius adverſus gentes lib. II. *Quid in Menone, ô Plato, quædam rationibus numeri admota ex puerculo ſciſcitaris? & ex ejus niteris reſponſionibus comprobare, quæ diſcamus, non diſcere, ſed in eorum memoriam*

cum vera diſcimus, ea recognoſcimus quæ naturaliter noveramus priuſquam materialis influxio in corpus venientes animas ebriaret. hæc eſt autem hyle, quæ omne corpus mundi quod ubicumqué cernimus, ideis impreſſa formavit. ſed altiſſima & puriſſima pars ejus, qua vel ſuſtentantur divina vel conſtant, nectar vocatur, & creditur eſſe potus deorum: inferior vero & turbidior, potus animarum. & hoc eſt quod veteres Lethæum fluvium vocaverunt. ipſum autem Liberum Patrem Orphaici νοῦν ὑλικὸν ſuſpicantur intelligi; qui ab illo individuo natus in ſingulos ipſe dividitur. ideo in illorũ ſacris traditur Titanio furore in membra diſcerptus, & fruſtis ſepultis rurſus unus & integer emerſiſſe; quia νοῦς, quem diximus mentem vocari, ex individuo præbendo ſe dividendum, & rurſus ex diviſo ad individuum revertendo & mundi implet officia, & naturæ ſuæ arcana non deſerit. Hoc ergo primo pondere de zodiaco & lacteo ad ſubjectas uſque ſphæras anima delapſa, dum & per illas labitur in ſingulis non ſolum (ut jam diximus) luminoſi corporis amicitur acceſſu; ſed & ſingulos motus, quos in exercitio eſt habitura, producit: in Saturni, ratiocinationem & intelligentiam, quod λογιστικὸν & θεωρητικὸν vocant: in Iovis, vim agendi, quod πρακτικὸν dicitur: in Martis, animoſitatis ardorem, quod θυμικὸν nuncupatur: in Solis, ſentiendi opinandique naturã, quod αἰσθητικὸν & φανταστικὸν appellant: deſiderii vero motum, quod ἐπιθυμητικὸν vocatur, in Veneris: pronuntiandi & interpretandi quæ ſentiat, quod ἑρμηνευτικὸν dicitur, in orbe Mercurii: φυτικὸν vero, id eſt, naturam [6] plantandi & agendi corpora, ingreſſu globi lunaris exercet. & eſt hæc ſicut à divinis ultima, ita in noſtris terreniſque omnibus prima. corpus enim hoc ſicut fæx rerum divinarum eſt; ita animalis eſt prima ſubſtantia. Et

hæc

riam, quæ antiquitus noveramus, redire? Gronov.

6. *Plantandi & agendi corpora*] Reponendum ex Mss. *angendi*. Gronov.

7. Nec

hæc eſt differentia inter terrena corpora & ſupera, cæli dico & ſiderum aliorumque elementorum; quod illa quidem ſurſum arceſſita ſunt ad animæ ſedem, & immortalitatem ex ipſa natura regionis & ſublimitatis imitatione meruerunt: ad hæc vero terrena corpora anima ipſa deducitur, & ideo mori creditur cum in caducam regionem & in ſedem mortalitatis includitur. 7 Nec moveat quod de anima, quam eſſe inmortalem dicimus, 8 mortem totiens nominamus. etenim

7. *Nec moveat quod de anima, quam eſſe immortalem dicimus, mortem totiens nominamus*] Tangit Platonem Arnobius: quod *cum animas dicat immortales, perpetuas & corporali ſoliditate privatas, puniri eas dicat tamen & doloribus affici ſenſuum. Quis autem,* ſubdit, *hominum non videt, quod ſit immortale quod ſimplex, nullum poſſe dolorem admittere? quod autem ſentiat dolorem, immortalitatem habere non poſſe?* Hinc itaque *συλλογίζει* gentium ille antagoniſta, mediæ eſſe qualitatis animas. *Sunt enim,* inquit, *mediæ qualitatis (ſicut Chriſto auctore compertum eſt) & interire quæ poſſunt, Deum ſi ignoraverint, vitæ & exitio liberari, ſi ad ejus ſe minas atque indulgentias applicarint.* Pontanus.

Nec moveat] Interjiciendum *te* auctoritate librorum vett. nam alloquitur filium. Sic cap. 6. *Nec te remordeat* &c. cap. 15. *Nec te moveat, quod ſæpe in longiſſimo poſitum montem videmus.* ll. 15. *Nec te confundat, quod moveri paſſivum verbum eſt.* Gronov.

8. *Mortem totiens nominamus*] Neſcio an refingi debeat, *ominamus.* Pomponius, *ita tibi bene ſit, qui recte ominas.* Sed in pejorem partem, Plautus: *Ob iſtud omen ominator capies quod te condecet.* Et de *Ominibus* quia tam opportune ſe offert, adferam ea de re quæ ſub manu mihi, ut dicitur, nata. Sub manu, inquam, nata; nam ea potiſſimum promam quæ vel lucis hujuſmodi egere videbuntur vel medicinæ. Cætera autem, & quæ talia huic negotio aptanda ſcio, non otii hujus non loci ſunt.

Omen itaque Feſtus explicat quaſi *orimen*, quod ore fiat augurium. Id accidebat vel Deorum vel hominum nutu. Hominum proprie appellat *omina* Cicero de Divinat. *Neque ſolum Deum,* inquit, *voces Pythagorei obſervabant; ſed etiam hominum, quæ omina vocabant.* Apuleius de Deo Socratis: *Ita eſt apud Platonem: ne quiſquam arbitretur omina eum vulgo loquentium captaſſe.* Et ſtatim: *Videmus pleriſque uſu venire, qui nimia omnium ſuperſtitione non ſuopte corde ſed alterius verbo reguntur. Ominis* tamen finitionem ad voces ſeu effata non conſtringo, utpote quod late adeo pateat ac ipſa vita & vitæ actus. Quare cum Græcis *σύμβολα* interpreter, quæ indicia & notas credebant antiquitus ſecundorum ſeu adverſorum. Tale eſt (ut à Cæſare initium ſit) *quod Auguſtus lævum ſibi prodidit calceum præpoſtere indutum quo die ſeditione militari prope afflictus eſt.* Itidem Lampridius inter indicia imperaturi aliquando Alexandri recenſet, *Quod tabula Trajani Imp. quæ lecto geniali Patris imminebat, dum mater eum in Templo pareret, in lectum decidit.* Idque *caducum auſpicium* Feſto aliiſque auctoribus. Spartianus in Hadriano, *Natali ultimo cum Antoninum commendaret, prætexta ſponte delapſa caput ei operuit. Annulus in quo imago ejus ſculpta erat, ſponte de digito delapſus eſt.* Hinc cecinit Naſo:

etenim ſua morte anima non exſtinguitur, ſed ad tempus obruitur. nec temporali demerſione beneficium perpetuitatis eximitur: cum rurſus è corpore, ubi meruerit contagione

Omina ſunt aliquid: modo cum decedere vellet
Ad limen digitos reſtitit icta Nape.

Intellexit hujuſmodi quoque obſtacula ſive remoras Plinius, & *offenſiones pedum* dixit. Plautus *auſpicia* ſive *religionem* appellavit. Amphitruone: *An te Auſpicium commoratum eſt?* Et alibi, *An religio tibi objecta?* Tale capio quod oblatum Othoni in Vitellium eunti. Tacitus, *Fuere qui proficiſcenti Othoni moras religionemque non conditorum ancilium offerrent.* Vide & Suetonium in Nerone cap. 19. Porro offenſiones pedum diſerte quoque innuit Tibullus:

O quoties ingreſſus iter mihi triſtia dixi
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem!

In acceſſu talia. Ex receſſu etiam auſpicia captabant: utpote ſi quis deſtinato quopiam proficiſcens, ſubito vel infecto propoſito reverteretur. In ſacrificiis id potiſſimū occupavit. Apollonius ſuper Sacris Triviæ Deæ ita vertitur:

- - Sacriſque peractis
Rurſus abire pyra moneo. convertere nullus
Te retro ſtrepitusque pedum, fremitusque caninus
Cogat; nam ſacri fiat labor irritus omnis.

Recte inquit irritum reddi Sacrum ſtrepitu vel ſimili interpellatione. Valerium ita explico & ex veteri Scripto corrigo lib. 3. *Ne ſacrificium Alexandri aut concuſſo thuribulo aut edito gemitu impediret.* Vulgo magiſtelli alicujus Gloſſema legitur: *gemitu regias aures aſpergeret.* Sed uti hoc in Sacris præſertim, religioſe ſervatum, ita Pythagoras perpetuo ſymbolo & paſſim præcautum voluit: βαδίζοντας, inquit, εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι. Cauſā addit & aperit, *Furiæ enim tranſeunt.* Nec abſimile, ſed majoris momenti, ſalutis humanæ datoris monitum, *Quæ aratro manum applicuit ne reſpiciat.* Denique ut iſta *religionem objectam* nominabant, ſic contra ex Plauto iterum diſco, cum omen in melius mitiuſque interpretari amabant, dixiſſe, *Religionem à ſe rejicere.* Græci ἀποπομπὴν appellarunt. Quod ut exemplis plurimis depromi poſſit, ita illuſtriſſimum in Julio reperio. Suetonius, *Cum Cæſar Africæ oram appuliſſet, & in terram inſiliturus corruiſſet, dixit ut infauſtum ex caſu omen averteret: Teneo te Africa.* At idem ille Cæſar adeo ſuperſtitionibus hiſce majorem ſemper extulit animum, ut nulla unquam religione vel ab incepto abſterritum vel retardatum legamus. Iterum Suetonius, *Licet immolanti aufugiſſet hoſtia, profectionem adverſus Scipionem & Iubam non diſtulit.* Quo reſpexiſſe fortaſſis Senecam Conſol. ad Marciam valde probabiliter credo, ſcripſiſſeque, *Tam cito dolorem vicit quam omina ſolebat.* nam vulgo eſt *omnia.* His adnecto *manum, pedem* & ſimilia corporis ſiniſtra, ut infauſti ominis paſſim habita; ab Apuleio in indicium felicius replicata. Ait de ſiniſtra lib. 11. *Quartus æquitatis oſtendebat indicium, deformatam manum ſiniſtram porrecta palmula: quæ genuina pigritia, nulla calliditate, nulla ſolertia prædita, videbatur æquitati magis aptior quam dextra.* Macrobius Saturnal. 1. *Apollinis ſimulacra manu dextra Gratias geſtant, arcum cum ſagittis ſiniſtra, quod ad noxam ſit pigrior, & ſalutem manus promptior largiatur.* Iſta videndum an alluceant Catulli loco:

Hæc ut dixit, Amor ſiniſtra amanti
Dextram ſternuit approbationem.

Nam ſubdit, *Nunc ab auſpicio bono profecti,*
Mutuis animis amant amantur.

gione vitiorum penitus elimata purgari, ad perennis vitæ lucem reſtituta in integrum revertatur. Plene, ut arbitror, de

Sed hæc proprie humanæ vitæ ipſos actus reſpiciunt. Erant inſuper veteribus *omina* quædam occultiora, quæ ex *Rebus*, ex *Diebus* etiam & *nominibus*, ex *locis* denique & *veſtibus* deducebant. Ad *res* ſpectare videbantur omina infeliciter uſurpata, utpote naufragia eorumque reliquiæ. Et præſertim natæ olim parœmiæ: *Aurum Toloſanum*, *equus Seianus*. Quæ ſingula uti notiſſima, ſciens prætervolo. Noviter vero inſignem his adopto Virgilii locum, quem poëta ille Auguralis Pythagoricæque doctrinæ peritiſſimus, occulte hac ſuperſtitione velavit. Ne enim infauſta Didoni eſſe dona illa Æneæ palam aſſereret, tali ambitione verborum inſinuavit:

Munera præterea Iliacis erepta ruinis
Ferre jubet, pallam ſignis auroque rigentem,
Ornatus Argivæ Helenæ: quos illa Mycænis
Pergama cum peteret, inconceſſosque Hymenæos,
Extulerat, Ledæ matris mirabile donum.

Et paulo inferius,

Dona ferens Pelago & flammis reſtantia Trojæ.

Intellexit lib. I. Thebaid. Papinius, & imitatus eſt:

Nec mirum. Nam tu infauſtos donante marito
Ornatus Argia geris; dirumque monile
Hermiones. Longa eſt ſeries, ſed nota malorum
Perſequar, unde novis tam ſæva potentia donis.

Baltheus deinde Pallantis huc quoque facit ex Æneidos 12. Donaſſet enim proſtrato Turno vitam Æneas, niſi infauſtum iſtud inſigne, quod Pallante necato Turnus rapuerat, ſuaviſſimi amici memoriam doloremque revocaſſet. Verba parco ſubſcribere, ſicuti & Homeri; qui Achillem viſis, quæ Patroclo Hector detraxerat, armis, ira atrociter exſurgentem deſcribit. Tu videro. Sequitur de *diebus*. Ii cladibus vel alias ominis alicujus diritate inſignes & impediti, *Religioſi, nefaſti, atri* dicebantur. Super quis ordine viſendus Agellius; & addendus illuſtris Taciti locus, lib. 2. Hiſtor. *Funeſti*, inquit, *ominis loco acceptum eſt quod maximum pontificatum adeptus Vitellius, de Cæremoniis* XV. *Kal. Aug. edixiſſet, antiquitus infauſto die Cremerenſi Allienſique cladibus. Nomina* deinde omina præferebant vel proſperitatis vel diuturnitatis, & contra. Bona erant *Craſſus*, *Valerius*, *Macrobius*, *Lucius*, *Lucris* apud Plautum Perſa IO. DO. *Nomen atq; omen quantivis eſt precii.* DO. *Si te emam mihi quoq; Lucridem confido fore te.* Ubi tamen leve, me judice, mendum ſit, quod ita emendem: *confido fore re.* Non nomine tantum, reſpondit Dordalus ſed re quoque Lucridem mihi futuram ſpero. Omnino correctio talis neceſſaria, ut extollatur acumen loci alioqui jacentis. Mala deinde, *Furius*, *Hoſtilius*, *Macer*. Martialis,

Quintum pro Decimo; pro Craſſo, Regule, Macrum,
Ante ſalutabat Rhetor Apollonius.

Ita enim recte leges pro quod vulgo *Marcum*; & addes ex Feſto in *Lacu Lucrino*. Agellius quoque non omittendus lib. I. cap. 28. *Cavenda igitur non improprietas ſola verbi, ſed etiam pravitas ominis, ſi quis ſe nunc ſenior advocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.* Sed pertinaciter in libris omnibus hactenus legitur, *pravitas omnis*. Inepte. & vidit id ſolus, quod ſciam, Ariſtæneti nuperus editor. Quiſquis is eſt, agnoſco lectiſſimum ingenium. Porro, *loca ominoſa* cenſebant vel à nuncupatione vel à tractatione aliqua ferali. *Nuncupationem* reſpexit Plautus Menæchmis; *N[illegible] mihi damnum in Epidamno duas.* Et Petronius, *Epidamni nomina quære.* Supe[illegible]

fera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

de vita & morte animæ definitio liquet ; quam de adytis philoſophiæ doctrina & ſapientia Ciceronis elicuit.

feralibus vero præter ab interpretibus cumulatim & paſſim dicta, Taciti inſigne teſtimonium indictum reperio lib. Annal. I. ubi Germanicus campos ſeu loca luſtrat in quis cum exercitu toto occubuerat Varus: *Quod Tiberio*, inquit, *haud probatum, ſeu cuncta Germanici in deterius trahenti; ſive exercitum imagine cæſorum inſepultorumque, tardatum ad prælia, & formidoloſiorem hoſtium credebat. Neque imperatorem auguratu & vetuſtiſſimis ceremoniis præditum, attrectare feralia debuiſſe.* De *Veſtibus* denique aliquid apponi poſſit non occupatum. Quod nempe Q. Curtius ominoſum & imperii mutationem portendiſſe credidit, Alexandrum Perſarum & exotico habitu delectatum delitiatumque. Quo, niſi fallor, reſpexit firmi & alti judicii doctor Tertullianus: *Video*, inquit, *quaſdam & capillum croco vertere. Pudet eas etiam nationis ſuæ, quod non Germanæ aut Gallæ procreatæ ſint. Ita Patriam capillo transferunt. Male ac peſſime ſibi auſpicantur flammeo capite. Flammeo capite*, ignem illum innuit perpetem, ut alibi appellat, & jugem. D. Hieronymus ſimiliter: *Ne caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de Gehennæ ignibus auſpiceris.* Extat epiſt. ad Lætam, & indubie à Tertulliano, ut alia illius multa, tractum. *Pont.*

CAP. XIII.

Hominem duplici ratione mori; primum ſi anima corpus relinquat; deinde ſi anima in corpore adhuc manens, corporeas illecebras contemnat, voluptateſque & affectiones omnes exuat: ex his mortibus poſteriorem hanc omnibus appetendam; priorem arceſſendam non eſſe, ſed exſpectandum donec deus ipſe animam à corpore diſſolvat.

SEd Scipio per quietem & cœlo, quod in præmium cedit beatis, & promiſſione immortalitatis animatus, tam glorioſam ſpem tamque inclutam magis magiſque firmavit viſo patre; de quo utrum viveret, cum adhuc videretur dubitare, quæſiverat. mortem igitur malle cœpit, ut viveret. nec fleſſe contentus viſo parente, quem crediderat exſtinctum, ubi loqui poſſe cœpit, hoc primum probare voluit nihil ſe magis deſiderare, quam ut cum eo jam moraretur. [1] nec tam apud ſe quæ deſiderabat facienda conſtituit, quam ante

NEc tam apud ſe] Libri antiqui, *nec tamen*, quod verum eſt, ſyntaxi eadem qua Ovidius IV. Met. 317.

ante conſuleret: quorum unum prudentiæ, alterum pietatis
aſſertio eſt. Nunc ipſa vel conſulentis vel præcipientis ver-
ba tractemus. *Quæſo, inquam, pater ſanctiſſime atque optime,*
quoniam hæc eſt vita, ut Africanum audio dicere, quid moror in
terris? quin huc ad vos venire propero? Non eſt ita, inquit. niſi
enim cum Deus hic, cujus hoc templum eſt omne quod conſpicis,
iſtis te corporis cuſtodiis liberaverit, huc tibi aditus patere non po-
teſt. homines enim ſunt hac lege generati, qui tuerentur illum
globum quem in templo hoc medium vides, quæ terra dicitur: hiſ-
que animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtel-
las vocatis; quæ globoſæ & rotundæ divinis animatæ mentibus cir-
cos ſuos orbeſque conficiunt celeritate mirabili. Quare & tibi, Pu-
bli, & piis omnibus retinendus animus eſt in cuſtodia corporis: nec
injuſſu ejus à quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum
eſt; ne munus aſſignatum à deo defugiſſe videamini. Hæc ſecta
& præceptio Platonis eſt, qui in Phædone definit [2] homini
non eſſe ſua ſponte moriendum. ſed in eodem tamen dialo-
go idem dicit mortem philoſophantibus appetendam, [3] &
ipſam philoſophiam meditationem eſſe moriendi. hæc ſibi
ergo

Nec tamen ante adiit, etſi properabat
adire,
Quam ſe compoſuit, quam circumſpexit
amictus.

Dein videtur legendum; *antequam con-ſuleret*, cum una membrana. *Gronov.*

2. *Homini non eſſe ſua ſponte moriendum*] Cebes apud Philoſophum quærit ex Socrate, qui dicat Μὴ θεμιτὸν εἶναι ἑαυτὸν βιάζεσθαι. Et inferius: Λύειν δέ γε αὐτὴν, ὥς φαμεν, προθυμοῦνται ἀεὶ μάλιστα οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτό ἐστι τῶν φιλοσόφων λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. Gronov.

3. *Et ipſam philoſophiam meditationem eſſe moriendi*] Hæc fere ſententia corrumpendo fuit inſigni apud Senecam loco. Ait de morbo ſuo, quod ſuſpirium appellat Epiſt. 55.

Itaque medici hanc meditationem mor-
tis vocant.

Et ambigit vir eximius noſtraque tempeſtate medicinæ antiquæ princeps Hieron. Mercurialis Lib. 6. cap 16. Variarum lectionum quæ proprie hæc fuerit ægritudo. Ὀρθόπνοιαν vix dicendam cenſet, cum aiat Seneca intra horam deſinere conſuevìſſe, illa vero diutius protrahatur. Ipſam itaq; δύσπνοιαν vel cordis palpitationem ſtatuendam non reſtat, cum in ea non modo graviſſima anhelandi difficultas, quaſique ſuſpiratio, verum etiam præſentaneum ſuffocationis periculum ſit. Nam inquit iterum Philoſophus, *Quis enim diu exſpirat?* Itaque ut ad rem; miratur hoc loco Mercurialis cur aiat Seneca medicos malum hoc *mortis* dixiſſe *meditationem.* Maluiſſet ille *exercitationem*, cum profiteatur ipſe Seneca nihil
aliud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ergo contraria videntur: ſed non ita eſt. nam Plato duas mortes hominis novit. nec hoc nunc repeto quod ſuperius dictum eſt duas eſſe mortes; unam animæ, animalis alteram: ſed ipſius quoque animalis, hoc eſt hominis, duas aſſerit mortes; quarum unam natura, virtutes alteram præſtant. homo enim moritur, cum anima corpus relinquit ſolutum lege naturæ: mori etiam dicitur, cum anima adhuc in corpore conſtituta corporeas illecebras philoſophia docente contemnit, & cupiditatum dulces inſidias reliquaſque omnes exuitur paſſiones. & hoc eſt quod ſuperius ex ſecundo virtutum ordine, quæ ſolis philoſophantibus aptæ ſunt, evenire ſignavimus. Hanc ergo mortem dicit Plato ſapientibus appetendam: illam vero, quam omnibus natura conſtituit, cogi, vel inferri vel 4 accerſiri vetat, docens expectandam eſſe naturam; & has cauſas hujus aperiens ſanctionis, quas ex uſu rerum, quæ in quotidiana converſatione ſunt, mutuatur. ait enim eos, qui poteſtatis imperio truduntur in carcerem, non oportere inde diffugere, priuſquam poteſtas ipſa quæ clauſit abire permiſerit; non enim vitari pœnam furtiva diſceſſione, ſed creſcere. hoc quoque addit nos eſſe in dominio deorum, quorum tutela & providentia gubernamur.

aliud eſſe ejuſmodi ægritudinem, quam animam agere. Præclare hæc Mercurialis, niſi quod ego ipſum ἄσθμα fuiſſe cenſeam; nam, ut diſerte Celſus, *ἄσθμα eſt cum vehementior eſt ſpirandi difficultas, & ſpirare æger ſine ſono & anhelitu non poßit.* Et ſtatim, *Ἄσθμα & ὀρθόπνοια acuta eſſe conſueverũt; δύσπνοια poteſt diutius trahi.* Præclare tamen Mercurialis; & eo duce pedum mihi viſa via eſt. Senecæ, inquam, ſuam vocem & mentẽ eruiſſe mihi videor tali emendatione: *Modulationem mortis vocant.* Corruptio, ut dixi, à ſuperiori illi non diſſimili gnoma dimanaverit, quæ ſacro illi gregi in animo & calamo crebrior, quam hæc venuſte à Philoſopho efformata dicendi figura. *Modulationem* enim *mortis* quam ſignate dixerit funeſtum illum reciprocumque ſpiritum vel illud *κύκνειον ᾆσμα* à Martiale celebratum comprobaverit:

Dulcia defecta modulatur carmina lin- (*gua*
Cantator cygnus funeris ipſe ſui. Pont.

4. *Accerſiri vetat*] Legitur hoc verbum etiam I Sat. 16. *Accerſita eſt ab Ægypto auctoritas.* II Sat. II. *Accerſebantur autem murenæ ab uſque freto Siculo.* Sed hæc ſcribentium errata eſſe mihi exploratum eſt: nam melius habes cap. præced. *Illa quidem ſurſum arceßita ſunt.* Infra autem hoc cap. *Celerem finem ſpe futuræ beatitatis arceßit.* Et alibi quod fortiſſime me huc attrahit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

mur. nihil autem eſſe invito domino de his quæ poſſidet ex eo loco, in quo ſuum conſtituerat, auferendum: & ſicut qui vitam mancipio extorquet alieno, crimine non carebit; ita eum qui finem ſibi, domino necdum jubente, quæſiverit, non abſolutionem conſequi ſed reatum. hæc Platonicæ ſectæ ſemina altius Plotinus exſequitur. Oportet, inquit, animam poſt hominem liberam corporeis paſſionibus inveniri; quam qui de corpore violenter extrudit liberam eſſe non patitur. qui enim ſibi ſua ſponte necem comparat, aut pertæſus neceſſitatis aut metu cujusquam ad hoc deſcendit aut odio; quæ omnia inter paſſiones habentur. ergo etſi ante fuit his ſordibus pura, hoc ipſo tamen quo exit extorta ſordeſcit. deinde mortem debere ait animæ à corpore ſolutionem eſſe, non vinculum: exitu autem coacto animam circa corpus magis magiſque vinciri. & revera ideo ſic extortæ animæ diu circa corpus ejuſve ſepulturam vel locum in quo injecta manus eſt pervagantur: cum contra illæ animæ, quæ ſe in hac vita à vinculis corporeis philoſophiæ morte diſſolvunt, adhuc exſtante corpore cœlo & ſideribus inſerantur. & ideo illam ſolam de voluntariis mortibus ſignificat eſſe laudabilem, quæ comparatur, ut diximus, philoſophiæ ratione, non ferro; prudentia, non veneno. Addit etiam illam ſolam eſſe naturalem mortem, ubi corpus animam, non anima corpus relinquit. conſtat enim numerorum certam conſtitutamque rationem animas ſociare corporibus. hi numeri dum ſuperſunt, perſeverat corpus animari; cum vero deficiunt, mox arcana illa vis ſolvitur, qua ſocietas ipſa conſtabat. & hoc eſt quod fatum & fatalia vitæ tempora vocamus. Anima ergo ipſa non deficit, quippe quæ immortalis atque perpetua eſt; ſed impletis numeris corpus fatiſcit: nec anima laſſatur animando; ſed officium ſuum

hit, eſt quod videam etiam Virgilio impingi id verbi, lib. IV. Sat. cap. 5. quaſi ſcripſiſſet. *Si potuit manes accerſere conjugis Orpheus*, cum ab omni memoria ibi lectum ſit *arceſſere* agnoſcente etiam Servio. *Gronov.*

Poſſ

ſuum deſerit corpus, cum jam non poſſit animari. hinc illud eſt doctiſſimi vatis:

Explebo numerum reddarque tenebris.

Hæc eſt igitur naturalis vere mors, cum finem corporis ſolus numerorum ſuorum defectus apportat; non cum extorquetur vita corpori adhuc idoneo ad continuationem ferendi. Nec levis eſt differentia vitam vel natura vel ſponte ſolvendi. anima enim, cum à corpore deſeritur, poteſt in ſe nihil retinere corporeum, ſi ſe purè cum in hac vita eſſet, inſtituit: cum verò ipſa de corpore violenter extruditur, quia exit rupto vinculo non ſoluto, fit ei ipſa neceſſitas occaſio paſſionis; & malis, vinculum dum rumpit, inficitur. Hanc quoque ſuperioribus adjicit rationem non ſponte pereundi. Cum conſtet, inquit, remunerationem animis illic eſſe tribuendam pro modo perfectionis, ad quam in hac vita unaquæque pervenit: non eſt præcipitandus vitæ finis, cum adhuc proficiendi eſſe poſſit acceſſio. Nec fruſtra hoc dictum eſt; nam in arcanis de animæ reditu diſputationibus, fertur in hac vita delinquentes ſimiles eſſe ſuper æquale ſolum cadentibus, quibus denuo ſine difficultate præſto ſit ſurgere: animas vero ex hac vita cum delictorum ſordibus recedentes, æquandas his, qui in abruptum ex alto præcipitique delapſi ſunt, unde facultas numquam ſit reſurgendi. ideo ergo conceſſis utendum vitæ ſpatiis, ut ſit perfectæ purgationis major facultas. Ergo, inquies, qui jam perfecte purgatus eſt manum ſibi debet inferre, cum non ſit ei cauſa remanendi: quia profectum ulterius non requirit, qui ad ſupera pervenit. Sed hoc ipſo, quo ſibi celerem finem ſpe fruendæ beatitatis arceſſit, irretitur laqueo paſſionis: quia ſpes, ſicut timor, paſſio eſt. ſed & cetera, quæ ſuperior ratio diſſeruit, incurrit. Et hoc eſt quod Paulus filium ſpe vitæ verioris ad ſe venire properantem prohibet ac repellit: ne feſtinatum abſolutionis aſcenſioniſque deſiderium magis eum hac ipſa paſſione vinciat ac retardet. nec dicit, quod niſi mors natu-

ralis advenerit emori non poteris,ſed, huc venire non poterit. *niſi enim, cum deus*, inquit, *iſtis te corporis cuſtodiis liberaverit, huc tibi aditus patere non poteſt* : quia ſcit jam receptus in cœlum niſi perfectæ puritati cœleſtis habitaculi aditum non patere. pari autem conſtantia mors nec veniens per naturam timenda eſt, nec contra ordinem cogenda naturæ. Ex his quæ Platonem quæque Plotinum de voluntaria morte pronunciaſſe retulimus, nihil in verbis Ciceronis, quibus hanc prohibet, remanebit obſcurum.

CAP. XIV.

Cur mundus hic univerſus, dei vocetur templum : quotuplici ſenſu accipiatur nomen animi : & quomodo mens homini cum ſideribus communis eſſe dicatur : tum variæ de animi natura ſententiæ : quid inter ſtellam & ſidus interſit : quid ſphæra, quid orbis, quid circus : ſtellæ errantes unde nomen acceperint.

SEd illa verba, quæ præter hoc ſunt inſerta, repetamus: *Homines enim ſunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in templo hoc medium vides, quæ terra dicitur : hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis; quæ globoſæ & rotundæ divinis animatæ mentibus, circos ſuos orbeſque conficiunt celeritate mirabili.* De terra, cur globus dicatur in medio mundo poſitus, plenius diſſeremus cum de novem ſphæris loquemur. Bene autem univerſus mundus dei templum vocatur; propter illos qui æſtimant nihil eſſe aliud deum, niſi cœlum ipſum & cœleſtia iſta quæ cernimus. ideo ut ſummi omnipotentiã dei oſtenderet 1 poſſe vix intelligi, numquam poſſe videri; quicquid humano ſubjicitur aſpectui, templum ejus vocavit, qui ſola mente concipitur; ut, qui hæc veneratur ut templa, cultum tamen maximum debeat conditori; ſciatque quiſquis in uſum templi

POſſe vix intelligi, nunquam poſſe videri] Poſterius *poſſe*, ſi non melius, at certe non pejus abeſt à libris vetuſtis. *Gronov.*

2. *Cauſa*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

pli hujus inducitur ritu ſibi vivendum ſacerdotis. unde & quaſi quodam publico præconio tantam humano generi divinitatem ineſſe teſtatur, ut univerſos ſiderei animi cognatione nobilitet. Notandum eſt, quod hoc loco animum & ut proprie & ut abuſive dicitur poſuit. animus enim proprie mens eſt. quam diviniorem anima nemo dubitavit. ſed nonnumquam ſic & animam uſurpantes vocamus. cum ergo dicit; *hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus*: mentem præſtat intelligi, quæ nobis proprie cum cœlo ſideribuſque communis eſt. cum vero ait; *retinendus animus eſt in cuſtodia corporis*: ipſam tunc animam nominat quæ vincitur cuſtodia corporali, cuì mens divina non ſubditur. Nunc qualiter nobis animus, id eſt mens, cum ſideribus communis ſit ſecundum theologos diſſeramus. Deus qui prima
2 cauſa eſt & vocatur, unus omnium 3 quæque ſunt quæque videntur eſſe, princeps & origo eſt. hic ſuperabundanti majeſtatis fecunditate de ſe mentem creavit. Hæc mens, quæ νȣ̃ς vocatur, qua patrem inſpicit, plenam ſimilitudinem ſervat auctoris: animam vero de ſe creat poſteriora reſpiciens. Rurſus anima partem quam intuetur induitur, ac paulatim regrediente reſpectu in fabricam corporum, in corporea ipſa degenerat. habet ergo & puriſſimam ex mente, de qua eſt nata, rationem, quod λογικὸν vocatur; & ex ſua natura accipit præbendi ſenſus præbendique incrementi ſeminarium. quorum unum αἰσθητικὸν, alterum φυτικὸν nuncupatur. ſed ex his primum, id eſt λογικόν, quod innatum ſibi ex mente ſumpſit, ſicut verè divinum eſt, ita ſolis divinis aptum. reliqua duo, αἰσθητικὸν & φυτικὸν; ut à divinis rece-

2. *Cauſa eſt, & vocatur*] Scripſit Macrobius *cauſa & eſt & voc.* Ita habent Mss. Ita locutus eſt ſupra, ita loquitur infra, *corpora quæ divina & ſunt & videntur.* cap. 19. *Omnimodo medius & ſit & habeatur.* Gronov.

3. *Quæque ſunt, quæque videntur*] Ut cap. 6. *Quod ſolus omnia, quæque ſunt, quæque videntur eſſe, complexus eſt.* Sed Ms. optimus utroque loco, *quæcunque* de quo ἐπέχω, præſertim cum & v Sat. cap. ult. *Grammaticorum omnium, quique ſunt quique fuerunt, inſtructiſſimus.* Gronov.

recedunt; ita convenientia ſunt caducis. Anima ergo †creans condenſque corpora (nam ideo ab anima natura incipit, quam ſapientes de deo & mente νοῦν nominant) ex illo mero ac puriſſimo fonte mentis, quem naſcendo de originis ſuæ hauſerat copia, corpora illa divina vel ſupera, cœli dico & ſiderum, quæ prima condebat, animavit: divinæque mentes omnibus corporibus, quæ in formam teretem, id eſt, in ſphæræ modum, formabantur infuſæ ſunt. & hoc eſt quod cum de ſtellis loqueretur, ait; *quæ divinis animatæ mentibus.* in inferiora vero ac terrena degenerans fragilitatem corporum caducorum deprehendit meram divinitatem mentis ſuſtinere non poſſe; imo partem ejus vix ſolis humanis corporibus convenire: quia & ſola videntur erecta, tanquam ad ſupera ab imis recedant, & ſola cœlum facile tamquam ſemper erecta ſuſpiciunt; ſolisque ineſt vel in capite ſphæræ ſimilitudo, quam formam diximus, ſolam mentis capacem. ſoli ergo homini rationem, id eſt, vim mentis infudit, cui ſedes in capite eſt. ſed & geminam illam ſentiendi creſcendique naturam, quia caducum eſt corpus, inſeruit. Et hinc eſt, quod homo & rationis compos eſt & ſentit & creſcit, ſolaque ratione meruit præſtare cæteris animalibus: quæ quia ſemper prona ſunt & ex ipſa quoque ſuſpiciendi difficultate à ſuperis receſſerunt, nec ullam divinorum corporum ſimilitudinem aliqua ſui parte meruerunt, nihil ex mente ſortita ſunt; & ideo ratione caruerunt: duo quoque tantum adepta ſunt, ſentire vel creſcere. Nam ſi quid in illis ſimilitudinem rationis imitatur, non ratio ſed memoria eſt; & memoria non illa ratione mixta, 5 ſed quæ hebetudinem ſenſuum quinque comitatur. de qua plura nunc dicere, quoniam ad præſens opus non attinet, omittemus. Terrenorum corporum tertius ordo in arboribus & herbis eſt, quæ carent tam

4. *Creans condenſque corpora*] Libri omnes *creans ſibi cond.* Gronov.

5. *Sed quæ hebetudinem ſenſuum quinque comitatur*] Eſt qui malit *habitudinem*, pro *hebetudinem*. Pontan.

ram ratione quam ſenſu, & quia creſcendi tantummodo uſus in his viget, hac ſola vivere parte dicuntur. Hunc rerum ordinem & Vergilius expreſſit, nam & mundo animam dedit, &, 6 ut puritati atteſtaretur, mentem vocavit. *Cœlum* enim, ait, *& terras, & maria & ſidera ſpiritus intus alit*, id eſt, anima, ſicut alibi pro ſpiramento animam dicit:

Quantum ignes animæque valent.

&, ut illius mundanæ animæ aſſereret dignitatem, mentem eſſe teſtatur:

Mens agitat molem.

nec non, ut oſtenderet ex ipſa anima conſtare & animari univerſa quæ vivunt, addidit:

Inde hominum pecudumque genus:

& cetera. utque aſſereret eundem ſemper in anima eſſe vigorem, ſed uſum ejus hebeſcere in animalibus corporis denſitate, adjecit: *Quantum non noxia corpora tardant*, & reliqua. Secundum hæc ergo cum ex ſummo deo mens, ex mente anima ſit; anima vero & condat, & vita compleat omnia quæ ſequuntur, cunctaque hic unus fulgor illuminet, & in univerſis appareat, ut in multis ſpeculis per ordinem poſitis vultus unus; cumque omnia continuis ſucceſſionibus ſe ſequantur, degenerantia per ordinem ad imum meandi: invenietur preſſius intuenti à ſummo deo uſque ad ultimam rerum fæcem una mutuis ſe vinculis religans & nuſquam interrupta connexio. & hæc eſt Homeri catena aurea, quam pendere de cœlo in terras deum juſſiſſe commemorat. His ergo dictis, ſolum hominem conſtat ex terrenis omnibus mentis, id eſt animi, ſocietatem cum cælo & ſideribus habere communem. & hoc eſt quod ait: *hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis.* nec tamen ex ipſis cœleſtibus & ſempiternis ignibus nos dicit animatos. ignis enim ille licet divinum, tamen corpus eſt. nec ex

corpo-

6. *Vt puritati atteſtaretur*] Mss. *puritati ejus att.* Tum pro *teſtatur*, illi *teſtatus eſt*. Gronov.

7 Manifeſta

corpore quamvis divino poſſemus animari ; ſed unde ipſa illa corpora quæ divina & ſunt & videntur animata ſunt, id eſt, ex ea mundanæ animæ parte quam diximus de pura mente conſtare. & ideo poſtquam dixit : *hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis* : mox adjecit ; *quæ divinis animatæ mentibus* ; ut per ſempiternos ignes, corpus ſtellarum ; per divinas vero mentes, earum animas 7 manifeſta diſcretione ſignificet, & ex illis in noſtras venire animas vim mentis oſtendat. Non ab re eſt ut hæc de anima diſputatio in fine ſententias omnium, qui de anima videntur pronuntiaſſe, contineat. Plato dixit animam eſſentiam ſe moventem ; Xenocrates numerum ſe moventem ; Ariſtoteles ἐντελέχειαν ; Pythagoras & Philolaus harmoniam ; Poſſidonius ideam ; Aſclepiades quinque ſenſuum exercitium ſibi conſonum ; Hippocrates ſpiritum tenuem per corpus omne diſperſum ; Heraclitus Ponticus lucem ; Heraclitus phyſicus ſcintillam ſtellaris eſſentiæ ; Zenon concretum corpori ſpiritum ; Democritus ſpiritum inſertum atomis, hac facilitate motus, ut corpus illi omne ſi pervium ; Critolaus peripateticus conſtare eam de quint eſſentia ; Hipparchus ignem ; Anaximenes aëra ; Empedocles & Critias ſanguinem ; Parmenides ex terra & igne ; Xenophanes ex terra & aqua ; Boëthos ex aëre & igne ; Epicurus ſpeciem ex igne, & aëre, & ſpiritu mixtam. Obtinuit tamen non minus de incorporalitate ejus quam de immortalitate ſententia. Nunc videamus quæ ſint hæc duo nomin quorum pariter meminit cum dicit : *quæ ſidera & ſtellas voca tis.* 8 neque enim hic res una gemina appellatione monſtra tu

7. *Manifeſtâ deſcriptione ſignificet*] Præferam quod erat in membranis Modianis, *manifeſtâ diſcretione ſignificet*. Innuit enim diſcretionem ſive diſcrimen eſſe inter *ſempiternos ignes*, & *divinas mentes*. Pontan. Nullum vidi codicem, in quo non ſit *diſcretione*, quod omnino requiritur ; & ideo contextu mutavi. *Gronov.*

8. *Neque enim hic res una*] Repr hendere videtur Macrobium Laure tius Valla lib. 6. cap. 22. Eleg. quo exiſtimarit ex ſententia Ciceronis, ſte las eſſe ſingulares, ut ſunt erraticæ ; ſid

ur, ut enſis & gladius : ſed ſunt ſtellæ quidem ſingulares, ut rraticæ quinque & ceteræ, quæ non admixtæ aliis ſolæ feuntur. ſidera vero , quæ in aliquod ſignum ſtellarum pluium compoſitione formantur. ut aries, taurus, Andromeda, 'erſeus, vel corona, & quæcunque variarum genera formaum in cœlum recepta creduntur. ſic & apud Græcos aſter c aſtron diverſa ſignificant. & aſter ſtella una eſt ; aſtron gnum ſtellis coactum, quod nos ſidus vocamus. Cum vero tellas globoſas & rotundas dicat, non ſingularium tantum xprimit ſpeciem, ſed & earum quæ in ſigna formanda conenerant. omnes enim ſtellæ inter ſe , etſi in magnitudine liquam, nullam tamen habent in ſpecie differentiam. Per æc autem duo nomina, ſolida ſphæra deſcribitur, quæ nec x globo , ſi rotunditas deſit ; nec ex rotunditate , ſi globus eſit, efficitur ; cum alterum à forma, alterum ſoliditate corboris deſeratur. Sphæras autem hic dicimus ipſarum ſtellaum corpora, quæ omnia hac ſpecie formata ſunt. dicuntur ræterea ſphæræ & aplanes illa quæ maxima eſt , & ſubjetæ ſeptem per quas duo lumina & quinque vagæ diſcurunt. circi vero & orbes duarum ſunt rerum duo nomina. & is nominibus quidem alibi aliter eſt uſus. nam & *orbem*, ro, *circulo* poſuit : ut *orbem lacteum* ; & *orbem*, pro , *ſphæra* : t, *novem tibi orbibus vel potius globis.* ſed & circi vocantur qui phæram maximam cingunt, ut eos 9 ſequens tractatus inveiet ; quorum unus eſt lacteus, de quo ait : *inter flammas circus*

a vero, quæ in aliquod ſignum , ſtellaum plurium compoſitione formantur: t Aries , Taurus. Additque Ciceronis oca alia , ubi *ſidus* & *ſidera* etiam plaetas notant, ut de Univerſitate : *itemue neſciunt hos ſiderum errores.* Eſt & lius locus Macrobii in Saturnalibus , ui ab eodem Valla notatur. Quam rete, apud eum vide lib. 1. cap. 13. Eleg. *Pontan.*

9. *Sequens tractatus inveniet*] Scripti quidam vel *oſtenderet* , vel *oſtendet* , ſed auſcultare vereor: nam tanquam ad hæc verba reſpiciens dicit hoc libro cap. 21. *Quid inter eos diſſenſionem fecerit , quæve magis ſit ſequenda ſententia, tractatus invenit.* Et id pro oſtendere hoc modo etiam cap. 6. legitur : *Præcedens autem tractatus invenit numeros & ante animam mundi fuiſſe.* Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

cus elucens. ſed hic horum nihil neque circi neque orbis nomine voluit intelligi. ſed eſt *orbis* in hoc loco ſtellæ una integra & peracta converſio, id eſt, ab eodem loco poſt emenſum ſphæræ, per quam movetur, ambitum in eundem locum regreſſus. Circus autem eſt hic linea ambiens ſphæram, ac veluti ſemitam faciens, per quam lumen utrinque diſcurrit, & inter quam vagantium ſtellarum error legitimus coërcetur. Quas ideo veteres errare dixerunt: quia & curſu ſuo feruntur, & contra ſphæræ maximæ, id eſt, ipſius cœli, impetum contrario motu ad orientem ab occidente volvuntur. & omnium quidem par celeritas, [10] motus ſimilis & idem eſt modus meandi, ſed non omnes eodem tempore circos ſuos orbeſque conficiunt. & ideo eſt celeritas ipſa mirabilis. quia cum ſit eadem omnium, nec ulla ex illis aut concitatior eſſe poſſit aut ſegnior; non eodem tamen temporis ſpatio omnes ambitum ſuum peragunt. cauſam vero ſub eadem celeritate diſparis ſpatii aptius nos ſequentia docebunt.

10. *Motus ſimilis & idem eſt modus meandi*] Capite 21. *Cum ſit omnibus idem modus meandi, tantam eis diverſitatem temporis ſola ſpatiorum diverſitas facit.* Unde elucet modum meandi nihil eſſe aliud, quam ipſum motum & circuitus feſtinationem: ac proinde li bens amplector, quod ſuggerit optim fidei membrana: *Motus ſimilis, id eſt modus meandi.* Gronov.

CAP XV.

De undecim circulis cœlum ambientibus.

HIs de ſiderum natura & ſiderea hominum mente narr tis, rurſus filium pater, ut in deos pius, ut in homin juſtus eſſet hortatus, præmium rurſus adjecit, oſtendens l cteum circulum virtutibus debitum & beatorum cœtu r fertum. cujus meminit his verbis. *Erat autem is ſplendidiſ mo candore inter flammas circus elucens. quem vos, ut à Gra accepiſtis, orbem lacteum nuncupatis.* Orbis hic idem quod circ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

in lactei appellatione ſignificat. 1 eſt autem lacteus unus è circis, qui ambiunt cœlum: & ſunt præter eum numero decem. de quibus quæ dicenda ſunt proferamus, cum de hoc competens ſermo proceſſerit. Solus ex omnibus hic ſubjectus eſt oculis; ceteris circulis magis cogitatione quam viſu comprehendendis. de hoc lacteo multi inter ſe diverſa ſenſerunt: cauſaſq; ejus alii fabuloſas, naturales alii protulerunt. ſed nos fabuloſa reticentes, ea tantum, quæ ad naturam ejus viſa ſunt pertinere, dicemus. Theophraſtus lacteum dixit eſſe compagem, qua de duobus hemiſphæriis cœli ſphæra ſolidata eſt; & ubi oræ utrinque convenerant notabilem claritatem videri: Diodorus ignem eſſe denſatæ concretæque naturæ in unam curvi limitis ſemitam, diſcretione mundanæ fabricæ coacervante concretum; & ideo viſum intuentis admittere, reliquo igne cæleſti lucem ſuam nimia ſubtilitate diffuſam non ſubiiciente conſpectui: Democritus innumeras ſtellas breveſque omnes, quæ ſpiſſo tractu in unum coactæ ſpatiis, quæ anguſtiſſima interjacent, opertis vicinæ ſibi undique & ideo paſſim diffuſæ, lucis aſpergine continuum juncti luminis corpus oſtendunt. ſed Poſſidonius, cujus definitioni plurium conſenſus acceſſit, ait lacteum caloris eſſe ſiderei infuſionem; quam ideo adverſa Zodiaco curvitas obliquavit, ut, quoniam ſol numquam Zodiaci excedendo terminos expertem fervoris ſui partem cœli reliquam deſerebat, hic circus à via ſolis in obliquum recedens univerſitatem flexu calido temperaret. quibus autem partibus

EST *autem lacteus unus è circis qui ambiunt cœlum*] Imo non unus ille è cœli circulis, ſed unicus quodammodo in cœlo circulus. Errantium enim reliquique circuli nec re nec ſpecie tales, ſed *eos*, ut caute ſcripſit Capella, *Circulos non ita dicimus, ut liquentis naturæ diſcrimina corpulenta fingamus, ſed ut aſcenſus deſcenſuſque ad nos errantium demonſtremus.* Et de ipſo Lacteo paulo poſt: *Nam confinio ſeptentrionis circuli natus in finitorem antarcticæ regionis acclinans, pæne totum videtur permeare cœlum, quem quidam mihi deſipere videntur, qui circulum negaverunt.* Quæ verba in ſuſpicionem me ducunt ſcriptum paulo ante eidem Capellæ: *Ego præcepta potius ediſſeram diſciplinæ, ac undecim mundi circulos aſſevero*; pro quod editur *decem.* Pontan.

2. *Inſt*

bus Zodiacum interſecet, ſuperius jam relatum eſt. hæc de lacteo. Decem autem alii,ut diximus, circi ſunt; quorum unus eſt ipſe Zodiacus, qui ex his decem ſolus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipiſci. Natura cæleſtium circulorum incorporalis eſt linea; quæ ita mente concipitur, ut ſola longitudine cenſeatur, latum habere non poſſit. ſed in Zodiaco latitudinem ſignorum capacitas exigebat. quantum igitur ſpatii lata dimenſio porrectis ſideribus occupabat, duabus lineis limitatum eſt: & tertia ducta per medium, ecliptica vocatur, quia cum curſum ſuum in eadem linea pariter ſol & luna conficiunt, alterius eorum neceſſe eſt venire defectum: ſolis; ſi ei tunc luna ſuccedat: lunæ; ſi tunc adverſa ſit Soli. ideo nec Sol umquam deficit, niſi, cum triceſimus lunæ dies eſt; & niſi quinto decimo curſus ſui die neſcit luna defectum. ſic enim evenit ut aut lunæ contra ſolem poſitæ ad mutuandum ab eo ſolitum lumen, ſub eadem inventus linea terræ conus obſiſtat, aut Soli ipſa ſuccedens objectu ſuo ab humano aſpectu lumen ejus repellat. In defectu ergo Sol ipſe nil patitur, ſed noſter fraudatur adſpectus. Luna vero circa proprium defectum laborat non accipiendo Solis lumen, cujus beneficio noctem colorat. quod ſciens Vergilius diſciplinarum omnium peritiſſimus, ait:

Defectus Solis varios, lunæque labores.

Quamvis igitur trium linearum ductus Zodiacum & claudat & dividat; unum tamen circum auctor vocabulorum dici voluit antiquitas. Quinque alii, circuli paralleli vocantur. horum medius & maximus eſt æquinoctialis. duo extremitatibus vicini atque ideo breves: quorum unus ſeptemtrionalis dicitur, alter auſtralis. inter hos & medium duo ſunt tropici, majores ultimis, medio minores; & ipſi ex utraque parte zonæ uſtæ terminum faciunt. Præter hos alii duo ſunt coluri; quibus nomen dedit imperfecta cōverſio. ambientes enim ſeptemtrionalem verticem, atq; inde in diverſa diffuſ

& ſ

& ſe in ſummo interſecant, & quinque parallelos in quaternas partes æqualiter dividunt, zodiacum ita interſecantes, ut unus eorum per arietem & libram, alter per cancrum atque capricornum meando decurrat: ſed ad auſtralem verticem non pervenire creduntur. duo, qui ad numerum prædictum ſuperſunt; meridianus & horizon, non ſcribuntur in ſphæra; quia certum locum habere non poſſunt, ſed pro diverſitate circumſpicientis habitantisve variantur. Meridianus eſt enim, quem ſol cum ſuper hominum verticem venerit ipſum diem medium efficiendo deſignat. &, quia globoſitas terræ habitationes omnium æquales ſibi eſſe non patitur, non eadem pars cœli omnium verticem deſpicit. & ideo unus omnibus meridianus eſſe non poterit: ſed ſingulis gentibus ſuper verticem ſuum proprius meridianus efficitur. ſimiliter ſibi horizontem facit circumſpectio ſingulorum. horizon eſt enim velut quodam circo deſignatus terminus cœli, quod ſuper terram videtur. & quia ad ipſum verè finem non poteſt humana acies pervenire; quantum quiſque oculos circumferendo conſpexerit proprium ſibi cœli quod ſuper terram eſt, terminum facit. hinc horizon, quem ſibi uniuſcujuſque circumſcribit adſpectus, ultra trecentos & ſexaginta ſtadios longitudinem [2] in ſe continere non poterit. centum enim & octoginta ſtadios non excedit acies contra videntis. ſed viſus cum ad hoc ſpatium venerit acceſſu deficiens in rotunditatem recurrendo curvatur. atque ita fit ut hic numerus ex utraque parte geminatus trecentorum ſexaginta ſtadiorum ſpatium, quod intra horizontem ſuum continetur efficiat; ſemperque quantum ex hujus ſpatii parte poſtera procedendo dimiſeris, tantum tibi de anteriore ſumetur: & ideo horizon ſemper quan-

tacun-

2. *In ſe continere*] Membranarum altera *inter ſe*, ſed optima cum chartaceo libro *intra ſe*, quod auctoris eſt. Habuimus ſupra: *Vnitas innumeras ſpecies & de ſe creat & intra ſe continet.* Et ſequitur: *quod intra horizontem ſuum continetur.* Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tacunque locorum tranſgreſſione mutatur. hunc autem, quem diximus, admittit adſpectum, aut in terris æqua planities, aut pelagi tranquilla libertas, qua nullam oculis objicit offenſam. Nec te moveat quod ſæpe in longiſſimo poſitum montem videmus, aut quod ipſa cœli ſuperna ſuſpicimus. aliud eſt enim cum ſe oculis ingerit altitudo; aliud cum per planum ſe porrigit & extendit intuitus: in quo ſolo horizontis circus efficitur. Hæc de circis omnibus, quibus cœlum cingitur dicta ſufficiant. tractatum ad ſequentia transferamus.

CAP. XVI.

Qui fiat ut quædam ſtellæ numquam à nobis videantur, & quanta ſtellarum omnium magnitudo.

Ex quo mihi omnia contemplanti præclara cetera & mirabilia videbantur. Erant autem hæ ſtellæ quas numquam ex hoc loco vidimus, & eæ magnitudines omnium quas eſſe numquam ſuſpicati ſumus. ex quibus erat ea minima, quæ ultima à cœlo citima terris luce lucebat aliena. ſtellarum autem globi terræ magnitudinem facile vincebant. Dicendo; *Ex quo mihi omnia contemplanti,* [1] id quod ſupra retulimus affirmat; in ipſo lacteo Scipionis & parentum per ſomnium contigiſſe conventum. duo ſunt autem præcipua, quæ in ſtellis ſe admiratum refert, aliquarum novitatem, & omnium magnitudinem. Ac prius de novitate, poſt de magnitudine diſſeremus. Plene & docte adjiciendo, *quas numquam ex hoc loco vidimus*, cauſam cur à nobis non videantur oſtendit. locus enim noſtræ habitationis ita poſitus eſt, ut quædam ſtellæ ex ipſo numquam poſſint videri. quia ipſa pars cœli, in qua ſunt, numquam poteſt hic habitantibus apparere. pars enim hæc terræ, quæ incolitur ab univerſis hominibus, qui nos invicem ſcire poſſu-

mus

1 *Id eſt quod ſupra retulimus affirmat*] Lapſus ex Stephani officina propagatus: nam verbum ſubſtantivum neceſſario eradendum, & ſic Mſs. *Gronov.*

2 *Lic*

mus,ad ſeptemtrionalem verticem ſurgit: & ſphæralis convexitas auſtralem nobis verticem in ima demergit. cum ergo ſemper circa terram ab ortu in occaſum cœli ſphæra volvatur; vertex hic, qui ſeptemtriones habet,quoquo verſum mundana volubilitate vertatur, quoniam ſuper nos eſt, ſemper à nobis videtur ac ſemper oſtendit

Arctos Oceani metuentes æquore tingui.

Auſtralis contra, quaſi ſemel nobis pro habitationis noſtræ poſitione demerſus, nec ipſe nobis umquam videtur, nec ſidera ſua, quibus & ipſe ſine dubio inſignitur, oſtendit. & hoc eſt quod poëta naturæ ipſius conſcius dixit,

Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, Maneſque profundi.

Sed cum hanc diverſitatem cæleſtibus partibus vel ſemper vel numquam apparendi terræ globoſitas habitantibus faciat: ab eo qui in cœlo eſt omne ſine dubio cœlum videtur non impediente aliqua parte terræ, quæ tota puncti locum pro cœli magnitudine vix obtinet. Cui ergo auſtralis verticis ſtellas numquam de terris videre contigerat,ubi circumſpectu libero ſine offenſa terreni obicis viſæ ſunt, jure quaſi novæ admirationem dederunt. & quia intellexit cauſam propter quam eas numquam ante vidiſſet, ait; *erant autem hæ ſtellæ quas numquam ex hoc loco vidimus.* hunc locum demonſtrative terram dicens,in qua erat dum iſta narraret. ſequitur illa diſcuſſio, quid ſit quod adjecit; *& hæ magnitudines omnium,quas eſſe numquam ſuſpicati ſumus.* cur autem magnitudines,quas vidit in ſtellis, nunquam homines ſuſpicati ſunt,ipſe patefecit addendo:*ſtellarum autem globi terræ magnitudinem facile vincebant.* nam quando homo, niſi quem doctrina philoſophiæ ſupra hominem, imo vere hominem, fecit,ſuſpicari poteſt ſtellam unam omni terra eſſe majorem, cum vulgo ſingulæ vix facis unius flammam æquare poſſe videantur? ergo tunc earum vere magnitudo aſſerta credetur, ſi majores ſingulas, quam eſt omnis terra, eſſe conſtite-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rit. quod hoc modo 2 licebit recognoſcas. Punctum dixerunt eſſe geometræ quod ob incomprehenſibilem brevitatem ſui in partes dividi non poſſit; nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodo ſignum eſſe dicatur. phyſici, terram ad magnitudinem circi, per quem ſol volvitur, puncti modum obtinere docuerunt. Sol autem quanto minor ſit circo proprio deprehenſum eſt. manifeſtiſſimis enim dimenſionum rationibus conſtat, menſuram ſolis ducenteſimam ſextamdecimam partem habere magnitudinis circi, per quem ſol ipſe diſcurrit. cum ergo 3 ſol ad circum pars certa ſit; terra vero ad circum ſolis punctum ſit, quod pars eſſe non poſſit: ſine cunctatione judicii ſolem conſtat terra eſſe majorem, ſi major eſt pars eo, quod partis nomen nimia brevitate ſui non capit. verum ſolis circo ſuperiorum ſtellarum circos certum eſt eſſe majores, ſi eo quod continetur, id quod continet majus eſt; cum hic ſit cæleſtium ſphærarum ordo, ut à ſuperiore unaquæque inferior ambiatur. unde & lunæ ſphæram quaſi à cœlo ultimam & vicinam terræ minimam dixit; cum terra ipſa 4 in punctum quaſi vere jam poſtrema deficiat. ſi ergo ſtellarum ſuperiorum circi, ut diximus, circo ſolis ſunt grandiores; ſingulæ autem hujus ſunt magnitudinis ut ad circum unaquæque ſuum modum partis obtineant: ſine dubio ſingulæ terra ſunt ampliores, quam ad ſolis circum qui ſuperioribus minor eſt, punctum eſſe prædiximus. De luna, ſi vere luce lucet aliena, ſequentia docebunt.

2. *Licebit recognoſcas*] Ut 1 Sat. 7. *Unde quæ ſciri fas eſt, Horus noſter licebit mecum recognoſcat.* Quare nec audiendi Mss. in quibus *licet*, ut ante Stephanum legebatur. *Gronov.*

3. *Sol ad circum pars certa ſit*] Rectius leges ex Mss. *ad circum ſuum.* Deinde Membranæ: *quod partis nomen nimia brevitate non capit.* omiſſo *ſui.* Gron.

4. *In punctum quaſi vere jam poſtrema deficiat*] Servant ad oram libri loco *vere*, *ſphæra.* Quaſi terram non ſphæram dignaretur dixiſſe, ſed ſphæricum quaſi punctum. Quod non abſonum adeo fuerit. Prius tamen quis ſollicitet? *Pont.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP XVII.

Cœlum quamobrem ſemper & in orbem moveatur: quo ſenſu ſummus vocetur deus: & ecquid ſtellæ, quas fixas vocant, ſuo etiam proprioque motu agantur.

HÆc cum Scipionis obtutus non ſine admiratione percurrens ad terras uſque fluxiſſet, & illic familiarius hæſiſſet: rurſus avi monitu ad ſuperiora revocatus eſt, ipſum a cœli exordio ſphærarum ordinem in hæc verba monſtrantis: *Novem tibi orbibus vel potius globis connexa ſunt omnia; quorum unus eſt cœleſtis extimus, qui reliquos omnes complectitur, ſummus ipſe deus arcens & continens ceteros, in quo ſunt infixi illi qui volvuntur ſtellarum curſus ſempiterni: huic ſubjecti ſunt ſeptem, qui verſantur retro contrario motu atque cœlum. e quibus unum globum poſſidet illa, quam in terris Saturniam nominant. deinde eſt hominum generi proſperus & ſalutaris ille fulgor qui dicitur Iovis; tum rutilus horribiliſque terris, quem Martium dicitis. deinde ſubter mediam fere regionem ſol obtinet, dux & princeps & moderator luminum reliquorum, mens mundi & temperatio. tanta magnitudine ut cuncta ſua luce luſtret & compleat. hunc ut comites conſequuntur Veneris alter; alter Mercurii curſus: infimoque orbe luna radiis ſolis accenſa convertitur. infra autem eam nihil eſt niſi mortale & caducum, præter animos munere deorum hominum generi datos: ſupra lunam ſunt æterna omnia. nam ea, quæ eſt media & nona tellus, neque movetur & infima eſt, & in eam feruntur omnia nutu ſuo pondera.* Totius mundi à ſummo in imum diligens in hunc locum collecta deſcriptio eſt; & integrum quoddam univerſitatis corpus effingitur, quod quidam τὸ πᾶν, id eſt, omne, dixerunt. unde & hic dicit: *connexa ſunt omnia.* Vergilius vero magnum corpus vocavit:

Et magno ſe corpore miſcet.

Hoc autem loco Cicero rerum quærendarum jactis ſemini-

bus, multa nobis excolenda legavit. de ſeptem ſubjectis globis ait; *qui verſantur retro contrario motu atque cœlum.* quod cum dicit; admonet, ut quæramus, ſi verſatur cœlum: & ſi illi ſeptem & verſantur & contrario motu moventur; aut ſi hunc eſſe ſphærarum ordinem quem Cicero refert, Platonica conſentit auctoritas: &, ſi vere ſubjectæ ſint: quo pacto ſtellæ earum omnium zodiacum luſtrare dicantur, cum zodiacus & unus & in ſummo cœlo ſit: quæve ratio in uno Zodiaco aliarum curſus breviores aliarum faciat longiores. hæc enim omnia in exponendo earum ordine neceſſe eſt aſſerantur. & poſtremo, qua ratione in terram ferantur, ſicut ait, *omnia nutu ſuo pondera.* Verſari cœlum mundanæ animæ natura & vis & ratio docet. cujus æternitas in motu eſt; quia numquam motus relinquit, quod vita non deſerit: nec ab eo vita diſcedit, in quo viget ſemper agitatus. igitur & cæleſte corpus, quod mundi anima futurum ſibi immortalitatis particeps fabricata eſt, ne umquam vivendo deficiat, ſemper in motu eſt & ſtare neſcit: quia nec ipſa ſtat anima qua impellitur. nam cum animæ, quæ incorporea eſt, eſſentia ſit in motu; primum autem omnium cœli corpus anima fabricata ſit: ſine dubio in corpus hoc primum ex incorporeis motus natura migravit. cujus vis integra & incorrupta non deſerit, quod primum cæpit movere. ideo vero cæli motus neceſſario volubilis eſt; quia cum ſemper moveri neceſſe ſit; ultra autem locus nullus ſit quo ſe tendat acceſſio; continuatione perpetuæ in ſe reditionis agitatur. ergo in quo poteſt vel habet, currit, & accedere ejus revolvi eſt: quia ſphæræ ſpatia & loca complectentis omnia unus eſt curſus, rotari. ſed & ſic animã ſequi ſemper videtur, quæ in ipſa univerſitate diſcurrit. Dicemus ergo quod eam numquam reperiat, ſi ſemper hanc ſequitur. imo ſemper eam reperit; quia ubiq; tota, ubique perfecta eſt. cur ergo ſi quam quærit reperit non quieſcit? quia & illa requietis eſt inſcia. ſtaret enim ſi uſquam ſtantem animam reperiret. cum vero illa, ad cujus appeten-

petentiã trahitur, ſemper in univerſa ſe fundat; ſemper & corpus ſe in ipſam, & per ipſam retorquet. hæc de cæleſtis volubilitatis arcano pauca de multis Plotino auctore reperta ſufficiant. Quod autem hunc iſtum extimum globum, qui ita volvitur, ſummũ deum vocavit; non ita accipiendum eſt, ut ipſe prima cauſa & deus ille omnipotentiſſimus exiſtimetur: cum globus ipſe, quod cœlũ eſt, animæ ſit fabrica; anima ex mente proceſſerit; mens ex deo, qui vere ſummus eſt, procreata ſit. ſed ſummum quidem dixit ad ceterorũ ordinem, qui ſubjecti ſunt: unde mox ſubjecit; *arcens & continens ceteros.* deum vero quod non modo immortale animal ac divinum ſit, plenum inclytæ ex illa puriſſima mente rationis; ſed quod & virtutes omnes, quæ illam primæ omnipotentiam ſummitatis ſequuntur, aut ipſe faciat aut ipſe contineat, ipſum denique Iovem veteres vocaverunt, & apud theologos Iupiter eſt mundi anima. hinc illud eſt:

Ab Jove principium Muſæ. Jovis omnia plena.

quod de Arato poëtæ alii mutuati ſunt, qui de ſideribus locuturus à cælo, in quo ſunt ſidera, exordium ſumendum eſſe decernens, [1] ab Iove incipiendum eſſe memoravit. hinc Iuno & ſoror ejus & conjunx vocatur. eſt autem Juno aër: & dicitur ſoror; quia iſdem ſeminibus, quibus cælum, etiam aër eſt procreatus: conjunx; quia aër ſubjectus eſt cælo. his illud adjiciendum eſt; quod præter duo lumina & ſtellas quinque, quæ appellantur vagæ, reliquas omnes alii infixas cælo nec niſi cum cælo moveri; alii, quorum aſſertio vero proprior eſt, has quoque dixerunt ſuo motu, præter quod cum cœli converſione feruntur, accedere: ſed propter immenſitatem extimi globi excedentia credibilem numerum ſecula in una eas curſus ſui ambitione conſumere; & ideo nullum earum motum ab homine ſentiri: cum non ſufficiat huma-

AB *Iove incipiendum*] Ἐκ Διὸς ἀρχόμεσθα. Quo principio & in Ptolemæo Theocritus eſt uſus. *Camerarius.*

humanæ vitæ ſpatium ad breve ſaltem punctum tam tardæ acceſſionis deprehendendum. hinc Tullius nullius ſectæ inſcius veteribus approbatæ ſimul attigit utramque ſententiam dicendo: *in quo ſunt infixi illi qui volvuntur ſtellarum curſus ſempiterni.* nam & infixos dixit, & curſus habere non tacuit.

CAP. XVIII.

Stellas errantes contrario quam cœlum motu verſari.

NUnc utrum illi ſeptem globi, qui ſubjecti ſunt, contrario, ut ait, quam cælum vertitur, motu ferantur, argumentis ad verum ducentibus requiramus. Solem ac lunam & ſtellas quinque quibus ab errore nomen eſt, præter quod ſecum trahit ab ortu in occaſum cæli diurna converſio, ipſa ſuo motu in orientem ab occidente procedere non ſolum 1 litterarum profanis, ſed multis quoque doctrina initiatis, abhorrere à fide ac monſtro ſimile judicatum eſt: ſed apud preſſius intuentes ita verum eſſe conſtabit, ut non ſolum mente concipi, ſed oculis quoque ipſis poſſit probari. tamen ut nobis de hoc ſit cum pertinaciter negante tractatus, age, quisquis tibi hoc liquere diſſimulas, ſimul omnia quæ vel contentio ſibi fingit detractans fidem, vel quæ ipſa veritas ſuggerit in diviſionis membra mittamus. Has erraticas cum luminibus duobus aut infixas cælo, ut alia ſidera, nullumq; e ſui motum noſtris oculis indicare, ſed ferri mundanæ converſionis impetu, aut moveri ſua quoque acceſſione dicemus. rurſus, ſi moventur: aut cæli viam ſequuntur ab ortu in occaſum & communi & ſuo motu meantes; aut contrario receſſu in orientem ab occidentis parte verſantur. præter hæc, ut opinor, nihil poteſt vel eſſe vel fingi. nunc videamus

LIterarum profanis] Ita Minucius in Octavio ſuo: *Audere quoſdam & hos ſtudiorum rudes, literarum profanos, expertes artium niſi ſordidarum, certum aliquid de ſumma rerum & maieſtate decernere.* Gronov.

2 Conſi-

deamus quid ex his poterit verum probari. Si infixæ eſſent: numquam ab eadem ſtatione diſcederent; ſed in iſdem locis ſemper, ut aliæ, viderentur. ecce enim de infixis vergiliæ nec à ſui umquam ſe copulatione diſpergunt; nec hyadas, quæ vicinæ ſunt, deſerunt; aut Orionis proximam regionem relinquunt. ſeptemtrionum quoque compago non ſolvitur. anguis qui inter eos labitur ſemel circumfuſum non mutat amplexum. hæ vero modo in hac modo in illa cæli regione viſuntur. & ſæpe cum in unum locum duæ pluresve convenerint, & a loco tamen in quo ſimul viſæ ſunt & à ſe poſtea ſeparantur. ex hoc eas non eſſe cælo infixas oculis quoque approbantibus conſtat. igitur moventur. nec negare hoc quiſquam poterit, quod viſus affirmat. quærendum eſt ergo utrum ab ortu in occaſum an in contrarium motu proprio revolvantur. ſed & hoc quærentibus nobis non ſolum manifeſtiſſima ratio ſed viſus quoque ipſe monſtrabit. 2 conſideremus enim ſingulorum ordinem, quibus zodiacum diviſum vel diſtinctum videmus, & ab uno ſigno quolibet ordinis ejus ſumamus exordium. Cum aries exoritur, poſt ipſum taurus emergit: hunc gemini ſequuntur, hos cancer, & per ordinem reliqua ſigna. ſi iſtæ ergo in occidentem ab oriente procederent: non ab ariete in taurum, qui retro locatus eſt; nec à tauro in geminos ſignum poſterius volverentur: ſed à geminis in taurum, & à tauro in arietem recta & mundanæ volubilitatis conſona acceſſione prodirent. cum vero à primo in ſignum ſecundum, à ſecundo ad tertium, & inde ad reliqua, quæ poſteriora ſunt, revolvantur; ſigna autem infixa cælo ferantur: ſine dubio conſtat, has ſtellas non cum cœlo ſed contra cœlum moveri. hoc ut plene liqueat, adſtruamus de lunæ curſu, qui & claritate ſui & velocitate notabilior eſt. Luna, poſtquam à ſole diſcedens

2. *Conſideremus enim ſingulorum ordinem, quibus*] Nonne res ipſa ſcribi poſtulet? *ſignorum ordinem.* Nam & ſequitur continuo, *& ab uno ſigno quolibet,* &c. *Pontan.*

dens novata eſt, ſecundo fere die circa occaſum videtur, & quaſi vicina ſoli quem nuper reliquit. poſtquam ille demerſus eſt; ipſa cœli marginem tenet antecedenti ſuperoccidens. tertio die tardius occidit quam ſecundo; & ita quotidie longius ab occaſu recedit, ut ſeptimo die circa ſolis occaſum in medio cœlo ipſa videatur: poſt alios vero ſeptem, cum ille mergit, hæc oritur: adeo media parte menſis dimidium cœlum, id eſt, unum hemiſphærium, ab occaſu in orientem recedendo metitur. rurſus poſt ſeptem alios circa ſolis occaſum latentis hemiſphærii verticem tenet. & hujus rei indicium eſt, quod medio noctis exoritur: poſtremo totidem diebus exemptis ſolem denuo comprehendit, & vicinus videtur ortus amborum, quamdiu ſoli ſuccedens rurſus novetur, & rurſus recedens paulatim ſemper in orientem regrediendo relinquat occaſum. Sol quoque ipſe non aliter quam ab occaſu in orientem movetur; &, licet tardius receſſum ſuum quam luna conficiat (quippe qui tanto tempore; ſignum unum emetiatur, quanto totum zodiacum luna diſcurrit) manifeſta tamen & ſubjecta oculis motus ſui præſtat indicia. hunc enim in ariete eſſe ponamus. quod, quia æquinoctiale ſignum eſt, pares horas ſomni & diei facit. in hoc ſigno cum occidit; libram, id eſt, ſcorpii chelas mox oriri videmus: & apparet taurus vicinus occaſui. nam & vergilias & hyadas partes tauri clariores non multo poſt ſole mergente videmus. ſequenti menſe ſol in ſignum poſterius, id eſt, in taurum recedit: & ita fit ut neque vergiliæ neque alia pars tauri illo menſe videatur. ſignum enim, quod cum ſole oritur & cum ſole occidit, ſemper occulitur. adeo ut & vicina aſtra ſolis propinquitate celentur. nam & canis tunc, quia vicinus tauro eſt, non videtur tectus lucis propinquitate. & hoc eſt quod Vergilius ait;

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & adverſo cedens canis occidit aſtro.

non

§. *Signum unum emetiatur*] Libri vetuſti *unumquodque*. Gronov.

Vt ra-

non enim vult intelligi tauro oriente cum ſole, mox in occaſum ferri canem, qui proximus tauro eſt; ſed occidere eum dixit tauro geſtante ſolem: quia tunc incipit non videri ſole vicino. tunc tamen occidente ſole libra adeo ſuperior invenitur; ut totus ſcorpius ortus appareat: gemini vero vicini tunc videntur occaſui. rurſus, poſt tauri menſem gemini non videntur; quod in eos ſolem migraſſe ſignificat. poſt geminos recedit in cancrum: & tunc, cum occidit, mox libra in medio cælo videtur. adeo conſtat ſolem tribus ſignis peractis, id eſt, ariete & tauro & geminis, ad medietatem hemiſphærii receſſiſſe. denique, poſt tres menſes ſequentes, tribus ſignis quæ ſequuntur emenſis, cancrum dico, leonem & virginem, invenitur in libra, quæ rurſus æquat noctem diei, &, dum in ipſo ſigno occidit, mox oritur aries, in quo ſol ante ſex menſes occidere ſolebat. ideo autem occaſum magis ejus quam ortum eligimus proponendum; quia ſigna poſteriora poſt occaſum videntur, &, dum ad hæc quæ ſole mergente videri ſolent, ſolem redire monſtramus, ſine dubio eum contrario motu recedere, quam cœlum movetur, oſtendimus. Hæc autem, quæ de ſole & luna diximus, etiam quinque ſtellarum receſſum aſſignare ſufficient. pari enim ratione in poſteriora ſigna migrando ſemper mundanæ volubilitati contraria receſſione verſantur.

CAP. XIX.

Quem Cicero & quem Plato Soli inter errantes ſtellas aſſignaverint ordinem: cur luna lumen ſuum mutuetur à ſole, ſicque luceat ut tamen non calefaciat. dehinc cur ſol non abſolute ſed fere medius inter planetas eſſe dicatur. unde ſideribus nomina: & cur ſtellarum errantium aliæ adverſæ nobis ſint, aliæ proſperæ.

HIs aſſertis de ſphærarum ordine pauca dicenda ſunt. in quo diſſentire à Platone Cicero videri poteſt: cum hic ſolis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſolis ſphæram quartam de ſeptem, id eſt, in medio, locatam
dicat. Plato à luna ſurſum ſecundam, hoc eſt, inter ſeptem
à ſummo locum ſextum tenere commemoret. Ciceroni
Archimedes & Chaldæorum ratio conſentit. Plato Ægy-
ptios omnium philoſophiæ diſciplinarum parentes ſecutus
eſt, qui ita ſolem inter lunam & Mercurium locatum volunt,
1 ut ratione tamen deprehenderint & edixerint, cur à non-
nullis ſol ſupra Mercurium ſupraque Venerem eſſe credatur.
nam nec illi, qui ita æſtimant, à ſpecie veri procul aberrant.
opinionem vero iſtius permutationis hujuſmodi ratio per-
ſuaſit. A Saturni ſphæra, quæ eſt prima de ſeptem, uſque ad
ſphæram Iovis à ſummo ſecundam, interjecti ſpatii tanta
diſtantia eſt, ut zodiaci ambitum ſuperior triginta annis,
duodecim vero annis ſubjecta conficiat: rurſus tantum à
Iove ſphæra Martis recedit, ut eundem curſum biennio per-
agat. Venus autem tanto eſt regione Martis inferior, ut ei
annus ſatis ſit [2] ad zodiacum peragrandum jam vero ita Ve-
neri proxima eſt ſtella Mercurii, & Mercurio ſol propin-
quus; ut hi tres cælum ſuum pari temporis ſpatio, id eſt, an-
no, plus minuſve circumeant. igitur & Cicero hos duos cur-
ſus comites ſolis vocavit, quia in ſpatio pari longe à ſe num-
quam

VT *ratione tamen deprehenderint & edixerint*] Animo meo poſtrema hic vocula ſpuria ſit. Suggerit ad marginem Lugdunenſis: *elicuerint*. Fallor? aut ſcripſit Aurelius, *delicuerint*, quod nos *delicaverint* aut *declaraverint* dixiſſemus. Nonius: *Delica eſt aperi vel explana. Titinnius, Quid iſtuc eſt aut quid iſtic ſibi vult ſermo, mater delica.* Pont. Non parva lectionis in Mss. eſt varietas: ſed antiquiſſimus: *ut rationem tamen & deprehenderint & edixerint.* Quod forte verum eſt: nam & lib. 2. cap. ult. *Poſtquam quanta & quam divina præmia virtutibus debeantur, edixit.* Suſpicor tamen fuiſſe olim, *& ediderint.* Eſt enim interdum *edere* id ipſum, quod & *prodere* dicunt & divulgare. Cicero 3. de legibus: *apud eoſdem, qui magiſtratu abierint, edant & exponant, quid in magiſtratu geſſerint.* Gronov.

2. *Ad zodiacum peragrandum*] Conſueta Aſtrologis & Arateorum ſcholiaſtæ & infra noſtro quoque loquendi ratio. Sed non fuerat hoc loco expellenda vetus ſcriptura, quæ apparet in ſcriptis *ad Zodiacum peragendum* quæ melior eſt. Sic cap. præced. *Solem tribus ſignis peractis* &c. hoc eſt, emenſis. Quintilianus decl. 1 *Nec tota tibi penatium ſacra peragenda ſunt.* & Ovidius illic à patre meo adductus: *Cum ſol duodena peregit Signa.* Infra quoque non male ſcripti, *ideo & Cicero.* Item, *luna a. t. ab his deorſum receſſit.* Gronov.

3. *Cir-*

quam recedunt. luna autem tantum ab his deorſum recedit, ut quod illi anno, viginti octo diebus ipſa conficiat, ideo neque de trium ſuperiorum ordine, quem manifeſte clareque diſtinguit immenſa diſtantia, neque de lunæ regione, quæ ab omnibus multum receſſit, inter veteres aliqua fuit diſſenſio. horum vero trium ſibi proximorum Veneris, Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; ſed apud alios. nam Ægyptiorum ſollertiam ratio non fugit: quæ talis eſt. 3 Circulus, per quem ſol diſcurrit, à Mercurii circulo ut inferior ambitur. illum quoque ſuperior circulus Veneris includit: atque ita fit ut hæ duæ ſtellæ, cum per ſuperiores circulorum ſuorum vertices currunt, intelligantur ſupra ſolem locatæ: cum vero per inferiora commeant circulorũ; ſol eis ſuperior æſtimetur. Illis ergo qui ſphæras earũ ſub ſole dixerunt, hoc viſum eſt ex illo ſtellarum curſu qui nonnumquam, ut diximus, videtur inferior; qui & vere notabilior eſt, quia tunc liberius apparet. nam cum ſuperiora tenent, magis radiis occuluntur. & ideo perſuaſio iſta convaluit; & ab omnibus pæne hic ordo in uſum receptus eſt: perſpicacior tamen obſervatio meliorem ordinem deprehendit, quem præter indaginem viſus hæc quoque ratio commendat; quod lunam, quæ luce propria caret & de ſole mutuatur, neceſſe eſt fonti luminis ſui eſſe ſubjectam. hæc enim ratio facit lunam non habe-

3. *Circulus per quem Sol diſcurrit, à Mercurii circulo*] Reſpexit ingenioſiſſimus ſeculi ſui Nicolaus Copernicus: *Qua propter*, inquit, *minime contemnendum arbitror, quod M. Capella, qui Encyclopædian ſcripſit, & quidam alii Latinorum percalluerunt. Exiſtimant enim, quod Venus & Mercurius circumerrant Solem in medio exiſtentem, & eam ob cauſam ab illo non ulterius digredi putant, quam ſuorum convexitas orbium patiatur, quoniam terram non ambiunt ut cæteri, ſed abſidas converſas habent.* Quam deinde ſolertiam æmulus Clariſſimus ille Danorum & ævi noſtri Atlas, vir inluſtris Tycho Brahe, non Soli Cælove, ut Torinenſis ille torpentem quietem, ſed naturæ eorum, quæ ut anima noſtra in motu ſemper, convenientiſſimum habitum tribuit, aſſimilem plane Ægyptiorum huic, uti noſter ſentit; ut Capella, Pythagoræ invento. Tychonianas vero hypotheſes ipſas, cæleſti ingenio & cura elaboratas (quod nos, dum in inſula Ponti Danici Venuſia jucundiſſime cum eo degimus penitius didicimus) agnoſcet aliquando nec mirabitur ſatis, noſtra aut poſtera ætas. *Pontan.*

4. Lu-

habere lumen proprium, ceteras omnes ſtellas lucere ſuo; quod illæ ſupra ſolem locatæ in ipſo puriſſimo æthere ſunt, in quo omne, quicquid eſt, lux naturalis & ſua eſt: quæ tota cũ igne ſuo ita ſphęræ ſolis incumbit, ut cæli zonę, quæ procul à ſole ſũt, perpetuo frigore oppreſſę ſint, ſicut infra oſtendetur. luna vero, quia ſola ipſa ſub ſole eſt & caducorum jam regioni luce ſua carenti proxima, 4 lucem niſi de ſuperpoſito ſole, cui reſplendet, habere non potuit. 5 denique quia totius mundi ima pars terra eſt; ætheris autem ima pars luna eſt; lunam quoque terram ſed ętheream vocaverunt; immobilis tamen, ut terra, eſſe non potuit, quia in ſphæra, quæ volvitur, nihil manet immobile præter centrũ. mundanę autem ſphæræ terra centrum eſt; ideo ſola immobilis perſeverat. Rurſus terra accepto ſolis lumine clareſcit tantummodo, non relucet; luna ſpeculi inſtar, lumen quo illuſtratur emittit: quia illa aëris & aquæ, quę per ſe concreta & denſa ſunt, fæx habetur, & ideo extrema vaſtitate denſata eſt, nec ultra ſuperficiem quavis luce penetratur: hæc licet & ipſa finis eſt, ſed liquidiſſimæ lucis & ignis ætherei, ideo quamvis denſius corpus ſit quam cetera cæleſtia, ut multo tamen terreno purius, ſit acceptæ luci penetrabilis adeo, ut eam de ſe rurſus emittat, nullum tamen ad nos perferentem ſenſum caloris, quia lucis radius, cum ad nos de origine ſua, id eſt, de ſole pervenit, naturam ſecum ignis de quo naſcitur devehit: cum vero in lunæ corpus infunditur & inde reſplendet, ſolam refundit claritudinem nõ calorem. nam & ſpeculum, cũ ſplendorem de ſe vi oppoſiti eminus ignis emittit, ſolam ignis ſimilitudinem carentẽ ſenſu caloris oſtendit. Quem ſoli ordinem Plato dederit vel ejus auctores, quoſve Cicero ſecutus

quartum

4. *Lucem niſi de ſuperpoſito Sole, cui reſplendet*] Malim, *deſuper oppoſito*. Dixit jam ante, *Sic enim evenit, ut aut Luna contra Solem poſitæ ad mutuandum ab eo ſolitum lumen*. Idem.

5. *Denique quia totius mundi una pars terra eſt; ætheris autem una pars luna eſt*] Legendum omnino cum Modio, *ima pars terra eſt*. item; *ima pars luna eſt*: utrobique inquam *ima* pro *una* reponendo. *Idem*.

6. *Ad-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quartum locũ globo ejus aſſignaverit, vel quæ ratio perſuaſionem hujus diverſitatis induxerit, & cur dixerit Tullius, *infimoque orbi luna radiis ſolis accenſa convertitur*, ſatis dictum eſt. ſed his hoc adjiciendum eſt, cur Cicero, cum quartum de ſeptem ſolem velit, quartus autem inter ſeptem non fere medius ſed omnimodo medius & ſit & habeatur, non abrupte medium ſolem ſed fere medium dixerit his verbis: *deinde ſubter mediam fere regionem ſol obtinet.* ſed non vacat 6 adjectio, quam hæc pronunciatio temperat. nam ſol quartum locum obtinens mediam regionem tenebit numero, ſpatio non tenebit. ſi inter ternos enim ſummos & imos locatur, ſine dubio medius eſt numero: ſed totius ſpatii, quod ſeptem ſphæræ occupant, dimenſione perſpecta, regio ſolis non invenitur in medio ſpatio locata; quia magis à ſummo ipſe quam ab ipſo receſſit ima poſtremitas, quod ſine ulla diſceptationis ambage compendioſa probabit aſſertio. Saturni ſtella, quæ ſumma eſt, Zodiacum triginta annis peragrat; ſol medius anno uno; luna ultima uno menſe non integro. tantum ergo intereſt inter ſolem & Saturnum, quantum inter unum & triginta; tantum inter lunam ſolemque, quantum inter duodecim & unum. Ex his apparet totius à ſummo in imum ſpatii certam ex media parte diviſionem ſolis regione non fieri. ſed quia hic de numero loquebatur, in quo vere qui quartus, & medius eſt; ideo pronunciavit quidem medium, ſed, propter latentem ſpatiorum diviſionem, verbum quo hanc definitionem temperaret adjecit. Notandum, quod eſſe ſtellam Saturni & alteram Iovis,

6. *Adjectio, quam hæc pronuntiatio temperat*] Certe pronuntiatio hæc non temperat adjectionem, hoc eſt, particulam *fere*, ſed ipſi particulæ ineſt vis pronuntiationem iſtam temperandi, ne præciſe &, ut ait, auctor, abrupte medius Sol pronuncietur. Itaque relicto Stephano ſequamur potius veteres editos & ſcriptos, in quibus eſt: *adjectio fere* (hoc ex Mss. addo, nam in editis omiſſum) *qua hæc pronuntiatio temperatur.* Et eodem modo poſtea reponendum, *ſed propter ſpatiorum dimenſionem adjecit verbum fere, quo hanc definitionem temperat.* Hic namque ordo ab iiſdem exhibetur, omiſſo τοῦ *latentem* & *dimenſionem* non *diviſionem*, tum adjecta particula. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Iovis, Martis aliam, non naturæ conſtitutio ſed [7] humana perſuaſio eſt; quæ *ſtellis numeros & nomina fecit.* non enim ait illam, quæ Saturnia eſt, ſed *quam in terris Saturniam nominant*;&c, *ille fulgor qui dicitur Jovis*,&c,*quem Martium dicitis.* adeo expreſſit in ſingulis nomina hæc [8]non eſſe inventa naturæ ſed hominũ commenta ſignificationi diſtinctionis accommoda. Quod vero fulgorem Iovis humano generi proſperum & ſalutarem, contra Martis rutilum & terribilem terris vocavit; alterum tractum eſt ex ſtellarum colore (nam fulget Iovis, rutilat Martis) alterum ex tractatu eorum, qui de his ſtellis ad hominum vitam manare volunt adverſa vel proſpera. nam plerumque de Martis ſtella terribilia, de Iovis ſalutaria evenire definiunt. cauſam ſi quis forte altius quærat, [9] unde divinis malivolentia, ut ſtella malefica eſſe dicatur (ſicut de Martis & Saturni ſtellis exiſtimatur) †aut cur notabilior benignitas Iovis & Veneris inter genethliacos habeatur, cum ſit divinorum una natura; in medium proferam rationem apud unum omnino, quod ſciam, lectam. nam Ptolemæus in libris tribus, quos de harmonia compoſuit, patefecit cauſam quam breviter explicabo. [10] Certi ſunt numeri, per quos inter omnia, quæ ſibi conveniunt junguntur & aptantur, fit jugabilis competentia; nec quicquam poteſt alteri niſi per hos numeros convenire. [11] ſunt auten

7. *Humana perſuaſio eſt; quæ ſtellis numeros & nomina fecit*] Plenus fere verſiculus eſt, & Senecæ quoque annotatus lib. 7. Natural. Quæſtionum cap. 25. *Nondum ſunt*, inquit, *anni mille quingenti, ex quo Græcia*

- - ſtellis numeros & nomina fecit.

Eſtque Virgilii lib. 1. Georg. ſub initium: *Navita dum ſtellis*, &c. *Pont.*

8. *Non eſſe inventa naturæ*] Totum locum ita referunt Mss. *Non eſſe inventa ex natura, ſed hominum commento ſignif. diſt. accommodata.* Gronov.

9. *Vnde divinis malevolentia.*] Mss. addunt ſine hæſitatione *adſcribatur*, ne reprobandum puto Et iidem *genealogos* pro *genethliacos*. Gronov.

10. *Certi ſunt numeri*] Ratio Macrobii poſcit, ut ſcribamus cum Mss. *Certi ſunt, inquit, numeri.* Et deinde *qui ſibi convenienter junguntur*, multo melius. *Gronov.*

11. *Sunt autem epitritus*] Reſcrib cum antiquis. *Sunt autem hi; epitritus*, &c. Plane ut libro 11. cap. 1. *Numerorum pauci inventi ſunt, qui ſibi a efficiendam muſicam convenirent. Sun autem hi ſex omnes; epitritus, &c.* Gron

Re

autem epitritus, hemiolius, epogdous, duplaris, triplaris, quadruplus. quæ hoc loco interim quaſi nomina numerorum accipias volo. in ſequentibus vero, dum de harmonia cœli loquemur, quid ſint hi numeri, quidve poſſint opportunius aperiemus. modo hoc noſſe ſufficiat, quia ſine his numeris nulla colligatio, nulla poteſt eſſe concordia. vitam vero noſtram præcipue ſol & luna moderantur. nam cum ſint caducorum corporum hæc duo propria, ſentire vel creſcere; αἰσθητικὸν, id eſt, ſentiendi natura, de ſole; φυτικὸν autem, id eſt, creſcendi natura, de lunari ad nos globoſitate perveniunt. ſic utriuſque luminis beneficio hæc nobis conſtat vita, qua fruimur. Converſatio tamen noſtra & proventus actuum tam ad ipſa duo lumina, quam ad quinque vagas ſtellas refertur. ſed harum ſtellarum alias interventus numerorum, quorum ſupra fecimus mentionem, cum luminibus bene jungit ac ſociat; alias nullus applicat numeri nexus ad lumina. ergo Veneria & Iovialis ſtella per hos numeros lumini utrique ſociantur: ſed Iovialis ſoli per omnes, lunæ vero per plures, & Veneria lunæ per omnes, ſoli per plures numeros aggregatur. Hinc, licet utraque benefica credatur, Iovis tamen ſtella cum ſole accommodatior eſt, & Veneria cum luna: atque ideo vitæ noſtræ magis commodant, quaſi luminibus vitæ noſtræ auctoribus numerorum ratione concordes. Saturni autem Martisque ſtellæ ita non habent cum luminibus competentiam, ut tamen aliqua vel extrema numerorum linea Saturnus ad ſolem, Mars aſpiciat ad lunam. ideo minus commodi vitæ humanæ exiſtimantur, quaſi cum vitæ auctoribus apta numerorum ratione non juncti. cur tamen & ipſi nonnumquam opes vel claritatem hominibus præſtare credantur, ad alterum debet pertinere tractatum: quia hic ſufficit aperuiſſe rationem, cur alia terribilis, alia ſalutaris exiſtimetur. Et Plotinus quidem in libro qui inſcribitur, *Si faciunt aſtra*, pronunciat nihil vi vel poteſtate eorum hominibus evenire; ſed ea quæ decreti neceſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tas in ſingulos ſancit, ita per horum ſeptem tranſitum ſtatione receſſuve monſtrari, ut aves ſeu prætervolando ſeu ſtando futura pennis vel voce ſignificant neſcientes. ſic quoque tamen jure vocabitur hic ſalutaris, ille terribilis; cum per hunc proſpera, per illum ſignificentur incommoda.

CAP XX.

De diverſis nominibus Solis deque ejuſdem magnitudine.

IN his autem tot nominibus, quæ de ſole dicuntur, non fruſtra nec ad laudis pompam laſcivit oratio: ſed [1] res vere vocabulis exprimitur. *Dux & princeps*, ait, *& moderator luminum reliquorum, mens mundi & temperatio.* Plato in Timæo, cum de octo ſphæris loqueretur, ſic ait: Ut autem per ipſos octo circuitus celeritatis & tarditatis certa menſura & ſit & noſcatur; deus in ambitu ſupra terram [2] ſecundum lumen accendit, quod nunc ſolem vocamus. Vides ut hæc definitio vult eſſe omnium ſphærarum lumen in ſole. ſed Cicero ſciens etiam ceteras ſtellas habere lumen ſuum, ſolamque lunam, ut ſæpe jam diximus, [3] proprio carere; obſcuritatem definitionis hujus liquidius abſolvens & oſtendens in ſole maximum lumen eſſe, non ſolum ait, *dux & princeps &* *mode*

RES *vere vocabulis exprimitur*] Vera ſcriptura eſt: *ſed res veræ vocabulis exprimuntur.* Gronov.

2. *Secundum lumen accendit*] At vero ſi omnium ſphærarum lumen eſſe in Sole dixit Plato, jam unum tantum lumen agnoſcere videtur, ut ſecundum lumen eſſe non poſſit. Vitium ſcripturæ agnoſco, & reſcribo: *Deus in ambitu ſupra terram ſecundo lumen accendit.* Eo enim loco Plato ſolem collocabat, à luna ſurſum ſecundam dicens, ut inquit Macrobius cap. 19. Et de hac emendatione dubitare non poteſt, qui Platonem conſuluerit, cujus verba, ut opinio mea clareſcat, adſcribam. Ἵνα δ᾽ εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἄλληλα βραδύτητι καὶ τάχει, καὶ τὰ περὶ τὰς ὀκτὼ φορὰς πορεύοιτο, φῶς ὁ θεὸς ἀνῆψ ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περι δων, ὃ δὴ νῦν κεκλήκαμεν Ἡλιο Ecce verbotenus à Macrobio expre ſum Platonem. Video nunc jam al hanc lectionem obſervatam, & ab ac Camerario ad marginem appoſita eoque magis neglectam poſtea mir *Gronov.*

3. *Proprio carere*] Vetuſti additu habent *lumine*, quod non videtur Aurelii ſimplicitate aliénum. Poſt p lo legas neceſſe eſt, *non ſolum ait*, d *ſed* & princeps & moderator lum. r quorum. *Adeo & cet. ſtellas ſcit lumina, ſed hunc*, &c. *Gronov.*

4.

moderator luminum reliquorum (adeo & ceteras ſtellas ſcit eſſe lumina,) ſed hunc ducem & principem, quem Heraclitus fontem cœleſtis lucis appellat. dux ergo eſt, quia omnes luminis majeſtate præcedit. princeps; quia ita eminet, ut propterea quod talis ſolus appareat ſol vocetur; moderator reliquorum dicitur, quia ipſe curſus eorum recurſuſque certa definitione ſpatii moderatur. nam certa ſpatii definitio eſt, ad quam cum unaquæque erratica ſtella recedens à ſole pervenerit, tamquam ultra prohibeatur accedere, agi retro videtur, & rurſus cum certam partem recedendo contigerit, ad directi curſus conſueta revocatur. ita ſolis vis & poteſtas motus reliquorum luminum conſtituta dimenſione moderatur. mens mundi ita appellatur 4 ut phyſici eum cor cœli vocaverunt. inde nimirum; quod omnia, 5 quæ ſtatuta ratione per cœlum fieri videmus, diem noctemque & migrantes inter utrumque prolixitatis brevitatiſque vices & certis temporibus æquam utriuſque menſuram, dein veris clementem teporem, torridum cancri ac leonis æſtum, mollitiem autumnalis auræ, vim frigoris inter utramque temperiem, omnia hæc ſolis curſus & ratio diſpenſat. jure ergo cor cœli dicitur, per quem fiunt omnia quæ divina ratione fieri videmus. Eſt & hæc cauſa, propter quam jure cor cœli vocetur; quod natura ignis ſemper in motu perpetuoque agitatu eſt. Solem autem ignis ætherei fontem dictum eſſe retulimus. hoc eſt ergo ſol in æthere, quod in animali cor: cujus iſta natura eſt, ne unquam ceſſet à motu; aut brevis ejus quocumque caſu ab agitatione ceſſatio mox animal interimat. hæc de eo quod ſolem mundi mentem vocavit. Cur vero & temperatio mundi dictus ſit, ratio in aperto eſt. ita enim non ſolum terram ſed ipſum quoque 6 cœlum, quod vere

4. *Vt Phyſici eum cor cœli vocaverunt*] Membrana utraque *vocarent*. Igitur lege *vocarunt*. Gronov.

5. *Quæ ſtatuta ratione*] *Qua ſtatâ ratione* erat in membranis. *Pontan.*

6. *Cœlum, quod vere mundus vocatur*] II. I. *Ideo & annus mundanus dicitur, quia mundus proprie cœlum vocatur.* I. Sat. 9. *Alii* Ianum *mundum, id eſt, cœlum eſſe voluerunt.* Ibidem cap. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

vere mundus vocatur, temperari à ſole certiſſimum eſt , ut extremitates ejus , quæ à via ſolis longiſſime receſſerunt , omni careant beneficio caloris , & una frigoris perpetuitate torpeſcant. quod ſequẽtibus apertius explicabitur. Reſtat ut & de magnitudine ejus 7 quam veriſſima prædicatione, pauca & non prætereunda dicamus. Phyſici hoc maxime conſequi in omni circa magnitudinem ſolis inquiſitione voluerunt, quanto major eſſe poſſit quam terræ. & Eratoſthenes in libris dimenſionum ſic ait : Menſura terræ ſepties & vicies multiplicata menſuram ſolis efficiet. 8 Poſſidonius dicit multo multoque ſæpius multiplicatam ſolis ſpatium efficere : & uterque lunaris defectus argumentum pro ſe advocat. ita cum ſolem volunt terra majorem probare, teſtimonio lunæ deficientis utuntur: cum defectum lunæ conantur aſſerere, probationem de ſolis magnitudine mutuantur. & ſic evenit ut, 9 dum utrumque de altero adſtruitur , neutrum probabiliter adſtruatur, ſemper in medio viciſſim nutante mutuo teſtimonio. quid enim per rem adhuc probandam probetur ? ſed Ægyptii nihil ad conjecturam loquentes ſequeſtrato ac libero argumento nec in patrocinium ſibi lunæ defectum vocantes, quanta menſura ſol terra major ſit probare voluerunt , 10 ut tum demum per terræ magnitudinem oſtenderent cur luna deficiat. hoc autem nequaquam dubitabatur non poſſe aliter deprehendi , niſi menſura & terræ

& ſo-

Quia ſolem mundi mentem eſſe dixerunt ; mundus autem vocatur cœlum. Gronov.

7. *Quam veriſſima prædicatione*] De ſe hæc verba auctorem protuliſſe nuperi contextus voluerunt : at veteres habent additum τὸ *extulit*, nempe Scipio ſomnians & per eum Cicero, dum eum tanta magnitudine eſſe ait, ut cuncta ſua luce luſtret & compleat. *Gronov.*

8. *Poſſidonius dicit multo multoque ſæpius*] Cleomedes, Ποσειδώνιος ὑποθέμενος μυριοπλασίονα τὸν ἡλιακὸν κύκλον τοῦ τῆς γῆς κύκλου, ἀπὸ τούτου ὁρμώμενος, δείκνυσιν, ὅτι μυριάδω τριακοσίων εἶναι δεῖ τὴν τοῦ ἡλί διάμετρον. Pont.

9. *Dum utrumque de altero adſtruitur*] Omnino *dum alterum de altero* , u eſt in Mss. *Gronov.*

10. *Vt tum demum per terræ magnitudinem*] Nil magis contra mentem auctoris , quem lunæ defectum non pe terræ ſed ſolis magnitudinem velle d cere Ægyptios probaviſſe res ipſa lo quitur. Emendo ex Mss. omnibus *p magnitudinem ejus*. Gronov.

11. Q

& ſolis inventa, ut fieret ex collatione diſcretio. & terrena quidem dimenſio oculis rationem juvantibus de facili conſtabat. ſolis vero menſuram aliter niſi per menſuram cœli per quod diſcurrit, inveniri non poſſe viderunt. ergo primum metiendum ſibi cœlum illud, id eſt, iter ſolis, conſtituerunt, ut per id poſſent modum ſolis agnoſcere. Sed quæſo, ſi quis umquam tam ocioſus tamque ab omni erit ſerio feriatus, ut hæc quoque in manus ſumat; ne talem veterum promiſſionem quaſi inſaniæ proximam aut horreſcat aut rideat. etenim ad rem, quæ natura incomprehenſibilis videbatur, viam ſibi fecit ingenium: & per terram [11] qui cœli modus ſit repererunt. ut autem liquere poſſit ratio commenti, prius regulariter pauca dicenda ſunt, ut ſit rerum ſequentium aditus inſtructior. In omni orbe vel ſphæra medietas centrum vocatur: nihilque aliud eſt centrum, niſi punctum quo ſphæræ aut orbis medium certiſſima obſervatione diſtinguitur. item ducta linea de quocunque loco circuli, qui deſignat ambitum, in quacumque ejuſdem circuli ſummitate orbis partem aliquam dividat neceſſe eſt. ſed non omni modo medietas eſt orbis quam ſeparat iſta diviſio. illa enim tantum linea in partes æquales orbem medium dividit, quæ à ſummo in ſummum ita ducitur, ut neceſſe ſit eam tranſire per centrum. & hæc linea, quæ orbem ſic æqualiter dividit, diametros nuncupatur. item omnis diametros cujuscumque orbis, triplicata cum adjectione ſeptimæ partis ſuæ, menſuram facit circuli, quo orbis includitur: id eſt, ſi uncias ſeptem teneat diametri longitudo, & velis ex ea noſſe quot uncias orbis ipſius circulus teneat, triplicabis ſeptem, & faciunt viginti unum. his adjicies ſeptimam partem, hoc eſt, unum; & pronunciabis in viginti & duabus unciis hujus circuli eſſe menſuram, cujus diametros ſeptem unciis extenditur.

11. *Qui cœli modus ſit, repererunt*] ...atua ſcriptura: audacter reponerem *reperit*, niſi id audacter non fieri docerent Mss. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ditur. Hæc omnia geometricis evidentiſſimisque rationibus probare poſſemus, niſi & neminem de ipſis dubitare arbitraremur, & caveremus juſto prolixius volumen extendere. Sciendum & hoc eſt, quod umbra terræ quam ſol poſt occaſum in inferiore hemiſphærio currens ſurſum cogit emitti, ex qua ſuper terram fit obſcuritas quæ nox vocatur, ſexagies in altum muliplicatur ab ea menſura, quam terræ diametros habet. & hac longitudine ad ipſum circulum, per quem ſol currit, erecta, concluſione luminis tenebras in terrã refundit. Prodendum eſt igitur, quanta diametros terræ ſit, ut conſtet quid poſſit ſexagies multiplicata colligere. unde, his prælibatis, ad tractatum menſurarum quas promiſit oratio revertatur. Evidentiſſimis & indubitabilibus dimenſiobus conſtitit univerſæ terræ ambitum, quæ quibuscumque vel incolitur vel inhabitabilis jacet, habere ſtadiorum milia ducenta quinquaginta duo. cum ergo tantum ambitus teneat; ſine dubio octoginta milia ſtadiorum vel non multo amplius diametros habet, ſecundum triplicationem cum ſeptimæ partis adjectione, quam ſuperius de diametro & circulo regulariter diximus. & quia ad efficiendam terrena umbræ longitudinem non ambitus terræ ſed diametri menſura multiplicanda eſt (ipſa eſt enim quam ſurſum conſta excreſcere) ſexagies multiplicanda tibi erunt octoginta milia quæ terræ diametros habet; quæ faciunt quadragie octies centena milia ſtadiorum eſſe à terra uſque ad ſol curſum, quo umbram terræ diximus pervenire. terra autem in medio cœleſtis circuli, per quem ſol currit, ut centrum locata eſt. Ergo menſura terrenæ umbrę medietatem diametri cœleſtis efficiet; &, ſi ab altera quoque parte terræ [12] p uſque ad dimidium circuli menſura tendatur, integra circuli, per quem ſol currit, diametros invenitur. duplicatis igit

ill

12. *Par ad dimidium circuli menſura tendatur*] Libri omnes *ad eundem circulum*. Ut præcedente pagina: *& hac longitudine ad ipſum circulum, per quem currit, erecta*, GRONOV.

13.

illis quadragies octies centenis milibus, erit integra diametros cœleſtis circuli nonagies ſexies centenis milibus ſtadiorum: & inventa diametros facile menſuram nobis ipſius quoque ambitus prodit. hanc enim ſummam, quam diametros fecit, debes ter multiplicare; adjecta parte ſeptima, ut ſæpe jam dictum eſt: & ita invenies totius circuli, per quem ſol currit, ambitum ſtadiorum habere trecenties centena milia, & inſuper centum ſeptuaginta milia. His dictis, quibus menſura quam terræ vel ambitus, vel diametros habet, ſed & circuli modus per quem ſol currit vel diametri ejus oſtenditur: nunc quam ſolis eſſe menſuram vel quemadmodum illi prudentiſſimi deprehenderint indicemus. nam ſicut ex terrena umbra potuit circuli per quem ſol meat deprehendi magnitudo; ita per ipſum circulum menſura ſolis inventa eſt, in hunc modum procedente inquiſitionis ingenio. Æquinoctiali die ante ſolis ortum æquabiliter locatum eſt ſaxeum vas in hemiſphærii ſpeciem cavata ambitione curvatum, infra per lineas deſignato duodecim diei horarum numero, quas ſtyli prominentis umbra cum tranſitu ſolis prætereundo diſtinguit. hoc eſt autem, ut ſcimus, hujuſmodi vaſis officium, ut tanto tempore à priore ejus extremitate ad alteram uſque ſtyli umbra percurrat, quanto ſol medietatem cæli ab ortu in occaſum unius ſcilicet hemiſphærii converſione metitur. nam totius cœli integra converſio diem noctemque concludit. & ideo conſtat, quantum ſol in circulo ſuo meat, tantum in hoc vaſe umbram meare. huic igitur æquabiliter collocato circa tempus ſolis ortui propinquantis inhæſit diligens obſervantis obtutus: & cum ad primum ſolis radium, quem de ſe emiſit prima ſummitas orbis, emergens umbra de ſtyli decidens ſummitate primam curvi labri eminentiam contigit; locus ipſe, qui umbræ primitias excepit; nota impreſſione ſignatus eſt; obſervatumque quamdiu ſuper terram ita ſolis orbis integer appareret, ut ima ejus ſummitas adhuc horizonti videretur

inſidere, & mox locus ad quem umbra tunc in vaſe migraverat, adnotatus eſt: habitaque dimenſione inter ambas umbrarum notas, quæ integrum ſolis orbem, id eſt, diametrum, natæ de duabus ejus ſummitatibus metiuntur; pars nona reperta eſt ejus ſpatii, quod à ſummo vaſis labro uſque ad horæ primæ lineam continetur. & ex hoc conſtitit, quod in curſu ſolis unam temporis æquinoctialis horam faciat repetitus novies orbis ejus acceſſus. & quia converſio cæleſtis hemiſphærii peractis horis duodecim 14 diem condidit; novies autem duodecim efficiunt centum octo; ſine dubio ſolis diametros centeſima & octava pars hemiſphærii ęquinoctialis eſt. ergo æquinoctialis totius circuli ducenteſima ſexta decima pars eſt. ipſum autem circulum habere ſtadiorum trecenties centena milia & inſuper centum & ſeptuaginta milia antelatis probatum eſt. Ergo ſi ejus ſummæ ducenteſimam ſextamdecimam 15 partem perfecte conſideraveris; menſuram diametri ſolis invenies. eſt autem pars illa fere in centum quadraginta milibus. diametros igitur ſolis centum quadraginta milium fere ſtadiorum eſſe dicenda eſt: unde pæne duplex quam terræ diametros invenitur. conſtat autem geometricæ rationis examine, cum de duobus orbibus altera diametros duplo alteram vincit, illum orbem cújus diametros dupla eſt, orbe altero octies eſſe majorem. ergo ex his dicendum eſt ſolem octies terra eſſe majorem. Hæc de ſolis magnitudine breviter de multis excerpta libavimus.

CAP.

13. *Vt ima ejus ſummitas*] Vulgo editur, *una*, pro *ima*. ſed & ſuperius, ubi editum, *denique quia totius mundi una pars terra eſt*, legendum ſimiliter oſtendimus, *ima pars*, pro *una*: & ſtatim, *ætheris autem ima pars*, non *una*. Pont.

14. *Diem condidit*] Quomodo Callimachus, ἥλιον κατεδύσαμεν. Et Maro, *ſoles condere*. Nec aliter locus ille Senecæ ſcribendus in Epiſtolis; *Alexandrum ille Herculaneus & fatalis ſcyphus condidit*. nam *perdidit* gloſſematium eſt. Idem Conſol. ad Martiam: *Atque ita lumen omne præcludi juſſit & ſe in tenebris condidit*. Phœdrus: *Si maneret ſenſus condito patri*. Ubi Rittershuſius: *condere, verbum mortuale*. Idem.

15. *Partem perfecte conſideraveris*] Libri vett. ſolummodo *conſideraveris partem*, Gronov.

Duobus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

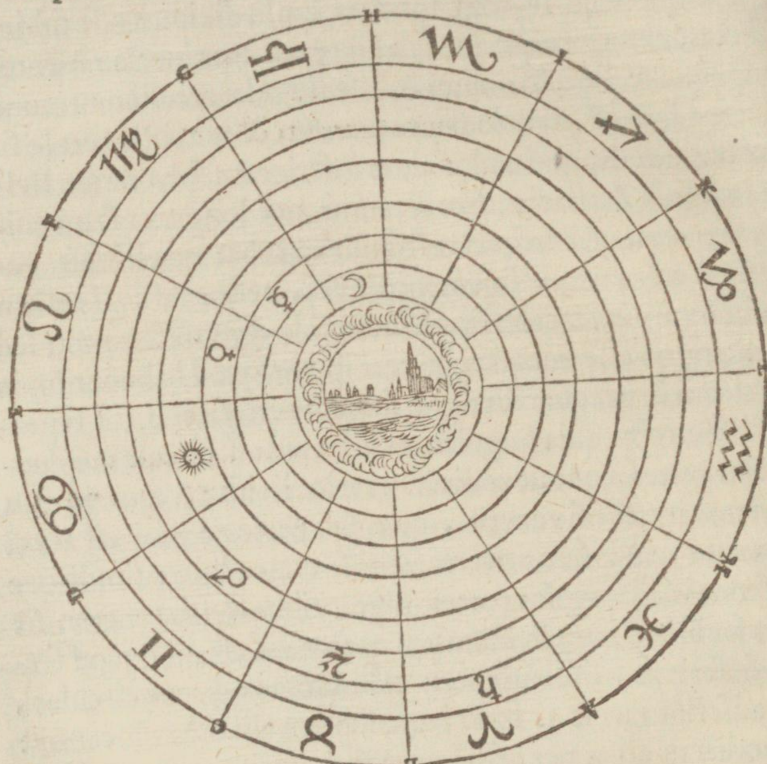
CAP. XXI.

Qua ratione inferiorum ſphærarum ſtellæ in zodiaci ſignis meare dicantur, cum in iis non ſint: curque ex illis aliæ breviori aliæ longiori tempore zodiaci ſigna percurrant; & quomodo circulus zodiacus in duodecim partes diviſus ſit.

SEd quoniam ſeptem ſphæras cœlo diximus eſſe ſubjectas, exteriore quaque quas interius continet ambiente, longeque & à cœlo omnes & à ſe ſingulæ receſſerunt: nunc quærendum eſt, cum zodiacus unus ſit, & is conſtet cœlo ſideribus infixis, quemadmodum inferiorum ſphærarum ſtellæ in ſignis Zodiaci meare dicantur. nec longum eſt invenire rationem, quæ in ipſo veſtibulo excubat quæſtionis. verum eſt enim neque ſolem lunamve, neque de vagis ullam ita in ſignis zodiaci ferri, ut eorum ſideribus miſceantur; ſed in illo ſigno eſſe unaquæque perhibetur, quod habuerit ſupra verticem in ea, quæ illi ſigno ſubjecta eſt, circuli ſui regione diſcurrens. quia ſingularum ſphærarum circulos in duodecim partes æque ut zodiacum ratio diviſit: &, quæ in eam partem circuli ſui venerit, quæ ſub parte zodiaci eſt arieti deputata, in ipſum arietem veniſſe conceditur: ſimiliſque obſervatio in ſingulas partes migrantibus ſtellis tenetur. Et quia facilior ad intellectum per oculos via eſt, id quod ſermo deſcripſit, viſus aſſignet. eſto enim zodiacus circulus, cui adſcriptum eſt A. intra hunc ſeptem alii orbes locentur: & zodiacus ab A per ordinem affixis notis, quibus adſcribentur litteræ ſequentes, in partes duodecim dividatur: ſitque ſpatium, quod inter A & B clauditur, arieti deputatum; quod intra B & C tauro; quod inter C & D geminis; cancro quod ſequitur, & reliquis per ordinem cetera. his conſtitutis jam de ſingulis zodiaci notis & litteris ſingulæ deorſum lineæ per omnes circulos ad ultimum uſque ducantur: proculdubio per orbes ſingulos duodenas partes dividet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tranſitus linearum. in quocumque igitur circulo ſeu ſol in illo, ſeu luna, vel de vagis quæcumque diſcurrat, cum ad ſpatiũ venerit quod inter lineas clauditur ab A & B, notis & litteris defluentes, in ariete eſſe dicetur: quia illic conſtituta ſpatium arietis in zodiaco deſignatum ſuper verticem, ſicut deſcripſimus, habebit. ſimiliter in quamcumque migraverit partem, in ſigno ſub quo fuerit, eſſe dicetur.

Atque hæc ipſa deſcriptio eodem compendio nos docebit, cur eumdem Zodiacum eademque ſigna aliæ tempore longiore, aliæ breviore percurrant. Quotiens enim plures orbes intra ſe locantur, ſicut maximus eſt ille qui primus eſt & minimus qui locum ultimum tenet, ita de mediis, qui ſummo propior eſt, inferioribus major, qui vicinior eſt ultimo, brevior ſuperioribus habetur. & inter has igitur ſeptem

ſphæras

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſphæras gradũ celeritatis ſuę ſingulis ordo poſitionis adſcripſit. ideo ſtellæ, quæ per ſpacia grandiora diſcurrunt, ambitum ſuum tempore prolixiore conficiunt; quæ per anguſta, breviore. conſtat enim nullam inter eas celerius ceteris tardiusve procedere. ſed cum ſit omnibus idem modus meandi, tantam eis diverſitatem temporis ſola ſpaciorum diverſitas facit. nam, ut de mediis nunc prætermittamus, ne eadem ſæpe repetantur, quod eadem ſigna Saturnus annis triginta, luna diebus viginti octo ambit & permeat, ſola cauſa in quantitate eſt circulorum: quorum alter maximus alter minimus. ergo & ceterarum ſingulæ pro ſpacii ſui modo tempus meandi aut extendunt aut contrahunt. Hoc loco diligens rerum diſcuſſor inveniet quod requirat. inſpectis enim zodiaci notis, quas monſtrat in præſidium fidei advocata deſcriptio, Quis vero, inquiet, circi cæleſtis duodecim partes aut invenit aut fecit, maxime cum nulla oculis ſubjiciantur exordia ſingularum? Huic igitur tam neceſſariæ interrogationi hiſtoria ipſa reſpondeat factum referens, quo à veteribus & tentata eſt tam difficilis & effecta diviſio. Ægyptiorum enim retro majores, quos conſtat primos omnium cœlum ſcrutari & metiri auſos, poſtquam perpetuæ apud ſe ſerenitatis obſequio cœlum ſemper ſuſpectu libero intuentes deprehenderunt, univerſis vel ſtellis vel ſideribus infixis cœlo, cum ſole ſolas & luna quinque ſtellas vagari; nec has tamen per omnes cœli partes paſſim ac ſine certa erroris ſui lege diſcurrere; numquam deniq; ad ſeptemtrionalem verticem deviare; numquam ad auſtralis poli ima demergi; ſed intra vnius obliqui circi limitem omnes habere diſcurſus; nec omnes tamen ire pariter & redire; ſed alias aliis ad eundem locum pervenire temporibus: rurſus ex his alias accedere; retro agi alias, viderique ſtare nonnumquam. poſtquam, inquam, hæc inter eas agi viderunt: certas ſibi partes decreverunt in ipſo circo conſtituere & diviſionibus annotare; ut certa eſſent locorum nomina, in quibus eas mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rari, vel de quibus exiſſe, ad quæve rurſus eſſe venturas, & ſibi invicem annunciarent & ad poſteros noſcenda tranſmitterent. 1 Duobus igitur vaſis æneis præparatis, quorum alteri fundus erat in modum clepſydræ foratus; illud quod erat integrum vacuum ſubjecerunt pleno aquæ altero ſuperpoſito; ſed meatu ante munito & quamlibet de infixis unam clariſſimam ſtellam lucideque notabilem orientem obſervaverunt. quæ ubi primum cœpit emergere: mox munitione ſubducta permiſerunt ſubjecto vaſi aquam ſuperioris influere, fluxitque in noctis ipſius & ſequentis diei finem, atque in id noctis ſecundæ: quamdiu eadem ſtella ad ortum rurſus reverteret: quæ ubi apparere vix cæpit; mox aqua quæ influebat amota eſt. cum igitur obſervatæ ſtellæ itus ac reditus integram ſignificaret cœli converſionem: menſuram ſibi cœli in aquæ de illo fluxu ſuſceptæ quantitate poſuerunt. hac ergo in partes æquas duodecim ſub fida dimenſione diviſa alia duo hujus capacitatis procurata ſunt vaſa; ut ſingula tantum ſingulas de illis duodecim partibus ferrent: totaque rurſus aqua in vas ſuum priſtinum foramine prius clauſo refuſa eſt; & de duobus illis vaſis capacitatis minoris alterum ſubjecerunt pleno, alterum juxta expeditum paratumque poſuerunt. his præparatis; nocte alia in illa jam cœli parte, per quam ſolem lunamque & quinque vagas meare diuturna obſervatione didicerant, quamque poſtea zodiacum

D*Vobus igitur vaſis æneis præparatis*] Expreſſit hanc veterum aſtra ſpectantium inventionem non minus perſpicue Theo in Commentariis ad Ptolemæum lib. 5. συντάξ. μεγάλης. Quam qui volet ibidem recognoſcito. Ptolemæus vero ipſe rationem iſtam ut incertam præterit. Hipparchus in rectis aſcenſionibus locum aliquem dat, in obliquis non item. Verba ſunt Theonis: Ἵππαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τῆς ὀρθῆς σφαίρας ἀληθὲς εἶναι τοῦτο φασὶν ὡς διαφοροῦντες ἐν τῇ ἰσημερίᾳ τοῦ χρόνου τοῦ κόσμου περιστροφῆς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ὅλης ἡμέρας, ὅς ἐστιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν πρώτης ἀνατολῆς. ἐπὶ δὲ τῆς ἐγκεκλιμένης ψεῦδος. Cauſam deinde adjiciens ait, διὰ τὸ τὸν ἥλιον ἐπὶ τῶν βορειοτέρων κλιμάτων παρὰ τὴν τοῦ ἰσημερινοῦ ἔγκλισιν ἐν πλείοσι χρόνοις ἀναφέρεσθαι τοῦ ὁρίζοντος ἤπερ ἐπὶ τῶν νοτιωτέρων. Pont.

2. Pe-

cum vocaverunt, aſcenſurum obſervaverunt ſidus, cui poſtea nomen arietis indiderunt. hujus incipiente ortu ſtatim ſubjecto vaſi ſuperpoſitæ aquæ fluxum dederunt. quod ubi completum eſt; mox eo ſublato effuſoque alterum ſimile ſubjecerunt, certis ſignis obſervatis ac memoriter annotatis, item ejus loci ſtella quæ oriebatur cum primum vas eſſet impletum, intelligentes quod eo tempore, quo totius aquæ duodecima pars fluxit, pars cæli duodecima conſcendit. Ab illo ergo loco, quo oriri incipiente aqua in primum vas cœpit influere, uſque ad locum qui oriebatur cum idem primum vas impleretur, duodecimam partem cœli, id eſt, unum ſignum, eſſe dixerunt. item ſecundo vaſe impleto & mox retracto illo, ſimile quod olim effuſum paraverant, iterum ſubdiderunt, notato ſimiliter loco qui emergebat, cum ſecundum vas eſſet impletum: & à fine primi ſigni uſque ad locum, qui ad ſecundæ aquæ finem oriebatur, ſecundum ſignum notatum eſt. atque ita viciſſim vaſa mutando, & per ſingulas influentis aquæ partes ſingulos ſibi aſcendentium cœli partium limites annotando, ubi conſummata jam omni per duodecim partes aqua, ad primi ſigni exordia perventum eſt: ſine dubio jam diviſas certisque ſibi obſervationibus & indiciis annotatas duodecim cœli partes tantæ compotes machinationis habuerunt. quod non nocte una ſed duabus effectum eſt. quia omne cœlum una nocte non volvitur; ſed per diem vertitur pars ejus media & medietas reliqua per noctem. Nec tamen cælum omne duarum ſibi proximarum noctium diviſit inſpectio: ſed diverſorum temporum nocturna dimenſio utrumque hemiſphærium 2 paribus aquæ vicibus annotavit. & has ipſas duodecim partes ſigna appellari maluerunt: certaque ſingulis vocabula gratia ſignifi-

2. *Paribus æque vicibus annotavit*] Omnino reducendum quod ad oram Camerarii edit. *paribus aquæ vicibus.* Elegans ea dictio & à militia ducta. Plautus, *vices memorat & cicatrices denudat*. Propertius lib. 3. *Remorumque pares ducite ſorte vices.* Idem.

3. Cir-

gnificationis adjecta ſunt : & , quia ſigna Græco nomine ζώδια nuncupantur,3 circum ipſum zodiacum quaſi ſigniferum vocaverunt. Hanc autem rationem iidem illi cur arietem, cum in ſphæra nihil primum nihilque poſtremum ſit, primum tamen dici maluerint prodiderunt. ajunt incipiente die illo, qui primus omnium luxit, id eſt, quo in hunc fulgorem cœlum & elementa purgata ſunt, 4 qui ideo mundi natalis jure vocitatur, arietem in medio cœlo fuiſſe : & , quia medium cœlum quaſi mundi vertex eſt, arietem propterea primum inter omnes habitum, qui ut mundi caput in exordio lucis apparuit. ſubnectunt etiam cauſam, cur hæc ipſa duodecim ſigna aſſignata ſint diverſorum numinum poteſtati. ajunt enim in hac ipſa genitura mundi ariete, ut diximus, medium cœlum tenente, horam fuiſſe mundi naſcentis, cancro geſtante tunc lunam. poſt hunc ſol cum leone oriebatur, cum Mercurio virgo, libra cum Venere; Mars erat in ſcorpio; ſagittarium Iupiter obtinebat; in capricorno Saturnus meabat. ſic factum eſt ut ſinguli eorum ſignorum domini eſſe dicantur, in quibus cum mundus naſceretur, fuiſſe creduntur. ſed duobus quidem luminibus ſingula tantum ſigna, in quibus tunc fuerant, aſſignavit antiquitas; cancrum lunæ, ſoli leonem. quinque vero ſtellis præter illa ſigna, quibus tunc inhærebant, quinque reliqua ſic adjecit vetuſtas, ut in aſſignandis à fine prioris ordinis ordo ſecundus inciperet. ſuperius enim diximus in capricorno Saturnum poſt omnes fuiſſe. ergo ſecunda adjectio eum primum fecit, qui ultimus fuerat : ideo aquarius, qui capricornum ſequitur, Saturno datur; Iovi, qui ante Saturnum erat, piſce dicantur; aries Marti, qui præceſſerat Iovem, taurus Vene ri quan

3. *Circum ipſum Zodiacum*] Membranæ, *circum ipſum ſignorum Zodiacum* Gronov.

4. *Qui ideo mundi natalis jure vocitatur*] De tota hac re videndus uberius Julius Firmicus cap. 1. lib. 3. ubi mundani thematis auctores ponuntur Æſculapius, Anubis, & eos ſecuti Petoſyr & Necepſo. *Pont.*

5. P

ri quam Mars ſequebatur, gemini Mercurio, poſt quem Venus fuerat, deputati ſunt. Notandum hoc loco quod in genitura mundi vel ipſa rerum providentia ; vel vetuſtatis ingenium hunc ſtellis ordinem dedit, quem Plato aſſignavit ſphæris earum, ut eſſet luna prima, ſol ſecundus, ſuper hunc Mercurius, Venus quarta, hinc Mars, inde Iupiter, & Saturnus ultimus. ſed ſine hujus tamen rationis patrocinio abunde Platonicum ordinem prior ratio commendat. Ex his, quæ de verbis Ciceronis proximè prælatis quærenda propoſuimus, qua licuit brevitate à ſumma ſphęra, quæ aplanes dicitur, uſque ad lunam, quæ ultima divinorum eſt, omnia jam, ut opinor, abſolvimus. nam & cœlum volvi, & cur ita volvatur oſtendimus; ſeptemque ſphæras contrario motu ferri ratio indubitata patefecit; & de ipſo ſphærarum ordine quid diverſi ſenſerint vel quid inter eos diſſenſionem fecerit, 6 quæve magis ſequenda ſit ſententia, tractatus invenit. nec hoc tacitum eſt cur inter omnes ſtellas ſola ſine fratris radiis luna non luceat. ſed & quę ſpaciorũ ratio ſolem ab his quoque, qui eum inter ſeptem quartum locarunt, non tamen abrupte medium ſed fere medium dici coëgerit publicatum eſt. quid ſignificent nomina, quibus ita vocatur ut laudari tantum putetur, innotuit. magnitudo quoque ejus, ſed & cæleſtis per quem diſcurrit circuli, terræque pariter, quanta ſit vel quemadmodum deprehenſa monſtratum eſt, ſubjectarum ſphærarum ſtellæ quemadmodum zodiaco, qui ſupra omnes eſt ferri dicantur, vel quæ ratio diverſarum faciat ſeu celerem ſeu tardum recurſum; ſed & ipſe zodiacus in duodecim partes qua ratione diviſus, curque aries primus habeatur, & quæ ſigna in quorum numinum ditione ſint, abſolutum eſt. Sed omnia hæc, quæ de ſummo ad lunam uſque perve-

5. *Vel vetuſtatis ingenium*] Apuleius de Mundo : *Sola philoſophia ſuum non deſpexit ingenium.* Gloſſarium, *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις. Idem.

6. *Quæve magis ſequenda ſit ſententia*] Liber optimæ notæ *quæve magis ſequenda ſint.* Gronov.

Cujus

perveniunt, ſacra, incorrupta, divina ſunt : quia in ipſis eſt æther ſemper idem nec unquam recipiens inæqualem varietatis æſtum. infra lunam & aër & natura permutationis pariter incipiunt. & ſicut ætheris & aëris,ita divinorum & caducorum luna confinium eſt. Quod autem ait : *nihil infra lunam eſſe divinum, præter animos munere deorum hominum generi datos* ; non ita accipiendum eſt , animos hic eſſe ut hic naſci putentur : ſed ſicut ſolem in terris eſſe dicere ſolemus, cujus radius advenit & recedit;ita animorũ origo cœleſtis eſt, ſed lege temporalis hoſpitalitatis hic exſulat. hæc ergo regio divinum nihil habet ipſa,ſed recipit; &, quia recipit, etiam remittit. proprium autem habere diceretur , ſi ei ſemper tenere licuiſſet. Sed quid mirum,ſi animus de hac regione non conſtat , cum nec corpori fabricando ſola ſuffecerit ? nam quia terra, aqua, & aër infra lunam ſunt ; ex his ſolis corpus fieri non potuit quod idoneum eſſet ad vitam : ſed opus fuit præſidio ignis ætherei, qui terrenis membris vitam & animam ſuſtinendi commodaret vigorem, qui vitalem calorem & faceret & ferret Hæc & de aëre dixiſſe nos ſatis ſit. reſtat ut de terra, quæ ſphærarum nona & mundi ultima eſt, dicti neceſſaria diſſeramus.

CAP XXII.

Terra qua de cauſa immobilis ſit , & omnia in eam ſuo nutu fe- rantur pondera.

N*Am ea quæ eſt media & nona tellus* , inquit , *neque move- tur & infima eſt* , *in eam feruntur omnia nutu ſuo ponde- ra.* Illæ vero inſolubiles cauſæ ſunt quæ mutuis invicem ne xibus vinciuntur,&,dum altera alteram facit , ac viciſſim c ſe naſcuntur , numquam à naturalis ſocietatis amplexibu ſeparantur. talia ſunt vincula quibus terram natura conſtri xit. nam ideo in eam feruntur omnia,quia ut media non mo vetur : ideo autem non movetur, quia infima eſt : nec pot

ra

rat infima non eſſe, in quam omnia feruntur. Horum ſingula quæ inſeparabiliter involuta rerum in ſe neceſſitas vinxit tractatus expediat. *Non movetur*, ait. eſt enim centron, in ſphæra autem ſolum centron diximus non moveri; quia neceſſe eſt ut circa aliquid immobile ſphæra moveatur. adjecit; *infima eſt*. recte hoc quoque. nam quod centron eſt, medium eſt, in ſphæra vero hoc ſolum conſtat eſſe imum, quod medium eſt, & ſi terra ima eſt, ſequitur ut vere dictum ſit in eam ferri omnia. ſemper enim natura pondera in imum deducit. nam & in ipſo mundo, ut eſſet terra ſic factum eſt. Quicquid ex omni materia, de qua facta ſunt omnia, puriſſimum ac liquidiſſimum fuit, id tenuit ſummitatem; & æther vocatus eſt. pars illa cui minor puritas & inerat aliquid levis ponderis, aër exſtitit; & in ſecunda delapſus eſt: poſt hæc, quod adhuc quidem liquidum ſed jam uſque ad tactus offenſam corpulentum erat, in aquæ fluxum coagulatum eſt. jam vero, quod de omni ſilveſtri tumultu vaſtum, impenetrabile, denſetum ex defæcatis abraſum reſedit elementis, hæſit in imo: quod demerſum eſt ſtringente perpetuo gelu, quod eliminatum in ultimam mundi partem, longinquitas ſolis coacervavit. quod ergo ita concretum eſt terræ nomen accepit. hanc ſpiſſus aër & terreno frigori propior quam ſolis calori ſtupore ſpiraminis denſioris undique verſum fulcit & continet: nec in receſſum aut acceſſum moveri eam patitur vel vis circumvallantis & ex omni parte vigore ſimili librantis auræ, vel ipſa ſphæralis extremitas; quæ, ſi paululum à medio deviaverit, fit cuicumque vertici propior, & imum relinquit. quod ideo in ſolo medio eſt, quia ipſa ſola pars à quovis ſphæræ vertice pari ſpacio recedit. In hanc igitur, quæ & ima eſt & quaſi media & non movetur, quia centron eſt, omnia pondera ferri neceſſe eſt: quia & ipſa in hunc locum quaſi pondus relapſa eſt. 1 cujus

CVjus cum alia innumera ſunt argumenta *]* Mss. *Argumento ſunt cum alia innumera.* Quod verius. Supra cap. II. *Ad propriam libertatem remitti*

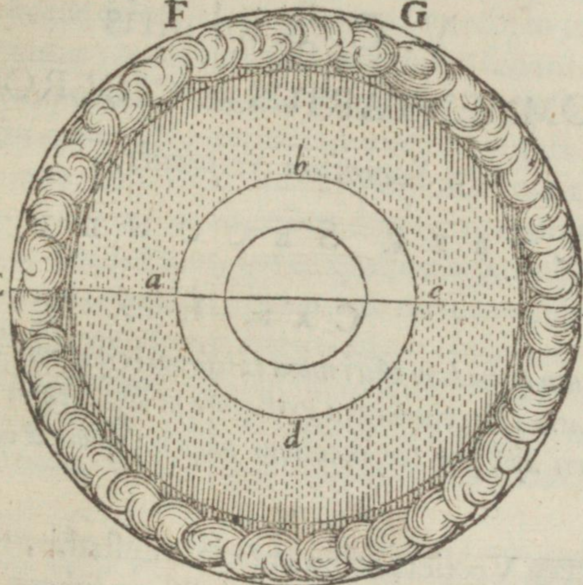
cum alia innumera ſunt argumenta; tum præcipue imbres, qui in terram ex omni aeris parte labuntur. nec enim in hanc ſolam quam habitamus ſuperficiem decidunt: ſed & in latera, quibus in terra globoſitas ſphæralis efficitur, & in partem alteram, quæ ad nos habetur inferior, idem imbrium caſus eſt. nam ſi aër terreni frigoris exhalatione denſatus in nubem cogitur, [2] & ita abrumpit imbres, aër autem univerſam terram circumfuſus ambit: proculdubio ex omni parte aëris, præter uſtam calore perpetuo, liquor pluvialis emanat, qui undique in terram, quæ unica eſt ſedes ponderum, defluit. Quod qui reſpuit, ſupereſt ut æſtimet extra hanc unam ſuperficiem, quam incolimus, quicquid nivium imbriumve vel grandinum cadit, hoc totum in cælum de aëre defluere. cœlum enim ab omni parte terræ æquabiliter diſtat; & ut à noſtra habitatione, ita & à lateribus & à parte quæ ad nos habetur inferior pari altitudinis immenſitate ſuſpicitur. Niſi ergo omnia pondera ferrentur in terram; imbres qui extra latera terræ defluunt non in terram ſed in cœlum caderent. quod vilitatem joci ſcurrilis excedit. Eſto enim terræ ſphæra, cui adſcripta ſunt A, B, C, D. circa hanc ſit aëris orbis, cui adſcripta ſunt E, F, G, L, M. & utrumque orbem, id eſt, terræ & aeris, dividat linea ducta ab E, uſque ad L, erit ſuperior iſta quam poſſidemus, & illa ſub pedibus. Niſi ergo caderet omne pondus in terram; parvam nimis imbrium partem terra ſuſciperet ab A, uſque ad C. latera vero aëris, id eſt, ab F, uſque ad E, & a G, uſque ad L, humorem ſuum in aërem cælumque dejicerent: de inferiore autem cœli hemi-

fauſtum nomen indicio eſt. II. 4. *Si tardior leniorve ictus incidit, graviorem* ſonum præſtat. *Indicio eſt virga.* cap. 14. *Non eſſe omnia immobilia adſpectus ipſe indicio eſt.* 1 Sat. 1. *Quod licito fieri Platonis dialogi teſtimonio ſunt.* & cap. 7. *Simulacrum ejus indicio eſt.* Et ſæpius. *Gronov.*

2. *Et ita abrumpit imbres*] Mss. omnes *abrumpit in imbres*, quorum ſcripturam meliorem judico. II. 1. *Cogente natura, ut in ſonum erumpat duorum corporum violenta colliſio.* Hæc ibi membranarum lectio, non *deſinat.* 1 Sat. 8. *Quod donec erumpat in lucem, mollibus naturæ vinculis detinetur.* Sic prorumpere in verba ſupra cap. 6. *Poſt ter ſeptenos ſonus ejus in verba prorumpit.* Gronov.

ſphæri[c]

ſphærio pluvia in exteriora & ideo naturæ incognita defflueret, ſicut oſtendit ſubjecta deſcriptio. Sed hoc vel refelle-

re dedignatur ſermo ſobrius: quod ſic abſurdum eſt, ut ſine argumentorum patrocinio ſubruatur. reſtat ergo ut indubitabili ratione monſtratum ſit, in terram ferri omnia nutu ſuo pondera. Iſta autem, quæ de hoc dicta ſunt, opitulantur nobis & ad illius loci diſputationem quæ antipodas eſſe commemorat. Sed hic inhibita continuatione tractatus ad ſecundi commentarii volumen diſputationem ſequentium reſervemus.

Commentarii libri primi finis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris COMMENTARIUS EX CICERONE *In Somnium Scipionis.*

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Concentum quemdam effici motu cæleſtium corporum, & quomodo ratio ejus concentus à Pythagora ſit deprehenſus: tum qui numeri apti ſint conſonantibus muſicis; quotque conſonantiæ ſint.

SVperiore commentario, Euſtathi, [1] luce mihi dilectior fili, uſq; ad ſtelliferæ ſphęræ curſum & ſubjectarum ſeptem ſermo proceſſerat. nunc jam de muſica carũ modulatione diſputetur. *Quis hic, inquã, quis eſt, qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt, inquit, ille, qui intervallis disjunctus imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis impulſu & motu ipſorũ orbium efficitur, & acuta cum gravibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit. nec enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt: & natura fert, ut extrema ex altera parte graviter, ex altera autem acute ſonent. Quam ob cauſam ſummus ille cæli ſtellifer curſus, cujus converſio eſt concitatior, acute excitato movetur ſono, graviſſimo autem hic lunaris atque infimus. nam terra nona immobilis manens*

[1] LVce mihi dilectior] Mss. diverſitate ſua me adducunt, ut cenſeam ſcriptum ſcribendumque eſſe *luce mihi charior dilectiorque*, quomodo diſertim eſt in chartaceo & editionibus. *Gronov.*

2. In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nens ima ſede ſemper hæret complexa mundi medium locum. illi autem octo curſus, ² in quibus eadem vis eſt modorum, ſeptem efficiunt diſtinctos intervallis ſonos: qui numerus rerum omnium fere nodus eſt, quod docti homines nervis imitati atque cantibus, aperuerunt ſibi reditum in hunc locum. Expoſito ſphærarum ordine motuque deſcripto quo ſeptem ſubjectę in contrarium cælo feruntur; conſequens eſt ut, qualem ſonum tantarum molium impulſus efficiat, hic requiratur. ex ipſo enim circumductu orbium ſonum naſci neceſſe eſt: quia percuſſus aër ipſo interventu ictus vim de ſe fragoris emittit, ipſa cogente natura ut in ſonum deſinat duorum corporum violenta colliſio. Sed is ſonus, qui ex qualicumque aëris ictu naſcitur, aut dulce quiddam in aures & muſicum defert, aut ineptum & aſperum ſonat. nam, ſi ictum obſervatio numerorum certa moderetur, ³ compoſitum ſibique conſentiens modulamen editur. at, cum increpat tumultuaria & nullis modis gubernata colliſio, fragor turbidus & inconditus offendit audi-

2. *In quibus eadem vis eſt modorum*] Olim legebatur hic, ut eſt in Mss. *in quibus eadem vis eſt duorum, ſeptem efficiunt.* Suppoſuerunt hic *modorum*: at capite quarto, ubi eadem verba repetuntur, reliquerunt *duorum* magno vel inconſtantiæ vel diſſolutionis probro. Retinendum autem utrobique *duorum*, niſi Ciceronem quoque volunt ſibimet ipſum reſponſare. Senſus eſt, quamvis ſint octo curſus vel orbes, qui ſinguli edunt muſicum ſonum, non tamen octo diverſos effici ſonos, ſed tantummodo ſeptem, quia duorum, nempe Veneris & Mercurii, eadem vis, idem ſonus. At ecce tibi apud Ciceronem uno ex codice reddiderunt *in quibus eadem vis eſt duorum Mercurii & Veneris.* At mihi exploratum eſt has tres voces eſſe ab interprete, ac per errorem librarii quocunque illo in codice addita: quum Cicero de induſtria caverit ne nominibus iſtis ſphærarum frequentius uteretur, quo auguſtior eſſet obſcuritas. Sed ajunt ſine his locum fore obſcuriſſimum omnibus, præterquam Aſtronomis. Certe omnibus, qui nihil legerunt. Nam qui Macrobio dederunt operam, ſciunt hujus ipſius libri cap. 4. haberi: *Octo ſunt igitur, quæ moventur: ſed ſeptem ſoni ſunt, qui concinentiam de volubilitate conficiunt: propterea, quia Mercurialis & Venerius orbis pari ambitu comitati ſolem, viæ ejus tanquam ſatellites obſequūtur, & ideo a nonnullis aſtronomiæ ſtudentibus eandem vim ſortiri exiſtimantur.* Eodē pertinet, quod c. 11. *Nam curſus quidem Veneris atque Mercurii pæne par ſoli eſt.* Nec diverſa habes l. 1. c. 19 Et accepit à Platone, cujus eſt in libro de anima mundi. Δύο δ᾽ ἰσόδρομοι ἀελίῳ ἐντὶ, Ἑρμῶς τε ϗ Ἥρας, τὸν Ἀφροδίτας ϗ φωσφόρον τοὶ πολλοὶ καλέοντι. Gro.

3. *Compoſitum, ſibique conſentiens modulamen editur*] Alias eſt *educitur.* Ego præeunte marginali lectione *efficitur*, refingam, *elicitur.* Pontan.

 4. *Igni-*

auditum. in cœlo autem conſtat nihil fortuitum, nihil tumultuarium provenire; ſed univerſa illic divinis legibus & ſtata ratione procedere. Ex his inexpugnabili ratiocinatione collectum eſt, muſicos ſonos de ſphærarum cæleſtium converſione procedere: quia & ſonum ex motu fieri neceſſe eſt, & ratio, quæ divinis ineſt, fit ſono cauſa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium Graiæ gentis hominum mente concepit: & intellexit quidem compoſitum quiddam de ſphæris ſonare propter neceſſitatem rationis, quæ à cæleſtibus non recedit; ſed quæ eſſet illa ratio, vel quibus obſervanda modis non facile deprehendebat: cumque eum fruſtra tantæ tamque arcanæ rei diuturna inquiſitio fatigaret, fors obtulit quod cogitatio alta non reperit. cum enim caſu præteriret in publico fabros ignitum ferrum ictibus mollientes, in aures ejus malleorum ſoni certo ſibi reſpondentes ordine repente ceciderunt: in quibus ita gravitati acumina conſonabant, ut utrumque ad audientis ſenſum ſtata dimenſione remearet; & ex variis impulſibus unum ſibi conſonans naſceretur. Hic, occaſionem ſibi oblatam ratus deprehendendi oculis & manibus, quod olim cogitatione quærebat, fabros adit, & imminens operi curioſius intuetur annotans ſonos, qui de ſingulorum lacertis conficiebantur. quos cum ferientium viribus adſcribendos putaret; jubet ut inter ſe malleolos mutent. quibus mutatis ſonorum diverſitas ab hominibus recedens malleolos ſequebatur. tunc omnem curam ad pondera eorum examinanda vertit: cumque ſibi diverſitatem ponderis, quod habebatur in ſingulis, annotaſſet; aliis ponderibus in majus minuſve excedentibus fieri malleos imperavit, quorum ictibus ſoni nequaquam prioribus ſimiles nec ita ſibi conſonantes exaudiebantur:

tunc

4. *Ignitum &c. mollientes*] Modius ex Ms. *molientes*. Horat. tamen Sat. 4. l. 1. *Dum ferrum molliat ignis*. Attamen illa MSti. lectio haudquaquam inſuper habenda, dixitque Ovidius II. de Arte. *Iam molire animum, qui duret, & adſtrue formam. Solus ad extremos pervenit ille rogos.* Sic & Maro, *moliri claſſem moliri habenas.* Et Terent. *dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.* Pontan.

Cogitatio

tunc animadvertit concordiam vocis lege ponderum provenire; collectiſque omnibus numeris, quibus conſentiens ſibi diverſitas ponderum continebatur, ex malleis ad fides vertit examen; & inteſtina ovium vel boum nervos tam variis ponderibus illigatis tetendit, qualia in malleis fuiſſe didicerat: taliſque ex his concentus evenit, qualem prior obſervatio non fruſtra animadverſa promiſerat, adjecta dulcedine quam natura fidium ſonora præſtabat. Hic Pythagoras tanti ſecreti compos deprehendit numeros ex quibus ſoni ſibi cōſoni naſcerentur: adeo ut fidibus ſub hac numerorum obſervatione compoſitis certæ certis, aliæque aliis convenientium ſibi numerorum concordia tenderentur; ut una impulſa plectro, alia licet longe poſita ſed numeris conveniens ſimul ſonaret. ex omni autem innumera varietate numerorum pauci & numerabiles inventi ſunt, qui ſibi ad efficiendum muſicam convenirent. Sunt autem hi ſex omnes; epitritus, hemiolius, duplaris, triplaris, quadruplus & epogdous. Et eſt epitritus, cum de duobus numeris major habet totum minorem & inſuper ejus tertiam partem; ut ſunt quatuor ad tria. nam in quatuor ſunt tria, & tertia pars trium, id eſt, unum. & is numerus eſt vocatus epitritus: deque eo naſcitur ſymphonia quæ appellatur διὰ τεσσάρων. Hemiolius eſt, cum de duobus numeris major habet totum minorem, & inſuper ejus medietatem; ut ſunt tria ad duo. nam in tribus ſunt duo & media pars eorum, id eſt, unum. & ex hoc numero, qui hemiolius dicitur, naſcitur ſymphonia quæ appellatur διὰ πέντε. Duplaris numerus eſt, cum de duobus numeris minor bis in majore numeratur; ut ſunt quatuor ad duo. & ex hoc duplari naſcitur ſymphonia, cui nomen eſt διὰ πασῶν. Triplaris autem cum de duobus numeris minor ter in majore numeratur; ut ſunt tria ad unum. & ex hoc numero ſymphonia procedit, quæ dicitur διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε. Quadruplus eſt, cum de duobus numeris minor qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ter in majore numeratur; ut ſunt quatuor ad unum; qui numerus facit ſymphoniā, quam dicunt δὶς διὰ πασῶν. Epogdous eſt numerus, qui intra ſe habet minorem & inſuper ejus octavam partem, ut novem ad octo; quia in novem & octo ſunt & inſuper octava pars eorum, id eſt, unum. hic numerus ſonum parit, quem tonon muſici vocaverunt. ſonum vero tono minorem veteres quidem ſemitonium vocitare voluerunt. ſed non ita accipiendum eſt, ut dimidius tonus putetur; quia nec ſemivocalem in litteris pro medietate vocalis accipimus. deinde tonus per naturam ſui in duo dividi ſibi æqua non poterit. cum enim ex novenario numero conſtet, novem autem numquam æqualiter dividantur; tonus in duas dividi medietates recuſat. ſed ſemitonium vocaverunt ſonum tono minorem: quem tam parvo diſtare à tono deprehenſum eſt, quantum hi duo numeri inter ſe diſtant, id eſt, ducenta quadraginta tria & ducenta quinquaginta ſex. Hoc ſemitonium Pythagorici quidem veteres dieſin nominabant: ſed ſequens uſus ſonum ſemitonio minorem dieſin conſtituit nominandum. Plato ſemitonium limma vocitavit. Sunt igitur ſymphoniæ quinque, id eſt, διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, καὶ δὶς διὰ πασῶν. ſed hic numerus ſymphoniarum ad muſicam pertinet, quam vel flatus humanus intendere vel capere poteſt humanus auditus. ultra autem ſe tendit harmoniæ cæleſtis acceſſio, id eſt, uſque ad quater διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε. nunc interim de his, quas nominavimus, diſſeramus. Symphonia diateſſaron conſtat de duobus tonis & ſemitonio; ut minutias, quæ in additamento ſunt, relinquamu[s], ne difficultatem creemus: & fit ex epitrito. diapente conſtat ex tribus tonis & hemitonio; & fit de hemiolio. diapaſon conſtat de ſex tonis; & fit de duplari. verum διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε conſtat ex novem tonis & hemitonio; & fit de triplari numero. dis autem diapaſon continet tonos duodecim, & fit ex quadruplo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. II.

Plato quem in modum animam mundi ex numeris fabricatam eſſe docuerit; & quod hinc etiam probari poſſit concentum quemdam eſſe cæleſtium corporum.

HInc Plato poſtquam & Pythagoricæ ſucceſſione doctrinæ, & ingenii proprii divina profunditate, cognovit nullam eſſe poſſe ſine his numeris jugabilem competentiam: in Timæo ſuo mundi animam per iſtorum numerorum contextionem inffabili providentia dei fabricatoris inſtituit. cujus ſenſus, ſi huic operi fuerit appoſitus, plurimum nos, ad verborum Ciceronis, quæ circa diſciplinam muſicæ videntur obſcura, intellectum juvabit. Sed ne quod in patrocinium alterius expoſitionis adhibetur, ipſum per ſe difficile credatur; pauca nobis præmittenda ſunt, quæ ſimul utriuſque intelligentiam faciant lucidiorem. Omne ſolidum corpus trina dimenſione diſtenditur. habet enim longitudinem, latitudinem, profunditatem. nec poteſt inveniri in quolibet corpore quarta dimenſio: ſed his tribus omne corpus ſolidum continetur. Geometræ tamen alia ſibi corpora proponunt, quæ appellant mathematica, ¹ cogitationi tantum ſubjicienda, non ſenſui. Dicunt enim punctum corpus eſſe individuum, in quo neque longitudo neque latitudo neque altitudo deprehendatur: quippe quod in nullas partes dividi poſſit. hoc protractum efficit lineam, id eſt, corpus unius dimenſionis. longum eſt enim ſine lato, ſine alto; & duobus punctis ex utraque parte ſolam longitudinem terminantibus continetur. Hanc lineam ſi geminaveris, alterum mathematicum corpus efficies, quod duabus dimenſionibus æſtimatur longo latoque; ſed alto caret. (& hoc eſt quod apud

COgitationi tantum ſubjicienda] Libb. vett. *ſubjacentia*, quamvis I. 18. dixerit, *reliquo igne cæleſti lucem ſuam nimia ſubtilitate diffuſam non ſubjiciente conſpectui*. Gronov.

apud illos ſuperficies vocatur) punctis autem quatuor continetur, id eſt, per ſingulas lineas binis. ſi vero hæ duæ lineæ fuerint duplicatæ, ut ſubjectis duabus duæ ſuperponantur, adjicietur profunditas; & hinc ſolidum corpus efficietur, quod ſine dubio octo angulis continebitur: quod videmus in teſſera, quæ Græco nomine cubus vocatur. His geometricis rationibus applicatur natura numerorum. & μονὰς punctum putatur; quia ſicut punctum corpus non eſt, ſed ex ſe facit corpora; ita monas numerus eſſe non dicitur ſed origo numerorum. Primus ergo numerus in duobus eſt; qui ſimilis eſt lineæ de puncto ſub gemina puncti terminatione productæ. hic numerus, *duo*, geminatus de ſe efficit quatuor, ad ſimilitudinem mathematici corporis quod ſub quatuor punctis longo latoque diſtenditur. quaternarius quoque ipſe geminatus octo efficit; qui numerus ſolidum corpus imitatur: ſicut duas lineas diximus duabus ſuperpoſitas octo angulorum dimenſione integram corporis ſoliditatem creare, & hoc eſt, quod apud geometras dicitur, bis bina bis corpus eſſe jam ſolidum. Ergo à pari numero acceſſio uſque ad octo ſoliditas eſt corporis. ideo inter principia huic numero plenitudinem deputavit. Nunc oportet ex impari quoque numero quemadmodum idem efficiatur inſpicere. & quia tam paris quam imparis numeri monas origo eſt; ternarius numerus prima linea eſſe credatur. hic triplicatus novenarium numerum facit: qui & ipſe quaſi de duabus lineis longum latumque corpus efficit; ſicut quaternarius ſecundum de paribus efficit: item novenarius triplicatus tertiam dimenſionem præſtat: & ita à parte imparis numeri in viginti ſeptem, quæ ſunt ter terna ter, ſolidum corpus efficitur: ſicut in numero pari bis bina bis, qui eſt octonarius, ſoliditatem creavit. Ergo ad efficiendum utrobique ſolidum corpus monas neceſſaria eſt, & ſex alii numeri, id eſt, terni, à pari & impari. à pari quidem, duo, quatuor, octo. ab impari autem, tria, novem, viginti ſeptem.

Timæus

Timæus igitur Platonis in fabricanda mundi anima conſi-
ium divinitatis enuncians ait illam per hos numeros fuiſſe
ontextam, qui & à pari & ab impari cubum, id eſt, perfe-
tionem ſoliditatis efficiunt: non quia aliquid ſignificaret
llam habere corporeum; ſed ut poſſit univerſitatem ani-
nando penetrare, & mundi ſolidum corpus implere per nu-
neros ſoliditatis effecta eſt. Nunc ad ipſa Platonis verba
eniamus. nam cum de deo animam mundi fabricante lo-
ueretur, ait: [2] Primam ex omni fermento partem tulit.
inc ſumpſit duplam partem prioris; tertiam vero ſecundæ
emioliam ſed primæ triplam, & quartam duplam ſecundæ,
uintam tertiæ triplam, ſextam primæ octavam, & ſepti-
nam vicies ſepties à prima multiplicatam. poſt hoc, ſpatia
uæ inter duplos & triplos numeros hiabant, inſertis parti-
us adimplebat; ut binæ medietates ſingula ſpatia colliga-
ent. ex quibus vinculis hemiolii & epitriti & epogdoi na-
cebantur Hæc Platonis verba ita à nonnullis excepta ſunt;
t primam partem monada crederent, ſecundam, quam di-
i duplam prioris, dualem numerum eſſe conſiderent; ter-
iam, ternarium numerum, qui ad duo hemiolius eſt, ad
num triplus; & quartam, quatuor, qui ad ſecundum, id eſt,
d duo duplus eſt; quintam, novenarium, qui ad tertium, id
ſt, ad tria triplus eſt; ſextam autem octonarium, qui pri-
mum

2. *Primam ex omni fermento*] Verba latonis ſunt: Μίαν ἀφεῖλε τὸ πρῶτον ἀπὸ παντὸς μοῖραν. μετὰ δὲ ταύτην ἀφῄρει διπλασίαν ταύτης. τὴν δ' αὖ τρίτην, ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης. τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλῆν. πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης. τὴν δ' ἕκτην, τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν. ἑβδόμην δὲ ἑπτακαιεικοσαπλασίαν τῆς πρώτης. μετὰ δὲ ταῦτα ξυνεπληρῶτο τά τε διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα, μοίρας ἔτι ἐκεῖθεν ἀποτέμνων, καὶ τιθεὶς εἰς τὸ μεταξὺ τούτων, ὥστε ἐν ἑκάστῳ διαστήματι δύο εἶναι μεσότητας. τὴν μὲν ταὐτῷ μέρει τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχουσαν καὶ ὑπερεχομένην, τὴν δ' ἴσῳ μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχουσαν, ἴσῳ δ' ὑπερεχομένην, ἡμιολίων δὲ διαστάσεων καὶ ἐπιτρίτων καὶ ἐπογδόων γενομένων. Unde apparet novarum editionum mendum eſſe in τοῖς *ſextam primæ octavam*, & mutandum in *octuplam*, ut eſt in vett. libb. omnibus. *Gronov.*

3. *Alter-*

mum octies continet. at vero pars ſeptima in viginti & ſeptem fuit; quæ faciunt, ut diximus, augmentum tertium imparis numeri.3 Alternis ſaltibus enim,ut animadvertere facile eſt,proceſſit illa contextio: ut poſt monadem,quæ & par & impar eſt,primus par numerus poneretur,id eſt,duo; deinde ſequeretur primus impar, id eſt, tria; quarto loco ſecundus par; id eſt, quatuor; quinto loco ſecundus impar, id eſt, novem; ſexto loco tertius par, id eſt, octo; ſeptimo loco tertius impar, id eſt, viginti & ſeptem: ut, quia impar numerus mas habetur & par femina, ex pari & impari, id eſt, ex mari & femina naſceretur, quæ erat univerſa paritura, & ad utriuſque ſoliditatem uſque procederet quaſi ſolidum omne penetratura. Deinde ex his numeris fuerat componenda, qui ſoli continent jugabilem competentiam, quia omni mundo ipſa erat jugabilem præſtatura concordiam nam duo ad unum dupla ſunt; de duplo autem diapaſon ſymphoniam naſci jam diximus. tria vero ad duo hemiolium numerum faciunt, hinc oritur diapente. quatuor ad tria epitritus numerus eſt. ex hoc componitur diateſſaron. item quatuor ad unum in quadrupli ratione cenſentur. ex qu ſymphonia diſdiapaſon naſcitur. Ergo mundi anima, qua ad motum hoc quod videmus univerſitatis corpus impellit contexta numeris muſicam de ſe creantibus concinentiam neceſſe eſt ut ſonos muſicos de motu, quem proprio impuſu præſtat efficiat; quorum originem in fabrica ſuæ contextionis invenit. ait enim Plato, ut ſupra retulimus, auctorem animæ deum, poſt numerorum inter ſe imparium conte

tionem

3. *Alternis ſaltibus enim*] Vox *ſaltibus* Modio omiſſa. *Pontanus*. Tò *ſaltibus* in nullo exemplari invenio. Non tamen auſculto. I. 6. *Nec ſolum ſibi vicina & cohærentia comparantur: ſed eadem alternis ſaltibus cuſtoditur æqualitas.* Sed & neſcio unde chartaceus pro τοῖς *animadvertere facile eſt*, habet *an. poſſe eſt* cum quibuſdam editionibu etſi membranæ vulgatum ſervent. F te fuit: *anim. præſto eſt*, cujus explica primo ſuperſcripta, deinde gloſſæ cum invaſit. Supra I. 14. *Similes ſuper æquale ſolum cadentibus, quibus nuo ſine difficultate præſto ſit ſurg* Gronov.

P

tionem, hemioliis, epitritis, & epogdois, & limmate hiantia intervalla ſuppleſſe. ideo doctiſſime Tullius in verbis ſuis oſtendit Platonici dogmatis profunditatem. *Quis hic, inquam, quis eſt, qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt, inquit, ille qui intervallis disjunctus imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, impulſu & motu ipſorum orbium efficitur.* Vides ut intervalla commemorat, & hæc inter ſe imparia eſſe teſtatur; nec diffitetur rata ratione diſtincta: quia ſecundum Timæum Platonis imparium inter ſe intervalla numerorum, ratis ad ſe numeris, hemioliis ſcilicet, epitritis, & epogdois hemitoniiſque diſtincta ſunt; quibus omnis canora ratio continetur. Hinc enim animadvertitur, quia hæc verba Ciceronis numquam profecto ad intellectum paterent, niſi hemioliorum, epitritorum & epogdoorum ratione præmiſſa, quibus intervalla numerorum diſtincta ſunt, & niſi Platonicis numeris quibus mundi anima eſt contexta patefactis, & ratione præmiſſa cur ex numeris muſicam creantibus anima intexta ſit. hæc enim omnia & cauſam mundani motus oſtendunt, quem ſolus animæ præſtat impulſus, & neceſſitatem muſicæ concinentiæ, quam motui à ſe facto inſerit anima innatam ſibi ab origine.

CAP. III.

Aliis præterea indiciis ac rationibus concentum illum motuum cæleſtium poſſe oſtendi: quodque intervalla ea, quæ eſſe in anima ratione ſola intelliguntur, revera in ipſo mundi corpore deprehendantur.

HInc 1 Plato in republica ſua, cum de ſphærarum cæleſtium volubilitate tractaret, ſingulas ait Sirenas ſingulis

PLato in republica ſua *] Libro decimo hæc leguntur: ἐπὶ δὲ τῶν κύκλων αὐτοῦ ἄνωθεν ἐφ' ἑκάστου βεβηκέναι Σειρῆνα συμπεριφερομένην, φωνὴν μίαν ἱεῖσαν ἀνάτονον. ἐκ πασῶν δὲ ὀκτὼ οὐσῶν μίαν ἁρμονίαν ξυμφωνεῖν. Gronov.

2. Cau-

lis orbibus inſidere, ſignificans ſphærarum motu cantum
numinibus exhiberi. nam Siren dea canens Græco intelle-
ctu valet. theologi quoque novem muſas, octo ſphærarum
muſicos cantus & unam maximam concinentiam quæ con-
fit ex omnibus eſſe voluere. Unde Heſiodus in theogonia
ſua octavam muſam Vraniam vocat: quia poſt ſeptem va-
gas, quæ ſubjectæ ſunt, octava ſtellifera ſphæra ſuperpoſita
proprio nomine cœlum vocatur: & , ut oſtenderet nonam
eſſe & maximam, quam conficit ſonorum concors univerſi-
tas, adjecit;

Καλλιόπη θ' ἣ δὴ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων,

ex nomine oſtendens ipſam vocis dulcedinem nonam Mu-
ſam vocari (nam Καλλιόπη optimæ vocis Græca interpre-
tatio eſt)&, ut ipſam eſſe quæ confit ex omnibus preſſius in-
dicaret, aſſignavit illi univerſitatis vocabulum; videlicet,
ἣ δὴ προφερεστάτη ἁπασέων. nam & Apollinem ideo Μου-
σηγέτην vocant, quaſi ducem & principem orbium cete-
rorum, ut ipſe Cicero refert: *Dux & princeps & moderator
luminum reliquorum, mens mundi & temperatio.* Muſas eſſe
mundi 2 cantum etiam ſciunt, qui eas Camenas quaſi cane-
nas à canendo dixerunt. Ideo canere cœlum etiam theolo-
gi comprobantes ſonos muſicos ſacrificiis adhibuerunt; qui
apud alios lyra vel cithara, apud nonnullos tibiis aliisve mu-
ſicis inſtrumentis fieri ſolebant. in ipſis quoque hymnis
deorum per ſtropham & antiſtropham metra canoris verſi-
bus

2. *Cantum etiam ſciunt, qui eas Ca-
menas*] Quia, ut emendarent librario-
rum ineptias, editoribus nuperis ob-
vium non fuit, recidendum, quod affe-
ctum erat, cenſuerunt. In editionibus
enim ante Stephanum legas *etiam ru-
ſtici ſciunt*, ut & codex Leidenſis in
charta. At id ingenium agreſtibus tri-
buiſſe Macrobium facile aſperneris, &
aliud oſtendunt membranæ, quarum
antiquior ſic habet: *cantum eĩ ethruſci.
Erant q̃ eas.* Sine τῷ *ſciunt*: eſt autem
ſuprapoſitum *vel ruſtici ſciunt*. Secunda:
cantum etruſci ſciunt, qui eas. Non du-
bito, quin ſcripſerit auctor: *Muſas eſſe
mundi cantum etiam Etruſci ſcierunt, qui
eas.* Quod probare multis nihil attinet,
cum Etruſcæ circa iſta ſacra diſciplinæ
in veterum libris quam maxime ſunt
τεθρυλλημέναι. Niſi forte malis: *Muſas
eſſe mundi cantum & priſci ſcierunt.* Gr.

3. Mor

bus adhibebantur; ut per ſtropham rectus orbis ſtelliferi motus, per antiſtropham diverſus vagarum regreſſus prædicaretur. ex quibus duobus motibus primus in natura hymnus dicandus deo ſumpſit exordium. [3] mortuos quoque ad ſepulturam proſequi oportere cum cantu plurimarum gentium vel regionum inſtituta ſanxerunt, perſuaſione hac; quia poſt corpus animæ ad originem dulcedinis muſicæ, id eſt, ad cœlum redire credantur. nam ideo in hac vita omnis anima muſicis ſonis capitur; ut non ſoli qui ſunt habitu cultiores, verum univerſæ quoque barbaræ nationes cantus, quibus vel ad ardorem virtutis animentur, vel ad mollitiem voluptatis reſolvantur, exerceant: quia anima in corpus defert memoriam muſicæ cujus in cœlo fuit conſcia; & ita delinimentis canticis occupatur, ut nullum ſit tam immite tam aſperum pectus quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. hinc æſtimo & Orphei vel Amphionis fabulam, quorum alter animalia ratione carentia, alter ſaxa quoque [4] trahere cantibus referebantur, ſumpſiſſe principium: quia primi forte gentes vel ſine rationis cultu barbaras vel ſaxi inſtar nullo affectu mobiles ad ſenſum voluptatis canendo traxerunt. ita denique omnis habitus animæ cantibus gubernatur, ut & ad bellum progreſſui & item receptui canatur cantu & excitante & rurſus ſedante virtutem:

3. *Mortuos quoque ad ſepulturam proſequi oportere cum cantu*] Hinc apud Gloſſographum, ὕμνοι ἐπὶ τῶν νεκρῶν, *Neniæ*. Et apud Agellium, *Siticines dicti quod apud ſitos id eſt vita functos canebant*. Quales erant & *præficæ*, niſi quod lamentabilior harum fuerit clangor. Macrobius autem hoc loco quarundam gentium peculiare inſtitutum notat, quibus hilariores erant & gaudentes exequiæ. Et addit, *Hac perſuaſione id factum, quia poſt corpus animæ ad originem dulcedinis muſicæ, id eſt, ad cœlum redire credantur*. Fortaſſis itaque & Chriſtianorum eo ævo ritus hic aſpexerit Aurelius. D. Hieronymus in funere Fabiolæ: *Sonabant pſalmi & aurata templorum reboans in ſublime quatiebat aleluia*. Ubi adnotat erudititiſſimus Scholiaſtes, *canebatur aleluia quaſi gratulantium quod evolaſſet ad cœlum*. Hæc addenda iis, quæ annotata nuper de Funeribus Romanorum accuratiſſimo Kirchmanno lib. 2. cap. 6. ſub finem. *Pontan.*

4. *Trahere cantibus referebantur*] In omnibus antiq. habetur *ferebatur*. Deinde etiam *nullo affectu molles*, pro *mobiles*. Gronov.

5. Ægris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tem : *dat ſomnos adimitque*; nec non curas & immittit & retrahit : iram ſuggerit, clementiam ſuadet, corporum quoque morbis medetur. nam hinc eſt, quod 5 ægris remedia præſtantes præcinere dicuntur. 6 &, quid mirum ſi inter homines muſicæ tanta dominatio eſt, cum aves quoque, ut luſciniæ, ut cygni aliæve id genus, cantum veluti quadam diſciplina artis exerceant; nonnullæ vero vel aves vel terrenę ſeu aquatiles beluæ invitante cantu in retia ſponte decurrant; & paſtoralis fiſtula ad paſtum progreſſis quietem imperet gregibus? nec mirum. ineſſe enim mundanæ animæ cauſas muſicæ, quibus eſt intexta, prædiximus. ipſa autem mundi anima viventibus omnibus vitam miniſtrat,

Hinc hominum pecudumque genus vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus.

Iure igitur muſica capitur omne quod vivit; quia cæleſtis anima, qua animatur univerſitas, originem ſumpſit ex muſica. Hæc dum ad ſphæralem motum mundi corpus impellit ſonum efficit, qui intervallis eſt disjunctus imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, ſicut à principio ipſa contexta eſt. ſed hæc intervalla, quæ in anima quippe incorporea ſola æſtimantur ratione non ſenſu, quærendum eſt utrum & in ipſo mundi corpore dimenſio librata ſervaverit. & Archimedes quidem ſtadiorum numerum deprehendiſſe ſe credidit, quibus à terræ ſuperficie luna diſtaret & a luna Mercurius, à Mercurio Venus, ſol à Venere, Mars à ſole, à Marte Jupiter, Saturnus à Jove. ſed & à Saturni orbe uſque

5. *Ægris remedia præſtantes præcinere*] Illuſtrat & confirmat in his verbis Macrobium pater meus lib. II. obſervationum cap. I. *Gronov.*

6. *Et quid mirum ſi inter homines muſicæ tanta dominatio*] Cenſorinus : *Hominum quoque mentes ipſæ, quamvis Epicuro reclamante, divinæ ſuam naturam per cantus agnoſcunt. Denique, quo facilius ſufferant laborem vel in navis metu à vectore ſymphonia adhibetur.* Quibus in verbis bis peccatum. Primum lego : *divinam ſuam naturam.* Et hoc erit quod dixit Macrobius, *Anima in corpus defert memoriam muſicæ cujus in cælo fuit conſcia.* Deinde ; *navis meatu* vel, quod potius puto, *metatu*, vel *motu*. *Metare* enim proprie de re prolixa & longa. Maro de Serpente : *Metabat ſeſe circum loca*, &c. *Pontan.*

7. *Ad*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

que 7 ad ipſum ſtelliferum cœlum omne ſpatium ſe ratione emenſum putavit. quæ tamen Archimedis dimenſio à Platonicis repudiata eſt quaſi dupla & tripla intervalla non ſervans: & ſtatuerunt hoc eſſe credendum ut, quantum eſt à terra uſque ad lunam, duplum ſit à terra uſque ad ſolem, quantumque eſt à terra uſque ad ſolem, triplum ſit à terra uſque ad Venerem; quantumque eſt à terra uſque ad Venerem, quater tantum ſit à terra uſque ad Mercurii ſtellam; quantumque eſt ad Mercurium à terra, novies tantum ſit à terra uſque ad Martem; & quantum à terra uſque ad Martem eſt, octies tantum ſit à terra uſque ad Jovem; quantumque eſt à terra uſque ad Jovem, ſepties & vicies tantum ſit à terra uſque ad Saturni orbem. Hanc Platonicorum perſuaſionem Porphyrius libris ſuis inſeruit, quibus Timæi obſcuritatibus nonnihil lucis infudit; aitque eos credere ad imaginem contextionis animæ eſſe in corpore mundi intervalla, quæ epitritis, hemioliis & epogdois hemitoniiſque complentur & limmate; & ita provenire concentum. cujus ratio in ſubſtantia animæ contexta mundano quoque corpori, quod ab anima movetur, inſerta eſt unde ex omni parte docta & perfecta eſt Ciceronis aſſertio, qui intervallis imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, cœleſtem ſonum dicit eſſe disjunctum.

7. *Ad ipſum ſtelliferum cœlum*] Membranæ *curſum*, quam vocem à Macrobio etentam veroſimillimum eſt. *Gronov.*

CAP. IV.

Qui fiat ut inter ſonos cœleſtis illius concentus alius acutior ſit, alius gravior: quodnam ibi melodiæ ſit genus; & cur ſonus ille à nobis non audiatur.

NUnc locus admonet ut de gravitate & acumine ſonorum diverſitates quas aſſerit revolvamus. *Et natura fert ut extrema ex altera parte graviter, ex altera autem acute ſonent;*

nent; quam ob cauſam ſummus ille cœli ſtellifer curſus, cujus con-
verſio eſt concitatior, acute excitato movetur ſono, graviſſimo au-
tem hic lunaris atque infimus. Diximus numquam ſonum fie-
ri niſi aëre percuſſo. ut autem ſonus ipſe aut acutior aut
gravior proferatur, ictus efficit: qui, dum ingens & celer
incidit, acutum ſonum præſtat; 1 ſi tardior leniorve, gravio-
rem. indicio eſt virga; quæ, dum auras percutit ſi impulſu
cito feriat, ſonum acuit; ſi lentior, gravius ferit auditum. in
fidibus quoque idem videmus: quæ, ſi tractu artiore ten-
duntur, acute ſonant; ſi laxiore gravius. 3 Ergo & ſuperio-
res orbes, dum pro amplitudine ſua impetu grandiore vol-
vuntur, 4 dumque ſpiritu ut in origine ſua fortiore tendun-
tur, propter ipſam, ut ait, concitatiorem converſionem acu-
te excitato moventur ſono; graviſſimo autem hic lunaris
atque infimus: quoniam ſpiritu ut in extremitate langue-
ſcente jã volvitur, &, propter anguſtias quibus penultimus
orbis artatur impetu leniore convertitur. Nec ſecus pro-
bamus in tibiis; de quarum foraminibus vicinis ori inflantis
ſonus acutus emittitur; de longinquis autem 5 & termino
lon-

S*I tardior lentiorve*] Ad oram editio-
num veterum eſt, *leniorve*. Et fir-
mat quod ſequitur, *ſi leniore*; *in gravius*
ferit auditum. Ubi tamen libri alii *len-*
tiore. Sed illud retinuerim. *Pont.*

2. *Si lentior, gravius ferit auditum*]
Utrum induſtria an diſſimulatione
Pontani ſic exhibuerint typographi, pa-
rum liquet: certe alio modo allegat in
notis, quam habent editiones. Sed ce-
lare non poſſum lectionem optimæ
membranæ: *in gravius flectit auditum.*
Deinde *ἀντὶ τῶν ſi laxiore gravius*, Mo-
dius malit *gravius laxiore*, membranæ
gravius ſi laxiore, quas probem potius.
Gronov.

3. *Ergo & ſuperiores orbes, dum pro*
amplitudine ſua impetu grandiore vol-
vuntur] Capiet Macrobius de diurno
curſu, qui indubie concitatiſſimus in
ſupremis, ſi ambitionis videamus ad
inferiores orbes diſparitatem, & tamen
progreſſionis æqualitatem. Alias au-
tem, & aſpectu annui motus, Saturni
orbem tardiſſimum intelligi, pervulga-
tum eſt. *Pont.*

4. *Dumque ſpiritu ut in origine ſua for-*
tiore] Malim, *ſui*. Idem.

5. *Et termino longiore poſitis*] Expli-
canda hæc remittimus auctori ſuo; ne-
que enim videmus, quî tolerari poſſint.
Legimus interim cum primis exempla-
ribus, *de longinquis autem & termino*
proximis. Deinde reſtitue, *quanto ab*
origine ſua deorſum recedit, tanto, &c.
Quod non capientes nuper mutaverunt
eodem auſu, quo etiam Ovidium, nunc
tamen hac in parte ſuum opera & be-
neficio τῶ ἐν ποιητικοῖς ἐπιστημονεστάτου,
VIII. Met. 749. *Nec non & cætera tan-*
to Silva ſub hac, ſilvâ quanto jacet herba
ſub omni. Fortaſſis etiam hoc pacto
corri-

longiore poſitis gravior : item acutior per patentiora foramina, gravior per anguſta. & utriuſque cauſæ ratio una eſt; quia ſpiritus ubi incipit fortior eſt, defectior ubi deſinit : & quia majorem impetum per majus foramen impellit; contra autem in anguſtis contingit & eminus poſitis. Ergo orbis altiſſimus & ut in immenſum patens & ut ſpiritu eo fortiore, quo origini ſuæ vicinior eſt, incitatus ſonorum de ſe acumen emittit. Vox ultimi & pro ſpatii brevitate & pro longinquitate jam frangitur. Hinc quoque apertius approbatur ſpiritum, quantum ab origine ſua deorſum recedit, tantum circa impulſum fieri leniorem; ut circa terram, quæ ultima ſphærarum eſt, tam concretus tam denſus habeatur, ut cauſa ſit terræ in una ſede ſemper hærendi; nec in quamlibet partem permittatur moveri obſeſſa undique circumfuſi ſpiritus denſitate. in ſphæra autem ultimum locum eſſe qui medius eſt antecedentibus jam probatum eſt. Ergo univerſi mundani corporis ſphæræ novem ſunt. prima illa ſtellifera, quæ proprio nomine cœlum dicitur & aplanes apud Græcos vocatur, arcens & continens ceteras. hæc ab oriente ſemper volvitur in occaſum. ſubjectæ ſeptem, quas vagas dicimus, ab occidente in orientem feruntur. nona terra ſine motu. Octo ſunt igitur quæ moventur : ſed ſeptem ſoni ſunt, qui concinentiam de volubilitate conficiunt; propterea quia Mercurialis & Venerius orbis pari ambitu comitati ſolem viæ ejus tamquam ſatellites obſequuntur, & ideo à nonnullis aſtronomiæ ſtudentibus eamdem vim ſortiri exiſtimantur. unde ait : *illi autem octo curſus, in quibus eadem vis eſt duorum, ſeptem efficiunt diſtinctos intervallis ſonos; qui numerus rerum omnium fere nodus eſt* : Septenarium autem numerum rerum omnium nodum eſſe plene cum de numeris ſuperius loqueremur expreſſimus. ad illuminandum, ut æſtimo, obſcurita-

orrigendus Macrobius hoc lib. cap. 1. bi vulgo : *quem tam parvo diſtare à to- deprehenſum eſt, quantum hi duo numeri diſtant*. Fortaſſis inquam] ibi reponendum *quanto*. Gronov.

6. *A nonnullis Aſtronomiæ ſtudentibus*]

ſcuritatem verborum Ciceronis de muſica tractatus ſuccinctus à nobis qua licuit brevitate ſufficiet. nam netas & hypatas aliarumque fidium vocabula percurrere, & tenorum vel limmatum minuta ſubtilia, & quid in ſonis pro littera, quid pro ſyllaba, quid pro integro nomine accipiatur aſſerere, oſtentantis eſt non docentis. nec enim, quia fecit in hoc loco Cicero muſicæ mentionem, occaſione hac eundum eſt per univerſos tractatus, qui poſſunt eſſe de muſica: quos, quantum mea fert opinio, terminum habere non æſtimo: ſed illa ſunt perſequenda, quibus verba, quæ explananda receperis, poſſint liquere: quia in re naturaliter obſcura qui in exponendo plura quam neceſſe eſt ſuperfundit, addit tenebras non adimit denſitatem. unde finem de hac tractatus parte faciemus, adjecto uno quod ſcitu dignum putamus: quia cum ſint melodiæ muſicæ tria genera, enarmonium, diatonum & chromaticum, primum quidem propter nimiam ſui difficultatem ab uſu receſſit; tertium vero eſt infame mollitie. unde medium, id eſt, diatonum, mundanæ muſicæ doctrina Platonis adſcribitur. Nec hoc inter prætereunda ponemus, quod muſicam perpetua cæli volubilitate naſcentem ideo claro non ſentimus auditu, quia major ſonus eſt quam ut humanarum [6] aurium percipiatur anguſtiis. nam, ſi Nili catadupa ab auribus incolarum amplitudinem fragoris excludunt, quid mirum ſi noſtrum ſonus excedit auditum quem mundanæ molis impulſus emittit? nec enim de nihilo eſt quod ait: *qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus?* ſed voluit intelligi, quod ſi ejus, qui cæleſtibus meruit intereſſe ſecretis, completæ aures ſunt ſoni magnitudine; ſupereſt ut ceterorum hominum ſenſus mundanæ concinentiæ non capiat auditum. ſed jam tractatum ad ſequentia conferamus.

CA

bus] Lego apud Senecam, *ea philoſophiæ vis, ut non ſolum ſtudentes, ſed etiam converſantes juvet*. Et iterum, *Minore labore opus eſt ſtudentibus in diem*. Pontan.

7. *Aurium percipiatur anguſtiis*] R *cipiatur* membrana vetuſtior. Alte *aurium anguſtia recipiat*. Sed prima præpono. *Gronov*.

1. *Vi*

CAP. V.

Terræ medietatem eam, in qua nos ſumus, quinque eſſe diſtinctam zonis: quodque ex iis duæ tantum ſint habitabiles; quarum altera habitetur à nobis, alteram qui incolant homines ignoretur, tum vero & in reliqua terræ medietate zonas eſſe eaſdem; & inter illas duas quoque ab hominibus habitari.

1 *VIdes habitari in terra raris & anguſtis locis* 2 *& in ipſis quaſi maculis ubi habitatur vaſtas ſolitudines interjectas; eoſque, qui incolunt terram, non modo interruptos ita eſſe ut nihil inter*

VIdes habitari in terra raris & anguſtis locis*] Senecæ locum Natural. Quæſtion. lib. 1. ſub Prologi finem hac occaſione correxerim. Vulgatur: *Quid tibi inquam iſta proderin:? Si nihil aliud, hoc certe, ſciam omnia anguſta eſſe.* Correxerim, inquam, *cætera ſciam omnia anguſta eſſe.* Facit pro hac mente ſententia præmiſſa & illa paulo ante verba: *Nec poteſt ante contemnere porticus & lacunaria ebore fulgentia & penſiles ſilvas & derivata in domos flumina, quam totum circumeat mundum, & terrarum orbem ſuperne deſpiciens, anguſtum & magna ex parte opertum mari, etiam a parte qua extat late ſqualidum, & aut uſtum aut rigentem, ſibi ipſe ait; Hoc eſt punctum quod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Et iterum Epiſtol. 120. *Maximum argumentum eſt animi ab altiori venientis ſede, ſi hæc in quibus verſatur humilia judicat & anguſta.* Pont.

2. *Et in ipſis quaſi maculis, ubi habitatur*] Hac forma inſulas *nævulos maris* elegantiſſime dixit in libello de Mundo Apuleius: *Minores*, inquit, *ut nævuli quidam per apertas ponti ſunt ſparſæ regiones.* Quam lectionis venuſtatem debemus Cl. Vir. Vulcanii Manuſcripto. Nam alias editur, *ut nebulæ quidem.* Et ſtatim ejuſdem Apuleiani libelli eodem capite locus, qui huc quoque facat, in mendo etiamnum manet, & neſcio an juvare potuerit idem ille codex, certe non juvit. Exſtat pag. 64. *Multæ aliæ urbes admodum ſparſæ hanc noſtram inſulam, id eſt, hunc terrarum orbem, ornamentis ſuis pingunt & continuatione, ut quibuſdam ſertis, coronant.* At obſecro quænam iſtæ urbes ſive oppida ſint, hunc terræ orbem tam decore cingentia? Ego interpretem nullum reperio nec puto reperiri. Quocirca ingenio duce, &, niſi valde fallar, certiſſima correctione expedio, *Multæque aliæ, tuberes admodum.* περὶ τῶν νήσων φύσεως ϗ θέσεως omnis hic ſermo. Ideoque Apuleius Ariſtotelis mentem proprie & preſſe ſublegens μεγίστας νήσους interpretatus eſt, *aggeres inſularum.* Minuſculas vero quas Philoſophus μικρὰς appellavit ϗ οὐκ ὀλίγας, ille metaphoræ ſuæ memor *tuberes admodum ſparſas* aptiſſime extulerat ſi per imperitos licuiſſet. Nos reducamus περιλογίῃ huic convenientiſſimam vocem. Petron. *lævior are, vel rotundo Horti tubere, quod creavit unda.* Et Martialis:

> *Læta ſuburbanis mittuntur apyrina ramis,*
> *Et vernæ tuberes: quid tibi cum Libycis?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

inter ipſos ab aliis ad alios manare poßit, ſed partim obliquos, partim tranſverſos, partim etiam adverſos ſtare vobis: à quibus exſpectare gloriam certe nullam poteris. cernis autem eandem terram quaſi quibuſdam redimitam & circumdatam circulis. é quibus duos maxime inter ſe diverſos & cæli verticibus ipſis ex utraque parte ſubnixos obriguiſſe pruina vides, medium autem illum & maximum ſolis ardore torreri. duo ſunt habitabiles; quorum auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt adverſa vobis urgent veſtigia, nihil ad veſtrum genus: hic autem alter ſubjectus aquiloni, quem incolitis, cerne quam tenui vos parte contingat. omnis enim terra quæ colitur à vobis anguſta verticibus, lateribus latior, parva quædam eſt inſula circumfuſa illo mari, quod Athlanticum, quod magnum, quem oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine quam ſit parvus vides. Poſtquam cœlum quo omnia continentur & ſubjectarum ſphærarum ordinem motumque ac de motu ſonum, cæleſtis muſicæ modos & numeros explicantem, & aërem ſubditum lunæ Tullianus ſermo per neceſſaria & præſenti operi apta ductus ad terram uſque deſcripſit; ipſius jam terræ deſcriptionem verborum parcus rerum fecundus abſolvit. etenim maculas habitationum, ac de ipſis habitatoribus alios interruptos adverſoſque obliquos etiam & tranſverſos alios nominando 3 terrenæ ſphæræ globoſitatem 4 ſermone tantũ non coloribus pinxit. Illud quoque non ſine perfectione doctrinæ eſt, quod cum aliis nos non patitur errare, qui terram ſemel cingi oceano crediderunt. nam, ſi dixiſſet; *omnis terra parva quædam eſt inſula, circumfuſa illo mari*; unum oceani ambitum dediſſet intelligi. ſed adjiciendo, *quæ colitur à vobis*, veram ejus diviſionem,

3. *Terrenæ ſphæræ globoſitatem ſermone tantum non coloribus pinxit*] Modii membranæ paulo aliter, & auctiores. Habent enim: *terrenæ ſphæræ globoſitatem tantum non coloribus pinxit, ſed veritate rei vel certiſsimis ſpatiis deſignavit.* Pontan.

4. *Sermone tantum non coloribus, &c.*] Prima vox abeſt ab utraque membrana, & omnino turbat ſententiam. In ſequentibus miror variari: edidit enim Iſaacius, *qui colitur à vobis*: In ſecunda membrana habetur *quod*, quaſi de mari id diceret, cum neceſſario requiratur *quæ*, ut eſt in optimâ. *Gronov.*

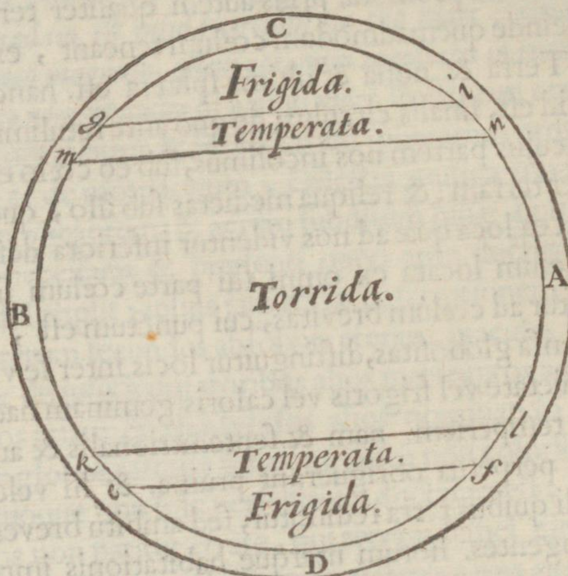
5. *Huju*

nem, de qua paulo poſt diſſeremus, noſſe cupientibus intelligendam reliquit. De quinque autem cingulis ne, quæſo, æſtimes duorum Romanæ facundiæ parentum Maronis & Tullii diſſentire doctrinam; cum hic ipſis cingulis terram redimitam dicat, ille iſdem, quas Græco nomine zonas vocat, aſſerat cœlum teneri. utrumque enim incorruptam veramque nec alteri contrariam retuliſſe rationem procedente diſputatione conſtabit. Sed ut omnia, quæ hoc loco explananda recepimus, liquere poſſint: habendus eſt primum ſermo de cingulis: quia ſitu eorum ante oculos locato cetera erunt intellectui proniora. prius autem qualiter terram coronent, deinde quemadmodum cœlum teneant, explicandum eſt. Terra & nona & ultima ſphæra eſt. hanc dividit horizon, id eſt, finalis circulus; de quo ante retulimus ergo medietas, cujus partem nos incolimus, ſub eo cœlo eſt, quod fuerit ſuper terram; & reliqua medietas ſub illo, quod dum volvitur ad ea loca quæ ad nos videntur inferiora deſcendit. in medio enim locata ex omni ſui parte cœlum ſuſpicit.
5 hujus igitur ad cœlum brevitas, cui punctum eſt, ad nos vero immenſa globoſitas, diſtinguitur locis inter ſe viciſſim preſſis nimietate vel frigoris vel caloris geminam nacta inter diverſa temperiem. nam & ſeptemtrionalis & auſtralis extremitas perpetua obriguerunt pruina. & hi velut duo ſunt cinguli quibus terra redimitur, ſed ambitu breves quaſi extrema cingentes. horum uterque habitationis impatiens eſt; quia torpor ille glacialis nec animali nec frugi vitam miniſtrat. illo enim aëre corpus alitur quo herba nutritur. medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu continui caloris uſtus ſpatium, quod & lato ambitu & prolixius occupavit, nimietate fervoris facit inhabitabile victuris. inter extremos vero & medium duo majores ultimis, medio minores

5. *Hujus igitur ad cœlum brevitas, cui punctum eſt*] Cœlo videlicet terra punctum eſt. Male alias, *quæ punctum eſt*. Quod ad oram, *cenpunctum eſt* proxime verum eſt, non tamen verum. Liquet ex filo orationis. *Pont.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nores ex utriuſque vicinitatis intemperie temperantur: in hiſque tantum vitales auras natura dedit incolis carpere. Et, quia animo facilius illabitur[6] concepta ratione quam ſermone deſcriptio; eſto orbis terræ cui adſcripta ſunt *a*, *b*, *c*, *d*. & circa, *a*, adſcribantur *n* & *l*; circa *b* autem *m* & *k*; & circa *c g & i*; & circa *d*, *e* & *f*. & ducantur rectæ lineæ à ſignis ad ſigna, quæ dicimus, id eſt à *g*, in *i*; ab *m*, in *n*: à *k*, in *l*: ab *e*, in *f*. ſpatia igitur duo adverſa ſibi, id eſt, unum à, *c*, uſque ad lineam quæ in, *i*, ducta eſt, alterum à, *d*, uſque ad lineam quæ in, *f*, ducta eſt, intelligantur pruina obriguiſſe perpetua.

eſt enim ſuperior ſeptemtrionalis, inferior auſtralis extremitas. medium vero ab, *n*, uſque in, *l*, zona ſit torrida, reſtat

ut

6. *Concepta ratione quam ſerm. deſ.*] Hæc Macrobii verbo incomprehenſibilia ſunt. Repone: *concepta ratio deſcriptione quam ſermone.* Sic habent libri omnes, & eſt horum ſenſus idem illis in cap. xxI. lib. I. *Quia facilior ad intellectum per oculos via eſt.* Nam deſcriptio auctori huic eſt figura, γραφὴ tabula. Infra cap. 6. de hac ipſa: *redeundum tibi eſt ad orbis terræ deſcriptionem.* cap. 7. *Vt inſtruit viſum antelata deſcriptio.* lib. I. cap. 21. *Zodiaci notis quas monſtrat in præſidium fidei advocata deſcriptio.* Et alibi. *Gronov.*

7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ut cingulus ab, *i*, uſque ad *n*, ſubjecto calore & ſuperiore frigore temperetur: rurſus ut Zona quæ eſt inter, *l*, & *f*, accipiat de ſuperjecto calore & ſubdito frigore temperiem. Nec excogitatas à nobis lineas, quas duximus, æſtimetur. circi ſunt enim de quibus ſupra retulimus, ſeptẽtrionalis & auſtralis & tropici duo. nam æquinoctialem hoc loco, quo de terra loquimur, non oportet adſcribi, qui opportuniore loco rurſus addetur. Licet igitur ſint hæ duæ *mortalibus ægris Munere conceſſæ divum*, quas diximus temperatas, non tamen ambæ zonæ hominibus noſtri generis indultæ ſunt: ſed ſola ſuperior quæ eſt ab, *i*, uſque ad, *n*, incolitur ab omni, quale ſcire poſſumus, hominum genere, Romani Græcive ſint vel barbari cujuſque nationis. Illa vero ab, *l*, uſque ad, *f*, ſola ratione intelligitur, quod propter ſimilem temperiem ſimiliter incolatur, ſed 7 à quibus, neque licuit umquam nobis nec licebit cognoſcere. interjecta enim torrida utrique hominum generi commercium ad ſe denegat commeandi. denique de quatuor habitationis noſtræ cardinibus, oriens, occidens, & ſeptemtrio ſuis vocabulis nuncupantur: quia ab ipſis exordiis ſuis ſciuntur à nobis. nam, etſi ſeptemtrionalis extremitas inhabitabilis eſt, non multo tamen eſt à nobis remota. quarto vero noſtrę habitationis cardini cauſa hęc alterum nomen dedit, ut meridies non auſtralis vocaretur; quia & ille eſt proprie auſtralis, qui de altera extremitate procedens adverſus ſeptemtrionali eſt: & hunc meridiem jure vocitari facit locus, de quo incipit nobis. nam, quia ſentiri incipit à medio terræ, in qua medii eſt uſus diei, ideo tamquam quidam medidies, una mutata littera, meridies nuncupatus eſt. Sciendum eſt autem quod ventus qui per hunc

7. *A quibus, neque licuit unquam nobis nec licebit cognoſcere*] Melior & verior ille apud Senecam Tragicum vates. In Medea:

- - *Venient annis*
Secula ſeris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Typhiſque novos
Detegat orbes; nec ſit terris
Vltima Thyle. Pont.

hunc ad nos cardinem pervenit, id eſt, auſter, ita in origine ſua gelidus eſt ut ad nos commēdabilis eſt blando rigore ſeptemtrio: ſed, quia per flammam torridæ Zonæ ad nos commeat, admixtus igni caleſcit; &, qui incipit frigidus, calidus pervenit. neque enim vel ratio vel natura pateretur ut ex duobus æquo preſſis rigore cardinibus, diſſimili tactu flatus emitteretur. Nec dubium eſt noſtrum quoque ſeptemtrionem ad illos, qui auſtrali adjacent, propter eamdem rationem calidum pervenire; & auſtrum corporibus eorum genino auræ ſuæ rigore blandiri. Eadem ratio nos non permittit ambigere quin per illam quoque ſuperficiem terræ, quæ ad nos habetur inferior, integer Zonarum ambitus, quæ hic temperatæ ſunt, eodem ductu temperatus habeatur; atque ideo illic quoque eædem duæ Zonæ à ſe diſtantes ſimiliter incolantur. aut dicat, quiſquis huic fidei obviare mavult, quid ſit quod ab hac eum definitione deterreat. nam ſi nobis vivendi facultas eſt in hac terrarum parte quam colimus; quia calcantes humum cœlum ſuſpicimus ſuper verticem, quia ſol nobis & oritur & occidit, quia circumfuſo fruimur aëre cujus ſpiramus hauſtu: cur non & illic aliquos vivere credamus ubi eadem ſemper in promptu ſunt? nam, qui ibi dicuntur morari, eamdem credendi ſunt ſpirare auram: quia eadem eſt in ejuſdem Zonalis ambitus continuatione temperies. idem ſol illis & obire dicetur noſtro ortu & orietur cum nobis occidet: calcabunt æque ut nos humum; & ſupra verticem ſemper cœlum videbunt. nec metus erit ne de terra in cœlum decidant; cum nihil umquam poſſit ruere ſurſum. ſi enim nobis quod aſſerere genus joci eſt, [8] deorſum habetur ubi eſt terra, & ſurſum ubi eſt cœlum

8. *Deorſum habetur, ubi eſt terra*] Prima (quod ſciam) hoc recepit Aſcenſiana, quam imitati Stephanus cum ſequutis editoribus. Sed Beroaldina, *genus joci eſt viſum, habetur, ubi.* Quod ferri poſſe vix puto, etſi omnes hoc modo quos vidi, Mss. libri, ut tamen diſcernere vix poſſis, *viſum, niſum*, an *inſum* voluerint ſcribere. Videtur latere gloſſa. Poſterior ætas pro deorſum uſurpavit *juſum*, ut ex Martyrologiis jam notatum eſt, in quibus inter alia Speuſippus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

lum: illis quoque ſurſum erit quod de inferiore ſuſpicient, nec aliquando in ſuperna caſuri ſunt. Affirmaverim quoque & apud illos minus rerum peritos hæc æſtimare de nobis, nec credere poſſe nos in quo ſumus loco degere; ſed opinari ſi quis ſub pedibus eorum tentaret ſtare caſurum. numquam tamen apud nos quiſquam timuit ne caderet in cœlum. ergo nec apud illos quiſquam in ſuperiora caſurus eſt: ſicut omnia nutu ſuo pondera in terram ferri ſuperius relata docuerunt. Poſtremo quis ambigat in 9 ſphæra terræ ea quæ inferiora dicuntur ſuperioribus ſuis eſſe contraria ut eſt oriens occidenti? nam in utraque parte par diametros habetur. cum ergo & orientem & occidentem ſimiliter conſtet habitari; quid eſt quod fidem hujus quoque diverſæ ſibi habitationis excludat? Hæc omnia non otioſus lector in tam paucis verbis Ciceronis inveniet. nam, cum dicit *terram cingulis ſuis redimitam atque circumdatam*, oſtendit per omne corpus terræ eamdem temperatorum cingulorum continuatam eſſe temperiem: &, cum ait *in terra maculas habitationum videri*, non eas dicit quæ in parte noſtræ habitationis nonnullis deſertis locis interpoſitis incoluntur. non enim adjiceret, *in ipſis maculis vaſtas ſolitudines interjectas*; ſi ipſas ſolitudines diceret, inter quas certæ partes macularum inſtar haberentur. ſed quia maculas dicit has quatuor, quas in duobus terræ hemiſphæriis binas eſſe ratio monſtravit, bene adjecit; *interjectas ſolitudines*. nam ſicut pars quæ habitatur à nobis multa ſolitudinum interjectione diſtinguitur: credendum eſt in illis quoque tribus aliis habitationibus ſimiles eſſe inter deſerta & culta diſtinctiones. Sed & quatuor habitationum incolas & relatione ſitus & ipſa quoque ſtandi qualitate depinxit. primum enim ait alios præter nos ita incolere

ous, Eleuſippus, & Meleuſippus narrantur *ligatis manibus ſuſum & pedibus uſum.* Fortaſſe hac voce nunc uſus fuit Macrobius, quamlibet ſuperſit dubitandi ratio. *Gronov.*

9. *In ſphæra terræ ea quæ inferiora*] Legendum vel cum membrana optima *terræ ita, quæ inf.* vel cum chartaceo, *terræ ita ea, quæ inf.* Gronov.

10. *Inter*

colere terram ut à ſe interrupti nullam meandi habeant ad ſe facultatem: & verba ipſa declarant non eum de uno hominum genere loqui in hac ſuperficie à nobis ſolius torridæ interjectione diviſa (ſic enim magis diceret, *ita interruptos ut nihil ab illis ad vos manare poſſit*) ſed dicendo, *ita interruptos ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit*, qualiter inter ſe illa hominum genera ſint diviſa ſignificat. Quod autem vere ad noſtram partem referretur adjecit dicendo de illis qui & à nobis & à ſe invicem diviſi ſunt; *partim obliquos, partim tranſverſos, partim etiam adverſos ſtare nobis.* interruptio ergo non unius generis à nobis ſed omnium generum à ſe diviſorum refertur; quæ ita diſtinguenda eſt. Hi quos ſeparat à nobis peruſta, quos Græci ἀντοίκους vocant, ſimiliter ab illis qui inferiorem zonæ ſuæ incolunt partem interjecta auſtrali gelida ſeparantur. rurſus illos ab ἀντοίκοις ſuis, id eſt, per noſtri cinguli inferiora viventibus interjectio ardentis ſequeſtrat: & illi à nobis ſeptẽtrionalis extremitatis rigore removentur. Et quia non eſt una omnium affinis continuatio; ſed interjectæ ſunt ſolitudines ex calore vel frigore mutuum negantibus commeatum: has terræ partes, quæ à quatuor hominum generibus incoluntur, maculas habitationum vocavit. Quemadmodum autem ceteri omnes veſtigia ſua figere ad noſtra credantur, ipſe diſtinxit: & auſtrales quidem aperte pronunciavit adverſos ſtare nobis, dicendo; *quorum auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt, adverſa nobis urgent veſtigia.* & ideo adverſi nobis ſunt, quia in parte ſphæræ quæ contra nos eſt morantur. Reſtat inquirere quos tranſverſos & quos obliquos nobis ſtare memoraverit. ſed nec de ipſis poteſt eſſe dubitatio, quin tranſverſos ſtare nobis dixerit inferiorem zonæ noſtræ partem tenentes, obliquos vero eos, qui auſtralis cinguli devexa ſortiti ſunt.

10. *Interjectione diviſa*] Magis placet cum Mss. & editis antiquis *diviſo*. Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. VI.

Quanta terræ ſpatia habitationi ceſſerint, quanta inculta ſint.

SUpereſt ut de terræ ipſius ſpatiis, quanta habitationi ceſſerint, quanta ſint inculta, referamus; id eſt, quæ ſit ſingulorum dimenſio cingulorum. Quod ut facile dinoſcas, redeundum tibi eſt ad orbis terræ deſcriptionem, quam paulo ante ſubjecimus; ut per notas adſcriptarum litterarum ratio dimenſionum lucidius explicetur. Omnis terræ orbis, id eſt, circulus qui univerſum ambitum claudit, cui adſcripta ſunt *a, b, c, d,* ab his qui eum ratione dimenſi ſunt, in ſexaginta diviſus eſt partes. habet autem totus ipſe ambitus ſtadiorum ducenta quinquaginta duo milia. ergo ſingulæ ſexageſimæ extenduntur ſtadiis quaternis milibus ducenis. & ſine dubio medietas ejus, quæ eſt à *d*, per orientem, id eſt per *a*, uſque ad *c*, habet triginta ſexageſimas & ſtadiorum milia centum viginti ſex. quarta vero pars, quæ eſt ab *a*, uſque ad *c*, incipiens à medio peruſtæ, habet ſexageſimas quindecim & ſtadiorum milia ſexaginta & tria. hujus quartæ partis menſura relata conſtabit totius ambitus plena dimenſio. [1] Ab *a*, igitur uſque ad *p*, quod eſt medietas peruſtæ, habet ſexageſimas quatuor; quæ faciunt ſtadiorum milia ſexdecim, cum octingentorum adjectione. ergo omnis peruſta partium ſexageſimarum octo eſt, & tenet ſtadiorum milia trigin-

A *B a igitur uſque ad* p, *quod eſt*] Hoc modo editiones omnes, cum tamen certus reſideat error in litera *p* hoc loco & inferius, item in litera *o*, quarum neutra eſt in ſuperiore deſcriptione. Itaque Aſcenſius novum ſchema hic appinxit, in quo p literam poſuit loco & n & o loco & i, quem tamen nemo ſecutus, ut opinor, quia in ſcriptis non reperiebant: & ex ſuo ingenio eam commentum eſſe Aſcenſium colligo inde, quod Macrobius novam ſphæram hic non repoſuit, ſed ad proximam remiſit lectorem, dicens, ei redeundum eſſe ad orbis terræ deſcriptionem, quam paulo ante ſubjecerat. Sed etiam in nullo Ms. invenio uſquam literas *p* vel *o*. Quare hic reſcribe cum iis: *ab a igitur uſque ad* n, *quod eſt*. Deinde: *qui temperatus eſt ab* n *uſque ad* i. Item, *& ſpatium frigidæ ab* i *uſque ad* c. Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

triginta tria & ſexcenta inſuper. latitudo autem cinguli noſtri qui temperatus eſt, id eſt, à *p*, uſque ad *o*, habet ſexageſimas quinque, quæ faciunt ſtadiorum milia viginti & unum. & ſpatium frigidæ ab *o*, uſque ad *c*, habet ſexageſimas ſex: quæ ſtadiorum tenent viginti quinque milia ducenta. Ex hac quarta parte orbis terrarum, cujus menſuram evidenter expreſſimus, alterius quartæ partis magnitudinē, ab *a*, uſque ad *d*, pari dimenſionum diſtinctione cognoſces. cum ergo quantum teneat ſphæræ ſuperficies, quæ ad nos eſt, omni in ſua medietate cognoveris: de menſura quoque inferioris medietatis, id eſt, à *d*, per *b*, uſque ad *c*, ſimiliter inſtrueris. modo enim quia orbem terræ in plano pinximus (in plano autem medium exprimere non poſſumus ſphæralem tumorem) mutuati ſumus altitudinis intellectum à circulo; qui magis horizon quam meridianus videatur. Ceterum volo hoc mente percipias, ita nos hanc protuliſſe menſuram, tamquam à *d*, per *a*, uſque ad *c*, pars terræ ſuperior ſit, cujus partem nos incolimus; & à *d*, per *b*, uſque ad *c*, pars terræ habeatur inferior.

CAP. VII.

In cœlo eaſdem ineſſe zonas quæ inſunt terræ; atque cauſam hujus diverſitatis eſſe Solem: qui ut acceſſu ſuo cauſa caloris eſt ita receſſu frigus inducit.

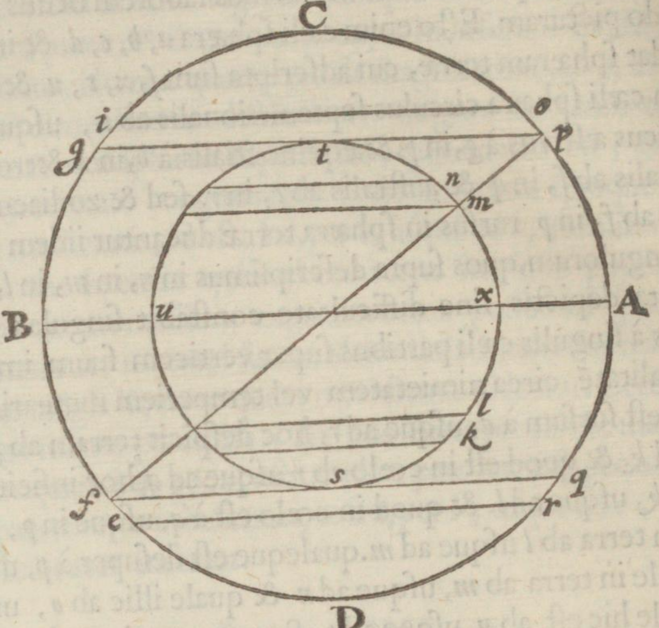
HOc quoque tractatu proprium ſortito finem, nunc illud quod probandum promiſimus aſſeramus, id eſt, hos cingulos & Maronem bene cœlo, & bene terræ aſſignaſſe Ciceronem; & utrumque non diſcrepantia ſed conſona eademque dixiſſe. natura enim cæli hanc in diverſis terræ partibus temperiem nimietatemque diſtinxit: & qualitas vel frigoris vel caloris, quæ cuilibet ætheris parti ſemel inhæſit, eamdem inficit partem terræ, quam deſpicit ambiendo. Et quia has diverſitates, quæ certis finibus terminantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

cingulos in cœlo vocarunt, neceſſe eſt totidem cingulos & hic intelligi: ſicut in breviſſimo ſpeculo, cum facies monſtratur ingens tenent in anguſto membra vel lineamenta ordinem quem ſua in vero digeſſerat amplitudo. Sed hic quoque aſſerendi quod dicitur minuemus laborem oculis ſubjiciendo picturam. Eſto enim cæli ſphæra *a, b, c, d.* & intra ſe claudat ſphæram terræ, cui adſcripta ſunt *ſ, x, t, u.* & ducatur in cæli ſphæra circulus ſeptemtrionalis ab *i*, uſque in *o.* tropicus æſtivus à *g*, in *p.* & æquinoctialis à *b*, in *a.* & tropicus hiemalis ab *f*, in *q* & auſtralis ab *e*, in *r.* ſed & zodiacus ducatur ab *f*, in *p.* rurſus in ſphæra terræ ducantur iidem limites cingulorum, quos ſupra deſcripſimus in *n*, in *m*, in *l*, in *k.* His ita depictis ſine difficultate conſtabit ſingulas terræ partes à ſingulis cæli partibus ſuper verticem ſuum impoſitis qualitatẽ circa nimietatem vel temperiem mutuari. nam quod eſt ſurſum à *d*, uſque ad *r*, hoc deſpicit terram ab *ſ*, uſque ad *k.* & quod eſt in cœlo ab *r*, uſque ad *q*, hoc inficit terram à *k.* uſque ad *l.* & quod in cœlo eſt à *q*, uſque in *p*, tale facit in terra ab *l* uſque ad *m*. qualeque eſt deſuper à *p*, uſque ad *o:* tale in terra ab *m*, uſque ad *n* & quale illic ab *o*, uſque ad *c*, tale hic eſt ab *n*, uſque ad *t*. Sunt autem in æthere extremitates ambæ, id eſt, à *d*, uſque ad *r*, & à *c*, uſque ad *o*, æterno rigore denſatæ. ideo, in terra idem eſt ab *ſ*, uſque ad *k*, & à *t*, uſque ad *n*. rurſus in cœlo, à *q*, uſque ad *p*, nimio calore fervet. ideo in terra quoque, ab *l* uſque ad *m*, idem fervor eſt. item ſunt in cælo temperies, ab *o*, uſque ad *p*, & à *q* in *r*. ideo ſunt hic quoque temperatæ, ab *n*, in *m*, & ab *l*, in *k.* æquinoctialis enim circulus, qui ab *a*, uſque ad *b*, ductus eſt, mediam ſecat peruſtam. Et ipſum autem ſciſſe Ciceronem, quod terreni cinguli cæleſtibus inficiantur, ex verbis

Ingulos in cœlo vocarunt] Supra ſimiliter *ſtadios* dixit, pag. 81. *Vltrecentos & ſexaginta ſtadios longitudinem in ſe continere non poterit. Centum enim & octoginta ſtadios*, &c. Gloſſarium: *Cingillus* στρόφιον. ζώνιον. Pontan.

verbis ejus oſtenditur. ait enim: *E quibus duo maxime inter ſe diverſos & cæli verticibus ipſis ex utraque parte ſubnixos obriguiſſe pruina vides.* Ecce teſtatur finale frigus eſſe de cœlo. idem quoq; de fervore medio dicit, *mediũ autem illum & maximum*

ſolis ardore torreri. Cum ergo manifeſte & rigorem de cæli verticibus & fervorem de ſole in terræ cingulos venire ſignaverit; oſtendit prius in cœlo hos eoſdẽ cingulos conſtituiſſe. Nunc, quoniam conſtitit eaſdem in cœlo & in terra zonas eſſe vel cingulos (hæc enim unius rei duo ſunt nomina) jam dicendum eſt, quæ cauſa in æthere hanc diverſitatem qualitatis efficiat. Peruſta duobus tropicis clauditur, id eſt, [2] à *g*, in *p*, tempore æſtivo: & ab *f*, in *q*, hiemali. ab au-

2. *A g, in* p *tempore æſtivo & ab f in q hiemali*] Hæc abſurdiſſima lectio quomodo inſinuaverit in editionem Stephani, quomodo fefellerit ab Tychone cœleſtia doctum Iſacium, mirari eſt. Quis enim vel ſomniavit unquam æquinoctialem aliis tropicis claud æſtivo, aliis hiberno tempore? & ſi tropicos mutare nonnunquam ſitum ſemel humano ingenio illis attribu tum? Nos re ipſa jubente εἰς Ἀ'φάννα mittimus furtivum illud *tempore*, quo ne

autem in *p*, zodiacum deſcribendo perduximus. ergo ſignum *o*, tropicus ille cancer habeatur, & ſignum *f*, capricornus. conſtat autem ſolem neque ſurſum ultra cancrum neque ultra capricornum deorſum meare; ſed, cum 3 ad tropicorum confinia pervenerit, mox reverti: unde & ſolſtitia vocantur. & quia æſtivus tropicus temperatæ noſtræ terminus eſt; ideo cum ſol ad ipſum finem venerit, facit nobis æſtivos calores de vicino urens ſenſu majore ſubjecta. illo denique tempore auſtrali generi reverti hiemem non poteſt ambigi; quia tunc ab illis ſol omni viæ ſuæ ſpatio recedit. rurſus, cum ad *f* ſignum, id eſt, ad capricornum venerit, facit hiemem nobis receſſu ſuo & illis vicinitate reducit æſtatem. Hic notandum eſt de tribus tantum cardinibus 4 in quamcumque domum ingredi ſolem; de quarto numquam. nam & ab ortu & ab occaſu feneſtra ſolem recipit; quippe quem orientem obeuntemque proſpectet. recipit & à meridie; quia omne iter ſolis in noſtro meridie eſt; ut inſtruit viſum antelata deſcriptio. numquam vero ſolem feneſtra ſeptemtrionis admittit; quia numquam à *p* ſigno, ad *o*, ſol accedit; ſed à *p*, ſemper retrocedendo nunquam fines poli ſeptemtrionalis attingit: & ideo numquam per hunc cardinem radius ſolis infunditur. Ejuſdem rei probationem umbra quoque cujuſlibet corporis ſufficiet adſtruere. nam & in occaſum cadit oriente ſole, & in ortum cum ſit occiduus: medio autem die, quia ſol meridiem tenet, in ſeptemtrionem umbra depellitur. in auſtrum vero circa noſtram habitationem impoſſibile eſt umbram cujuſlibet corporis cadere: quia ſemper in adverſam ſoli partem umbra jactatur. Adverſus autem auſtro apud nos ſol eſſe non poterit, cum numquam fines ſeptemtrionales attingat. Sane quoniam pars illa peru-

ſtæ,

nec primæ editiones nec librorum ſcriptorum quiſquam agnoſcit. *Gronov.*

3. *Ad tropicorum confinia*] Liber vetus *tropicorum ſigna*. Alter *tropicum ſignum*. Poſſis dubitare utrum ſit ſcribendum cum chartaceo *ad tropicûm confinia*, an *ad tropicorum finem*. Gron.

4. *In quamcunque domum*] Mss. omnes *ædem*. Gronov.

ſtæ, quę temperatę vicina eſt, admittit habitantes illic, id eſt, trans tropicum; quæcumque habitantur ſpatia umbram mittunt in auſtrum eo tempore quo ſol cancrum tenet. Tunc enim eis fit ſol ſeptemtrionalis, cum tropicum tenet; quod ab illis ad ſeptemtrionem recedit. Civitas autem Syene, quæ provinciæ Thebaidos poſt ſuperiorum montium deſerta principium eſt, ſub ipſo æſtivo tropico conſtituta eſt: & eo die, quo ſol certam partem ingreditur cancri hora diei ſexta (quoniam ſol tunc ſuper ipſum invenitur verticem civitatis) nulla illic poteſt in terram de quolibet corpore umbra jactari, ſed nec ſtylus hemiſphærii monſtrantis horas, quem γνώμωνα vocant, tunc de ſe poteſt umbram creare. & hoc eſt quod Lucanus dicere voluit, nec tamen plene, ut habetur, abſolvit. dicendo enim,

5 *Atque umbras numquam flectente Syene,*

rem quidem attigit, ſed turbavit verum. 6 non enim numquam flectit ſed uno tempore: quod cum ſua ratione retulimus. His relatis conſtat ſolem numquam egredi fines peruſtæ. quia de tropico in tropicum Zodiacus obliquatus eſt. manifeſta eſt igitur cauſa cur hæc zona flammis ſit ſemper obnoxia: quippe quam ſol totius æthereæ flammæ & fons & adminiſtrator, numquam relinquat. Ergo ambæ partes ultimæ, id eſt, ſeptemtrionalis & auſtralis, ad quas nunquam 7 ſolis calor accedit; neceſſario perpetua premuntur pruina: duas

5. *Atque umbras numquam flectente Syene*] Sugillat Macrobium Brodæus, quod verſu hoc Lucani perverſius legerit *nunquam*. Ipſe *nuſquam* reponit. At tu, utcunque legeris, habebit rationem Macrobiana nota. Verſus Poëtæ totus talis eſt:

- - *Calida medius mihi cognitus axis*
Ægypto, atque umbras nuſquam flectente Syene.

Si enim dicat cognitum ſibi etiam meridianum illius oppidi, quod umbras neſcit; ποιητικῶς dixerit nimis, nam umbras novit ſemper, præterquam exiſtente in tropico meridiano Cancri Sole. Si iccirco explicueris, quando umbras non flectit; mathematicum non poëtam intelliges. Et certe juvanda in pluribus potius vatum ſenſa, quam exigenda omnia ad rigidam normam. *Pont.*

6. *Non enim unquam flectit*] Membranæ auctiores *nunquam quidem flectit*. Gronov.

7. *Solis calor accedit*] Membran[æ] optima *ſolis accedit ardor*. Altera *ſoli[s] ardor accedit*. Certe utraque *ardor*, no[n] *calor*. ut cap. 8. *Inacceſſum eſt propte[r] nimium ſolis ardorem*. Gronov.

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

duas vero, ut diximus, temperat hinc atque illinc vicinia caloris & frigoris. denique in hac ipſa zona, quam incolimus, quæ tota dicitur temperata, partes tamen, quæ peruſto cingulo vicinæ ſunt, ceteris calidiores ſunt, ut eſt Æthiopia, Arabia, Ægyptus & Libya; in quibus calor ita circumfuſi aëris corpus extenuat; ut aut numquam aut raro cogatur in nubes; & ideo nullus pene apud illos uſus eſt imbrium. rurſus quæ uſque ad frigidæ fines preſſius accedunt; ut eſt palus Mæotis, ut regiones quas præterfluunt Tanais & Iſter, omniaque ſuper Scythiam loca, quorum incolas vetuſtas Hyperboreos vocavit, quaſi originem boreæ introrſum recedendo tranſiſſent, adeo æterna pene premuntur pruina, ut non facile explicetur quanta ſit illic frigidæ nimietatis injuria: loca vero quæ in medio temperatæ ſunt, quoniam ab utraque nimietate longe recedunt, veram tenent ſalutaremque temperiem.

CAP. VIII.

Obiter quomodo explicandus locus Virgilii primo Georgicôn de circulo zodiaco.

LOcus nos admonet ut (quoniam diximus, rem quæ à nullo poſſit refelli, utrumque tropicum circum Zodiaco terminos facere, nec umquam ſolem alterutrũ tropicũ excedere poſſe vel ſurſum vel deorſum meando; trans Zodiacum vero circum, id eſt, trans uſtam, quæ tropicis clauditur, 1 ex utraque parte 2 accipere temperatas) quæramus quid ſit quod ait Virgilius quem nullius umquam diſciplinæ error involvit;

- - - duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ divum: & via ſecta per ambas,
Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo.

videtur enim dicere his verſibus Zodiacum per temperatas ductum

EX *utraque parte accipere temperatas*] Scripſerit Macrob. *occipere.* Conſidera, & probabis. *Pont.*

2. *Accipere temperatas*] Qua in parte, oro, hoc præſtat vulgato ante Stephanum *incipere*, quod ſervant omnes Mss. & tamen in Stephanino voluit alius vetuſtatis ingenium conſiderando legere *occipere*. Gronov.

 3. *Et*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ductum & ſolis curſum per ipſas ferri; quod nec opinari fas eſt: quia neutrum tropicum curſus ſolis excedit. num igitur illud attendit quod diximus & intra tropicum in ea peruſtæ parte, quæ vicina eſt temperatæ, habitatores eſſe? nam Syene ſub ipſo tropico eſt: Meroë autem tribus milibus octingentis ſtadiis in peruſtam à Syene introrſum recedit: & ab illa uſque ad terram cinnamomi feracem ſunt ſtadia octingenta. & per hæc omnia ſpatia peruſtæ licet rari tamen vita fruuntur habitantes. ultra vero jam inacceſſum eſt; propter nimium ſolis ardorem. cum ergo tantum ſpatii ex peruſta vitam miniſtret; & ſine dubio circa viciniam alterius temperatæ, id eſt, antæcorum, tantumdem ſpatii habere peruſtæ fines 3 & parem manſuetudinem non negetur (paria enim in utraque parte ſunt omnia) ideo credendum eſt per poëticam tubam, quæ omnia ſemper in majus extollit, dixiſſe viam ſolis ſectam per temperatas: quoniam ex utraque parte fines peruſtæ in eo ſunt ſimiles temperatis, quod ſe patiuntur habitari. an forte poëtica licentia particulam pro ſimili pæne particula poſuit; & pro, *ſub ambas*, dicere maluit, *per ambas*? nam revera ductus Zodiaci ſub ambas temperatas ultro citroque pervenit, non tamen per ambas. Scimus autem & Homerum ipſum & in omnibus imitatorem hujus Maronem ſæpe tales mutaſſe particulas. an, quod mihi vero propius videtur, *per ambas*, pro, *inter ambas*, voluit intelligi? Zodiacus enim inter ambas temperatas volvitur, non per ambas. 4 familiariter autem, *per*, pro, *inter*

3. *Et parem manſuetudinem*] Modius legit *pari manſuetudine*, cui intercedunt omnes Leidenſes libri, & an ſit mutandum, cuivis videre præſto eſt. *Gronov.*

4. *Familiariter autem*, per, *pro*, inter, *ponere ſolet*] Nec aliter P. Arbiter illo verſu:

- - *Nec, vaga paſſim,* (*pas.*
Flumina per notas ibant morientia ri-

Per notas ripas, id eſt, *intra ripas*. Nec audio qui in nuperis & electiſſimis alias Notis *morientibus* hiſce *fluminibu[s]* mederi conatur, quaſi ſcriptum fuiſſe[t] Petronio:

- - *Nec vaga paſſim*
Flumina per notas ibant torrentia ripas

Hoc ſenſu: *vaga flumina paſſim torren-tia, tunc non ibant per notas ripas*. Sed ve-riſſimum eſt, quomodo poſui ego, & interpunxi. Non manebant, inquit, in tr

[i]nter, ponere ſolet; ſicut alibi quoque,

Circum perque duas in morem fluminis arctos.

neque enim anguis ſidereus arctos ſecat : ſed, dum & amplectitur & intervenit, circum eas & inter eas volvitur, non per eas. Ergo poteſt conſtare nobis intellectus, ſi *per ambas*, pro, *inter ambas*, more ipſius poëtæ dictum exiſtimemus. nobis aliud ad defenſionem, ultra hæc quæ diximus, non occurrit. Verum quoniam in medio poſuimus quos fines numquam via ſolis excedat; manifeſtum eſt autem omnibus quid Maro dixerit, quem conſtat erroris ignarum : erit ingenii ſingulorum invenire quid poſſit amplius pro abſolvenda hac quæſtione confiteri.

tra ripas ſuas flumina, paſſim vaga. Et ne hæſitet quiſpiam porro, ponam Manilianos verſus, lib. 4. Aſtronomicõn, quos hic adumbravit Petronius,

Donec in Ægyptum redeant curvata per undas
Littora, Niliacis iterum morientia ripis.

Quod autem ait Arbiter, *ibant morientia*, aſpexit quodammodo Claudianus, *Naſcentes ibant in ſecula libri.* Nec tempero mihi quin hac occaſione inſigni item loco ſubveniam, qui nondum diſcuſſus ſatis, in *Culice Maroniano.* Exſtat à principio non longe :

Hæc teneras fruticum ſentes rimatur, at illa
Imminet irrigui præſtanti marginis (undæ.

Ubi ambigere video viros doctos num faciendum potius *propiranti marginis undæ.* At germaniſſimum hic eſſe *præſtanti undæ*, obſervo luculenter ex Juvenali :

- - Quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum.

Qui locus ex Satyra tertia eſt, & unicus explicandis iſtis Maronianis. *Pont.*

CAP IX.

Non uno ſed gemino oceani ambitu terram omnem circumflui : & quomodo anguſta verticibus, latior lateribus, ſit habitabilis noſtra: tum de exiguitate oceani, quem nos magnum vocamus.

HIs quoque, ut arbitror, non otioſa inſpectione tractatis: nunc de oceano quod promiſimus adſtruamus non uno ſed gemino ejus ambitu terræ corpus omne circumflui. 1 cujus primus meatus eſt, qui ab indocto hominum genere neſci-

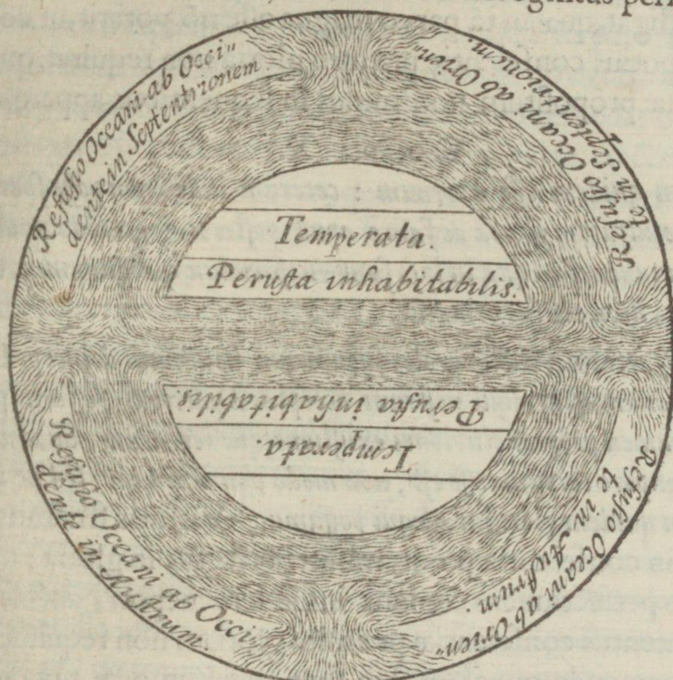
CVjus primus meatus] Scripti libri *cujus verus & primus m.* Infra vides originalem & veriorem alveum vocari: ut de hac lectione nõ ſit dubitandũ *Gr.*

neſcitur. is enim, quem ſolum oceanum plures opinantur, de finibus ab illo originali refuſis ſecundum ex neceſſitate ambitum fecit. ceterum prior ejus corona per zonam terræ calidam meat ſuperiora terrarum & inferiora cingens, flexum circi æquinoctialis imitata. ab oriente vero duos ſinus refundit; unum ad extremitatem ſeptemtrionis, ad auſtralis alterum: rurſuſque ab occidente duo pariter enaſcuntur ſinus: qui uſque ad ambas, quas ſupra diximus, extremitates refuſi occurrunt ab oriente demiſſis; &, dum vi ſumma & impetu immaniore miſcentur, invicemque ſe feriunt, ex ipſa aquarum colliſione naſcitur illa famoſa oceani acceſſio pariter & receſſio. &, ubicumque in noſtro mari contingit idem vel in anguſtis fretis, vel in planis forte litoribus, ex ipſis oceani finibus, quos oceanum nunc vocamus, eveniunt: quia noſtrum mare ex illis influit. ceterum verior, ut ita dicam, ejus alveus tenet zonam peruſtam. & tam ipſe qui æquinoctialem, quam ſinus ex eo nati qui horizontem circulum ambitu ſuæ flexionis imitantur, omnem terram quadrifidam dividunt; & ſingulas, ut ſupra diximus, habitationes inſulas faciunt. nam inter nos & auſtrales homines means ille per calidam zonam, totamque cingens, & rurſus [2] utriuſque regionis extrema finibus ſuis ambiens, binas in ſuperiore atque inferiore terræ ſuperficie inſulas facit. unde Tullius hoc volens intelligi non dixit; *omnis terra parva quædam eſt inſula*; ſed, *omnis terra quæ colitur à vobis parva quædam eſt inſula*: quia & ſingulæ de quatuor habitationibus parvæ quædam efficiuntur inſulæ, oceano bis eas, ut diximus, ambiente. Omnia hæc ante oculos locare poteſt deſcriptio ſubſtituta: ex qua & noſtri maris originem, quæ totius una eſt, & rubri atque Indici ortum videbis, Caſpiumque mare unde oriatur invenies. licet non ignorem eſſe

2. *Utriuſque regionis extrema finibus ſuis ambiens*] Membranæ Modianæ, *finibus ſuis*; quomodo paulo ante hæc pag. *de finibus ab illo originali refuſi*. Ubi vulgo etiam edunt *de finibus*, ſe perperam, & contra membranas. *Pon*

3. *I*

eſſe nonnullos qui ei de oceano ingreſſum negent. Nec dubium eſt in illam quoque auſtralis generis temperatam mare de oceano ſimiliter influere. ſed deſcribi hoc noſtra atteſtatione non debuit, cujus ſitus nobis incognitus perſeverat.

Quod autem dixit noſtram habitabilem *anguſtam verticibus, lateribus latiorem*, 3 in eadem deſcriptione poterimus advertere. nam, quanto longior eſt tropicus circus ſeptemtrionali circo, tanto zona verticibus quam lateribus anguſtior eſt: quia ſummitas ejus in artum extremi cinguli brevitate contrahitur. deductio autem laterum cum longitudine tropici ab utraque parte diſtenditur. denique veteres omnem habitabilem noſtram extentæ chlamydi ſimilem eſſe dixerunt. item quia omnis terra, in qua & oceanus eſt, ad quemvis cœleſtem circulum quaſi centron obtinet puncti locum, neceſſario de oceano adjecit, *Qui tamen tanto nomine quam ſit parvus vides.* nam licet apud nos Athlanticum mare magnum

3. *In eadem deſcriptione poterimus advertere*] Nec abſonum quod ad oram Lugdunenſis, *Id eadem*. Idem.

vocetur: de cœlo tamen deſpicientibus non poteſt magnum videri, cum ad cœlum terra ſignum ſit & punctum quod dividi non poſſit in partes. ideo autem terræ brevitas tam diligenter aſſeritur, ut parvi pendendum ambitum famæ vir fortis intelligat, quæ in tã parvo magna eſſe nõ poterit, ut contentus potius conſcientię præmio gloriã non requirat. quod doctrinæ propoſitum non minus in ſequentibus apparebit.

CAP. X.

Mundum quidem eſſe æternum: ceterum inde non poſſe ſperari perpetuitatem gloriæ ac famæ apud poſteros; quando mundo ipſo manente ea quæ in ipſo ſunt viciſſitudine quadam nunc occidant, nunc rurſus oriantur.

QUinetiam ſi cupiet proles futurorum hominum deinceps laudes uniuſcujuſque noſtrum acceptas à patribus poſteris prodere: tamen propter eluviones exuſtioneſque terrarum, quas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modo non æternam, ſed ne diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus. Virtutis fructum ſapiens in conſcientia ponit, minus perfectus in gloria: unde Scipio perfectionem cupiens infundere nepoti, auctor eſt ut contentus conſcientiæ præmio, gloriam non requirat. in qua appetenda quoniam duo ſunt maxime quæ præoptari poſſint; ut & quam latiſſime vagetur & quam diutiſſime perſeveret: poſtquam ſuperius, de habitationis noſtræ anguſtiis diſſerendo, totius terræ quæ ad cælum puncti locum obtinet [1] minimam quandam docuit à noſtri generis hominibus particulam poſſideri; nullius vero gloriam vel in illam totam partem potuiſſe diffundi (ſiquidem Gangem tranſnare vel tranſcendere Caucaſum Romani nominis fama non

MAximam quandam docuit noſtri g. h. particulam] Quare hanc noſtrorum hominum magis maximam, quam tres alias? Pontanum lector, non Macrobium, his verbis manifeſte corruptis inſcribes, & corriges *minimam quandam docuit à noſtri.* Sic enim eſt in vett. membranis & editionibus, Stephanina quoque, niſi quod præpoſitionem omiſit; ac Andreæ Veſalienſis, ad cujus oram Pontanus primum notaſ ſuas conjecit, nunc ære mihi comparata. Per me ergo obtinebit antiquum donec quid ille reſpexerit, inſtruar. *Gro*

Loven

non valuit) ſpem, quam de propaganda late gloria ante ocu-
los ponendo noſtri orbis anguſtias amputavit, vult etiam
diuturnitatis auferre; ut plene animo nepotis comtemptum
gloriæ compos diſſuaſor inſinuet. & ait, nec in hac ipſa par-
te, in quam ſapientis & fortis viri nomen ſerpere poteſt,
æternitatem nominis poſſe durare; cũ modo exuſtione, mo-
do eluvione terrarum diuturnitati rerum intercedat occaſus.
quod quale ſit diſſeremus. in hac enim parte tractatus illa
quæſtio latenter abſolvitur, quæ multorum cogitationes de
ambigenda mundi æternitate ſolicitat nam quis facile mun-
dum ſemper fuiſſe conſentiat? cum & ipſa hiſtoriarum fides
multarum rerum cultum emendationemque vel inventio-
nem ipſam recentem eſſe fateatur: cumque rudes primum
homines & incuria ſilveſtri non multum à ferarum aſperita-
te diſſimiles meminerit vel fabuletur antiquitas; tradatque
nec hunc eis, quo nunc utimur, victum fuiſſe, ſed glande
prius & baccis altos, ſero ſperaſſe de ſulcis alimoniam: cum-
que ita exordium rerum & ipſius humanæ nationis opine-
mur, ut aurea primum ſæcula fuiſſe credamus; & inde natura
per metalla viliora degenerans ferro ſæcula poſtrema fœda-
verit. ac, ne totum videamur de fabulis mutuari, quis non
hinc æſtimet mundum quandoque cœpiſſe, nec longam re-
tro ejus ætatem: cum ab hinc ultra duo retro annorum mi-
lia de excellenti rerum geſtarum memoria ne Græca qui-
dem exſtet hiſtoria? nam ſupra Ninum, à quo Semiramis ſe-
cundum quoſdam creditur procreata, nihil præclarum in li-
bros relatum eſt. ſi enim ab initio imo ante initium fuit
mundus, ut philoſophi volunt: cur per innumerabilium ſe-
riem ſæculorum non fuerat cultus quo nunc utimur inven-
tus? non litterarum uſus quo ſolo memoriæ fulcitur æterni-
tas? cur denique multarum rerum experientia ad aliquas
gentes recenti ætate pervenit? ut ecce: Galli vitem vel
cultum oleæ Roma jam adoleſcente didicerunt. aliæ vero
gentes adhuc multa neſciunt, quæ nobis inventa placuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Hæc omnia videntur æternitati rerum repugnare, dum opinari nos faciunt certo mundi principio paulatim ſingula quæque cœpiſſe. Sed mundum quidem fuiſſe ſemper philoſophia auctor eſt, conditore quidem deo, ſed non ex tempore. ſiquidem tempus ante mundum eſſe non potuit: cum nihil aliud tempora niſi curſus ſolis efficiat. res vero humanæ ex parte maxima ſæpe occidunt manente mundo, & rurſus oriuntur vel eluvione viciſſim vel exuſtione redeunte. cujus viciſſitudinis cauſa vel neceſſitas talis eſt. Ignem ætherium phyſici tradiderunt humore nutriri, aſſerentes ideo ſub Zona cæli peruſta, quam via ſolis, id eſt, Zodiacus, occupavit, oceanum, ſicut ſupra deſcripſimus, à natura locatum; ut omnis latitudo qua ſol cum quinque vagis & luna ultro citroque diſcurrunt, habeat ſubjecti humoris alimoniam: & hoc eſſe volunt quod Homerus divinarum omnium inventionum fons & origo, ſub poëtici nube figmenti verum ſapientibus intelligi dedit, [1] Jovem cum dis ceteris, id eſt, cum ſtellis profectum in oceanum Æthiopibus eum ad epulas invitantibus. per quam imaginem fabuloſam Homerum ſignificaſſe volunt hauriri de humore nutrimenta ſideribus: qui ob hoc Æthiopas reges epularum cœleſtium dixit, quoniam circa oceani oram non niſi Æthiopes habitant, quos vicinia ſolis uſq; ad ſpeciem nigri coloris exurit. Cum ergo calor nutriatur humore: [2] hoc viciſſitudinis contingit ut modo calor modo humor exuberet. evenit enim ut ignis uſque ad maximum enutritus augmentum, hauſtum vincat humorem, & ſic aëris mutata temperies licentiam præſtet incendio, & terra penitus flagrantia immiſſi ignis uratur. ſed mox, impetu caloris abſumpto, paulatim vires revertuntur humo-

I *Ovem cum Dis cæteris profectum in Oceanum*] Arnobius libro VI. *Hoc eſt enim proprium Deorum ubique eſſe totos, non adeſſe, non abeſſe, non cænatum ad Æthiopas pergere, & poſt dies biſſenos privatum ad domicilium redire.* Verſus autem Homericos & eandem pene enarrationem poſuit auctor lib. 1. Saturn. cap. 23. diſcrepans ab Arnobio, quod δωδεκάτῃ non ἡμέρᾳ explicet, ſed ὥρᾳ. Tu vide ſis, & adjunge Lipſium in Phyſiologia Stoica. Gron.

2. *Hoc viciſſitudinis contingit*] Hoc *quidem*

humori, cum magna pars ignis incendiis erogata minus jam de renaſcente humore conſumat. ac rurſus longo temporum tractu ita creſcens humor altius vincit, ut terris infundatur eluvio, rurſus calor poſt hoc vires reſumit. & ita fit ut manente mundo inter exſuperantis caloris humoriſque vices, terrarum cultus cum hominum genere ſæpe intercidat, & reducta temperie rurſus novetur. numquam tamen ſeu eluvio, ſeu exuſtio, omnes terras, aut omne hominum genus vel omnino operit, vel penitus exurit. Ægypto certe, ut Plato in Timæo fatetur, 3 numquam nimietas humoris nocuit vel caloris. unde & infinita annorum milia in ſolis Ægyptiorum monumentis libriſque releguntur. ceteræ igitur terrarum partes internecioni ſuperſtites ſeminarium inſtaurando generi humano fiunt: atque ita contingit ut non rudi mundo rudes homines & cultus inſcii, cujus memoriam intercepit interitus, in terris oberrent, & aſperitatem paulatim vagæ feritatis exuti conciliabula & cœtus 4 natura conſtituente patiantur: ſitque primum inter eos mali neſcia & adhuc aſtutiæ inexperta 5 ſimplicitas; quæ nomen

rum

quidem non reprobandum: libri tamen veteres *hæc viciſſitudo*. Gronov.

3. *Nunquam nimietas humoris*] Rem ipſam & cauſam ſimul aperit Soloni in his Platonis verbis τῶν ἱερέων ὁ μάλα παλαιός. ὅταν διὰ μακρῶν χρόνων γίνηται τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά, τότε ὅσοι κατ' ὄρη καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις καὶ ἐν ξηροῖς οἰκοῦσι, μᾶλλον διόλλυνται τῶν ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ προσοικούντων. ἡμῖν δὲ ὁ Νεῖλος εἴς τε ἄλλα σωτὴρ καὶ τότε ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας σώζει λυόμενος. ὅταν δ' αὖ οἱ θεοὶ τὴν γῆν ὕδασι καθαίροντες κατακλύζωσιν οἱ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι διασώζονται βουκόλοι νομεῖς τε. οἱ δ' ἐν ταῖς παρ' ὑμῖν πόλεσιν εἰς τὴν θάλατταν ὑπὸ τῶν ποταμῶν φέρονται. κατὰ δὲ τὴν χώραν οὔτε τότε οὔτε ἄλλοτε ἄνωθεν ἐπὶ τὰς ἀρούρας ὕδωρ ἐπιρρεῖ. τὸ δὲ ἐναντίον κάτωθεν ἐπανιέναι πέφυκεν. Gronov.

4. *Natura conſtituente*] Auctor ſcripſit *inſtruente*, quod eſt, docente & formante ut patiantur cœtus & conciliabula. Id eſt in omnibus libris I, 4. *Si quis forte quærere velit*, &c. *inſtruetur auctore Porphyrio*. cap. 14. *de menſura quoque inferioris medietatis inſtrueris*. cap. 15. *Vt inſtruit viſum ante lata deſcriptio*. II, 15. *Hoc quemadmodum accipiendum ſit, inſtruemus*. Et multis ita locis. *Gronov*.

5. *Simplicitas; quæ nomen auri primis ſeculis præſtat*] Claudianus:

- - *Lætatur Terra reverſo*
Numine, quod priſci poſt tempora perdidit auri. Pontan.

6. *Æma-*

auri primis ſæculis præſtat. inde, quo magis ad cultum re-
rum atque artium uſus promovet, tanto facilius in animos
ſerpit [6] æmulatio. quæ primum bene incipiens in invidiam
latenter evadit. & ex hac jam naſcitur quicquid genus ho-
minum poſt ſequentibus ſæculis experitur. Hæc eſt ergo
quæ rebus humanis pereundi atque iterum revertendi inco-
lumi mundo viciſſitudo variatur.

6. *Æmulatio, quæ primum bene inci-piens, in invidiam latenter evadit*] Velleius; *Alit æmulatio ingenia, & nunc invidia nunc admiratio incitationem accendit.* Pontan..

CAP. XI.

De diverſitate annorum: quodque is qui vere annus vertens eſt ac mundanus, quindecim annorum noſtrorum ambiat milia.

*QUid autem intereſt ab his qui poſtea naſcentur ſermonem fo-
re de te; cum ab his nullus fuerit, qui ante nati ſunt, qui nec
pauciores & certe meliores fuerunt viri? præſertim cum apud eos
ipſos, à quibus audiri nomen noſtrum poteſt, nemo unius anni me-
moriam conſequi poßit. homines enim populariter annum tantum-
modo ſolis, id eſt, unius aſtri reditu metiuntur. re ipſa autem cum
ad idem unde ſemel profecta ſunt cuncta aſtra redierint, eandem-
que totius cæli deſcriptionem longis intervallis retulerint: tum ille
vere vertens annus appellari poteſt. in quo vix dicere audeo quam
multa hominum ſæcula teneantur. namque, ut olim deficere ſol
hominibus exſtinguique viſus eſt cum Romuli animus hæc ipſa in
templa penetravit; quandoque ab eadem parte ſol eodemque tem-
pore iterum defecerit; tum ſignis omnibus ad idem principium ſtel-
liſque revocatis expletum annum habeto. cujus quidem anni non-
dum viceſimam partem ſcito eſſe converſam.* Idem agere perſe-
verat inſtans diſſuaſioni gloriæ deſiderandæ. quam cum lo-
cis artam, nec in ipſis anguſtiis æternam ſupra docuiſſet;
nunc non ſolum perpetuitatis expertem ſed nec ad unius
anni integri metas poſſe propagari docet. cujus aſſertionis
quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quæ ſit ratio dicemus. Annus non is ſolus eſt quem nunc communis omnium uſus appellat: ſed ſingulorum ſeu luminum ſeu ſtellarum, emenſo omni cœli circuitu à certo loco in eundem locum reditus annus ſuus eſt. ſic menſis lunæ annus eſt intra quem cœli ambitum luſtrat. nam & à luna menſis dicitur: quia Græco nomine luna mene vocatur. Vergilius denique ad diſcretionem lunaris anni, qui brevis eſt, annum qui circumcurſu ſolis efficitur ſignificare volens ait:

Interea magnum ſol circumvolvitur annum,

magnum vocans ſolis, comparatione lunaris. nam curſus quidem Veneris atque Mercurii pene par ſoli eſt. Martis vero annus fere biennium tenet. tanto enim tempore cœlum circumit. Iovis autem ſtella duodecim & Saturni triginta annos in eadem circuitione conſumit. Hæc de luminibus ac vagis, ut ſæpe relata, jam nota ſunt. Annus vero, qui mundanus vocatur, qui vere vertens eſt, qui converſione plenæ univerſitatis efficitur, largiſſimis ſæculis explicatur, cujus ratio eſt talis. Stellæ omnes & ſidera quæ infixa cœlo videntur, quorum proprium motum numquam viſus humanus ſentire vel deprehendere poteſt moventur tamen; & præter cæli volubilitatem; qua ſemper trahuntur, 1 ſuo quoque acceſſu tam ſero promoventur, ut nullius hominum vita tam longa ſit quæ obſervatione continua factam de loco permutationem in quo eas primum viderat, deprehendat. mundani ergo anni finis eſt; cum ſtellæ omnes omniaque ſidera quæ aplanes habet, à certo loco ad eumdem locum ita remeaverint, ut ne una quidem cœli ſtella in alio loco ſit, quam in quo fuit cum aliæ omnes ex eo loco motæ ſunt, ad quem reverſæ anno ſuo finem dederunt: ita ut lumina quoque cum erraticis quinque in iſdem locis & partibus ſint in quibus incipiente mundano anno

SVo quoque acceſſu tam ſero promoventur] Placet quod ad oram vetuſtæ editionis, *promovent*. Imo omnino reducendum. *Pont.*

2. Inter

anno fuerunt hoc autem, ut phyſici volunt, poſt annorum quindecim milia peracta contingit. Ergo ſicut annus lunæ menſis eſt, & annus ſolis duodecim menſes, & aliarum ſtellarum hi ſunt anni quos ſupra retulimus: ita mundanum annum quindecim milia annorũ, quales nunc computamus, efficiunt. Ille ergo vere annus vertens vocandus eſt, quem non ſolis, id eſt, unius aſtri, reditu metiuntur; ſed quem ſtellarum omnium, in quocunque cælo ſunt, ad eumdem locum reditus ſub eadem cæli totius deſcriptione concludit. unde & mundanus dicitur: quia mundus proprie cœlum vocatur. Igitur ut annum ſolis non ſolum à Kalendis Ianuariis uſque ad eaſdem vocamus; ſed & à ſequente poſt Kalendas die uſque ad eumdem diem, & a quocunque cujuſlibet menſis die uſque in diem eumdem, reditus annus vocatur: ita hujus mundani anni initium ſibi quiſque facit quodcumque decreverit. ut, ecce, nunc Cicero à defectu ſolis, qui ſub Romuli fine contigit, mundani anni principium ſibi ipſe conſtituit. & licet jam ſæpiſſime poſtea defectus ſolis evenerit; non dicitur tamen mundanum annum repetita defectio ſolis impleſſe; ſed tunc implebitur, cum ſol deficiens in iſdem locis & partibus & ipſe erit, & omnes cœli ſtellas omniaque ſidera rurſus inveniet in quibus fuerant cum ſub Romuli fine deficeret. Igitur à diſceſſu Romuli poſt annorum quindecim milia, ſicut aſſerunt phyſici, ſol denuo ita deficiet, ut in eodem ſigno eademque parte ſit ad idem principium, in quo ſub Romulo fuerat ſtellis quoque omnibus ſigniſque revocatis. peracti autem fuerant, cum Scipio in Africa militaret, à diſceſſu Romuli anni quingenti ſeptuaginta & tres. anno enim ab urbe condita ſexcenteſimo ſeptimo hic Scipio deleta Karthagine triumphavit. ex quo numero annis remotis triginta duobus regni Romuli & duobus qui [2] inter ſomnium Scipionis & conſummatum bellum fuerunt,

2. *Inter ſomnium Scipionis*]Vett.libb.ignorant nomen proprium, idque penitus non deſideratur. *Gronov.*

3. *Quiſ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

fuerunt, quingenti ſeptuaginta tres à diceſſu Romuli ad ſomnium uſque remanebunt. ergo ratiocinabiliter vereque ſignavit necdũ mundani anni viceſimam partem eſſe converſam. nã viceſimæ parti quot anni ſuperſint à fine Romuli ad Africanã militiam Scipionis, quos diximus annos fuiſſe quingentos ſeptuaginta tres, 3 quiſquis in digitos mittit inveniet.

3. *Quiſquis in digitos mittet*] Talis Veterum computus modus. Plautus, *Dextra digitus rationem computat, feriens femur dextrum.* Sed hæc talia aliis uberius enotata. Et exſtat de eo ſingularis libellus Bedæ, quem in commentariis Hieronymianis exſcripſit fere Eraſmus. Tu videbis. *Pontan.* Lib. I. Sat. I. *Annos ergo coëuntium mitti in digitos, exemplo Platonis nobis ſuffragante non convenit.* Gronov.

CAP. XII.

Hominem non corpus eſſe ſed mentem : & nunquid in hoc mundo vere intereat ac corrumpatur.

TV vero enitere & ſic habeto; non eſſe te mortalem, ſed corpus hoc. nec enim tu is es quem forma iſta declarat : ſed mens cujuſque is eſt quiſque, non ea figura quæ digito demonſtrari poteſt. deum te igitur ſcito eſſe : ſiquidem eſt deus qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui providet, qui tam regit & moderatur & movet id corpus cui præpoſitus eſt, quam hunc mundum ille princeps deus, & ut ille mundum quadam parte mortalem ipſe deus æternus, ſic fragile corpus animus ſempiternus movet. Bene & ſapienter Tullianus hic Scipio circa inſtitutionem nepotis ordinem recte docentis implevit. nam, ut breviter à principio omnem operis continentiam revolvam, 1 principio tempus ei mortis & imminentes propinquorum prædixit inſidias; ut totum de hac vita ſperare dediſceret, quam non diuturnam comperiſſet. dein, ne metu prædictæ mortis frangeretur, oſtendit ſapienti & bono civi in immortalitatem morte migrandum: cumque eum ultro ſpes iſta traxiſſet ad moriendi deſiderium; ſuccedit Pauli patris opportuna diſſuaſio accenſam

1. P*Rincipio tempus ei mortis*] Non parum inamœna accidit tam propinqua primæ vocis repetitio, quod nuſquam à Macrobio factum memini. Lego proinde cum Mss. *primum tempus ejus mortis.* Gronov.

2. *Circa*

cenſam filii feſtinationem ab appetitu ſpontaneæ mortis excludens. Plene igitur in animo ſomniantis utrimque plantata ſperandi exſpectandique temperie altius jam [2] circa divina erigendum nepotis animum Africanus ingreditur: nec prius eum terram patitur intueri, quam cœli ac ſiderum naturam, motum, ac modulamen agnoſcat; & hæc omnia ſciat præmio ceſſura virtutum. ac poſtquam mens firmata Scipionis alacritate tantæ promiſſionis erigitur: tum demum gloria, quæ apud indoctos magnum virtutis præmium creditur, contemni jubetur; dum oſtenditur ex terrarum brevitate vel caſibus, arta locis, anguſta temporibus. Africanus igitur pæne exutus hominem & defæcata mente jam naturæ ſuæ capax hic apertius admonetur ut eſſe ſe deum noverit. Et hæc ſit præſentis operis conſummatio, ut animam non ſolum immortalem ſed deum eſſe clareſcat. Ille ergo jam poſt corpus qui fuerat in divinitatem receptus dicturus viro adhuc in vita poſito, *deum te eſſe ſcito*, non prius tantam prærogativam committit homini, quam qui ſit ipſe diſcernat: ne æſtimetur hoc quoque divinum dici, quod mortale in nobis & caducum eſt. &, quia Tullio mos eſt profundam rerum ſcientiam ſub brevitate tegere verborum, nunc quoque miro compendio tantum concludit arcanum, quod Plotinus magis quam quiſquam verborum parcus libro integro diſſeruit, cujus inſcriptio eſt; *Quid animal, quid homo.* in hoc ergo libro Plotinus quærit cujus ſint in nobis voluptates, mærores, metuſque ac deſideria & animoſitates vel dolores, poſtremo cogitationes & intellectus, utrum meræ animæ an vero animæ utentis corpore: & poſt multa, quæ ſub copioſa rerum denſitate diſſeruit, quæ nunc nobis ob hoc ſolum prætereunda ſunt, ne uſque ad faſtidii neceſſitatem ; volumen extendant, hoc poſtremo pronun-

ciat

2. *Circa divina erigendum nep. an.*] Vocem *divina* indicio veterum librorum abundare pronuntio: quod ſi illis invitis eam retineas, inconcinne nimium apparebit ſubſequentis periodi ordo. *Gronov.*

3. *Vol*

ciat; animal eſſe corpus animatum. ſed nec hoc neglectum vel non quæſitum relinquit quo animæ beneficio quave via ſocietatis animetur. has ergo omnes quas prædiximus paſſiones aſſignat animali: verum autem hominem ipſam animam eſſe teſtatur. Ergo qui videtur non ipſe verus homo eſt, ſed verus ille eſt à quo regitur quod videtur. ſic, cum morte animalis diſceſſerit animatio, cadit corpus regente viduatum. & hoc eſt quod videtur in homine mortale: anima autem, qui verus homo eſt, ab omni conditione mortalitatis aliena eſt adeo, ut ad imitationem dei mundum regentis regat & ipſa corpus dum à ſe animatur. ideo phyſici mundum magnum hominem, 4 & hominem brevem mundum eſſe dixerunt. per ſimilitudines igitur ceterarum prærogativarum, quibus deum anima videtur imitari, animam deum & priſci philoſophorum & Tullius dixit. Quod autem ait *mundum quadam parte mortalem*: ad communem opinionem reſpicit qua mori aliqua intra mundum videntur; ut animal exanimatum, vel ignis exſtinctus, vel ſiccatus humor. hæc enim omnino interiiſſe creduntur. Sed conſtat ſecundum veræ rationis aſſertionem, quam & ipſe non neſcit, nec Vergilius ignorat dicendo;

Nec morti eſſe locum;

conſtat, inquam, 5 nihil intra vivum mundum perire; ſed eorum quæ interire videntur ſolam mutari ſpeciem: & illud in originem ſuam atque in ipſa elementa remeare, quod tale quale fuit eſſe deſierit. Denique & Plotinus alio in loco cum

3. *Volumen extendant*] Nec male tamen membranæ *volumen ſe extendat.* I, 20. *Et caveremus juſto prolixius volumen extendere.* Gronov.

4. *Et hominem brevem mundum eſſe dixerunt*] Nec abſonum iſtud Carphilidis; τί ἄνθρωπος; ὀλιγοχρονίου φάντασμα. *Quid homo? minimi temporis phantaſia.* Pont. Arnob. lib. II. *Hic eſt ille pretioſus & rationibus homo auguſtiſſimis præditus, mundus minor qui dicitur, & totius in ſpeciem ſimilitudinis fabricatus atque formatus.* Gron.

5. *Nihil intra vivum mundum perire*] Seneca: *Non credis nihil in hoc mundo perire ſed mutare regionem? Magni iſta credidere viri.* Pont.

de corporum abſumptione diſſereret, [6] & hoc diſſolvi poſſe pronuntiaret quicquid effluit: objecit ſibi; Cur ergo elementa quorum fluxus in aperto eſt non ſimiliter aliquando ſolvuntur? & [7] breviter tantæ objectioni validæque reſpondit, [8] ideo elementa licet fluant nunquam tamen ſolvi, quia non foras effluunt. à ceteris enim corporibus quod effluit recedit: elementorum fluxus numquam ab ipſis recedit elementis. ergo in hoc mundo pars nulla mortalis eſt ſecundum veræ rationis aſſerta. Sed quod ait, *eum quadam parte mortalem:* ad communem, ut diximus, opinionem paululum inclinare ſe voluit: in fine autem validiſſimum immortalitatis animæ argumentum ponit, quia ipſa corpori præſtat agitatum. quod quale ſit ex ipſis verbis Ciceronis quæ ſequuntur invenies.

6. *Et hoc diſſolvi poſſe pronunciaret quicquid effluit:*] Non habent Modii membranæ illud *hoc*. Et ſane omitti ſine incommodo poteſt. *Idem.* Leidenſes à me adhibitæ nullæ Modio addicunt: & quia ſenſui parum officit, nondum adducor, ut in hanc voculam ſtylum vertam. *Gronov.*

7. *Breviter tantæ objectioni validæq;*] Nullam vim habet vox ultima. Lego, *validéque*, ut cap. 16. *Hæc & alia valide dicerentur.* Sic ibi libb. vett. non *valde*. Gronov.

8. *Ideo Elementa licet fluant*] Appoſite ad Mallium Claudianus:

At quotiens elementa doces, ſemperque
fluentis
Materiæ cauſas, quæ vis animaverit
aſtra
Impleritque choros. Pont.

CAP. XIII.

De tribus ratiocinandi modis, quibus immortalitatem animæ aſſeruere Platonici.

NAM quod ſemper movetur, æternum eſt, quod autem motum affert alicui quodque ipſum agitatur aliunde, quando habet finem motus, vivendi finem habeat neceſſe eſt. Solum igitur quod ſe ipſum movet, quia numquam deſeritur à ſe, numquam ne moveri quidem deſinit. quin etiam ceteris quæ moventur hic fons hoc principium eſt movendi. principii autem nulla eſt origo. nam è principio oriuntur omnia: ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nec enim eſſet principium quod gigneretur aliunde. quod ſi non oritur, nec occidit quidem umquam: nam principium exſtinctum nec ipſum 1 *ab alia renaſcetur nec ex ſe aliud creabit: ſiquidem neceſſe eſt à principio oriri omnia. ita fit ut motus principium ex eo ſit quod ipſum à ſe movetur. id autem nec naſci poteſt nec mori: vel concidat omne cœlum omniſque natura & conſiſtat neceſſe eſt, nec vim ullam nanciſcatur quam à primo impulſa moveatur.* 2 *cum pateat igitur æternum id eſſe quod ipſum ſe moveat, quis eſt qui hanc naturam animis eſſe tributam neget? inanimum eſt enim omne quod pulſu agitatur externo. quod autem eſt anima, id motu cietur interiore & ſuo. nam hæc eſt propria natura animi atque vis. quæ ſi eſt una ex omnibus quæ ſeipſa moveat; neque nata certe eſt & æterna.* Omnis hic locus de Phœdro Platonis ad verbum à Cicerone tranſlatus eſt; in quo validiſſimis argumentis animæ immortalitas aſſeritur. & hæc eſt argumentorum ſumma; eſſe animam mortis immunem, quoniam ex ſe movetur. Sciendum eſt autem quod duobus modis immortalitas intelligitur. aut enim ideo eſt immortale quid, quia per ſe non eſt capax mortis, aut quia procuratione alterius à morte defenditur. ex his prior modus ad animæ, ſecundus ad mundi immortalitatem refertur. illa enim ſuapte natura à conditione mortis aliena eſt: mundus vero animæ beneficio in hac vitæ perpetuitate retinetur. Rurſus ſemper moveri dupliciter accipitur. hoc enim dicitur & de eo quod ex quo eſt ſemper movetur; & de eo, quod ſemper & eſt & movetur. & ſecundus modus eſt, quo animam dicimus ſemper moveri. His præmiſſis jam quibus ſyllogiſmis de immorta-

A*B alia renaſcetur*] Lib. I. Tuſc. Quæſt. 23. legitur *ab alio renaſc.* Hoc loco Mss. omnes *ab alio naſcetur*, quod veriſimilius ſuadent verba Platonis, οὔτ᾽ αὐτή ποτε ἐκ τοῦ γίνεται Gronov.

2. *Cum pateat igitur æternum*] Quæ dehinc ſequuntur, in Stephani & utraque Pontani editione alio ſuperioribus charactere ſunt expreſſa, quaſi Macrobii exordiatur inde oratio. Quare non poteſt fieri, quin ſtudioſus lector aut fallatur aut turbetur. Sunt autem & hæc Ciceronis uſque ad illa: *quæ ſe ipſa moveat; neque nata certe eſt & æterna.* Hoc ergo vitium ut tolleretur, curavi. Verba Platonis cum Cicerone confert Ant. Muretus lib. VIII. Var. cap. 3. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

mortalitate animæ diverſi ſectatores Platonis ratiocinati ſint oportet aperiri. ſunt enim qui per gradus ſyllogiſmorum ad unum finem probationis evadant, certam ſibi propoſitionem ſequentis ex antecedentis concluſione facientes. apud quos hic prior eſt: Anima ex ſe movetur: quicquid autem ex ſe movetur, ſemper movetur. igitur anima ſemper movetur. ſecundus ita, qui naſcitur ex prioris fine: Anima ſemper movetur. quod autem ſemper movetur, immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. & ita in duobus ſyllogiſmis duæ res probantur, id eſt, & ſemper moveri animam, ut in priore; & eſſe immortalem, ut colligitur de ſecundo. Alii vero uſque ad tertium gradum ita argumentando procedunt: Anima ex ſe movetur. quod autem ex ſe movetur, principium eſt motus. igitur anima principium motus eſt. rurſus ex hac concluſione naſcitur propoſitio: Anima principium motus eſt. quod autem principium motus eſt, natum non eſt. igitur anima nata non eſt. tertio loco: Anima nata non eſt. quod natum non eſt, immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. Alii vero omnem ratiocinationem ſuam in unius ſyllogiſmi compendium redegerunt. Anima ex ſe movetur. quod ex ſe movetur, principium motus eſt. quod principium motus eſt, natum non eſt. quod natum non eſt, immortale eſt. igitur anima immortalis eſt.

Cap. XIV.

Quibus rationibus Ariſtoteles contra Platonem monſtrare voluerit animam à ſeipſa moveri non poſſe.

SEd harum omnium ratiocinationum apud eum poteſt poſtrema concluſio de animæ immortalitate conſtare, qui primam propoſitionem, id eſt, ex ſe moveri animam non refellit. hac enim in fide non recepta, debilia fiunt omnia quę ſequuntur: ſed huic Stoicorum quidem accedit aſ-

ſenſio

ſenſio.[1] Ariſtoteles vero adeo nō acquieſcit, ut animam non ſolū ex ſe non moveri, ſed ne moveri quidem penitus conetur aſſerere. ita enim callidis argumentationibus adſtruit nihil ex ſe moveri, ut etiā ſi quid hoc facere concedat, animam tamen hoc nō eſſe confirmet. Si enim anima, inquit, principium motus eſt: doceo non poſſe principium motus moveri. & ita diviſionem ſuæ artis ingreditur; ut primū doceat in rerū natura eſſe aliquid immobile, deinde hoc eſſe animā tentet oſtendere. Neceſſe eſt, inquit, aut omnia quę ſunt immobilia eſſe, aut omnia moveri, aut aliqua ex his moveri, aliqua non moveri. item ſi damus, ait, & motū & quietem: neceſſe eſt aut alia ſemper moveri & alia numquā moveri; aut omnia ſimul nunc quieſcere nunc moveri. de his, inquit, quid magis verum ſit requiramus. Non eſſe omnia immobilia adſpectus ipſe teſtimonio eſt; quia ſunt quorū motum videmus. rurſus non moveri omnia viſus docet, quo immota cognoſcimus. ſed nec omnia dicere poſſumus modo motū pati, modo eſſe ſine motu; quia ſunt quorum perpetuum motum videmus; ut de cæleſtibus nulla dubitatio eſt. reſtat igitur, ait, ut, ſicut aliqua ſemper moventur, ita ſit aliquid ſemper immobile. ex his ut collectum ſit eſſe aliquid immobile, nullus obviat vel refellit. nam & vera diviſio eſt, & ſectæ Platonicę non repugnat: neq; enim, ſi quid eſt immobile, ſequitur ut hoc ſit anima: nec, qui dicit animam ex ſe moveri, jam moveri univerſa confirmat; ſed modum adſtruit quo anima movetur: ſi quid vero eſt aliud immobile; nihil ad hoc quod de anima adſtruitur pertinebit. Quod & ipſe Ariſtoteles videns, poſtquam docuit aliquid eſſe immobile, hoc eſſe animam vult dicere: & incipit aſſerere nihil eſſe quod ex ſe moveri poſſit, ſed omnia quę moventur ab alio moveri. quod ſi vere probaſſet; nihil

Riſtoteles vero adeo non acquieſcit, ut animam non ſolum ex ſe non moveri] Sanior apud Gloſſographum Nicarius, τὶ ψυχή; τὸ κινέμενον. τί ἄψυχον; τὸ μὴ κινέμενον. *Quid anima? Quod movetur. Quid ſine anima? Quod non movetur.* Pontan.

nihil ad patrocinium Platonicæ ſectæ relinqueretur. quemadmodum enim credi poſſet ex ſe moveri animam, ſi conſtaret nihil eſſe quod ex ſe poſſit moveri? In hac autem Ariſtotelica argumentatione hujuſmodi diviſionis ordo contexitur. Ex omnibus quæ moventur, inquit, alia per ſe moventur, alia ex accidenti. & ex accidenti, inquit, moventur, quæ cum ipſa non moveantur, in eo tamen ſunt quod movetur: ut in navi ſarcina ſeu vector quieſcens. aut etiam cum pars movetur quieſcente integritate: ut ſi quis ſtans pedem manumve vel caput agitet. per ſe autem movetur, quod neque ex accidenti, neque ex parte, ſed & totum ſimul movetur; ut cum ad ſuperiora ignis adſcendit. & de his quidem, quæ ex accidenti moventur, nulla dubitatio eſt quin ab alio moveantur. probabo autem, inquit, etiam ea quæ per ſe moventur ab alio moveri. Ex omnibus enim, ait, quæ per ſe moventur alia cauſam motus intra ſe poſſident: ut animalia, ut arbores; quæ ſine dubio ab alio intelliguntur moveri, à cauſa ſcilicet quæ in ipſis latet. nam cauſam motus ab eo quod movetur ratio ſequeſtrat. alia vero aperte ab alio moventur, id eſt, aut vi aut natura. & vi dicimus moveri omne jaculum, quod, cum de manu jaculantis receſſerit, ſuo quidem motu ferri videtur; ſed origo motus ad vim refertur. ſic enim nonnumquam & terram ſurſum & ignem deorſum ferri videmus: quod alienus ſine dubio cogit impulſus. natura vero moventur vel gravia cum per ſe deorſum, vel levia cum ſurſum feruntur. ſed & hæc dicendum eſt ab alio moveri, licet, à quo, habeatur incertum. ratio enim, ait, deprehendit eſſe neſcio quid quod hæc moveat. nam, ſi ſponte moverentur, ſponte etiam ſtarent: ſed nec unam viam ſemper agerent; imo per diverſa moverentur, ſi ſpontaneo ferrentur agitatu. cum vero hoc facere non poſſint; ſed levibus ſemper adſcenſus & deſcenſus gravibus deputatus ſit; apparet, eorum motum ad certam & conſtitutam naturæ neceſſitatem referri. Hæc ſunt & his ſimilia,

quibus

quibus Ariſtoteles omne quod movetur ab alio moveri probaſſe ſe credidit. Sed Platonici, ut paulo poſt demonſtrabitur, argumenta hæc arguta magis quam vera eſſe docuerunt. Nunc ſequens ejuſdem jungenda diviſio eſt; qua non poſſe animam ex ſe moveri, etiamſi hoc alia res facere poſſet, laborat oſtendere: & hujus rei primam propoſitionem ab illis mutuatur, quæ ſibi æſtimat conſtitiſſe. ſic enim ait: Cum igitur omne, quod movetur, conſtet ab alio moveri: ſine dubio id quod primum movet, quia non ab alio movetur (neque enim haberetur jam primum ſi ab alio moveretur) neceſſe eſt, inquit, ut aut ſtare dicatur aut ſeipſum movere. nam ſi ab alio moveri dicatur: illud quoque, quod ipſum movet, dicetur ab alio moveri; & illud rurſus ab alio: & in infinitum inquiſitio iſta caſura eſt, numquam exordia prima reperiens ſi ſemper aliud ea, quæ putaveris prima, præcedit. reſtat igitur, inquit, ut, ſi quod primum movet non dicatur ſtare, ipſum ſe movere dicatur. & ſic erit in uno eodemque aliud quod movet, aliud quod movetur. ſiquidem in omni, ait, motu tria hæc ſint neceſſe eſt: id quod movet, & quo movet, & quod movetur. ex his, quod movetur, tantum movetur, non etiam movet: cum illud quo fit motus, & moveatur & moveat; illud vero, quod movet, non etiam moveatur: ut ex tribus ſit commune quod medium, duo vero ſibi contraria intelligantur. nam ſicut eſt quod movetur & non movet; ita eſt, inquit, quod movet & non movetur: propter quod diximus quia cum omne quod movetur ab alio moveatur, ſi hoc quod movet & jam ipſum movetur: quæremus ſemper motus hujus, nec unquam inveniemus exordium. deinde ſi quid ſe movere dicatur: neceſſe eſt, inquit, ut aut totum à toto, aut partem à parte, aut partem à toto, aut totum à parte exiſtimemus moveri: & tamen motus ille, ſeu à toto ſeu à parte procedat, alterum ſui poſtulabit auctorem. Ex omnibus his in unum Ariſtotelica ratiocinatio tota colligitur hoc modo. Omne quod movetur ab

alio movetur. quod igitur primum movet, aut ſtat, aut ab alio movetur: ſed ſi ab alio, jam non poteſt hoc alio & ipſum movetur: ſed ſi ab alio, jam non poteſt hoc primum vocari; & ſemper quod primum moveat requiremus. reſtat ut ſtare dicatur. ſtat igitur quod primum movet. Contra Platonem ergo, qui dicit animam motus eſſe principium, in hunc modum opponitur ſyllogiſmus: Anima principium motus eſt. principium autem motus non movetur. igitur anima non movetur. & hoc eſt quod primo loco violenter objecit: nec eouſque perſuadere contentus animam non moveri: aliis quoque rationibus non minus violentis perurget. Nullum, inquit, initium idem poteſt eſſe ei cujus eſt initium. nam apud geometras principium lineæ punctum dicitur eſſe non linea: apud arithmeticos principium numeri non eſt numerus. item causa naſcendi ipſa non naſcitur. & ipſa ergo motus cauſa vel initium non movetur. ergo anima quæ initium motus eſt non movetur. additur hoc quoque. Numquam, inquit, fieri poteſt, ut circa unam eandemque rem uno eodemque tempore contrarietates ad unum idemque pertinentes eveniant. ſcimus autem quia movere facere eſt & moveri pati eſt. ei igitur, quod ſe movet, ſimul evenient duo ſibi contraria & facere & pati: quod impoſſibile eſt. anima igitur non poteſt ſe movere. item dicit: Si animæ eſſentia motus eſſet; numquam quieſceret à motu. nihil eſt enim quod recipiat eſſentiæ ſuæ contrarietatem. nam ignis numquam frigidus erit; nec nix umquam ſponte ſua caleſcet. anima autem nonnumquam à motu ceſſat (non enim ſemper corpus videmus agitari) non igitur animæ eſſentia motus eſt, cujus contrarietatem receptat. ait etiam; Anima, ſi aliis cauſa motus eſt, ſibi cauſa motus eſſe non poterit. nihil enim eſt, inquit, quod ejuſdem rei ſibi cauſa ſit cujus eſt alii: ut medicus, ut exercitor corporum, ſanitatem vel valentiam, quam ille ægris, hic luctatoribus præſtat, non utique ex hoc etiam ſibi præſtant. item dicit: Omnis motus ad exercitium ſui inſtru-

inſtrumento eget, ut ſingularum artium uſus docet. ergo videndum ne & animæ ad ſe movendum inſtrumento opus ſit. quod ſi impoſſibile judicatur: & illud impoſſibile erit, ut anima ipſa ſe moveat. item dicit: Si movetur anima; ſine dubio cum reliquis motibus & de loco & in locum movetur. quod ſi eſt: modo corpus ingreditur, modo rurſus egreditur; & hoc frequenter exercet. ſed hoc videmus fieri non poſſe. non igitur movetur. his quoque addit: Si anima ſe movet; neceſſe eſt ut aliquo motus genere ſe moveat. ergo aut in loco ſe movet, aut ſeipſam pariendo ſe movet aut ſeipſam conſumendo, aut ſe augendo, aut ſe minuendo. hæc ſunt enim, ait, motus genera. horum ſingula, inquit, quemadmodum poſſint fieri requiramus. Si in loco ſe movet: aut in rectam lineam ſe movet, aut ſphærico motu in orbem rotatur. ſed recta linea infinita nulla eſt. nam, quæcumq; in natura intelligatur linea, quocumque fine ſine dubio terminatur. ſi ergo per lineam terminatam anima ſe movet; non ſemper movetur. nam, cum ad finem venitur & inde rurſus in exordium reditur, neceſſe eſt interſtitium motus fieri in ipſa permutatione redeundi. ſed nec in orbem rotari poteſt: quia omnis ſphæra circa aliquod immobile, quod centron vocamus, movetur. ſi ergo & anima ſic movetur: aut intra ſe habet quod immobile eſt; & ita fit ut non tota moveatur: aut, ſi non intra ſe habet; ſequitur aliud non minus abſurdum, ut centron foris ſit, quod eſſe non poterit. conſtat ergo ex his, ait, quod in loco ſe non moveat. ſed ſi ipſa ſe parit; ſequitur ut eamdem & eſſe & non eſſe dicamus. ſi vero ſe ipſa conſumit; non erit immortalis. quod ſi ſe aut auget aut minuit; eadem ſimul & major ſe & minor reperietur. & ex his talem colligit ſyllogiſmum: Si anima ſe movet: aliquo motus genere ſe movet. nullum autem motus genus quo ſe moveat invenitur. non ſe igitur movet.

CAP. XV.

Quibus argumentis Platonici magiſtrum ſuum adverſus Ariſtotelem tueantur, oſtendentes utique eſſe aliquid quod à ſeipſo moveatur; idque neceſſario eſſe animam: quibus probatis enervata eſt prima objectio Ariſtotelis.

CONtra has tam ſubtiles & argutas & veriſimiles argumentationes, accingendum eſt ſecundum ſectatores Platonis, qui inceptum quo Ariſtoteles tam veram tamque validam definitionem magiſtri ſauciare tentaverat ſubruerunt. neque vero tam immemor mei aut ita male animatus ſum, ut ex ingenio meo vel Ariſtoteli reſiſtam vel aſſim Platoni. ſed ut quiſque magnorum virorum, qui ſe Platonicos dici gloriabantur, aut ſingula aut bina defenſa ad oſtentationem ſuorum operum reliquerunt, collecta hæc in unum continuæ defenſionis corpus coacervavi; adjecto ſi quid poſt illos aut ſentire fas erat, aut audere in intellectum licebat. Et quia duo ſunt quæ aſſerere conatus eſt: unum quod dicit nihil eſſe quod ex ſe moveatur; alterum, quo animam hoc eſſe non poſſe confirmat: utrique reſiſtendum eſt; ut & conſtet poſſe aliquid ex ſe moveri, & animam hoc eſſe clareſcat. In primis igitur illius diviſionis oportet nos cavere præſtigias; in qua enumerans aliqua quæ ex ſe moventur, & oſtendens illa quoque ab alio moveri, id eſt, à cauſa interius latente, videtur ſibi probaſſe omnia quæ moventur, etiamſi ex ſe moveri dicantur, ab alio tamen moveri. hujus enim rei pars vera eſt. ſed eſt falſa concluſio. nam eſſe aliqua quæ, cum ex ſe moveri videantur, ab alio tamen conſtet moveri nec nos diffitemur. non tamen omnia quæ ex ſe moventur hoc ſuſtinent, ut ab alio ea moveri neceſſe ſit. Plato enim cum dicit animam ex ſe moveri, id eſt, cum αὐτοκίνητον vocat, non vult eam inter illa numerari, quæ ex ſe quidem videntur moveri, ſed à cauſa quæ intra ſe latet moven-

moventur;, ut moventur animalia auctore quidem alio, ſed occulto (nam ab anima moventur) aut ut moventur arbores (quarum etſi non videtur agitator, à natura tamen eas interius latente conſtat agitari) ſed Plato ita dicit animam ex ſe moveri, ut non aliam cauſam vel extrinſecus accidentem, vel interius latentem hujus motus dicat auctorem. Hoc quemadmodum accipiendum ſit inſtruemus. Ignem calidum vocamus, ſed & ferrum calidum dicimus, & nivem frigidam & ſaxum frigidum nuncupamus: mel dulce ſed & mulſum dulce vocitamus. horum tamen ſingula de [1] diverſis diverſe ſignificant. aliter enim de igne aliter de ferro calidi nomen accipimus: quia ignis per ſe calet, non ab alio fit calidus; contra ferrum non niſi ex alio caleſcit. ut nix frigida, ut mel dulce ſit, non aliunde contingit, ſed per naturam: ſaxo tamen frigus vel mulſo dulcedo à nive vel melle proueniunt. ſic & ſtare & moveri tam de his dicitur quæ ab ſe vel ſtant vel moventur, quam de illis quæ vel ſiſtuntur vel agitantur ex alio. ſed quibus moveri ab alio vel ſtare contingit; hæc & ſtare deſiſtunt & moveri. quibus autem idem eſt & eſſe, & moveri; numquam à motu ceſſant: quia ſine eſſentia ſua eſſe non poſſunt. ſicut ferrum amittit calorem; ignis vero calere non deſinit. ab ſe ergo movetur anima, licet & animalia vel arbores per ſe videantur moveri. ſed illis, quamvis interius latens, alia tamen [2] cauſa eſt, id eſt, anima vel natura, quæ motum miniſtrat: ideo & amittunt hoc quod aliunde ſumpſerunt. anima vero ita per ſe movetur ut ignis per ſe calet, nulla adventitia cauſa vel illum calefaciente vel hanc movente. nam, cum ignem calidum dicimus, non duo diverſa concipimus, unum quod calefacit, alterum quod calefit; ſed totum calidum ſecundum naturam

ſuam

D*Iverſis diverſe ſignificant*] Mss. *diverſis diverſa.* Sequentia *ſed per naturam*, nec neceſſaria ſunt, nec ab ullo Ms. probantur. *Gronov.*

2. *Cauſa eſt, id eſt, &c.*] Brevius & non paulo concinnius Mss. *cauſa, id eſt, anima vel natura, motum miniſtrat.* Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſuam vocamus. cum nivem frigidam cum mel dulce appellamus , non aliud quod hanc qualitatem præſtat , aliud cui præſtatur accipimus. ita & cum animam per ſe moveri dicimus, non gemina conſideratio ſequitur moventis & moti; ſed in ipſo motu eſſentiam ejus agnoſcimus. quia, quod eſt in igne nomen calidi, in nive vocabulum frigidi , appellatio dulcis in melle ; hoc neceſſe eſt de anima ; αὐτοκίνητον nomen intelligi: quod Latina converſio ſignificat per ſe moveri. Nec te confundat quod *moveri* paſſivum verbũ eſt: nec, ſicut *ſecari* cum dicitur duo pariter conſiderantur, quod ſecat & quod ſecatur ; item cum *teneri* dicitur duo intelliguntur , quod tenet & quod tenetur : ita hic *moveri* duarum rerum ſignificationem putes, quæ movet & quæ movetur. nam *ſecari* quidem & *teneri* paſſio eſt ; ideo conſiderationem & facientis & patientis amplectitur : *moveri* autem cum de his quidem dicitur quæ ab alio moventur utramque conſiderationem ſimiliter repræſentat ; de eo autem quod ita per ſe movetur ut ſit αὐτοκίνητον cum *moveri* dicitur , quia ex ſe non ex alio movetur , nulla poteſt ſuſpicio paſſionis intelligi. nam & *ſtare* licet paſſivum verbum non eſſe videatur , cum de eo tamen dicitur quod ſtat alio ſiſtente ; ut, *ſtant terris defixæ haſtæ* : ſignificat paſſionem. ſic & *moveri*, licet paſſivum ſonet ; quando tamen nihil ineſt faciens , patiens ineſſe non poterit. &, ut abſolutius liqueat non verborum ſed rerum intellectu paſſionem ſignificari ; ecce ignis cum fertur ad ſuperna nihil patitur ; cum deorſum fertur ſine dubio patitur. quia hoc niſi alio impellente , non ſuſtinet : & cum unum idemque verbum proferatur ; paſſionem tamen modo ineſſe modo abeſſe dicemus. ergo & *moveri* idem in ſignificatione eſt quod *calere* ; & cum ferrum calere dicimus vel ſtylum moveri (quia utrique hoc aliunde provenit) paſſio-

nem

3. Αὐτοκίνητον] Lege αὐτοκινήτου , ut præcedit *nomen calidi*, *vocabulum frigidi*, Et Mss. quoque id exigunt. *Gronov.*

4. *Cobi-*

nem eſſe fatemur. cum vero aut ignis calere aut moveri anima dicetur (quia illius in calore, & in motu hujus eſſentia eſt) nullus hic locus relinquitur paſſioni: ſed ille ſic calere ſicut moveri iſta dicetur. Hoc loco Ariſtoteles argutam de verbis calumniam ſarciens, Platonem quoque ipſum duo, id eſt, quod movet & quod movetur, ſignificaſſe contendit dicendo: Solum igitur quod ſeipſum movet, quia numquam deſeritur à ſe, numquam ne moveri quidem deſinit; & aperte illum duo expreſſiſſe proclamat his verbis; quod movet & movetur. ſed videtur mihi vir tantus nihil ignorare potuiſſe; ſed in exercitio argutiarum talium [4] cohibentem ſibi operam ſponte luſiſſe. Ceterum qui non advertat, cum quid dicitur ſeipſum movere, non duo intelligenda? ſicut & cum dicitur ἑαυτὸν τιμωρούμενος, id eſt, ſe puniens; non alter qui punit alter eſt qui punitur; &, cum ſe perdere, ſe involvere, ſe liberare quis dicitur; non neceſſe eſt unum facientem alterum ſubeſſe patientem. ſed hoc ſolum intellectu hujus elocutionis exprimitur, ut qui ſe punit aut qui ſe liberat, non ab alio hoc accepiſſe, ſed ipſe ſibi aut intuliſſe aut præſtitiſſe dicatur, ſic & de αὐτοκινήτῳ, cum dicitur, *ſeipſum movet*; ad hoc dicitur ut æſtimationem alterius moventis excludat: quam volens Plato de cogitatione legentis eximere, his quæ præmiſit expreſſit. Nam quod ſemper, ait, movetur, æternum eſt: quod autem motum affert

4. *Cohibentem ſibi*] Quia nondum concoquo, quæ de verbo iſto à viris ſummis notantur, ſequor membranarum ſcripturam, quæ dictat *conniventem*. Eſt quidem ibi *connivente ſibi opera*, & poteſt utcunque defendi. Attamen vox *operam* verbo *luſiſſe* non videtur poſſe deberi. Plautus Caſina: *Si nunc me ſuſpendam, meam operam luſerim.* Pſeudolo: *In pertuſum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.* Sic ergo Macrobius: *in exercitio minutiarum talium conniventem ſibi, operam ſponte luſiſſe.* Hoc eſt indulgentem & ignoſcentem ſibimet ipſum. Ut faciunt maxima quæque ingenia. M. Seneca controv. 10. de Ovidio: *Verbis minime licenter uſus eſt, niſi in carminibus, in quibus non ignoravit vitia ſua, ſed amavit,* &c. *Ex quo apparet ſummi ingenii viro judicium non defuiſſe ad compeſcendam licentiam carminum ſuorum, ſed animum. Ajebat interim decentiorem faciem eſſe, in qua aliquis nævus eſſet.* Macrobius cap. ſequenti: *quoniam ſpontanea conniventia conceſſimus.* Gron.

5. *Nec*

fert alicui, quodque ipſum movetur aliunde, quando finem habet motus, vivendi finem habeat neceſſe eſt. Quid his verbis invenietur expreſſius clara ſignificatione teſtantibus, non aliunde moveri quod ſeipſum movet, cum animam ob hoc dicat æternam quia ſeipſam movet & non movetur aliunde? ergo ſe movere hoc ſolum ſignificat, non ab alio moveri. Nec putes quod idem moveat idemque moveatur; ſed moveri ſine alio movente ſe movere eſt. aperte ergo conſtitit quia non omne quod movetur ab alio movetur. ergo αὐτοκίνητον poteſt non ab alio moveri. ſed ne à ſe quidem ſic movetur, ut in ipſo aliud ſit quod movet, aliud quod movetur; 5 nec ex toto, nec pro parte, ut ille proponit: ſed ob hoc ſolum ſeipſum movere dicitur, ne ab alio moveri æſtimetur. Sed & illa de motibus Ariſtotelica diviſio, quam ſupra retulimus, ſurripienti magis apta eſt quam probanti, in qua ait; ſicut eſt quod movetur & non movet, ita eſt quod movet & non movetur. conſtat enim quod omne quicquid movetur movet alia: ſicut dicitur aut gubernaculum navem, aut navis circumfuſum ſibi aërem vel undas movere. quid autem eſt quod non poſſit aliud dum ipſum movetur impellere? ergo, ſi verum non eſt ea quæ moventur alia non movere, non conſtat illud ut aliquid quod moveat nec tamen moveatur invenias. Illa igitur magis probanda eſt in decimo de legibus à Platone motuum prolata diviſio. Omnis motus, inquit, aut ſe movet & alia, aut ab alio movetur & alia movet. & prior ad animam, ad omnia vero corpora ſecundus refertur. hi ergo duo motus & differentia ſeparantur & ſocietate junguntur: commune hoc habent quod & prior & ſecundus movent alia: hoc autem differunt quod ille à ſe, hic ab alio movetur. Ex his omnibus, quæ eruta de Platonicorum ſenſuum fecunditate collegimus, conſtitit non eſſe verum, omnia quæ moventur ab alio mo-

ve-

5. *Nec ex toto nec pro parte*] Libri omnes *ex parte*. Gronov.

veri. ergo nec principium motus ad deprecandam alterius moventis neceſſitatem ſtare dicetur: quia poteſt ſe ipſe, ut diximus, movere alio non movente. enervatus eſt igitur ſyllogiſmus, quem præmiſſa varia & multiplici diviſione collegerat. hoc eſt; Anima principium motus eſt. principium autem motus non movetur. igitur anima non movetur. Reſtat ut, quia conſtitit poſſe aliquid per ſe moveri alio non movente, animam hoc eſſe doceatur. quod facile docebitur, ſi de manifeſtis & indubitabilibus argumenta ſumamus. Homini motum aut anima præſtat aut corpus aut de utroque permixtio. & quia tria ſunt, de quibus inquiſitio iſta procedit, cum neque à corpore neque à permixtione præſtari hoc poſſe conſtiterit, reſtat ut ab anima moveri hominem nulla dubitatio ſit. Nunc de ſingulis ac primum de corpore loquamur. Nullum inanimum corpus ſuo motu moveri manifeſtius eſt quam ut aſſerendum ſit. nihil eſt autem quod dum immobile ſit aliud poſſit movere. igitur corpus hominem non movet. videndum ne forte animæ & corporis ipſa permixtio hunc ſibi motum miniſtret. ſed quia conſtat motum corpori non ineſſe, ſi nec animæ ineſt (ex duabus rebus motu carentibus nullus motus efficitur; ſicut nec ex duabus dulcibus amaritudo, nec ex duabus amaris dulcedo proveniet, nec ex gemino frigore calor, aut frigus ex gemino calore naſcetur. omnis enim geminata qualitas creſcit: numquam ex duplicatis ſimilibus contrarietas emergit) ergo nec ex duabus immobilibus motus erit. hominem igitur permixtio non movebit. hinc inexpugnabilis ſyllogiſmus ex confeſſarum rerum indubitabili luce colligitur: Animal movetur. motum autem animali aut anima præſtat aut corpus aut ex utroque permixtio. ſed neque corpus neque permixtio motum præſtat. igitur anima motum præſtat. Ex his apparet animam initium motus eſſe. initium autem motus tractatus ſuperior docuit per ſe moveri. animam ergo αὐτοκίνητον eſſe, id eſt, per ſe moveri nulla dubitatio eſt.

CAP.

CAP. XVI.

Quem in modum reliquæ Ariſtotelis objectiones Platonicis refellantur.

Hic ille rurſus obloquitur, & [1] alia de initiis diſputa-
tione confligit. eadem enim hic ſolvendo repetimus
quæ ſupra in ordinem objecta digeſſimus. Non poſſunt, in-
quit, eadem initiis ſuis eſſe, quæ inde naſcuntur; & ideo an-
mam, quæ initium motus eſt, non moveri. ne idem ſit in-
tium & quod de initio naſcitur, id eſt, [3] ne motus ex mot-
proceſſiſſe videatur. Ad hæc facilis & abſoluta reſponſi-
eſt. quia ut principia & hæc quæ de principiis prodeunt i-
aliquo nonnumquam inter ſe differre fateamur; numqua-
tamen ita poſſunt ſibi eſſe contraria, ut adverſa ſibi ſunt *ſt-*
re & moveri. nam ſi albi initium nigrum vocaretur, & ſi-
cum eſſet humoris exordium; bonum de malo, ex ama-
initio dulce procederet. ſed non ita eſt. quia uſque ad co-
trarietatem initia & conſequentia diſſidere natura non p-
titur, invenitur tamen inter ipſa nonnumquam talis diff-
rentia, qualis inter ſe origini progreſſionique conveniat:
eſt hic quoque inter motum quo movetur anima & q-
movet cetera. non enim animam Plato ſimpliciter motu-
dixit, ſed motum ſe moventem. inter motum ergo ſe m-
ventem & motum quo movet cetera quid interſit in ape-
eſt. ſiquidem ille ſine auctore eſt, hic aliis motus auctor e-
conſtat ergo neque adeo poſſe initia ac de initiis procrea-
differre, ut contraria ſibi ſint, nec tamen hic moderatam d-
ferentiam defuiſſe. non igitur ſtabit principiũ motus, [2] qu-

ALia de initiis diſputatione] Membrana media: *in aliam de initiis ſtipationem.* Sed optima: *in aliam de initiis diſputationem.* Gronov.

2. *Quod ille artificii concluſione*] Lege cum Mss. *artifici* I. 6. *Artifex fabricatoris providentia.* Ibid. *Hoc primum artifex natura molitur.* Ovidius 15. I-
Artifices natura manus admovit.
I Saturn. 24. *Quanta de Græcis tanq-*
aliud agens modo profeſſa imitatione t-
ſtulerit. Male illic quoque *arti-*
II Sat. 9. *artifex nodus.* Aliquid et-
notavit Salmaſius ad Solinum. *Gr-*

3. I-

ille artificii concluſione collegit. His tertia, ut meminimus, ſucceſſit objectio; uni rei contraria ſimul accidere non poſſe, & quia contraria ſibi ſunt *movere* & *moveri*, non poſſe animam ſe movere; ne eadem & moveatur & moveat. ſed hoc ſuperius aſſerta diſſolvunt. ſiquidem conſtitit in animæ motu duo non intelligenda, quod moveat & quod moveatur. quia nihil aliud eſt ab ſe moveri, quam moveri alio non movente. nulla eſt ergo contrarietas, ubi quod ſit, unum eſt: quia ſit non ab alio circa alium; quippe cum ipſe motus animæ ſit eſſentia. Ex hoc ei, ut ſupra retulimus, nata eſt occaſio quarti certaminis. Si animę eſſentia motus eſt, inquit: cur interdum quieſcit, cum nulla alia res contrarietatem propriæ admittat eſſentiæ? 3 ignis, cujus eſſentiæ calor ineſt, calere non deſinit. & quia frigidũ nivis in eſſentia ejus eſt, non niſi ſemper eſt frigida. & anima igitur eadem ratione numquam à motu ceſſare deberet. ſed dicat velim, quando ceſſare animam ſuſpicatur. Si movendo, inquit, ſe moveat & corpus: neceſſe eſt utique, quando non moveri corpus videamus, animam quoque intelligamus non moveri. Contra hoc in promptu eſt gemina defenſio. primum quia non in hoc deprehenditur motus animæ, ſi corpus agitetur. nam &, cum nulla pars corporis moveri videtur in homine, tamen ipſa cogitatio, aut in quocumque animali auditus, viſus, odoratus, & ſimilia; ſed & in quiete ipſa ſpirare, ſomniare, omnia hæc motus animæ ſunt. deinde quis ipſum corpus dicat immobile etiam dum non videtur agitari; cum incrementa membrorum, aut, 4 ſi jam creſcendi ætas & tempus exceſſit,

3. *Ignis, cujus eſſentiæ calor ineſt*] alim ego: *cujus eſſentia calor eſt.* quo odo diſerte Lugdunenſis editionis ta. Supra dixit: *Cum ipſe motus, aniæ ſit eſſentia.* Pontan.

4. *Si jam creſcendi ætas & tempus ceßit*] Camerarii liber, *ceßit.* Pont. cubi reperiretur in libris veteribus *conceßit*, quod tamen mihi non contigit, ſine ulla mora eliminato τῷ *exceſſit* reponendum cenſerem: quippe & melius conveniens & ſuavius. Ovidius VI. Met. 719. *Ergo ubi conceßit tempus puerile juventæ.* Virgilius VIII. Æ. 40. *Tumor omnis & iræ Conceſſere Deum.* Gronov.

ſit, cũ ſaltus cordis ceſſationis impatiens, cum cibi ordinata digeries naturali diſpenſatione inter venas & viſcera ſuccum miniſtrans, cum ipſa collectio fluentorum perpetuum corporis teſtentur agitatum? & anima igitur æterno & ſuo motu, ſed & corpus quandiu ab initio & cauſa motus animatur ſemper movetur. Hinc eidem fomes quintæ ortus eſt quæſtionis. Si anima, inquit, aliis cauſa eſt motus; ipſa ſibi cauſa motus eſſe non poterit. quia nihil eſt quod ejuſdem rei & ſibi & aliis cauſa ſit. Ego vero, licet facile poſſim probare plurima eſſe quę ejuſdẽ rei & ſibi & aliis cauſa ſint, ne tamen ſtudio videar omnibus quæ aſſerit obviare, hoc verum eſſe concedam: quod & pro vero habitum ad aſſerendum motum animæ non nocebit. Etenim animam initium motus & cauſam vocamus. de cauſa poſt videbimus. interim conſta omne initium ineſſe rei, cujus eſt initium: & ideo, quicqui in quamcumque rem ab initio ſuo proficiſcitur, hoc in ipſ initio reperitur. ſic initium caloris non poteſt non calere ignem ipſum, de quo calor in alia tranſit, quis neget calidum? Sed ignis, inquit, non ſe ipſe calefacit: quia natu totus eſt calidus. Teneo quod volebam, nam nec anima i ſe movet, ut ſit inter motum moventemque diſcretio; ſe ita tota ſuo motu movetur, ut nihil poſſis ſeparare quo moveat. Hæc de initio dicta ſufficient. De cauſa vero quoniam ſpontanea conniventia conceſſimus ne quid eju dem rei & ſibi & aliis cauſa ſit, libenter acquieſcimus, anima, quæ aliis cauſa motus eſt, etiam ſibi cauſa motus e videatur. his enim cauſa motus eſt quæ non movere tur, niſi ipſa præſtaret. illa vero, ut moveatur non ſibi ip largitur, ſed eſſentiæ ſuæ eſt quod movetur. ex hoc quæſt
5 quæ ſequitur abſoluta eſt. Tunc enim forte concedam

5. *Quæ ſequitur &c.*] Fr. Modius *jam ſoluta:* cui quia accedunt membranæ noſtræ, libenter aſſentire poſſum, quamvis vulgatum defendatur 1, 20. *Obſcuritatem diviſionis hujus liquidius abſolvens.* 1 *Quid poßit amplius pro abſolvenda quæſtione confiteri.* Et 1 Saturn. 6. *ambiguitatem ſortis abſolverat.* Gron 6.

ad motus exercitium inſtrumenta quærantur, quando aliud eſt quod movet, aliud quod movetur. in anima vero hoc nec ſcurrilis jocus ſine damno verecundiæ audebit expetere, cujus motus eſt in eſſentia: cum ignis, licet ex cauſa intra ſe latente moveatur, nullis tamen inſtrumentis ad ſuperna conſcendat. multoque minus hæc in anima quærenda ſunt, cujus motus eſſentia ſua eſt. in his etiam, quæ ſequuntur, vir tantus & alias ultra ceteros ſerius, ſimilis cavillanti eſt. Si movetur, inquit, anima, inter ceteros motus etiam de loco in locum movetur. ergo modo, ait, corpus egreditur, modo rurſus ingreditur; & in hoc exercitio ſæpe verſatur; quod fieri non videmus. non igitur movetur. Contra hoc nullus eſt qui non ſine hæſitatione reſpondeat, non omnia quæ moventur etiam de loco in locum moveri. aptius denique in eum ſimilis interrogatio retorquenda eſt. Moveri arbores dicis; quod cum, ut opinor, annuerit; pari dicacitate ferietur. Si moventur arbores; ſine dubio, ut tu dicere ſoles, inter alios motus etiam de loco in locum moventur. hoc autem videmus per ſe eas facere non poſſe. igitur arbores non moventur. Sed ut hunc ſyllogiſmum additamento ſerium facere poſſimus; poſtquam dixerimus, ergo arbores non moventur, adjiciemus; ſed moventur arbores. non igitur omnia quæ moventur etiam de loco in locum moventur. & ita finis in exitum ſanæ concluſionis evadit. Si ergo arbores fatebimur moveri quidem, ſed apto ſibi motu: cur hoc animæ negemus ut motu eſſentiæ ſuæ conveniente moveatur, hæc & alia valde dicerentur, etiamſi hoc motus genere moveri anima non poſſet. cum vero & corpus animet acceſſu, & à corpore certa conſtituti temporis lege diſcedat: quis eam neget etiam in locum, ut ita dicam, moveri? quod autem non ſæpe ſub uno tempore acceſſum variat & receſſum; facit hoc diſpoſitio arcana & conſulta naturæ: quæ ad animalis vitam certis vinculis continendam, tantum animæ injecit corporis amorem, [6] ut amet ultro quo

vincta eſt; raroque contingat ne finita quoque lege tempo-
ris ſui mærens & invita diſcedat. Hac quoque objectione,
ut arbitror, diſſoluta, ad eas interrogationes quibus nos vi-
detur urgere veniamus. Si movet, inquit, ſe anima; aliquo
motus genere ſe movet. dicendumne eſt igitur animam ſe
in locum movere? ergo ille locus aut orbis aut linea eſt; an
ſe pariendo ſeu conſumendo movetur? Sene auget aut mi-
nuit? aut proferatur, ait, in medium aliud motus genus, quo
eam dicamus moveri. Sed omnis hæc interrogationum mo-
leſta congeries ex una eademque defluit male conceptæ de-
finitionis aſtutia. nam quia ſemel ſibi propoſuit omne quod
movetur ab alio moveri: omnia hæc motuum genera in ani-
ma quærit: in quibus aliud quod movet aliud eſt quod mo-
vetur, cum nihil horum in animam cadere poſſit, in qua nul-
la diſcretio eſt moventis & moti. Quis eſt igitur, dicet ali-
quis, aut unde intelligitur animæ motus, ſi horum nullu
eſt? Sciet hoc quiſquis noſſe deſiderat vel Platone dicent
vel Tullio. quinetiam ceteris, quæ moventur, hic fons ho
principium eſt movendi. 7 Quanta ſit autem vocabuli hu
jus expreſſio, quo anima fons motus vocatur, facile repe
ries, ſi rei inviſibilis motum ſine auctore atque ideo ſine in
tio ac ſine fine prodeuntem & cetera moventem men
concipias: cui nihil ſimilius de viſibilibus quam fons po
tuerit reperiri; qui ita principium eſt aquæ, ut cum de
fluvi

6. *Vt amet ultro, quo juncta eſt*] Omni-
no legerim, *quo vincta eſt*. Amat, in-
quit, corpus anima; & eo licet carcere
veluti quodam teneatur, arcano nihi-
lominus Naturæ conſulto, amat tamen.
In Lugdunenſi erat, *cui devincta eſt*.
Quod ſuffragatur. Et ipſe Macrob. lib.
1. cap. XI. *Nam ut conſtet animal, neceſ-
ſe eſt ut in corpore anima vinciatur*. Et
nunc, quia ita quoque habent membra-
næ Modianæ, in textum recepimus.
Pontan.

7. *Quanta ſit autem vocabuli h. e.*]
Sic legitur in omnibus, quas vidi, e
tionibus. At in membrana utraque
pro *autem*. Quod notandum, quia
cuit ea vocula veteribus in connect
do. Juſtinus VI. 8. poſt multas E
minondæ recenſitas virtutes ad
*Iam literarum ſtudium, jam philoſop
doctrina tanta*. XLI, 5. *Iam fontiu
ſilvarum ea copia eſt, jam promont
rum altitudo*. V, 4. *Iam multis locis
lia facit*. Ut ibi habetur in Mss. I
garſianis & Lugdunenſi. *Gronov.*

8.

fluvios & lacus procreet, à nullo naſci ipſe dicatur. nam, ſi ab alio naſceretur, non eſſet ipſe principium: & ſicut fons non ſemper facile deprehenditur; ab ipſo tamen qui funduntur aut Nilus eſt, aut Eridanus, aut Iſter, aut Tanais; &, ut [8] illorum rapacitatem videndo admirans, & intra te tantarum aquarum originem requirens, cogitatione recurris ad fontem, & hunc omnem motum intelligis de primo ſcaturiginis manare principio: ita cum corporum motum, ſeu divina ſeu terrena ſint, conſiderando quærere forte auctorem velis, mens tua ad animam quaſi ad fontem recurrat, cujus motum etiam ſine corporis miniſterio teſtantur cogitationes, gaudia, ſpes, timores. nam motus ejus eſt boni malique diſcretio, virtutum amor, cupido vitiorum; ex quibus effluunt omnes inde naſcentium rerum meatus. motus enim ejus eſt quicquid iraſcimur, & in fervorem mutuæ colliſionis armamur: unde paulatim procedens rabies fluctuat præliorum. motus ejus eſt; quod in deſideria rapimur, quod cupiditatibus alligamur. ſed hi motus ſi ratione gubernentur proveniunt ſalutares: ſi deſtituantur; in præceps & rapiuntur & rapiunt. Didiciſti motus animæ, quos modo ſine miniſterio corporis, modo per corpus exercet. ſi vero ipſius mundanæ animæ motus requires; cæleſtem volubilitatem & ſphærarum ſubjacentium rapidos impetus intuere, ortum occaſumve ſolis, curſus ſiderum vel recurſus; quæ omnia anima movente proveniunt. immobilem vero eam dicere, quæ movet omnia, Ariſtoteli non convenit (qui quantus in aliis ſit probatum eſt,) ſed illi tantum, quem vis naturæ quem ratio manifeſta non moveat.

8. *Illorum rapacitatem videndo*] Mss. *cupiditatem*; utrumque bonum, & quod innumeris apud Poetas exemplis adstrui facile eſt. Sed ultimum, quia id agnoſcunt libri antiqui, præferendum cenſeo. Quintilianus VI. Inſtitut. 2. *Æſtu fertur & velut rapido flumini obſequitur.* Gronov.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. XVII.

Scipionem ab avo ſuo Africano tam ad ocioſas quam ad negocioſas virtutes incitatum fuiſſe: tum de tribus philoſophiæ partibus, quarum nullam Cicero intactam præterierit.

EDocto igitur atque aſſerto animæ motu, Africanus qualiter exercitio ejus utendum ſit in hæc verba mandat & præcipit. *Hanc tu exerce optimis in rebus. ſunt autem optimæ curæ de ſalute patriæ: quibus agitatus & exercitatus animus, velocius in hanc ſedem & domum ſuam pervolabit, idque ocius faciet, ſi jam tum cum erit incluſus in corpore eminebit foras, & ea quæ extra erunt contemplans, quam maxime ſe à corpore abſtrahet. namque eorum animi, qui ſe voluptatibus corporis dediderunt, earumque ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuque libidinum voluptatibus obedientium deorum & hominum jura violaverunt, corporibus elapſi, circum terram ipſam volutantur; nec hunc in locum niſi multis agitati ſæculis revertuntur.* In ſuperiore hujus operis parte diximus alias otioſas, alias negotioſas eſſe virtutes; & illas philoſophis, has rerumpublicarum rectoribus convenire; utraſque tamen exercentem facere beatum. hæ virtutes interdum dividuntur; nonnumquam vero miſcentur, cum utrarumque capax & natura & inſtitutione animus invenitur. nam ſi quis ab omni quidem doctrina habeatur alienus, in republica tamen & prudens & temperatus & fortis & juſtus ſit; hic à feriatis remotus eminet tamen actualium vigore virtutum; quibus nihilominus cœlum cedit in præmium. ſi quis vero inſita quiete naturæ non ſit aptus ad agendum; ſed ſolum optima conſcientiæ dote 1 erectus ad ſupera doctrinæ ſupellectilem ad exercitium divinæ diſputatonis expendat, ſectator cæleſtium devius caducorum; is quoque ad cæli verticem otioſis virtutibus ſubve-

1. *Erectus ad ſupera*] *Ad ſuperna* membranæ. *Pontan.*

2. *Mult*

ſubvehitur. ſæpe tamen evenit ut idem pectus & agendi & diſputandi perfectione ſublime ſit ; & cœlum utroque adipiſcatur exercitio virtutum. Romulus nobis in primo genere ponatur: cujus vita virtutes numquam deſeruit; ſemper exercuit. in ſecundo Pythagoras, qui agendi neſcius, fuit artifex diſſerendi; & ſolas doctrinæ & conſcientiæ virtutes ſecutus eſt. ſint in tertio ac mixto genere apud Græcos Lycurgus & Solon; inter Romanos Numa, Catones ambo, [2] multique alii qui & philoſophiam hauſerunt altius & firmamentum reipublicæ præſtiterunt. [3] ſoli enim ſapientiæ otio deditos ut abunde Græcia tulit, ita Roma non neſcivit. Quoniam igitur Africanus noſter quem modo avus præceptor inſtituit, ex illo genere eſt; quod & de doctrina vivendi regulam mutuatur & ſtatum publicum virtutibus fulcit: ideo ei perfectionis geminæ præcepta mandantur: ſed ut in caſtris locato & ſudanti ſub armis, primum virtutes politicæ ſuggeruntur his verbis: (*Sunt autem optimæ curæ de ſalute patriæ, quibus agitatus & exercitatus animus, velocius in hanc ſedem & domum ſuam provolabit.* deinde quaſi non minus docto quam forti viro philoſophis apta ſubduntur, cum dicitur: *idque ocius faciet, ſi jam tunc cum erit incluſus in corpore eminebit foras, & ea quæ extra erunt contemplans quam maxime ſe à corpore abſtrahet.* Hæc enim illius ſunt præcepta doctrinæ, quæ illam dicit mortem philoſophantibus appetendam.

2. *Multique alii qui & philoſophiam hauſerunt altius, & firmamentum reipublicæ præſtiterunt*] Talis ille apud Tacitum Priſcus: *Helvidius Priſcus*, inquit, *ingenium illuſtre altioribus ſtudiis juvenis admodum dedit: non ut plerique, ut nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quo firmior adverſus fortuita Rempubl. capeſſeret. Doctores ſapientiæ ſecutus eſt qui ſola bona quæ honeſta, mala tantum quæ turpia; potentiam, nobilitatem, ceteraque extra animum, neque bonis neque malis annumerant.* Et Aurelii noſtri verba quo attentius noto; hunc ille virum, hæc verba reſpexerit. *Pontan.*

3. *Soli enim ſapientiæ otio deditos ut abunde Græcia tulit, ita Roma non neſcivit.*] Membranæ Modii: *ſapienti otio*; item, *Roma neſcivit*, omiſſâ voculâ *non*. Sed nos receptam lectionem non mutavimus: & placet ea ob præcedentia, ubi inter Romanos memorantur Numa, Catones ambo, multique alii qui & philoſophiam hauſerunt altius, & firmamentum reipublicæ præſtiterunt *Pontan.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tendam. ex qua fit ut adhuc in corpore poſiti corpus ut alienam ſarcinam, in quantum patitur natura, deſpiciant. & facile nunc atque opportune virtutes ſuadet; poſtquam quanta & quam divina præmia virtutibus debeantur edixit. Sed quia inter leges quoque illa imperfecta dicitur, in qua nulla deviantibus pœna ſancitur; ideo in concluſione operis [4] pœnam ſancit extra hæc præcepta viventibus, quem locum Er ille Platonicus copioſius exſecutus eſt ſæcula infinita dinumerans, quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas ſæpe revolutæ ſero de tartaris emergere permittuntur, & ad naturæ ſuæ principia, quod eſt cælum, tandem impetrata purgatione remeare. neceſſe eſt enim omnem animam ad originis ſuę ſedem reverti. ſed quæ corpus tamquam peregrinæ incolunt cito poſt corpus velut ad patriam revertuntur. quæ vero corporum illecebris ut ſuis ſedibus inhærent; quanto ab illis violentius ſeparantur, tanto ad ſupera ſerius revertuntur. Sed jam finem ſomnio cohibita diſputatione faciamus, hoc adjecto quod concluſionem decebit. Quia cum ſint totius philoſophiæ tres partes, moralis, naturalis, & rationalis: & ſit moralis quæ docet morum elimatam perfectionem; naturalis, quæ de divinis corporibus diſputat; rationalis, cum de incorporalibus ſermo eſt, qua mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius i hoc ſomnio prætermiſit. nam illa ad virtutes amoremqu patriæ & ad contemptum gloriæ adhortatio, quid aliu continet niſi ethicæ philoſophiæ inſtituta moralia? cum ve ro vel de ſphærarum modo, vel de novitate ſive magnitud ne ſiderum, deque principatu ſolis & circis cæleſtibus ci gulisque terreſtribus & oceani ſitu loquitur, & harmoni ſuperum pandit arcanum: [5] phyſicæ decreta commemora

4. *Pœnam ſancit extra hæc præcepta viventibus*]Petronius : *Dii deæque quam male eſt extra legem viventibus*. Idem.

5. *Phyſicæ decreta commemorat*] Lactantius V, 17. *Voluit oſtendere later abdito veritatem, ut decretum diſcipli ſuæ tueretur*, de Carneade. Arnob lib. II. *Cunctis tamen argumenta* *deſu*

at cum de motu & immortalitate animæ diſputat; cui nihil conſtat ineſſe corporeum, cujuſque eſſentiam nullius ſenſus ſed ſola ratio deprehendit: illic 6 ad altitudinem philoſophiæ adſcendit. Vere igitur pronunciandum eſt nihil hoc opere perfectius, quo univerſa philoſophiæ continetur integritas.

deſunt, quibus & ſua decreta confirment, & aliorum ſubvertant & labefaciant ſcita. Libri tamen omnes *ſecreta.* Gron.

6. *Ad altitudinem philoſophiæ aſcendit*] Imperfecta oratio: nam & ethica præcepta & phyſica decreta ipſo Macrobio auctore philoſophiæ partes ſunt. Supple ex Mss. & antiquis edd. *philoſophiæ rationalis aſc.* Quem tertium philoſophandi modum dixit, iſque hic deſideratur. *Gron.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII [1]V. C. & inluſtris

CONVIVIORUM PRIMI DIEI SATURNALIORUM.

[2]LIBER PRIMUS.

MUltas variaſque res in hac vita nobis , Euſtathi
fili,natura conciliavit:ſed nulla nos magis quam
eorum qui è nobis eſſent procreati caritate de-
vinxit : eamque noſtram in his educandis atque
erudiendis curam eſſe voluit; ut parentes neque , ſi id quod
cuperent ex ſententia cederet , tantum ulla alia ex re volu-
ptatis, neque , ſi contra eveniret , tantum mæroris capere
poſſint. hinc eſt quod mihi quoque inſtitutione tua nihil an-
tiquius æſtimatur. ad cujus perfectionem compendia longis
amfractibus anteponenda ducens , moræque omnis impa-
tiens,

V. *C. & inluſtris*] Magnifica ſcri-
ptoris hujus , & muneris quo-
que ejus mentio in codice Theodoſia-
no, lib. 6. Titulo 8. de præpoſitis ſacri
cubiculi. Verba ſunt; *Sed ut nos ad hanc
promulgationem Macrobii viri inluſtris
merita provocarunt , ita obſervationem
quoque legis ab ejus volumus ſumere pro-
vectionis auſpicium , ut qui ante ipſum
fuerunt ſub hac conditione , præſtituto ho-
nore lætentur, ut non ſuæ promotionis tem-
pora ad legis uſurpationem revolvant, nec
præferri poſtulent iis qui prætorianam vel
urbanam præfecturam vel militare magi-
ſterium poſt eorum provectionem ſortiti
ſunt , ſed perinde habeantur ac ſi nunc cæ-
perint , & in eodem ordine permanentes,
in quo nunc eos liberalitas noſtra conſti-
tuit , provectionis viri inluſtris Macrobii
tempora metiant, ut ex hujus adminiſtra-
tionis exordio, prout quiſque provectus eſt
vel fuerit provehendus , ſuæ locum vindi-
cet dignitatis.* Quem locum indicio de-
beo atq; humanitati clariſſimi viri Joſ.
Scaligeri ; cui & majora debebo. *Pont.*
Neſcio an ejuſdem viri, idem certe no-
men honoratum ſub Arcadio & Ho-
norio monſtrare poſſumus ex Codicis
Juſtinianei libro I. tit. 9. de paganis le-
ge 3. quæ miſſa dicitur *Macrobio præ-
fecto prætorio Hiſpaniarum.* Gronov.

2. *Liber primus*] Semel hoc dixero.
Stephani textum, qui optimus viſus, ex-
preſſimus , niſi ſi operarum alicubi aut
alias error fuerit. Cæterum de Scripto
quæ vel addita vel immutata ad auto-
graphum pariter edidimus. Et id & alia
ſuis indicabimus locis. *Pont.*

3. *Apes*

tiens, non opperior ut per hæc ſola promoveas quibus edi-ſcendis naviter ipſe invigilas: ſed ago, ut ego quoque tibi legerim; & quicquid mihi vel te jam in lucem edito, vel antequam naſcereris, in diverſis ſeu Græcæ ſeu Romanæ linguæ voluminibus elaboratum eſt, id totum ſit tibi ſcientiæ ſupellex: & quaſi de quodam litterarum peno, ſi quando uſus venerit, aut hiſtoriæ quæ in librorum ſtrue latens clam vulgo eſt, aut dicti factive memorabilis reminiſcendi, facile id tibi inventu atque depromptu ſit. Nec indigeſte tamquam in acervum congeſſimus digna memoratu: ſed variarum rerum diſparilitas auctoribus diverſa, confuſa temporibus, ita in quoddam digeſta corpus eſt; ut, quæ indiſtincte atque promiſcue ad memoriæ ſubſidium annotaveramus, in ordinem inſtar membrorum cohærentia convenirent. Nec mihi vitio vertas, ſi res, quas ex lectione varia mutuabor, ipſis ſæpe verbis quibus ab ipſis auctoribus enarratæ ſũt explicabo. quia præſens opus non eloquentiæ oſtentationem, ſed noſcendorum congeriem pollicetur. & boni conſulas oportet, ſi notitiam vetuſtatis modo noſtris non obſcure, modo ipſis antiquorum fideliter verbis recognoſcas, prout quæque ſe vel enarranda vel transferenda ſuggeſſerint. 3 apes enim quodammodo debemus imitari, quæ vagantur & flores carpunt; deinde quicquid attulere diſponunt ac per favos dividunt; & ſuccum varium in unum ſaporem mixtura quadam & proprietate ſpiritus ſui mutant. Nos quoque, quicquid diverſa lectione quæſivimus, committemus ſtylo; ut in ordinem eodem digerente coaleſcant. nam & in animo melius diſtincta ſervantur; & ipſa diſtinctio non ſine quodam fermento, quo conditur univerſitas, in unius ſaporis uſum varia libamenta confundit: ut, etiamſi quid apparuerit unde ſumptum ſit, aliud tamen eſſe quam unde ſumptum noſcetur appareat. quod in corpore noſtro videmus

3. *Apes enim*] Habet ex Senecæ Epiſtola 84. ubi tamen *per ſavos digerunt*, non *dividunt*. Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

mus ſine ulla opera noſtra facere naturam. Alimenta quæ
accipimus, quamdiu in ſua qualitate perſeverant, & ſolida
innatant, male ſtomacho oneri ſunt. at cum ex eo, quod
erant, mutata ſunt; tum demum in vires & ſanguinem tranſ-
eunt. idem in his quibus aluntur ingenia præſtemus; ut
quæcunque hauſimus, non patiamur integra eſſe ne aliena
ſint; ſed in quandam digeriem concoquantur. alioquin in
memoriam ire poſſunt, non in ingenium. Ex omnibus colli-
gamus unde unum fiat ex omnibus, ſicut unus numerus fit
ex ſingulis. hoc faciat noſter animus; omnia, quibus eſt
adjutus, abſcondat; ipſum tamen oſtendat quod effecit: ut
qui odora pigmenta conficiunt, ante omnia curant ut nullius
ſint odoris propria quæ condientur, [4] confuſura videlicet
omnium ſuccos odoraminum in ſpiramentum unum. Vides
quam multorum vocibus chorus conſtet. una tamen ex
omnibus redditur. aliqua eſt illic acuta, aliqua gravis, aliqua
media: accedunt viris feminæ: interponitur fiſtula. ita ſingu-
lorum illic latent voces, omnium apparent, [5] & fit concen-
tus ex diſſonis. tale hoc præſens opus volo. multæ in illo
artes, multa præcepta ſint, multarum ætatum exempla, ſed
in unum conſpirata. in quibus ſi neque ea quæ jam tibi ſunt
cognita aſperneris, nec quæ ignota ſunt vites: invenies plu-
rima, quæ ſit aut voluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui
meminiſſe. nihil enim huic operi inſertum puto aut cognitu
inutile aut difficile perceptu; ſed omnia quibus ſit ingenium
tuum vegetius, memoria adminiculatior, [6] oratio ſollertior,
ſermo

4. *Confuſura videlicet omnium ſuccos*] Lego ex vet. cod. *confuſuri*. Meurſius.

5. *Et fit concentus ex diſſonis*] Apulei de Mundo locus geminus eſt. Eum, quia levi vitio hactenus nutat, apponam ut confirmetur: *At enim ut in choreis, cum dux carminis hymno præcinit, concinentium vulgus virorum & fœminarum mixtis gravibus & acutis clamoribus unam harmoniam reſonant: Sic divina mens mundanas varietates, ad inſtar unius concentionis, revelat.* Scripſerat Lucius, *evelat*. Feſtus *evelatum eventi-latum, unde velabra quibus frumentum ventilatur.* Certe non potuit ſignan-tiori, quod voluit, dictione deprome-re. *Pont.*

6. *Oratio ſolertior, ſermo incorruptior*] Circumludit Agellii verba quæ lib. 20. capite poſtremo. Et ea ipſa quia ſimili-ter ibi labe correctorum, etiam in ſcri-ptis, quos vidi, aſperſa, huc adducam,
ut

ſermo incorruptior: niſi ſicubi nos ſub alio ortos cœlo Latinæ linguæ vena non adjuvet. Quod ab his, ſi tamen quibuſdam forte nonnumquam tempus voluntaſque erit iſta cognoſcere, petitum impetratumque volumus, ut æqui boniquè conſulant, ſi in noſtro ſermone nativa Romani oris elegantia deſideretur. 7 Sed ne ego incautus ſum, qui venuſtatem reprehenſionis incurri à M. quondam Catone profectæ in A. Albinum, qui cum L. Lucullo conſul fuit. is Albinus res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. in ejus hiſtoriæ primo ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in illis libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret. nam ſum, inquit, homo Romanus natus in Latio; & eloquium Græcum à nobis alieniſſimum eſt. ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato: Ne tu, inquit, Aule nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. nam petere veniam ſolemus aut cum imprudentes erravimus, aut cum noxam imperio compellentis admiſimus. te, inquit, oro, quis perpulit ut id committeres quod priuſquam faceres peteres uti ignoſceretur? Nunc argumentum, quod huic operi dedimus, velut ſub quodam prologi habitu dicemus.

C AP.

ut emaculem: *Ex quo facile adoleſcent ingenia hominum vegetiora. aut memoria adminiculatior, aut oratio ſolertior, aut ſermo incorruptior aut delectatior motio aut in ludis liberalior.* Quid enim hîc, *delectatior motio*? Mea fide reſcribe, *delectator in otio.* Hæc olim notata nobis. Nunc dum iſta recognoſcimus, deprehendi eandem Gellianam emendationem in mentem quoque fuiſſe atque expreſſam V. Cl. Jano Rutgerſio Var. Lect. lib 4. cap. XI. Qui & ibi videndus. Item Theodoro Cantero V. Cl. epiſtola ad P. Scriverium. *Pont.*

7. *Sed ne ego incautus ſum*] Diverſa eſt & melior priſca ſcriptura, *ſed næ ego incautus ſum, qui* &c. *incurram.* Sic etiam infra: *næ tu, inquit, Aule.* Gron.

I. *Sed*

CAP. I.

Argumentum operis totius.

SAturnalibus apud Vettium Prætextatum Romanæ nobilitatis proceres doctique alii congregantur; & tempus ſollemniter feriatum deputant colloquio liberali, convivia quoque ſibi mutua comitate præbentes, nec diſcedentes à ſe niſi ad nocturnam quietem. nam per omne ſpatium feriarum meliorem diei partem ſeriis diſputationibus occupantes, cœnæ tempore ſermones conviviales agitant: ita ut nullum diei tempus docte aliquid vel lepide proferendi vacuum relinquatur. ſed erit in menſa ſermo jucundior; ut habeat voluptatis amplius, ſeveritatis minus. nam cum apud alios quibus ſunt deſcripta convivia, tum in illo Platonis ſympoſio non auſteriore aliqua de re convivarum ſermo, ſed Cupidinis varia & lepida deſcriptio eſt. in quo quidem Socrates non artioribus, ut aſſolet, nodis urget atque implicat adverſarium; 1 ſed eludendi magiſque decertandi modo apprehenſis dat elabendi prope atque effugiendi locum: oportet enim verſari in convivio ſermones ut caſtitate integros, ita appetibiles venuſtate. Matutina vero erit robuſtior diſputatio; quæ viros & doctos & præclariſſimos deceat. neque enim Cottæ, Lælii, Scipiones ampliſſimis de rebus quoad Romanæ litteræ erunt in veterum libris diſputabunt: Prætextatos vero, Flavianos, Albinos, Symmachos, & Euſtathios, quorum ſplendor ſimilis & non inferior virtus eſt, eodem modo loqui aliquid licitum non erit. Nec mihi fraudi ſit ſi uni aut alteri ex his, quos cœtus coëgit, matura æta poſterior ſæculo Prætextati ſit. quod licito fieri Platoni dialogi teſtimonio ſunt. quippe Socrate ita Parmenides antiquior, ut hujus pueritia vix illius apprehenderit ſenectutem

1. *Sed eludendi magiſque decertandi modo*] Melius v. c. *magis quam decertand* *Meurſ.*

tem: & tamen inter illos de rebus arduis diſputatur. inclutum dialogum Socrates habita cum Timæo diſputatione conſumit; quos conſtat eodem ſæculo non fuiſſe. Paralus vero & Xanthippus, quibus Pericles pater fuit, cum Protagora apud Platonem diſſerunt ſecundo adventu Athenis morante; quos multo ante infamis illa peſtilentia Athenienſis abſumpſerat. Annos ergo coëuntium mitti in digitos, exemplo Platonis nobis ſuffragante, non convenit. Quo autem facilius quæ ab omnibus dicta ſunt apparere ac ſecerni poſſent; Decium de Poſtumiano quinam ille ſermo aut inter quos fuiſſet ſciſcitantem fecimus. Et ne diutius lectoris deſideria moremur, jam Decii & Poſtumiani ſermo palam faciet, quæ hujus colloquii vel origo fuerit, vel ordo proceſſerit.

CAP. II.

Quæ convivalis hujus ſermonis origo & quis ordo fuerit.

DEcius. Tentanti mihi, Poſtumiane, aditus tuos 1 & molliſſima conſultandi tempora commodo aſſunt feriæ, quas indulget magna pars menſis Jano dicati. ceteris enim ferme diebus, qui perorandis cauſis opportuni ſunt, hora omnino reperiri nulla poteſt; quin tuorum clientium negotia vel defendas in foro, vel domi diſcas. Nunc autem (ſcio te enim non ludo ſed ſerio feriari) ſi eſt commodum reſpondere id quod rogatum venio: tibi ipſi, quantum arbitror, non injucundum, mihi vero gratiſſimum feceris. Requiro autem abs te id primum, interfuerisne convivio per compluſculos dies continua comitate renovato; eique ſermoni quem prædicare in primis, quemque apud omnes maximis ornare laudibus diceris: quem quidem ego ex

patre

ET *molliſſima conſultandi tempora*] Adumbratum de Marone. Martialis quoque notavit:

Noſti tempora tu Iovis ſereni,
Cum fulget placidus ſuoque vultu,
Quo nil ſupplicibus ſolet negare. Pont.

2. *Ad*

patre audiſſem; niſi poſt illa convivia Roma profectus
Neapoli moraretur. aliis vero nuper interfui admirantibus
memoriæ tuæ vires, univerſa quæ tunc dicta ſunt per ordi-
nem ſæpe referentis. *Poſtumianus*; Hoc unum, Dec:, nobis
(ut & ipſe, quantum tua ſinit adoleſcentia, videre & ex pa-
tre Albino audire potuiſti) in omni vitæ curſu optimum vi-
ſum eſt, ut, quantum ceſſare à cauſarum defenſione licuiſ-
ſet, tantum ad eruditorum hominum tuique ſimilium [2] con-
greſſum aliquem ſermonem conferrem. neque enim recte
inſtitutus animus requieſcere aut utilius aut honeſtius uſ-
quã poteſt, quam in aliqua opportunitate docte ac liberali-
ter colloquendi interrogandique & reſpondendi comitate.
Sed quodnam iſtud convivium? an vero dubitandum non
eſt quin id dicas quod doctiſſimis procerum ceteriſque nu-
per apud Vettium Prætextatum fuit, & quod diſcurrens
poſt inter reliquos grata viciſſitudo variavit? *Decius*: De
hoc ipſo quæſitum venio, & explices velim quale illud con-
vivium fuerit, à quo te afuiſſe propter ſingularem omnium
in te amicitiam non opinor. *Poſtumianus*: Voluiſſem equi-
dem, neque id illis, ut æſtimo, ingratum fuiſſet. ſed, cum
eſſent amicorum complures mihi cauſæ illis diebus perno-
ſcendæ, ad cœnam tum rogatus meditandi non edendi il-
lud mihi tempus eſſe reſpondi; hortatuſque ſum ut alium
potius nullo involutum negotio atque à cura liberum quæ-
rerent. itaque factum eſt. nam facundum & eruditum vi-
rum Euſebium rhetorem, inter Græcos præſtantem omni-
bus idem noſtra ætate profeſſis, doctrinæ Latiaris haud in-
ſcium Prætextatus meum in locum invitari imperavit. *De-
cius*: Unde igitur illa tibi nota ſunt, quæ tum jucunde & co-
miter ad inſtituendam vitam exemplis, ut audio, rerum co
piosiſſi

2. *Ad congreſſum aliquem ſermonem conferrem*] Solius hoc Stephani eſt; quod tamen ne ſubſiſtere quidem poſſe puto. Sub τοῦ *tantum* ſubintelligendum temporis, otii, ceſſationis. Revocar- dum igitur ex priſtinis *ſermonemqu*- *Gronov.*

3. *Decli*

pioſiſſimis & variæ doctrinæ ubertate prolata digeſtaque ſunt? *Poſtumianus*: Cum ſolſtitiali die, qui Saturnaliorum feſta quibus illa convivia celebrata ſunt conſecutus eſt, forenſi cura vacuus lætiore animo eſſem domi; eo Euſebius cum paucis è ſectatoribus ſuis venit: ſtatimque vultu renidens; Permagna me, inquit, abs te Poſtumiane cum ex aliis tum hoc maxime gratia fateor obſtrictum, quod à Prætextato veniam poſtulando, mihi in cœna vacuefeciſti locum. itaque intelligo, non ſtudium tantum tuum, ſed ipſam quoque, ut aliquid abs te mihi fiat commodi, conſentire atque adſpirare fortunam. Vis ne, inquam, reſtituere id nobis quod debitum tam benigne ac tam libenter fateris; noſtrumque hoc otium, quo perfrui raro admodum licet, eo ducere, ut his, quibus tunc tu interfueris, nunc nos intereſſe videamur? Faciam, inquit, ut vis. Narrabo autem tibi non cibum aut potum, tametſi ea quoque ubertim caſteque affuerint; ſed & quæ vel in conviviis vel maxime extra menſam ab iſdem per tot dies dicta ſunt, in quantum potero, animo repetam. quæ quidem ego cum audirem: ad eorum mihi vitam qui beati à ſapientibus dicerentur accedere videbar. nam &, quæ pridie quam adeſſem inter eos dicta ſunt, Avieno mihi inſinuante comperta ſunt; & omnia ſcripto mandavi, ne quid ſubtraheret oblivio. quæ ſi ex me audire geſtis: cave æſtimes diem unum referendis, quæ per tot dies ſunt dicta, ſufficere. *Decius*: Quemnam igitur & inter quos aut unde ortum ſermonem Poſtumiane fuiſſe dicebat? ita præſto ſum indefeſſus auditor. *Poſtumianus*: Tum ille, 3 Declinante, inquit, in veſperum die, quem Saturnale feſtum erat inſecuturum, cum Vettius Prætextatus 4 domi conveni-

3. *Declinante in veſperum die*] Charta Academica *veſperam*; quod, licet editiones omnes in vulgatum conſentiant, Macrobio aſſerunt vel illa capitis ſeq. *Deinde veſpera, quod à Græcis tractum eſt, illi enim* ἑσπέραν *à ſtella Heſpero dicunt*. Gronov.

4. *Domi convenire geſtientibus*] Vet. cod. auctior voce, *convenire ſe g.* Meurſ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

venire geſtientibus copiam faceret : eo venerunt Aurelius Symmachus & Cæcina Albinus, cum ætate tum etiam moribus ac ſtudiis inter ſe conjunctiſſimi. hos Servius inter Grammaticos doctorem recens profeſſus, juxta doctrinam mirabilis & amabilis verecundiæ, terram intuens & velut latenti ſimilis ſequebatur. Quos cum proſpexiſſet obviamque proceſſiſſet, ac perblande ſalutaviſſet: converſus ad Furium Albinum, qui tum forte cum Avieno aderat, Visne, ait, mi Albine, cum his, quos advenisse peropportune vides, quoſque jure civitatis noſtræ lumina dixerimus, eam rem de qua inter nos naſci cœperat ſermo communicemus? Quid ni maxime velim? Albinus inquit. nec enim ulla alia de re quam de doctis quæſtionibus colloqui aut nobis aut his poteſt eſſe jucundius. cumque conſediſſent; tum Cæcina: Quidnam id ſit, mi Prætextate, tametſi adhuc neſcio; dubitare tamen non debeo eſſe ſcitu optimum, cum & vobis ad colloquendum cauſam attulerit, & nos ejus eſſe expertes non ſinatis. 5 Atqu[i] ſcias, inquit, oportet eum inter nos ſermonem fuiſſe, ut, quoniam dies craſtinus feſtis Saturno dicatis initium dabit, quando Saturnalia incipere dicamus, id eſt, quando craſtinum diem initium ſumere exiſtimemus. & inter nos quidem parva quædam de hac diſputatione libavimus. verum quia te quicquid in libris latet inveſtigare notius eſt, qua[m] ut per verecundiam negare poſſis, pergas volo in mediu[m] proferre quicquid de hoc quod quærimus 6 edoctum tib[i] comprehenſumque eſt.

CA[PUT]

5. *Atque ſcias oportet*] Stephanus dedit *atqui*. Sed utrumque defectum, alterum & nugatorium eſt. Lege. *atqui ſcias, inquit, oportet.* Nam loquentis perſona mutatur, & deſinente Cæci[na] Prætextatus incipit. *Gronov.*

6. *Edoctum tibi comprehenſumque e[ſt]*] Erat in Anglicano recte, *eductum tibi*

CAP. III.

De principio ac diviſione civilis diei.

TUm Cæcina: Cum vobis, 1 qui me in hunc ſermonem inducitis, nihil ex omnibus quæ veteribus elaborata ſunt aut ignoratio neget, aut oblivio ſubtrahat: ſuperſluum video inter ſcientes nota proferre. Sed ne quis me æſtimet dignatione conſultationis gravari, quicquid de hoc mihi tenuis memoria ſuggeſſerit, paucis revolvam. Poſt hæc, cum omnes paratos ad audiendum erectoſque vidiſſet, ita exorſus eſt. M. Varro in libro rerum humanarũ, quem de diebus ſcripſit, *Homines*, inquit, *qui ex media nocte* 2 *ad proximam mediam noctem his horis viginti quatuor nati ſunt, uno die nati dicuntur.* quibus verbis ita videtur dierum obſervationem diviſiſſe, ut qui poſt ſolis occaſum ante mediam noctem natus ſit illo, quem nox ſecuta eſt; contra vero qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcitur, eo die videatur natus qui poſt eam noctem diluxerit. Athenienſes autem aliter obſervare idem Varro in eodem libro ſcripſit, eoſque à ſolis occaſu ad ſolem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem eſſe dicere. Babylonios porro aliter. à ſole enim exorto ad exortum ejuſdem incipientem id ſpatium unius diei nomine vocare. Umbros vero unum & eundem diem eſſe dicere à meridie ad inſequentem meridiem. *Quod quidem*, inquit Varro, *nimis abſurdum eſt. nam qui Kalendis hora ſexta apud Umbros natus eſt, dies ejus natalis videri debebit & Kalendarum dimidiatus, &* 3 *qui poſt Kalendas erit uſque ad horam ejuſdem diei ſextam.* Populum autem Romanum ita uti Varro dixit dies ſingulos annumerare

QVi me in hunc ſermonem inducitis] Idem vetus, *adducitis*, quod fuerit, *abducitis*. Pont.

2. *Ad proximam mediam noctem his horis 24. nati ſunt*] Apud Agell. lib. 3. cap. 2. verba hæc Varronis monoſyllabo auctiora: *in his horis 24.* &c. Emendabis obiter Cenſorinum cap. 23. ubi male hodie *in his oris quatuor & viginti.* Scribo, *horis q. e. v.* Leviculũ eſt. M.

3. *Qui poſt Kalendas erit ante horam ejuſdem diei ſextam*] Agellius aliter citat hæc Varronis: *Et qui eſt poſt Kalendas dies ante horam e. d. ſ.* Idem.

re à media nocte ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur. 4 Sacra ſunt enim Romana partim diurna, alia nocturna. & ea quæ diurna ſunt 5 ab initio diei ad medium noctis protenduntur: ab hora ſexta noctis ſequentis nocturnis ſacris tempus impenditur. ad hoc ritus quoque & mos auſpicandi eamdem eſſe obſervationem docet. nam magiſtratus, quando uno die eis & auſpicandum eſt & id agendum ſuper quo proceſſit auſpicium, poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt exortum ſolem agunt: auſpicatique & egiſſe eodem die dicuntur. præterea tribuni plebis, quos nullum diem integrum abeſſe Roma licet, cum poſt mediam noctem proficiſcuntur, & poſt primam facem ante mediam noctem ſequentem revertuntur, non videntur afuiſſe diem: quoniam ante horam noctis ſextam regreſſi partem aliquam illius in urbe conſumunt. Quintum quoque Mucium jureconſultum 6 dicere ſolitum: lege non iſſe uſurpatum mulierem, quæ, cum Kalendis Ianuariis apud virum matrimonii cauſa eſſe cœpiſſet, a. d. diem quartum Kalendas Januarias ſequentes uſurpatum iſſet. non enim poſſe impleri trinoctium, quo abeſſe à viro uſurpandi cauſ ex duodecim tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex Kalendis. Vergilius quoque id ipſum oſtendit, ut hominem decuit poëticas res agentem, recondita atque operta veteri ritus ſignificatione:

Torquet, inquit, *medios nox humida curſus:*
Et me ſævus equis oriens afflavit anhelis.

his enim verbis diem, quem Romani civilem appellave-

rui

4. *Sacra ſunt enim Romana partim diurna, alia nocturna*] Lego ex v. c. & Agellio *partim nocturna*. Idem. Sane ſi Stephano ſua mutatio aut Pontano conſtet, nobis non placebit βαλαινηφαγεῖν. Vide, ſi operæ eſt, obſervata patri lib. III. obſ. cap. 2. *Gronov.*

5. *Ab initio diei ad medium noc protendantur*] Hæc verba abſunt à v. *Meurſ.*

6. *Dicere ſolitum: lege non iſſe uſurpatum mulierem*] Eadem & Anglica ſcriptura fuit. Videatur tamen immi voce legend. *ſolitum legi: lege*. Pont.

7.

runt, à ſexta noctis hora oriri admonet. idem poëta quando nox quoque incipiat expreſſit in ſexto. cum enim dixiſſet:

Hac vice ſermonum roſeis aurora quadrigis
Jam medium æthereo curſu trajecerat axem.

mox ſuggeſſit vates:

Nox ruit Ænea. nos flendo ducimus horas.

[7] ita obſervantiſſimus civilium definitionum diei & noctis initia deſcripſit. qui dies ita dividitur. Primum tempus diei dicitur mediæ noctis inclinatio; deinde gallicinium, [8] inde conticuum, cum & galli conticeſcunt & homines etiam tum quieſcunt; deinde diluculum, id eſt, cum incipit dies dignoſci; inde mane, cum dies clarus eſt. [9] mane autem dictum aut quod [10] ab inferioribus, id eſt, à manibus exordium lucis emergat, aut, quod verius mihi videtur, ab omine boni nominis. nam & Lanuvii *mane* pro *bono* dicunt: ſicut apud nos quoque contrarium eſt *immane*. ut, *immanis bellua*, vel, *immane facinus*, & hoc genus cetera, pro *non bono*. deinde à mane ad meridiem, hoc eſt, ad medium diei. inde jam ſupra vocatur tempus occiduum; & mox ſuprema tempeſtas, hoc eſt diei noviſſimum tempus. ſicut expreſſum eſt in duodecim tabulis [11] SOLIS. OCCASVS. SVPREMA. TEMPESTAS.

7. *Ita obſervantiſſimus civilium definitionum*] Vet. c. auctior: *Sed ita*. Lego, *Et ita*. Meurſ.

8. *Inde conticuum*] Et veteres excuſi & ſcriptus retinent, *conticinium*. Pont.

9. *Mane autem dictum, aut quod ab inferioribus id eſt à manibus*] Idem, *inferioribus locis*, ſed male. Toto vero hoc loco Varronem ſequitur, aut potius non ſequitur. Non enim à *manibus* ille, ſed *manando* dictionem iſtam deducit. Ait Varro: *Diei principium mane, quo tunc manat dies ab oriente. Niſi potius quod bonum antiqui dicebant manum, ad cujuſmodi religionem Græci quoque. cum lumen adfertur, ſolent dicere* φῶς ἀγαθόν. Sed ad poſteriorem hanc ſententiam Macrobius quoque poſt inclinat. *Idem.*

10. *Ab inferioribus, id eſt à manibus.*] MS. Anglicanus habet, *ab inferioribus locis*. quæ lectio non, ut olim exiſtimavimus, omnino rejicienda. Nam Plinius & Martialis, ut me poſtea commonuit amicus vetus, vir Cl Petrus Scriverius, videntur aſſerere lectionem codicis membranacei. Quorum hic lib. 12. epigr 63.

Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna,
Sciſſa nec ad Manes, ſed ſita dives humus.

Plinius vero Hiſtoriæ Naturalis lib. 33. in Procemio: *Imus in viſcera ejus, & in ſede Manium opes quærimus.* Pontan.

11. *Solis occaſus ſuprema tempeſtas*] Mirum ſimiliter hanc formulam con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

STAS. ESTO 12 deinde veſpera; quod à Græcis tràctatũ eſt. illi enim ἑσπέραν à ſtella heſpero dicunt: unde & Heſperia Italia, quod occaſui ſubjecta ſit, nominatur. ab hoc tempore prima fax dicitur; deinde concubia; & inde intempeſta; quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. hæc eſt diei civilis à Romanis obſervata diviſio. ergo noctu futura, cum media eſſe cœperit, auſpicium Saturnaliorum erit; quibus die craſtini mos inchoandi eſt.

cipi etiam in editionibus priſcis, cum manifeſtum ſit & proculcatum jam in XII. Tabulis legi, SOL OCCASUS. Et fallor? an apud Valerium cap.. 3. lib. 7. legendum hac itidem forma; *Vt equis inſidentes, ſole orto curſum in quendam locum dirigerent*; pro quod editur, *ſolis ortu*. Pontan.

12. *Deinde veſpera; quod à Græcis tractatum eſt.*] Omnino verum, *tractum eſt*. Ita liber & Gryph. edit. & iſtud Typographi mendum putaſſem, niſi reperiſſem in pluribus editionibus. *Idem.*

CAP. IV.

Latine dici Saturnaliorum, noctu futura, *&*, die craſtini.

HIc, cum omnes quaſi vetuſtatis promptuarium Albini
memoriam laudaviſſent, Prætextatus Avienum vi-
dens Furio inſuſurrantem, Quidnam hoc eſt, mi Aviene, in
quit, quod uni Albino indicatum clam ceteris eſſe velis
tum ille: Moveor quidem auctoritate Cæcinæ, nec ignor
errorem in tantam non cadere doctrinam: aures tamen
meas iſta verborum novitas perculit; cum, *noctu futura*, &
die craſtini, magis quam *nocte futura*, &, *die craſtino*, dicere u
regulis placet maluit. nam, *noctu*, non appellatio ſed adver
bium eſt. porro, *futura*, quod nomen eſt, non poteſt cu
adverbio convenire. nec dubium eſt hoc inter ſe eſſe *noct*
& *nocte*, quod *diu* & *die*. & rurſus, *die* & *craſtini*, non de e
dem caſu ſunt; & niſi caſus idem nomina in hujuſmodi elo
cutione non jungit. *Saturnaliorum* deinde cur malimus qua
Saturnalium dicere opto dinoſcere. Ad hæc cum Cæci
renidens taceret; & Servius à Symmacho rogatus eſſ
quidnam de his exiſtimaret; Licet, inquit, in hoc non cœ
mini

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

minus nobilitate quam doctrina reverendo, magis mihi diſcendum ſit quam docendum: famulabor tamen arbitrio jubentis; & inſinuabo primum de Saturnalibus, poſt de ceteris, unde ſit ſic eloquendi non novitas ſed vetuſtas. Qui *Saturnalium* dicit, regula innititur. nomina enim quæ dativum pluralem in *bus*, mittunt, numquam genitivum ejuſdem numeri ſyllaba creviſſe patiuntur; ſed aut totidem habet; ut, *monilibus monilium, ſedilibus ſedilium*; aut una ſyllaba minus eſt; ut, *carminibus carminum; luminibus luminum*. ſic ergo *Saturnalibus* rectius *Saturnalium* quã *Saturnaliorum*. ſed, qui *Saturnaliorum* dicunt, auctoritate magnorum muniuntur virorum. nam & Salluſtius in tertia *Bacchanaliorum* ait; & [1] Maſurius Faſtorum ſecundo *Vinaliorum dies*, inquit, *Jovi ſacer eſt. non, ut quidam putant, Veneri.* [2] &, ut ipſos quoque Grammaticos in teſtimonium citem, Verrius Flaccus in eo libello, qui Saturnus inſcribitur. *Saturnaliorum*, inquit, *dies apud Græcos quoque feſti habentur.* & in eodem libro *Dilucide me*, inquit, *de conſtitutione Saturnaliorum ſcripſiſſe arbitror.* item Julius Modeſtus de feriis *Saturnaliorum*, inquit, *feriæ.* & in eodem libro *Antias*, inquit, *Agonaliorum repertorem Numam Pompilium refert.* Hæc tamen, inquies, auctoritas quæro an poſſit aliqua ratione defendi. plané, quatenus alienum non eſt committi Grammaticum cum ſua analogia, tentabo ſuſpicionibus eruere quid ſit quod eos à ſolita enunciatione detorſerit, ut mallent *Saturnaliorum* quam *Saturnalium* dicere. Ac primum æſtimo quod hæc nomina, quæ ſunt feſtorum dierum neutralia carentque numero ſingulari, diverſæ conditionis eſſe voluerunt ab his nominibus quæ

M*aſurius Faſtorum ſecundo*] Idem hic Maſurius de quo Perſius.

Cur mihi non liceat, juſſit quodcunque voluntas,
Excepto ſi quid Maſuri rubrica notavit?

Ad quod vetus Gloſſarius, *Maſurius hic Sabinus, legis conſultus fuit.* Pont.

2. *Et ut ipſos quoque Grammaticos in teſtimonium citem*] Petron. *Et ne poëtas quidem ad teſtimonium citem.* Nec fugit ad Petronium filium Douzam. Douzam breves illos & longum deflebiles Reipublicæ literariæ amores. Addatur & Varro de Re Ruſt cap. 4. *Sed quid ego illum voco ad teſtimonium?* Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quæ utroque numero figurantur. Compitalia enim, & Bacchanalia, & Agonalia, Vinaliaque, & reliqua his ſimilia feſtorum dierum nomina ſunt, nec ſingulariter nominantur; aut, ſi ſingulari numero dixeris, non idem ſignificabis niſi adjeceris feſtum: ut, *Bacchanale feſtum*, *Agonale feſtum*, & reliqua: ut jam non poſitivum ſit ſed adjectivum, quod Græci ἐπίθετον vocant. animati ſunt ergo ad faciendam diſcretionem in genitivo caſu; ut ex hac declinatione exprimerent nomen ſollemnis diei, ſcientes in nonnullis ſæpe nominibus dativo in *bus* exeunte, nihilominus genitivum in *rum* finiri: ut, *domibus domorum, duobus duorum, ambobus amborum*. Ita &, *viridia*, cum ἀντὶ ἐπιθέτου accipiuntur, genitivum in *ium* faciunt; ut *viridia prata*, *viridium pratorum*. cum vero ipſam loci viriditatem ſignificare volumus; *viridiorum* dicimus: ut cum dicitur; *formoſa facies viridiorum*. tunc enim *viridia* quaſi poſitivum ponitur non accidens. tanta enim apud veteres fuit licentia hujus genitivi; ut Aſinius Pollio *vectigaliorum* frequenter uſurpet: quod *vectigal* non minus dicatur quam *vectigalia*. ſed & cum legamus; *Lævaque ancile gerebat*: tamen & *anciliorum* relatum eſt. Videndum ergo ne magis varietas veteres delectaverit, quam ut ad amuſſim verum ſit feſtorum dierum nomina ſic vocata. ecce enim & præter ſollemnium dierum vocabula, alia quoque ſic declinata reperimus ut præcedens ſermo patefecit; *viridiorum*, &, *vectigaliorum*, & *anciliorum*. ſed & ipſa feſtorum nomina ſecundum regulam declinata apud veteres reperio: ſiquidem Varro *Ferialium diem ait à ferendis in ſepulchra epulis* dici. non dixit *Ferialiorum*, & alibi *Floralium* non *Floraliorum* ait, cum idem non ludos flora les illic, ſed ipſum feſtum Floralia ſignificaret. Maſurius etiam ſecundo Faſtorum, *Liberalium dies*, inquit, *à pontificibus agonium Martiale appellatur*. & in eodem libro: *Eam noctem deincepsque inſequentem diem qui eſt Lucarium*, non dixit, *Lucariorum*.

item-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

itemque, *Liberalium*, multi dixere, non *Liberaliorum*. unde pronunciandum eſt veteres indulſiſſe copiæ per varietatem: ut dicebant, *exanimos* & *exanimes*, *inermos* & *inermes*, tum *hilaros* atque *hilares*. & ideo certum eſt licito & *Saturnalium* & *Saturnaliorum* dici: cum alterum regula cum auctoritate, alterum etſi ſola ſed multorum defendat auctoritas. 3 reliqua autem verba, quæ Avieno noſtro nova viſa ſunt, veterum nobis ſunt teſtimoniis aſſerenda. Ennius enim, niſi cui videtur inter noſtrę ætatis politiores munditias reſpuendus, *noctu concubia* dixit his verſibus:

Qua Galli furtim noctu ſumma arcis adorti
Mœnia concubia, vigileſque repente cruentant.

quo in loco animadvertendum eſt non ſolum quod *noctu concubia*, ſed quod etiam *qua noctu* dixerit. & hocpoſuit in annalium ſeptimo. 4 in quorum tertio clarius idem dixit:

Hac noctu filo pendebit Etruria tota.

Claudius quoque Quadrigarius annali tertio: *Senatus autem de noctu convenire, noctu multa domum dimitti.* Non eſſe ab re puto hoc in loco id quoque admonere. quod decemviri in duodecim tabulis inuſitate *nox* pro *noctu* dixerunt. Verba hæc ſunt. SEI.NOX.FVRTVM. FACTVM.ESIT.SEI.IM.OCCISIT.IOVRE. CAISVS.ESTO. in quibus verbis id etiam notandum eſt, quod ab eo quod eſt, *is*, non, *eum*, caſu accuſativo ſed, *im*, dixerunt. Sed nec, *die craſtini*, à doctiſſimo viro ſine veterum auctoritate prolatũ eſt: qubus mos erat modo

3. *Reliqua autem verba, quæ Avieno noſtro nova viſa ſunt, veterum nobis.*] Probaturum ſe ait antiquitus ſolitum dici, *hac noctu* & *concubia noctu*. Item *diequarte*, *diecraſtini*. Quæ autem, ſi verba ipſa ſoectemus, quomodo Avieno nova viſa ſint, mihi novum. Sed tollit hunc ſcrupulum liber, qui ſcribit; *Reliqua autem à verbi ore Avieno noſtro nova viſa, veterum.* Et hoc veriſſimum eſt, ab uſu ſuo & efferendi forma noviora paruerunt. Non ceperunt hanc dictionem muſtei homines, *à verbi ore*, ideoque pro libidine interpolarunt. at nos pro priſco & probo aſſeremus vel ipſius Macrobii monitu, qui alibi non diſſimilius locutus, *Quæ*, inquit, *cum in ore priſcæ auctoritatis crebro fuerint.* Porro de *Noctu futura* & alia quæ hoc capite diſſeruntur, ab Agellii librum octavum cap. 1. pertinere, vel index ibidem adhuc reliquus indicio ſit. *Pont.*

4. *In quorum tertio clarius idem dixit*] V. c. *clarius quidem idem dixit.* Meurſ.

modo *diequinti* modo *diequinte* pro adverbio copulative di-
cere. cujus indicium eſt quod ſyllaba ſecunda corripitur quæ
natura producitur cum ſolum dicitur *die*. Quod autem dixi-
mus extremam iſtius vocis ſyllabam tum per *e*, tum per *i*,
ſcribi; conſuetum id veteribus fuit ut his litteris plerumq; in
fine indifferenter uterentur; ſicut *præſiſcine & præſiſcini*, *pro-
clive & proclivi* Venit ecce, illius verſus Pomponiani in me-
moriam qui eſt ex Attellana, 5 quæ Mevia inſcribitur:

6 *Dies hic ſextus, cum nihil egi; die quarte moriar ſame.*

Die priſtine eodem modo dicebatur; quod ſignificabat die
priſtino, id eſt priore: quod nunc pridie dicitur converſo
compoſitionis ordine, quaſi *priſtino die*. nec inficias eo le-
ctum apud veteres, *die quarto*. ſed invenitur de tranſacto non
de futuro poſitum. nam Cn. Mattius homo impenſe doctus,
in mimiambis pro eo dicit quod nudius quartus nos dici-
mus, in his verſibus;

7 *Nuper die quarto ut recordor, & certe*
Aquarium urceum unicum domi fregit.

hoc igitur intererit vt, 8 *die quarto*, quidem de præterito di-
camus, *die quarti* autem de futuro. Verum ne de *die craſtini*
nihil retuliſſe videamur: 9 ſuppetit Cælianum illud ex libro
hiſto-

5. *Quæ Mevia inſcribitur*] Scribe *Mævia*, & apud Agellium lib. 10. c. 24. *inſcribitur*. Hodie ibi, *ſcribitur*. Meurſ.

6. *Dies hic ſextus, cum nihil egi; die quarte moriar fame*] Quomodo *die quarte*, quum jam *ſextum diem* prætecitum fateatur? An ſcribendum *die ſeptime*, item *edi* pro *egi*? ut reſpexerit ſcilicet poëta illud Varronis: *Nec non id etiam eſt ad vim facultateſque ejus numeri* (ſeptenarii) *augendas, quod quibus inediâ mori conſilium eſt, ſeptimo demum die mortem oppetunt*. Pontan.

Dies hic ſextus &c.] Malit hic Scriverius noſter *tertius* loco *ſextus*. Sed vide in Notis noſtris ad hunc ipſum locũ. *P.*

7. *Nuper die quarto, ut recordor, & certe*] Adſcriptum oræ codicis Scriveriani, *ut recordor, exertè*. Idem.

8. *Die quarto quidem de præterito*] Sic & *breve* eſt præteriti temporis, *brevi* futuri. Catullus: *Vos bonæ ſenibus viris cognitæ breve fœminæ*. Idem.

9. *Suppetit Cælianum illud ex libro Hiſtoriarum ſecundo*] In Codice vetere eſt, *Cæcilianum*. Sed bene ex Agellio repoſuerunt viri docti, *Cælianum*. Fuit Cœlius Antipater hiſtoricus non ignobilis. Laudat eum Cic. lib. 1. de Oratore, & Val. Maximus lib. 1. cap. 7. his verbis: *Cœlius etiam certus Romanæ hiſtoriæ auctor ſermonem de eâ re ad ſuas aures illo adhuc vivo perveniſſe ſcribit*. Scripſit Annales, & Hiſtorias. Illos citat Nonius non ſemel: Has Feſtus in *Topper*. Agellius lib. 10. cap. 24. Macrobius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

hiſtoriarum ſecundo: *Si vis mihi equitatum dare; & ipſe cum cetero exercitu me ſequi: die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœnam coctam.* Hic Symmachus, Cælius tuus, inquit, & hiſtoriam & verbum ex Originibus M. Catonis accepit; apud quem ita ſcriptum eſt: *Igitur dictatorem Karthaginienſium magiſter equitum monuit, Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio cœna cocta erit.* Et Prætextatus· 10 Æſtimo nonnihil ad demonſtrandam conſuetudinem veterum etiam prætoris verba conferre; quibus more majorum ferias concipere ſolet, quæ appellantur Compitalia. ea verba hæc ſunt: DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. QVANDO. CONCEPTA. FOVERINT. N.

crobius hoc loco. De ætate ejus, Gracchorum fratrum coætaneum fuiſſe colligo ex Valerii verbis citatis. *Meurſ.*

10. *Æſtimo nonnihil ad demonſtrandam conſuetudinem*] Occaſione horum verborum, emendabo Agellium loco citato. Hodie male: *Is autem erit perpetua veterum conſuetudinis gratiâ verba ſolemnia prætoris ponere,* &c. Lego, *Ius autem erit,* &c. Idem.

CAP. V.

De exauctoratis obſoletiſque verbis: tum recte ac Latine dici, mille verborum eſt.

TUm Avienus adſpiciens Servium, Curius, inquit, & Fabricius & Coruncanius antiquiſſimi viri, vel etiam his antiquiores Horatii illi trigemini plane ac dilucide cum ſuis fabulati ſunt: neque Auruncorum aut Sicanorum aut Pelaſgorum, qui primi coluiſſe in Italia dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis utebantur. tu autem perinde quaſi cum matre Evandri loquare, vis nobis verba multis jam ſæculis oblitterata revocare: ad quorum congeriem præſtantes quoque viros, quorum memoriam continuus legendi uſus inſtruit, incitaſti. ſed antiquitatem vobis placere jactatis; quod honeſta & ſobria & modeſta ſit. vivamus ergo moribus præteritis, præſentibus verbis loquamur. ego enim id, quod à 1 C· Cæſare excellentis ingenii ac providentiæ viro in primo

1. C. *Cæſare, excellentis ingenii ac providentiæ viro*] Monente eodem amico noſtro, in Gellio legitur *prudentiæ,* lib. 1. cap. 10. *Pont.*

mo Analogiæ libro ſcriptum eſt, habeo ſemper in memoria atque in pectore, ut tamquam ſcopulum [1] ſic fugiam infrequens atq; inſolens verbum: mille denique verborum talium eſt: quæ, cum in ore priſcæ auctoritatis crebro fuerint, exauctorata tamen à ſequenti ætate repudiataque ſunt. horum copiam proferre nunc poſſem, ni tempus noctis jam propinquantis neceſſariæ diſceſſionis nos admoneret. Bona verba, quæſo, Prætextatus morali, ut aſſolet, gravitate ſubjecit: nec inſolenter parentis artium antiquitatis reverentiam verberemus, cujus amorem tu quoque dum diſſimulas magis prodis. cum enim dicis *mille verborum eſt*; quid aliud ſermo tuus niſi ipſam redolet vetuſtatem; nam licet M. Cicero in oratione, quam pro Milone concepit, ita ſcriptum reliquerit: *Ante fundum Clodii, quo in fundo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hominum verſabatur valentium.* non *verſabantur*; quod in libris minus accurate ſcriptis reperiri ſolet. & in ſexta in Antonium; *Qui umquam in illo Iano inventus eſt, qui L. Antonio mille nummum ferret expenſum?* licet [2] Varro quoque ejuſdem ſæculi homo in ſeptimodecimo Humanarum dixerit; *Plus mille & centum annorum eſt:* tamen fiduciam ſic componendi non niſi ex antecedentium auctoritate ſumpſerunt. nam Quadrigarius in tertio annalium ita ſcripſit: *Ibi occiditur mille hominum.* & Lucilius in tertio Satyrarum:

Ad portam mille, à porta eſt ſex inde Salernum.

alibi vero etiam declinationem hujus nominis exſecutus eſt. nam in libro quintodecimo ita dicit:

Hunc

2. *Sic fugiam infrequens atque inſolens verbum*] Ad conſuetudinem itaque vocamur, quam & ipſe omnino probem, ſed caute tamen & cum veteri magiſtro Fabio: *Conſuetudo*, inquit, *ſi ex eo, quod plures faciunt, nomen accipiat; periculoſiſſimum dabit præceptum, non orationi modo, ſed (quod majus eſt) vitæ.* Et paulo poſt, *Ergo conſuetudinem ſermonis vocabo conſenſum eruditorum, ſicut vivendi, conſenſum bonorum.* Pont.

3. *Varro quoque ejuſdem ſeculi homo in ſeptimodecimo Humanarum*] Ita etiam vetus meus codex. Agellii tamen codices conſtanter XVIII. Lapſus proclivis, ubi tamen ſit, judicare minime proclive. *Meurſ.*

4. *Sexa-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Hunc milli paſſum qui viceret atque duobus
Campanus ſonipes; ſubcurſor nullus ſequetur
Majore ſpatio ac diverſus videbitur ire.

idem in libro nono:

Tu milli nummûm potes uno quærere centum.

milli paſſum, dixit, pro, *mille paßibus*, &, *milli nummûm*, pro, *mille nummis*, aperteque oſtendit, *mille*, & vocabulum eſſe, & ſingulari numero dici, & caſum etiam capere ablativum, ejuſque plurativum eſſe *milia*. *mille* enim non ex eo ponitur, quod Græce chilia dicuntur, ſed quod chilias. & ſicut una chilias & duæ chiliades, ita unum mille & duo milia veteres certa atque directa ratione dicebant. Et heus tu? his ne tam doctis viris, quorum M. Cicero & Varro imitatores ſe gloriantur, adimere vis in verborum comitiis jus ſuffragandi: & tamquam [4] ſexagenarios majores de ponte dejicies? plura de hoc diſſereremus, ni vos invitos ab invito diſcedere hora cogeret. Sed vultisne diem ſequentem, quem plerique omnes abaco & latrunculis conterunt, nos iſtis ſobriis fabulis à primo lucis in cœnæ tempus, ipſam quoque cœnam non obrutam poculis, non laſcivientem ferculis, ſed quæſtionibus doctis pudicam & mutuis ex lecto relationibus exigamus? ſic enim ferias præ omni negotio fetas commodi ſenſerimus, non animum, ut dicitur, remittentes (nam remittere, inquit Muſonius, animum quaſi amittere eſt) ſed demulcentes eum paululum atque laxantes jucundis honeſtiſque ſermonum illectationibus? quod ſi ita decernitis: dis Penatibus meis huc conveniendo gratiſſimum feceritis. Tum Symmachus: Nullus, qui quidem ſe dignum hoc conventu meminerit, ſodalitatem hanc vel ipſum conventus regem repudiabit. ſed, ne quid ad perfectionem cœtus deſideretur, invitandos ad eundem congreſſum convictumque cenſeo [5] Flavianum, [6] qui quantum ſit,

4. *Sexagenarios majores*] *Sexagenario majores*. Pont.

5. *Qui quantum ſit, mirandum, viro venuſto*] Ita Stephanus. Cantabrigienſis

ſit, mirandum, viro venuſto patre præſtantior non minus ornatu morum gravitateque vitæ quam copia profundæ eruditionis aſſeruit) ſimulque Poſtumianum qui forum defenſionum dignatione nobilitat, & Euſtathium; qui tantus in omni philoſophiæ genere eſt, ut ſolus nobis repræſentet ingenia trium philoſophorum, de quibus noſtra antiquitas gloriata eſt. illos dico; quos Athenienſes quondam ad ſenatum legaverunt impetratum uti multam remitteret, quam civitati eorum fecerat propter Oropi vaſtationem. ea multa fuerat talentum fere quingentum. erant iſti philoſophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus: quos ferunt ſeorſum quemque oſtentandi gratia per celeberrima urbis loca magno conventu hominum diſſertaviſſe. fuit, ut relatum eſt, facundia Carneades violenta & rapida, ſcita & tereti Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. ſed in ſenatum introducti 7 interprete uſi ſunt Cœlio ſenatore. at hic noſter cum ſectas omnes aſſecutus, ſed probabiliorem ſecutus ſit; omniaque hæc inter Græcos genera dicendi ſolus impleat: inter nos tamen ita ſui locuples interpres eſt, ut neſcias qua lingua facilius vel ornatius expleat operam diſſerendi. Probavere omnes Q. Aurelii judicium quo edecumatos elegit ſodales: atque his ita conſtitutis, primum à Prætextato, ſimul deinde à ſe diſcedentes domum quiſque ſuam regreſſi ſunt.

CAP.

ſis ſcriptus, *qui quanto ſit mirando viro,*
venuſto patre. Et ſimilia veſtigia in vul-
gatis auorum memoria. Tamen, ſi diſ-
plicebit, conjecturis quid aliud erua-
tur. Ecce exemplum: *qui quanto ſit, mi-*
randum, vir venuſto patre præſtantior. Po-

6. *Flavianum, qui quantum ſit, mi-*
randum, viro venuſto patre præſtantior.] Coniicit hîc idem Scriverius noſter reſcribendum, *Qui quanto ſit, mirando vi-*
ro, Venuſto patre præſtantior, vel etiam
Murrano Virio Venuſto patre pr. ut nomina hæc propria ſint; cujus modi in Theſauro Inſcriptionum Gruteniarum occurrunt. Vide Indicem ejuſdem Theſauri capite de propriis nominibus. *Murranus* tamen in Indice ſuâ literâ non reperitur, ſed alibi. *Pont.*

7. *Interprete uſi ſunt Cœlio ſenatore*] Agellius lib. 7. cap. 14. *Cæcilio.* Omnino ſcribendum, *C. Aquilio.* Meurſ.

Euſe-

CAP. VI.

De origine ac uſu prætextæ; *quomodo hæc in uſum tranſierit nominis; inibique de aliorum quorundam nominum propriorum origine.*

POſtero die ad ædes Vettii matutini omnes, inter quos pridie convenerat, affuerunt, quibus Prætextatus in bibliothecam receptis, in qua eos opperiebatur, Præclarum, inquit, diem mihi fore video, cum & vos adeſtis, & affuturos ſe illi, quos ad conventus noſtri ſocietatem rogari placuit, ſpoponderunt. ſoli Poſtumiano antiquior viſa eſt inſtruendarum cura defenſionum; in cujus abnuentis locum [1] Euſebium Graja & doctrina & facundia rhetorem ſubrogavi: inſinuatumque omnibus ut ab exorto die ſe nobis indulgerent, quandoquidem nullis hodie officiis publicis occupari fas eſſet. togatus certe, vel trabeatus, paludatuſque ſeu prætextatus hac die videtur nullus. tum Avienus (ut ei interpellandi mos erat.) Cum ſacrum mihi, ait, ac Reipublicæ nomen, Prætextate, tuum inter vocabula diverſi habitus refers: admoneor non ludicræ, ut æſtimo, quæſtionis. cum enim [2] veſtitus togæ vel trabeæ ſeu paludamenti nullum de ſe proprii nominis uſum fecerit; quæro abs te cur hoc de ſolo prætextæ habitu uſurpaverit vetuſtas, aut huic nomini quæ origo contigerit? Inter hæc Avieni dicta Flavianus & Euſtathius, par inſigne amicitiæ, ac minimo poſt Euſebius ingreſſi alacriorem fecere cœtum; acceptaque ac reddita ſalutatione conſederunt, percunctantes quidnam

EVſebium Graja & doctr na & facundia rhetorem*] Plenior laus in Veteri, *clarum rhetorem*. Pont.

2. *Veſtitus togæ, vel trabeæ, ſeu paludamenti nullum de ſe proprii nominis uſum fecerit.*] Atqui obſervavit Scriverius noſter in tabulâ marmoreâ effoſsâ Romæ anno 1592. URSUM TOGATUM, qui primus vitreâ pilâ cum ſuis luſoribus decenter luſiſſe eo in præſtantiſſimo monumento laudatur. Et ut conſtet idem hoc nomen Macrobio vetuſtius eſſe, fatetur ibidem ſe victum à VERO tertium Conſule. Vide pag. DCXXXVII. N. I. *Idem.*

3. *Movet*

nam offenderint ſermocinationis. Tum Vettius, Perop-
portune, inquit, affuiſtis mihi aſſertorem quærenti. 3 mo-
vet enim mihi Avienus noſtri nominis quæſtionem; & ita
originem ejus flagitat, tamquam fides ab eo generis exiga-
tur. nam, cum nullus ſit qui appelletur ſuo nomine vel to-
gatus vel trabeatus vel paludatus, cur Prætextatus nomen
habeatur poſtulat in medium proferri. ſed & cum poſti in-
ſcriptum ſit Delphici templi, & unius è numero ſapientum
eadem ſit iſta ſententia, γνῶθι σεαυτὸν; quid in me ſcire
æſtimandus ſim ſi nomen ignoro, cujus mihi nunc & origo
& cauſa dicenda eſt? Tullus Hoſtilius Hoſti filius rex Ro-
manorum tertius, debellatis Etruſcis ſellam curulem licto-
reſque & togam pictam atque prætextam, quæ inſignia ma-
giſtratuum Etruſcorum erant, primus ut Romæ haberen-
tur inſtituit. ſed prætextam illo ſæculo puerilis non uſur-
pabat ætas. erat enim, ut cetera quæ enumeravi, honoris
habitus. ſed poſtea Tarquinius Demarati exſulis Corin-
thii filius Priſcus, quem quidam Lucumonem vocitatum
ferunt, rex tertius ab Hoſtilio, quintus à Romulo, de Sabi-
nis egit triumphum, quo bello filium ſuum annos quatuor-
decim natum, quod hoſtem manu percuſſerat, & pro con-
cione laudavit, & bulla aurea prætextaque donavit, inſi-
gniens puerum ultra annos fortem præmiis virilitatis & ho-
noris. nam ſicut prætexta magiſtratuum; ita bulla geſta-
men erat triumphantium, quam in triumpho præ ſe gere-
bant, incluſis intra eam remediis quæ crederent adverſus
invidiam valentiſſima. hinc deductus mos ut prætexta &
bulla in uſum puerorum nobilium uſurparentur; ad omen
& vota conciliandæ virtutis ei ſimilis, cui primis in annis
munera iſta ceſſerunt. alii putant eundem Priſcum, cum is

quoque

3. *Movet enim mihi Avienus noſtri nominis*] Vel nobis Avienus noſtri, vel mihi Avienus mei, fuerat dicendum, etſi neutrum à Macrobio. Editiones aliæ: *mihi Avienus noſter mei nominis*. Ms. *mihi Avienus noſter nominis*. Quod forte non alienandum. *Gron.*

4 *Vna*

ſtatum civium ſollertia providi principis ordinaret, cultum quoque ingenuorum puerorum inter præcipua duxiſſe; inſtituiſſeq; ut patricii bulla aurea cum toga cui purpura prætexitur uterentur, duntaxat illi quorum patres curulem geſſerant magiſtratum: ceteris autem ut prætexta tantum uterentur indultum; ſed uſque ad eos quorum parentes equo ſtipendia juſta meruiſſent. Libertinis vero nullo jure uti prætextis licebat; ac multo minus peregrinis, quibus nulla eſſet cum Romanis neceſſitudo. ſed poſtea libertinorum quoque filiis prætexta conceſſa eſt ex cauſa tali: quam M. Lælius augur refert, qui bello Punico ſecundo duumviros dicit ex ſenatuſconſulto, propter multa prodigia, libros Sibyllinos adiſſe; & inſpectis his nunciaſſe in Capitolio ſupplicandum, lectiſterniumque ex collata ſtipe faciendum, ita ut libertinæ quoque quæ longa veſte uterentur in eam rem pecuniam ſubminiſtrarent. acta igitur obſecratio eſt pueris ingenuis, itemque libertinis, ſed & virginibus patrimis matrimiſque pronunciantibus carmen. ex quo conceſſum ut libertinorum quoque filii, qui ex juſta duntaxat matrefamilias nati fuiſſent, togam prætextam & lorum in collo pro bullæ decore geſtarent. Verrius Flaccus ait, cum populus Romanus peſtilentia laboraret, eſſetque reſponſum id accidere quod dii deſpicerentur, anxiam urbem fuiſſe, quia non intelligeretur oraculum; eveniſſeque ut Circenſium die puer de cœnaculo pompam ſuperne deſpiceret, & patri referret quo ordine ſecreta ſacrorum in arca pilenti compoſita vidiſſet: qui cum rem geſtam ſenatui nuntiaſſet; placuiſſe velari loca ea qua pompa veheretur: atque ita peſte ſedata puerum, qui ambiguitatem ſortis abſolverat, togæ prætextæ uſum munus impetraviſſe. Vetuſtatis peritiſſimi referunt in raptu Sabinarum unam mulierem nomine Herſiliam, dum adhæret filiæ, ſimul raptam: quam cum Romulus Hoſto cuidam ex agro Latino, qui in aſylum ejus confugerat, virtute conſpicuo uxorem dediſſet; natum ex ea puerum an-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tequam alia ulla Sabinarum partum ederet; cumque, quod primus eſſet in hoſtico procreatus Hoſtum Hoſtilium à matre vocitatum, & eundum à Romulo bulla aurea ac prætextæ inſignibus honoratum. is enim cum raptas ad conſolandum vocaſſet, ſpopondiſſe fertur ſe ejus infanti, quæ prima ſibi civem Romanum eſſet enixa, illuſtre munus daturum. Nonnulli credunt ingenuis pueris attributum ut cordis figuram in bulla ante pectus annecterent; quam inſpicientes ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent, togamque prætextam his additam; ut ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerentur. Diximus unde prætexta. adjecimus & cauſas quibus æſtimatur conceſſa pueritiæ. nunc idem habitus quo argumento tranſierit in uſum nominis paucis explicandum eſt. Mos antea ſenatoribus fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. cum in ſenatu res major quæpiam conſultabatur; eaque in poſterum diem prolata eſſet: placuit ut hanc rem, ſuper qua tractaviſſent, n
quis enuntiaret priuſquam decreta eſſet. mater Papirii pue
ri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percunctatur filium
quidnam in ſenatu egiſſent patres. puer reſpondit tacen
dum eſſe, neque id dici licere. mulier fit audiendi cupidio
ſecretum rei & ſilentium pueri animum ejus ad inquiren
dum everberat. quærit igitur compreſſius violentiuſqu
tum puer urgente matre lepidi atque feſtivi mendacii conſ
lium capit. actum in ſenatu dixit utrum videretur utilius m
giſque è republica eſſe, unuſne ut duas uxores haberet,
ut una apud duos nupta eſſet. hoc illa ubi audivit, anim
compaveſcit; domo trepidans egreditur; ad ceteras matr
nas affert: poſtridieque ad ſenatum copioſa matrumfamili
caterva confluunt: lacrimantes atque obſecrantes ora
4 una potius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ. ſe

te

4. *Vna potius ut duobus nupta foret, quam uni duæ*] Scivit apud Ariſtænetum Apollogenes Epiſtola XI. lib. 2.

Ἀλλ' εἴθε καθάπερ οἱ ἔρωτες τῇ
συνομιλοῦντες ἐνδιαιτῶν) ψυ
οὔπω ζηλοτυπίας χωρὶς αἱ γυναι
συ

tores ingredientes curiam, quæ illæ mulierum intemperies, & quid ſibi poſtulatio iſthæc vellet mirabantur; & ut non parvæ rei prodigium illam verecundi ſexus impudicam inſaniam paveſcebant. Puer Papirius publicum metum demit. nam in medium curiæ progreſſus quid ipſi mater audire inſtitiſſet, quid matri ipſe ſimulaſſet, ſicut fuerat, enarrat. ſenatus fidem atq; ingenium pueri exoſculatur; conſultumque facit uti poſthac pueri cum patribus in curiam non introëant præter illum unum Papirium: eique puero poſtea cognomentum honoris gratia decreto inditum, *Prætextatus*; ob tacendi loquendique in prætextæ ætate prudentiam. hoc cognomentum poſtea familiæ noſtræ in nomen hæſit. non aliter dicti Scipiones: niſi quod Cornelius, qui cognominem patrem luminibus carentem pro baculo regebat, Scipio cognominatus, nomen ex cognomine poſteris dedit. ſic Meſſala tuus, Aviene, dictus à cognomento Valerii Maximi; qui poſtquam Meſſanam urbem Siciliæ nobiliſſimam cepit, Meſſala cognominatus eſt. Nec mirum ſi ex cognominibus nata ſunt nomina: cum contra & cognomina ex propriis ſint tracta nominibus; ut ab Æmilio, Æmilianus, à Servio Servilianus. Hic ſubjecit Euſebius: Meſſala & Scipio, alter de pietate, de virtute alter, ut refers, cognomina repppererunt. ſed Scropha & Aſina, quæ viris non mediocribus cognomenta ſunt, volo dicas unde contigerint; cum contumeliæ quam honori propriora videantur. Tum ille: Nec honor nec injuria ſed caſus fecit hæc nomina. Nam Aſinæ cognomentum Corneliis datum eſt, quoniam princeps Corneliæ gentis empto fundo, ſeu filia data marito

ωώκχυ ἀλλήλαις. id eſt, *Sed utinam, ut diverſi in animo meo converſantur cupidines, ita & mulier utraque, ſine mulo livore poſſent convivere.* Pont.

4. *A Servio Servilianus*] Neque Servius proprium nomen familiæ fuit in republica, ut Æmilius; neque à Servio Servilianus. Nihil utroque falſius. Et tamen vulgatum occurrit in Ms. & Andreæ Veſalienſis, Camerarii, Stephani, utraque Pontani editionibus. In ſola anni 1607, anonymo præſide, invenio *à Servilio*, quod proculdubio verum. *Gronov.*

to, cum ſponſores ab eo ſollemniter poſcerentur, aſinam cum pecuniæ onere produxit in forum quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. Tremellius vero Scropha cognominatus eſt eventu tali. is Tremellius cum familia atque liberis in villa erat: ſervi ejus, cum de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt. vicinus advocatis cuſtodibus omnia circumvenit, ne qua efferri poſſit; iſque ad dominum appellat reſtitui ſibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem comperiſſet, ſcrophæ cadaver ſub centonibus collocat, ſuper quos uxor cubabat. quæſtionem vicino permittit. cum ventum eſt ad cubiculum: verba jurationis concipit nullam eſſe in villa ſua ſcropham, niſi iſtam, inquit, quæ in centonibus jacet; lectulum monſtrat. ea facetiſſima juratio Tremellio Scrophæ cognomentum dedit.

CAP. VII.

De Saturnaliorum origine ac vetuſtate; ubi & alia quædam obiter perſtringuntur.

DUm iſta narrantur: unus à famulitio, cui provincia erat admittere volentes dominum convenire, Euangelum adeſſe nuntiat cum Dyſario; qui tunc Romæ præſtare videbatur ceteris medendi artem profeſſis. corrugat indicavere vultu plerique de conſidentibus Euangeli inter ventum ocio ſuo inamœnum minuſque placido conventu congruentem. erat enim amarulenta dicacitate, [1] & lingua proteruæ, mendacii procax, ac ſecurus offenſarum, quas ſi ne delectu cari vel non amici in ſe paſſim verbis odia ſeren tibus provocabat. Sed Prætextatus, ut erat in omnes æqu placidus ac mitis, ut admitterentur miſſis obviis imperavi quos Horus ingredientes commodum conſecutus comita batur

ET *linguæ protervæ, mendacii procax ac ſecurus offenſarum*] Hæc iterum Cl. V. Stephani lectio, quam reliquimus. Germanior tamen, imo germana plane, quæ in ſcripto, & vetuſte qu que cuſis; *Et lingua proterve mordac procax & ſecurus offenſ.* Pont.

batur, vir corpore atque animo juxta validus: qui poſt innumeras inter pugiles palmas ad philoſophiæ ſtudia migravit; ſectamque Antiſthenis & Cratetis atque ipſius Diogenis ſecutus, inter Cynicos non incelebris habebatur. Sed Euangelus, poſtquam tantum cœtum aſſurgentem ſibi ingreſſus offendit, Caſus ne, inquit, hos omnes ad te, Prætextate, contraxit? an altius quiddam cui remotis arbitris opus ſit cogitaturi ex diſpoſito conveniſtis? quod ſi ita eſt, ut æſtimo; abibo potius quam me veſtris miſcebo ſecretis; à quibus me amovebit volũtas, licet fortuna feciſſet irruere. Tum Vettius, quamvis ad omnem patientiam conſtanter animi tranquillitate firmus, [2] nonnihil tamen [3] conſultatione tam proterva motus, Si aut me, inquit, Euangele, aut hæc innocentiæ lumina cogitaſſes: nullum inter nos tale ſecretum opinarere; quod non vel tibi vel etiam vulgo fieri dilucidum poſſet; quia neque ego ſum immemor, nec horum quemquam inſcium credo ſancti illius præcepti philoſophiæ; ſic loquendum eſſe cum hominibus tamquam dii audiant, ſic loquendum cum dis tamquam homines audiant. cujus ſecunda pars ſancit, ne quid à dis petamus quod velle nos indecorum ſit hominibus confiteri. nos vero, ut & honorem ſacris feriis haberemus, & vitaremus tamen torporem feriandi, [4] atque otium in negotium verteremus, convenimus diem totum doctis fabulis velut ex ſymbola conferendis daturi. nam, ſi per ſacra ſollemnia *rivos deducere nulla Relligio prohibet.* ſi ſalubri fluvio merſare oves fas & jura permittunt: cur non religionis

2. *Nonnihil tamen conſultatione tam protervâ motus*] Lego *inſultatione t. p.* Meurſ.

3. *Conſultatione tam protervâ*] Id eſt, interrogatione tam proterva. Et ita eâ voce iterum uſus eſt cap. 16. *De hoc quoque quod Hori noſtri conſultatio non venet.* item cap. 17. *à conſultatione oraculorum.* item cap. 2. lib. 7. Saturnal. *Qui vult amænus eſſe conſultor.* id eſt, interrogator. Et ibid. cap. 4. *Ceteris ex filo conſultationis ejus interrogandi conſtitueretur exemplum.* Quod monitum volui, ne quis alios mutantes ſequatur. *Pontan.*

4. *Atque otium in negotium verteremus*] Anglicanus, & item editio vetus: *in negotium utile.* Idem.

ligionis honor putetur dicare ſacris diebus ſacrum ſtudium litterarum ? ſed, quia vos quoque deorum aliquis nobis additos voluit, facite, ſi volentibus vobis erit, diem communibus & fabulis & epulis exigamus: 5 quibus ut omnes hodie qui præſentes ſunt acquieſcant impetratum teneo. Tunc ille: Supervenire fabulis non evocatos haud equidem turpe exiſtimatur: verum ſponte irruere in convivium aliis præparatum, nec ab Homero ſine nota vel in fratre memoratum eſt. & vide ne nimium arroganter tres tibi velis Menelaos contigiſſe, cum illi tanto regi unus evenerit. Tum omnes Prætextatum juvantes orare blandeque ad commune invitare conſortium: Euangelum quidem ſæpius & maxime, ſe nonnumquam & cum eo pariter ingreſſos. Inter hæc Euangelus petitu omnium temperatus, M. Varronis, inquit, li brum vobis arbitror non ignotum ex ſatyris Menippeis, qu inſcribitur: NESCIS. QVID. VESPER. VEHAT. in quo con vivarum numerum hac lege definit, ut neque minor quan Gratiarum ſit, neque quam Muſarum numeroſior. hic v deo, excepto rege convivii, tot vos eſſe quot Muſæ ſun quid ergo perfecto numero quæritis adjiciendo? & Vettiu Hoc, inquit, nobis præſentia veſtra præſtabit, ut & Muſ impleamus & Gratias: quas ad feſtum deorum omniu principis æquum eſt convenire. Cum igitur conſediſſen Horus Avienum intuens, quem familiarius frequentare ſ litus erat, In hujus, inquit, Saturni cultu, quem deoru prin-

5. *Quibus ut omnes hodie, qui præſentes ſunt acquieſcant, impetratum teneo*] Apud Feſtum eſt, *Impetritum, impetratum.* Id porro in tranſcurſu dictum ſit, formularem videri fuiſſe loquutionem priſcis, *Si impetrari poſſit, non impetrari poteſt*, ab auſpiciis ductam, in quis *impetrire* ſive *impetrare* id erat, quod in Sacrificiis *litare.* Plautus, quod dico, Caſina extulit, *Nolo ames.* St. *Non poteſt impetrari.* & alibi ſæpius. Curculio hinc emaculanda videtur ſcenâ, *Date viam*; ubi editum:

Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſ & attentatum viris eruditis, *ſe impe* *poſſe*, ſed ſequentia qui cogitat, min id huc facere facile videat. Puto ita quod innui, verum eſſe, *ſi impetrar* *ſit.* Nam & à vulgato, qua literis abit; qua ſententia, poſcunt cont illa verba:

Nam ita nunc mos viget,
Ita nunc ſervitium eſt, profecto n
haberi non poteſt. Idem.

6. *H*

principem dicitis, ritus veſter ab Ægyptiorum religioſiſſima gente diſſentit. nam illi neque Saturnum nec ipſum Serapim receperant in arcana templorum, uſque ad Alexandri Macedonis occaſum. poſt quem tyrannide Ptolemæorum preſſi, hos quoque deos in cultum recipere Alexandrinorum more, apud quos præcipue colebantur, coacti ſunt. ita tamen imperio paruerunt; ut non omnino religionis ſuæ obſervata confunderent. nam quia numquam fas fuit Ægyptiis pecudibus aut ſanguine, ſed precibus & ture ſolo placare deos; his autem duobus advenis hoſtiæ erant ex more mactandæ: fana eorum extra pomœrium locaverunt; ut & illi ſacrificii ſollemnis ſibi cruore colerentur, nec tamen urbana templa morte pecudum pollluerentur. nullum itaque Ægypti oppidum intra muros ſuos aut Saturni aut Serapis fanum recepit. 6 horum alterum 7 vix ægreque à vobis admiſſum

6. *Horum alterum vix ægre admiſſum audio.*] Editiones tamen præter Stephani, omnes, & Ms. *vix ægreque.* Illud nihilominus, & magis ſi libri auctoritas juvet, omnino amplectendum. Apulejus ſic extuliſſe videatur, *curioſe ſedulo*, lib. I. *Et ego curioſe ſedulo arbitratus jugulum comitis.* Nec aliter fortaſſe Catullus:

Et hæc peſſima ſe puella vidit
Iocoſe lepide vovere divis.

Nam in ſcripto fuit, *iocoſe lepide*; quod tamen tuetur erudit iſſimus caſtigator, quem videto. *Idem.*

Horum alterum vix ægreque à vobis admiſſum audio] *Vix ægre*, non ut eſt editum *vix ægreque*, rectior lectio ſit. Suntque locutiones priſcæ, *vix ægre*; *curioſe ſedulo*; *jocoſe lepide.* Quorum hoc poſtremum Catulli eſt. quamvis aliter explicare olim conatus eſt Scaliger, ſed perperam. Nam referenda hæc ad parelca, ſeu ea quæ in oratione abundant, & elegantiæ tantum causâ, non vero neceſſario ponuntur; ut *etiam quoque*, apud Plautum; *quoque &*, apud Virgilium Æneïdos I; *Ergo propterea*, Terent. Hecyra; *Ergo igitur*, Apulejus; *Quamvis licet*, Cicero. Cujuſmodi pluria attulit V. Cl. Auſonius Popma in eo libro, quem edidit De uſu antiquæ locutionis. Quibus addi ſuperiora iſta aliaque poſſunt. *Scriverius.*

7. *Vix ægreque*] Notaverat Scriverius, & appoſitis aliorum verbis approbaverat copulam à Stephano omiſſam. Ecce Iſacius, quo & ſibi Hylas dictus eſſet, cum in reliquis omnibus Macrobium ſuum ad Stephanum velut amuſſim componeret, nunc editiones præter Stephani omnes & Ms. cauſatur. Addit, ſi libri auctoritas juvet, omnino illud amplectendum. Forte tum non faſtidiendum putarem. Sed cur ille tam imperioſe? Quid in Macrobio valent exempla aliorum? ille autem nunc *breviter abſoluteque, manifeſte clareque, preſſe pureque, plene & docte*, nunc *ratiocinabiliter vereque, ſæpe ac libenter, ſatis abundeque, benigne ac libenter, dilucide ac plane*, & infinita talia nuſquam omiſſâ copulâ. Et tamen, his non conſideratis, Pontanus ait illud nihilominus amplectendum. Imo neceſſario mutandum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

miſſum audio: Saturnum vero vel maximo inter ceteros honore celebratis. ſi ergo nihil eſt quod me hoc ſcire prohibeat volo in medium proferatur. Hic Avienus in Prætextatum exſpectationem conſulentis remittens, Licet omnes, ait, qui aſſunt pari doctrina polleant; ſacrorum tamen Vettius unice conſcius poteſt tibi & originem cultus qui huic deo penditur, & cauſam feſti ſolliemnis aperire. Quod cum Prætextatus in alios refundere tentaſſet: omnes ab eo impetraverunt ut ipſe diſſereret. tunc ille ſilentio facto ita exorſus eſt. Saturnaliorum originem illam mihi in medium proferre fas eſt; non quæ ad arcanam divinitatis naturam refertur, ſed quæ aut fabuloſis admixta diſſeritur, aut à phyſicis in vulgus aperitur. nam occultas 8 & manantes ex meri veri fonte rationes ne in ipſis quidem ſacris enarrari permittitur. ſed ſi quis illas aſſequitur; continere intra conſcientiam tectas jubetur. Unde quæ ſciri fas eſt Horus noſter licebit mecum recognoſcat. Regionem iſtam, quæ nunc vocatur Italia, regno Ianus obtinuit. qui ut Higinus Protarchum Trallianum ſecutus tradit, cum Cameſe æque indigena 9 terram hanc ita participata potentia poſſidebant; ut regio Cameſene, oppidum Ianiculum vocitaretur. Poſt ad Ianum ſolum regnum redactum eſt; qui creditur geminam faciem prætuliſſe, ut quæ ante quæque poſt tergum eſſent intueretur. quod proculdubio ad prudentiam regis ſollertiamqe referendum eſt, qui & præterita noſſet & futura proſpiceret, ſicut 10 Antevorta

nos putamus, & judicem ei ferimus vel ipſum Macrobium, quem debuit diligentius adhibere. Is autem lib. 1. Somnii cap. 7. *Illi velut divinum ſecutus oraculum commiſſo prælio, amiſſis ſuorum plurimis, vix ægreque in caſtra remeavit.* Gronov.

8. *Et manantes ex meri veri fonte rationes*] Deleverim τὸ *meri*, ut natum ex voce ſequenti. *Meurſ.*

9. *Terram hanc ita participatâ potentiâ poſſidebant*] Melius v. c. *poſſidebat.* Meurſius. Σχεδιάζει Meurſius, cum ex v. c. *poſſidebat* profert, melius opinatus. *Ianus cum Cameſe poſſidebant* ut *Remus cum fratre Quirino jura dabant.* Gronov.

10. *Antevorta & Poſtvorta divinitatis ſcilicet aptiſſimæ comites*] Videbatur referre Anglicanus ille vetus, *divitiarum ſcilicet.* Quod quæramus. In Faſtis eſt:

Porri

vorta & Poſtvorta divinitatis ſcil. aptiſſimæ comites apud Romanos coluntur. Hic igitur Ianus, cum Saturnum claſſe pervectum excepiſſet hoſpitio, & ab eo edoctus peritiam ruris ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegiſſet, regni eum ſocietate muneravit. cum primus quoque æra ſignaret; ſervavit & in hoc Saturni reverentiam, ut, quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte ſui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur; [11] quo Saturni memoriam in poſteros propagaret. ita fuiſſe ſignatum hodieque intelligitur in aleæ luſu: cum pueri denarios in ſublime jactantes, [12] *capita aut navia*, luſu teſte vetuſtatis exclamant. Hos una concordeſque regnaſſe vicinaque oppida communi opera condidiſſe, præter Maronem qui refert,

Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen:

etiam illud in promptu eſt, quod poſteri quoq; duos eis cõtinuos menſes dicarunt, ut December ſacrum Saturni, Januarius alterius vocabulum poſſideret. Cum inter hæc ſubito Saturnus non comparuiſſet: excogitavit Ianus honorum ejus augmenta. ac primum terram omnem ditioni ſuæ parentem Saturniam nominavit: aram deinde cum ſacris tamquam deo condidit, quæ Saturnalia nominavit. tot ſæculis Saturnalia præcedunt Romanæ urbis ætatem. obſervari igitur eum juſſit majeſtate religionis quaſi vitæ melioris auctorem. ſimulacrum ejus indicio eſt; cui falcem inſigne meſſis adjecit. Huic deo inſertiones ſurculorum pomorumque educationes & omnium cujuſcemodi fertilium tribuunt diſciplinas. Cyrenenſes etiam, cum rem divinam ei faciunt, ficis

Porrima placatur, Poſtvortaque, ſive ſorores
Sive fugæ comites Mænali Diva tuæ. P.

11. *Quo Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. ita fuiſſe ſignatum*] In eodem planius; *Æs ita ſuiſſe ſignatum.* Hinc Naſo:

At bona poſteritas puppim ſignavit in (ære,
Hoſpitis adventum teſtificata Dei. Id.

12. *Capita aut navia*] Affinis huic luſui ille Auguſti, *par impar*, Græcis eſt ζυγὰ ἢ ἄζυγα. *Navia* autem μονόξυλα σκάφη *linter.* Vide & Feſtum, qui *lignum excavatum* interpretatur ut navis. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ficis recentibus coronantur, placentasque mutuo miſſitant, mellis & fructuum repertorem Saturnum æſtimantes. 13 Hunc Romani etiam Stercutum vocant; quod primus ſtercore fecunditatem agris comparaverit. Regni ejus tempora feliciſſima feruntur cum propter rerum copiam, tum etiam quod nondum quiſquam ſervitio vel libertate diſcriminabatur. quæ res intelligi poteſt, quod Saturnalibus tota ſervis licentia permittitur. Alia Saturnaliorum cauſa ſic traditur. Qui erant ab Hercule in Italia relicti, ut quidam ferunt, irato quod incuſtoditum fuiſſet armentum, ut nonnulli æſtimant, conſulto eos relinquente ut aram ſuam atque ædem ab incurſionibus tuerentur. hi ergo, cum à latronibus infeſtarentur, occupato edito colle Saturnios ſe nominaverunt, quo ante nomine etiam idem collis vocabatur. &, quia ſe hujus dei ſenſerunt nomine ac religione tutos; inſtituiſſe Saturnalia feruntur, ut agreſtes vicinorum animos ad majorem ſacri reverentiam ipſa indicti feſti obſervatio vocaret. Nec illam cauſam, quæ Saturnalibus aſſignatur, ignoro: quod

13. *Hunc Romani etiam Stercutum vocant*] Scriptus, *ſtergutius*, quod valet, *ſtercutius*. Solemnis enim veteribus commutatio fuit literarum G C. item C. Q. Notata hæc paſſim excellentiſſimis ingeniis, imo erratorum ab iiſdem talium acervi multoties eliminati latifundiis bonorum ſcriptorum. Et fallor? an nobis etiamnum unum alterum reliquum factum? Exſtat Catulliano Epithalamio Manlii & Juliæ:

Non tuus levis in mala
Deditus vir adultera,
Probra turpia perſequens
A tuis teneris volet
Secubare papillis.

Sed lectio ſcripta & vetus eſt, *Proca, turpia perſequens.* Unde indubie fecerim, *præ qua*, (*turpia perſequens*) ſcriptum enim fuerat, *proca*; quomodo *aca* pro *aqua*, item, *coad* pro *quoad*, & ſimilia, antiqua fere ſemper ſcriptio eſt. A mente vero iſta, non abit quod mox in Epigrammatibus: *Nec præ me velle tenere Iovem*: De lege vero pedia non eſt quod quis jam dubitet. nam aliquoties inſerit ſpondæum. ſtatim,

Luſiſti nucibus. lubet
Iam ſervire Thalaſſio.

Alterum deinde quod innuo legitur Elegia ad Manlium.

Nam mihi quam dederit duplex Amathuſia curam
Scitis, & in quo me torruerit genere.

Ubi, *in quo genere* Græcorum more poſitum, qui ἐν ποίᾳ ἰδέᾳ. Et valde blanditur. Suſpicabar nihilominus, *in quo me torruerit cenere*, pari cum Macrobiano hoc errore, G. pro C. quomodo etiam in Gloſſario, *gras* & *graſſum* pro *cras*, *craſſum*. Sed ut hoc ſuſpicari tamen obiter libeat, ita prius præſtare non verear. *Idem*

14. Σικελ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quod Pelaſgi, ſicut Varro memorat, cum ſedibus ſuis pulſi diverſas terras petiſſent, confluxerunt plerique Dodonam, & incerti quibus hærerent locis ejuſmodi accepere reſponſum:

> Στείχετε μαιόμενοι [14] Σικελῶν Σατουρνίαν αἶαν
> Ἠδ᾽ Ἀβοριγενέων Κοτύλην, οὗ νᾶσος ὀχεῖται,
> [15] Αἷς ἀναμιχθέντες δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ,
> Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

acceptaque ſorte, cum Latium poſt errores plurimos appuliſſent, in lacu Cutylienſi enatam inſulam deprehenderunt. ampliſſimus enim ceſpes ſive ille continens limus ſeu paludis fuit, coacta compage, virgultis & arboribus in ſilvę licentiam comptus jactantibus [16] per amnem fluctibus vagabatur; ut fides ex hoc etiam Delo facta ſit, quæ celſa montibus vaſta campis tamen [17] per maria ambulabat. hoc igitur miraculo deprehenſo has ſibi ſedes prædictas eſſe didicerunt: vaſtatiſque Sicilienſibus incolis occupavere regionem, decima prædæ ſecundum reſponſum Apollini conſecrata, erectiſque Diti ſacello & Saturno ara: cujus feſtum Saturnalia nominarunt. cumque diu humanis capitibus Ditem & virorum victimis Saturnum placare ſe crederent propter oraculum in quo erat;

> [18] Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα:

Hercu-

14. Σικελῶν Σατουρνίαν] In v. c. Σατούρνιον. Meurſ.

15. Αἷς ἀναμιχθέντες] Melius in v. c. οἷς Nam Aborigines intelligit. *Meurſius.*

16. *Per amnem fluctibus vagabatur*] De Cutilienſi lacu loquitur, quem an amnem recte dixerimus, cogitemus. Calamo exaratus, *per omnem lacum.* Vetuſte editus, *per omne mare.* Res tanti non eſt: monitum volui tamen. *Pon.*

17. *Per maria ambulabat*] Iterum iidem veteres: *migrabat.* Idem.

18. Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα] In Lactantio tamen eſt, καὶ κεφαλὰς Κρονίδῃ. At abnuit Macrobius, qui Ditem capitibus, Saturnum vero viris ait placatum. Ἅδῃ itaq; in Firmiano refingendum ſit; & τὸ πατρὶ Saturnum denotaverit. *Id.* Quid audio? Macrobius quia Ditem capitibus, Saturnum viris ait placatum, abnuit Lactantii ſcripturam, quæ Κρονίδῃ habet pro Ἅδῃ? & propterea refingendũ id in Firmiano? Ubi ergo pri-

morum

Herculem ferunt poſtea cum Geryonis pecore per Italiam revertentem, ſuaſiſſe illorum poſteris ut fauſtis ſacrificiis infauſta mutarent, inferentes Diti non hominum capita ſed 19 oſcilla ad humanam effigiem arte ſimulata; & aras Saturnias non mactando viros ſed accenſis luminibus 20 excolentes: quia non ſolum virum ſed & lumina φῶτα ſignificat. inde mos per Saturnalia miſſitandis cereis cœpit. alii cereos non ob aliud mitti putant, quam quod hoc principe ab incomi & tenebroſa vita quaſi ad lucem & bonarum artium ſcientiam editi ſumus. Illud quoque in litteris invenio; quod, cum multi occaſione Saturnaliorum per avaritiam à clientibus ambitioſe munera exigerent, idque onus tenuiores gravaret: 21 Publicius tribunus plebi tulit, non niſi ditioribus cerei miſſitarentur. Hic Albinus Cæcina ſubjecit: Qualem nunc permutationem ſacrificii, Prætextate, memoraſti, invenio poſtea Compitalibus celebratam; cum ludi per urbem in compitis agitabantur, reſtituti ſcilicet à Tarquinio Superbo Laribus ac Maniæ, ex reſponſo Apollinis: quo præceptum

morum Deorum genealogiæ & nomina? Quaſi Ἅδης non eſſet Κρονίδης. Omnino certam putamus Lactantii lectionem, & utroque Macrobii loco Ἅδης videtur fuiſſe explicatio gloſſæ Κρονίδης: nam ita, præterquam apud Lactantium, legitur & apud Dionyſium Halicarnaſſeum, & Stephanum in Ἀβοριγῖνες, qui de Dionyſii lectione dubitari non permittit. *Gronov.*

19. *Oſcilla ad humanam effigiem arte ſimulata*] Libens reſcribo, *ſimulata*, id erit, ficta & formata. Sæpicule hæc vox in melioribus libris corrupta. Petronio redonanda videatur pag. 29. ubi vulgatur:

Mox ubi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Nec effugit Nobiliſſ. viri Douzæ acumen. Vidit enim inverti dictione iſta, *diſſimulata*, verſiculi totius mentem. Repoſuit idcirco appoſite, *aſſimilata*. Sed de germanitate vocis cum cogito, reputem ex reliquiis ſcripturæ veteris, ſcribendum uti innui *deſimulata*, rara quidem, ſed, ita Muſis placeam, ut digna Petronio dictione. Quid ni enim ea, ut, *deformo*, *depingo*, *defiguro*, & talia? Horatius lib. Epiſt. 2. *Aut alius Lyſippo duceret æra, Fortis Alexandri vultum ſimulantia.* vulgo eſt. *ſimulantia.* Po.

20. *Non mactando viros*] Sic, quas inſpexi, editiones. Chartaceus tamen *viro.* Quod ſane verba oraculi deſiderant; & rejectum apparet ab illis, qui non adverterant ſingulis paginis à Cicerone & Livio ejuſmodi ablativos libenter poni, ut *defendenda pace*, *dimittendis adverſariis*, *&c.* Gronov.

21. *Publicius tribunus plebi tulit, non niſi ditioribus*] Lego ex conjecturâ, & v. c. *tribunus plebei tulit, ut non n. d.* Genitivus antiquus *plebei*, Meurſ.

22. *Pueri*

ceptum eſt ut pro capitibus, capitibus ſupplicaretur. idque aliquandiu obſervatum, ut pro familiarium ſoſpitate 22 pueri mactarentur Maniæ deæ matri Larum. quod ſacrificii genus Iunius Brutus conſul Tarquinio pulſo aliter conſtituit celebrandum. 23 nam capitibus allii & papaveris ſupplicari juſſit, ut reſponſo Apollinis ſatisfieret de nomine capitum; remoto ſcilicet ſcelere infauſtæ ſacrificationis: 24 factumque eſt ut effigies Maniæ ſuſpenſæ pro ſingulorum foribus periculum, ſi quod immineret familiis, expiarent: ludoſque ipſos ex viis compitorum in quibus agitabantur Compitalia appellitaverunt. ſed perge cetera. Tum Prætextatus: Bene & opportune ſimilis emendatio ſacrificiorum relata eſt. ſed ex his cauſis quæ de origine hujus feſti relatæ ſunt apparet Saturnalia vetuſtiora eſſe urbe Romana: adeo, ut ante Romam in Græcia hoc ſollemne cœpiſſe L. Accius in annalibus ſuis referat his verſibus:

Maxima pars Grajum Saturno & maxime Athenæ
Conficiunt ſacra, quæ Cronia eſſe iterantur ab illis;
25 *Eumque diem celebrant:* 26 *per agros urbeſque fere omnes*

Exer-

22. *Pueri mactarentur Maniæ deæ*] Interpres vetus Perſii: *Manium dicit deformem & ignotum. eo quod Maniæ dicuntur indecori vultus perſonæ, quibus pueri terrentur. Pontan.*

23. *Nam capitibus allii & papaveris ſupplicari juſſit*] Forte huc alluſum Satyrico:

- - Si non
Prædictum ter mane caput guſtaveris allî.

Et quod ſtatim addit Macrobius, *Periculum ſi quod immineret familiis, expiarent,* non abſimile videatur. quod iterum, quem dixi, Perſii interpres ad illud; *ovoque pericula rupto*, ita enarrat: *Sacerdotes qui explorandis periculis ſacra faciebant, obſervare ſolebant ovum igni impoſitum, utrum in capite an in lateribus deſudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum ei portendebat pro quo factum fuerat, vel rei familiari ejus.* Pontan.

24. *Factumque eſt ut effigies Maniæ ſuſpenſæ*] Fuit cum de mendo hunc locum ſuſpectum habui, nunc tamen mens mihi longe alia. De effigiebus Maniæ in compitis ſuſpendi ſolitis quod ait, ſciendum ex lanâ eas fuiſſe, & duplices quidem, has viriles, illas muliebres, quæ pro liberorum capitibus ponebantur, nam pro ſervorum pilæ. Precantes Maniam & Lares ut ſimulacris his & pilis contenti vivis parcerent.. *Meurſ.*

25. *Eumque diem celebrant, per agros urbeſque fere omnes*] Accii verſus eſt ex annalibus. Sed cur tam ſollicite appictum, *fere omnes*? an hiſtorica fide, an qua alia re? Anglicanus diſerte, *urbeſque per omnes.* Deinde *imque*, pro *eumque* fecero, ut fiat illud Feſti: *Nis antiqui dicebant pro nobis, ſam pro ſuam, im*

pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Exercent epulis læti : famuloſque procurant
Quiſque ſuos : noſtrique itidem. & mos traditus illinc
Iſte, ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

pro eum. Gloſſ. *Im*, αὐτὸν, ἐις αὐτὸν. Pont.

Eumque diem celebrant] Lego: *Emque d. c.* Nam *em* pro *eum* veteres dicebant, ſicut *emdem* pro *eundem*. Male apud Feſtum, *Emem, eundem*. Emenda, *emdem, e.* Ad Macrobium quod attinet, ingenue fateor, magis placere lectionem v. c. *Cumque diem c. Meurſ.*

26. *Per agros urbeſque per omnes*] Sic lego cum Pontano, & præterea : *famuloſque procurant Quiſque ſuos ; noſtrisque itidem eſt mos traditus illinc.* Gron.

CAP. VIII.

De templo Saturni, deque his quæ in hujus æde aut imagine viſuntur, & quomodo intelligenda ſint ea quæ de hoc deo fabuloſe dici conſueverunt.

NUnc de ipſo dei templo pauca referenda ſunt. Tullum Hoſtilium, cum bis de Albanis, de Sabinis tertio triumphaſſet, inveni fanum Saturno ex voto conſecraviſſe; & Saturnalia tunc primum Romæ inſtituta, quamvis Varro libro ſexto, qui eſt de ſacris ædibus, ſcribat ædem Saturni ad forum faciendam locaſſe L. Tarquinium regem; Titum vero Larcium dictatorem Saturnalibus eam dedicaſſe. Nec me fugit Gellium ſcribere [2] ſenatum decreviſſe ut ædes Saturni fieret : eique rei L. Furium tribunum militum præfuiſſe. [3] Habet aram & ante ſenaculum. illic Græco ritu capite

NEc me fugit Gellium ſcribere] Ne quid erres lector, non eſt hic Aulus Gellius Noct. Attic. ſcriptor, cujus ſimia Macrobius : ſed C. Gellius & Annalium, cujus meminit infra cap. 16. & lib. 3. c. 17. Reſtituendum hoc nomen Atticarum Noctium ſcriptori lib. 18. cap. 12. vbi male. *Cn. Vellius in Annalibus, &c.* Lego, *Cn. Gellius*. Vide eundem A. Gellium lib. 8. cap. 13. lib. 13. c. 21. & Cenſorinum cap. 17. *Meurſ.*

2. *Senatum decreviſſe*] Quod maxime, utpote à prava manu, debuit Stephanus χιάζειν, id Macrobio obtruſit, & ſequutus eſt Pontanus. Editi omnes ante eum & Ms. *decreſſe*. Sic ſupra dixit *fleſſe, ſuppleſſe, ſciſſe, impleſſe, conſuerunt*, & amœnus in his antiquorum luſus omnibus notus. *Gronov.*

3. *Habet aram & ante ſenatulum*] Onufrius in Urbe Roma, regione VIII. quæ *Forum Romanum* appellata : *Templum Saturni cum ara, ubi erat ærarium, ante quod erat æneum Silvani ſignum.* Hic Macrobii locus pluribus alias à Scriverio executiendus. *Pont.* Alii excuſi : *Et ante*

te aperto res divina fit: quia primo à Pelaſgis, poſt ab Hercule ita eam à principio factitatam putant: [5] Ædem vero Saturni ærarium Romani eſſe voluerunt, quod tempore quo incoluit Italiam fertur nullum in ejus finibus furtum eſſe commiſſum: aut quia ſub illo nihil erat cujuſquam privatum;

Nec ſignare ſolum aut partiri limite campum
Fas erat. in medium quærebant.

ideo apud eum locaretur populi pecunia communis, ſub quo fuiſſent cunctis univerſa communia. Illud non omiſerim, Tritonas cum buccinis, faſtigio Saturni ædis ſuperpoſitos: quoniam ab ejus commemoratione ad noſtram ætatem hiſtoria clara & quaſi vocalis eſt; ante vero muta & obſcura & incognita. quod teſtantur caudæ Tritonum humi merſæ & abſconditæ. Cur autem Saturnus ipſe in compedibus viſatur, Verrius Flaccus cauſam ſe ignorare dicit. verum mihi Apollodori lectio ſic ſuggerit: Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & ſolvi ad diem ſibi feſtum, id eſt, menſe hoc decembri: atque inde proverbium ductum; deos laneos pedes habere. ſignificari vero decimo menſe ſemen in utero animatum in vitam grandeſcere: quod donec erumpat in lucem mollibus naturæ vinculis detinetur. eſt porro idem κρόνος καὶ χρόνος. Saturnum enim in quantum mythici fictionibus diſtrahunt, in tantum phyſici ad quandam veriſimilitudinem revocant. hunc ajunt abſci-

ante ſe cænaculum. Illud ex ſcriptis eſt. Valerius quoque notavit lib. 2. cap. 2. Ubi ita conſtituenda ejus verba: *Antea Senatus ſtationem eo loci peragebat qui hodieque Senatulum appellatur.* Nec aliter Achilles Statius ad librum de illuſt. Grammaticis cap. 17. legend. cenſuit hunc Tranquilli locum; *Statuam habet Præneſte, in inferiori fori parte, contra Senatulum.* In vet. impreſ. *hemicylium* eſt. Quid autem *Senatulum* ex Æl. Lampridii verbis liquet, qui in Heliogabalo inquit: *Fecit & in colle Quirinali Senatulum, id eſt, mulierum ſenatum, in quo ante fuerat conventus matronis, ſolemnibus tantum diebus,* &c. *Pontan.*

5. *Ædem vero Saturni ærarium eſſe voluerunt quod*] Aliam aſſignat cauſam in illud Perſii *Saturniaque impulit æra* interpres vetus: *Æs, inquit, in æde Saturni condebatur, nondum argento auroque ſignato. Unde ærarium nomen accepit.* interpreti aſſentitur & Cyprianus de Idolorum Vanitate: *Hic literas imprimere,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

abſcidiſſe Cæli patris pudenda: quibus in mare dejectis Ve-
nerem procreatam, 5 quæ à ſpuma unde coaluit Ἀφροδίτη
nomen accepit. ex quo intelligi volunt cum chaos eſſet
tempora non fuiſſe. ſiquidem tempus eſt certa dimenſio
quæ ex cæli converſione colligitur, tempus cœpit inde. ab
ipſo natus putatur κρόνος, qui, ut diximus χρόνος eſt.
cumque ſemina rerum omnium poſt cælum gignendarum
de cælo fluerent & elementa univerſa quæ mundo plenitu-
dinem facerent ex illis ſeminibus funderentur: ubi mundus
omnibus ſuis partibus membriſque perfectus eſt; certo jam
tempore finis factus eſt procedendi de cælo ſemina ad ele-
mentorum conceptionem. quippe quæ jam plena fuerant
procreata. Ad 6 animalium vero æternam propagationem
ad Venerem generandi facultas ex humore tranſlata eſt: ut
per coïtum maris feminæque cuncta deinceps gignerentur.
Propter abſciſionis pudendorum fabulam etiam noſtri eum
7 Saturnum vocitarunt, παρὰ τὴν σάθην, quæ membrum
virile declarat, veluti Sathimum. 8 unde etiam Satyros velu-
ti Sathimnos, quod ſint in libidinem proni, appellatos opi-
nantur. falcem ei quidem putant attributam, quod tempus
omnia metat, exſecet & incidat. hunc ajunt filios ſuos ſoli-
tum devorare, eoſdemque rurſus evomere. per quod ſimili-
ter

mere, hic ſignare nummos in Italiâ primus inſtituit, unde ærarium Saturni vocitatur. Pontan.

5. *Quæ à ſpuma unde coaluit, ἀφροδίτη nomen accepit*] Arnobius non longe diſſimilibus verbis; *Nunquid à nobis dicitur ex pelagi ſpuma & ex cæligenitalibus amputatis, Cythereæ Veneris concretum coaluiſſe candorem.* Eleganter. Sed & illud ſupra hanc ipſam deam decenti orationis velo in ejuſdem Pervigilio:

Tunc cruore de ſuperno, ac ſpumeo Ponti è globo,
Cærulas inter catervas, inter & bipedes equos,
Fecit undantem Dionem de maritis imbribus. Pontan.

6. *Animalium vero æternam propa gationem*] Orationis mens imo nec ora tio ſtabit, niſi cum ſcripto ſcribas, *ac animalium.* Et ita, omiſſis aliorum e conjecturâ divinationibus, reponi cu ravimus. *Idem.*

7. *Saturnum vocitârunt, παρὰ τὴν σάθην, quæ membrum virile declarat veluti Sathimnum.* V.c. *veluti Saturnum* Facile veram lectionem reſtituo, *v. Sathurnum.* Meurſ.

8. *Vnde etiam Satyros veluti Sath mnos*] Vet. cod. *Sathumos.* Emend *Sathyros.* Idem.

Ma

ter ſignificatur eum tempus eſſe; à quo vicibus cuncta gignantur abſumanturque, & ex eo denuo renaſcantur. eundemque à filio pulſum quid aliud eſt, quam tempora ſeneſcentia ab his quæ poſt ſunt nata depelli? Vinctum autem: quod certa lege naturæ connexa ſint tempora; vel quod omnes fruges quibuſdam vinculis nodiſque alternentur. nam & falcem volunt fabulæ in Siciliam decidiſſe; quod ſit terra iſta vel maxime fertilis.

CAP. IX.

Qui deus Janus, deque variis ejus dei nominibus & poteſtate.

ET quia Janum cum Saturno regnaſſe memoravimus, de Saturno autem quid mythici quid phyſici æſtiment jam relatum eſt: de Iano quoque; quid ab utriſque jactetur in medium proferemus. Mythici referunt regnante Iano omnium domos religione ac ſanctitate fuiſſe munitas: idcircoque ei divinos honores eſſe decretos, & ob merita introitus & exitus ædium eidem conſecratos. Xenon quoque primo Italicon tradit Janum in Italia primum dis templa feciſſe, & ritus inſtituiſſe ſacrorum; ideo eum in ſacrificiis præfationem meruiſſe perpetuam. quidam ideo eum dici bifrontem putant; quod & præterita ſciverit, & futura providerit. Sed phyſici eum magnis conſecrant argumentis divinitatis. nam ſunt qui Ianum eundem eſſe atque Apollinem & Dianam dicant, & in hoc uno utrumque exprimi numen affirment. Etenim, ſicut Nigidius quoque refert, apud Græcos Apollo colitur qui Θυραῖος vocatur: ejuſque aras ante fores ſuas celebrant, ipſum exitus & introitus demonſtrantes potentem. idem Apollo apud illos & Ἀγυιεὺς nuncupatur; quaſi viis præpoſitus urbanis. illi enim vias, quæ intra pomœria ſunt, ἀγυιὰς appellant. Dianæ vero ut Triviæ viarum omnium iidem tribuunt poteſtatem. ſed apud nos

Ianum omnibus præeſſe januis nomen oſtendit; quod ſimi-
le θυραίῳ. nam & cum clavi ac virga figuratur: quaſi
omnium & portarum cuſtos & rector viarum. pronuntiavit
Nigidius Apollinem Ianum eſſe, Dianamque Ianam; appo-
ſita, *d*, littera, quæ ſæpe, *i*, litteræ cauſa decoris apponitur;
ut, *reditur, redhibetur, redintegratur*. & ſimilia. Ianum quidam
ſolem demonſtrari volunt; & ideo geminum, quaſi utriuſ-
que januæ cæleſtis potentem; qui exoriens aperiat diem, oc-
cidens claudat: invocarique primum, cum alicui deo res di-
vina celebratur; ut per eum pateat ad illum cui immolatur
acceſſus quaſi preces ſupplicum per portas ſuas ad deos ipſe
tranſmittat. inde & ſimulacrum ejus plerunque fingitur
1 manu dextera trecentorum, & ſiniſtra ſexaginta & quin-
que numerum retinens; ad demonſtrandam anni dimenſio-
nem, quæ præcipua eſt ſolis poteſtas. alii mundum, id eſt,
cælum eſſe voluerunt; Ianumque ab eundo dictum, quod
mundus ſemper eat dum in orbem volvitur, & ex ſe initium
faciens in ſe refertur. unde & Cornificius Etymorum libro
tertio, *Cicero*, inquit, *non Janum ſed Eanum nominat ab eundo.*
hinc & Phœnices in ſacris imaginem ejus exprimentes
draconem finxerunt in orbem redactum, caudamque ſuam
devorantem; ut appareat mundum & ex ſeipſo ali & in ſe
revolvi. ideo & apud nos in quatuor partes ſpectat; 2 ut de-
mon-

M*Anu dextera trecentorum & ſini-*
ſtra ſexaginta & quinque nume-
rum retinens] Eſt quidem hæc anni per-
fecta dimenſio, qualis à Cæſare conſti
tuta. At cum Numa, qui ſimulachrum
hoc dedicavit, CCCLV. ſolummodo ſci-
verit, malim cum Plinio legere, qui di-
ſerte lib. 34. cap. 7. *Præterea*, inquit,
Ianus geminus à rege Numa dicatus, qui
pacis bellique argumento colitur, digitis
ita figuratis, ut trecentorum quinquagin-
ta quinque dierum nota, per ſignificatio-
nem annui temporis, & ævi ſe Deum in-
dicet. Georgius tamen Codinus in
Conſtantinopoli, περὶ ἀγάλματος
Ιανουαρίου, cum Macrobio facit. *Pont*
Quid fiet igitur Macrobio cum tali le-
ctione. Volumusne, ut dixerit annum
ex poteſtate ſolis dimenſum CCCLV
dies habere? Hoc nec ſobrius ſermo
nec, ut ipſe Macrobius alibi, ſcurrili
jocus audeat. Proculdubio quoties nu-
merum dierum anni mutaverunt
etiam novos Janos erexerunt, digito-
rum poſitu pro ratione numerorum
commutato: ut alium Janum reſpex-
rit Plinius, alium Macrobius & cum
Codinus. *Gronov.*

2. I

monſtrat ſimulacrum ejus Faleris advectum. 3 Gavius Baſſus, in eo libro quem de dis compoſuit, Ianum bifrontem fingi ait, quaſi ſuperum atque inferum janitorem; eumdem quadriformem quaſi univerſa climata majeſtate complexum. Saliorum quoque antiquiſſimis carminibus deorum deus canitur. Marcus etiam Meſſala Cn. Domitii in conſulatu collega idemque per annos quinquaginta & quinque augur, de Iano ita incipit: *Qui cuncta fingit eademque regit, aquæ terræque vim ac naturam gravem atque pronam in profundum dilabentem, ignis atque animæ levem immenſum in ſublime fugientem copulavit circumdato cœlo: quæ vis cœli maxima 4 duas vis diſpares colligavit.* In ſacris quoque invocamus Ianum geminum, Ianum Patrem, Ianum Iunonium, Ianum Conſivium, Ianum Quirinum, Ianum Patulcium & Cluſivium. Cur geminum invocemus ſupra jam diximus. Patrem, quaſi deorum deum; Iunonium, quaſi non ſolum menſis Ianuarii ſed omnium menſium ingreſſus tenentem. in ditione autem Iunonis ſunt omnes kalendæ. unde & Varro libro quinto rerum divinarum ſcribit Iano duodecim aras pro totidem menſibus dedicatas. Conſivium, à conſerendo, id eſt, à propagine generis humani, quæ Iano auctore conſeritur; Quirinum, quaſi bellorum potentem, ab haſta quam Sabini curim

2. *Vt demonſtrat ſimulachrum ejus Phaleris advectum*] In Scripto erat, *adactum.* Quod alii cogitabunt. Camerarius *Valeriis* divinarat. Apud Stephanum de Urbibus eſt: φάλαρα, πόλις Θετταλίας, πλησίον λαμίας. τὸ ἐθνικὸν φαλαρεὺς, ὡς μεγαρεὺς. Idem.

3. *Gavius Baſſus*] Eidem Scriverio non videtur cum viro clariſſimo reſcribendum *Gabius*, quod id nominis nuſpiam in veterum Inſcriptionum monumentis, at ſæpius imo ſæpiſſime *Gavius* & *Gavia* occurrat. Quorum autoritate idem exiſtimat apud A. Gellium lib. 3. cap. 6. legendum non *Gabius*, ſed *Gavius*, quemadmodum integrum permanſit nomen idem lib. 11. cap. 17. Noctium Atticarum. *Pont.*

Gavius Baßius in eo libro quem de diis compoſuit] V. c. *Cajus Baſſus*. Lego, *Gabius B.* ut & lib. 3. cap. 6. ex Agellio, ubi ſemper *Gabius* eſt, niſi lib. 11. c. 17. ubi male *Gavii*, ut hîc. Apud Lactantium quoque lib. 1. cap. 22. eſt: *C. Baſſus*. Scribo, *G. Baſſus*. Meurſ.

4. *Duas vis diſpares colligavit*] Αρχαϊκῶς. Saluſtius III. Hiſt. *Aſſuetum ad omnes vis controverſiarum.* In Macrobio vulgo, *vires diſpares.* Pont.

rim vocant; Patulcium & Cluſivium, quia bello caulæ ejus patent, pace clauduntur. hujus autem rei hæc cauſa narratur. Cum bello Sabino, quod virginum raptarum gratia commiſſum eſt, Romani portam quæ ſub radicibus collis Viminalis erat, quæ poſtea ex eventu Ianualis vocata eſt, claudere feſtinarent, quia in ipſam hoſtes ruebant: poſtquam eſt clauſa; mox ſponte patefacta eſt: cumque iterum ac tertio idem contigiſſet; armati plurimi pro limine quia claudere nequibant cuſtodes ſteterunt, cumque ex alia parte acerrimo prœlio certaretur: ſubito fama pertulit fuſos à Tatio noſtros. Quam ob cauſam Romani, qui aditum tuebantur, territi profugerunt. cumque Sabini per portam patentem irrupturi eſſent: fertur ex æde Iani per hanc portam magnam vim torrentium undis ſcatentibus erupiſſe; multaſque perduellium catervas aut devoratas rapida voragine deperiiſſe. ea re placitum, ut belli tempore velut ad urbis auxilium profecto deo fores reſerarentur. hæc de Iano.

CAP. X.

Quo die Saturnalia celebrari conſueverint, & quod primo uno tantum, deinde pluribus diebus ſunt celebrata.

SEd, ut ad Saturnalia revertamur, bellum Saturnalibus ſumere nefas habitum. pœnas à nocente iſdem diebu exigere piaculare eſt. Apud majores noſtros Saturnalia di uno finiebantur; qui erat a. d. quartumdecimum Kalenda Ianuarias. ſed poſtquam C. Cæſar huic menſi duos addidi dies, ſextodecimo cœpta celebrari. ea re factum eſt ut, cun vulgus ignoraret certum Saturnaliorum diem, nonnulliqu à C.Cæſare inſerto die & alii vetere more celebrarent, plu res dies Saturnalia numerarentur. licet & apud veteres op nio fuerit ſeptem diebus peragi Saturnalia; ſi opinio vocan da eſt quæ idoneis firmatur auctoribus. Novius enim pr batiſſimus Atellanarum ſcriptor ait,

Oli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Olim exſpectata veniunt ſeptem Saturnalia.

1 Memmius quoque, qui poſt Novium & Pomponium diu jacentem artem Atellaniam ſuſcitavit, *Noſtri*, inquit, *majores velut bene multa inſtituere; hoc optime ; A frigore fecere ſummo dies ſeptem Saturnalia.* Sed Mallius ait eos qui ſe, ut ſupra diximus, Saturni nomine & religione defenderant, per triduum feſtos inſtituiſſe dies, & Saturnalia vocaviſſe. *unde & Auguſtus, hujus rei*, inquit, *opinionem ſecutus in legibus judiciariis triduo ſervari ferias juſſit.* Maſurius & alii uno die, id eſt, quarto decimo Kalendas Januarias fuiſſe Saturnalia crediderunt: quorum ſententiam Feneſtella confirmat, dicens Æmiliam virginem quintodecimo Kalendarum Januariarum eſſe damnatam. Quo die, ſi Saturnalia gererentur, nec cauſam omnino dixiſſet. deinde adjecit: *Sequebantur eum diem Saturnalia.* mox ait, *Poſtero autem die, qui fuit tertius decimus Kalendarum Ianuariarum, Liciniam virginem ut cauſam diceret juſſam.* ex quo oſtendit tertiodecimo Kalendarum profeſtum eſſe. duodecimo vero feriæ ſunt divæ Angeroniæ, cui pontifices in ſacello Volupiæ ſacrum faciunt: quam Verrius Flaccus Angeroniam dici ait, quod angores ac animorum ſolicitudines propiciata depellat. Maſurius adjicit ſimulacrum hujus deæ ore obligato atque ſignato in ara Volupiæ propterea collocatum; quod qui ſuos dolores anxietateſque diſſimulant, perveniant patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Julius Modeſtus ideo ſacrificari huic deæ dicit; quod populus Romanus morbo, qui angina dicitur, præmiſſo voto ſit liberatus. Undecimo autem Kalendas feriæ ſunt Laribus conſecratæ; quibus ædem bellò Antiochi Æmilius Regillus, prætor in campo Martio curandam vovit.

M*Emmius*] Gajus ſive C. Memmius à Servio citatur De triumpho Luculli. Vide eum ex editione P. Danielis ad Maronem, Æneid. lib. 4. ad verſum

- - *ſtellatus jaſpide fulvâ*
Enſis erat. Pont.

Mummius quoque qui poſt Novium] Lego, *Memmius.* Ejus meminerunt Agellius lib. 19. cap. 9. & Nonius, *Clivus.* Meurſ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

vovit. Decimo Kalendas feriæ ſunt Iovis, quæ appellantur Larentinalia; de quibus, quia fabulari libet, hæ fere opiniones ſunt. Ferunt enim regnante Anco, æditui Herculis per ferias otiantem, deum teſſeris provocaſſe, ipſo utriuſque manum tuente: adjecta conditione ut victus cœna ſcortoque multaretur. victore itaque Hercule illum Accam Larentiam per id tempus nobiliſſimum ſcortum intra ædem incluſiſſe cum cœna; eamque poſtero die diſtuliſſe rumorem quod poſt concubitum dei accepiſſet munus; [2] nec commodum primæ occaſionis, cum ſe domum reciperet, offerendæ aſpernaretur. eveniſſe itaque ut egreſſa templo mox à Carucio capto ejus pulchritudine compellaretur, cujus voluntatem ſecuta aſſumptaque nuptiis, poſt obitum viri omnium bonorum ejus facta compos, cum decederet populum Romanum nuncupavit heredem. & ideo ab Anco in Velabro loco celeberrimo urbis ſepulta eſt: ac ſollemne ſacrificium eidem conſtitutum, quo dis manibus ejus per flaminem ſacrificaretur, Iovique feriæ conſecratæ, quia æſtimaverunt antiqui animas à Iove dari, & rurſus poſt mortem eidem reddi. Cato ait Larentiam meretricio quæſtu locupletatam poſt exceſſum ſuum populo agros Turacem, Semurium, Lutirium & Solinium reliquiſſe; & ideo ſepulchri magnificentia & annuæ parentationis honore dignatam. Macer hiſtoriarum libro primo Fauſtuli conjugem Accam Larentiam Romuli & Remi nutricem fuiſſe confirmat. Hanc regnante Romulo Carucio cuidam Tuſco diviti denuptam, auctamque hereditate viri, quam poſt Romulo quem educaſſet reliquit: & ab eo parentalia diemque feſtum cauſa pietatis ſtatutum. ex his ergo omnibus colligi poteſt & uno die Saturnalia fuiſſe, & non niſi quartodecimo Kalendarum Ianuariarum celebrata: quo ſolo die apud ædem Saturni [3] convivio diſſoluto Saturnalia clamitabantur; qui dies

nunc

2. *Nec commodum primæ occaſionis*] Melius, v. c. *ne commodum p. o.* Idem.

3. *Convivio diſſoluto Saturnalia clamitabantur*] Camerarii & item editio priſca:

nunc Opalibus inter Saturnalia deputatur, cum primum Saturno pariter & Opi fuerit adſcriptus. Hanc autem deam Opem Saturni conjugem crediderunt ; & ideo hoc menſe Saturnalia itemque Opalia celebrari: quod Saturnus ejuſque uxor tam frugum quam fructuum repertores eſſe credantur. itaque omni jam fetu agrorum coacto ab hominibus hos deos coli quaſi vitæ cultioris auctores; quos etiam nonnullis cælum ac terram eſſe perſuaſum eſt ; Saturnumque à ſatu dictum, cujus cauſa de cœlo eſt : & terram Opem, cujus ope humanæ vitæ alimenta quæruntur ; vel ab opere, per quod fructus frugeſque naſcuntur. Huic deæ ſedentes vota concipiunt, terramque de induſtria tangunt; demonſtrantes & ipſam matrem eſſe terram mortalibus appetendam. Philochorus Saturno & Opi primum in Attica ſtatuiſſe aram Cecropem dicit, eoſque deos pro Iove terraque coluiſſe, inſtituiſſeque ut patres familiarum & frugibus & fructibus jam coactis paſſim cum ſervis veſcerentur, cum quibus patientiam laboris in colendo rure toleraverant. delectari enim deum honore ſervorum contemplatu laboris. hinc eſt quod ex inſtituto peregrino huic deo ſacrum aperto capite facimus. abunde jam probaſſe nos æſtimo Saturnalia uno tantum die, id eſt quartodecimo Kalendarum ſolita celebrari : ſed poſt in triduum propagata primum ex adjectis à Cæſare huic menſi diebus ; deinde 4 ex edicto Auguſti, quo trium dierum ferias Saturnalibus addixit.

priſca : *convivio ſolito.* Forte, *ſoluto.* Nam, diſſolutus, ἄσωτος hic eſt. Deinde Anglicanus, non *clamitabantur*, ſed *comitabantur.* An *committebantur*, quomodo ludos committere? Aut remotior potius vox fuit, ſcriptumque, *commiſſabantur*, vel, ut in Orthographicis ſcribendum præcipit Velius Longus, *comiſſabantur*? Super tota voce ita Feſtus : *Comiſatio*, inquit, *à vicis*, *quos Græci κώμας dicunt, appellatur. quibus in locis alii alios convictus cauſa invitabant.* Gloſſæ Latinæ, *comiſatum*, ἐπὶ κῶμον. Græcæ, κῶμον, *comiſatum*, *comiſatio.* Ariſtophanes Pluto : ἔοικε δ' ἐπὶ κῶμον βαδίζειν. quod ita vertunt, *videtur ad laſcivum convivium ire.* Pont.

4 *Ex edicto Auguſti, quo trium dierum*] Et Caligula poſt, ut notat Suetonius, unum quoque adjecit. cap. 17. *Et ut lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adjecit diem Saturnalibus, appellavitque Iuvenalem* Dio LX. Quintum Saturnalium hunc credidit. *Idem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

dixit. à ſextodecimo igitur cœpta in quartumdecimum deſinunt; quo ſolo fieri ante conſueverant. ſed Sigillariorum adjecta celebritas, in ſeptem dies diſcurſum publicum & lætitiam religionis extendit.

CAP. XI.

Non eſſe contemnendam ſortem ſervorum, cum & dii horum curam gerant, & multos ex his fideles, providos, fortes; & philoſophos quoque fuiſſe conſtet: tum ſigillariorum origo quæ fuerit.

TUnc Euangelus, Hoc quidem, inquit, jam ferre non poſſum, quod Prætextatus noſter in ingenii ſui pompam & oſtentationem loquendi, vel paulo ante honori alicujus dei aſſignari voluit, quod ſervi cum dominis veſcerentur: quaſi vero curent divina de ſervis; aut ſapiens quiſquam domi ſuæ contumeliam tam fœdæ ſocietatis admittat; vel Sigillaria, quæ luſum reptanti adhuc infantiæ oſcillis fictilibus præbent, tentat officio religionis adſcribere, & quia princeps religioſorum putatur, nonnulla etiam ſuperſtitionis admiſcet, quaſi vero nobis fas non ſit Prætextato aliquando non credere. Hic cum omnes exhorruiſſent: Prætextatus renidens; Superſtitioſum me Euangele nec dignum cui credatur æſtimes volo, niſi utriuſque tibi rei fidem ratio aſſerta monſtraverit. &, ut primum de ſervis loquamur, joco ne an ſerio putas eſſe hominum genus quod di immortales nec cura ſua nec providentia dignentur? an forte ſervos in hominum numero eſſe non pateris? audi igitur quanta indignatio de ſervi ſupplicio cœlum penetraverit. 1 anno enim poſt Romam conditam quadringenteſimo quadrageſimo quarto, Autronius quidam Maximus ſervum ſuum verberatum patibuloque conſtrictum 2 ante ſpecta-
cu-

ANno enim poſt Romam conditam CCCCXLIV] Alii CCCCLXXIV. Meliores, CCLXIV. *Meurſ.*

2. *Ante ſpectaculi commiſſionem p... circum egit*] Recte dicit ante ſpectacu... commiſſionem. & conſonat id cu...
...

culi commiſſionem per circum egit. ob quam cauſam indignatus Jupiter, 3 Annio cuidam per quietem imperavit, ut ſenatui nuntiaret non ſibi placuiſſe plenum crudelitatis admiſſum. quo diſſimulante; filium ipſius mors repentina conſumpſit: ac, poſt ſecundam denunciationem, ob eandem negligentiam, ipſe quoque in ſubitam corporis debilitatem ſolutus eſt. ſic demum ex conſilio amicorum lectica delatus ſenatui retulit: & vix conſummato ſermone ſine mora recuperata bona valetudine curia pedibus egreſſus eſt. ex ſenatus itaque conſulto & Mævia lege ad propitiandum Jovem 4 additus eſt illis Circenſibus dies is, qui inſtaurati-tius dictus eſt non à patibulo, ut quidam putant Græco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ſed à redintegratione, ut Varroni placet; qui inſtaurare ait eſſe inſtar novare. vides quanta de ſervo ad deorum ſummum cura pervenerit. tibi autem unde 5 in ſervos tantum & tam immane faſtidium? quaſi non ex iſdem

reliquorum, qui eandem hiſtoriam enarrant, relatione. Sed ego iis omiſſis, teſtem unicum vel emendationis vel in hoc Notatum mearum exordio ominis ergo Valerium producam. Ait is lib. I. cap. 7. *Cum plebeis ludis quidam pater familias per circum Flaminium priuſquam pompa induceretur, ſervum ſuum verberibus multatum, ſub furca ad ſupplicium egiſſet.* Ubi vox *pompa* ad rem Circenſem idonea quidem; nec ea quæſitoribus moleſtiæ aut æſtus quicquam attuliſſet, niſi codices caſci ævi ſuggeſſiſſent ejus vicem, *croma.* Quod cum ſiſtat & illiget etiam eruditiſſimos ſeculi noſtri & in hoc ſcriptionis genere exercitatiſſimos homines, operæ pretium putavi de eodem per otium cogitaſſe. Et vide, velut inſuſurrante bono genio, hæc mihi correctio deſubito enata, *priuſquam acroama induceretur. Acroama* Græca quidem dictio, ſed circo ſæpicule & ludis etiam à Latinis aptata. Docet vel Cicer. pro Sextio: *Ille ipſe ludens non ſolum ſpectator, ſed actor & acroama.* Recte autem dixi in Macrobio expreſſum, *ante ſpectaculi commiſſionem*, quia in ipſis commiſſionibus hujuſmodi acroamatia habebantur: Seneca Epiſtol. 85. *In commiſſionibus noſtris plus cantorum eſt, quam olim in theatris ſpectatorum fuit.* Facit huc quoque Apuleius lib. 10. *Ac dum ludicris ſcenicorum choreis primitiæ ſpectaculi dedicantur.* Pont.

3. *Annio cuidam per quietem imperavit*] Super hominis hujus nomine inter Auctores diſſenſus eſt. Valerio, Livio, Plutarcho & Dionyſio *T. Latinus* appellatur. Lactantius divinarum Inſtitutionum 2. cap. 8. *T. Atinium* extulit, & amplectitur Pighius, qui antiquam & plebejam ait familiam Atiniam. Certe Macrobii ſcriptura parum ab hac Lactantii voce deviat; & corrupta potius cenſenda quam falſa. *Idem.*

4. *Additus eſt illis Circenſibus dies is, qui inſtaurattius dictus eſt*] Vetus, *dies, iſque inſtauratius.* Idem.

5. *In ſervos tantum & tam immane faſti-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

iſdem tibi & conſtent & alantur elementis, eundemque ſpiritum ab eodem principe carpant. vis tu cogitare eos quos jus tuum vocas, iſdem ſeminibus ortos eodem frui cœlo, æque vivere æque mori? ſervi ſunt, imo homines. ſervi ſunt, imo conſervi. ſi cogitaveris tantundem in utroſque licere fortunæ: tam tu illum videre liberum potes, quam ille te ſervum. neſcis qua ætate Hecuba ſervire cœpit, qua Crœſus, qua Darii mater, qua Diogenes, qua Platon ipſe? poſtremo quid ita nomen ſervitutis horremus? ſervus eſt quidem, ſed neceſſitate: 6 ſed fortaſſe libero animo ſervus eſt. hoc illi nocebit, ſi oſtenderis quis non ſit. alius libidini ſervit, alius avaritiæ, 7 alius ambitioni, omnes ſpei, omnes timori. & certe nulla ſervitus turpior quam voluntaria. at nos jugo à fortuna impoſito ſubjacentem tanquam miſerum vilemque calcamus: quod vero nos noſtris cervicibus inſerimus, non patimur reprehendi. invenies inter ſervos aliquem pecunia fortiorem. invenies dominum ſpe lucri oſcula alienorum ſervorum manibus infigentem. non ergo fortuna homines æſtimabo ſed moribus. 8 ſibi quiſque dat mores: conditionem caſus aſſignat. Quemadmodum ſtultu[s] eſt qui empturus equum non ipſum inſpicit ſed ſtratum ejus ac frenos: ſic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte aut ex conditione, quæ modo veſtis nobis circundata eſt, æſtimandum putat. Non eſt, mi Euangele, quod amicum tantum in foro & in curia quæras. ſi diligenter attenderis inve[nies]

faſtidium] Plautus Milite: *Ergo iſte me metus macerat, quod ille faſtidioſus eſt.* Anglicanus autem ſcriptus non *immane* legebat, ſed, *inane.* quod palato quidem non hebeti movendæ ſit ſalivæ. Perſius, *O quantum eſt in rebus inane!* Et Maro: *inania murmura.* Pont.

6. *Sed fortaſſe libero animo ſervus eſt*] Interpungo, & emendo, *ſ. f. liber animo: ſervus eſt, hoc i. n.* &c. *Meurſ.*

7. *Alius ambitioni, omnes ſpei, omnes timori*] Seneca, ex quo hauſit, ſtricti[us] *Alius ambitioni, omnes timori.* Ali[as] Macrobianum iſtud non abſonum. J[u]venal. *Quid enim ratione timemus a[ut] cupimus?* Ubi ſpes & metus ſimili[ter] junguntur. *Pont.*

8. *Sibi quiſque dat mores, condition[em] caſus aßignat*] Imo juxta illud: S[U]CUIQUE MORES FINGUNT FO[R]TUNAM. In Seneca eſt, *miniſteria* [ca]*ſus aſsignat.* Epiſtol. 47. *Idem.*

9. *Vi*

invenies & domi. tu modo vive cum ſervo clementer comiter quoque & in ſermonem illum, & nonnumquam in neceſſarium admitte conſilium. nam & majores noſtri omnem dominis invidiam, omnem ſervis contumeliam detrahentes, dominum patremfamilias, ſervos familiares appellaverunt. colant ergo te potius ſervi tui, mihi crede, quam timeant. Dicet aliquis nunc me dominos de faſtigio ſuo dejicere, & quodammodo ad pileum ſervos vocare; quos debere dixi magis colere quam timere. hoc qui ſenſerit, obliviſcetur id dominis parum non eſſe, quod dis ſatis eſt. deinde qui colitur etiam amatur: non poteſt amor cum timore miſceri. unde putas arrogantiſſimum illud manaſſe proverbium, quo jactatur totidem hoſtes nobis eſſe quot ſervos? Non habemus illos hoſtes, ſed facimus; cum in illos ſuperbiſſimi, contumelioſiſſimi, crudeliſſimi ſumus; & ad rabiem nos cogunt pervenire deliciæ, ut, quicquid non ex voluntate reſpondit, iram furoremque evocet. Domi enim nobis animos induimus tyrannorum; &, non quantum decet ſed quantum licet, exercere volumus in ſervos. nam, ut cetera crudelitatis genera prætercam, ſunt qui, dum ſe menſæ copiis & aviditate diſtendunt, circumſtantibus ſeruis movere labra nec in hoc quidem ut loquantur licere permittunt. 9 virga murmur omne compeſcitur: & ne fortuita quidem verberibus excepta ſunt. tuſſis, ſternutamentum, ſingultus magno malo luitur. ſic fit ut iſti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. at illi, quibus non tantum præſentibus dominis, ſed cum ipſis erat ſermo quorum os non conſuebatur, parati erant cum domino porrigere cervicem, & periculum imminens in caput ſuum vertere. in cõviviis loquebantur; ſed in tormentis tacebant. Vis exercitas in ſervili pectore virtutes recenſeamus: pri-

9. *Virga murmur omne compeſcitur*] Juvenalis Sat. 14.
Hic lavet argentum, vaſa aſpera tergeat alter,
Vox domini fremit inſtantis, virgamque tenentis. Idem.

10. *Pri-*

10 primus tibi Urbinus occurrat : qui cum juſſus occidi in Reatino lateret, latebris proditis, unus ex ſervis anulo ejus & veſte inſignitus in cubiculo, ad quod irruebant qui perſequebantur, pro domino jacuit; militibuſque ingredientibus cervicem præbuit, & ictum tamquam Urbinus excepit. Urbinus poſtea reſtitutus monumentum ei fecit, titulo ſcriptionis qui tantum meritum loqueretur adjecto. Æſopus libertus Demoſthenis conſcius adulterii, quod cum Iulia patronus admiſerat, tortus diutiſſime perſeveravit non prodere patronum; donec aliis coarguentibus conſciis Demoſthenes ipſe fateretur. & ne æſtimes ab uno facile celari poſſe ſecretum: Labienum ope libertorum latentem, ut indica rent liberti nullo tormentorum genere compulſi ſunt. A ne quis libertos dicat hanc fidem beneficio potius libertati acceptæ quam ingenio debuiſſe; accipe ſervi in dominum benignitatem cum ipſe à domino puniretur. Antium enim Reſtionem proſcriptum ſolumque nocte fugientem, diri pientibus bona ejus aliis, ſervus compeditus inſcripta fron te, cum poſt damnationem domini aliena eſſet miſericordi ſolutus, fugientem perſecutus eſt: hortatuſque ne ſe time ret ſcientem contumeliam ſuam fortunæ imputandam eſſ non domino: abditumque miniſterio ſuo aluit. cum deind perſequentes adeſſe ſenſiſſet; ſenem, quem caſus obtulit jugulavit, & in conſtructam pyram conjecit: qua accen occurrit eis qui Reſtionem quærebant, dicens damnatu ſibi pœnas luiſſe, multo acrius à ſe vexatum quam ipſe vex verat: & fide habita Reſtio liberatus eſt. Cæpionem qu que, qui in Auguſti necem fuerat animatus, poſtquam d tecto ſcelere damnatus eſt, ſervus ad Tiberim in ciſta det lit, pervectumque Hoſtiam inde in agrum Laurentem villam patris nocturno itinere perduxit. Cumis deinde n vigationis naufragio una expulſum dominum Neapoli diſ-

mula-

10. *Primus tibi Vrbinus occurrat*] Lego *Vrbinius* ex Valerio Maximo lib. cap. 8. *Meurſ.*

11. C

mulanter occuluit: exceptuſque à centurione nec precio nec minis ut dominum proderet potuit adduci. Aſinio etiam Pollione acerbe cogente Patavinos, ut pecuniam & arma conferrent, dominiſque ob hoc latentibus, præmio ſervis cum libertate propoſito qui dominos ſuos proderent; conſtat ſervorum nullum victum præmio dominum prodidiſſe. Audi in ſervis non fidem tantum ſed & fecundum bonæ inventionis ingenium. 11 Cum premeret obſidio Grumentum: ſervi relicta domina ad hoſtes transfugerunt. capto deinde oppido impetum in domum habita conſpiratione fecerunt, & extraxerunt dominam vultu pœnam minante, ac voce obviis aſſerente, quod tandem ſibi data eſſet copia crudelem dominam puniendi: raptamque quaſi ad ſupplicium obſequiis plenis pietate tutati ſunt. Vide in hac fortuna etiam magnanimitatem exitum mortis ludibrio præferentem. C. Vettium Pelignum Italicenſem comprehenſum à cohortibus ſuis ut Pompejo traderetur ſervus ejus occidit; ac ſe, ne domino ſuperſtes fieret, interemit. C. Graccum ex Aventino fugientem Euporus ſervus, vel, ut quidam tradunt, Philocrates dum aliqua ſpes ſalutis erat indivulſus comes qua potuit ratione tutatus eſt: ſuper occiſum deinde animam ſciſſis proprio vulnere viſceribus effudit. Ipſum P. Scipionem Africani patrem, poſtquam cum Annibale conflixerat, ſaucium in equum ſervus impoſuit; & ceteris deſerentibus, ſolus in caſtra perduxit. Parum fuerit dominis præſtitiſſe viventibus. Quid? quod in his quoque exigendæ vindictæ reperitur animoſitas? nam Seleuci regis ſervus, cum ſerviret amico ejus à quo dominus fuerat interemptus, cœnantem in ultionem domini confodit. Quid? quod duas virtutes, quæ inter nobiles quoque unice claræ ſunt,

11. *Cum premeret obſidio Grumentum*] *Drumentum*. Muretus ad lib. 3. Senecæ de Benef. legit *Adrumentum*, ut ſit urbs Africæ. Sed renuit Gruterus, qui ex hoc Macrobii & omnibus Senecæ ſcriptis libris retinet *Grumentum*. Et ſunt *Grumentini* in Italiâ populus Lucaniæ regionis. De quibus Plinius & alii. Male eſt in nonnullis editionibus. *Cluentum*. *Pont.*

12. *Sed*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſunt, in uno video fuiſſe mancipio, imperium regendi peritiam & imperium contemnendi magnanimitatem? Anaxilaus enim Meſſenius, qui Meſſanam in Sicilia condidit, fuit Rheginorum tyrannus. is cum parvos relinqueret liberos, Micitho ſervo ſuo commendaſſe contentus eſt. is tutelam ſancte geſſit; imperiumque tam clementer obtinuit, ut Rhegini à ſervo regi non dedignarentur. perductis deinde in ætatem pueris & bona & imperium tradidit. ipſe parvo viatico ſumpto profectus eſt; & Olympiæ cum ſumma tranquillitate conſenuit. Quid etiam in commune ſervilis fortuna profuerit non paucis docetur. Bello Punico, cum deeſſent qui ſcriberentur, ſervi pro dominis pugnaturos ſe polliciti in civitatem recepti ſunt; & Volones, quia ſponte hoc voluerunt, appellati. ad Cannas quoque victis Romanis octo milia ſervorum empta militaverunt: cumque minoris captivi redimi poſſent: maluit ſe reſpublica ſervis in tanta tempeſtate committere. ſed & poſt calamitatem apud Thraſumenum notæ cladis acceptam libertini quoque in ſacramentum vocati ſunt. bello ſociali cohortium duodecim ex libertinis conſcriptarum opera memorabilis virtutis apparuit C. Cæſarem, cum milites in amiſſorum locum ſubſtitueret, ſervos quoque ab amicis accepiſſe, & eorum forti opera uſum eſſe comperimus. Cæſar Auguſtus in Germania & Illyrico cohortes libertinorum complures legit, quas voluntarias appellavit. ac ne putes hæc in noſtra tantum contigiſſe republica, Boryſthenitæ oppugnante Zopyrione ſervis liberatis dataque civitate peregrinis & factis tabulis novis hoſtem ſuſtinere potuerunt. Cleomenes Lacedæmonius, cum mille & quingenti ſoli Lacedæmonii qui arma ferre poſſent ſuperfuiſſent, ex ſervis manumiſſis bellatorum novem milia conſcripſit. Athenienſes quoque conſumptis publicis opibus ſervis libertatem dederunt. ac ne in ſolo virili ſexu æſtimes inter ſervos extitiſſe virtutem, accipe ancillarum factum non minus memorabile; nec quo utili-

utilius Reipublicæ in ulla nobilitate reperias. Nonis Juliis diem feſtum eſſe ancillarum tam vulgo notum eſt, ut nec origo nec cauſa celebritatis ignota ſit. Junoni enim Caprotinæ die illo liberæ pariter ancillæque ſacrificant ſub arbore caprifico, in memoriam benignæ virtutis quæ in ancillarum animis pro conſervatione publicæ dignitatis apparuit. nam poſt urbem captam cum ſedatus eſſet Gallicus motus; reſpublica vero eſſet ad tenue deducta: finitimi opportunitatem invadendi Romani nominis aucupati, præfecerunt ſibi Poſtumium Livium Fidenatium dictatorem. qui mandatis ad ſenatum miſſis poſtulavit, ut ſi vellent reliquias ſuæ civitatis manere, matres familiæ ſibi & virgines dederētur. cumq; patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi: ancilla nomine Tutela ſeu Philotis pollicita eſt ſe cum ceteris ancillis ſub nomine dominarū ad hoſtes ituram: habituque matrum familias & virginum ſumpto, hoſtibus cum proſequentium lacrimis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt. quæ cum à Livio in caſtris diſtributę fuiſſent; viros plurimo vino provocaverunt, diem feſtum apud ſe eſſe ſimulantes. quibus ſoporatis; ex arbore caprifico quę caſtris erat proxima ſignū Romanis dederunt. qui cum repentina incurſione ſuperaſſent: memor beneficii ſenatus omnes ancillas manu juſſit emitti; dotemque iis ex publico fecit, & ornatum quo tunc erant uſæ geſtare conceſſit; diemque ipſum Nonas Caprotinas nuncupavit, ab illa caprifico ex qua ſignum victoriæ ceperunt: ſacrificiumque ſtatuit annua ſollemnitate celebrandum, cui lac, quod ex caprifico manat, propter memoriā facti præcedentis adhibetur. Sed nec ad philoſophandum ineptū vel impar ſervile ingeniū fuit. Phædon ex cohorte Socratica Socratiq; & Platoni perfamiliaris adeo, ut Plato ejus nomini librū illum divinū de immortalitate animæ dicaret, ſervus fuit forma atque ingenio liberali. hunc Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeq; in philoſophiæ diſciplinis. atque is poſtea philoſophus illuſtris emerſit:

ſit: ſermoneſq; ejus de Socrate admodum elegantes leguntur. alii quoque non pauci ſervi fuerunt; qui poſt philoſophi clari exſtiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cujus libros M. Varro in ſatyris æmulatus eſt; quas alii cynicas ipſe appellat Menippeas. 12 ſed & Philoſtrati Peripatetici ſervus Pompolus & Zenonis Stoici ſervus qui Perſeus vocatus eſt, & Epicuri cui Mys nomen fuit, philoſophi non incelebres illa ætate vixerunt: Diogenes etiam cynicus, licet ex libertate in ſervitutem venum ierat. quem cum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid artificii noviſſet percuntatus eſſet; novi, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. 13 tunc Xeniades reſponſum ejus 14 demiratus emiſit manu; filioſque ſuos ei tradens; Accipe, inquit, liberos meos quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quod is quoque ſervus fuit, recentior eſt memoria quam ut poſſit inter oblitterata neſciri. cujus etiam de ſe ſcripti duo verſus feruntur: ex quibus illud latenter intelligas, non omnimodo dis exoſos eſſe, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur; ſed eſſe arcanas cauſas, ad quas paucorum potuit pervenire curioſitas.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Habes ut opinor, aſſertum non eſſe faſtidio deſpiciendum ſervile nomen; cum & Iovem tetigerit cura de ſervo, multos ex his fideles, providos, fortes, philoſophos etiam exſtitiſſe conſtiterit. Nunc de ſigillaribus, ne ridenda me p[...] tius æſtimes quam ſancta dixiſſe, paucis recenſendum e[...] 15 Epicadus refert Herculem occiſo Geryone, cum vict[...]

p

12. *Sed & Philoſtrati Peripatetici ſervus Pompolus*] Emendo, *Theophraſti P. ſ. Pompylus.* Vide Gellium lib. 2. cap. 18. & Diogenem Laërtium lib. 5. in vitâ Theophraſti. *Meurſ.*

13. *Tunc Xeniades reſponſum ejus demiratus emiſit manu.*] Quomodo manu miſit quem nondum emerat? Emer[...] *emit, & miſit manu.* Idem.

14. *Demiratus emiſit manu.*] Ma[...] Scriverius, *emit, & miſit manu.* Po[...]

15. *Epicadus refert Herculem oc*[...] *Geryone*] An eumpſe intelligat de i[...] ſtribus Grammaticis Tranquillus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

per Italiam armenta duxiſſet, 16 ponte qui nunc ſublicius dicitur, ad tempus inſtructo, hominum ſimulacra pro numero ſociorum, quos caſu peregrinationis amiſerat, in fluvium demiſiſſe: ut aqua ſecunda in mare devecta, pro corporibus defunctorum veluti patriis ſedibus redderentur, & inde uſum talia ſimulacra fingendi inter ſacra manſiſſe. Sed mihi hujus rei illa origo verior æſtimatur, quam paulo ante memini dixiſſe. Pelaſgos, poſtquam felicior interpretatio capita non viventium ſed fictilia, & φωτὸς æſtimationem non ſolum hominem ſed etiam lumen ſignificare docuiſſet, cœpiſſe Saturno cereos potius accendere, & in ſacellum Ditis aræ Saturni cohærens oſcilla quædam pro ſuis capitibus ferre: ex illo traditũ ut cerei Saturnalibus miſſitarentur, & ſigilla arte fictili fingerentur ac venalia pararentur; quæ homines pro ſe atque ſuis piaculum pro Dite Saturno facerent. ideo Saturnalibus talium commerciorum cœpta celebritas ſeptem occupat dies; quos tamen feriatos facit eſſe non feſtos omnes. nam medio, id eſt, tertiodecimo Kalendas feſtum probavimus: & aliis hoc aſſertionibus ab his probatum eſt, qui rationem anni menſium dierumque & ordinationem à C. Cæſare digeſtam plenius retulerunt.

nelius Epicadus, inquit, *Lucii Corn. Sullæ Dictatoris libertus, calatorque Sacerdotio augurali.* Idem.

16. *Ponte qui nunc Sublicius dicitur*] Emendo Lactantium l. 1. cap. 21. ubi male, *Uti in Tyberim de ponte Milvio mitteretur.* Scribo, *de ponte Sublicio m.* Meurſ.

CAP. XII.

Quomodo annum ordinaverit Romulus.

CUmque hic facere vellet finem loquendi, ſubjecit Aurelius Symmachus; Pergin, Prætextate, eloquio tam dulci de anno quoque ediſſertare antequam experiaris moleſtiam conſulentis; ſi quis forte de præſentibus ignorat quo ordine vel apud priſcos fuerit vel certioribus poſtea re-

gulis innovatus ſit?ad quod diſcendum ipſe mihi videris au-
dientum animos incitaſſe de diebus menſi additis diſſeren-
do. tum ille [1] eodem ductu orandi reliqua contexit. Anni
certus modus apud ſolos ſemper Ægyptios fuit. aliarum
gentium diſpari numero [2] pari errore nutabat. & ,ut conten-
tus ſim referendo paucarum morem regionum , [3] Arcades
annum ſuum tribus menſibus explicabant , Acarnanes ſex;
Græci reliqui trecentis quinquaginta quatuor diebus an-
num proprium computabant. Non igitur mirum in hac va-
rietate Romanos quoque olim auctore Romulo annum
ſuum decem habuiſſe menſibus ordinatum [4] qui annus inci-
piebat à Martio, & conficiebatur diebus trecentis quatuor :
ut ſex quidem menſes, id eſt, Aprilis, Junius , Sextilis , Se-
ptember, November, December tricenum eſſent dierum ;
quatuor vero, Martius, Majus , Quintilis , October , trice-
nis & ſingulis expedirentur : qui hodieque ſeptimanas ha-
bent Nonas , ceteri quintanas. Septimanas autem habenti-
bus ab idibus revertebanturKalendę a. d. diem ſeptimumde-
cimum. verũ habentibus quintanas a. d. octavumdecimum
remeabat initium Kalendarum. Hæc fuit Romuli ordinatio;
qui primum anni menſem genitori ſuo Marti dicavit. quem
menſem anni primum fuiſſe vel ex hoc maxime probatur ,
quod ab ipſo Quintilis quintus eſt , & deinceps pro numero
nominabantur. Hujus etiam prima die ignem novum Veſtæ
aris accendebant : ut incipiente anno cura denuo ſervandi
novati ignis inciperet. eodem quoque ingrediente menſe
tam

EOdem ductu orandi reliqua contexit] Vetus, *contexuit*. Gloſſarius , *contexit* συνυφαίνω. Pontan.

2. *Pari errore nutabat*] Peſſime alii *mutabant*. Gronov.

3. *Arcades annum ſuum tribus menſibus explicabant*] Ex Hori ut putatur inſtituto. Cenſorinus, *Sunt qui tradant hunc annum trimenſtrem Horon inſtituiſſe, eoque ver , æſtatem , autumnum , hiemem* , ὧρας *& annum dici & Græcos annales Horos , eorumque ſcriptores Horographos*. Imo & Dani noſtrates(quod per occaſionem dictum ſit) diſerte hodieque *Oor* pro *anno* & vulgo frequentant. Idem.

4. *Qui annus incipiebat à Martio*] Vetus idem & editiones priſcæ , *Quia annus*. Idem.

4. *Ho*

tam in regia curiiſque atque Flaminum domibus laureæ veteres novis laureis mutabantur. eodem quoque menſe & publice & privatim ad Annam Perennam ſacrificatum itur; ut annare perennareque commode liceat. 4 Hoc menſe mercedes exſolvebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit: comitia auſpicabantur; vectigalia locabant: & ſervis cœnas apponebant matronæ, ut domini Saturnalibus. illæ, ut principio anni ad promptum obſequium honore ſervos invitarent; 5 hi, quia gratiam perfecti operis exſolverent. Secundum menſem nominavit Aprilem ut quidam putant cum adſpiratione, quaſi Aphrilem; à ſpuma quam Græci afron vocant, unde orta Venus creditur. & hanc Romuli fuiſſe aſſerunt rationem; ut primum quidem menſem à patre ſuo Marte, ſecundum ab Æneæ matre Venere nominaret: & hi potiſſimum anni principia ſervarent, à quibus eſſet Romani nominis origo; cum hodieque in ſacris Martem patrem, Venerem genitricem vocemus. alii putant Romulum vel altiore prudentia, vel certi numinis providentia ita primos ordinaſſe menſes, ut, cum præcedens Marti eſſet dicatus deo plerumque hominum necatori, ut Homerus naturæ conſcius ait,

Ἄρες Ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα,

ſecundus Veneri dicaretur, quæ vim ejus quaſi ber efica leniret. nam & in duodecim Zodiaci ſignis, quorum certa certorum numinum domicilia creduntur, cum primum ſignum aries Marti aſſignatus ſit: ſequens mox Venerem, id eſt, taurus accepit. & rurſus è regione ſcorpius ita diviſus eſt, ut deo eſſet utrique communis. nec æſtimatur ratione cæleſti ca-

4. *Hoc menſe mercedes exſolvebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit*] Juvenal.

Hæc, inquit, cures, & cum ſe verterit annus,
Accipe, victori populus quod poſtulat, aurum.

Mercedem autem hanc fuiſſe quinque aureos, annotat ibidem interpres vetus. *Idem.*

5. *Hi quia gratiam*] Cl. Salmaſius legit: *hi quaſi gratiam.* Vide Exercit. Plinianas pag. 18. ex verbis Solini, Id.

6. *Merito*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſti carere ipſa diviſio. ſiquidem aculeo velut potentiſſimo telo pars armata poſterior domicilium Martis eſt. priorem vero partem, cui ζυγὸς apud Græcos nomen eſt, nos libram vocamus, Venus accepit ; quæ velut jugo concordi jungit matrimonia amicitiaſque componit. Sed Cincius in eo libro, quem de Faſtis reliquit, ait imperite quoſdam opinari Aprilem menſem antiquos à Venere dixiſſe; cum nullus dies feſtus nullumque ſacrificium inſigne Veneri per hunc menſem à majoribus inſtitutum ſit : ſed ne in carminibus quidem Saliorum Veneris ulla, ut ceterorum cæleſtium, laus celebretur. Cincio etiam Varro conſentit, affirmans nomen Veneris ne ſub regibus quidem apud Romanos vel Latinum vel Græcum fuiſſe ; & ideo non potuiſſe menſem à Venere nominari : ſed, cum fere ante æquinoctium vernum triſte ſit cælum & nubibus obductum, ſed & mare navigantibus clauſum, terræ etiam ipſæ aut aqua aut pruina aut nivibus contegantur, eaque omnia verno, id eſt, hoc menſe, aperiantur, arbores quoque nec minus cetera quæ continet terra aperire ſe in germen incipiant : ab his omnibus menſem Aprilem dici [6] merito credendum eſt quaſi aperilem, ſicut apud Athenienſes ἀνθεστηρίων idem menſis vocatur, ab eo quod hoc tempore cuncta floreſcant. Nor tamen negat Verrius Flaccus hoc die poſtea conſtitutum, ut matronæ Veneri ſacrum facerent : cujus rei cauſam, qui huic loco non convenit, prætereundum eſt. Majum Romulus tertium poſuit, de cujus nomine inter auctores lata diſſenſio eſt. nam Fulvius Nobilior in Faſtis, quos in æd Herculis Muſarum poſuit, Romulum dicit poſtquam pc pulum in majores junioreſque diviſit, ut altera pars conſilic alter

6. *Merito credendum eſt*] Conjeceram *eſſe*, quia hæc quoque ut præcedentia dependent à ſuperioribus, *Varro conſentit affirmans.* Video nunc à Stephano appoſitum verbum *eſt*, tanquam Cincii ipſius aut Macrobii ſit collecti Potius tamen, licet ei addicat Ms. charta, ſequerer vett. editiones, q neutrum habent. *Gronov.*

7. H

altera armis rempublicam tueretur, in honorem utriuſque partis hunc Majum, ſequentem Iunium vocaſſe. ſunt qui hunc menſem ad noſtros faſtos à Tuſculanis tranſiſſe commemorent, apud quos nunc quoque vocatur deus Majus, qui eſt Iupiter, à magnitudine ſcilicet ac majeſtate dictus. Cincius menſem nominatum putat à Maja, quam Vulcani dicit uxorem; argumentoque utitur quod flamen Vulcanalis Kalendis Majis huic deæ rem divinam facit. ſed Piſo uxorem Vulcani Majeſtam non Majam dicit vocari. contendunt alii Majam Mercurii matrem menſi nomen dediſſe; hinc maxime probantes, quod hoc menſe mercatores omnes Majæ pariter Mercurioque ſacrificant. Affirmant quidam, quibus Cornelius Labeo conſentit, hanc Majam cui menſe Majo res divina celebratur terram eſſe, hoc adeptam nomen à magnitudine; ſicut & mater magna in ſacris vocatur: aſſertionemque æſtimationis ſuæ etiam hinc colligunt, quod ſus prægnans ei mactatur, quæ hoſtia propria eſt terræ: & Mercurium ideo illi in ſacris adjungi dicunt; quia vox naſcenti homini terræ contactu datur. ſcimus autem Mercurium vocis & ſermonis potentem. Auctor eſt Cornelius Labeo huic Majæ ædem Kalendis Majis dedicatam ſub nomine Bonæ deæ: & eandem eſſe Bonam deam & terram ex ipſo ritu occultiore ſacrorum doceri poſſe confirmat: hanc eandem Bonam deam Faunamque & Opem & Fatuam pontificum libris indigitari. Bonam; quod omnium nobis ad victum bonorum cauſa eſt. Faunam; quod omni uſui animantium favet. Opem; quod ipſius auxilio vita conſtet. Fatuam a fando; quod, ut ſupra diximus, infantes partu editi non prius vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc deam potentiam habere Iunonis, ideo-

7. *Huic Majæ ædem*] Haudquaquam faſtidio, quod fecerunt nuperi, veterum exemplarium & ms. ſcripturam: *huic Majæ, id eſt, terræ ædem.* Ubique enim hic auctor ita ſe exponit. Et ſic cap. 15. *Reginæ ſacrorum, id eſt, regis uxor porcam*, &c. Invenies in prioribus Stephano: ille cum Pontano quatuor voces exegit. *Gronov.*

ideoque ſceptrum regale in ſiniſtra manu ei additum. eamdem alii Proſerpinam credunt, porcaque ei rem divinam fieri: quia ſegetem quam Ceres mortalibus tribuit porca depaſta eſt. alii χθονίαν ἑκάτην: Bœoti Semelam credunt, nec non eandem Fauni filiam dicunt; obſtitiſſeque voluntati patris in amorem ſuum lapſi, ut & virga myrtea ab eo verberaretur, cum deſiderio patris nec vino ab eodem preſſa ceſſiſſet: transfiguraſſe ſe tamen in ſerpentem pater creditur, & coïſſe cum filia. horum omnium 8 hæc proferuntur indicia 9 quod virgam myrteam in templo haberi nefas ſit, quod ſuper caput ejus extendatur vitis, qua maxime eam pater decipere tentavit, quod vinum in templum ejus non ſuo nomine ſoleat inferri, ſed 10 vas in quo vinum inditum eſt mellarium

8. *Hæc præferuntur indicia*] Olim fuit: *hoc proferunt indicii*: Et cur mutatum? *Gronov.*

9. *Quod virgam myrteam in templo haberi nefas ſit*] Scripſit antiquitus rituum talium rationes & cauſas Butas. Arnobius ſuper eadem hac re lib. 5. *Cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora conſtituitur obtecta, nec myrteas fas eſt inferre verbenas, ſicut ſuis ſcribit in cauſalibus Butas.* Porro in Macrobio quod ſequitur, *Vas, in quo vinum inditum eſt, mellarium nominetur*, indubie corrigendum legendumque, *miliarium*. Gloſſarii auctor, χαλκεῖον, *olla, æneũ, miliariũ*. Gloſſæ Lat. *miliariũ* Θερμηρον corrupte. Faciendum fors, Θερμαντήριον. Seb ab aliis, Θερμιζον laudatum invenio; quod præfero. *Pont.*

10. *Vas in quo vinum inditum, mellarium*] Conjectavimus *miliarium*, cauſa duplici. Primum *mellarium* non vas aut poculum ſit, quale intelligendum hic, ſed (ut Varro docet) μελιτροφεῖον eſt. Deinde Arnobius vas aliquod requiri, quod liquorem recipiat, pervicerit: qui diſerteq; *amphoram* dixit *conſtitui obtectam*. Verba ſuperius poſuimus. Nec video quomodo receptæ lectioni patrocinetur quod de ſacerdotibus hujus Deæ, quaſi apes eæ dictæ, adferri poſſit. Tamen videbimus. *Pont.*

Vas in quo vinum inditum eſt mellarium nominetur] Vir Clariſſimus Theod. Canterus tetulit mihi malle ſe *miliarium*, quod & Pontano meo viſum, aliqui id ipſum tanquam oraculum aliquod mordicus retinet. Certe nolim: Sed expendamus. Miliarium in balneo locum habebat forinſecus inter ſoliorum ſpatia. Palladius lib. I. cap. 40 *Miliarium vero plumbeum, cui ærea patina ſubeſt, inter ſoliorum ſpatia forinſecus ſtatuamus fornace ſubjectâ, ad quod miliarium fiſtu'a frigidaria dirigatur, & ab hoc ad ſolium ſimilis magnitudinis fiſtula procedat, quæ tantum, &c.* Lib. 4 vero, cap. 8. *Vas æneum miliario ſimile, id eſt, altum & anguſtum, veſpere inter alvearia collocemus, & in fundo ejus ponamus lumen accenſum.* Legendum, *vas æneum millario ſimile.* Erant autem *Mellaria* eadem quæ Alvearia. Varro de Re Ruſt. lib. 3. c. 16. Μελιττῶνας *ita facere oportet, quos alii* μελιτροφεῖα *appellant, eadem qu·dam mellaria.* Appellabatur vero vas illnd vinarium Bonæ deæ ſacris inferri ſolitum *Mellarium*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rium nominetur, & vinum lac nuncupetur; ſerpenteſque in templo ejus nec terrentes nec timentes appareant. Quidam Medeam putant; 11 quod in ædem ejus omne genus herbarum ſit, ex quibus antiſtites dant plerumque medicinas: & quod templum ejus virum introire non liceat, propter injuriam quam ab ingrato viro Iaſone perpeſſa eſt. Hæc apud Græcos ὁ θεὸς γυναικεία dicitur; quam Varro Fauni filiam eſſe tradit adeo pudicam, ut extra γυναικωνῖτιν numquam ſit egreſſa, nec nomen ejus in publico fuerit auditum, nec virum unquam viderit, nec à viro viſa ſit: propter quod nec vir templum ejus ingreditur. Unde & mulieres in Italia ſacro Herculis non licet intereſſe; quia Herculi, cum boves Geryonis per agros Italiæ duceret ſitienti reſpondit mulier, aquam ſe non poſſe præſtare, quod feminarum deæ celebraretur dies, nec ex eo apparatu viris guſtare fas eſſet. propter quod Hercules facturus ſacrum deteſtatus eſt præſentiam feminarum, & Potitio ac Pinario ſacrorum cuſtodibus juſſit ne mulierem intereſſe permitterent. ecce occaſio nominis, quo Majam eandem eſſe & Terram & Bonam deam diximus, coëgit nos de Bona dea quæcumque comperimus pro-

rium, quâ ratione ſacerdotes ejus μέλισσαι. Porphyrius lib. de Nymph. antro: Τὰς Δήμητρος (hæc eadem cum Bonâ deâ) ἱερείας, ὡς τῆς χθονίας θεᾶς μύστιδας, μελίσσας οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν. Euripidis Scholiaſtes ad Hippolytum: Τὰς ἱερείας (Δήμητρος) μελίσσας ἐκάλουν οἱ ποιηταί. Callimachus Hymno 2.

Δηοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι μέλισσαι.

Ita autem dictæ à Meliſſâ filiâ Meliſſei Cretenſium regis, ut ex Didymi libris ἐξηγήσεως πινδαρικῆς memorat Lactantius lib. 22. his verbis: *Didymus in libris* ἐξηγήσεως πινδαρικῆς *ait Meliſſea Cretenſium regem primum diis ſacrificaſſe, ac ritus novos ſacrorumque pompas introduxiſſe. Hujus duas fuiſſe filias, Amaltheam & Meliſſam, quæ Iovem puerum caprino lacte ac melle nutrierunt. unde poëtica illa fabula originem ſumpſit, advolaſſe apes, atque os pueri melle compleſſe. Meliſſam vero à patre primam ſacerdotem Matri magnæ conſtitutam. unde adhuc ejuſdem Matris antiſtites Meliſſæ nuncupantur.* Hæc ad defenſionem loci hujus Macrobiani, quam ſpero cordatum lectorem non rejecturum. Quæ vero injuria eſt, è balneis miliarium inferre ſacris; quod neque balneatores amittere, neque admittere ſacerdotes velint? Judicate. *Meurſ.*

11. *Quod in ædem ejus omne genus herbarum ſit*] *In ædem* pro, *in æde*, archaiſmus eſt. *Pont.*

 12. *Item*

protuliſſe. Junius Majū ſequitur aut ex parte populi,ut ſupra diximus, nominatus, aut,ut Cincius arbitratur, quod Junonius apud Latinos ante vocitatus, diuque apud Aricinos Præneſtinoſque hac appellatione in faſtos relatus ſit : adeo ut, ſicut Niſus in commentariis faſtorum dicit, apud majores quoque noſtros hæc appellatio menſis diu manſerit : ſed poſt detritis quibuſdam litteris ex Junonio Junius dictus ſit. nam & ædes Junoni Monetæ Kalend. Iuniis dedicata eſt. Nonnulli putaverunt Iunium menſem à Junio Bruto, qui primus Romæ conſul factus eſt, nominatum : quod hoc menſe, id eſt, Kalendis Juniis, pulſo Tarquinio ſacrum Carnæ deæ in Cælio monte voti reus fecerit. Hanc deam vitalibus humanis præeſſe credunt. ab ea denique petitur ut jecinora & corda, quæque ſunt intrinſecus viſcera, ſalva conſervet. & quia cordis beneficio cujus diſſimulatione Brutus habebatur idoneus emendationi publici ſtatus exſtitit, hanc deam quæ vitalibus præeſt templo ſacravit. cui pulte fabacia & larido ſacrificatur; quod his maxime rebus vires corporis roborentur. nam & Calendæ Juniæ fabariæ vulgo vocantur: quia hoc menſe adultæ fabæ divinis rebus adhibentur. Sequitur Iulius,qui cum,ſecundū Romuli ordinationem Martio anni tenente principium, Quintilis à numero vocaretur; nihilominus tamen etiam poſt præpoſitos à Numa Ianuarium ac Februarium, retinuit nomen; cum non videretur jam quintus eſſe, ſed ſeptimus. ſed poſtea in honorem Iulii Cæſaris Dictatoris, legem ferente M. Antonio M. filio conſule, Iulius appellatus eſt; quod hoc menſe a. d. quartum Idus Quintiles Iulius procreatus ſit. Auguſtus deinde eſt, qui Sextilis ante vocatus eſt, donec honori Auguſti daretur ex ſenatuſconſulto. cujus verba ſubjeci:

CVM. IMPERATOR. CÆSAR. AVGVSTVS MENSE. SEXTILI. ET. PRIMVM. CONSVLATVM. INIERIT. ET. TRIVMPHOS. TRES IN. VRBEM. INTVLERIT. ET. EX. IANI-

CVLO

CVLO. LEGIONES. DEDVCTÆ. SECVTÆQVE. SINT. EIVS. AVSPICIA. AC. FIDEM. SED. ET. ÆGYPTVS. HOC. MENSE. IN. POTESTATEM. POPVLI. ROMANI. REDACTA. SIT. FINISQVE. HOC. MENSE. BELLIS. CIVILIBVS. IMPOSITVS. SIT. ATQVE. OB. HAS. CAVSAS. HIC. MENSIS. HVIC. IMPERIO. FELICISSIMVS. SIT. AC. FVERIT. PLACERE. SENATVI. VT. HIC. MENSIS. AVGVSTVS. APPELLETVR. [12] item plebiſcitum factum ob eandem rem, Sexto Pacubio tribuno plebem rogante. [13] Menſis September principalem ſui retinet appellationem; quem Germanici appellatione, Octobrem vero ſuo nomine Domitianus invaſerat. ſed ubi infauſtum vocabulum ex omni ære vel ſaxo placuit eradi; menſes quoque [14] uſurpatione tyrannicæ appellationis exuti ſunt. cautio poſtea principum ceterorum diri ominis infauſta vitantium menſibus à Septembri uſque ad Decembrem priſca nomina reſervavit. Hæc fuit à Romulo annua ordinata dimenſio, qui, ſicut ſupra jam diximus, annum decem menſium, dierum vero quatuor & trecentorum habendum eſſe inſtituit; menſeſque ita diſpoſuit, ut quatuor ex his tricenos ſingulos, ſex vero tricenos haberent dies. Sed cum is numerus neque ſolis curſui

12. *Item plebiſcitum factum ob eandem rem*] Non auſcultandum Camerarii ſeu vetuſtis editionibus, *idem plebiſcitum* legentibus. Diſparari enim debent, *plebiſcitum* & *ſenatusconſultum*. Idem.

13. *Menſis September principalem ſui retinet appellationem; quem Germanici appellatione, Octobrem vero ſuo nomine Domitianus invaſerat*] In aliis fere omnibus editionibus eſt: *retinet appellationem ex Germanici appellatione. Octobrem vero.* Firmat priorem lectionem illud Suetonii in Domitiano: *Poſt autem duos triumphos, Germanici cognomine aſſumto, Septembrem menſem & Octobrem, ex appellationibus ſuis Germanicum Domitianumque tranſnominavit; quod altero ſuſcepiſſet imperium, altero natus eſſet.* Hinc ejuſdem hæc verba in Caligula: *At in memoriam patris, Septembrem menſem Germanicum appellavit.* Id.

14. *Vſurpatione tyrannicæ appellationis exuti*] Niſi auctor ſcripſerit *uſurpationem.* Lib. I. in ſomn. cap. 13. *Cum anima cupiditatum dulces inſidias reliquaſque omnes exuitur paßiones.* cap. 9. *Sic enim anima virtutes ipſas conſcientia nobilitatis induitur.* Et pene ſemper. *Gronov.*

ſui neque lunæ rationibus conveniret: nonnumquam uſu veniebat ut frigus anni æſtivis menſibus, & contra calor hiemalibus proveniret. quod ubi contigiſſet: tantum dierum ſine ullo menſis nomine patiebantur abſumi; quantum ad id anni tempus adduceret, quo cæli habitus inſtanti menſi aptus inveniretur.

CAP. XIII.

De ordinatione anni per Numam: & quæ cauſa fuerit intercalandi: quoque tempore primum intercalatum ſit.

SEd ſecutus Numa, [1] quantum ſub cælo rudi & ſæculo adhuc impolito, ſolo ingenio magiſtro comprehendere potuit, vel quia Græcorum obſervatione forſan inſtructus eſt quinquaginta dies addidit; [2] ut in trecentos quinquaginta quatuor dies, quibus duodecim lunæ curſus conficici credidit, annus extenderetur: atque his quinquaginta à ſe additis, adjecit alios ſex retractos illis ſex menſibus, qui triginta habebant dies, id eſt, de ſingulis ſingulos; factoſque quinquaginta & ſex dies, in duos novos menſes pari ratione diviſit, ac de duobus priorem Ianuarium nuncupavit, primumque anni eſſe voluit, tamquam bicipitis dei menſem, reſpicientem ac proſpicientem tranſacti anni finem, futurique principia. ſecundum dicavit Februo deo qui luſtrationum potens creditur. luſtrari autem eo menſe civitatem neceſſe erat; quo ſtatuit ut juſta dis Manibus ſolverentur. Numæ ordinationem finitimi mox ſecuti totidem diebus totidemq; menſibus, ut Pompilio placuit, annum ſuum computare cœperunt. ſed hoc ſolo diſcrepabant; quod menſes undetricenum tricenumq; numero alternaverunt. Paulo poſt

Numa

QVantum ſub cælo rudi, & ſæculo adhuc impolito, ſolo ingenio magiſtro comprehendere potuit] Lego, *quantum ſæculo rudi & a. i.* Meurſ.

2. *Vt in trecentos quinquaginta quatuor*] Ita & Plutarchus. Solinus & Cenſorinus, *trecentos quinquaginta quinque.* Pontan.

3. *Ita*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Numa in honorem imparis numeri, ſecretum hoc & ante Pythagoram parturiente natura, unum adjecit diem quem Ianuario dedit; ut tam in anno quam in menſibus ſingulis præter unum Februarium impar numerus ſervaretur. nam quia duodecim menſes, ſi ſinguli aut pari aut impari numero putarentur, conſummationem parem facerent: unus pari numero inſtitutus univerſam putationem imparem fecit. Ianuarius igitur, Aprilis, Iunius, Sextilis, September, November, December, undetricenis cenſebantur diebus, & quintanas nonas habebant: ac poſt idus in omnibus a. d. ſeptimum decimum kalendas computabatur. Martius vero, Majus, Quintilis & October, dies tricenos ſingulos poſſidebant. nonæ in his ſeptimanæ erant. ſimiliterque poſt Idus, decem & ſeptem dies in ſingulis uſque ad ſequentes Kalendas putabantur. ſed ſolus Februarius viginti & octo retinuit dies: quaſi inferis & deminutio & par numerus conveniret. Cum ergo Romani ex hac diſtributione Pompilii ad lunæ curſum, ſicut Græci, annum proprium computarent; neceſſario & interkalarem menſem inſtituerunt more Græcorum. nam & Græci, cum animadverterent temere ſe trecentis quinquaginta quatuor diebus ordinaſſe annum (quoniam appareret de ſolis curſu, qui trecentis ſexaginta quinque diebus & quadrante Zodiacum conficit, deeſſe anno ſuo undecim dies & quadrantem) interkalares ſtata ratione commenti ſunt. 3 ita ut octavo quoque anno nonaginta dies, ex quibus tres menſes tricenum dierum compoſuerunt, interkalarent. id Græci fecerunt, quoniam erat operoſum atque difficile omnibus annis undecim dies & quadrantem interkalare. itaque maluerunt hunc numerum octies multiplicare, & nonaginta dies, qui naſcuntur ſi quadrans cum diebus undecim octies componatur, inſerere in tres men-

3. *Ita ut octavo quoque anno*] Solinus cap. 3. nonum refert. Sed exſcriptorum impoſtura eſt. Scribe: *Foſque octies multiplicatos in annum octavum reſervabant.* Meurſ.

4. *Men-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

menſes, ut diximus diſtribuendos. hos dies ὑπερβαίνοντας, 4 menſes vero 5 ἐμβολίμους appellitabant. Hunc ergo ordinem Romanis quoque imitari placuit. ſed fruſtra, quippe fugit eos unum diem, ſicut ſupra admonuimus, 6 additum eſſe ad Græcum numerum, in honorem imparis numeri. ea re per octennium convenire numerus atque ordo non poterat. ſed nondum hoc errore comperto, per octo annos nonaginta quaſi ſuperfundendos Græcorum exemplo computabant dies; alterniſque annis binos & vicenos, alternis ternos & vicenos interkalares expenſabant interkalationibus quatuor. ſed octavo quoque anno interkalantes octo affluebant dies ex ſingulis; quibus vertentis anni numerum apud Romanos, ſupra Grȩcum abundaſſe jam diximus. hoc quoq; errore jam cognito, hæc ſpecies emendationis inducta eſt. Tertio quoque octennio ita interkalandos diſpenſabant dies, ut non nonaginta ſed ſexaginta ſex interkalarent: compenſatis viginti & quatuor diebus pro illis qui per totidem annos ſupra Græcorum numerum creverant. Omni autem interkalationi menſis Februarius deputatus eſt: quoniam is ultimus anni erat, quod etiam ipſum de Græcorum imitatione faciebant. nam & illi ultimo anni ſui menſi ſuperfluos interſerebant dies, ut refert Glaucippus qui de ſacris Athenienſium ſcribit. verum una re à Græcis differebant. nam illi confecto ultimo menſe, Romani non confecto Februario ſed poſt viceſimum & tertium diem ejus interkalabant. Terminalibus ſcilicet jam peractis

4. *Menſes vero ἐμβολίσμους appellitabant*] Lego, ἐμβολίμους. Simile mendum in Solino cap. 3. & Iſidoro Orig. lib. 6. cap. 16. quos ambos unâ operâ reſtitue. *Idem.*

5. Ἐμβολίσμους] Lege ἐμβολίμους. Vide Claud. Salmaſium in Exercit. Plinianis. *Pontan.* Recte jam legitur in Camerariana, & in aliis ad marginem ita corrigitur. Soli Stephano viſum eſt auctorem pariter & lectorem vexare. *Gronov.*

6. *Additum eſſe ad Græcum nume-rum*] A quonam additus iſte numerus à Romaniſne an à Græcis? ægre prim fronte exſculpſeris. Quare cum Script & vetuſte vulgato legend. *additum à ſ* Ab ipſis Romanis adjectus iſte dies, & ut ſupra docuit à Numa, idque in impa ris numeri honorem. *Pont.*

7. *Manius*

actis: deinde reliquos Februarii menſis dies, qui erant quinque, poſt interkalationem ſubjungebant: credo vetere religionis ſuæ more, ut Februarium omnimodo Martius conſequeretur. Sed cum ſæpe eveniret ut nundinæ modo in anni principem diem, modo in nonas caderent (utrumque autem perniciosum Reipublicæ putabatur) remedium quo hoc averteretur excogitatum eſt. quod aperiemus; ſi prius oſtenderimus cur nundinæ vel primis Kalendis vel nonis omnibus cavebantur. nam, quotiens incipiente anno dies cœpit qui addictus eſt nundinis, omnis ille annus infauſtis caſibus luctuoſus fuit: maximeque Lepidiano tumultu opinio iſta firmata eſt. Nonis autem conventus univerſæ multitudinis vitandus æſtimabatur; quoniam populus Romanus exactis etiam regibus diem hunc nonarum maxime celebrabant, quem natalem Servii Tullii exiſtimabant. quia, cum incertum eſſet quo menſe Servius Tullius natus fuiſſet, nonis tamen natum eſſe conſtaret, omnes nonas celebri notitia frequentabant. veritos ergo qui diebus præerant ne quid nundinis collecta univerſitas ob regis deſiderium novaret, caviſſe ut nonæ à nundinis ſegregarentur. unde dies ille, quo abundare annum diximus, eorum eſt permiſſus arbitrio qui faſtis præerant, uti cum vellent interkalaretur: dummodo eum in medio Terminaliorum vel menſis interkalaris ita locarent, ut à ſuſpecto die celebritatem averterent nundinarum. atque hoc eſt quod quidam veterum retulerunt non ſolum menſem apud Romanos, verumetiam diem interkalarem fuiſſe. Quando autem primo interkalatum ſit varie refertur, & Macer quidem Licinius ejus rei originem Romulo aſſignat. Antias libro ſecundo Numam Pompilium ſacrorum cauſa id inveniſſe contendit. Junius Servium Tullium regem primum interkalaſſe commemorat; à quo & nundinas inſtitutas Varroni placet. Tuditanus refert libro tertio magiſtratuum Decemviros, qui decem tabulis duas addiderunt, de interkalando populum rogaſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

gaſſe. Caſſius eoſdem ſcribit auctores. Fulvius autem id egiſſe [7] Manium conſulem dicit ab urbe condita anno quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, inito mox bello Ætolico. ſed hunc arguit Varro ſcribendo antiquiſſimam legem fuiſſe inciſam in columna ærea à L. Pinario & Furio conſulibus, cui mentio interkalaris adſcribitur. Hæc de interkalandi principio ſatis relata ſint.

7. *Manium conſulem*] Camerarii & Lugdunenſ. editio *Martium conſulem*. Pont

CAP. XIV.

Quem in modum primum Julius, deinde Auguſtus Cæſares annum correxerint.

VErum fuit tempus cum propter ſuperſtitionem interkalatio omnis omiſſa eſt. nonnumquam vero per gratiam ſacerdotum, [1] qui publicanis proferri vel imminui conſulto anni dies volebant, modo auctio modo retractio dierum proveniebat: & ſub ſpecie obſervationis emergebat major confuſionis occaſio. ſed poſtea C. Cæſar omnem hanc inconſtantiam temporum vagam adhuc & incertam in ordinem ſtatæ definitionis coëgit, [2] adnitente ſibi M Flavio ſcriba; qui ſcriptos dies ſingulos ita ad dictatorem retulit,

QVi publicanis proferri] *Proferri*, eo loco idem eſt quod *augeri*. Pont.

2. *Adnitente ſibi M. Flavio ſcribâ*] Mendum eſt; nam M. Flavius tribunus plebis fuit anno ab urbe CDXXX. Lego, *Cn. Flavio ſcribâ*. Hic eſt ille, qui libertino patre genitus, & ſcriba, cum ingenti nobilitatis indignatione factus ædilis curulis, jus civile per multa ſecula inter ſacra cæremoniaſque deorum immortalium abditum, ſoliſque pontificibus notum, vulgavit, ac faſtos pæne toto foro expoſuit, anno ab urbe CDXLIX. Vide hunc ipſum Macrobium capite ſequenti, Agellium lib. 6. cap. 9. Valerium Maximum lib. 2. c 5. Livium lib. 9. *Meurſ.* Quo labitur vir eruditus? Flavius ille libertino patre genitus vocatur *Cnæus* præter Gellium, Valerium, etiam à Pomponio l. II. D. orig. juris & Cicerone VI. ad Att. I. Livius *Cajum* vocat, patrem ejus *Cnæum* in quo male Meurſius. Sed cum is vixerit circa annum V. C. CDXLIX, Cæſar res geſſerit circa annum DCC, quomodo ille potuit ad hunc dictatorem ſcriptos ſingulos dies retuliſſe, cum ultra annos ducentos diſſideant? Sed & quid de altero M. Flavio vult? fuit ille tribunus, viſceratione & rogatione de Tuſculanis notus. Putatne hunc intellectum ab editoribus Macrobii? Plena gerrarum omnia. *Gronov.*

3. *Vlti*

tulit, ut & ordo eorum inveniri facillime poſſet, & invento certus ſtatus perſeveraret. Ergo C. Cæſar exordium novæ ordinationis initurus dies omnes, qui adhuc confuſionem poterant facere, conſumpſit: eaque re factum eſt ut annus confuſionis 3 ultimus in quadringentos quadraginta tres dies tenderetur. poſt hæc imitatus Ægyptios, ſolos divinarum rerum omnium conſcios, ad numerum ſolis, qui 4 diebus ſingulis tricenis ſexaginta quinque & quadrante curſum conficit, annum dirigere contendit. nam, ſicut lunaris annus menſis eſt, quia luna paulo minus quam menſem in Zodiaci circumitione conſumit, ita ſolis annus hoc dierum numero colligendus eſt, quem peragit dum ad id ſignum ſe denuo vertit, ex quo digreſſus eſt. unde annus vertens vocatur & habetur magnus; cum lunæ annus brevis putetur. horum Vergilius utrumque complexus eſt:

Interea magnum ſol circumvolvitur annum.

hinc Atejus Capito annum à circuitu temporis putat dictum: quia veteres, *an*, pro, *circum*, ponere conſuerunt, ut 5 Cato in Originibus, *An terminum*, id eſt, *circum terminum*; &, 6 *ambire*, dicitur, pro, *circumire*. Julius ergo Cæſar decem dies obſervationi veteri ſuperadjecit; ut annum trecenti

3. *Vltimus in quadringentos quadraginta tres dies tenderetur*] Conſentit Cenſorinus cap. 20. niſi quod dies XLV. dicat. Solinus vero loco citato indubie mendoſus: *Ille ergo annus ſolus* CCCXLIII. *dies habet*. Scribo, CCCCXLIII. *dies h.* Suetonius in Julio Cæſare cap. 40. cum dicit annum eum habuiſſe XV. menſes, eodem recidit. *Idem.*

4 *Diebus ſingulis* CCCLXV] Media vox à Stephano appoſita, quid ponderis apportet, non video. Nec Ms. nec ullæ ante eum edd. agnoſcunt. *Gronov.*

5. *Vt Cato in Originibus, anterminum, id eſt, circum terminum*] Vide Feſtum in voce, *Antermini*, & ad eum V. C. Joſephi Scaligeri caſtigationes. Docet autem non divulſe hoc vocabuli legendum ſed conjuncte, cum ſit adjecti vicem. Et adde quod etiam in Scripto ego invenerim, *Oratorum anterminum*, quomodo reponendum. In Gloſſario eſt, *Anterminus*, Διχόθεν ὅρος. Pont.

Cato in Originibus An terminum] In vetere codice, *Cato in Originibus oratorum*. Emendo & interpungo: *Cato in Originibus: Oratores am terminum*. Et fors fuat ut hinc emendem & ſuppleam Feſtum in *Oratores*. ubi, ni fallor, habes Catonis locum à Macrobio deſignatum, his verbis: *Propter id bellum capit Cœlius* PR. *Albanus, oratores miſit Romam, eum* . . . . Lego, *oratores miſit Romam am terminum*. Meurſ.

6. *Ambire dicitur pro circumire*] Dele τὸ *dicitur*, & vide præcedentia. *Gron.*

7. Idque

ti ſexagintaquinque dies, quibus ſol Zodiacum luſtrat effi-
cerent: &, ne quadrans deeſſet, ſtatuit ut quarto quoque
anno ſacerdotes, qui curabant menſibus ac diebus, unum
interkalarent diem; eo ſcilicet menſe ac loco quo etiam
apud veteres interkalabatur, id eſt, ante quinque ultimos
Februarii menſis dies; 7 idque biſſextum cenſuit nominan-
dum. dies autem decem, quos ab eo additos diximus, hac
ordinatione diſtribuit: in Ianuarium & Sextilem & De-
cembrem binos dies inſervit; in Aprilem autem, Junium,
Septembrem, Novembrem, ſingulos. ſed neque menſi Fe-
bruario addidit diem, ne deum inferum religio immutare-
tur: & Martio, Majo, Quintili, Octobri ſervavit priſtinum
ſtatum; quod ſatis pleno erant numero, id eſt, dierum ſin-
gulorum tricenorumque. ideo & ſeptimanas habent nonas,
ſicut Numa conſtituit: quia nihil in his Iulius mutavit. ſed
Ianuarius, Sextilis, December, quibus Cæſar binos dies ad-
didit, licet tricenos ſingulos habere poſt Cæſarẽ cœperint,
quintanas tamen habent nonas; & ab idibus illis ſequentes
Kalendæ in undeviceſimũ revertuntur: quia Cæſar quos ad-
didit dies neq; ante nonas neq; ante idus inſerere voluit; ne
nonarum aut iduum religionem, quæ ſtato erant die, novell
comperendinatione corrumperet. ſed nec poſt Idus mo
voluit inferre; ne feriarum quarumque violaretur indictio
ſed peractis cujuſque menſis feriis locum diebus adveni
fecit. & Januario quidem, quos dicimus, quartum & ter
tium Kalendas Februarias dedit; Aprili ſextum Kalenda
Majas; Junio tertium Kalendas Julias; Auguſto quartu
& tertium Kalendas Septembreis; Septembri tertium K
lendas Octobris; Novembri tertium Kalendas Decem
bres; Decembri vero quartum & tertium Kalendas Ianu
ri

7. *Idque biſſextum cenſuit nominandum*] Lego, *biſextum c. n.* Cenſorinus cap. 20. *Inſtituit ut peracto quadriennii circuitu dies unus, ubi menſis quondam ſolebat, poſt Terminalia interkalaretur, quod nunc biſextum vocatur.* Iſido Orig. lib. 6. cap. 18. *Biſextus eſt* *annos quatuor unus dies adjectus.* C ſus: *Qui natus eſt biſexto Kalendas*(M tias) *nihil refert utrum priore*, &c. M

rias. ita factum eſt, ut cum omnes hi menſes quibus dies addidit ante hanc ordinationem habuiſſent menſis ſequentis Kalendas a. d. ſeptimumdecimum revertentes, poſtea ex augmento additorum dierum hi, qui duos acceperunt, a. d. nonumdecimum, qui vero unum, a. d. octavumdecimum haberent reditum Kalendarum. Feriarum tamen cujuſque menſis ordo ſervatus eſt. nam ſi cui fere tertius ab idibus dies feſtus aut feriatus fuit, & tunc a. d. ſextumdecimum dicebatur: etiam poſt augmentum dierum eadem religio ſervata eſt, ut tertio ab idibus die celebraretur; licet ab incremento non jam a. d. ſextumdecimum Kalendas, ſed a. d. ſeptimumdecimum ſi unus, a. d. octavumdecimum ſi duo additi ſunt, diceretur. nam ideo novos dies circa finem cujuſque menſis inſeruit, ubi finem omnium quæ in menſe erant reperit feriarum, adjectoſque à ſe dies faſtos notavit; ut majorem daret actionibus libertatem: & non ſolum nullum nefaſtum, ſed nec comitialem quemquam de adjectis diebus inſtituit; ne ambitionem magiſtratuum augeret adjectio. ſic annum civilem Cæſar habitis ad lunam dimenſionibus conſtitutum edicto palam poſito publicavit. Et error hucuſque ſtare potuiſſet, ni ſacerdotes ſibi errorem novum ex ipſa emendatione feciſſent. nam cum oporteret diem, qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto antequam quintus inciperet, interkalare: illi quarto non peracto ſed incipiente interkalabant. hic error ſex & triginta annis permanſit: quibus annis interkalati ſunt dies duodecim, cum debuerint interkalari novem. ſed hunc quoque errorem ſero deprehenſum correxit Auguſtus, qui annos duodecim ſine interkalari die tranſigi juſſit: ut illi tres dies, qui per annos triginta & ſex vitio ſacerdotalis feſtinationis excreverant, ſequentibus annis duodecim nullo die interkalato devorarentur. poſt hoc, unum diem ſecundum ordinationem Cæſaris quinto quoque incipiente anno interkalari juſſit; & omnem hunc or-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

dinem æreæ tabulæ ad æternam cuſtodiam inciſione man-
davit.

CAP. XV.

De Calendis, Idibus, ac Nonis.

TUnc Horus, Dies quidem hic, inquit, interkalaris an-
tequam quintus annus incipiat inſerendus cum Ægy-
pti matris artium ratione conſentit. ſed nihil in illorum
menſibus explicandis videtur operoſum; quos tricenum
dierum omnes habent; eoque explicitis duodecim menſi-
bus, id eſt, trecentis ſexaginta diebus exactis, tunc inter
Auguſtum atque Septembrem reliquos quinque dies annc
ſuo reddunt, adnectentes quarto quoque anno exacto inter-
kalarem, qui ex quadrantibus confit. at hic non à primo ir
ultimum menſis diem ad incrementum continuum numeru
accedit; ſed poſt Kalendas dirigitur in nonas: unde ad quaſ
dam idus deflecti audio. Poſt rurſus, ni fallor, imo ut nun
quoque retuliſti, in ſequentes kalendas. quæ omnia quid ſi
bi velint ſcire equidem vellem, nam illud nec conſequi po
ſe me ſpero, ut vocabula comprehendam quæ ſingulis apu
vos diebus adduntur; dum alios faſtos variiſque alios nom
nibus nuncupatis. nundinas quoque veſtras neſcire me fa
teor: de quibus obſervatio tam diligens tam cauta narratu
Hæc nec mihi erubeſcendum eſt ignorare peregrino: à
vero, Prætextate, diſcere nec civem puderet. Tunc Pra
textatus, Non ſolum, inquit, tibi, Hore, cum ſis Ægyp
oriundus, ſed ne nobis quidem, quibus origo Romana eſ
erubeſcendum puto quærere, quod quæſitu dignum omn
veteres putaverunt. nam de kalendis, nonis, & idibus, d
que feriarum variis obſervationibus innumeros auctores c
ra quæſtionis exercuit: & ideo nos quæ de his ab omnib
dicta ſunt in unum breviter colligemus. Romulus enim
cum ingenio acri quidem ſed agreſti, ſtatum proprii or
na

naret imperii, initium cujuſque menſis ex illo ſumebat die, quo novam lunam contigiſſet videri. quia vero non continuo evenit ut eodem die ſemper appareat; ſed modo tardius modo celerius ex certis cauſis videri ſolet: contigit, ut, cum tardius apparuit, præcedenti menſi plures dies, aut cum celerius, pauciores darentur. & ſingulis quibuſque menſibus perpetuam numeri legem primus caſus addixit. ſic factum eſt ut alii triginta & unum, alii undetriginta ſortirentur dies. {omnibus tamen menſibus ex die nonarum idus nono die repræſentari placuit: & inter idus ac ſequentes kalendas conſtitutum eſt ſedecim dies eſſe numerandos. ideo menſis uberior duos illos quibus augebatur dies inter kalendas ſuas & nonas habebat. hinc aliis quintus à kalendis dies aliis ſeptimus nonas facit. Cæſar tamen ut ſupra diximus ſtata ſacra cuſtodiens nec in illis menſibus, quibus binos adjecit dies, ordinem voluit mutare nonarum, quia peractis totius menſis feriis [1] dies ſuos rei divinæ cautus inſeruit. Priſcis ergo temporibus, antequam faſti à Cn. Flavio ſcriba invitis patribus in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc provincia delegabatur, ut novæ lunæ primum obſervaret adſpectum, viſamque regi ſacrificulo nuntiaret, itaque ſacrificio à rege & minore pontifice cele-

D*ies ſuos rei divinæ*] Placet I. Lipſii conjectura; *die ſuo* Vide cap. 21. I. Electorum. *Pontanus*. Non poteſt placere, quicquid lauti ſit in vocabulo, cui ſententia locum negat. *Cautus* volunt eſſe quicquid in ſacris cavendum & religionis ergo vitandum aut omittendū ſit. At non hic tradit Macrobius Cæſarem nova ſacra, novas cærimonias, novas ferias addidiſſe: Sed *dies ſuos* (quibus auxit annum, cum eum ex lunari ſolarem faceret) nempe decem, binos tribus, reliquos ſingulos quatuor menſibus (ſive malis dies ſuos cuique menſi ab eodem datos) inſeruiſſe tum demum, quum feriæ & religioſi dies, nonæ ſcilicet iduſque jam præteriiſſent; hoc modo proſpiciens, ne qua in re divinâ offenſio fieret. *Cautus rei divinæ*, ut *fœlices ſtudiique lociq;*, & ſimilia. Vide eadem cap. 14. *Quia Cæſar quos addidit dies, neque ante nonas neque ante idus inſerere voluit ne nonarum aut iduum religionem, quæ ſtato erant die, novella comperendinatione corrumperet.* Utrum autem paullo poſt, *accepturos cauſas feriarum à rege ſacrorum*, habendum ſit, an exploſis tribus verbis *accepturos cantus ſacrorum*, ut Lipſius aut *accepturos pauſas ſacrorum*, ut Pontanus conantur, haud difficile judicium eſt. *Accepturos cauſas feriarum*, id eſt; quæ feriæ cur aut cui deo eſſent celebrandæ. *Gronov*.

celebrato, idem pontifex kalata, id eſt, vocata in Capito-
lium plebe juxta curiam Kalabram, quæ caſæ Romuli pro-
xima eſt, quot numero dies à kalendis ad nonas ſupereſſent
pronuntiabat: & quintanas quidem dicto quinquies verbo
καλῶ, ſeptimanas repetito ſepties prædicabat. verbum
autem καλῶ Græcum eſt, id eſt, voco. & hunc diem qui
ex his diebus qui kalarentur primus eſſet, placuit kalendas
vocari. hinc & 2 ipſi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ
nomen datum eſt. Ideo autem minor pontifex numerum
dierum qui ad nonas ſupereſſent kalando prodebat; quod
poſt novam lunam oportebat nonarum die populares qui in
agris eſſent confluere in urbem, 3 accepturos cauſas feria-
rum à rege ſacrorum, 4 ſcripturoſque quid eſſet eo menſe
facien-

2. *Ipſi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum eſt. ideo autem*]. Addebatur in Anglicano & vetuſtis item editionibus, *Calabræ nomen datum eſt, & claſſi, quod omnis in eam populus vocaretur.* Cui etymo & Fabius aſtipulatur lib. 1 cap. 10. *Iam fit*, inquit, *& claſſis à calando.* Porro facit etiam ut afferam ea verba lib. 2. Arnobius, qui diſerte hunc quoque ordinem ſive gradum claſſi dat. *Diſinite*, inquit, *hominem, proletarius cum ſit, claſſibus, & capite cum cenſeatur adſcribere ordinibus primis.* Nam proletarii & capite cenſi viliſſimæ atque tenuiſſimæ fortunæ erant in populo. Hinc Saluſtius in hiſtoria, *Ipſe interea milites ſcribere, non more majorum nec ex claſſibus, ſed ut libido cujuſque erat, capite cenſos pleroſque.* Ex quibus & *Calabram claſſe* quiddam ſecretius ac honoratius fuiſſe colligere ſit, & Feſtus innuere videtur; *Calabra*, inquit, *curia dicebatur ubi tantum ratio ſacrorum gerebatur.* Et Gloſſarii auctor, *Calabra*, ἱππέων βȣλὴ, ex divinatione noſtra. vulgo enim eſt corrupte, ἵϖπων βȣλή. Sed divinationem meam memini me aliquando probaſſe D. Scaligero. Scripſeram hæc cum, ut fit, in Tullii ad Atticum invenio: *Equites curiæ bellum, non mihi. nam ego diſſenſi.* Ita inquam invenio ſed à Boſio formatum, qui fuiſſe fatetur in Scripto compendio literarum, *Equit. curiæ.* Unde ſi quis, *Equitum curiæ* fecerit, forte rei & vero ſimilius fecerit. Locus eſt Epiſtol. 1. lib. 2. *Pont.*

3. *Accepturos cauſas feriarum à rege ſacrorum ſcituroſque*] Elidit ibidem idem Lipſius trinas hic voces, legitque, ut ait, cum primis editionibus, *cautus ſacrorum.* At meus & item vetuſte cuſi diſerte, ut poſui, promunt; poſſitque videri probum, niſi vox *cauſas* turbaret. Fecerim itaque ex ea, *pauſas feriarum* & videatur huc facere quod ſequitur ſtatim; *ſcituroſque quid eſſet eo menſ faciendum.* Nec abludit Symmachi locus: *Ubi fruendis feriis modus nullus eſt Modus nullus eſt pauſa nulla.* Porro pauſa feriarum elegantiſſime uſurpabitur a exemplum Lucretii:

> *Nec quiſquam expergitus exſtat*
> *Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſe*
> *cuta.* Idem.

4. *Scripturoſque quid eſſet eo menſ faciendum*] Placet magis veteris codicis lectio, *ſcituroſque quid e. & c.* Sim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

faciendum. unde quidam hinc nonas æſtimant dictas, quaſi novæ initium obſervationis; vel quod ab eo ſemper ad idus novem dies putantur: ſicut apud Tuſcos nonæ plures habebantur, quod hi nono quoque die regem ſuum ſalutabant & de propriis negociis conſulebant. Iduum porro nomen à Tuſcis, apud quos is dies *itis* vocatur, ſumptum eſt. *item* autem illi interpretabantur Iovis fiduciam. nam cum Iovem accipiamus lucis auctorem, 5 unde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenſes Δία τ ἡμέραν vocant; ipſi quoque Romani Dieſpitrem appellant ut diei patrem: jure hic dies Iovis fiducia vocatur; cujus lux non finitur cum ſolis occaſu, ſed 6 ſplendorem diei & noctis continuat illuſtrante luna: quod ſemper in plenilunio, id eſt, medio menſe, fieri ſolet. diem igitur, qui vel nocturnis caret tenebris, Iovis fiduciam Tuſco nomine vocaverunt: unde & omnes idus Iovis ferias obſervandas ſanxit antiquitas. alii putant idus, quod ea die plena luna videatur, à videndo vidus appellatas, mox literam *u*, detractâ: ſicut cõtra, quod Græci ἰδεῖν dicunt; nos, *u*, littera addita, *videre* dicimus. nonnullis placet idus dictas vocabulo Græco, οἷον ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod eo die plenam ſpeciem luna demonſtret. ſunt qui æſtiment idus ab ove iduli dictas, quam hoc nomine vocant Tuſci; & omnibus idibus

e mendum apud Catonem de Re Ruſt. ap. 5. *Si fecerit, ſcribit in mente familiæ quid fiet.* Vetus codex meus excuſus nno CIↃ. IↃ. XXI. habet, *ſcibit uid i. m. f. ſ.* Optime. *Meurſ.*

Scripturoſque quid eo] Sic Henric. tephanus. nullo alio profectu, quam t Jo. Meurſio daret locum monendi lacere magis vet. cod. lectionem, *ſciroſque*. Quæris, quis ſit vetus ille coex? Quodvis exemplar editum ante ephanum. Et profecto, ſi ruſtici veeres Romani tam conficientes literaım fuiſſent, ut quicquid audirent cala, in ſcriptum redigerent, multo citius aſtos, nec Cn. Flavium exſpectandum habuiſſent. *Gronov.*

5. *Vnde & Lucetium Salii*] Gloſſæ, *Lucerius.* Ζεύς. Sed illud putem rectius. M. Capella, ut Jovem *Lucetium* ſic quoque Junonem Lucetiam dicendam cenſuit. Ait lib. 2. cap. 5. *Te Lucinam quod lucem naſcentibus tribuas ac Lucetiam convenit nuncupari.* Pont.

6. *Splendorem diei & noctis continuat, illuſtrante luna*] *Diei* quidem ſplendorem admiſerim, at quomodo recte *noctis*, qui ſplendor meræ tenebræ? Scriptus habet, *noctem.* Elicio ex veſtigiis prioris lectionis, *ſplendorem diei & noctu continuat.* vel ex hac, *ſplendore diei & noctem.* Idem.

7. *Ideo*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

idibus Iovi immolatur à flamine. Nobis illa ratio nominis vero proprior æſtimatur, ut idus vocemus diem qui dividit menſem. *iduare* enim Etruſca lingua *dividere* eſt. inde *vidua* quaſi *valde idua*, id eſt, *valde diviſa*: aut *vidua*, id eſt, *à viro diviſa*. Ut autem idus omnes Iovi, ita omnes Kalendas Iunoni tributas & Varronis & pontificalis affirmat auctoritas: quod etiam Laurentes patriis religionibus ſervant; qui & cognomen deæ ex cerimoniis addiderunt Kalendarem Iunonem vocantes. Sed & omnibus kalendis à menſe Martio ad decembrem huic deæ Kalendarum die ſupplicant. Romæ quoque kalendis omnibus, præter quod pontifex minor in curia Kalabra rem divinam Iunoni facit, etiam regina ſacrorum, porcam vel agnam in regia Iunoni immolat: à qua etiam Ianum Iunonium vocatum eſſe diximus, quod illi deo omnis ingreſſus, huic deæ cuncti kalendarum dies videntur adſcripti. cum enim initia menſium majores noſtri ab exortu lunæ ſervaverint: jure Iunoni addixerunt kalendas, lunam ac Iunonem eandem putantes: vel quia luna per aërem meat (unde & Græci lunam ἄρτεμι nuncuparunt, id eſt, ἀεροτόμην, quod aëra ſecat) Iun autem aëris arbitra eſt; merito initia menſium, id eſt, ka lendas huic deæ conſecraverunt. Nec hoc prætermiſerin quod nuptiis copulandis kalendas, nonas, & idus re ligioſas, id eſt, devitandas cenſuerunt. hi enim dies præte nonas feriati ſunt. feriis autem vim cuiquam fieri piacular eſt. ideo tunc vitantur nuptiæ, in quibus vis fieri virginibu videtur. Sed Verrium Flaccum juris pontificii peritiſſimu dicere ſolitum refert Varro; quia feriis tergere veteres fo ſas liceret; novas facere jus non eſſet: ideo magis vidu quam virginibus idoneas eſſe ferias ad nubendum. Subjici aliquis: Cur ergo nonis, ſi feriatus dies non eſt, prohibet celebritas nuptiarum? Hujus quoque rei in aperto cauſa e nam quia primus nuptiarum dies verecundiæ datur, poſtrid autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet a

pi

piſci & rem facere divinam; omnes autem poſtriduani dies ſeu poſt kalendas, ſive poſt nonas idusve, ex æquo atri ſunt: 7 ideo & nonas inhabiles nuptiis eſſe dixerunt, ne nupta aut poſtero die libertatem auſpicaretur uxoriam; aut atro immolaret, quo nefas eſt ſacra celebrari.

7. *Ideo & Nonas inhabiles nuptiis*] De Majo quoque menſe notum adagium: *Menſe malas Majo nubere vulgus ait.* Idem.

CAP. XVI.

Quæ diſcrimina diverſitatesque fuerint dierum apud Romanos.

SEd quia nos ad commemorationem dierum ordo deduxit: de hoc quoque, quod Hori noſtri conſultatio continet, pauca dicenda ſunt. Numa ut in menſes annum, ita in dies menſem quemque diſtribuit; dieſque omnes aut feſtos aut profeſtos aut interciſos vocavit. feſti dis dicati ſunt. profeſti hominibus ob adminiſtrandam rem privatam publicamque conceſſi. interciſi deorum hominumque communes ſunt. feſtis inſunt ſacrificia, epulæ, ludi, feriæ. profeſtis, faſti, comitiales, comperendini, ſtati, prœliales. interciſi in ſe non in alia dividuntur. illorum enim dierum quibuſdam horis fas eſt, quibuſdam fas non eſt jus dicere. nam, cum hoſtia cæditur, fari nefas eſt: inter cæſa & porrecta fari licet: rurſus, cum adoletur, non licet. ergo de diviſione feſtorum & profeſtorum dierum latius diſſerendum eſt. Sacra celebritas eſt vel cum ſacrificia dis offeruntur, vel cum dies divinis epulationibus celebratur, vel cum ludi in honorem aguntur deorum, vel cum feriæ obſervantur. feriarum autem publicarum genera ſunt quatuor. aut enim ſtativæ ſunt, aut conceptivæ, aut imperativæ, aut nundinæ. & ſunt ſtativæ univerſi populi communes certis & conſtitutis diebus ac menſibus, & in faſtis ſtatis obſervationibus annotatæ: in quibus præcipue ſervantur Agonalia, Carmentalia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Lupercalia. conceptivæ ſunt, quæ quotannis à magiſtratibus vel à ſacerdotibus concipiuntur in dies certos vel etiam incertos: ut ſunt Latinæ, Sementivæ, Paganalia, Compitalia. imperativæ ſunt, quas conſules vel prætores pro arbitrio poteſtatis indicunt. nundinæ ſunt paganorum itemque ruſticorum, quibus conveniunt negotiis propriis vel mercibus proviſuri. ſunt præterea feriæ propriæ familiarum; ut familiæ Claudiæ vel Æmiliæ ſeu Iuliæ ſive Corneliæ: & ſi quas ferias proprias quæque familia ex uſu domeſticæ celebritatis obſervat. ſunt ſingulorum; ut natalium fulgurumque ſuſceptiones, item funerum atque expiationum: apud veteres quoque qui nominaſſet Salutem, Semoniam, Sejam, Segetiam, Tutilinam, ferias obſervabat. item Flaminica, quotiens tonitrua audiſſet, feriata erat, donec placaſſet deos. affirmabant autem ſacerdotes pollui ferias, ſi indictis conceptiſque opus aliquod fieret. præterea regem ſacrorum flamineſque non licebat videre feriis opus fieri; & ideo [1] per præconem denuntiabatur ne quid tale ageretur: & præcepti negligens multabatur. præter multam vero affirmabatur eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egiſſet, porco piaculum dare debere; prudentem expiare non poſſe [2] Scævola pontifex affirmabat. ſed Umbro negat eum pollui [3] qui opus vel ad deos pertinens ſacrorumve cauſa feciſſet, vel aliquid ad urgentem vitæ utilitatem reſpiciens actitaſſet. Scævola denique conſultus quid feriis agi liceret, reſpondit quod prætermiſſum noceret. ſi bos in ſpecum decidiſſe eumque paterfamilias adhibitis operis liberaſſet; non eſ

viſu

PEr *præconem denuntiabatur ne quid tale ageretur*] Lego, *per præciam d.* Nam quibus id muneris dabatur *Præciæ* dicebantur. Feſtus: *Præcias dicebant, qui à Flaminibus præmittebantur, ut denuntiarent opificibus, manus abſtinerent ab opere, ne ſi vidiſſet ſacerdos facientem opus, ſacra pollueruntur.* Scioli iſti librarii non intelligentes in *præconem* mutarunt, bellâ & felici, ut videbatu emendatione. *Meurſ.*

2. *Scævola pontifex affirmabat*] Lib priſci *aſſeverabat.* nam vix verſu ſup dictum jam, *affirmabant.* Pontan.

3. *Qui opus vel ad Deos pertinens, Sacrorumve cauſa feciſſet*] Scriptus retic bat, *cauſa.* Nec eſt cur exprimiamu *Idem.*

4. Pr

viſus ferias polluiſſe: nec ille qui trabem tecti fractam fulciendo ab imminenti vindicavit ruina. unde & Maro omnium diſciplinarum peritus ſciens lavari ovem aut lanæ purgandæ aut ſcabiei curandæ gratia, 4 pronunciavit tunc ovem per ferias licere merſari, ſi hoc remedii cauſa fieret:

Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.

adjiciendo enim *ſalubri*, oſtendit avertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrum purgandæ lanæ cauſa fieri conceſſum. Hæc de feſtis & qui inde naſcuntur, qui etiam nefaſti vocantur. Nunc de profeſtis, & qui ex his procedunt, loquemur, id eſt, faſtis, comitialibus, comperendinis, ſtatis, prœlialibus. Faſti ſunt; quibus licet fari prætori tria verba ſollemnia: do, dico, addico. his contrarii ſunt nefaſti. Comitiales ſunt, quibus cum populo agi licet. & faſtis quidem lege agi poteſt, cum populo non poteſt; comitialibus utrumque poteſt. Comperendini; quibus vadimonium licet dicere; Stati; qui judicii cauſa cum peregrino inſtituuntur. ut Plautus in Curculione: *Si ſtatus condictus cum hoſte interceßit dies. hoſtem* nunc more vetere ſignificat peregrinum. Prœliales ab juſtis non ſegregaverim, ſiquidem juſti ſunt continui triginta dies, 5 quibus exercitui imperato vexillum ruſſi coloris in arce poſitum eſt. præliales autem omnes quibus fas eſt res repetere, vel hoſtem laceſſere. nam cum Latiar, hoc eſt, Latinarum ſollemne

4. *Pronunciavit tunc ovem per ferias licere merſari, ſi hoc remedii cauſa fieret*] His ſubjungit, explicatque Virgilii hunc verſum:

Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.

Et ante dixerat eadem hac pagina: *Si bos in ſpecum decidiſſet, eumque paterfamilias adhibitis operis liberaſſet, non eſt viſus ferias polluiſſe*: Cui & reſpondet illud Chriſti Servatoris noſtri Matth. cap. 12: *Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam: & ſi ceciderit hæc ſabbathis in foveam, nonne tenebit & levabit eam?* Et Lucæ cap. 14 *Cujus veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die Sabbathi?* Ubi quas vocat Macrobius *ferias*, Euangeliſtæ *ſabbatha* & *ſabbathum* dicunt; quam hi *foveam* & *puteum*, ille *ſpecum* appellat. *Ovis* & *bovis* vox utrobique poſita. [Vide & caput 3. lib. 3. Saturnal. de eadem re.] *Pont.*

5. *Quibus exercitui imperato vexillum*] Lego, *exercitu imperato*. Meurſ.

 6. *Mun-*

mne concipitur, item diebus Saturnaliorum, ſed & cum mun-
dus patet, nefas eſt prælium ſumere : quia nec Latinarum
tempore, quo publice quondam induciæ inter populum
Romanum Latinoſque firmatæ ſunt, inchoari bellum dece-
bat, nec Saturni feſto qui ſine ullo tumultu bellico creditur
imperaſſe, nec patente mundo quod ſacrum Diti patri &
Proſerpinæ dicatum eſt : meliuſque occluſa Plutonis fauce
eundum ad prœlium putaverunt, unde & Varro ita ſcribit.
6 *Mundus cum patet; deorum triſtium atque inferum quaſi janua
patet. propterea non modo prœlium committi, verumetiam dele-
ctum rei militaris cauſa habere, ac militem proficiſci, navim
ſolvere, uxorem liberum quærendorum cauſa ducere religioſum eſt.*
Vitabant veteres ad viros vocandos etiam dies qui eſſent
notati rebus adverſis; vitabant etiam feriis. ſicut Varro
in augurum libris ſcribit in hæc verba; *Viros vocare feriis non
oportet : ſi vocavit piaculum eſto.* Sciendum eſt tamen eligendi
ad pugnandum diem Romanis tunc fuiſſe licentiam, ſi ipſi
inferrent bellum : at cum exciperent, nullum obſtitiſſe diem
quo minus vel ſalutem ſuam vel publicam defenderent di-
gnitatem. quis enim obſervationi locus cum eligendi facul-
tas non ſuperſit? dies autem poſtridianos ad omnia majores
noſtri cavendos putarunt; quos etiam atros, velut infauſta
appellatione, damnarunt. eoſdem tamen nonnulli commu-
nes velut ad emendationem nominis vocitaverunt. horum
cauſam Gellius annalium libro quintodecimo, & Caſſius He-
mina hiſtoriarum libro ſecundo referunt. Anno ab urbe con-
dita trecenteſimo ſexageſimo tertio, à tribunis militũ Virgi-
lio Mallio Æmilio Poſtumio collegiſq; eorum in ſenatu tra-
ctatum, quid eſſet propter quod totiens intra paucos annos
male

6. *Mundus cum patet, Deorum tri-
ſtium atque inferum quaſi janua patet.*]
De mundi hujus patore apud Feſtum
quoque eſt; ubi & quando patuerit, ad-
ditur. At interim eo nomine quid in-
tellexere veteres? An de Eleuſiniæ Ce-
reris Mundo dictum, de quo Apulejus
apologia? *Quoniam*, inquit, *ut res eſt,
majus periculum decernis, ſpecuium phi-
loſopho, quam Cereris mundum prophano
videre.* Fuerit enim arcanus ſeu myſti-
cus ille ornatus de quo luculenter lib. 5
Arnobius. *Pontan.*

7. *Tam-*

male eſſet afflicta reſpublica ; & ex præcepto patrum L. Aquinium haruſpicem in ſenatum venire juſſum religionum requirendarum gratia dixiſſe, Q. Sulpicium tribunum militum, ad Aliam adverſum Gallos pugnaturum, rem divinam dimicandi gratia feciſſe poſtridie idus Quintiles; item apud Cremeram multiſque aliis temporibus & locis poſt ſacrificium die poſtero celebratum male ceſſiſſe conflictum : tunc patres juſſiſſe ut ad collegium pontificum de his religionibus referretur ; pontificeſque ſtatuiſſe poſtridie omnes kalendas, nonas, idus atros dies habendos; ut hi dies, neq; prœliales, neq; puri, neq; comitiales eſſent. ſed & Fabius Maximus Servilianus pontifex in libro XII negat oportere atro die parentare : quia tunc quoque Janum Jovemque præfari neceſſe eſt, quos nominari atro die non oportet. ante diem quoque quartum kalendas vel nonas, vel idus 7 tamquam inominalem diem plerique vitant. ejus obſervationis an religio ulla ſit tradita quæri ſolet, ſed nos nihil ſuper ea re ſcriptum invenimus : niſi quod Q. Claudius annalium quinto cladem illam vaſtiſſimam pugnæ Cannenſis factam refert ante diem quartum nonas Sextiles. ad rem ſane militarem nihil attinere notat Varro utrum faſtus vel nefaſtus dies ſit; ſed ad ſolas hoc actiones reſpicere privatas. Quod autem nundinas ferias dixi, poteſt argui : quia Titius de feriis ſcribens nundinarum dies non inter ferias retulit, ſed tantum ſollemnes vocavit : & quod Julius Modeſtus affirmat, Meſſala augure conſulente pontifices an nundinarum Romanarum nonarumque dies feriis tenerentur, reſpondiſſe eos nundinas ſibi ferias non videri : & quod Trebatius in libro primo religionum ait nundinis magiſtratum poſſe manumittere judiciaque addicere. ſed contra Julius Cæſar ſextodecimo auſpiciorum libro negat nundinis concionem advo-

7. *Tamquam inominalem*] Videndus Agellius lib. 5. cap. 17. *Idem.*

Tanquam inominalem diem plerique vitant] Lego, *innominalem.* Innominalis eſt nefaſtus. *Meurſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

advocari poſſe, id eſt, cum populo agi : ideoque nundinis Romanorum haberi comitia non poſſe. Cornelius etiam Labeo primo faſtorum libro nundinis ferias eſſe pronuntiat. Cauſam vero hujus varietatis apud Granium Licinianum libro ſecundo diligens lector inveniet. ait enim nundinas Jovis ferias eſſe. ſiquidem flaminica omnibus nundinis in regia Jovi arietem ſoleat immolare, ſed lege Hortenſia effectum ut faſtæ eſſent : uti ruſtici qui nundinandi cauſa in urbem veniebant lites componerent. nefaſto enim die prætori fari non licebat. ergo, qui ferias dicunt, à mendacio vindicantur patrocinio vetuſtatis : qui contra ſentiunt, æſtimatu ætatis quæ legem ſecuta eſt vera depromunt. Harum originem quidam Romulo aſſignant : quem communicato regno cum T. Tatio ſacrificiis & ſodalitatibus inſtitutis nundinas quoque adjeciſſe commemorant; ſicut Tuditanus affirmat. ſed Caſſius Servium Tullium feciſſe nundinas dicit; ut in urbem ex agris convenirent urbanas ruſticaſque res ordinaturi. 8 Geminus ait diem nundinarum exactis jam regibus cœpiſſe celebrari; quia plerique de plebe repetita Servii Tullii memoria parentarent ei in nundinis. cui rei etiam Varro conſentit. Rutilius ſcribit Romanos inſtituiſſe nundinas, ut octo quidem diebus in agris ruſtici opus facerent, nono autem die, intermiſſo rure, ad mercatum legeſque accipiendas Romam venirent: & ut ſcita atque conſulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die propoſita à ſingulis atque univerſis facile noſcebantur. unde etiam mos tractus ut leges trinundino die promulgarentur. ea re etiam candidatis uſus fuit in comi-
tium

8. *Geminus ait*] Sola Lugdunenſis editio: *Geminius*. Apud D. Hieronymum prænomen ejus & elogium (modo is ſit) tale eſt: *Unde pulchre Varius Geminius ſublimis orator, Qui non litigat cælebs eſt.* Exſtat adverſus Jovinianum libro primo. *Pont.*

Geminus ait diem nundinarum exactis jam regibus cæpiſſe celebrari] V. c. *Geminius*. Sed *Geminus* rectum eſt. Meminerunt ejus Cicero, Plutarchus, Suetonius, alii. De prænomine ejus incertum: alii *Tanuſium*, alii *Tamiſium*, alii *Ganuſium*, alii *Canutium*. Meurſ.

9. *Poſt-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tium nundinis venire & in colle conſiſtere ; unde coram poſſent ab univerſis videri. ſed hæc omnia negligentius haberi cœpta, & poſt abolita, 9 poſt quam in ternundino etiam ob multitudinem plebis frequentes adeſſe cœperunt. Eſt etiam Nundina Romanorum dea, à nono die naſcentium nuncupata qui luſtricus dicitur. 10 eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur & nomen accipiunt. ſed is maribus nonus, octavus eſt feminis. Plene ut arbitror, anni ac menſium conſtitutione digeſta, habet Horus noſter quod de dierum vocabulis & obſervatione conſuluit. Et ſcire equidem velim nunquid ſit quod argutus Niligena & gentis accola numerorum potentis ex hoc ordine Romanæ diſpenſationis irrideat : an Tuſcum quoque Tiberim aliquid ex diſciplinis ſuis hauſiſſe conſentiat. ſubjecit Euſtathius : Non ſolum Horus noſter gravis vir & ornatus, ſed nec quiſquam alius, ut æſtimo, tam futilis poſſet eſſe judicii, qui Romani anni ſic ad unguem, ut ajunt, emendatum ordinem non probaret ; cui majorem gratiam & tenax memoria & luculenta oratio referentis adjecit. nec mirum ſi hæc digeries morſum reprehenſionis evaſit ; cui arceſſita eſt ab Ægypto poſtremæ correctionis auctoritas. Nam Julius Cæſar ut ſiderum motus, de quibus non indoctos libros reliquit, ab Ægyptiis diſciplinis hauſit ; ita hoc quoque ex eadem inſtitutione mutuatus eſt, ut ad ſolis curſum finiendi anni tempus extenderet. Latii vero veteres incolæ, quia nihil jam tum diſcere ab Ægypto licebat, ad quam nullus illis commeatus patebat, morem Græciæ in numerandis menſium diebus ſequuti ſunt ; ut retroverſum cedente numero ab augmento in diminutionem computatio reſoluta deſineret. ita enim

nos

9. *Poſtquam in ternundino*] Sic Stephanus. Alii *poſtquam trinundino*, quomodo & Ms. Alii *in trinundino*. Sed omnino recipiendum, quod quorundam margines habent, *poſtquam internundino*, vel *in internundino*. Gronov.

10. *Eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur & nomen accipiunt*] *Luſtricus dies*, *Nominalia* Tertulliano cap. 6. libro de Idololatria. Glosſarium : *Nominalia* ὀνομαϛθεσία. Pont.

II. *Home-*

nos decimum diem deinde nonum & poſtea octavum dicimus, ut Athenienſes δεκάτην καὶ ἐνάτην φθίνοντος Soliti ſunt dicere. Homerus quoque cum ait;

Τοῦ μὲν φθίνοντος μηνὸς, τοῦ δ᾽ ἱσταμένοιο.

Quid aliud niſi illum φθίνοντα dicit, cujus paulatim deficientis ſupputatio in nomen deſinit ſecuturi; & ἱστάμενον illum qui præcedit numerum ſucceſſurus priori in defectum meanti: quod & [11] Homerus veſter Mantuanus intelligens illud ſtare diei, ad quod accéditur; ait:

Stat ſua cuique dies;

extremum diem ſtare dicens [12] quaſi ad quem per omnes ſtatur. idem poëta doctrina ac verecundia juxta nobilis, ſciens Romanos veteres ad lunæ curſum & ſequentes ad ſolis anni tempora digeſſiſſe, utriuſque ſæculi opinioni reverentiam ſervans, inquit:

Vos [13] *quoque, labentem cœlo quæ ducitis annum*
Liber & alma Ceres:

tam lunam quam ſolem duces anni hac invocatione deſignans.

11. *Homerus veſter Mantuanus*] In aliis fere omnibus, *noſter*, eſt. Male. nam Euſtathii verba ſunt. *Idem.*

12. *Quaſi ad quem per omnes ſtatur.*] Iidem, *eatur*. Idem.

13. *Vos quoque labentem, &c.*] Augeo ex v. c.
- - *Vos ô clariſſima mundi*
Lumina, inquit, labentem, &c. Meurſ.

CAP. XVII.

Omnes deos referri ad Solem. Et quod ex variis Apollinis oſtendatur nominibus, ipſum eundem eſſe deum quem Solem dicimus.

HIc Avienus: Hoc equidem mecũ multũ ac frequenter agitavi, quid ſit, quod ſolem modo Apollinem, modo Liberum, modo ſub aliarum appellationum varietate vene-

remur

remur. [1] Et quia ſacrorum omnium præſulem eſſe te, Vetti Prætextate, divina voluerunt: perge, quæſo, rationem mihi tantæ ſub uno nomine in omnibus diverſitatis aperire. Tum Vettius; Cave æſtimes, mi Aviene, poëtarum gregem

Et quia ſacrorum omnium præſulem eſſe te, Vetti Prætextate, divina voluerunt] Huc ſpectat inſignis Inſcriptio, monente chartâ libro Scriverii hoc loco interjectâ. Quæ ita habet:

AGORII

Vettio. Agorio. Praetextato. V. C. Pontifici. Veſtae. Pontifici. Soli. Quindecimviro. Auguri. Tauroboliato. Curiali. Neocoro. Hierofantae. Patri. Sacrorum. Quaeſtori. Candidato. Praetori. Vrbano. Correctori. Tuſciae. &. Vmbriae. Conſulari. Luſitaniae Proconſ. Achaiae. Praefecto. Vrbi. Praef. Praet. II. Italiae. Et. Illyrici. Conſuli. Deſignato.

Dedicata. Kal. Feb.

Dn. Fl. Valentiniano. Aug. III.

Et. Eutropio. Conſſ.

Romæ, in hortis Matthæorum.

De Flaviano, qui unus ex collocutoribus, & ex proceribus Romanæ nobilitatis, ut apparet ex argumento operis Saturnaliorum lib. I. cap. I. egregium monumentum, hactenusque ineditum, in monte Cœlio Romæ effoſſum anno 1617. cum altero illo de Q. Aurelio Symmacho, ſubjiciam hîc opportune, annotatum in codicis ſui prælimine à Scriverio noſtro:

Virio. Nicomacho. Flaviano. V. C. Quaeſt. Praet. Pontific. Majori. Conſulari Siciliae. Vicario. Africae. Quaeſtori. Intra Palatium. Praef. Praet. Iterum. Cos. Ord. Hiſtorico. Diſertiſſimo. Q. Fabius. Memmius. Symmachus. V. C.

Proſocero. Optimo.

Vixiſſe autem hunc Flavianum, eodem Scriverio monente, ſub Honorio & Theodoſio, liquet ex Inſcriptione, quæ eſt apud Gruterum pag. CLXX, n. 5. De Vettio item Prætextato habetur Epigraphe pag. CCCIX, 2, 3, 4. item pag. CCCX, I. & pag. CCCCLXXXVI, 3. Ex quibus omnibus abunde conſtare poteſt, quibus cum dipnoſophiſtis viriſque eo ævo clariſſimis hæc Saturnaliorum Macrobii noſtri ſermocinatio ſit habita celebrataque.

Cæterum de Cæcinâ Albino ex ejuſdem annotatione, duas has Inſcriptiones luculentas accipe.

I. *Ex baſi marmoreâ grandi & perpulchrâ literâ literatâ;*

SaLvis. DD. NN. HonorIo. &. TheodosIo PP. FF. ſemper. Augg. Caecina. Decius Acinatius. Albinus. V. C. Praef. Vrbis Facto. à. ſe. adleciT. ornaviT. dedicata. pridIae. nonas. novembreIs. ruſt. . . . . iI. . . . linio. coS

Habet Gruterus à Gutenſteinio, qui ad marmor Romæ deſcripſit, pag. CCLXXXVI, 7.

II. *Similiter in baſi marmoreâ grandi legitur Romæ.*

D Φ D Φ Fl. Arcadio. pIo. feLici vicTori. ac. TriumFaTori. ſemper AugusTo. Caecina. Decius. ALbinus. V. C. præFecTus. urbi. Vice. ſacra. judicans. devoTus. numini. majesTaTique. ejus.

Vidit Smetius & Boiſſardus. ex quibus Gruterus pag. CCLXXXVII, 2.

Atque hîc nota *Decium Albini filium* Macrobio laudatum lib. Saturn. I. c. II. Et vide, an cum Avieno Macrobiano & Poëta, idem ſit, L. AUR. AVIANUS SYMMACHUS V. C. de quo præclare vet. Inſcriptio Romæ ſub Capitolio in baſi ſtatuæ, dedicatæ III. Kal. Majas Gratiano IV. & Merobaude coss. quam eorundem fide producit Gruterus pag. CCCLXX, 3. *Pontan.*

2. Nam

gem cum de dis fabulantur non ab adytis plerunque philo-
ſophiæ ſemina mutuari. nam quod omnes pæne deos dun-
taxat qui ſub cælo ſunt ad ſolem referunt; non vana ſuper-
ſtitio ſed ratio divina commendat. ſi enim ſol, ut veteribus
placuit, dux & moderator eſt luminum reliquorum, & ſolus
ſtellis errantibus præſtat; ipſarum vero ſtellarum curſus or-
dinem rerum humanarum, ut quibuſdam videtur, pro pote-
ſtate diſponunt, vel, ut Plotino conſtat placuiſſe, ſignifi-
cant; neceſſe eſt ut ſolem qui moderatur noſtra moderantes
omnium quæ circa nos geruntur fateamur auctorem. & ſicut
Maro, cum de una Iunone diceret, *Quo numine læſo*, oſtendit
unius dei effectus varios pro variis cenſendos eſſe numini-
bus: ita diverſæ virtutes ſolis nomina dis dederunt: unde
ἓν τὸ πᾶν ſapientum principes prodiderunt. virtutem igitur
ſolis, quæ divinationi curationique præeſt, Apollinem vo-
caverunt: quæ ſermonis auctor eſt, Mercurii nomen acce-
pit. nam quia ſermo interpretatur cogitationes latentes,
Ἑρμῆς ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν propria appellatione vocitatus
eſt. virtus ſolis eſt, quæ fructibus, effectus ejuſdem eſt qui
frugibus præeſt: & hinc natæ ſunt appellationes deorum, ſi-
cut ceterorum, qui ad ſolem certa & arcana ratione referun-
tur. &, ne tanto ſecreto nuda præſtetur aſſertio, auctorita-
tes veterum de ſingulis conſulamus. Apollinis nomen mul-
tiplici interpretatione ad ſolem refertur. cujus rei ordinem
pergam pandere. Plato ſolem Ἀπόλλωνα cognominatum
ſcribit, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας, id eſt; à jactu
radiorum: Chryſippus Apollinem ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν καὶ
φαύλων οὐσιῶν τοῦ πυρὸς ὄντα (prima enim nominis littera
retinet ſignificationem negandi, ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ οὐχὶ
πολλοί. nam & Latinitas eum, quia tantam claritudinem
ſolis obtinuit, ſolem vocavit) Speuſippus, quod ex multis
ignibus conſtet vis ejus, ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐσιῶν πυρὸς αὐτοῦ
συνεστῶτος: Cleanthes ὡς ἀπ᾽ ἄλλων καὶ ἄλλων τὰς

ἀνατολὰς ποιουμένου, quod ab aliis atque aliis locorum declinationibus faciat ortus. Cornificius arbitratur Apollinem nominatum ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν, id eſt, quia intra circuitum mundi, quem Græci πόλον appellant, impetu latus ad ortus refertur. alii cognominatum Apollinem putant ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα. exanimat enim & perimit animantes, cum peſtem intemperie caloris immittit. ut Euripides in Phaëthonte:

Ὦ χρυσοφεγγὲς ἥλι', ὥς μ' ἀπώλεσας;
Ὅθεν σ' Ἀπόλλων ἐμφανῶς κλήσει βροτός.

Item Archilochus;

Ἄναξ Ἄπολλον, καὶ σὺ, τοὺς μὲν αἰτίους
Πήμαινε, καὶ σφᾶς ὄλλυ ὥσπερ ὀλλύεις.

Denique inuſtos morbo Ἀπολλωνοβλήτους & Ἡλιοβλήτους appellant. & quia ſimiles ſunt ſolis effectus lunæ in juvando nocendoque; ideo feminas certis afflictas morbis Σεληνοβλήτους καὶ Ἀρτεμιδοβλήτους vocant. hinc eſt quod arcu & ſagittis Apollinis ſimulacra decorantur: ut per ſagittas intelligatur vis emiſſa radiorum. unde Homerus,

Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς,
Βάλλ'.

Idem auctor eſt & publicæ ſoſpitatis, quam creditur ſol animantibus præſtare temperie. ſed quia perpetuam præſtat ſalubritatem & peſtilens ab ipſo caſus rarior eſt: ideo Apollinis ſimulacra manu dextra Gratias geſtant, arcum cum ſagittis ſiniſtra: quod ad noxam ſit pigrior; & ſalutem manus promptior largiatur. hinc eſt quod eidem attribuitur medendi poteſtas: quia temperatus ſolis calor morborum omnium fuga eſt.[2] nam ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους Ἀπόλ-

λω

2. *Nam* ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους Ἀπόλλωνα, *tamquam* Ἀπόλλωνα *cognominatum putant*] Lego ex V.C. *nam tam* ὡς ἀ. τ. ν., A. *quam* ἀπολῦντα *c. p.* Meurſ.

S

3. Hanc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

λωνα, tamquam Ἀπέλλωνα, cognominatum putant. Quæ
ſententia Latinæ quoque nominis enuntiationi congruens
fecit ne hujus dei nomen verteremus; ut Apollinem apel-
lentem mala intelligas, quem Athenienſes ἀλεξίκακον
appellant. & Lindii colunt Apollinem λοίμιον, hoc cogno-
mine finita peſtilentia nuncupatum. eadem opinio ſoſpita-
lis & medici dei in noſtris quoque ſacris fovetur. namque
virgines Veſtales ita indigitant:

APOLLO. MEDICE. APOLLO. PÆAN. Cum
ergo ſint hujuſce ſideris, id eſt, ſolis duo maximi effe-
ctus; alter quo calore temperato juvat mortalium vitam,
alter quo jactu radiorum nonnumquam peſtiferum virus
immittit: duo eademque cognomina circa ſingulos effe-
ctus propriis enuntiationibus ſignant, appellantes deum
ἰήϊον atque παιᾶνα, quæ cognomina utrique effectui apta
ſunt; ut ſit ἰήϊος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, à ſanando, & παιὰν,
ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας: & rurſus ἰήϊος ἀπὸ τοῦ ἱέναι,
ab immittendo, βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιείς, & παιὰν ἀπὸ
τοῦ παίειν, à feriendo. obtinuit tamen ut cum ſanitatem dari
ſibi precantur ἰὴ παιὰν per η litteram enuntient, id eſt me-
dere pæan. cum autem ἵε παιὰν per ε literam dicunt
cum adſpiratione prioris litteræ; ſignificant hoc dici in ali-
quem adverſa precatione, βάλλε παιὰν, id eſt, immitte
feriendo. qua voce ferunt Latonam uſam cum Apollinem
hortaretur impetum Pythonis inceſſere ſagittis. cujus rei
naturalem rationem ſuo loco reddam. 3 Hanc vocem, id eſt,
ἵε παιὰν, confirmaſſe fertur oraculum Delphicum Athe-
nienſibus petentibus opem dei adverſus Amazonas Theſeo
regnan-

3. *Hanc vocem, id eſt, ἵε παιὰν*] Quatuor has poſtremas voces ut gloſſema ſubolentes inducere mavelim. *Id.* Quid differt hæc enuntiatio ab illâ præcedenti, *cum ergo ſint hujuſce ſideris, id eſt, ſolis* &c. Et tamen ex illa aliqui inducere mavelit vir doctus, hac no offenditur. Sed hæc vana faſtidia m mini jam ſupra occucurriſſe. *Gronov.*

4. Ap

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

regnante. namque inituros bellum juſſit his ipſis verbis ſemetipſum auxiliatorem invocare hortarique. 4 Apollodorus in libro quartodecimo περὶ θεῶν, ἰήιον ſolem ſcribit ita appellari Apollinē ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν κόσμον ἵεσθαι καὶ ἰέναι; quod ſol per orbem impetu fertur. Sed Timotheus ita: σύ τ' ὦ τὸν ἀεὶ πόλον οὐράνιον λαμπραῖς ἀκτῖσιν ἥλιε βάλλων πέμψον ἑκαβόλον ἐχθροῖς βέλος σᾶς ἀπὸ νεύρας παιάν. Eundem deum præſtantem ſalubribus cauſis οὔλιον appellant, id eſt, ſanitatis auctorem, ut ait Homerus:

οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε.

5 Meandrius ſcribit Mileſios ἀπόλλωνι οὐλίῳ pro ſalute ſua immolare. Pherecydes refert Theſea, cum in Cretam ad Minotaurum duceretur, voviſſe pro ſalute atque reditu ſuo Ἀπόλλωνι οὐλίῳ καὶ Ἀρτέμιδι οὐλίᾳ. Nec mirum ſi gemini effectus variis nominibus celebrantur: cum alios quoque deos ex contrario in eadem re duplici cenſeri & poteſtate accipiamus & nomine; ut Neptunum, quem alias ἐνοσίχθονα, id eſt, terram moventem, alias ἀσφαλίωνα, id eſt, ſtabilientem vocant. item Mercurius hominum mentes vel oculos & excitat & ſopit: ut ait poëta;

Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει.

unde & Apollinem, id eſt, Solem, modo ſoſpitatem modo peſtem ſignificantibus cognominibus adoramus: cum tamen peſtis quæ ab eo noxiis immittitur aperte hunc deum

6 be-

4. *Apollodorus in libro 14. περὶ θεῶν*] Obſerva, Lector, librum 14. Apollodori citari, cum hodie tres duntaxat circumferantur. Stephanus quoque in in ἀγραῖς 16. laudat. Harpocration in ἀποπομπαῖς 6. Meurſ.

5. *Meandrius ſcribit Mileſios ἀπόλλωνι οὐλίῳ pro ſalute ſuâ immolare*] Emendo: *Leandrius ſ.* Meminerunt ejus multi. Arnobius lib. 6. *In Didymæo Mileſio Cleochum dicit habuiſſe ſuprema* *Leandrius.* Clemens Protrept. Λεάνδριος δὲ Κλέαρχον ἐν Μιλήτῳ τεθάφθαι ἐν τῷ Διδυμαίῳ φησίν. Diogenes Laërtius lib. 1. Θάλητι ταῦτα δὴ ὁ Καλλίμαχος ἐν τοῖς ἰάμβοις οἶδεν ἱστορεῖν, παρὰ Λεανδρίου λαβὼν τοῦ Μιλησίου. Reſtitues etiam hujus nomen Etymologicographo in οὖλις, & Theodoreto θεραπευτ. lib. 8. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

6 bonis propugnare ſignificet. hinc eſt quod apud Pachynum Siciliæ promontorium Apollo Libyſtinus eximia religione celebratur. nam cum Libyci invaſuri Siciliam claſſem appuliſſent ad id promontorium: Apollo, qui ibi colitur invocatus ab incolis immiſſa hoſtibus peſte, & pæne cunctis ſubita morte interceptis, Libyſtinus cognominatus eſt. Noſtris quoque continetur annalibus ſimilis ejuſdem dei præſentiæ majeſtas. nam cum ludi Romæ Apollini celebrarentur, ex vaticinio Marcii vatis carmineque Sibyllino, repentino hoſtis adventu plebs ad arma excitata occurrit hoſti; eoque tempore nubes ſagittarum in adverſos viſa ferri & hoſtem fugavit & victores Romanos ad ſpectacula dei ſoſpitalis reduxit: hinc intelligitur prœlii cauſa, non peſtilentiæ, ſicut quidam æſtimant, ludos inſtitutos. Hæc eſt autem hujus æſtimationis ratio; quod tunc ſol ſuper ipſum noſtræ habitationis verticem fulget. nam cancer in æſtivo tropico eſt, in quo meante ſole, radii temperatam noſtram non eminus ſed ſuperne demiſſi rectis fulgoribus luſtrant. unde æſtimatum eſt à nonnullis, ad propitiandũ tunc maxime deum caloris Apollinaribus litari. Sed invenio in litteris hos ludos victoriæ non valetudinis cauſa, ut quidam annalium ſcriptores memorant, inſtitutos. bello enim Punico hi ludi ex libris Sibyllinis primum ſunt inſtituti ſuadente Cornelio Rufo decemviro, qui propterea Sibylla cognominatus eſt; & poſtea corrupto nomine primus Sylla cœpit vocitari. Fertur autem in carminibus Marcii vatis, cujus duo volumina illata ſunt in ſenatum, inventum eſſe ita ſcriptum, HOSTEM. ROMANI. SI. EX. AGRO. EXPELLERE. VVLTIS. VOMICAMQVE. QVÆ. GENTIVM. VENIT. LONGE. 7 APOLLINI.

6. *Bonis propugnare*] Id eſt, *pro bonis pugnare*. Pont. Infra cap. 20. *Ipſe creditur gigantes interemiſſe, cum cœlo propugnaret.* Gronov.

7. *Apollini cenſeo vovendos ludos qui quotannis comiter fiant.*] V. C. *Communiter.* Nec male. *Meurſ.*

8. *Hiſ*

NI. CENSEO. VOVENDOS. LVDOS. QVI. QVOTANNIS. COMITER. FIANT. HIS. LVDIS. FACIENDIS. PRAESIT. IS. PRAETOR. QVI. IVS. POPVLO. PLEBI. QVE. DABIT. SVMMVM. DECEMVIRI. GRAECO. RITV. HOSTIIS. SACRA. FACIANT. HOC. SI. RECTE. FACIETIS. GAVDEBITIS. SEMPER. FIET. QVE. RES. PVBLICA. MELIOR. NAM. IS. DIVOS. EXSTINGVET. PERDVELLES. VESTROS. QVI. VESTROS. CAMPOS. PASCVNT. PLACIDE. Ex hoc carmine cum procurandi gratia dies unus rebus divinis impenſus eſſet, poſtea ſenatusconſultum factum uti Decemviri, quo magis inſtruerentur de ludis Apollini agundis reque divina recte facienda, libros Sibyllinos adirent. in quibus cum eadem reperta nuntiatum eſſet: cenſuerunt patres Apollini ludos vovendos faciendoſque, inque eam rem duodecim milia æris prætori & duas hoſtias majores dari: decemviriſque præceptum eſt ut Græco ritu 8 hiſce hoſtiis ſacrum facerent Apollini bove aurato & capris duabus albis auratis, Latonæ bove femina aurata. ludos in circo populus coronatus ſpectare iuſſus. Hæc præcipue traditur origo ludorum Apollinarium. Nunc ex aliisquoque] hujus dei nominibus eundem eſſe Apollinem & ſolem probemus. Loxias cognominatur ut ait Oenopides, ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κινούμενος, id eſt, quod obliquum circulum ab occaſu ad orientem pergit; aut, ut Cleanthes ſcribit ἐπειδὴ καθ' ἕλικας κινεῖται. λοξαὶ γάρ εἰσιν καὶ αὗται. quod flexuoſum pergit iter ἢ ὅτι τὰς λοξὰς ἀκτῖνας ἵησιν ἐφ' ἡμᾶς βορείους ὄντας νότιος ὤν, vel quod transverſos in nos à me-

8. *Hiſce hoſtiis ſacrum facerent Apollini*] Scripto aberat, *ſacrum.* beniſſime. Notum hoc Maronis: *Cum faciam vitula.* Et mirum quam affectet ejus ubique dictionem Macrobius. *Pont.*

meridie immittit radios, cum ſimus ad ipſum ſeptem-trionales. Delius cognominatur ἀπὸ τοῦ δῆλα καὶ φανερὰ πάντα ποιεῖν τῷ φωτί, quod illuminando omnia clara demonſtret. Φοῖβος appellatur, ut ait Cornificius, ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ, quod vi fertur. plerique autem à ſpecie & nitore Phœbum, id eſt, καθαρὸν καὶ λαμπρὸν dictum putant, item Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν: & φαναῖον, ἐπειδὴ φαίνεται νέος, quia ſol quotidie renovat ſe ſe. unde Virgilius: *Mane novum.* 9 Camerienſes, qui ſacram ſoli incolunt inſulam, ἀρχηγέτῃ Apollini immolant; [10] τῷ τὸν ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἥλιον ἀεὶ γεννᾶν, id eſt, quod ſemper exoriens gignitur, quodque ipſe generat univerſa inſeminando, fovendo, producendo, alendo, augendoque. Apollinis Lycii plures accipimus cognominis cauſas. Antipater Stoicus Lycium Apollinem nuncupatum ſcribit, ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου. Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notat, quia veluti lupi pecora rapiunt ita ipſe quoque humorem eripit radiis. priſci Græcorum primam lucem, quæ præcedit ſolis exortus λύκην appellaverunt,

9. *Camerienſes, qui ſacram ſoli incolunt inſulam*] Lego, *Camirenſes*; ut paulo poſt Camirus una de tribus urbibus Rhodi, quæ ſoli ſacra inſula. Apud Theocritum quoque in epigrammatis ubi eſt:

Πείσανδρος ξυνέγραψεν ὡ'κ Καμειρέως.

Emendant viri magni Καμείρου. ego Καμίρου. Neque in'eo ſolum, ſed & in Strabone: Κάμιρος enim urbis nomen, Κάμειρος autem conditoris. Pindarus Olympion Od. 7.

- - - ὧν εἷς μὲν Κάμειρον
Πρεσβύτατόν τε Ἰάλυσον ἔτεκεν, Λίνδον τ'. ἀπάτερθε δ' ἔχον
Διὰ γαῖαν τρίχα δασσάμενοι, πατρώϊαν
ἀστέων μοῖραν. κέκληνται δέ σφιν ἕδραι.

Euſtathius ad Dionyſium: Καὶ Κάμιρος διὰ τοῦ ι γραφομένη, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ κυρίου. ὁ γὰρ Κάμειρος τὸ κύριον γράφεται διὰ τῆς διφθόγγου. *Meurſ.*

10. Τῷ τὸν ἀεὶ γίγνεσθαι] Legendum τῷ τὸν ἥλιον ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ γεννᾶν *Pontan.* At quare ita? Non indigemu[illegible] voce ἥλιον quia de eo ſolo agitur. M[illegible] & edd. conſtanter, τῷ τὸν αὐτὸν ἀ[illegible] γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ γεννᾶν, niſi quod C[illegible] merat. ante γίγνεσθαι etiam καὶ habe[illegible] & alia ſecundum ἀεὶ omittat. Sed i[illegible]lud omnino approbandum. *Gronov.*

11. Α'[illegible]

runt, [11] ἀπὸ τοῦ λευκοῦ, id eſt temporis : hodieque lycophos cognominant. de quo tempore ita poëta ſcribit :

Ἦμος δ' οὔτ' ἄρπω ἠώς, ἔτι ἀμφιλύκη νύξ,

idem Homerus.

Εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενεῖ κλυτοτόξῳ.

quod ſignificat, τῷ γεννῶντι τὴν λύκην, id eſt, qui generat exortu ſuo lucem. radiorum enim ſplendor propinquantem ſolem longe lateque præcedens, atque caliginem paulatim extenuans tenebrarum, parit lucem. neque minus Romani ut pleraque alia ex Græco, ita lucem videntur à lyce figuraſſe. Annum quoque vetuſtiſſimi Græcorum [12] λυκάβαντα appellant, τὸν ἀπὸ τοῦ λύκου, id eſt, ſole βαινόμενον καὶ μετρούμενον. λύκον autē ſolem vocari etiam Lycopolitana Thebaidos civitas teſtimonio eſt : quæ pari religione Apollinem, itemq; lupū, hoc eſt λύκον, colit, in utroq; ſolē venerans ; quod hoc animal rapit & conſumit omnia in modum ſolis, ac plurimum oculorum acie cernens tenebras noctis evincit. ipſos quoque λύκους ἀπὸ τῆς λύκης, id eſt, à prima luce appellatos quidam putant : quia hæ feræ maxime id tempus aptum rapiendo pecori obſervant, quod antelu-

11. Ἀπὸ τοῦ λευκοῦ, *id eſt temporis*] Imo verius, *id eſt candore.* Pont. Certe verius τοῦ λευκοῦ redditur *candoris*, quam *temporis* : ſed non verius eſt *candoris* quam *temporis* hoc loco ſcripſiſſe Macrobium. Fruſtra quoque alii, *id eſt, luce temporis* : aut λύκου, *id eſt temporis.* Tantum erroris dedit una vox male inculcata. Non enim interpretatus eſt τὸ λευκὸν Macrobius, ſed ſcripſit : ἀπὸ τοῦ λευκοῦ, *id temporis hodieque* λυκόφως *cognominant.* Hoc acceptum referas licet ingenio illuſtris Grotii ad Aratea. *Id temporis*, ut *id noctis* cap. 21. lib. 1. in ſomn. Minutius Felix. *nam id temporis poſt æſtivam diem, in temperiem ſemet autumnitas dirigebat.* Arnobius lib. 5. *Qui illud temporis has partes incolebant terrigenæ.* Gronov.

12. *Λυκάβαντα appellant*] *Ælianus:* λέγουσι δὲ φίλον ἡλίῳ εἶναι αὐτόν, καὶ διὰ ταῦτα εἰς τιμὴν τὴν τοῦ ζώου κεκλῆσθαι καὶ τὸν ἐνιαυτὸν λυκάβαντα ἐστὶν οἳ λέγουσι. χαίρειν δὲ αὐτῷ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα λόγος. Id eſt : *Iam porro lycabanta iccirco annum nominari exiſtimant, quod erga lupum Sol amorem habeat. Tum eo Apollinem delectari aiunt.* Gloſſarium, λυκόφως, *crepuſculum, diluculum*, Proverbium Gallicum, *inter lupum & canem* ad hunc Gloſſarii locum pertinet. Proprie enim λυκόφως, *lupi lux.* Pontan.

13. *Præ-*

telucanum poſt nocturnam famem ad paſtum ſtabulis ex-
pellitur. Apollinem πατρῷον cognominaverunt non pro-
pria gentis unius aut civitatis religione, ſed ut auctorem
progenerandarum omnium rerum; quod ſol humoribus ex-
ſiccatis ad progenerandum omnibus præbuit cauſam, ut ait
Orpheus:

Πατρὸς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

unde nos quoque Ianum patrem vocamus Solem ſub hac
appellatione venerantes. Νόμιον Ἀπόλλωνα cognomina-
verunt non ex officio paſtorali, & fabula, per quam fingitur
Admeti regis pecora paviſſe; ſed quia ſol paſcit omnia quæ
terra progenerat. unde non unius generis ſed omnium peco-
rum paſtor canitur. ut apud Homerum Neptuno dicente:

Φοῖβε, σὺ δ᾽ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες.

Atque idem apud eundem poëtam equarum paſtor ſigni-
ficatur, ut ait:

Τὰς ἐν Πιερίῃ θρέψ᾽ ἀργυρότοξος Ἀπόλλων,
Ἄμφω θηλείας, φόβον Ἄρηος φορεούσας.

13 præterea ædes, ut ovium paſtoris, ſunt apud Camirenſes,
ἐπιμηλίου, apud Naxios ποιμνίου: itemque deus ἀρνοκόμης
colitur, & apud Lesbios ναπαῖος. & multa ſunt cogno-
mina per diverſas civitates ad dei paſtoris officium tenden-
tia. quapropter univerſi pecoris antiſtes & vere paſtor agno-
ſcitur. Apollo ἐλελεὺς appellatur, ἀπὸ τοῦ ἑλίττεσθαι περὶ
τὴν γῆν, quod æterno circa terram meatu veluti volvi vi-
detur: ut ait Euripides;

Ἥλιε θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα.

ἢ ὅτι συναλισθεὶς πολλοῖς πυρὸς περιπολεῖ: ut ait Empe-
docles;

Οὕνεκ᾽ ἀναλισθεὶς μέγαν οὐρανὸν ἀμφιπολεύει,

ἰσα

*13. Præterea ædes, ut ovium paſtoris, ſunt apud Camirenſes ἐπὶ μηλίου] Scr
bo, ἐπιμηλίου.* Meurſ.

14 Vn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ὑπὸ τ' ἄλλων ἀπὸ τοῦ συναλίσκειν καὶ συναθροίζειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἀνατείλῃ, quod exoriens homines conducit in cœtum. Apollo chryſocomes cognominatur, à fulgore radiorum, quas vocant comas aureas ſolis. 14 unde & ἀκερσεκόμης, 15 quod numquam radii poſſunt à fonte lucis avelli: item argyrotoxus; quod enaſcens per ſummum orbis ambitum velut arcus quidam figuratur alba & argentea ſpecie; ex quo arcu radii in modum emicant ſagittarum. Smyntheus cognominatur; ὅτι ζέων θεῖ; quia fervens currit: καρνεῖος, ὅτι καιόμενος ὁρᾶται νέος: vel quod, cum omnia ardentia conſumantur, hic ſuo calore candens ſemper novus conſtat. item, Ἀπόλλων 16 σκιάλλιος ὅτι τὰς κινήσεις ἀλλοίας ποιεῖ, ſemper nobis ab auſtro currens. θυμβραῖος Ἀπόλλων, ὁ τοὺς ὄμβρους θείς, quod eſt deus imbricitor. Ἀπόλλων φιλήσιος, quod lumen ejus exoriens amabile amiciſſima veneratione conſalutamus. Ἀπόλλων πύθιος οὐκ ἀπὸ τῆς πεύσεως, id eſt, non à conſultatione oraculorum dictus à phyſicis æſtimatur: ſed ἀπὸ τοῦ πύθειν, id eſt, σήπειν, quod numquam ſine vi caloris efficitur. hinc ergo πύθιον dictum æſtimant: licet hoc nomen ex nece draconis inditum deo Græci fabulentur. quę tamen fabula non abhorret ab intellectu naturalis arcani. quod apparebit ſi

14. *Unde & ἀκερσεκόμης*] Alias ἀκειρεκόμης. Utrumque rectum. Homerus εἰς Ἀπόλλωνα:

Ὣς εἰπὼν ἐβίβασκεν ἀπὸ χθονὸς εὐ-
ρυοδείης
Φοῖβος ἀκερσεκόμης. Pont.

15. *Quod numquam radii poſſunt à fonte lucis avelli*] Nihil certius quam reſcribendum, *à fonte lucis*, & ita nunc reponi curavimus. *Idem.*

16. Σκιάλλιος ὅτι τὰς κινήσεις] Non video, quid hîc faciant iſtæ κινήσεις. Nec tamen variant editiones, niſi quod alicubi κινίσεις, alicubi κινήσει. Forte fuit: ὅτι τὰς σκιὰς ἀλλοίας ποιεῖ. Nempe quia ipſe ab auſtro nobis currit, facit, ut umbræ in aliam & diverſam partem, hoc eſt, ſeptentrionem jaciantur. Intelliges autem hoc ex Macrobii doctrina, quâ docuit impoſſibile eſſe umbram cujuslibet corporis circa noſtram habitationem in auſtrum cadere poſſe, quia ſemper in adverſam ſoli partem umbra jactatur, & omne iter Solis in noſtro meridie eſt. lib. 1. in ſomn. cap. 7. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſi percurratur ordo, qui de Apolline naſcente narratur, ſicut paulo ſuperius enarraturum me eſſe promiſi. Latonæ Apollinem Dianamque pariture Iuno dicitur obſtitiſſe, 17 ſed, ubi quandoque partus effuſus eſt, draconem ferunt qui πύθων vocitabatur invaſiſſe cunas deorum; Apollinemque in prima infantia ſagittis beluam confeciſſe. quod ita intelligendum naturalis ratio demonſtrat. namque poſt chaos ubi primum cœpit cōfuſa deformitas in rerum formas & in elementa niteſcere, terraque adhuc humida ſubſtantia molli atque inſtabili ſede nutaret, convaleſcente paulatim ætherio calore, atque inde ſeminibus in eam igneis defluentibus hæc ſidera edita eſſe creduntur, & ſolem quidem maxima vi caloris in ſuperna raptum; 18 lunam vero humidiore & velut femineo ſexu naturali quodam preſſam tepore inferiora tenuiſſe; tamquam ille magis ſubſtantia patris conſtet, hæc matris. ſiquidem Latonam phyſici volunt terram videri; cui diu intervenit Iuno ne numina quæ diximus ederentur; hoc eſt, aër qui tunc humidus adhuc graviſque obſtabat ætheri ne fulgor luminum 19 per humoſi aëris denſitatem tamquam è cujuſdam partus progreſſione fulgeret. ſed divinæ providentiæ vicit inſtantia, quæ creditur juviſſe partum; ideo in inſula Delo, ad confirmandam fidem fabulæ, ædes providentiæ, quam ναὸν προνοίας ἀθηνᾶς appellant, apta religione celebratur. propterea in inſula dicuntur nati

17. *Sed, ubi quandoque partus effuſus eſt*] Lego *eſſet*. Meurſ.

18. *Lunam vero humidiori & velut fœmineo ſexu*] Adumbratus quodammodo locus de Apulejo. Ait is Mileſii ſermonis undecimo: *Iſta luce fœminea colluſtrans cuncta mœnia: & nudis ignibus nutriens læta ſemina.* Niſi quod Lucii hiſce verbis non elucet, quod notat in hoc aſtro ſignanter Macrobius, *humidiori ſexu.* Mea ſententia levis corruptelæ nubes Apulejum involvit, quam levi motu diſcutio; *uvidis ignibus. Uvidos ignes* plane ex ſenſu Caldæorum qui nutrientem illam Lunæ virtutem humectantem vaporem appellant. Juvat in commentariis Beroaldus qui in quibuſdam libris legiſſe ait, *udis*. Sed Plauti ſui voce *uvidis* indubie uſus fuerat Lucius, quæ ob inſolentiam degenerarit tandem in *nudis*. Hoc facile & vere ſuſpicor, ſolum miror Beroaldi monitum non ſequi potuiſſe Apulei editores. *Pont.*

9. *Per humoſi aëris denſitatem*] *Humoris aëris*, libri veteres. *Idem.*

20 Can-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nati; quod ex mari nobis oriri videntur. hæc inſula ideo Delos vocatur; quia ortus & quaſi partus luminum omnia facit δῆλα, id eſt, aperta clareſcere. Hæc eſt autem de nece draconis ratio naturalis, ut ſcribit Antipater Stoicus. nam terræ adhuc humidæ exhalatio meando in ſupera volubili impetu, atque inde ſeſe, poſtquam calefacta eſt, inſtar ſerpentis mortiferi in infera revolvendo corrumpebat omnia vi putredinis, quæ non niſi ex calore & humore generatur; ipſumque ſolem denſitate caliginis obtegendo, videbatur quodammodo lumen ejus eximere. ſed divino fervore radiorum tandem velut ſagittis incidentibus extenuata, exſiccata, enecta, interempti draconis ab Apolline fabulam fecit. Eſt & alia ratio draconis perempti. nam ſolis meatus, licet ab ecliptica linea numquam recedat, ſurſum tamen ac deorſum ventorum vices certa deflexione variando, iter ſuum velut flexum draconis involvit. unde Euripides;

> Πυριγενὴς δὲ δράκων ὅλον ἡγεῖται [τ] τετραμόρφοις
> Ὡραῖς ζευγνὺς ἁρμονίᾳ πολύκαρπον ὄχημα.

ſub hac ergo appellatione cæleſtis itineris ſol cum confeciſſet ſuum curſum, draconem confeciſſe dicebatur. inde fabula exorta eſt de ſerpentis nece. Sagittarum autem nomine non niſi radiorum jactus oſtenditur. qui tunc longiſſimi intelliguntur, quo tempore altiſſimus ſol diebus longiſſimis ſolſtitio æſtivo conficit annuum curſum. inde ἑκηβόλος & ἑκατηβόλος dictus ἕκαθεν τὰς ἀκτῖνας βάλλων, è longiſſimo altiſſimoque radios in terram uſque demittens. De Pythii cognomine ſufficere iſta poſſent; ni hæc quoque ſe ratio ejuſdem appellationis ingereret. cum enim ſol in ſigno cancri æſtivum ſolſtitiũ facit in quo eſt longiſſimi diei terminus, & inde retrogreſſum agit ad diminutionem dierum, Pythius eo tempore appellatur, ὡς πύμαλον θέων, ὅ ἐστι τὸν τελευταῖον δρόμον τρέχων. Idem ei no-

men convenit & cum capricornum rurſus ingrediens ulti-
mum breviſſimi diei curſum intelligitur peregiſſe, & ideo
in alterutro ſignorum peracto annuo ſpatio draconem
Apollo, id eſt, flexuoſum iter ſuum, ibi confeciſſe memo-
ratur. hanc opinionem Cornificius in etymis retulit. Ideo
autem his duobus ſignis, quæ portæ ſolis vocantur, 20 can-
cro & capricorno hæc omnia contigerunt; quod cancer
animal retro atque oblique cedit, eademque ratione ſol in
eo ſigno obliquum, ut ſolet, incipit agere retrogreſſum. ca-
præ vero conſuetudo hæc in paſtu videtur, ut ſemper altum
paſcendo petat. ſed & ſol in capricorno incipit ab imis in
alta remeare. Ἀπόλλωνα διδυμαῖον vocant, 21 quod
geminam ſpeciem ſui numinis præfert ipſe illuminando for-
mandoque lunam etenim ex uno fonte lucis gemino ſide-
re ſpatia diei & noctis illuſtrant. unde & Romani ſolem
ſub nomine & ſpecie Jani, Didymæi Apollinis appellatio-
ne venerantur. 22 Ἀπόλλωνα δέλφιον vocant; quod quæ
obſcura ſunt claritudine lucis oſtendit, ἀπὸ τοῦ δηλοῦν
ἀφανῆ; aut, ut Numenio placet, quaſi unum & ſolum. ait
enim priſca Græcorum lingua δέλφον unum vocari. *unde*
& frater, inquit, *ἀδελφὸς dicitur, quaſi jam non unus.* Hie-
rapolitani præterea, qui ſunt gentis Aſſyriorum, omnes ſo-
lis effectus atque virtutes ad unius ſimulacri barbati ſpeciem
redi-

20. *Cancro & capricorno hæc omnia contigerunt*] *Hæc nomina* ex iiſdem. *Id.*

21. *Quod geminam ſpeciem ſui numinis præfert*] Monuerunt amici de conjectura ſummæ ſpei adoleſcentis Hugejani Grotii. Reſcribendum videlicet hic *numinis* in *luminis*. Et placuit placetque ſerio: moneoque inſuper, interpretem Statii veterem, Lutatium ſimiliter emaculandum, ubi vulgatur: *Hoc vultu fingitur* (Sol nimirum) *vel quod hic Deus ceteros ſui nominis & potentiæ impetu excellat ut inter reliquas feras Leo. Luminis* enim *impetus* recte dicetur: at *nominis*, vel etiam *numinis*, quomodo pote? Extat ſub finem libri ſecundi Thebaïdos. *Idem.*

22. Ἀπόλλωνα δέλφιον *vocant, quod quæ obſcura ſunt claritudine lucis oſtendit*] Videatur etiam alluſiſſe Poëta illo verſu,

αὐτὰρ ὁ βωμὸς
Αὐτὸς δέλφειος, καὶ ἐπόψιος
ἔσσεται αἰεί.
- - *Sed ara*
Ipſa Delphia, & viſenda erit ſemper.

Exſtat hymno εἰς Ἀπόλλωνα. Idem.

23. *Aqui-*

redigunt; eundemque Apollinem appellant. hujus facies prolixa in acutum barba figurata eſt, eminente ſuper caput calatho. ſimulacrum thorace munitum eſt. dextera erectam tenet haſtam ſuperſtante Victoriæ parvulo ſigno: ſiniſtra floris porrigit ſpeciem: ſummiſque ab humeris gorgoneum velamentum redimitum anguibus tegit ſcapulas. 23 aquilæ propter exprimunt inſtar volatus: ante pedes imago feminea eſt; cujus dextera lævaque ſunt ſigna feminarum. ea cingit flexuoſo volumine draco. radios in terram ſuperne jaci barba demiſſa ſignificat. calathus aureus ſurgens in altum monſtrat ætheris ſummam; unde ſolis creditur eſſe ſubſtantia. haſtæ atque loricæ argumento imago adjungitur Martis; quem eundem ac ſolem eſſe procedens ſermo patefaciet. Victoria teſtatur cuncta ſummitti hujus ſideris poteſtati. floris ſpecies florem rerum proteſtatur, quas hic Deus inſeminat, progenerat, fovet, nutrit, maturatque. ſpecies feminea terræ imago eſt, quam ſol deſuper illuſtrat. ſigna duo æque feminea quibus ambitur, hylen naturamque ſignificant conſamulantes: & draconis effigies flexuoſum iter ſideris monſtrat. aquilæ propter altiſſimam velocitatem volatus, altitudinem ſolis oſtendunt. addita eſt gorgonea veſtis,

23. *Aquilæ propter exprimunt inſtar volatus*] Habes ſententiam fors & verba, ſi legas: *Aquilas propter exprimunt inſtar volantum*. Nam de pluribus aquilis non una ſolum agi, ex ſequentibus liquet. Locutio fere par libro 7. cap. 15. *Duas eſſe fiſtulas inſtar canalium.* Porro, *propter exprimunt*, eſt, *juxta exp.* quod ſciunt quibus linguæ Latiæ vel minimus ſenſus. *Pont.*

Aquilæ propter exprimunt inſtar volatus] Ita etiam in V. C. eſt. Reſtituo tranſpoſitis leviter vocibus: *aquilæ inſtar exprimunt propter v.* Eſt autem *Inſtar* hoc loco idem quod effigies & figura. Auſonius in Parentalibus:

Voce ciere animas funeris inſtar habet.

Agellius lib. 2. cap. 6. *Inculpatus autem inſtar eſt inculpatæ virtutis.* Apuleius Florid. 11. *Pſittacus Indiæ avis eſt: inſtar illi minimo minus quam columbarum.* Pro formâ poſuit Virgil. Æneid. 6. extremo:

. - *quantum inſtar in ipſo.*

Pro effigie & ſimulacro Macrobius hic, & Suetonius in Julio Cæſare: *Cujus jam etiam inſtar pro æde Veneris genitricis poſtea dedicavit.* Meurſ. Recte Pontanus accepit τὸ *propter*; recte quoque Meurſius τὸ *inſtar*. Sed utriuſque mutatio corrumpit potius quam emendat vulgatam lectionem, qua nihil clarius, integrius, ſincerius. *Gronov.*

24. *Ioris*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

veſtis, quod Minerva quam hujus præſidem accipimus, ſolis virtus ſit: ſicut & Porphyrius teſtatur Minervam eſſe virtutem ſolis, quæ humanis mentibus prudentiam ſubminiſtrat. nam ideo hæc dea 24 Jovis capite prognata memoratur, id eſt, de ſumma ætheris parte edita, unde origo ſolis eſt,

24. *Iovis capite prognata memoratur, id eſt, de ſumma ætheris parte*] Arnobius doctiſſime: *Eandem hanc alii æthercam verticem & ſummitatis ipſius eſſe ſummam dixerunt. Memoriam nonnulli, unde ipſum nomen Minerva quaſi quædam Meminerva formatum eſt.* Pont.

CAP. XVIII.

Liberum quoque patrem, eum ipſum eſſe deum quem Solem.

HÆc, quæ de Apolline diximus, poſſunt etiam de Libero patre dicta æſtimari. nam Ariſtoteles, qui theologumena ſcripſit, Apollinem & Liberum patrem unum eundemque deum eſſe, cum multis argumentis aſſerat, etiam apud Ligyreos ait in Thracia eſſe adytum Libero conſecratum, ex quo redduntur oracula. ſed in hoc adyto vaticinaturi plurimo mero ſumpto, uti apud Clarium aqua potata, effantur oracula. apud Lacedæmonios etiam in ſacris,[1] quæ Apollini celebrant Hyacinthia vocantes, hedera coronantur Bacchico ritu. item Bœotii Parnaſum montem Apollini ſacratum eſſe memorantes, ſimul tamen in eodem & oraculum Delphicum & ſpeluncas Bacchicas uni deo conſecratas colunt. unde & Apollini & Libero patri in eodem monte res divina celebratur. Quod cum & Varro & Granius Flaccus affirment, [2] etiam [3] Euripides his docet,

Διό-

QVæ *Apollini celebrant, Hyacinthia vocantes*] Juvenalis: *Facit hoc illos hyacinthos* quo modo & *hyacinthina læna* apud Perſium, ni fallor, legi; & apud Divum Hieronymum, levi item diſcrimine *Hyacinthina ſacra*, non *hyacinthia*. Vide lib. 1. adverſus Jovinianum. *Pont.*

2. *Etiam Euripides his docet* Διόνυσος θύρσοισι] Verſus illi in Ariſtophanis Ranis ſunt. Act. 5. Sc. 1. Tu videto. *Idem.*

3. *Euripides*] Macrob. aut prorſus in hujus loci citatione hallucinatur: eſt enim ſumtus ex Ariſtophanis Ranis; aut quia inibi Euripides hæc introducitur ad Dionyſium dicens, iſte tanquam ab Euripide dicta intelligi voluit. Anonymus ad editionem Stoerii.

4. Διό-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Διόνυσος ὃς θύρσοισι καὶ νεβρῶν δοραῖς
Καθαπτὸς, ἐν πεύκαισι παρνασσὸν κατα πηδᾷ χορεύων.

In hoc monte Parnaſo Bacchanalia alternis annis aguntur: ubi & Satyrorum, ut affirmant, frequens cernitur cœtus, & plerumque voces propriæ eorum exaudiuntur: itemque cymbalorum crepitus ad aures hominum ſæpe perveniunt. &, ne quis opinetur diverſis dis Parnaſum montem dicatum, idem Euripides in Licymnio Apollinem Liberumque unum eumdemque deum eſſe ſignificans ſcribit,

Δέσποτα φιλόδαφνε, Βάκχε, Παιὰν, Ἄπολλον, εὔλυρε.

ad eandem ſententiam Æſchylus:

Ὁ κισσεὺς Ἀπόλλων, ὁ καβαῖος, ὁ μάντις.

ſed licet illo prius aſſerto eundem eſſe Apollinem ac ſolem, edoctoque poſtea ipſum eſſe Liberum patrem qui Apollo eſt, nulla ex his dubitatio ſit ſolem ac Liberum patrem ejuſdem numinis habendum: abſolute tamen hoc argumentis liquidioribus adſtruetur. in ſacris enim hæc religioſi arcani obſervatio tenetur, ut ſol, cum in ſupero, id eſt, in diurno hemiſphærio eſt; Apollo vocitetur: cũ in infero, id eſt nocturno, Dionyſus, qui eſt Liber pater, habeatur. item Liberi patris ſimulachra partim puerili ætate partim juvenili fingunt,

7 præ-

4. Διόνυσος θύρσοισι] Vapulat hoc loco ab anonymo infelix Macrobius, vindice adhuc deſtitutus: nec pati poteſt Pontanus, quin hos verſus in Ariſtophane lectorem videre jubeat. Ne nos quidem alio te mittere poſſumus cum dolore & damno noſtro; ſed potuerunt olim: nam teſtatur Ariſtophanis ſcholiaſtes in principio Hypſipyles ea fuiſſe. Idem monuit doctiſſimus Leopardus lib. v. Emend. cap. 12. Quo ineptior vir ille ignotus quiſquis eſt, qui Macrobium hallucinationis accuſat, quam ipſe miſer incurrit. Sed & cum legeretur Διόνυσος θυρσοῖς vel θύρσοις, monuit idem egregius vir reponendum Διόνυσος, ὃς θύρσοισι, & impetravit id à Camerario, aliiſque qui attenti fuerunt. Solus Stephanus cum Pontano ne non ubique eoſdem poſſes cognoſcere, metro jacturam inferre omiſſa vocula ὃς maluerunt. Nos Leopardum, id eſt hoc quidem loco, ipſum veritatis arcanum merito ſecuti ſumus. *Gronov.*

5. Παιὰν, Ἀπόλλων, εὔλυρε.] Lego, Ἄπολλον quinto caſu. *Meurſ.*

6. Ὁ καβαῖος, ὁ μάντις] Lego, ὁ καὶ βάκχος, ὁ μ. Idem.

7 Præ-

7 præterea barbata ſpecie, ſenili quoq;, uti Gręci ejus [8] quem Baſſarea, item quem Briſea appellant, & ut in Campania Neapolitani celebrant Hebona cognominantes. Hæ autem ætatum diverſitates ad ſolem referuntur, ut parvulus videatur hiemali ſolſtitio, qualem Ægyptii proferunt ex adyto die certa; quod tunc breviſſimo die veluti parvus & infans videatur: exinde autem procedentibus augmentis æquinoctio vernali ſimiliter atque adoleſcentis adipiſcitur vires, figuraque juvenis ornatur; poſtea ſtatuitur ejus ætas pleniſſima effigie barbæ ſolſtitio æſtivo; quo tempore ſummum ſui conſequitur augmentum. exinde per diminutiones dierum veluti ſeneſcenti quarta forma deus figuratur. Item in Thracia eundem haberi ſolem atque Liberum accipimus;
9 quem illi [10] Sebadium nuncupantes, magnifica religione celebrant, ut Alexander ſcribit: eique deo in colle Zilmiſſo ædes dicata eſt ſpecie rotunda; cujus medium interpatet tectum. rotunditas ædis monſtrat hujuſce ſideris ſpeciem: ſummoque tecto lumen admittitur, ut appareat ſolem cunčta vertice ſummo luſtrare lucis immiſſu, & quia oriente eo univerſa patefiunt. Orpheus quoque ſolem volens intelligi ait inter cetera:

Τή-

7. *Præterea barbatâ ſpecie, ſenili quoque*] Legendum *ſenilique ore*, pro, *ſenili quoque*. Pontan.

8. *Quem Baccapea, item quem Briſſea appellant*] Monſtra verborum! Reſtituo, *q. Baſſarea, i. q. Bryſea ap.* Nota nimis Βασσαρεὺς & Βρυσεὺς Bacchi cognomenta. Jam, ut obiter hoc dicam, quod ait Macrobius Liberi ſimulacra alia eſſe puerili, alia virili, alia ſenili ſpecie, cur id factitatum docet Ulpianus ad Oration. κτ̓ μειδίου. ἐν πάσης ἡλικίας ἠγωνίζοντο χοροὶ τῷ Διονύσῳ. διότι καὶ πᾶν χῆμα αὐτοῦ περιτεθέασι. ἢ γὰρ παῖδα, ἢ πρεσβύτην, καὶ ἄνδρα γράφουσιν αὐτόν. Macrobius phyſicam rationem reddit. *Meurſ.*

9. *Quem illi Sebadium nuncupantes*] Lego, *Sabazium*. Euſtathius ad Dionyſium; ἦσαν δὲ καὶ ἔθνος θρακικὸν σάβοι, ὅπερ τοὺς βάκχους δηλοῖ Φρυγίᾳ διαλέκτῳ. ἐξ οὗ καὶ ὁ Διόνυσος ἔοικε σαβάζιος λέγεσθαι, διότι καὶ βάκχος ὁ αὐτός. Idem.

10. *Sebadium nuncupantes:*] Ex veteribus lapidum monumentis ſcribendum, *Sabazium*. Inſcriptio marmoris candidiſſimi Romæ:

L. Nunnius. Alexander.
Donum. Dedit. Iovi. Sabazio.

Et ſic in aliis. Vide Inſcriptionem ipſam pag. XXII. num. 5. & aliam n. 4. *Scriver.*

11. Εξα-

Τήκων αἰθέρα δῖον, ἀκίνητον πρὶν ἐόντα.
[11] Ἐξανέφηνε θεοῖσιν ὥραν κάλλιστον ἰδέσθαι,
Ὃν δὴ νῦν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον,
Εὐβουλῆά τ' ἄνακτα, καὶ Ἀνταύγην ἀρίδηλον.
Ἄλλοι δ' ἄλλο καλοῦσιν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων.
Πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διόνυσος δ' ἐπεκλήθη,
Οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν Ὄλυμπον,
Ἀλλαχθεὶς δ' ὄνομ' ἔσχε προσωνυμίας πρὸς ἕκαστον
Παντοδαπὰς κατὰ καιρὸν, ἀμειβομένοιο χρόνοιο.

phaneta dixit ſolem ἀπὸ τοῦ φωτὸς καὶ φανεροῦ, id eſt, à lumine atq; illuminatione, quia cunctis viſitur cuncta conſpiciens Dionyſos, ut ipſe vates ait, ἀπὸ τοῦ δινεῖσθαι καὶ περιφέρεσθαι, id eſt, quod circumferatur in ambitum. unde Cleanthes ita cognominatum ſcribit ἀπὸ τοῦ διανύσαι, quia quotidiano impetu ab oriente ad occaſum diem noctemque faciendo, cœli conficit curſum. phyſici Διόνυσον, Διὸς νοῦν, quia ſolem, mundi mentem eſſe dixerunt. mundus autem vocatur cœlum, quod appellant Iovem. unde Aratus de cœlo dicturus ait:

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα.

Liber à Romanis appellatur; quod liber & vagus eſt, [12] ut ait Nævius:

Hac qua ſol vagus igneas habenas
Immittit propius, jugatque terræ.

idem

11. Ἐξανέφηνε θεοῖσιν ὥραν] Labat verſus. Editio anni 1607. θεοῖσιν ὁρᾶν. Sed ſequitur ἰδέσθαι. Melius Camerarius & Veſalienſis, θεοῖς ὥραν. Intellige venuſtatem ſuam. Κάλλιστον, ſive adjectivum velis fœmineo genere, quod jus in pleriſque ſic terminatis ſibi dant Attici, ſive adverbium, parum intereſt. *Gronov.*

12. *Vt ait Nævius*] Falſo hic *Nævium* citari pro *Lævio* ait Joſ. Scaliger cap. 27. lib. 2. Lectionum Auſonianarum. *Pontan.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

idem 13 verſus Orphici ἐϋβουλῆα vocantes boni conſilii hunc deum præſtitem monſtrant. nam, ſi conceptu mentis conſilia naſcuntur; mundi autem mentem ſolem eſſe opinantur auctores, à quo in homines manat intelligendi principium : merito boni conſilii ſolem antiſtitem crediderunt. Solem Liberum eſſe manifeſte pronuntiat Orpheus hoc verſu:

Ἥλιος ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσιν.

& is quidem verſus abſolutior. ille vero ejuſdem vatis operoſior ;

Εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος.

hujus verſus auctoritas fundatur oraculo Apollinis Clarii; in quo aliud quoque nomen Soli adjicitur, qui in iſdem ſacris verſibus inter cetera vocatur ἰάω. nam conſultus Apollo Clarius 14 quis deorum habendus ſit, qui vocatur ἰάω ita effatus eſt :

Ὄργια μὲν δεδαῶτας ἐχρῆν νηπενθέα κεύθειν.
Ἐν δ᾽ ἀπάτῃ παύρη σύνεσις καὶ νοῦς ἀλαπαδνός.
Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν ἰάω,
Χείματι μέν τ᾽ ἀΐδην, Δία δ᾽ εἴαρος ἀρχομένοιο,
Ἠέλιον δὲ θέρευς, μετοπώρου δ᾽ ἁβρὸν ἰάω.

Hujus oraculi vim numinis nominiſque interpretationem qua Liber pater & Sol ἰάω ſignificatur, exſecutus eſt Cor-nelius :

13. *Verſus Orphici*] Plurimi exhibent *Orphei*, non male. Ms. & editus anno 1500. *Orpheici*. Alterum utrum proculdubio reponendum, niſi malis *Orphaici*, ut I ſomn. 12. *Ipſum autem Liberum patrem Orphaici* νοῦν ὑλικὸν *ſuſpicantur intelligi*. Gronov.

[14. *Quis Deorum habendus ſit, qui vocatur* Ἰάω, *ita effatus eſt, &c.*] Diodorus Siculus hiſtor. lib. 1. ubi verba facit de legumlatoribus antiquis, qui ſimularunt ſe Deorum munere acceptas leges popularibus ſuis conſtituiſſe, ha[…] confeſtim ſubjicit: *Apud Iudæos Mo[…] finxit Deum illum, qui* Ἰάω *cognomin[…]tur, leges ipſi tradidiſſe.* Hæc ille. Un[…] ut & ex loco & verbis Apollinis à M[a]crobio jam citatis liquere poteſt, ſum[…] mum illud numen, quod *Iehovam* S[…] Scripturæ appellant, etiam ethnicis[…] præſertim Græcis non fuiſſe incogn[i]tum. Vide item N. Fulleri Miſcell. S[a]cra cap. 6. lib. 2. & lib. 4. c. 14. *Pon[…]*

Πα

nelius Labeo in libro cui titulus eſt, *De oraculo Apollinis Clarii.* Item Orpheus, Liberum atque Solem unum eſſe deum eundemque demonſtrans, de ornatu veſtituque ejus in ſacris Liberalibus ita ſcribit:

Ταῦτά γε πάντα τελεῖν ἱερᾷ σκευῇ πυκάσαντα
Σῶμα θεοῦ πλάττειν ἐριαυγοῦς ἠελίοιο.
Πρῶτα μὲν ἀργυφέαις ἐναλίγκιον ἀκτίνεσσιν
Πέπλον φοινίκεον πυρὶ εἴκελον ἀμφιβαλέσθαι:
Αὐτὰρ ὕπερθε νεβροῖο παναιόλου εὐρὺ καθάψαι
Δέρμα πολύστικτον θηρὸς κατὰ δεξιὸν ὦμον,
Ἄστρων δαιδαλέων μίμημ' ἱεροῦ τε πόλοιο,
Εἶτα δ' ὕπερθε νεβρῆς χρύσεον ζωστῆρα βαλέσθαι:
Παμφανόωντα πέριξ στέρνων φορέειν μέγα σῆμα
Εὐθὺς ὅτ' ἐκ περάτων γαίης φαέθων ἀνορούων
Χρυσείαις ἀκτῖσι βάλῃ ῥόον ὠκεανοῖο,
Αὐγὴ δ' ἄσπετος ᾖ, ἀνὰ δὲ δρόσῳ ἀμφιμιγεῖσα
Μαρμαίρῃ δίνῃσιν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον,
Πρόσθε θεοῦ. ζώνη δ' ἄρ' ὑπὸ στέρνων ἀμετρήτων
Φαίνετ' ἄρ' ὠκεανοῦ κύκλος, μέγα θαῦμ' ἐσιδέσθαι.

Hinc & Vergilius ſciens Liberum patrem Solem eſſe & Cererem Lunam, qui pariter fertilitatibus glebæ & maturandis frugibus vel nocturno temperamento vel diurno calore moderantur,

Veſtro, ait, *ſi munere Tellus*
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta.

Solem vero terrenæ eſſe fecunditatis auctorem idem poëta profano mox docuit exemplo, cum ait:

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros.

& reliqua. Si enim hominum commento ignis adhibitus multiplex præſtat auxilium: quid adſcribendum eſt ætherio ſolis calori?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. XIX.

Ne Martis quidem aut Mercurii aliud eſſe numen quam Solem.

QVæ de Libero patre dicta ſunt hæc Martem eundem ac ſolem eſſe demonſtrant. ſiquidem plerique Liberum cum Marte conjungunt, unum deum eſſe monſtrantes. unde Bacchus ἐνυάλιος cognominatur; quod eſt inter propria Martis nomina. colitur etiam apud Lacedæmonios ſimulacrum Liberi patris haſta inſigne non thyrſo. ſed & cum thyrſum tenet, quid aliud quam latens telum gerit, cujus mucro hedera lambente protegitur? quod oſtendit vinculo quodam patientiæ obligandos impetus belli. habet enim hedera vinciendi obligandique naturam; nec non & calor vini, cujus Liber pater auctor eſt, ſæpe homines ad furorem bellicum uſque propellit. igitur propter cognatum utriuſque effectus calorem Martem ac Liberum unum eundemque deum eſſe voluerunt. certe Romani utrumque patris appellatione venerantur, alterum Liberum patrem, alterum Marſpitrem, id eſt, Martem patrem cognominantes. hinc etiam Liber pater bellorum potens probatur; quod eum primum ediderunt auctorem triumphi. Cum igitur Liber pater idem ac Sol ſit, Mars vero idem ac Liber pater Martem Solem eſſe quis dubitet? Accitani etiam Hiſpana gens, ſimulacrum Martis radiis ornatum maxima religion celebrant Neton vocantes. & certe ratio naturalis exigit u Di caloris cœleſtis parentes magis nominibus quam re ſub ſtantiaque diviſi ſint. fervorem autem, quo animus excan deſcit excitaturque aliâs ad iram, aliâs ad virtutes, nonnun quam ad temporalis furoris exceſſum, per quas res etia bella naſcuntur, Martem cognominaverunt. cujus vim po ta exprimendo & ſimilitudini ignis applicando ait:

Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ.

In ſumma pronunciandum eſt effectum ſolis, de quo ferv

anim

animorum, de quo calor ſanguinis excitatur, Martem vocari. Vt vero Mercurius Sol probetur ſuperius edocta ſuffragio ſunt. eumdem enim eſſe Apollinem atque Mercurium vel hinc apparet: quod apud multas gentes ſtella Mercurii ad Apollinis nomen refertur; & quod Apollo Muſis præſidet; Mercurius ſermonem, quod eſt Muſarum munus, impertit. præter hoc quoque Mercurium pro ſole cenſeri multa documenta ſunt primum; quod ſimulacra Mercurii pinnatis alis adornantur, quæ res monſtrat Solis velocitatem. nam quia mentis potentem Mercurium credimus, appellatumque ita intelligimus ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν & ſol mundi mens eſt, ſumma autem eſt velocitas mentis ut ait Homerus;

ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα,

ideo pinnis Mercurius quaſi ipſa natura ſolis ornatur. Hoc argumentum Ægyptii lucidius abſolvunt ipſius ſolis ſimulacra pinnata fingentes; quibus color apud illos non unus eſt. alterum enim cærula ſpecie, alterum clara fingunt; ex his clarum ſuperum & cæruleum inferum vocant. inferi autem nomen Soli datur, cum in inferiore hemiſphærio, id eſt, hiemalibus ſignis curſum ſuum peragit; ſuperi, cum partem Zodiaci ambit æſtivam. Eadem circa Mercurium ſub alia fabula fictio eſt, cum inter ſuperos & inferos deos adminiſter ac nuntius æſtimatur. Argiphontes præterea cognominatur non quod Argum peremerit, quem ferunt per ambitum capitis multorum oculorum luminibus ornatum, cuſtodiſſe Junonis imperio Inachi filiam Io ejus deæ pellicem converſam in bovis formam: ſed ſub hujuſcemodi fabula Argus eſt cælum ſtellarum luce diſtinctum; quibus ineſſe quædam ſpecies cæleſtium videtur oculorum. cælum autem Argum vocitari placuit à candore & velocitate ¹ παρὰ τὸ λευκὸν καὶ

Παρὰ τὸ λευκὸν καὶ ταχὺ] Sanequam diverſe hoc loco legitur. παρὰ τὸ λευκὸν ταχύ. παρὰ τὸ ἀργὸν ταχύ. παρὰ τὸ ἀργὸν καὶ ταχύ.

κὸν ϗ ταχὺ. Et videtur terram deſuper obſervare : quam Ægyptii, hieroglyphicis litteris cum ſignare volunt, ponunt bovis figuram. is ergo ambitus cæli ſtellarum luminibus ornatus tunc æſtimatur enectus à Mercurio, cum ſol diurno tempore obſcurando ſidera velut enecat, vi luminis ſui conſpectum eorum auferendo mortalibus. pleraque etiam ſimulacra Mercurii quadrato ſtatu figurantur ſolo capite inſignita & virilibus erectis. quæ figura ſignificat Solem mundi eſſe caput & rerum ſatorem, omnemque vim ejus non in quodam diviſorum miniſterio membrorum, ſed in ſola mente conſiſtere, cujus ſedes in capite eſt. quatuor latera eadem ratione finguntur, qua & tetrachordum Mercurio creditur attributum. quippe ſignificat hic numerus vel totidem plagas mundi, vel quatuor vices temporum, quibus annus includitur; vel quod duobus æquinoctiis duobuſque ſolſtitiis Zodiaci ratio diſtincta eſt: ut lyra Apollinis chordarum ſeptem tot cæleſtium ſphærarum motus prȩſtat intelligi, [2] quibus Solem moderatorem natura conſtituit. in Mercurio ſolem coli etiam ex caduceo claret, quod Ægyptii in ſpecie draconum maris & feminæ conjunctorum figuraverunt Mercurio conſecrandum. hi dracones parte media voluminis ſui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur; primæque partes eorum reflexæ in circu-

Nihil ſufficit. Lego: παρὰ τὸ ἀργὸν, τȣτέϛι λευκὸν ϗ ταχύ. Tale quid omnino requiritur. *Gronov.*

2. *Quibus Solem moderatorem natura conſtituit*] Et tunc Perſica voce *Mithram* dictum inſuper noto. Statius Thebaidos I.

- - Seu te roſeum Titana vocari
Gentis Achæmeniæ ritu, ſeu præſtat Oſyrim
Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Nam *cornua indignata ſequi* Lunam aliosque planetas interpreter. Tertullianus adverſus Marcionem lib. I. *Sicuti aridæ & ardentis naturæ ſacramenta leones Mithræ philoſophantur.* Sed omnium diſertiſſime Claudianus de laudibus Stiliconis: *Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram.* Atque hæc cauſa eſt ſimulachrum hujus Dei vultu fuiſſe leonis, cum tiara Perſico (ita legerim apud Lutatium non *priſci* ut laudat Bernartius) habitu, utraque manu reluctantis tauri cornua comprimens. *Pontan.*

circulum preſſis oſculis ambitum circuli jungunt: & poſt nodum caudæ revocantur ad capulum caducei, ornanturque alis ex eadem capuli parte naſcentibus. Argumentum caducei ad genituram quoque hominum, quæ geneſis appellatur, Ægyptii protendũt deos præſtites homini naſcenti quatuor adeſſe memorantes, δαίμονα, τύχην, ἔρωτα, ἀνάγκην: & duo priores Solem ac Lunam intelligi volunt, quod Sol auctor ſpiritus caloris ac luminis humanæ vitæ genitor & cuſtos eſt; & ideo naſcentis dæmon, id eſt, deus creditur: Luna τύχη; quia corporum præſul eſt, quæ fortuitorum varietate jactantur: amor oſculo ſignificatur; neceſſitas nodo. cur pinnæ adjiciantur jam ſuperius abſolutum eſt. Ad hujuſmodi argumenta draconum præcipue volumen electum eſt propter iter utriuſque ſideris flexuoſum.

CAP. XX.

Quin Æſculapium quoque, & Salutem, & Herculem, & cum Iſide, ipſum etiam Serapin, alios quam Solem deos non eſſe.

HInc eſt quod ſimulacris Æſculapii & Salutis draco ſubjungitur; quod hi ad Solis naturam Lunæque referuntur. & eſt Æſculapius vis ſalubris de ſubſtantia ſolis ſubveniens animis corporibuſque mortalium: Salus autem naturæ lunaris effectus eſt, quo corpora animantium juvantur ſalutifero firmata temperamento. ideo ergo ſimulacris eorum junguntur figuræ draconum; quia præſtant ut humana corpora velut infirmitatis pelle depoſita, ad priſtinum revireſcant virorem, ut vireſcunt dracones per annos ſingulos pelle ſenectutis exuta, propterea & ad ipſum ſolem ſpecies draconis refertur, quia Sol ſemper velut à quadã imę depreſſionis ſenecta in altitudinẽ ſuã ut in robur revertitur juventutis. Eſſe autem draconem inter præcipua ſolis argumenta, etiam nominis fictione monſtratur, [1] quod ſit nuncupatus

ἀπὸ

Quod ſit nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν, *id eſt, videre.*] Iiſdem fere verbis Feſtus: *Dracones dicti* ἀπὸ τοῦ δρακεῖν *quod eſt videre. Clariſſimam enim dicun-*

ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id eſt, videre. nam ferunt hunc ſerpentem acie acutiſſima & pervigili naturam ſideris hujus imitari; atq; i[l]leo ædium, adytorum, oraculorum, theſaurorum cuſtodiam draconibus aſſignari. Æſculapium vero eundem eſſe atque Apollinem non ſolū hinc probatur, quod ex illo natus creditur, ſed quod ei & jus divinationis adjungitur. nā Apollodorus in libris quibus titulus eſt περὶ θεῶν, ſcribit quod Æſculapius divinationibus & auguriis præſit. nec mirum: ſiquidem medicinæ atque divinationum conſociatæ ſunt diſciplinæ, nam medicus vel commoda vel incommoda in corpore futura prænoſcit; ſicut ait Hippocrates oportere medicum dicere de ægro, τά τε παρεόντα καὶ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, id eſt,

Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura ſequentur.

quod congruit divinationibus, quæ ſciunt

τά τε ὄντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Sed nec Hercules à ſubſtantia ſolis alienus eſt. quippe Hercules ea eſt ſolis poteſtas, quæ humano generi [2] virtutem ad ſimilitudinem præſtat deorum. Nec æſtimes Alcmena apud Thebas Bœotias natum ſolum [3] vel primum Herculem

tur habere oculorum aciem: qua ex cauſa incubantes eos theſauris cuſtodiæ cauſa finxerunt. Unde liquet non abs re dictum Martiali:

Largiris nihil, incubaſque gazæ
Vt magnus Draco. Pont.

2. *Virtutem ad ſimilitudinem præſtat Deorum*] Autem mihi vellit hic locus & admonet plane parilis apud Senecam Tragicum ſuper eodem hoc Hercule loci. Sed loci, qui jam diu cenſores exercuit, & ita exercuit, ut nec induſtria ulla aut libris devenire ad verum valuerint; Anglicanus vero vetus, quo ego nuper uſus, inter tineas & blattas obſcure ſepoſitus nivea ejus veſte & vultu ſolus & occulte fruebatur. Ego hac occaſione non invitus in luce locabo. Vulgatur Agamemnone verſ. 805.

Semper ingentes educas alumnos,
Imparem æquaſti numerum Deorum.

At in veteri illo, quem dixi erat: *impetu æquaſti.* & ſequutus ſum libens (quiſquis ille fuit) optimi ſenſus optimum ſcribam: riſi vero quæ ſuper *imparc hoc Deorum numero* varie philoſophati interpretes viri, & vidi denique quam ſimplex ſemper oratio veritas. In Hercule Furente ipſe de ſe Hercules *Inferna noſtros regna ſensêre impetus.* Videnda tamen quæ poſtmodum notav[i] ad eundem locum in editione harum Tragœdiarum V. Cl. Petri Scriverii. *Idem.*

3. *Vel primum Herculem nuncupa-tum*] Recte annotat Macrobius non i[l]li, ſimulac genitus fuit, Herculis no[-]men datum. Ex Hiſtoria enim & Py[-]thi

lem nuncupatum. immo poſt multos atque poſtremus ille hac appellatione dignatus eſt honoratuſque hoc nomine; quia nimia fortitudine meruit 4 nomen dei virtutem regentis. ceterum deus Hercules religioſe quidem & apud Tyron colitur: verum ſacratiſſima & auguſtiſſima Ægyptii eum religione venerantur, ultraque memoriam quæ apud illos retro longiſſima eſt, ut carentem initio colunt. Ipſe creditur & gigantas interemiſſe cum cælo propugnaret, quaſi virtus deorum. gigantas autem quid aliud fuiſſe credendum eſt quam hominum quandam impiam gentem deos negantem; & ideo æſtimatam deos pellere de cæleſti ſede voluiſſe? horum pedes in draconum volumina deſinebant. quod ſignificat nihil eos rectum nihil ſuperum cogitaſſe, totius vitæ eorum greſſu atque proceſſu in inferna mergente. ab hac gente ſol pœnas debitas vi peſtiferi caloris exegit. Et revera Herculem ſolem eſſe vel ex nomine claret. Ἡρακλῆς enim quid aliud eſt niſi ἤρας, id eſt aëris κλέος: quæ porro alia aëris gloria eſt niſi ſolis illuminatio; cujus receſſu profunditate occulitur tenebrarum? Præterea ſacrorum adminiſtrationes apud Ægyptios multiplici actu multiplicem dei aſſerunt poteſtatem, 5 ſignificantes Herculem hunc eſſe τὸν ἐν πᾶσι καὶ διὰ

thiis ſermonibus notum Heraclidem appellatum primitus: Poſt certa de cauſa oraculum conſulenti Apollinis & compoti votorum facto, hoc inſuper carmen & omen à Deo editum:

Ἡρακλῆν δέ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει,
Ἥρα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων, κλέος ἄφθιτον ἕξεις.

Quod & ſignanter adumbravit Aurelius noſter illis ſtatim verbis, *Meruit nomen Dei virtutem regentis*. Ubi tamen vocem, *regentis* (probabo ſpero doctis) refinxero libens in *vegentis*. Pomponius Majali: *Animos Venus veget ingentibus ventis*. Idem.

4. *Nomen Dei virtutem regentis*] Qui refinxerit libens *vegentis*, & ſe probaturum doctis ſperat, operam ludit. Deus regens virtutem eſt præſes virtutis, quem aliter dicere ſolet curantem virtuti (quomodo præfecti in exercitu curare dicuntur) frequentiſſime autem potentem virtutis. Sic Apollo Θυραῖος *exitus & introitus potens*. Mercurius *vocis & ſermonis potens*. Et quidni hîc, ut lib. I. Som. cap. 9. *Hiſque* (priſcis regibus) *exemplo veteris poteſtatis etiam in cælo regendi res humanas aſſignat officium*. Gronov.

5. *Significantes Herculem hunc eſſe*] Cur tributi duodecim labores Herculi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

διὰ πάντων ἥλιον. Ex re quoque alibi terrarum geſta argumentum non vile colligitur. nam Theron rex Hiſpaniæ citerioris, cum ad expugnandum Herculis templum ageretur furore inſtructus exercitu navium; Gaditani ex adverſo venerunt provecti navibus longis: commiſſoque prælio adhuc æquo Marte exſiſtente pugna ſubito in fugam verſæ ſunt regiæ naves; ſimulque improviſo igne correptæ conflagraverunt. pauciſſimi, qui ſuperfuerant, hoſtium capti indicaverunt apparuiſſe ſibi leones proris Gaditanæ claſſis ſuperſtantes, ac ſubito ſuas naves immiſſis radiis quales in Solis capite pinguntur exuſtas. Eidem Ægypto adjacens civitas, quæ conditorem Alexandrum Macedonem gloriatur, Sarapin atque Iſin cultu pæne attonitæ venerationis obſervat: omnem tamen illam venerationem Soli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere, vel dum calathū capiti ejus inſigunt, vel dum ſimulacro ſignum tricipitis animantis adjungunt; quod exprimit medio eodemque maximo capite leonis effigiem. dextera parte 6 caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis.

cum plures exantlarit, docet Servius ad illud Virgilii 8. Æneid.

Tartareum ille manu cuſtodem in vincla petivit.

Hercules, inquit, *à prudentioribus mente magis quam corpore fortis inducitur, adeo ut duodecim ejus labores referri poßint ad aliquid* (forte rectius, *ad animum*.) *nam cum plura fecerit, duodecim ei tantum adſignantur propter agnita duodecim ſigna*. Pont.

6. *Caput canis exoritur.*] Ita repoſuimus, ex libris, pro *leonis*. Anubis enim intelligendus, de quo Juvenalis Sat. 6.

Qui grege lanigero circundatus, & grege calvo.

Plangentis populi currit deriſor Anubis.

Interpres, *Anubis dictus quia caput caninum accepit per myſteria*. Laur. Pignorius p. 32. malit legere ad naturam canis, *deroſor Anubis*. Vide eum in Expoſ. menſæ Iſiacæ. At *deriſor* dicitur reſpectu populi plangentis. Porro locus Macrobii qui præceſſit cap. 19. pag. 295. *Argumentum caducei ad genituram quoque hominis quæ geneſis appellatur, Ægyptii protendunt*, faciat forte ad hunc ipſum Juvenalis locum, ſed ut hodie in Juvenale editur nihil minus. Eſt enim in omnibus libris: *Magnaque debetur violato pœna cadurco.* Et interpretes quot adeo tot quoque ſententias refero. In codice vero, qui penes me ſcripto (quomodo & alii in aliis licet non probent) invenio: *pœna caduceo.* Locum totum videamus & clara indicia dabit ita legendum: Id ſolum præmonendum, Anubin quoque ſub forma Mercurii cultum, ut diſerte ad illud Maronis,

Omnigenumque Deum monſtra & latrator Anubis, annotat Honoratus. Ait itaque jam Juvenalis:

Plan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

dientis. pars vero læva cervicis rapacis lupi capite finitur; eaſque formas animalium draco connectit volumine ſuo capite redeunte ad dei dexteram qua compeſcitur monſtrum. Ergo leonis capite monſtratur præſens tempus: quia conditio ejus inter præteritum futurumque actu præſenti valida fervenſque eſt. ſed & præteritum tempus lupi capite ſignatur, quod memoria rerum tranſactarum rapitur & aufertur. item canis blandientis effigies futuri temporis deſignat eventum; de quo nobis ſpes licet incerta blanditur, tempora autem cui niſi proprio famularentur auctori? cujus vertex inſignitus calatho & altitudinem ſideris monſtrat, &
7 potentiam capacitatis oſtentat: quia in eum omnia terrena redeunt dum immiſſo calore rapiuntur. Accipe nunc quid de Sole vel Sarapi pronuntietur oraculo. nam Sarapis, quem Ægyptii deum maximum prodiderunt, oratus à Nicocreonte Cypriorum rege quis deorum haberetur his verſibus, ſollicitam religionem regis inſtruxit:

Εἰμὶ θεὸς τοῖος δὲ μαθεῖν, οἷον κ' ἐγὼ εἴπω.
Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δέ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' οὔατ' ἐν αἰθέρι κεῖται.
Ὄμμά τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

8 ex

Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu ſacris obſervandiſque diebus,
Magnaque debetur violato pœna caduceo,
Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens
Illius lachrimis, meditataque murmura præſtant
Vt veniam culpæ non abnuat.

Erit ergo, *violatum caduceum*, ipſum numen ſeu ut Aurelius locutus, *geniture præſtes Deus*. *Argenteam* autem *ſerpentem*, *Draconem* ubivis dixit Macrobius. quomodo & in ipſa caducei deſcriptione. Etiam Lycophron Caſſandra: νήσῳ δ' ἐνὶ δράκοντος, nam Cychreum intelligit qui ὄφις dictus, ut docet Stephanus. *Idem.*

7. *Et potentiam capacitatis oſtentat*] Lego *i.e.p. rapacitatis*. Subdit enim: *quia in eum omnia terrena redeunt dum immiſſo calore rapiuntur*. Meurſ. Calathi figura rapacitatem ſideris nulla vel ſubtiliſſima ratione poteſt ſimuláre. Sed quia omnia terrena immiſſo calore rapta in eum redire poſſunt, inde amplitudinem ejus calathi, hoc eſt, capacitatis potentiam oſtentat. Hoc Macrobii eſt. *Gronov.*

8. Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

8 ex his apparet Sarapis & ſolis unam & individuam eſſe naturam. Iſis juncta religione celebratur, quæ eſt vel terra vel natura rerum ſubjacens Soli. hinc eſt quod continuatis uberibus corpus deæ omne denſetur, quia terræ vel rerum naturæ altu nutritur univerſitas.

8. *Ex his apparet Sarapis & ſolis unam eſſe & individuam naturam*] Æliani locus libro de Animalibus 10. cap. 28. lepidus eſt: Μισοῦσι δὲ οἱ αὐτοὶ θεραπευταὶ τοῦ Διὸς τοῦ προειρημένου καὶ τὴν ὄρυγα. Τὸ δὲ αἴτιον, ἀποστραφεὶς πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, τὰ περιττὰ τῆς ἑαυτοῦ τροφῆς ἐκθλίβει, φασὶν Αἰγύπτιοι. id eſt, *Et vero etiam quos modo commemoravi Serapidis colentes, ex eo Orygem oderunt, quod ad Solis exortum converſus, ſicut Ægyptii ferunt, alvum dejiciat.* Nec abſimilia narrat Apollo Orus ἱερογλυφικῶν libro priore. Qui volet, videto. *Pont.*

CAP. XXI.

Adonin, Attinem, Oſirin, & Horum, aliud non eſſe quam Solem. Præterea & duodecim ſigna Zodiaci ad naturam Solis referri.

ADonin quoque Solem eſſe non dubitabitur inſpecta religione Aſſyriorum, apud quos Veneris Architidis & Adonis maxima olim veneratio viguit, quam nunc Phœnices tenent. nam phyſici terræ ſuperius hemiſphærium, cujus partem incolimus, Veneris appellatione coluerunt; inferius vero hemiſphærium terræ Proſerpinam voca-

A*Pud quos Veneris Architidis*] Monuit conjectaneis ad Varronem clariſſimus Scaliger refingendum, *Dercitidis*, detorta nimirum voce à Syriaco *Adardaga*. Sed cauſas qui uberius volet ibidem videto. [Vide Ramirezi Pontocont. cap. 21. & vide Macrobium noſtrum cap. ſeq. 23. Vbi ait: *ſubjungunt eidem deam nomine Adargatim.* Vide denique Miſcel. ſacra N. Fulleri cap. 13. lib. 1. Vide item notas Bongarſii ad Iuſtinum lib. 36, ubi pro *Arathis* leg. *Atharan*, quæ Syrorum ſit dea, etiam *Atargatis* dicta. Strabo 16, & hujus meminiſſe etiam Macrobium putat hoc loco. Seldenus lib de diis Syris cap. 3 Syntag. 2 legit *Aphacidis*. Non enim, inquit, Derceto, non Adargidis aut Ategatis monte Libano colebatur, ſed Venus Aphacitis, à regione cognomine dicta. Zoſimus hiſt. 1. Aphaca locus eſt inter Heliopolim & Byblum, ubi fanum eſt Veneris Aphacitidis. Sed vide, quem dixi, loco citato Seldenum. *Pontan.*

2. *Cir*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

vocaverunt. ergo apud Aſſyrios ſive Phœnicas lugens inducitur dea: quod Sol annuo greſſu per duodecim ſignorum ordinem pergens partem quoque hemiſphærii inferioris ingreditur; quia de duodecim ſignis Zodiaci ſex ſuperiora ſex inferiora cenſentur: & cum eſt in inferioribus & ideo dies breviores facit, lugere creditur dea, tamquam Sole raptu mortis temporalis amiſſo à Proſerpina retento; quam numen terræ inferioris circuli & antipodum diximus. rurſumque Adonin redditum Veneri credi volunt, cum ſol evictis ſex ſignis inferioris ordinis incipit noſtri circuli luſtrare hemiſphærium cum incremento luminis & dierum. ab apro autem tradunt interemptum Adonin, hiemis imaginem in hoc animali fingentes; quod aper hiſpidus & aſper gaudet locis humidis & lutoſis pruinaque contectis, proprieque hiemali fructu paſcitur glande. ergo hiems veluti vulnus eſt ſolis, quæ & lucem ejus nobis minuit & calorem; quod utrumque animantibus accidit morte. Simulacrum hujus deæ in monte Libano fingitur capite obnupto, ſpecie triſti, faciem manu læva intra amictum ſuſtinens, lachrymæ viſione conſpicientium manare creduntur. quæ imago præter quod lugentis eſt, ut diximus, deæ, terræ quoque hiemalis eſt; quo tempore obnupta nubibus ſole viduata ſtupet, fonteſque veluti terræ oculi uberius manant, agrique interim ſuo cultu vidui mæſtam faciem ſui monſtrant. Sed cum ſol emerſit ab inferioribus partibus terræ, vernaliſque æquinoctii tranſgreditur fines augendo diem: tunc eſt & Venus læta & pulcra virent arva ſegetibus, prata herbis, arbores foliis. ideo majores noſtri Aprilem menſem Veneri dicaverunt. Similiter Phryges fabulis & ſacrorum adminiſtrationibus immutatis, 2 circa matrem deum & Attinem eadem intelligi præſtant.

2. *Circa matrem Deum*] Inſcriptum Romæ in ædibus Cardinalis Columnæ ad Palatium majus:

DOMUS ÆTERNA FLAVIÆ
CHRYSIDIS LABERIA
FELICIA SACERDOS
MAXIMA MATRIS DEUM
M. L. *Pont.*

3. *Cujus*

ſtant. quis enim ambigat matrem deum terram haberi? Hæc dea leonibus vehitur, validis impetu atque fervore animalibus; quæ natura cæli eſt, 3 cujus ambitu aër continetur qui vehit terram. Solem vero ſub nomine Attinis ornant fiſtula & virga. fiſtula ordinem ſpiritus inæqualis oſtendit: quia venti, in quibus nulla æqualitas eſt, propriam ſumunt de ſole ſubſtantiam. virga poteſtatem ſolis aſſerit qui cuncta moderatur. præcipuam autem Solis in his ceremoniis verti rationem hinc etiam poteſt colligi; quod ritu eorum catabaſi finita, ſimulationeque luctus peracta, celebratur lætitiæ exordium a. d. octavum Kalendas Aprilis, quem diem Hilaria appellant, quo primum tempore ſol diem longiorem nocte protendit. idem ſub diverſis nominibus religionis effectus eſt apud Ægyptios, cum Iſis Oſirin luget. nec in occulto eſt neque aliud eſſe Oſirin quam Solem, nec Iſin aliud eſſe quam terram, ut diximus, naturamve rerum: eademque ratio quæ circa Adonin & Attinem vertitur in Ægyptia quoque religione luctum & lætitiam vicibus annuæ adminiſtratio-

3. *Cujus ambitu aër continetur, qui vehit terram*] Notabilis hic locus de Telluris aërea vectione; nec præteriit Batavæ juventutis gloria, Douza filius, qui Notis ad Tibullum apte hinc firmavit irriſum imperitis Lucani verſiculum & mentem; *Dum terra fretum terramque levabit Aër.* Sed ipſum vidiſſe operæ erit impenſa. Opinio hæc, ſi ad naturæ potius, quam poëtarum decreta exigatur, ridebitur viris philoſophis. Excuſſiſſe tamen majoribus operis ait in Poëtices libris vir ſcientiæ nullius inſcius Iul. Scal. qui & Philoſtrati prolato loco non diſſimilem de aqua ſententiam veterum referente, cenſuit Lucani, quæ & nos ſupra laudavimus verba, non negligendæ cenſuræ. Imo & Plinius, princeps inter Latinos naturæ myſtes, ait cap. 5. lib. 2. *Hujus* (ſcilicet *aëris*) *vi ſuſpenſam cum quarto aquarum elemento, librari medio ſpatio tellurem.*

Suggeſſit opportune Scriverius Lucretii verſus, unde hæc iſta de Matre Deum, & aërea quoque Terræ libratione; quod & Lucanus, uti & jamjam monuimus, & Claudianus etiam extulerat:

Et qui perpetuo terras ambitque vehitque
Nec premat incumbens oneri, nec ceſſerit aër.

Sed Lucretii, quos dixi, verſus illuſtres ſunt, & digniſſimi adſcriptione:

Hanc veteres Graium docti cecinere poëtæ
Sublimem in curru bijuges agitare leones,
Aëris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque poſſe in terra ſiſtere Terram.

Extant lib. 2. ubi de Deum Matre: Io

4 Hi

niſtrationis alternat: [4] hinc Oſirin Ægyptii, ut ſolem eſſe aſſerant, quotiens hieroglyphicis litteris ſuis exprimere volunt, inſculpunt ſceptrum, [5] inque eo ſpeciem oculi exprimunt, & hoc ſigno Oſirin monſtrant; ſignificantes hunc deum Solem eſſe, regalique poteſtate ſublimem cuncta deſpicere: quia [6] Solem Iovis oculum appellat antiquitas. Apud eoſdem Apollo, qui eſt Sol, Horus vocatur, ex quo & horæ vigintiquatuor, quibus dies noxque conficitur, nomen acceperunt: & [7] quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ vocantur. Idem Ægyptii, volentes ipſius Solis nomine dicare ſimulacrum, figuravere raſo capite, ſed dextra parte crine remanente. ſervatus crinis docet Solem naturæ rerum numquam eſſe in operto. dempti autem capilli reſidente radice monſtrant hoc ſidus etiam tempore quo non viſitur à nobis rurſum emergendi, uti capillos, habere ſubſtantiam. eodem argumento ſignificatur & tempus quo anguſta lux eſt, cum velut abraſis incrementis [8] naturæque manente exſtantia, ad minimum diei ſol pervenit ſpatium; quod veteres appellavere brumale ſolſtitium; brumam

4. *Hinc Oſirim Ægyptii*] Magnus ab Ægyptiis huic idolo honos habitus. Satyrici carmen de eodem capiendum:

Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Invento.

Clamatum autem, uti invenio in Gloſſis vetuſtis, εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν. *Idem.*

5. *Inque eo ſpeciem oculi exprimunt*] Placet Cl. Lipſii inventum, æſtimantis vix aliam notam ſuper impreſſam cruci commiſſæ; ut pote quæ Tau literam referat cum annulo vel anſula ſuperne. Ipſum T. *vitam venturam* interpretati Ægyptii, unde hieroglyphicῶs & appoſite, ut & idem cenſet, Sol adſcriptus qui auctor vitæ. Sed ipſum adiſſe non pigeat Notis ad primum lib. de cruce cap 8. *Idem.*

6. *Solem Iovis oculum appellat antiquitas*] Charphilides Τί ἥλιος; οὐράνιος ὀφθαλμός: *Quid Sol? cæleſtis oculus.* Et apud Heſiodum, Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός. [Vide Laur. Pignorium Menſæ Iſiacæ Expoſitione p. 16, ubi docet ab Euſebio Oſirin multioculum dictum itemque à Diodoro & Plutarcho. *Idem.*

7. *Quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ vocantur*] Obiter Cenſorinum emenda cap. 19. *Eoque ver, æſtatem, autumnum, hyemem,* ὥρους *& annum dici,* &c. Scribo, ὥρας. *Meurſ.*

8. *Naturæque manente extantia.*] Faciendum, *anguſta manente extantia*; indicio Anglicani ſcripti, cui, ut fere ſolet, aſſentitur vetuſte cuſus. *Pont.*

9. *Rurſus*

mam à brevitate dierum cognominantes, id eſt, βραχὺ ἦμαρ. ex quibus latebris vel anguſtiis 9 rurſus emergens ad æſtivum hemiſphærium tanquam enaſcens in augmenta porrigitur; & tunc ad regnum ſuum perveniſſe jam creditur. propterea Ægyptii animal in Zodiaco conſecravere ea cæli parte, qua maxime annuo curſu Sol valido effervet calore; leoniſque inibi ſignum domicilium Solis appellant: quia id animal videtur ex natura Solis ſubſtantiam ducere, 10 primumque impetu & calore præſtat animalia, uti præſtat ſol ſidera; validuſque eſt leo pectore & priore corporis parte, ac degenerat poſterioribus membris. æque ſolis vis prima parte diei ad meridiem increſcit, vel prima parte anni à vere in æſtatem; mox elangueſcens deducitur vel ad occaſum qui diei, vel ad hiemem quæ anni pars videtur eſſe poſterior, idemque oculis patentibus atque igneis cernitur ſemper; ut ſol patenti igneoque oculo terram conſpectu perpetuo atque infatigabili cernit. Nec ſolus leo ſed
11 ſigna quoque univerſa Zodiaci ad naturam Solis jure referuntur,

9. *Rurſus emergens ad æſtivum hemiſphærium tanquam enaſcens in augmentum porrigitur*] Lego, *tanquam renaſcens*. Meurſ.

10. *Primumque impetu & calore præſtat animalia, ut præſtat Sol ſidera*] Leonis indolem eleganter etiam adumbravit Manilius in ejus aſteriſmo, ſed loco tamen necdum ſatis firmato. Vulgatur lib. IIII.

Hoc habet, hoc ſtudium poſtes ornare ſuperbos
Pellibus, & captas domibus configere prædas.
Et purgare metu ſilvas & vivere rapto.

Sed repperit in chirographis vir clariſſimus, *parare metu.* unde & ipſe formandum cenſuit, *purare.* ſed ſcriptum aio Poëtæ, *pacare metu*, convenientiſſime in hoc animal, quod ut dixit Macrobius præſtat cetera. Tyrannus enim dominatorque quodammodo in ſilveſtri illo ac vaſto regno eſt, quem oderunt dum metuunt. Deinde ridet magis *vivere victor*; nam in ſcriptis intelligo eſſe, *victo*, non *rapto*. Plautus, *virtute dixit vos victores vivere*, &c. Denique *Hoc habet*, fuerit, *hoc havet*. Pont.

11. *Signa quoque univerſa Zodiaci ad naturam ſolis*] Nec ſigna ſolum ſidera, ſed & reliqua quoque quæ ſtata Cenſorinus dixit ad mirabile hoc validumque aſtrum referri, Poëtis teſtibus docere non ſit difficile. Quid? Nonne Maro per *Sirium* ſtellam ſolem intellexiſſe dicendus illo verſu,

Iam rapidus torrens ſitientes Sirius Indos
Ardebat cælo.

Et Suidas annotat σείριον à multis exponi τὸν ἥλιον, id eſt, *Sirium ſolem.* Sed ut hoc obiter addam, *Sirius* cum indubie ſit ſtella in lingua Canis lucida va-

feruntur, &, ut ab ariete incipiam, magna illi concordia eſt. nam is per menſes ſex hibernales ſiniſtro incubat lateri, ab æquinoctio verno ſupra dexterum latus: ſicut & Sol ab eodem tempore dexterum hemiſphærium, reliquo ambit ſiniſtrum. 12 Ideo & Hammonem, quem deum Solem occidentem Libyes exiſtimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maxime id animal valet ſicut ſol radiis. nam & apud Græcos ἀπὸ τοῦ κάρα κριός appellatur. Taurum vero ad ſolem referri multiplici ratione Ægyptius cultus oſtendit: vel quia apud Heliopolim taurum Soli conſecratum, 13 quem Neton cognominant, maxime colunt; vel quia bos Apis in civitate Memphi Solis inſtar excipitur; vel quia in oppido Hermunthi magnifico Apollinis templo conſecratum Soli colunt taurum, Pacin cognominantes, inſignem miraculis convenientibus naturæ Solis. nam & per ſingulas horas mutare colores affirmatur, & hirſutus ſetis dicitur in adverſum naſcentibus contra naturam omnium animalium. unde habetur veluti imago Solis in diverſam mundi partem nitentis.

variant tamen auctores cujus proprie dicatur, an videlicet Orionis, an Iſidis, aut denique Cephali. Pollux lib. 5. cap: 5. Icarii canem fuiſſe vult innuere, quod firmandum cenſeo aſſenſu Naſonis. In Nuce;

Quid ſi non aptas ſolem fugientibus (*umbras,*
Finditur Icario cum cane terra, darem. Pont.

12. *Ideo & Hammonem, quem deum ſolem occidentem Libyes exiſtimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maxime id animal valet, ſicut Sol radiis*] Feſtus Pompejus Hammonem cognominatum tradit, quia in arenâ putatur inventus, quæ Græcè ἄμμος dicitur. At propius Hebræi rem explicent, quibus *Hamma* vox *Solem* ac *calorem* diſertè notat. unde & *Cham* ſive *Hham* quoque dictus iiſdem eſt, quod ejus ſcilicet poſteri à ſole uſti nigrique ſint. Quod autem cornibus eundem Hammonem fingi addat, inde eſt, quod orientales populi *cornicari* pro *radiare* ſeu *coruſcare* acceperunt. Unde & Moſi cornua tribuuntur, quod vultus ejus coruſcare ac radiare videretur. *Idem.*

13. *Quem Neton cognominant*] V. c. *Netiron.* Meurſ. Hoc vocabulum Hiſpanicâ linguâ Marti datum ſupra dixit Macrobius, Sed ex Stephani mutatione: nam Mſ. ibi cum editîs. omnibus *Necyn*, quomodo & Ortelius allegar. Camerarius tantum & Stœriana teſtantur in antiquo eſſe *Neton.* Hoc loco MS. cum editione anni 1500. *Neriton.* Aſcenſius, Veſal. Camerar. *Netiron* & plerique ad marginem antiquos habere *Neuton*, quomodo Seldenus in Mſ. ut prædicat, vetuſtiſſimo invenit, cui placet *Mnevin*, quem ſequitur Grotius ad Exodon, & hactenus acquieſco. *Gro.*

14 Gemini autem, qui alternis mortibus vivere creduntur, quid aliud niſi Solem, unum eundemque ſignificant, modo deſcendentem in ima mundi, modo mundi in ſummam altitudinem reſurgentem? Cancer obliquo greſſu quid aliud niſi iter Solis oſtendit, qui viam nunquam rectam ſed per illam ſemper meare ſortitus eſt,

Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo;

maximeque in illo ſigno Sol à curſu ſupero incipit obliquus inferiora jam petere. De leone ſupra jam dictum eſt. Virgo autem, quæ manu ariſtam refert, quid aliud quam δύναμις ἡλιακὴ quæ fructibus curat? & ideo juſtitia creditur; quæ ſola facit naſcentes fructus ad hominum uſus pervenire. Scorpius totus, in quo Libra eſt, naturam Solis imaginatur; qui hieme torpeſcit, & tranſacta hac aculeum rurſus erigit vi ſua nullum naturæ damnum ex hiberno torpore perpeſſa. Sagittarius, qui omnium Zodiaci domiciliorum imus atque poſtremus eſt, ideo ex homine in feram per membra poſteriora degenerat, quaſi poſtremis partibus ſuis à ſuperis in inferna detruſus. ſagittam tamen jacit: quod indicat tunc quoque univerſorum conſtare vitam radio Solis vel ab ima parte venientis. Capricornus ab infernis partibus ad ſupera Solem reducens capræ naturam videtur imitari; 15 quæ dum paſcitur, 16 ab imis partibus prominentium ſemper ſcopulorum alta depoſcit. Aquarius nonne ipſam vim Solis oſtendit? unde enim imber caderet in terras, niſi ſolis calor ad ſupera

14. *Gemini autem qui alternis mortibus*] In ſcripto legebatur, *motibus*. Sed ego non audio. Minutius: *Caſtores alternis moriuntur, ut vivant.* Manilius numeroſe, *Otia & æternam peragunt in morte juventam.* Pont.

15. *Quæ dum paſcitur, ab imis partibus prominentium ſemper ſcopulorum alta depoſcit.*] Bene *depoſcit.* petunt enim altum ſemper paſcendo capræ, & dixit jam idem ante noſter cap. 17. pag. 284. his verbis: *Capræ conſuetudo hæc in paſtu videtur, ut ſemper altum paſcendo petat.* *Petit*, inquit, *altum paſcendo*, id eſt, ut hîc loquitur, *dum paſcitur.* Libri ſi qui *depaſcit* hîc habent pro *depoſcit*, omnino hinc emendandi. Item p. 308. *Quod & terrenum eſſet, & tamen ſemper peteret alta paſcendo.* Idem.

16. *Ab imis partibus prominentium ſemper ſcopulorum alta depoſcit.*] Lego, *ſcopulorum alta depaſcit.* Meurſ.

17. *A qu*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſupera traheret humorem; cujus refuſio pluvialis eſt copia? In ultimo ordine Zodiaci piſces locati ſunt: quos conſecravit Soli non aliqua naturæ ſuæ imitatio, ut cetera, ſed oſtentatio potentiæ ſideris, 17 à quo vita non ſolum aëreis terreniſque animalibus datur, ſed illis quoque quorum converſatio aquis merſa velut à conſpectu ſolis exſulat. tanta eſt vis Solis ut abſtruſa quoque penetrando vivificet.

17. *A quo vita non ſolum aëris terreniſque animalibus datur*] Melius v. c. *aëreis terreniſque*. Idem.

CAP. XXII.

Quod Nemeſis, Pan, (quem vocant Inuum) & Saturnus, aliud non ſint quam Sol.

ET, ut ad Solis multiplicem poteſtatem revolvatur oratio, 1 Nemeſis, quæ contra ſuperbiam colitur, quid aliud eſt quam Solis poteſtas? cujus iſta natura eſt ut fulgentia obſcuret & conſpectui auferat, quæque ſunt in obſcuro illuminet offeratque conſpectui. Pan ipſe, quem vocant Inuum, ſub hoc habitu quo cernitur Solem ſe eſſe prudentioribus permittit intelligi. hunc deum Arcades colunt appellantes τὸν τῆς ὕλης κύριον: non ſilvarum dominum, ſed univerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificari volentes. cujus materiæ vis univerſorum corporum, ſeu illa divina ſeu terrena ſint, componit eſſentiam. ergo Inui cornua barbæque prolixa demiſſio naturam lucis oſtendunt, qua ſol & ambitum cœli ſuperioris illuminat & inferiora colluſtrat. unde Homerus de eo ait;

Ὤρνυθ᾽ ἵν᾽ ἀθανάτοισι φόως φέροι, ἠδὲ βροτοῖσιν.

Quid

NEmeſis, *quæ contra ſuperbiam colitur.*] Diſerte expreſſit Catullus:

Nunc audax cave ſis: preceſque noſtras
Oramus cave deſpuas ocello;
Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te.
Eſt vehemens Dea, lædere hanc caveto.

Eſt enim *audax* hoc loco θρασὺς ex Gloſſario, quomodo neſcio an aliis ſumptum. *Pont.*

2. Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Quid fiſtula vel virga ſignificent ſuperius in habitu Attinis expreſſimus. Quod in capræ pedes deſinit, hæc argumenti ratio eſt; quia materia, quæ in omnem ſubſtantiam Sole diſpenſante porrigitur, divinis de ſe corporibus effectis in terræ finitur elementum. ad hujus igitur extremitatis ſignum pedes hujus animalis electi ſunt, quod & terrenum eſſet & tamen ſemper peteret alta paſcendo; ſicut Sol vel cum radios ſuperne demittit in terras vel cum ſe recolligit in montibus viſitur. Hujus Inui amor & deliciæ ἠχὼ creditur nullius oculis obnoxia: quod ſignificat harmoniam cœli, quæ Soli amica eſt quaſi ſphærarum omnium de quibus naſcitur moderatori; [2] nec tamen poteſt noſtris unquam ſenſibus deprehendi. Saturnus ipſe, qui auctor eſt temporum, & ideo à Grȩcis immutata littera κρόνος quaſi χρόνος vocatur, quid aliud niſi Sol intelligendus eſt? cum tradatur ordo elementorum temporum numeroſitate diſtinctus, luce patefactus, nexus æternitate conductus, viſione diſcretus: quæ omnia actum Solis oſtendunt.

2. *Nec tamen poteſt noſtris*] A Camerario, Veſalienſi, Stoer. ſumſerunt hoc Stephanus cum Pontano. Ms. & priſca editio Veneta τὸ *poteſt* non habent: & agnoſco in eo putidam ſpiſſationem, cum reſpiciat oratio τὸ *ſignificat*: neque enim præcedentia ſola explicant ſecretum ἠχοῦς, ſed & hæc ipſa. Lege: *quod ſignificat harmoniam cœli Soli amicam eſſe, quaſi ſphærarum omnium, de quibus naſcitur, moderatori, nec tamen noſtris unquam ſenſibus deprehendi.* Gronov.

CAP. XXIII.

Jovem quoque, & Aſſyriorum Adad, eundem eſſe quem Solem. Tum & theologorum, & Orphei autoritate oſtendi poſſe, omnes referri ad Solem.

NEc ipſe Jupiter rex deorum Solis naturam videtur excedere: ſed eumdem eſſe Jovem ac Solem claris docetur indiciis. nam cum ait Homerus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ζεὺς γὰρ ἐς ὠκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας
χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα, θεοὶ ἅμα πάντες ἕποντο,
Δωδεκάτῃ δέ τοι αὖθις ἐλεύσεται Οὔλυμπόνδε.

Jovis appellatione Solem intelligi Cornificius ſcribit, ¹ cui unda oceani velut dapes miniſtrat. ideo enim, ſicut & Poſſidonius & Cleanthes affirmant, Solis meatus à plaga quæ uſta dicitur non recedit; quia ſub ipſa currit oceanus, qui terram & ambit & dividit. omnium autem phyſicorum aſſertione conſtat calorem humore nutriri. nam quod ait,

θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο,

ſidera intelliguntur; quæ cum eo ad occaſus ortuſque cotidiano impetu cœli feruntur, eodemque aluntur humore. θεοὺς enim dicunt ſidera & ſtellas, ἀπὸ τοῦ θέειν, id eſt, τρέχειν, quod ſemper in curſu ſint; ἢ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖσθαι. addit poëta,

Δωδεκάτῃ γάρ τοι αὖθις,

non dierum ſed horarum ſignificans numerum, quibus referuntur ad hemiſphærii ſuperioris exortum. Intellectum noſtrũ ducunt in eandem ſententiam etiam de Timæo Platonis hæc verba: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος· τῷ δὲ ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη, μένει γὰρ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. his enim verbis magnum in cælo ducem ſolem vult ſub appellatione Iovis intelligi, alato curru velocitatem ſideris monſtrans. nam, quia in quocunque ſigno fuerit præſtat omnia ſigna & ſidera, ſignorumque præſtites deos, videtur cunctos deos ducatu præire ornando cuncta ordinando-

CVi unda Oceani velut dapes miniſtrat] Anglicanus: *cui undam Oceani*. Sed hac lectione oratio vix ſtat, nec vulgata ſententia. Non ambigo quin ſcripſerit longævus, *cui undam oceanus*. Et hoc eſt quod clarius in Somnium dixit, cap. 10. lib. 2. *Ignem æthereum phyſici tradidere humore nutriri*. Et ſtatim, *ideo Sol ſub Zona cæli peruſta ultro citroque diſcurrit, ut habeat ſubjecti humoris alimoniam*. Pontan.

nandoque; atque ideo velut exercitum ejus ceteros deos ha-
beri per XII. ſignorum partes diſtributos; quia ipſe duo-
decimi ſigni, in quocumque ſigno fuerit locum occupat. no-
men autem dæmonum cum deorum appellatione conjun-
git; aut quia dii ſunt δαήμονες, id eſt, ſcientes futuri, aut,
ut Poſſidonius ſcribit in libris quibus titulus eſt περὶ ἡρώων
καὶ δαιμόνων, quia ex æetherea ſubſtantia parta atque divi-
ſa qualitas illis eſt; ſive ἀπὸ τοῦ δεομένου, id eſt, καιομένου: ſeu
ἀπὸ τοῦ δαιομένου, hoc eſt, μεριζομένου. Quod autem addit
μένει δ᾽ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη, ſignificat quia hæc ſola,
quam terram eſſe accipimus, manet immobilis intra domum
deorum, id eſt, intra mundum, ut ait Euripides;

> Καὶ γαῖα μῆτερ. ἑστίαν δέ σ᾽ οἱ σοφοὶ
> Βροτῶν καλοῦσιν, ἡμένην ἐν αἰθέρι.

hinc quoque oſtenditur quid de Sole & Jove ſit ſentiendum,
cum alibi dicatur;

> Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας.

& alibi:

> Ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

unde utrumque conſtat una poteſtate cenſendum. Aſſyrii
quoq; Solem ſub nomine Jovis, quem Dia Heliopoliten co-
gnominant, maximis ceremoniis celebrant in civitate quæ
Heliopolis nuncupatur. [2] ejus dei ſimulacrum ſumptū eſt de
oppido Ægypti, quod & ipſum Heliopolis appellatur, regnan-
te apud Ægyptios Senemure, ſeu idem Senepos nomine fuit:
perlatumque eſt primum in eam per Opiam legatum Dele-
boris regis Aſſyriorum, ſacerdoteſque Ægyptios, quorum
princeps fuit Partemetis; diuque habitum apud Aſſyrios
poſtea Heliopolim commigravit. Cur ita factum, quaque
ratione Ægypto profectum in hæc loca ubi nunc eſt poſtea
ve-

2. *Ejus diei ſimulacrum ſumptum eſt*] Lego ex vet. cod. *dei*. Meurſ.

venerit, rituque Aſſyrio magis quam Ægyptio colatur dicere ſuperſedi, quia ad præſentem non attinet cauſam. Hunc vero eumdem Jovem Solemque eſſe cum ex ipſo ſacrorum ritu, tum ex habitu dinoſcitur. ſimulacrum enim aureum ſpecie imberbi inſtat dextra elevata cum flagro in aurigæ modum; læva tenet fulmen & ſpicas, quæ cuncta Iovis Soliſque conſociatam potentiam monſtrant. Hujus templi religio etiam divinatione præpollet, quæ ad Apollinis poteſtatem refertur qui idem atque Sol eſt. vehitur enim ſimulacrum dei Heliopolitani ferculo, uti vehuntur in pompa ludorum Circenſium deorum ſimulacra: & ſubeunt plerumque provinciæ proceres raſo capite longi temporis caſtimonia puri; feruntúrque divino ſpiritu, non ſuo arbitrio, ſed quo deus propellit vehentes: ut videmus apud Antium promoveri ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa. Conſulunt hunc deum & abſentes miſſis diplomatibus conſignatis: reſcribitque ordine ad ea quæ conſultatione addita continentur. Sic & imperator Trajanus inituras ex ea provincia Parthiam cum exercitu conſtantiſſimæ religionis hortantibus amicis, qui maxima hujuſce numinis ceperant experimenta, ut de eventu conſuleret rei cœptæ, egit Romano conſilio prius explorando fidem religionis; ne forte fraus ſubeſſet humana: & primum miſit ſignatos codicillos, ad quos ſibi reſcribi vellet. deus juſſit afferri chartam, eamque ſignari puram & mitti, ſtupentibus ſacerdotibus ad ejuſmodi factum. ignorabant quippe condicionem codicillorum. hos cum maxima admiratione Trajanus excepit, quod ipſe quoque puris tabulis cum deo egiſſet. tunc aliis codicillis conſcriptis ſignatiſque conſuluit, an Romam perpetrato bello rediturus eſſet, 3 vitem centurialem deus ex muneribus in æde dedicatis deferri juſſit, diviſamque in partes ſudario condi ac proinde ferri. exitus rei obitu

3. *Vitam centurialem deus*] V. c. *Vitem*. Optime. Clamant ſequentia. *Idem*.

obitu Traiani apparuit oſſibus Romam relatis. nam fragmentis ſpecies reliquiarum, vitis argumento caſus futuri tempus oſtenſum eſt. Et, ne ſermo per ſingulorum nomina deorum vagetur, accipe quid Aſſyrii de Solis potentia opinentur. deo enim, quem ſummum maximumque venerantur, † Adad nomen dederunt. ejus nominis interpretatio ſignificat, *unus*. hunc ergo ut potentiſſimum adorant deum: ſed ſubjungunt eidem deam nomine Adargatin; omnemque poteſtatem cunctarum rerum his duobus attribuunt, Solem terramque intelligentes, nec multitudine nominum enuntiantes diviſam eorum per omnes ſpecies poteſtatem, ſed argumentis, quibus ornantur, ſignificantes multiplicem præſtantiam duplicis numinis. ipſa autem argumenta Solis rationem loquuntur. namque ſimulachrum Adad inſigne cernitur radiis inclinatis. quibus monſtratur vim cæli in radiis eſſe Solis, qui demittuntur in terram. Adargatis ſimulacrum ſurſum verſum reclinatis radiis inſigne eſt; monſtrando radiorum vi ſuperne miſſorum enaſci quæcunque terra progenerat. ſub eodem ſimulacro ſpecies leonum ſunt, eadem ratione terram eſſe monſtrantes qua Phryges finxere matrem deum, id eſt, terram leonibus vehi. Poſtremo potentiam Solis ad omnium poteſtatum ſummitatem referr

indi

4. *Adad nomen dederunt: ejus nominis interpretatio ſignificat unus.*] Significaverit itaque appellatio Dei *unum*, at ipſe Deus Solem. Non diſcriminavit Scaliger pater exercit. CLIII. 4. *Adad*, inquit, *legi olim Solem dictum Perſarum lingua. Ejuſdem nominis in Africa radix eſt*, &c. Jacobus Rævardus libro Variarum tertio, capite decimo, ubi de Heliogabali nomine diſſerit, laudat nummum veterem, cum hac inſcriptione: SACERDOS. DEI. SOLIS. ELAGAB. Unde videndum ait, monente Cl. V. Guidone Laurino, num hoc Macrobii loco pro ADAD, AGAB refingendum ſit. *Adad* Aſſyriis *unum* notaſſe, ſed *Ahad* vel *Elhad* potius ſcribendum, docent me harum ſeu Orientalium linguarum peritiores: tum & confundi ſubinde cum etiam *Badad* vox Orientalibus ſi *ſolus* ſeu *unicus*. ut ita *Adad*, omiſſa perperam primore litera, pro *Bada* hoc loco accepta videatur, poſitaque His adde alia quædam notata Selden cap. 6. Syntagmatis lib. 1. de DIS SY RIS. *Pontan.*

Nomen dederunt] Αδὼδ Philoni Bi bliensi. Sed *Ahad* legendum mon Scaliger in Notis ad Fragmenta ope de Emendat. Tempor. ſubjecta. Ul etiam Syris ipſis *Atergata* deam, qua mox *Adargatin* nuncupat Macrobiu efferri idem obſervat. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

indicant theologi; qui in ſacris hoc breviſſima precatione demonſtrant, dicentes, ἥλιε παντοκράτορ, κόσμου πνεῦμα, κόσμου δύναμις, κόσμου φῶς. Solem eſſe omnia & Orpheüs teſtatur his verſibus:

Κέκλυθι τηλεπόρου δίνης ἑλικαύγεα κύκλον.
Οὐρανίαις στροφάλιγξι περίδρομον αἰὲν ἑλίσσων.
Αγλαὲ ζεῦ Διόνυσε, πάτερ πόντου, πάτερ αἴης,
Ηλιε παγγενέτορ, παναίολε, χρυσοφεγγές.

Cap. XXIV.

De laudibus variaque eruditione Vergilii. Tum de iis quæ ſequentibus libris per ordinem ſunt explicanda.

Hic, cum Prætextatus feciſſet finem loquendi, omnes in eum affixis vultibus admirationem ſtupore prodebant: dein laudare hic memoriam, ille doctrinam, cuncti religionem; affirmantes hunc eſſe unum arcanæ deorum naturæ conſcium, qui ſolus divina & aſſequi animo & eloqui poſſet ingenio. Inter hæc Euangelus, Equidem, inquit, miror potuiſſe tantorum poteſtatem numinum comprehendi. verum, quod Mantuanum noſtrum ad ſingula cum de divinis ſermo eſt teſtem citatis, gratioſius eſt quam ut judicio fieri putetur. an ego credam quod ille cum diceret,

Liber & alma Ceres,

pro Sole & luna, non hoc in alterius poëtæ imitationem poſuit, ita dici audiens, cur tamen diceretur ignorans? niſi forte, ut Græci omnia ſua in immenſum tollunt, nos quoque etiam poëtas noſtros volumus philoſophari: cum ipſe Tullius, qui non minus profeſſus eſt philoſophandi ſtudium quam loquendi, quotiens aut de natura deorum aut de fato aut de divinatione diſputat, gloriam quam oratione conflavit incondita rerum relatione minuat. Tum Symmachus, De Cicerone, Euangele, qui convitiis impenetrabilis eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

poſt videbimus. nunc, quia cum Marone nobis negotium eſt, reſpondeas volo utrum poëtæ hujus opera inſtituendis tantum pueris idonea judices, an alia illis altiora ineſſe fatearis: videris enim mihi ita adhuc Vergilianos habere verſus, qualiter eos pueri magiſtris prælegentibus canebamus. Immo pueri cum eſſemus, Symmache, ſine judicio mirabamur: inſpicere autem vitia nec per magiſtros nec per ætatem licebat; quæ tamen non pudenter quiſquam negabit, cum ipſe confeſſus ſit. qui enim moriens poëma ſuum legavit igni, quid niſi famæ ſuæ vulnera poſteritati ſubtrahenda curavit? nec immerito. erubuit quippe de ſe futura judicia, ſi legeretur petitio deæ precãtis filio arma à marito cui ſoli nupſerat, nec ex eo prolem ſuſcepiſſe ſe noverat; vel ſi mille alia multum pudenda ſeu in verbis modo Græcis modo barbaris, ſeu in ipſa diſpoſitione operis deprehenderentur. Cumque adhuc dicentem omnes exhorruiſſent: ſubtexit Symmachus; Hæc eſt equidem, Euangele, Maronis gloria, ut nullius laudibus creſcat, nullius vituperatione minuatur. verum iſta, quæ proſcindis, defendere quilibet poteſt ex plebeia grammaticorum cohorte; ne Servio noſtro, qui priſcos, ut mea fert opinio, præceptores doctrina præſtat, in excuſandis talibus quæratur injuria. ſed quæro utrum, cum poëtica tibi in tanto poëta diſplicuerit, nervi tamen oratorii qui in eodem validiſſimi ſunt placere videantur. Hæc verba primum Euangeli riſus excepit. deinde ſubjecit: Id hercule reſtat denique ut & oratorem Vergilium renuntietis. nec mirum, cum & ad philoſophos eum ambitus veſter paulo ante provexerit. Si in hac opinione es, inquit Symmachus, ut Maro tibi nihil niſi poëticum ſenſiſſe æſtimetur, licet hoc quoque eidem nomen invideris: audi quid de operis ſui multiplici doctrina ipſe pronunciet. ipſius enim Maronis epiſtola, qua compellat Auguſtum, ita incipit: *Ego verò frequentes à te litteras accipio.* & infrra: *De Ænea quidem meo; ſi mehercule jam dignum auribus haberem tuis, libenter mitterem. ſed tanta inchoa-*

ta

ta res eſt, 1 *ut pæne vitio mentis tantum opus ingreſſus mihi videar* :-*cum præſertim, ut ſcis, alia quoque ſtudia ad id opus multoque potiora impertiar.* Nec his Vergilii verbis copia rerum diſſonat, quam plerique omnes litteratores pedibus illotis prætereunt, tamquam nihil ultra verborum explanationem liceat noſſe grammatico. ita ſibi belli iſti homines certos ſcientiæ fines, & velut quædam pomœria & effata poſuerunt; ultra quæ ſi quis egredi audeat, 2 introſpexiſſe in ædem deę, à qua mares abſterrentur, exiſtimandus ſit. ſed nos, quos craſſa Minerva dedecet, non patiamur abſtruſa eſſe adyta ſacri poëmatis; ſed arcanorum ſenſuum inveſtigato aditu, doctorum cultu celebranda præbeamus recluſa penetralia. & ne videar velle omnia unus amplecti, ſpondeo violentiſſima inventa vel ſenſa rhetoricæ in Vergiliano me opere demonſtraturum. Euſebio autem oratorum eloquentiſſimo non præripio de oratoria apud Maronem arte tractatum; quem & doctrina & docendi uſu melius exſequetur. reliquos omnes qui adeſtis impenſe precatus ſim ut quid veſtrum quiſque præcipuum ſibi annotaverit de Maronis ingenio velut 3 ex ſymbolo conferamus. Mirum in modum alacritatem omnibus qui aderant hæc verba pepererunt. & aſſurgens quiſque in deſiderium alios audiendi, non vidit & ſe in idem munus vocandum. itaque hortatu mutuo concitati in aſſenſum facile ac libenter animati ſunt: intuenteſque omnes Prætextatum orabant ut judicium ſuum primus aperiret,

UT *pæne vitio mentis tantum opus ingreſſus mihi videar.*] Epiſtola Maronis eſt ad Auguſtum, excuſantis operis inchoati moram. Sed aberat à ſcripto, *vitio*. Fallor? an ſcripſerat Maro: *Penuria mentis*? *Penuria* enim, teſte Feſto, *id eſt, quod pene minus ſit quam neceſſe eſt.* Conjecturam tamen quis præſtet? *Pontan.*

2. *Introſpexiſſe in ædem Deæ, à qua mares abſterrentur*] Idem, *exterrentur*, niſi fuerit, *externantur*. *Mares* autem γοικῶς accipio, nam nec beſtias mares intrare fas fuit. Juvenalis:

Illuc, teſticuli ſibi conſcius unde fugit mus,
Intulerit. Idem.

3. *Ex ſymbolo conferamus*] Anglicanus idem, *ſymbola*. *ſymbolum*, item, *ſymbolus* & *ſymbola* indifferenter dici litteratoribus obſervatum eſt. Macrobius iterum pag. 213. *Diem totum doctis fabulis velut ex ſymbola conferendis daturi.* Idem.

4. *In*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

riret, ceteris per ordinem quem caſus ſedendi fecerat ſecuturis. & Vettius: Equidem inter omnia, quibus eminet laus Maronis, hoc aſſiduus lector admiror, quia doctiſſime jus pontificium tamquam hoc profeſſus [4] in multa & varia operis ſui arte ſervavit. [5] &, ſi tantæ diſſertationis ſermo conceſſerit, promitto fore ut Vergilius noſter pontifex maximus aſſeratur. poſt hunc Flavianus, Apud poëtam noſtrū, inquit, tantam ſcientiam juris auguralis invenio, ut, ſi aliarum diſciplinarum doctrina deſtitueretur, hæc illum vel ſola profeſſio ſublimaret. Euſtathius deinde, Maxime, inquit, prædicarem quanta de Græcis cautus & tamquā aliud agens, modo artificii diſſimulatione, modo profeſſa imitatione tranſtulerit; ni me major admiratio de aſtrologia totaque philoſophia teneret, quam parcus & ſobrius operi ſuo nuſquam reprehendendus aſperſit. Furius Albinus alterum fovens Prætextati latus, juxtaque eum Cæcina Albinus ambo vetuſtatis affectationem in Vergilio prædicabant, alter in verſibus, Cæcina in verbis. Avienus, Non aſſumam mihi, ait, ut unam aliquam de Vergilianis virtutibus audeam prædicare; ſed, audiendo quæcumque dicetis ſi quid vel de his mihi videbitur, vel jamdudum legenti adnotandum viſum eſt, opportunius proferam: modo memineritis à Servio noſtro exigendum, ut quicquid obſcurum videbitur, [6] quaſi litteratorum omnium longe maximus palam faciat. His dictis & univerſo cœtui complacitis, Prætextatus cum in ſe converſa omnium ora vidiſſet, Philoſophia, inquit, quod unicum eſt munus deorum & diſciplina diſciplinarum, honoranda eſt anteloquio. unde meminerit Euſtathius primum ſibi

4. *In multa & varia operis ſui arte*] *Parte*, libri vet. *Pontan.*

Aſſurgens quiſque in deſiderium alios audiendi non, &c.] Scriptus iterum, *audienti non invidit*. Verum erit, *audiendi, non invidit*. Et puto mens liquet. *Id.*

5. *Et, ſi tantæ diſſertationis ſermo conceſſerit:*] Idem habet, *ſermo non ceſſerit.* Et recte. *Idem.*

6. *Quaſi litteratorum omnium longe maximus palam faciat.*] Præclarum h[...] de Servio elogium. In Scripto tam[...] erat: *longius maxime palam faciat.* A[...] bigo an fuerit, *linguis maxime p. f.* I[...]

7. [...]

ſibi locum ad diſſerendum omni alia profeſſione cedente conceſſum. huic tu, mi Flaviane, ſuccedes; ut & auditu veſtro recreer, & aliquanto ſilentio inſtaurem vires loquendi. Inter hæc ſervilis moderator obſequii, cui cura vel adolendi Penates, vel ſtruendi penum, & domeſticorum actuum miniſtros regendi, admonet dominum familiam pro ſollemnitate annui moris epulatam. hoc enim feſto religioſæ domus prius famulos inſtructis tamquam ad uſum domini dapibus honorant: & ita demum patribus familias menſæ apparatus novatur. inſinuat igitur præſul famulicii cœnæ tempus & dominos jam vocare. tum Prætextatus: Reſervandus igitur eſt Vergilius noſter ad meliorem partem diei, ut mane novum inſpiciendo per ordinem carmini deſtinemus. nunc hora nos admonet, 7 ut honore veſtro hæc menſa dignetur. Sed & Euſtathius 8 & poſt hunc Symmachus meminerint craſtina diſſertatione ſervari ſibi anteloquii functionem. & Flavianus: Ex placita jam vos lege convenio, ut ſequenti die Penates mei beari ſe tanti cœtus hoſpitio glorientur. His cum omnes aſſenſi eſſent: ad cœnam, alio aliud de his quæ inter ſe contulerant reminiſcente, approbanteque, cũ magna alacritate animi conceſſerunt.

7. *Vt honore veſtro hæc menſa dignetur.*] Αρχαϊσμ. *dignor* paſſive protulit ſecutus Maronem:

Conjugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo.

Imo Plautum potius, qui in re conviviali ſimiliter dixerat, abſque correctoribus fuiſſet, Pſeudolo, Scen. *Quid hoc.*

Ita victu excurato, ita munditiis dignati,

Itaque in loco feſtivo ſumus feſtive accepti.

Ita, inquam, dixerat Accius, & hodieque legeremus ſi per iſtos licuiſſet, quorum opera contaminate vulgatur: *Ita munditiis digni ab.* Et conatus aliquando mederi vir doctus, *ita munditiis digne ab.* At nobis, niſi me ludat amabilis inſania, alluxit hic melior & verior Phœbus. *Idem.*

8. *Et poſt hunc Symmachus*] In repetitione ordinis, quo quiſque in futurum diem de Vergilio diceret, ſummam diſſimilitudinem admittit convivii modimperator: nam cum Flaviano ſecundas partes dediſſet, nunc dat Symmacho; eo indignius, quod progenerum proſocero præponit. Sed talis hic quoque Macrobius in Stephani tabulis patet. Ms. & editi omnes pariter, *Et poſt hunc Nicomachus.* Rectiſſime, id enim fuit nomen Flaviani, qui dicebatur VIRIUS NICOMACHUS FLAVIANUS, ut docemur apud Scriverium ex inſcriptione, cujus fidem hic locus vehementer firmat. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris 1 CONVIVIORUM SECUNDI DIEI SATURNALIORUM.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Qua occaſione de jocis ac dicteriis veterum, ſermo ortus fuerit inter convivas.

HIc ubi modeſtus edendi modus ceſſare fecit caſtimoniam ferculorum, & convivalis lætitia minuſculis poculis oriebatur: Avienus ait; Bene ac ſapienter Maro noſter tumultuoſum ac ſobrium uno eodemque verſu deſcripſit ſub paucorum verborum immutatione convivium. nam ubi ſub apparatu regio procedere ſolet luxus ad ſtrepitum,

Poſtquam prima, inquit, *quies epulis*:

at, cum Heroës caſtigatis dapibus aſſidunt, non reducit quietem, quia nec præceſſit tumultus: ſed inquit;

Poſtquam exempta fames epulis.

Noſtrum hoc convivium, quod & heroïci ſeculi pudicitiam, & noſtri conduxit elegantiam, in quo ſplendor ſobrius & diligens parſimonia, Agathonis convivio, vel poſt magni-

CONviviorum ſecundi Diei] Hæc conviviorum in dies diſcretio Stephani ſolius inventum eſt. SECUNDI hîc DIEI conventum fecit qui revera adhuc PRIMI eſt. Hoc ſi mihi non creditur, credatur vel exodio libri præmiſſi, ubi non diſceſſus indicitur, ſed ad epulas & pocula conceſſus. De cetero ſuo videbimus loco. *Pontanus.*

2. Qu-

magniloquentiam Platonis non componere tantum, ſed nec præferre dubitaverim. nam ipſe rex menſæ nec in moribus Socrate minor, & in Republica philoſopho efficacior. ceteri qui adeſtis eminentiores eſtis ad ſtudia virtutum, quam, ut poëtis comicis & Alcibiadi, 2 qui tantum fuit fortis ad crimina, aliiſque quibus frequens illud convivium fuit, vos quiſquam æſtimet comparandos. Bona verba quæſo, Prætextatus ait, circa reverentiam tantum Socraticæ majeſtatis, nam reliquis qui in illo fuere ſymposio, hæc lumina quis non præponenda conſentiat: ſed quorſum tibi, Aviene, hoc tendit exemplum? Quia ſub illorum, inquit, ſupercilio non defuit qui pſaltriam intromitti peteret, ut puella ex induſtria ſupra naturam mollior, 3 canora dulcedine & ſaltationis lubrico exerceret illecebris philoſophantes. illic hoc fieri tentatum eſt, ut Agathonis victoria celebraretur. nos honorem dei, cujus hoc feſtum eſt, nullo admixtu voluptatis augemus. neque ego ſum neſcius, vos nec triſtitiam 4 nec nubilum vultum in bonis ducere; nec Craſſum illum, quem Cicero, auctore Lucilio, ſemel in vita riſiſſe ſcribit, magnopere mirari. Ad hæc Prætextatus cum diceret, ludicras voluptates nec ſuis Penatibus aſſuetas, nec ante cœtum tam ſerium producendas: excepit Symmachus; Quia

Satur-

2. *Qui tantum fuit fortis ad crimina*] Juvenal. *Solaque libidine fortis*. Et Seneca rhetor. *In iſtis vulſis atque expolitis & nuſquam niſi in libidine viris quærite oratores*. Idem.

3. *Canora dulcedine & ſaltationis lubrico*] Intelligit Gaditanas ſaltationes; molles illas & oppido ſalaces. Iterum Juvenalis Sat. 11.

Forſitan expectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plauſuque probatæ
Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Divitis urticæ.

Et audeo dicere in mentem fuiſſe Macrobio hæc ipſa Satyrici verba. Certe adumbravit quam proxime. *Idem.*

4. *Nec nubilum multum in bonis ducere*] Ita Steph. At Anglicanus & vetuſte omnes cuſi, *nubilum vultum*. & ita reponi fecimus. Alluſum, ut puto, ad iſtud vetus: *Super omnia vultus Acceſſere boni, nec iners pauperque voluntas*. Cyprianus de Lapſis: *Veſte mutatâ, neglecto capillo, vultu nubilo*, &c. *Idem.*

5. *Hæc*

Saturnalibus optimo dierum,

ut ait Veronenſis poëta, nec voluptas nobis ut Stoicis tamquam hoſtis repudianda eſt; nec ut Epicureis ſummum bonum in voluptate ponendum, excogitemus alacritatem laſcivia carentem. &, ni fallor, inveni, ut jocos veterum ac nobilium virorum edecumatos ex multijugis libris relatione mutua proferamus. 5 hæc nobis ſit litterata lætitia & docta cavillatio, 6 vicem planipedis & ſabulonis impudica & prætextata verba jacientis, ad pudorem ac modeſtiam verſus imitata. hæc res & cura & ſtudio digna veteribus viſa eſt. 7 Et jam primum animadverto duos, quos eloquentiſſimos antiqua ætas tulit, comicum Plautum & oratorem Tullium, eos ambos etiam ad jocorum venuſtatem ceteris præſtitiſſe. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut poſt mortem ejus comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen eſſe de jocorum copia noſcerentur. Cicero autem quantum in ea re valuerit quis ignorat, qui vel liberti ejus libros, 8 quos is de jocis patroni compoſuit, quos quidam ipſius

5. *Hæc nobis ſit literata lætitia & docta cavillatio, vicem planipedis*] Tale quoque Priſci ſympoſium, apud Martial.

Quod optimum ſit diſputat convivium
Facunda Priſci pagina:
Et multa dulci, multa ſublimi refert,
Sed cuncta docto pectore.
Quod optimum ſit quæritis convivium?
In quod choraules non venit.

Planipides vero *neaniſcologi* ſunt, ut docet ad illud Juvenalis, *Planipedes audit Fabios*, interpres vetus. Sed videndum num apud interpretem illum legi præſtet, *nealeſchologi*. Illud enim quo magis cogito magis evilet. Certe, qui delicet, optem. *Pontan.*

6. *Vicem planipedis & ſabulonis*] Pro *ſabulonis* legendum putat Theo. Marcilius ad Suetonium, *ſubulonis*. At Salmaſius ad eundem Suetonium, qui Pariſiis excuſus, mavult: *fabulonis*. idque ex Gloſſis Iſidori, in quibus, *Fabulo*, congerro exponitur, item *Fabulo, fabulas componens*. Et *Fabulones, fabularum inventores*. [Verum Feſtus, *Subulo*, inquit, Tuſca eſt dictio, qua ſignificatur tibicen, quod ipſum & Q. Ennius poëta in hoc verſu poſuit: Subulo quondam marinas propter ſtabat aquas. Vide Petrum Crinitum lib. 18. cap. 5. Gloſſarium, *ſubulo* αὐλητής. Poſteriorem hanc emendationem non reſpuat ſententia Priſci, verbis Martialis ſupra poſitis expreſſa, qua ſtatuitur, *optimum eſſe convivium, in quod choraules non venit*. At alteram illam quæ *fabulo* legit, videntur ipſa Macrobii verba ſuadere qui de verbis prætextis & impudicis hic agit; hæc ſcilicet abeſſe præcipue â conviviis debere.] *Idem.*

7. *Et jam primum animadverto duos*] Ineptam reddit orationem immiſſa vox, *jam*, eliminanda fide libri. *Idem.*

8. *Quos is de jocis patroni compoſuit*] Ejuſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ipſius putant eſſe, legere curavit? quis item neſcit conſularem eum ſcurram ab inimicis appellari ſolitum? quod in oratione etiam ſua Vatinius poſuit. Atque ego, ni longum eſſet, referrem, in quibus cauſis cum nocentiſſimos reos tueretur victoriam jocis adeptus ſit. ut ecce, pro L. Flacco; quem repetundarum reum joci opportunitate de manifeſtiſſimis criminibus exemit. is jocus in oratione non exſtat: mihi 9 ex libro Fuſii Bibaculi notus eſt, & inter alia ejus dicta celebratur, ſed in hoc verbum non caſu incidi: volens feci. jocos enim hoc genus veteres noſtri dicta dicebant. teſtis idem Cicero, qui in libro epiſtolarum ad Cornelium Nepotem ſecundo ſic ait; *Itaque noſtri, cum omnia quæ dixiſſemus dicta eſſent, quæ facete & breviter & acute locuti eſſemus,* 10 *ea proprio nomine appellari dicta voluerunt.* hæc Cicero. Novius vero Pomponiuſque jocos 11 non raro dicta nominant: Marcus etiam Cato ille Cenſorius argute jocari ſolitus eſt. horum nos ab invidia muniret auctoritas, etiam ſi noſtris cavillaremur. at, cum veteribus dicta referamus, ipſa utique auctorum dignitate defendimur. Si ergo probatis inventũ: agite; quod cuique de dictis talibus in mentem veniet, viciſſim memoriam noſtram excitando referamus. Placuit univerſis lætitiæ excogitata ſobrietas: & ut Prætextatus incipiendo auctoritatem de exemplo præberet hortati ſunt.

Ejuſmodi antiquitus libelli, *Ineptiæ* inſcripti. Tranquillus de Cajo Meliſſo Grammatico: *Atque ut ipſe tradit, ſexageſimum ætatis annum agens libellus* INEPTIARVM *qui nunc* JOCORUM *inſcribuntur, componere inſtituit; abſolvitque centum & quinquaginta.* Poëtæ illud hinc fortaſſis capiendum;

Turpe eſt difficiles habere nugas,
Et ſtultus labor eſt ineptiarum. Idem.

9. *Ex libro Fuſii Bibaculi*] Macrobius lib. 3. cap. 2. *Valeſii & Fuſii dicti prius, nunc Valerios & Furios dicimus.* Non itaque hic mendum ſed ſcribendi vetus norma. *Idem.*

10. *Ea proprie nomine appellari dicta voluerunt*] Plautus Sticho Sc. ult. Act. 2. *Ibo intro ad libros, & diſcam de dictis melioribus.* [Varro de Ling. Lat. *Hinc appellatum dictum in mimo, ac dictioſus. Hinc in manipulis caſtrenſibus dicta ducibus.* Martial. *Conſuevere jocos veſtri quoque ferre triumphi, Materiam dictis nec pudet eſſe ducem.* Videndæ Animadverſ. Caſauboni ad librum 1 Suetonii cap. 26.] *Idem.*

11. *Non raro dicta nominant*] Nihil id novi, nam jam docuerat ex Cicerone. Sed aliud vult & ſervat liber, in quo: *dicteria.* Varro ὄνος λύρας.

Et orthophallica attulit pſalteria;
Quibus ſonant in Græcia dicteria. Id.

CAP.

CAP. II.

De diverſorum jocis atque dicteriis.

TUm ille: Dictum volo hoſtis referre ſed victi, & cujus memoria inſtaurat Romanorum triumphos. Annibal Karthaginienſis apud regem Antiochum profugus facetiſſime cavillatus eſt. ea cavillatio hujuſcemodi fuit. Oſtendebat Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparaverat: convertebatque exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem. inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumque frenis & ephippiis, monilibus ac phaleris præfulgentem atque ibi rex contemplatione tanti & tam ornati exercitus [1] gloriabundus Annibalem aſpicit; &, Putasne, inquit, ſatis eſſe Romanis hæc omnia? tunc Pœnus eludens ignaviam imbelliamque militum ejus pretioſe armatorum, Plane: inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc, etſi avariſſimi ſunt. Nihil prorſus neque tam lepide neque tam acerbe dici poteſt. Rex de numero exercitus ſui ac de æſtimanda æquiperatione quæſiverat: reſpondit Annibal de præda.

Flavianus ſubjecit: Sacrificium apud veteres fuit, [2] quod vocabatur propter viam. in eo mos erat ut ſi quid ex epulis ſuperfuiſſet [3] igne conſumeretur. hinc Catonis jocus eſt. nam Q. Albidium quendam, qui ſua bona comediſſet, & noviſſime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidiſſet,

GLoriabundus Hannibalem aſpicit] Scriptus, *inſpicit*. Gloſſ. *inſpicit*, ἐπιβλέπει Petron. Arbiter: *anumque inſpicere diligentius cœpi.*

MS. habet *inſpicit*: quam lectionem confirmat Scriverius Martialis ſui loco,

Inſpectum velut emtor aut laniſta.

& aliis. *Pontanus.*

2. *Quod vocabatur propter viam*] Emendavit ex Feſto Turnebus vulgo, *proterviam*. Plautus Rudente Sc. 2. Act. 1. *Propter viam illi ſunt vocati ad prandium*. Videnda ad eum locum editio Taubmanni. Eraſmus in chiliad. ut proverbium adducit, ſed ut vulgo editum, *proterviam fecit*. Unde & perperam nec ſuo ſenſu explicat. *Idem.*

3. *Igne conſumeretur*] Idem Scriptus combu-

ſet, propter viam feciſſe dicebat: quod comeſſe non potuerit, id combuſſiſſe.

Symmachus deinde: Mater M. Bruti Servilia, cum precioſum ære parvo fundum abſtuliſſet à Cæſare, ſubjiciente haſtæ bona civium, non effugit dictum tale Ciceronis: Equidem quo melius emptum ſciatis comparavit Servilia hunc fundum [4] Tertia deducta. Filia autem Serviliæ erat Junia Tertia; eademque C. Caſſii uxor, laſciviente Dictatore tam in matrem quam in puellam. tunc luxuriam ſenis adulteri civitas ſubinde rumoribus jociſque carpebat, ut mala non tantum ſeria forent.

Poſt hunc Cæcina Albinus: Plancus in judicio forte amici cum moleſtum teſtem deſtruere vellet, interrogavit, quia ſutorem ſciebat, quo artificio ſe tueretur: ille urbane reſpondit; gallam ſubigo. ſutorium hoc habetur inſtrumentum; quod non inſicete in adulterii exprobrationem ambiguitate convertit. nam Plancus in Mævia Galla nupta male audiebat.

[5] Secutus eſt Furius Albinum: Poſt Mutinenſem fugam

combureretur. Quæ vox in re ſimili apud Feſtum: *Culina vocatur locus, in quo epulæ in funere comburuntur.* Idem.

4. *Tertia deducta*] Ex ambiguo jocus. *Tertia* aut filia Serviliæ intelligi potuit aut pecuniæ dandæ portio. Deducitur ſive aufertur in emptionibus pars pretii, in re amorum puella. Tibullus: *Vt juveni primum virgo deducta marito.* Quod Naſo imitatus in Faſtis: *Cum primum cupido Venus eſt deducta marito.* Hujus contrarium eſt, *producere*: producebantur enim meretrices. Petron. *Rogavi ut in platanona produceret dominam.* unde Gloſſæ, *produt*, προάγει. Græcæ, προαγωγὸς, πορνοβοσκὸς, *lenocinator.* At *deducere* in iiſdem θέαξ exponitur, quod eſt ſibi vindicare & veluti adoptare. Sed antequam claudo, obnoxium mihi reddam, ſi fors, D. Hieronymum Epiſtola de vitando ſuſpecto contubernio. Vox enim iſta Gloſſarii, πορνοβοσκὸς ibi reſtituenda videatur, ubi editur: *Si autem & tertius ille γηροβόσκος tuus, abire non vult & ſeditiones ac turbas concitat, ſit biga, ſit triga.* Nam & Eraſmus in Scholiis admonet varie eam dictionem in libris adſcriptam; & hanc, quia commodiſſima viſa, reſervatam. At πορνοβοσκὸς ex filo totius epiſtolæ omnino probabilius; & alluſerat quoque ſupra Epiſtola ad Chromatium: *acceſſit huic patellæ (juxta tritum populi ſermone proverbium) dignum operculum, Lupicinus ſacerdos. Lupicinus* enim, ut ego reor, detortum huc vocabulum eſt. *Idem.*

5. *Secutus eſt Furius Albinum.*] Malit idem Scriverius *Albinus.* Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

gam quærentibus quid ageret Antonius, reſpondiſſe familiaris ejus ferebatur: Quod canis in Ægypto: bibit & fugit, quando in illis regionibus conſtat canes raptu crocodilorum exterritos currere & bibere.

Euſtathius deinde: Publius Mucium inprimis malivolum cum vidiſſet ſolito triſtiorem, Aut Mucio, inquit, neſcio quid incommodi acceſſit, aut neſcio cui aliquid boni.

Inde Avienus, [6] Fauſtus Sullæ filius, cum ſoror ejus eodem tempore duos mœchos haberet, Fulvium fullonis filium & Pompejum Maculam, Miror, inquit, ſororem meam habere maculam, cum fullonem habeat.

Hic Euangelus: Apud L. Mallium, qui optimus pictor Romæ habebatur, Servilius Geminus forte cœnabat: cumque filios ejus deformes vidiſſet; non ſimiliter, inquit, Malli fingis & pingis. & Mallius, In tenebris enim fingo, inquit; luce pingo.

Euſebius deinde, Demoſthenes, inquit, excitatus ad Laidis famam, cujus formam tunc Græcia mirabatur, acceſſit, ut & ipſe famoſo amore potiretur. qui, ubi dimidium talentum [7] unius precium noctis audivit, diſceſſit hoc dicto: οὐκ ἀγοράζω τοσούτου μετανοῆσαι.

Inter hæc, cum Servius ordine ſe vocante per verecundiam ſileret, Omnes nos, inquit Euangelus, impudentes grammatice pronuntias, ſi tacere talia vis videri tuitionem pudoris. unde neque tuum nec Diſarii aut Hori ſupercilium liberum erit à ſuperbiæ nota, ni Prætextatum & nos velitis imitari.

Tunc

6 *Fauſtus Sullæ filius.*] *Libertum Sullæ* non filium agnoſcunt Bruſonius Facetiar. lib. 4. cap. 4. Et Lycoſthenes Titul. de adulterio. Idem.

7. *Vnius pretium noctis*] Mos iſte paciſcendi noctes ex Comicis, poëtis, aliiſque notus. Apul. *Cum ipſo de uxoris noctibus paciſcuntur.* Iterum, *Votis nuptialibus pacto jugali pridem deſtinatus.* Sed ut id notum, ita non item Petronium ſic emendandum loco, qui paſſim & corrupte hactenus in hunc modum editus: *Propudor, quemadmodum mulier ſecutuleia, unius noctis tactu omnia vendidit.* Quid enim eſt *unius noctis tactu?* At, *unius noctis pacto*, non conjectura ſed res eſt. *Pont.*

8. Ota-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Tunc Servius, poſtquam magis ſilentium erubeſcendum vidit, ad libertatem ſe ſimilis relationis animavit. Marcus, inquit, [8] Otacilius Pitholaus cum Caninius Revilius uno tantum die conſul fuiſſet, dixit: *Ante flamines, nunc conſules diales fiunt.*

Nec Diſarius ultra exprobrationem taciturnitatis exſpectans, ait: * * * * * *

Poſt hunc Horus quoque, Affero ad vos, inquit, δίστιχον Platonis, quo ille adoleſcens luſerit, cum tragœdiis quoque eadem ætate præluderet:

Τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
Ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Orta ex his lætitia, & omnibus [9] in cenſorium judicium remiſſis, ac retractantibus quæ à ſingulis [10] antiquæ feſtivitatis ſapore prolata ſunt, Symmachus ait: Hos Platonis verſiculos [11] quorum magis vetuſtatem an brevitatem mireris incertum eſt, legiſſe me memini in Latinum tanto latius verſos quanto ſolet noſtra quam Græcorum lingua brevior & anguſtior æſtimari: &, ut opinor, hæc verba ſunt:

Dum ſemihulco ſavio
Meum puellum ſavior:

Dulcem-

8. *Otacilius Pitholaus*] Et ita legendum ex veteri nummo cenſuit ad Tranquillum Torrentius. In aliis eſt *Votacilius*. Exſtat iterum hujus vocabulum apud Suetonium de claris Rhetoribus. At ibi *Lucius* prænomen eſt non *Marcus*: Item *Pilitus* agnomen non *Pitholaus*. *Lucius*, inquit, *Otacilius Pilitus ſerviſſe dicitur, atque etiam hoſtiarius, vetere more, in catena fuiſſe.* Et notandum idem hoc dictum Otacilio hîc tributum, repeti lib. 7. cap. 1. & Ciceroni tribui. *Idem.*

9. *In cenſorium judicium remiſſis*] Non eſt, quod multis exagitemus hoc cenſorium judicium. Vett. omnes *cenſorium riſum*, me diſceptante, admodum blande. Dicere vult convivas poſt hæc dicta in riſum reſolutos, non ineptum illum cachinnum, ſed ut decebat tanta lumina, ponderando eorum ſales, & docte examinantes, in quibus foret excitatius acumen, quod ipſum augebat hilaritatem. *Gronov.*

10. *Antiquæ feſtivitatis ſapore*] Petron. *Adoleſcens quoniam ſermonem habes non publici ſaporis.* Pont.

11. *Quorum magis vetuſtatem an brevitatem mireris incertum eſt*] Ita etiam in v. c. Lego tamen *quorum magis venuſtatem.* Meurſ. Plane nihil eſt in illis, quod vetuſtatem linguæ aut ſimplicitatem redoleat. *Venuſtatem* habet jam Camerar. Veſal. Stœr. *Gronov.*

Dulcemque florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite:
Anima ægra amore & ſaucia
12 *Cucurrit ad labias mihi,*
Rictumque in oris pervium
Et labra pueri mollia
13 *Rimata itiner tranſitus*
Ut tranſiliret nititur.
Tum ſi moræ quid pluſculæ
14 *Fuiſſet in cœtu oſculi,*
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret:
Et mira prorſus res fieret,
Ut ad me fierem mortuus,
15 *Ad puerum ut intus viverem.*

12. *Cucurrit ad labias mihi*] Plautus Sticho: *Refer ad labias tibias.* In Anglicano tamen erat, *ad labiam mihi.* Po.

13. *Rimata itiner tranſitus*] Emenda Agell. lib. 19. cap. 11. ubi male *itineri tranſitus.* Eſt verò *Itiner* nominativus antiquus. Invenio & apud Manilium lib. 1. & Capellam lib. 9. *Meurſ.*

14. *Fuiſſet in cœtu oſculi*] Aliæ editiones: *coïtu oſculi.* Sed dixit Auſonius: *Vbi laſſa libido fœmineos cœtus & non ſua bella laceßit*, ex Lucretio, ut puto, qui lib. 3.

Nil tamen hoc ad nos qui cœtu conjugioque
Corporis atque animæ conſiſtimus uni-
ter apti.

[Q. Curtius lib. IX. *amnium cœtum* ad eandem hanc formam dixit. Verb[a] ejus ſunt: *Cæterum amnium cœtus mari-timis ſimiles fluctus movent.*] Ariſtæne-tus μίξιν appellavit lib. 2. c. 18. Κα[ὶ] ἡ μίξις αὕτη γλυκεῖα γίνεται τῶν ψυ-χῶν. Quod indubie manavit ab ho[c] Petron. *Animarum quoque mixturan[m] facerent.* Pont.

15. *Ad puerum intus viverem*] Au[-] geo unâ voce: *Ad puerum at intus vive-rem.* Ex Agellio. *Meurſ.*

CAP. III.

De jocis M. Tullii Ciceronis.

SEd miror omnes vos joca tacuiſſe Ciceronis, in quibu[s] facundiſſimus, ut in omnibus, fuit. &, ſi videtur, [1] ut ædi[-] tuu[s]

UT *æditus reſponſa numinis ſui prædicat*] Seneca, *Non ſunt ad cœlum elevandæ manus, nec exorandus æditu[us] ut nos ad aures ſimulachri, quaſi mag[is] exa[u-]*

tuus reſponſa numinis ſui prædicat, ita ego quæ memoria ſuggeſſerit refero dicta Ciceronis. Tum omnibus ad audiendum erectis ille ſic incipit:

M. Cicero, cum apud Damaſippum cœnaret, & ille mediocri vino poſito diceret, *Bibite falernum hoc, annorum quadraginta eſt*: *Bene*, inquit, *ætatem fert.*

Idem cum Lentulum [2] generum ſuum exiguæ naturæ hominem longo gladio accinctum vidiſſet, *Quis*, inquit, *generum meum ad gladium alligavit?*

Nec Q. Ciceroni fratri circa ſimilem mordacitatem pepercit. nam cum in ea provincia, quam ille rexerat, vidiſſet clypeatam imaginem ejus ingentibus lineamentis uſque ad pectus ex more pictam (erat autem Quintus ipſe ſtaturæ parvæ) ait, *Frater meus dimidius major eſt quam totus.*

In conſulatu Vatinii, quem paucis diebus geſſit, notabilis Ciceronis urbanitas circumferebatur: *Magnum oſtentum*, inquit, *anno Vatinii factum eſt; quod illo conſule nec bruma, nec ver, nec æſtas, nec autumnus fuit.* Querenti deinde Vatinio quod gravatus eſſet domum [3] ad ſe infirmatum venire reſpondit; *Volui in conſulatu tuo venire: ſed nox me comprehendit.* ulciſci autem ſe Cicero videbatur, ut qui reſpondiſſe ſibi

exaudiri poſſimus, admittat. Prope eſt à te Deus, tecum eſt, intus eſt. Tacit. *internuncium* dixit l. 4. Hiſtoriar Et omnino, ut hinc liquet, legendum ibi ad exemplar Romanum, faciendumque: *Ipſa adyta intrare delectus è propinquis, conſulta reſponſaque ut internuncius numinis portabat*, pro, quod in aliis eſt, *ipſa edita in turre.* Porro Græcis *hierophantæ* hi dicti: & aliquoties uſum ea voce reperio etiam D. Hieronymum: Imo & P. Arbitrum eadem luſiſſe exiſtimem in Trimalcionis conjugem. Nam ille quicquid hæc diceret oraculi vicem cenſebat. Itaque legam in Petron. *Nunc nec quid nec quare in cœlum abiit & Trimalcionis hierophanta eſt. ad ſummam mero meridie ſi dixerit illi tenebras eſſe, credet.* vulgo eſt, *topanta*, & varie mederi conati viri eruditi. Apud Feſtum eſt *halopanta* ſive *holopanta qui omnia mentitur.* Pontanus.

2. *Generum ſuum exiguæ naturæ*] Vult dicere *ſtaturæ*. Interim apud Cæſarem de bello Gal. lib. 6 legas: *eadem eſt fœminæ mariſque natura.* item lib. 5. *Britannia inſula natura triquetra.* Idem.

3. *Ad ſe infirmatum*] Id eſt, ægrotantem. Suetonius in Auguſto: *Infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus eſt.* Plinius lib. 7. Epiſt. 26. *Optimi ſumus, dum infirmi ſumus.* Idem.

ſibi Vatinium meminerat, cum humeris ſe reipublicæ de exſilio reportatum gloriaretur: *Unde ergo tibi varices?*

4 Caninius quoque Revilius, qui uno die, ut jam Servius retulit, conſul fuit, roſtra cum adſcendiſſet pariter honorem iniit conſulatus & ejeravit: quod Cicero omni gaudens occaſione urbanitatis increpuit; [5] λογοθεώρητος *eſt Caninius conſul.* & deinde: *Hoc conſecutus eſt Revilius, ut quæreretur quibus conſulibus conſul fuerit.* dicere præterea non deſtitit: *Vigilantem habemus conſulem Caninium, qui in conſulatu ſuo ſomnum non vidit.*

Pompejus Ciceronis facetiarum impatiens fuit: cujus hæc de eo dicta ferebantur. *Ego vero quem fugiam habeo, quem ſequar non habeo.* ſed & cum ad Pompejum veniſſet, dicentibus eum ſero veniſſe, reſpondit; [6] *Minime ſero veni: nam nihil hic paratum video.* deinde interroganti Pompejo ubi gener ejus Dolabella eſſet reſpondit: *Cum ſocero tuo:* & cum donaſſet Pompejus transfugam civitate Romana, *hominem bellum*, inquit, *Gallis civitatem promittit alienam, qui nobis noſtram non poteſt reddere.* propter quæ merito videbatur

4. *Caninius quoque Revilus*] Ita etiam in v. c. eſt. Lego: *C. q. Revilius,* ut ante, *Marcus*, inquit, *Otacilius Pitholaus, cum Caninius Revilius uno tantum die conſul fuiſſet*, &c. Meurſ.

5. λογοθεώρητος *eſt Caninius*] Paullus Leopardus lib. 3 Emend. cap. 17. legendum putat, ὀλιγωρητέος. quæ vox & contemnendum ſignificat & paucarum horarum conſulem. Quam Leopardi conjecturam quomodo redarguat Joſ. Caſtalio, videre eſt Obſervationum ejus Decade x. cap. x. *Pont.*

6. *Minime ſero veni; nam nihil hic paratum video*] Deliteſcit hic Tullii jocus in voce *Sero.* Magnus tamen Deſiderius in Apophthegmatibus vix eum eruiſſe cenſendus. *Sero* enim, inquit, *venit qui tarde venit, & ſero qui poſt tempus.* At *ſero* in Ciceronis reſponſo non *tarde* notat, ſed ipſum cœnæ tempus ſive veſperam. Apulejus obſervavit lib. 3. *Et convivii cui te ſero deſponderas appropinquantis admonet.* nam præterita veſpera ſive cœna Birrhenæ ad convivium promiſerat. Iterum lib. 1. *Vnde autem ſcio an conventore illo, cum quo ſero deverteras, jugulato, fugæ mandes præſidium.* Martialem ſic quoque capio lib. 7.

Mane veni potius. nam cur te quinta moretur?
Aut cur non ſero Cœciliane venis?

Tangit Cœcilianum, qui ante quintam ad cœnam feſtinaverat: eumque monet, ne moræ tædium incurreret, mane potius adeſſet. Cur enim, inquit, non ipſa veſpernæ hora te ſiſtis? *Pontan.*

7. E'ἀν

tur dixiſſe Pompejus : *Cupio ad hoſtes Cicero tranſeat, ut nos timeat.*

In Cæſarem quoque mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. nam primũ poſt victoriam Cæſaris interrogatus cur in electione partis erraſſet, reſpondit; *Præcinctura me decepit*; jocatus in Cæſarem, qui ita toga præcingebatur, ut trahendo laciniam velut mollis incederet; adeo ut Sulla tanquam providus dixerit Pompejo: *Cave tibi illum puerum male præcinctum.* deinde cum Laberius in fine ludorum anulo honoratus à Cæſare, eveſtigio in quatuordecim ad ſpectandum tranſiit, violato ordine, & cum detrectatus eſt eques Romanus & cum mimus remiſſus : ait Cicero prætereunti Laberio & ſedile quærenti : *Recepiſſem te, niſi anguſte ſederem*, ſimul & illum reſpuens & in novum ſenatum jocatus, cujus numerum Cæſar ſupra fas auxerat. nec impune, reſpondit enim Laberius : *Mirum ſi anguſte ſedes, qui ſoles duabus ſellis ſedere*; exprobrata levitate Ciceroni, qua immerito optimus civis male audiebat.

Idem Cicero alias facilitatem Cæſaris in allegendo ſenatu irriſit palam. nam, cum ab hoſpite ſuo P. Mallio rogaretur ut decurionatum privigno ejus expediret, aſſiſtente frequentia dixit : *Romæ ſi vis habebit : Pompeis difficile eſt.*

Nec intra hæc ejus mordacitas ſtetit. quippe ab Androne quodam Laodiceno ſalutatus, cum cauſam adventus requiſiſſet, comperiſſetque (nam ille ſe legatum de libertate patriæ ad Cæſarem veniſſe reſpondit) ita expreſſit publicam ſervitutem 7 Εὰν ἐπιτύχῃς, καὶ περὶ ἡμῶν πρέσβευσον.

8 Vigebat in eo excedens jocos & ſeria mordacitas, ut hoc

7. Ἐὰν ἐπιτύχῃς περὶ ἡμῶν] Aliter conſpicitur in Camerarii ſeu vetuſtis editionibus : ἐὰν ἐπιτύχῃς καὶ περὶ ἡμᾶς πρέσβευσον. Quod erit; *ſi impetraveris, & pro nobis intercede.* Idem.

8. *Vigebat in eo excedens jocos & ſeria mordacitas*] Hæc Camerarii & Stephani editionis, quam ſumus ſecuti, ſcriptura. At quid denique reliquum, ſi jocos & ſeria ejus dicta exceſſerint? Potius

hoc eſt ex epiſtola ad C. Caſſium dictatoris violatorem; *Vellem idibus Martiis me ad cœnam invitaſſes, profecto reliquiarum nihil fuiſſet, nunc me reliquiæ veſtræ exercent.* idem Cicero de Piſone genero & M. Lepido lepidiſſime cavillatus eſt.

9 Dicente adhuc Symmacho, &, ut videbatur, plura dicturo, intercedens Avienus, ut fieri in ſermonibus convivalibus ſolet, Nec Auguſtus, inquit, Cæſar in hujuſmodi dicacitate quoquam minor, & fortaſſe nec Tullio, &, ſi volentibus vobis erit, aliqua ejus quæ memoria ſuggeſſerit relaturus ſum. & Horus: Permitte Aviene Symmachus explicet de his, quos jam nominaverat: dicta Ciceronis, & opportunius quæ de Auguſto vis referre ſuccedent. Reticente Avieno Symmachus: Cicero, inquam, cum Piſo gener ejus mollius incederet, filia autem concitatius: ait genero; 10 *Ambula tanquam femina*: ait filiæ. *Ambula tanquam vir.* & cum M. Lepidus in ſenatu dixiſſet patribus conſcriptis; *Ego non tanti feciſſem ſimile factum*: Tullius ait: *Ego non tanti feciſſem* ὁμοιόπτωτον. Sed perge Aviene; ne ultra te dicturientem retardem.

CAP.

tius æſtimandum ſerium ſemper aliquid infuiſſe dictis Ciceronis. Et tale præfert ſcriptus: *excedens jocus, & ſeria mordacitas*; quomodo & libri antiquiores. *Pont.* Non tam æſtimandum ſerium ſemper aliquid infuiſſe dictis Ciceronis, quam id vel ex hoc ad Caſſium joco manifeſtari dilucide judicandum, niſi quis forte naſum non habet. Sed non propterea aliquid invertendum in his verbis, per ſe apertiſſimis, modo τὸ *ſeria* pro adjectivo θηλυκῷ, non poſitivo neutro capias: quod quamvis piget, monendum quia non adverterunt. *Excedens jocus* hili non eſt. *Gron.*

9. *Dicente adhuc Symmacho*] Forte *dicenti.* Gronov.

10. *Ambula tamquam femina.*] Videtur ſententia poſcere, ut priori loco, qui Piſonem tangit, legatur, *tanquam vir*; altero vero, qui filiam Tulliam, *tamquam femina.* Niſi fuerit utrobique *ambulas.* Sed prius magis placet, [videturque manifeſta vocis utriuſque tranſpoſitione ſententia inverſa corruptaq;] Piſo autem gener hîc Ciceronis dicitur cum conſtet Dolabellæ Tulliam Ciceronis filiam nuptam fuiſſe. Sed ſciendum, Tulliam Ciceronis tres marito habuiſſe. Primus fuit hic C. Piſo Frugi, cui fuit deſponſa ante reditum Ciceronis ab exilio. Alter Furius Craſſipes, qui eam duxit Cn. Marcellino & P. Philippo Coſs. Tertius P. Corneliu Leutulus Dolabella, cui nupſit cum proconſul eſſet in Cilicia Cicero; & apud eum ex partu deceſſit. Erran Aſconius & Plutarchus, cum duos tan tum Tulliæ maritos referunt, Craſſipe dem non agnoſcentes. *Pont.*

Poſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. IV.

De jocis Auguſti in alios, & aliorum rurſus in ipſum.

ET ille: Auguſtus, inquam, Cæſar affectavit jocos, ſalvo tamen majeſtatis pudoriſque reſpectu; nec ut caderet in ſcurram. Ajacem tragœdiam ſcripſerat, eamdemque quod ſibi diſplicuiſſet deleverat. 1 poſtea Lucius gravis tragœdiarum ſcriptor interrogabat eum quid ageret Ajax ſuus. & ille, *in ſpongiam*, inquit, *incubuit.*

Idem Auguſtus, cum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum modo retraheret, 2 *Putas*, inquit, *te aſſem elephanto dare?*

Idem cum ab eo Pacuvius Taurus congiarium peteret diceretque, jam hoc homines vulgo loqui non parvam ſibi ab illo pecuniam datam: *Sed tu*, inquit, *noli credere.*

Alium præfectura equitum ſummotum & inſuper ſalarium poſtulantem, dicentemque non lucri cauſa dari hoc mihi rogo, ſed ut judicio tuo munus videar impetraſſe, & ita officium depoſuiſſe. hoc dicto repercuſſit: *Tu te accepiſſe apud omnes affirma; & ego dediſſe me non negabo.*

Urbanitas ejuſdem innotuit circa Herennium deditum vitiis

POſtea *Lucius gravis Tragœdiarum ſcriptor*] Iterum ex nummis Torrentius, *L. Itium* hunc nuncupat. Quis autem is Lucius, tam gravis Tragœdiarum ſcriptor fuerit, quærunt docti. I. Rycquius lib. I. Epiſtol. 27. in Vaticano codice Ms. reperiſſe ſe teſtatur: L. GNAVIUS. Quod fortaſſe verum eſſe Tragici nomen putat. Niſi fuerit potius *Lucius Varius* Horatii Virgiliique æqualis ac familiaris. De eo eſt illud Virgilii Eclog. x.

Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinnâ
Digna.

De eodem & Quintilianus lib. 10. c. 1. *Varii Thyeſtes cuilibet Græcorum comparari poteſt.* [Lucanus in Panegyrico ad Piſonem. *Mæcenas Tragico quatientem pulpita geſtu Evexit Varium.*] Pont.

2. *Putas te aſſem elephanto dare*] Eſt apud Suetonium Auguſto cap. 53. Ubi tamen non *aſſem* ſed *ſtipem elephanto porrigere* legitur, & explicat luculente Iſacus Caſaubonus ex Æliani hiſtoria de animalibus & loco Galeni, cur *aſsis* ſeu *ſtipes* elephanto detur, nimirum ut eam acceptam elephas proboſcide inſeſſori ſuo porrigat. Sed ipſum Caſaubonum prolixius vide in Animadverſionibus ſeu Curis ſecundis ad locum Suetonii jam dictum. *Pont.*

3. *Hoc*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

vitiis juvenem, quem cum caſtris excedere juſſiſſet; & ille ſupplex hac deprecatione uteretur: *Quo modo ad patrias ſedes revertar? quid patri meo dicam?* reſpondit, *Dic me tibi diſplicuiſſe.*

Saxo in expeditione percuſſum, ac notabili cicatrice in fronte deformem, nimium tamen ſua opera jactantem, ſic leniter caſtigavit: *At tu cum fugies*, inquit, *numquam poſt te reſpexeris.*

Galbæ, cujus informe gibbo erat corpus, agenti apud ſe cauſam & frequenter dicenti, *Corrige in me ſi quid reprehendis*; reſpondit: *Ego te monere poſſum, corrigere non poſſum.*

Cum multi Severo Caſſio accuſante abſolverentur; & architectus fori Auguſti, exſpectationem operis diu traheret: ita jocatus eſt, *Vellem Caſſius & meum forum accuſet.*

Vettius cum monumentum patris exaraſſet: ait Auguſtus; 3 *Hoc eſt vere monumentum patris colere.*

Cum audiſſet inter 4 pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum: ait; *Melius eſt* 5 *Herodis porcum eſſe quam filium.*

Idem Auguſtus, quia Mæcenatem ſuum noverat eſſe ſtylo remiſſo, molli, & diſſoluto, talem ſe in epiſtolis, quas ad eum ſcribebat, ſæpius exhibebat, & contra caſtigationem loquen-

3. *Hoc eſt vere monumentum patris colere*] Colimus ea quæ veneramur; & colitur ager, cum exaratur. Suſpicatur tamen Eraſmus dixiſſe Cæſarem: *Hoc eſt vere memoriam patris colere.* Quem vide; nec forſan diſplicebit. [Sed diſplicebit, ſi inſpicies locum & verba Chriſti apud Lucam cap. XI ℣ſ. 45. *Væ vobis qui ædificatis monumenta prophetarum, &c.* Ubi *ædificare monumenta* eſt ornare & excolere; quod hic convenit.] *Pont.*

4. *Pueros, quos in Syria Herodes Rex Iudæorum intra bimatum juſſit interfici*] Euangeliſta Matthæus cap. 2. ℣ſ. 16. ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, *à bimatu, & infra.* Macrobius hoc eleganter *intra bimatum* dixiſſe ſatis habuit. Miratur autem Scaliger ad Euſebium p. 163. Auguſto hæc verba excidiſſe, cum ipſe Auguſtus ſententiam capitis in tres filios Herodis judicio ſuo probatam confirmarit. *Idem.*

5. *Herodis porcum eſſe quam filium*] Ælianus XII. Var. 56. Διογένης ὁ Σινωπεὺς ἔλεγε πολλὰ, τὴν ἀμαθίαν καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν Μεγαρέων διαβάλλων, καὶ ἐβούλετο Μεγαρέως ἀνδρὸς κριὸς εἶναι μᾶλλον ἢ υἱός. Hæc à ſe invicem videntur mutuata. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

loquendi, quam alias ille ſcribendo ſervabat, in epiſtola ad Mæcenatem familiari [6] plura in jocos effuſa ſubtexuit: [7] *Vale mel gentium, melcule, ebur ex Etruria, laſer Aretinum, adamas ſupernas, Tiberinum margaritum,* [8] *Cilniorum ſmaragde, jaſpi ſigulorum,* [9] *berylle Porſenæ,* [10] *carbunculum habeas, ἵνα συντέμω πάντα μάλαγμα* mœcharum.

Exceptus eſt à quodam cœna ſatis parca & quaſi quotidiana. nam pæne nulli ſe invitanti negabat. poſt epulum igi-

6. *Plura in jocos effuſa ſubtexuit*] *Effuſus* Caſaubono placet. *Pontan.*

7. *Vale mel gentium, melcule, ebur ex Hetruria*] Idem eſt ad oram Camerarianæ editionis. In Anglicano tamen noſtro, & veteri vulgato conſtanter remanet, *metuelle.* Quod quid ſit, quis facile expediat? Conjecturæ tamen ſi ſit locus, valde veriſimiliter refinxerim: *mi tenelle.* Albinovanus in ejus obitum:

Iam nunc ille tener, tum gravis hoſtis (erat.

Nec aliter Juvenalis Sat. XII.

Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam.

Hæc exaraveram, cum offendi in Adverſariis divinaſſe Turnebum: *Vale mel gentium Meduliæ* vel *Vetuloniæ.* Et vero *Vetuloniæ* non abſimile vero ſit. Caſaubonus tamen ad Suetonium *Meduliæ* retinet; & legit inſuper, *mel gemmeum.* Et ante eum Simeo Boſius, *Mel Centinum & Vejens.* Lector arbitrabitur. *Idem.*

8. *Cilniorum Smaragde*] Penthagathus legendum putat *Ciliniorum Smaragde.* Nam dictus *Cilinius* Mæcenas. Bruſonius lib. 4. cap. 6. Facetiarum legit, *Cillonum ſmaragde.* Cicero contra Saluſtium, *quicquid impudicorum cillonum.* Ridicule autem Anguſtus Mæcenatem vocat *adamantem ſupernatem,* quia nullus ibi reperiatur adamas: ut neque ebur in Hetruria, aut margaritum in Tiberi, ut notat in Theſauro ſuo Geographico Abrah. Ortelius in voce *Infernas.* Idem.

9. *Berylle Porſenæ*] Alluſum ad impenſum ejuſdem in gemmas ſimileſque delitias Lapillorum ſtudium. Nec diſſimulat ipſemet hoc epigrammate ſuper Horatii obitu:

Lugent, ô mea vita, te Smaragdus,
Beryllus quoque; nec nitentes
Nuper, candida Margarita, quæro,
Nec quos Thynica lima perpolivit
Anellos, nec Iaſpios lapillos.

Sed malus & magnus in ſecundo horum verſuum hiatus ſive vitium eſt. Sanabit hoc cui favebit aliquando libri aura. Ergo interim fomenti neſcio quid adportabam; & quis ſcit an ex Apollinis medicinâ?

Lugent, ô mea Vita, te Smaragdus,
Beryllus quoque & ipſe; nec nitentes.

Laudavimus autem hic carmen Mæcenatis, non aſpectis curioſe aliorum ſuper eo vel emendationibus vel cenſuris. Vox enim *Flacce*, quæ ſecundo verſu vulgo inſeritur, ubi nos, *Beryllus quoque & ipſe*, ſuſpecta mihi admodum in Iſidoro. Suffecerat enim dixiſſe, *mea vita.* Sed nos, quia eo omiſſo laudatum invenimus, placuit & nobis conjecturam ponere. Conjecturam dico; nam abſque ſcriptura qui hic veret vir eſto. *Id.*

10. *Carbunculum habeas, ἵνα συντέμω*] Conjectavit Iſ. Caſaubonus, *Carbunculum Italiæ, καὶ ἵνα.* Simeo Boſius licentius, *Carbunculum Tolumnii; habeas, ἵνα συντέμω πάντα, μάλαγμα mœcharum.* Idem.

11. Cum

igitur inops ac ſine ullo apparatu diſcedens, vale dicenti hoc tantum inſuſurravit: *Non putabam me tibi tam familiarem.*

11 Cum de Tyriæ purpuræ, quam emi juſſerat, obſcuritate quereretur, dicente venditore, *Erige altius, & ſuſpice,* his uſus eſt ſalibus; *Quid? ego ut me populus Romanus dicat bene cultum in ſolario ambulaturus ſum?*

12 Nomenclatori ſuo, de cujus oblivione querebatur, dicenti: *Nunquid ad forum mandas? Accipe,* inquit, *commendatitias, quia illic neminem noſti.*

Vatinio in prima ſua ætate eleganter inſultavit. 13 confuſus ille podagra, volebat tamen videri diſcuſſiſſe jam vitium, & mille paſſus ambulare ſe gloriabatur. cui Cæſar, *Non miror,* inquit, *dies aliquanto ſunt longiores.*

Relata ad ſe magnitudine æris alieni, quam quidam eques Romanus dum vixit 14 excedentem ducenties celaverat, culcitam emi cubicularem in ejus auctione ſibi juſſit. & præceptum mirantibus hanc rationem reddidit: *Habenda eſt ad ſomnum culcita, in qua ille, cum tantum deberet, dormire potuit.*

Non eſt intermittendus ſermo ejus, quem Catonis honori dedit. venit forte in domum in qua Cato habitaverat, dein Strabone 15 in adulationem Cæſaris male exiſtimante de

11. *Cum de Tyriæ purpuræ*] Facit ad joci hujus lucem illud Senecæ lib. 1. Nat. Quæſt. *Purpuram Tyriam, quo melior ſaturiorque eſt, eo oportet altius teneas, ut fulgorem ſuum oſtendat.* Idem.

12. *Nomenclatori ſuo*] Non temere, Scriverio cenſente, in ſcriptis reperitur *Nomenculatori.* ſic enim diſerte effert Martialis lib. 10. epigr. 30. in divino Scazonte:

Nomenculator mugilem citat notum.

Eſt & in Inſcriptionibus,

C. Egnatius. C. L. Euripus. Nomenculator.

Quamvis in iiſdem quoque monumentis occurrat non ſemel *Nomenclator.* ita ut utroque modo hoc nomen uſurpatum veteribus videatur. *Pontan.*

13. *Confuſus ille podagra*] Lege: *confiſſus.* Gronovius *contuſus*: ut Iuvenalis: *poſtquam illi juſta podagra contudit articulos.* Ac *confiſſus* eſt à *confindo* & *findo.* Martialis 10. 2. *Marmora Meſſalæ findit caprificus.* Item 9, 94. *Podagra chiragraque ſecatur Cajus.* Atque ita *confiſſus* nihil eſt aliud quam *ſectus.* Pontan.

14. *Excedentem ducenties celaverat*] In editionibus priſcis, *ducenties* LLS. Et ſolent ſic quoque ſeſtertia notare Veteres. Omitti tamen honeſte poteſt. Martialis:

O quanta eſt gula, centies comeſſe! Id

15. *In adulationem Cæſaris male exiſtimante-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

de pervicacia Catonis, ait : *Quiſquis præſentem ſtatum civitatis commutari non volet*, [16] *& civis & vir bonus eſt.* ſatis ſerio & Catonem laudavit, & ſibi, nequis affectaret res novare, conſuluit.

Soleo in Auguſto magis mirari quos pertulit jocos, quam ipſe quos protulit, quia major eſt patientiæ quam facundiæ laus; maxime cum æquanimiter aliqua etiam jocis mordaciora pertulerit. Cujuſdam provincialis jocus aſper innotuit. intraverat Romam ſimillimus Cæſari, & in ſe omnium ora converterat. Auguſtus perduci ad ſe hominem juſſit; viſumque hoc modo interrogavit : *Dic mihi adoleſcens. Fuit aliquando mater tua Romæ?* negavit ille : nec contentus adjecit : *Sed pater meus ſæpe.*

Temporibus triumviralibus Pollio, cum Feſcenninos in eum Auguſtus ſcripſiſſet ait : *At ego taceo. non eſt enim facile in eum ſcribere, qui poteſt proſcribere.*

Curtius eques Romanus deliciis diffluens, cum macrum turdum ſumpſiſſet in convivio Cæſaris, interrogavit an mittere liceret. reſponderat princeps. *Quid ni liceat?* ille per feneſtram ſtatim miſit.

Æs alienum Auguſtus cujuſdam ſenatoris cari ſibi non rogatus exſolverat numerato quadragies. At ille pro gratiarum actione hoc ſolum ei ſcribit; *Mihi nihil.*

Solebat Licinius libertus ejus inchoanti opera patrono magnas pecunias conferre : quem morem ſecutus centum promiſit per libellum, in quo virgulæ ſuperductæ pars ultra pecu-

iſtimante] *Male exiſtimante* valet quod apud Grajos, λοιδωρεῦντος. Quomodo & Seneca de Vita beata, ſub finem; *Nec ille tertius de quo male exiſtimare conſuevimus, voluptatem inertem probat, ſed eam quam ratione efficit firmam ſibi.* Et iterum lib. 3. de Irâ : *Quod homines & periculoſiſſime & liberaliſſime faciunt, de rege ſuo male exiſtimant.* Vide item Ciceronem Epiſtol. lib. 13. Epiſt. ad Servilium. *Idem.*

16. *Et civis & vir bonus eſt*] Hoc de Catone Auguſti judicium exprimere quoque voluit Valerius lib. 2. ſub finem : *Quæ quidem effecit, ut quiſquis egregium & ſanctum virum civemque ſignificare velit, ſub nomine Catonis definiat.* At in hodie vulgatis ſolum eſt : *ut quiſquis ſanctum & egregium civem ſignificare velit.* Sed illud in bonis & vetuſtis membranis invenimus. *Idem.*

17. *Tore-*

pecuniæ defectionem protendebatur vacante infra loco. Cæſar occaſione uſus priori alterum centies ſua manu junxit ſpatio diligenter expleto & affectata litteræ ſimilitudine: geminatamque accepit ſummam diſſimulante liberto. qui poſtea cœpto alio opere leniter factum ſuum Cæſari objecit libello tali dato; *Confero tibi, domine, ad novi operis impenſam quod videbitur.*

Mira etiam cenſoris Auguſti & laudata patientia. corripiebatur eques Romanus à principe tamquam minuiſſet facultates ſuas. at ille ſe multiplicaſſe coram probavit. mox idem ſubjecit quod ad contrahendum matrimonium legibus non paruiſſet. ille uxorem ſibi & tres eſſe liberos dixit. tunc adjecit; *poſthac Cæſar, cum de honeſtis hominibus inquiris, honeſtis mandato.*

Etiam militis non libertatem tantum ſed & temeritatem tulit. in quadam villa inquietas noctes agebat rumpente ſomnum ejus crebro noctuæ cantu. prendendam curavit noctuam. miles aucupii peritus & ſpe ingentis præmii pertulit. laudato imperator mille nummos dari juſſit. ille auſus eſt dicere, *Malo vivat*; avemque dimiſit. quis non miratus eſt non offenſo Cæſare abiſſe militem contumacem?

Veteranus, cum die ſibi dicto periclitaretur, acceſſit in publico ad Cæſarem; rogavitque ut ſibi adeſſet. ille advocatum, quem ex comitatu ſuo elegerat ſine mora dedit; commendavitque ei litigatorem. exclamavit ingenti voce veteranus: *At non ego Cæſar periclitante te Actiaco bello vicarium quæſivi; ſed pro te ipſe pugnavi*; detexitque impreſſas cicatrices. erubuit Cæſar venitque in advocationem; ut qui vereretur non ſuperbus tantum ſed etiam ingratus videri.

Delectatus inter cœnam erat ſymphoniacis 17 Toroni Flacc

17. *Toronii Flacci mangonis*] *Thoranium* appellat Tranquillus Auguſto. Item Plinius lib. 7. cap. 12. Et eum imitatus Solinus cap. 5. Sed Solini verba operæ erit adſcribere, ut inſigni loco turpe erratum eradam: *Deniq cum Antonio jam Triumviro Thoranius quidam eximios forma pueros velut geminos, trecentis* (*ducẽtis* eſt in Plinio) *ſeſtertiis vendidiſſet, quorum alteru*

Flacci mangonis, atque eos frumento donaverat; cum in alia acroamata fuiſſet nummis liberalis: eoſdemque poſtea Toronius æque inter cœnam quærenti Cæſari ſic excuſavit: 18 *Ad molas ſunt.*

Sublimis Actiaca victoria revertebatur, occurrit ei inter gratulantes corvum tenens, quem inſtituerat hæc dicere: *Have. Cæſar. victor. imperator.* Miratus Cæſar officioſam avem viginti milibus nummorum emit. ſocius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate pervenerat, affirmavit Cæſari habere illum & alium corvum; quem ut afferre cogeretur rogavit. allatus verba quæ didicerat expreſſit: *Have. victor. imperator. Antoni.* nihil exaſperatus ſatis duxit jubere illum dividere donativum cum contubernali. ſalutatus ſimiliter à pſitaco emi eum juſſit. idem miratus in pica hanc quoque redemit. exemplum ſutorem pauperem ſolicitavit ut corvum inſtitueret ad parem ſalutationem; qui impendio exhauſtus, ſæpe ad avem non reſpondentem dicere ſolebat, *opera & impenſa periit.* aliquando tamen corvus cœpit dicere dictatam ſalutationem. Hac audita dum tranſit Auguſtus reſpondit: 19 *Satis domi ſalutatorum talium habeo.* ſuperfuit corvo memoria ut & illa, quibus dominum querentem ſolebat audire, ſubtexeret: *Opera & impenſa periit.* ad quod Cæſar riſit; emique avem juſſit quanti nullam adhuc emerat.

Sole-

de tranſalpina Gallia, alterum ex Aſia comparaverat; adeoque una res viderentur, niſi ſolus ſermo fidem panderet. Cui enim non diſpliceat dictio, *adeoque una res.* Et adde quod id ſententiæ Solini minime ſatisfaciat, cum formatio extra litem unius rei & fili fuerit, natio tantum, de qua controvertebatut, diſparata. Scripturam itaque conſuluimus quæ referebat, *adeoque ut una res vid.* Meo periculo refinge, *adeoque ut uterini viderentur.* Plinius habet, *eodem utero editis.* Sed ad rem. *Idem.*

18. *Ad molas ſunt*] *Frumentarias* videlicet. Dicit autem id indignatus Auguſto Thoranius, quod pueros ſymphoniacos quaſi molarum curatores frumento donaverat. Luſerat non abſimiliter ad Atticum Tullius, *ut Rhodi videretur molis potius quam Moloni operam dediſſe.* Idem.

19. *Satis domi ſalutatorum talium habeo*] Aberat à Scripto: *habeo.* Nec male. commendat enim dicteria arguta illa brevitas. *Idem.*

Solebat deſcendenti à palatio Cæſari honorificum aliquod epigramma porrigere Græculus. id cum fruſtra ſæpe feciſſet; rurſumque eum idem facturum vidiſſet Auguſtus, brevi [20] ſua manu in charta exaravit Græcum epigramma; pergenti deinde ad ſe obviam miſit. ille legendo laudare; mirari tam voce quam vultu: cumque acceſſiſſet ad ſellam; demiſſa in pauperem fundam manu paucos denarios protulit quos principi daret. adjectus hic ſermo: νὴ τὴν σὴν τύχην, σεβαστὲ, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδουν. ſecuto omnium riſu diſpenſatorem Cæſar vocavit, & [21] ſeſtertia centum millia numerare Græculo juſſit.

20. *Brevi ſua manu*] Ms. *brevi manu ſua in charta exaravit*, &c. Quem locum ſi illuſtrare poſſent Ulpiani verba videndum, quæ habentur D lib. 23. Tit. 3. l. 43. iſta ſcilicet: *Niſi forte ſi accepto tulit, ut velit mulieri in totum donatum. Tunc enim credendum eſt, brevi manu acceptum à muliere & marito datum.* [Quibus in verbis ut & Macrobii legi poſſe exiſtimo *breve m. ſ. i. c.e. G. epigr.* ut breve ſit ſubſtantivum; unde noſtrum, quod uſurpamus, pro epiſtola, *brieff*, fluxerit. Iſidori gloſſæ: *brevigerulus, qui breve gerit.* Nos diceremus *een briefdrager*. Eſt in Vopiſco in vita Bonoſi; *Brevis munerum* fuit, pro, index munerum. Idem Vopiſcus in Aureliano: *brevem nominum conſcripſit.* Ut ita *Breve* & *Brevis* utrumque ſubſtantive ſumatur. Nam quod Vopiſcus *brevis*, Iſidorus *breve* dixit. Seneca appellat *indicem* epiſt. 39. lib. 5. *Sume in manus indicem philoſophorum.* Idem.] Hæc nos bona fide ex Iſaacii chirographo repræſentamus. Scilicet dum Stephano nimium credulus, reliquos editores (à quibus omnibus expreſſum olim *breve* adjectivum) penitus ejurat; dum non conſiderat, quid JCtis dicatur *brevi manu fieri*, ſic vara vibiam ſecuta eſt. Nos, lector, tuum judicium appellamus. *Gronov.*

21. *Et ſeſtertia centum millia numerare Græculo juſſit*] Liberalitatem hanc ſuam nec ignorari voluit ipſe Cæſar. Exſtat in Epiſtola ejus ad Tiberium: *Ego perdidi viginti millia nummum, meo nomine; ſed cum effuſe in luſu liberalis fuiſſem, ut ſoleo plerumque. Nam ſi quas manus remiſi cuique, exegiſſem, aut retinuiſſem quod cuique donavi, viciſſem vel quinquaginta millia. Sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cæleſtem gloriam efferet.* Pont. Vitium eſt Latini ſermonis. lege, *ſeſtertium mille*, vel ſi illud nimium eſt, *ſeſtertios centum*, ut monuit pater lib. 1. Pec. Vet. cap. 4 *Gronov.*

CAP. V.

Super jocis ac moribus Juliæ, Auguſti filiæ.

VUltis aliqua & filiæ ejus Juliæ dicta referamus? ſed ſi garrulus non putabor volo de moribus feminæ pauc præ

præmittere, ni quiſquam veſtrum habeat ſeria & diſcenda quæ proferat. hortantibuſque omnibus ut cœpto inſiſteret, ita de Julia orſus eſt. Annum agebat triceſimum octavum, & tempus ætatis, ſi mens ſana ſupereſſet, vergentis in ſenium: ſed indulgentia tam fortunæ quam patris abutebatur; cum alioquin litterarum amor multaque eruditio, 1 quod in illa domo facile erat, 2 præterea mitis humanitas minimeque ſævus animus ingentem feminæ gratiam conciliarent, mirantibus qui vitia noſcebant tantam pariter diverſitatem. non ſemel præceperat pater, temperato tamen inter indulgentiam gravitatemque ſermone, moderaretur profuſos cultus perſpicuoſque comitatus. idem cum ad nepotum turbam ſimilitudinemque reſpexerat, qua repræſentabatur Agrippa, dubitare pudicitiam filiæ erubeſcebat. inde blandiebatur ſibi Auguſtus lætum in filia animum uſque ad ſpeciem procacitatis ſed reatu liberum; & talem fuiſſe apud majores Claudiam credere audebat. itaque inter amicos dixit duas ſe habere filias delicatas, quas neceſſe haberet ferre, rempublicam & Juliam.

Venerat ad eum licentiore habitu; & oculos offenderat patris tacentis. mutavit cultus ſui poſtera die morem, & lætum patrem affectata ſeveritate complexa eſt. at ille, qui

pridie

QVod in illa domo facile erat.*] Notat Camerarius alias legi, *quæ in illa eſſet.* Ego lectionem quam poſui, probo & explico ex Suetonio: *Filiam* (inquit, de Auguſti familia & domo loquens) *& neptem ita inſtituit ut etiam lanificio aſſuefaceret, vetaretque loqui aut agere quidquam niſi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur.* Quod ſumptũ indubie à Lacedæmoniis: Plutarchus Lycurgo: εἰθίζοντο μηδέποτε χρῆσθαι τῷ λόγῳ παρέργως, μηδὲ ἀφιέναι φωνὴν ἥτις οὐκ ἀμωσγέπως ἔχει θεωρίας ἀξίαν διάνοιαν. id eſt: *Aſſuefiebant (pueri) ut non niſi in tempore loquerentur; neque vocem emitterent, quin aliquam utique ſententiam complecteretur notatu dignam* Pont.

2. *Præterea mitis humanitas, minimeque ſævus animus*] Dictio *ſævus* parum videtur hic apta. Satis ſævitiæ notam excuſat & adimit illud, *præterea mitis humanitas.* Arbitror fuiſſe voce veteri *minimeque ſcævus animus.* Agellius; *ſcævus profecto & cæcus animi forem, ſi cum haberem tui copiam, iſſem magis ad alium quam ad te.* Nam *Scævus* hic non tam ſiniſtri & mali ominis intelligitur quam Graja forma, δεινὸς καὶ χαλεπός. Ariſtophanes in Nebulis: οὐκ εἶδον ἄνδρα ἄγροικον οὐδένα, οὐδ' ἄπορον, οὐδὲ σκαιόν. *Idem.*

3. *Avero*

pridie dolorem ſuum continuerat, gaudium continere non potuit: &, *Quantum hic*, ait, *in filia Auguſti probabilior eſt cultus?* non defuit patrocinio ſuo Julia his verbis: *Hodie enim me patris oculis ornavi, heri viri.*

Notum & illud. 3 Averterant in ſe populum in ſpectaculo gladiatorum Livia & Julia, comitatus diſſimilitudine. quippe, cingentibus Liviam gravibus viris, hæc juventutis & quidem luxurioſæ grege circumſidebatur. Admonuit pater ſcripto, Videret quantum inter duas principes feminas intereſſet. eleganter illa reſcripſit; *Et hi mecum ſenes fient.*

Eadem Julia mature habere cœperat canos, quos legere ſecrete ſolebat. ſubitus interventus patris aliquando oppreſſit ornatrices. diſſimulavit Auguſtus deprehenſis 4 ſuper veſtem ejus canis; & aliis ſermonibus tempore extracto induxit ætatis mentionem; interrogavitque filiam utrum poſt aliquot annos cana eſſe mallet an calva: &; cum illa reſpondiſſet, *Ego, pater, cana eſſe malo*; ſic illi mendacium objecit: *Quid ergo iſtæ te calvam tam cito faciunt?*

Item cum gravem amicum audiſſet Julia ſuadentem melius facturam ſi ſe compoſuiſſet ad exemplar paternæ frugalitatis, ait; *ille obliviſcitur Cæſarem ſe eſſe. ego memini me Cæſaris filiam.*

Cumque conſcii flagitiorum mirarentur quo modo ſimiles Agrippæ filios pareret, quæ tam vulgo poteſtatem ſui corporis faceret: ait; 5 *Numquam enim niſi navi plena tollo vectorem.*

Simi-

3. *Averterant in ſe*] Scribe *converterant* ex aliis editionibus vel *adverterant*. Gronov.

4. *Super veſtem ejus*] In Ms. erat, *earum*; ſcilicet ornatricum. Præceſſit enim ornatricum vocabulum. *Pont.*

5 *Numquam enim niſi plenâ navi tollo vectorem*] Caſpar Barthius, vir ut multæ doctrinæ ita laboris indefeſſi, in eo, quem edidit nuper Adverſariorum cap. 6. lib. 37. Commentario, variâ aliâs eruditionis fruge ſparſim diſtincto refertoque, probare mihi haudquaquam poteſt, eam eſſe verborum horum ſententiam, ut *vector*, licet ea ambigua vox ſit, & modo eum, qui vehit, modo qui vehitur, ſignificans, hîc navarchum notet: Quaſique dictum voluerit

Simile dictum Populiæ Marci filiæ. quæ miranti cuidam quid eſſet quapropter aliæ beſtiæ numquam marem deſiderarent niſi cum prægnantes vellent fieri, reſpondit; *Beſtiæ enim ſunt.*

luerit Julia, ſe non admittere eum, qui pater eſſet futurus, niſi prius alieno congreſſu ſatiatâ libidine; cum omnino contrarium velit, ſe nimirum non niſi *plena navi*, id eſt, utero jam ex mariti congreſſione impleto clauſoque, &, ut loquitur Hippocrates, ubi in ventre habuerit, recipere adulterum; quem nomine *vectoris* intelligit, ut eum ſcilicet, ex marito, ut dictum, jam imprægnata impletaque, velut de viâ & cauſâ voluptatis, ut ſuperpondium admittat, prole, inquam, intra uteri monetam jam conceptâ formatâque: ut ita paſſivi exinde cum adulteris luſus ac palæſtræ nihil impediant, quo minus fœtus parenti, ex quo conceptus ſit, reſpondeat; quod ante eam ex marito conceptionem haud tuto fieri, rerum illarum naturæque gnarus, nemo non concedat. Julia itaque cum ſe non niſi *plenâ navi tollere vectorem* dicat, nihil vult aliud, quam ſe non niſi gravidâ ex legitimo marito ac prolis parente alios admittere. *Navim* autem pro horto muliebri metaphorice accipi inque obſcænis haberi liquet ex Plauti Menæchmis Scena, *Sine fores*, & alibi. Videndus etiam Juſtus Lipſius Epiſtol. Quæſt. lib. 5. Epiſtol. 3. Et maxime Andreas Laurentius lib. 8. hiſtoriæ Anatomicæ quæſt. 22. ubi cauſas adducit, cur bruta gravida marem non admittant, ut, inter homines, mulier. *Idem.*

CAP. VI.

Rurſus de virorum jocis, argutiſque reſponſis.

SEd ut à feminis ad viros & à laſcivis jocis ad honeſtos revertar, [1] Caſcellius juriſconſultus urbanitatis miræ libertatiſque habebatur, præcipue tamen is jocus ejus innotuit: Lapidatus à populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat ut ædiles edicerent ne quis in harenam niſi pomum miſiſſe vellet. forte his diebus Caſcellius conſultus à quodam an nux pinea pomum eſſet, reſpondit; *Si in Vatinium miſſurus es, pomum eſt.*

[2] Mercatori deinde quemadmodum cum ſocio navim divideret

CAſcellius juris conſultus*] Editiones vetuſtæ omnes, *Caſellius*. Pon. *Caſcellius juriſconſultus urbanitatis, &c.*]V.c. *Cæcilius*. Recte. Sextum Cæcilium J. C. cum Favorino ſuper XII. tabb. legibus differentem laudat Agellius lib. 20. cap. 1. Poſtea quoque: *Forte his diebus Caſcellius conſultus à quodam.* Iterum lege, *Cæcilius*. Meurſ.

2. *Mercatori deinde*] Oldendorpius

videret interroganti reſpondiſſe traditur: *Navim ſi dividis; nec tu nec ſocius habebitis.*

In Galbam eloquentia clarum, ſed quem habitus, ut ſupra dixi, corporis deſtruebat, M. Lollii vox circumferebatur: *Ingenium Galbæ male habitat.*

In eundem Galbam Orbilius grammaticus acerbius irriſit. Prodierat Orbilius in reum teſtis: quem Galba ut confunderet diſſimulata profeſſione ejus interrogavit *Quod artificium facis*? reſpondit: *In ſole gibbos ſoleo fricare.*

L. Cæcilius, cum C. Cæſar aliis qui ſecum pila luſitabant centena ſeſtertia, illi uni quinquaginta dari juſſiſſet, *Quid? ego*, inquit, [3] *una manu ludo, & non duabus ut plus habere poßim?*

Cum iratus eſſe P. Clodius D. Laberio diceretur, quod ei mimum petenti non dediſſet, *Quid amplius*, inquit, *mihi facturus es, niſi ut Dyrrhachium eam & redeam*? alludens ad Ciceronis exſilium.

ad Pomponium ita citat: *Conſulenti cuidam mercatori ac inter alia dicenti: Navem ſe cum ſocio dividere velle: Perdes*, inquit, [1] *ſciilcet*; *jocatus quod navis per diviſionem ſectæ nullus ſit uſus.* Pont.

3. *Vna manu ludo, & non duabus, ut plus habere poßim*] Venuſtius & brevius in Anglicano: *Quid? ego una manu ludam?* Et frangunt profecto reliqua illa & veluti elumbant dicti leporem. *Id.*

CAP. VII.

De ſententiis ac dictis Laberii & Publii, mimographorum: deque Pylade ac Hyla, hiſtrionibus.

SEd quia & paulo ante Aurelius Symmachus & ego nunc Laberii fecimus mentionem, ſi aliqua hujus atque Publii dicta referemus, videbimur & adhibendi convivio mimos vitaſſe laſciviam, & tamen celebritatem, quam cum aſſunt illi [1] excitare pollicentur, imitari. Laberium aſperæ libertatis equitem Romanum Cæſar quingentis millibus invitavit, ut prodiret in ſcenam, & ipſe ageret mimos quos ſcripti-

1. *Excitare pollicentur, imitari*] Præoptem, *imitati.* Pont.

2. Erg

ſcriptitabat. ſed poteſtas non ſolum ſi invitet ſed etſi ſupplicet cogit. unde ſe & Laberius à Cæſare coactum in prologo teſtatur his verſibus:

Neceßitas, cujus curſus tranſverſi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quò me detruſit pæne extremis ſenſibus?
Quem nulla ambitio, nulla umquam largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla auctoritas
Movere potuit in juventa de ſtatu;
Ecce in ſenecta ut facile labeſecit loco
Viri excellentis mente clemente edita
Submiſſa placide blandiloquens oratio?
Etenim ipſi di negare cui nihil potuerunt,
Hominem me denegare quis poſſet pati?
2 *Ergo bis tricenis annis actis ſine nota*
3 *Eques Romanus Lare egreſſus meo*
Domum revertar mimus. nimirum hoc die
Uno plus vixi mihi quam vivendum fuit.
4 *Fortuna immoderata in bono æque atque in malo,*
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere,
Cur cum vigebam membris præviridantibus,
Satis facere populo & tali cum poteram viro,
5 *Non flexibilem me concurvaſti ut carperes?* Voſſii Inſt. Or. l. 4 c. 11. n. 2.

Nunc

2. *Ergo bis tricenis annis*] Male; melius v. c. *Ego b. t.* Meurſ.

3. *Eques Romanus Lare egreſſus meo*] Scribo, *E R. Lare d e. m.* metri cauſſâ. *Idem.*

4. *Fortuna immoderata in bono æque atque in malo.*] Laberii verſus eſt: ſed libri fide deleo *æque.* Libenter enim & crebro ſic veteres. In Priapæis, *Quæ ſucco caret, atque petra pumex.* Et Valerius ita refingendus lib. 5. cap. 1. *Affirmantes ſe atque illas virilis concubitus expertes futuras.* Nam, *æque ſe* quomodo excuditur, in MSS. quos evolvi, non legitur. Cæterum ſuper Laberii iſtis verſibus, & Agellius aliquid evulgaverat cap. 15. libri octavi. quod & ejus hodie ſoli indices ſuperſtites loquuntur. *Pont.*

5. *Non flexibilem me concurvaſti, ut carperes*] Jani Gulielmii conjectura animo meo verum eſt; *ut paceres. Pacere* pangere eſt, doctore Feſto. Sciunt autem res ruſticas callentes, tenerarum arborum ramos decerpi aut curvari, ut pangantur novæ. Et tale in ſe debuiſſe

 fieri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Nunc me quò dejicis? 6 *quid ad ſcenam aſſero:*
Decorem formæ, an dignitatem corporis,
Animi virtutem, an vocis jocundæ ſonum?
7 *Ut hedera ſerpens vires arboreas necat;*
Ita me vetuſtas amplexu annorum enecat.
8 *Sepulcri ſimilis nihil niſi nomen retineo.*

In ipſa quoque actione ſubinde ſe qua poterat ulciſcebatur inducto habitu Syri, qui velut flagris cæſus prærripientique ſe ſimilis exclamabat:

Porro Quirites! libertatem perdimus.

& paulo poſt adjecit:

Neceſſe eſt multos timeat quem multi timent.

quo dicto univerſitas populi ad ſolum Cæſarem oculos & ora convertit notantes impotentiam ejus hac dicacitate lapidatam. ob hæc in Publium vertit favorem. is Publius natione Syrus, cum puer ad patronum domini eſſet adductus, promeruit eum non minus ſalibus & ingenio quam forma, nam forte cum ille ſervum ſuum hydropicum jacentem in area vidiſſet, increpuiſſetque quid in Sole faceret; reſpondit *Aquam calefacit.* joculari deinde ſuper cœna exorta quæſtione quodnam eſſet moleſtum otium, aliud alio opinante, ille *Podagrici pedes* dixit. ob hæc & alia manumiſſus & majore cura eruditus, cum mimos componeret, ingentique aſſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet, productus Romæ per Cæſaris ludos omnes qui tunc ſcripta & operas ſuas in ſcenam locaverant provocavit, ut ſinguli ſecum poſita invicem

fieri ait Laberius, dum ad' leſcentia mollis & flexibilis eſſet N..n nunc, inquit, cur dejicior, hoc eſt in humum & ſcenam è dignitate equeſtri deprimor, cum ſuppullulare elegantia nulla poſſit? Sed operæ eſt ipſum adiiſſe Gulielmium. *Idem.*

6. *Quid ad ſcenam aſſero*] Non abſimilis fuit Catonis ad Servium Galbam oratio: *Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, vox, vires, ſenectus.* Extat apud Agellium. *Idem.*

7. *Vt hedera ſerpens vires arboreas necat*] Malim, *ſecat.* præſertim quia ſubnectitur: *Ita me vetuſtas amplexu annorum necat.* Juvenal. *Necat hic ferro, ſecat ille cruentis verberibus.* Et Catul. *Aut ſi quem merito tarda podagra ſecat.* Id.

8. *Sepulchri ſimilis nihil niſi nomen retineo*] Ovidius Naſo: *Et ſæpe in tumulis ſine corpore nomina legi.* Et apud Auſonium: *Mors etiam ſaxis nominibuſque venit.* Idem.

9. Et

cem materia pro tempore contenderent. nec ullo recuſante ſuperavit omnes; in quis & Laberium: unde Cæſar arridens hoc modo pronuntiavit:

Favente tibi me victus es Laberi à Syro:

ſtatimque Publio palmam & Laberio annulum aureum cum quingentis ſeſtertiis dedit. tunc Publius ad Laberium recedentem ait: *Qui cum contendiſti ſcriptor hunc ſpectator ſubleva.* ſed & Laberius ſequenti ſtatim commiſſione, mimo novo interjecit hos verſus:

Non poſſunt primi eſſe omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Conſiſtes ægre; 9 *& quam deſcendas, decides.*
Cecidi ego. cadet qui ſequitur. laus eſt publica.

Publii autem ſententiæ feruntur lepidæ & ad communem uſum accommodatiſſimæ. ex quibus has fere memini ſingulis verſibus circumſcriptas:

10 *Beneficium dando accepit qui digno dedit.*
Feras, non culpes, quod mutari non poteſt.
Cui plus licet quam par eſt, plus vult quam licet.
Comes facundus in via pro vehiculo eſt.
11 *Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.*
Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Furor

9. *Et quam deſcendas, decides*] Vel verſus doceat abſonum eſſe in aliis editionibus: *citius quam aſcendas, decides.* Fruſtra itaque & ille Senecæ adductus locus: *Ad ſummum perducta rurſus ad infimum, velocius quidem quam aſcenderant, relabuntur.* Nam id ſolum acute voluit Laberius; quod is qui ad ſummum claritatis gradum pervenerit, ægre conſiſtet, imo quod, antequam deſcendere & locum cedere aliis cogitaverit, ruet. Porro Senecæ iſtius loci poſtrema vox, *relabuntur*, germana non eſt, ſed *revelluntur.* quomodo nos in membranis vetuſtis invenimus & in *Obſervationum libris* probabimus. *Idem.*

10. *Beneficium dando accepit*] Præmitte, *Malum conſilium eſt quod mutari non poteſt*, ex Agellio & libris. *Idem.*

11. *Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.*] *Inſerta*, ἔμβλημα. Idem Publius apud Arbitrum: *Probitas eſt carbunculus.* Porro ſuper Græcanica voce ἔμβλημα vide Suetonium Tiberio; ubi de Latina requirenda ſatagitur. (Claud. Salmaſius in Exercitat. Plinianis legit *incerta*, ex Mſſ. quos inſpexiſſe ſe dicit, Excerptis, ut *frugalitas incerta r. b.* intelligatur, quatenus aliis virtus, aliis vitium eſt. Eum vide.) *Pontan.*

Furor ſit læſa ſæpius patientia.
Improbe,
Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
12 *Nimium altercando veritas amittitur.*
13 *Pars beneficii eſt, quod petitur, ſi cito neges.*
Ita amicum habeas, 14 *poſſe ut fieri inimicum putes.*
Veterem ferendo injuriam, invitas novam.
Nunquam periclum ſine periclo vincitur.

Sed quia ſemel ingreſſus ſum ſcenam loquendo, nec Pylades hiſtrio nobis omittendus eſt, qui clarus in opere ſuo fuit temporibus Auguſti, & Hylam diſcipulum uſque ad æqualitatis contentionem eruditione provexit. populus deinde inter utriuſque ſuffragia diviſus eſt. & cum canticum quoddam ſaltaret Hylas, cujus clauſula erat;

τὸν μέγαν Ἀγαμέμνονα,

ſublimem ingentemque Hylas velut metiebatur. Non tulit Pylades, & exclamavit è cavea:

Σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς.

tunc populus eum 15 coëgit idem ſaltare canticum. cumque ad locum veniſſet, quem reprehenderat, expreſſit cogitantem; nihil magis ratus magno duci convenire quam pro omnibus cogitare. 16 Saltabat Hylas Oedipodem: & Pylades

12. *Nimium altercando*] Horum quinque ſequentium verſuum apud Agellium alius eſt ordo. *Meurſ.*

13. *Pars beneficii eſt quod petitur, ſi cito neges*] In Agellio eſt, *ſi belle neges.* Magis placet Macrobii lectio: quam etiam ipſi velim reſtitutam. *Idem.*

14. *Poſſe ut fieri inimicum putes*] In Agellio eſt, *ut fieri hunc i. p.* Carminis ratio jubet tranſponere vocem, *poſſe ut fieri inimicum hunc putes.* Idem.

15. *Coëgit idem ſaltare canticum*] Qualis ea ſaltatio, expreſſit Caſſiodorus, IV. variorum: *His ſunt additæ Orcheſtarum loquaciſſimæ manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita.* Et Gloſſarii auctor, *ſaltat* ὀρχεῖ, ὀρχεῖ]. Vide ad Ariſtænetum elegantiſſimum Mercerum. *Pont.*

16. *Saltabat Hylas Oedipodem; & Pylades hac voce*] Error in his hiſtrionum duumviris apud Athenæum lib. I. cap. 16. *Hunc Bathyllum ſcribit Ariſtonicus & Pylades, cujus extat quoddam de ſaltationibus volumen, Italicam inveniſſe ſaltationem.* Ita enim recte reddes, ubi in Græco: τοῦτον βαθύλλον φησὶ ἀριστόνικος καὶ πυλάδης, &c. Sed ſcribes & vertes πυλάδην, & errorem omnem abſterſeris. De Bathyllo enim & Pylade id ſcripſerit Ariſtonicus, non autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

lades hac voce ſecuritatem ſaltantis caſtigavit; σὺ βλέπεις. Cum 17 in Herculem Furentem prodiſſet, & nonnullis inceſſum hiſtrioni convenientem non ſervare videretur, depoſita perſona ridentes increpuit,

Μωροὶ, μαινόμενον ὀρχοῦμαι.

hac fabula & ſagittas jecit in populum. Eandem perſonam cum juſſu Auguſti in triclinio ageret; & intendit arcum & ſpicula miſit. nec indignatus eſt Cæſar eodem ſe loco Pyladi, quo populum Romanum fuiſſe. Hic, quia ferebatur mutaſſe rudis illius ſaltationis ritum quæ apud majores viguit, & venuſtam induxiſſe novitatem, interrogatus ab Auguſto quæ ſaltationi contuliſſet reſpondit: 18 αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν, ὁμαδόν τ' ἀνθρώπων. Idem cum propter populi ſeditionem 19 pro contentione inter ſe Hylamque

autem de Bathyllo una Pylades. Zoſimus lib. I. *Octaviani temporibus pantomimorum ſaltatio prius incognita in uſu eſſe cœpit, Pylade ac Bathyllo primis ejus auctoribus.* Et eo reſpicere hic Athenæum ſive Ariſtonicum liquet ex utriuſque, quam ſubdit ſtatim, æſtimatione: ἦν δὲ, inquit, ἡ πυλάδου ὄρχησις ὀγκώδης, παθητική τε καὶ πολύκοπος· ἡ δὲ βαθύλλειος, ἱλαρωτέρα, id eſt: *Erat ea Pyladæ ſaltatio faſtu plena & affectu, laborioſaque admodum: Bathylli vero jucundior.* Idem.

17. *Cum in Herculem Furentem prod.*] Placet, *in Hercule Furente* ex emendatione patris ad Senecæ hoc nomine tragœdiam. *Gronov.*

18. Αὐλῶν συρίγγων] Ita & Camerarii. Vetuſtior tamen editio: λυδῶν συρίγ. Forte, λυδιῶν, ut apud Lucianum, λύδιος ἁρμονία. Pindari Scholiaſtes, ἁρμονίαι δὲ πλείονες· δώριος, φρύγιος, λύδιος. Apuleius Mileſ. 10. *Iam tibiæ multiforatiles cantus Lydios dulciter conſonant.* Λύδιος igitur dixerit Pylades ut ſuaviori concentu mulſiſſe aures audientium innuat. quod ad rem potenter faciat. Prius tamen haud immutavi. *Pont.*

19. *Pro contentione inter ſe Hylamque*] Hylam ſemper dicit, at Bathyllus tamen capiendus: quomodo & Suetonii Auguſto: *Hylam pantomimum, querente prætore, in atrio domus ſuæ, nemine excluſo, flagellis verberavit.* At iſto cur nomine Macrobio hic Suetonioque ibi, nec legi ſi aliis, nuncupatus? An quod in amoribus fuerit Pyladæ domino, quomodo Alcidæ ille toties clamatus Hylas? Viſum id fere clariſſ. peritiſſimoque viro Franciſ. Junio. quem & memini de hoc per occaſionem conſuluiſſe. Et vero præter quæ apud Tertullianum alioſque ſuper pantomimorum illo morbo, proprie de Bathyllo hoc intelligi dat Juvenalis illo verſu: *Chironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo.* Porro contentionis, quam tangit hic Macrobius, meminit quoque lib. 54. Dio. Ubi & Mæcenatis erga eundem Bathyllum affectus honeſte proditur. Vide quæ notavit ad illud Taciti, *Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Mæcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli,*

Iamque habita 20 concitatam indignationem excepiſſet Auguſti, reſpondit: καὶ ἀχαριστεῖς βασιλεῦ; ἔασον αὐτοὺς περὶ ἡμᾶς ἀσχολεῖσθαι.

thylli, Lipſius Annal. 1. De Anacreontis Bathyllo habes apud Horatium & Agellium lib. 19. *Pontan.*

20. *Concitatam indignationem excepiſſet Auguſti*] Imo & ſerio aliquando in eum animadvertit Auguſtus. Tranquillus: *Pyladem urbe atque Italia ſubmovit, quod ſpectatorem à quo exibilabatur, demonſtraſſet digito conſpicuumque feciſſet.* Dio reſtitutum dicit libro jam citato. *Idem.*

CAP. VIII.

Quomodo Plato vino indulgendum eſſe præceperit: & quam periculoſum turpeque ſit, tactus ac guſtus voluptatibus eſſe obnoxium.

HIs dictis, & excitata lætitia, cum in Avieno memoria florida & amœnitas laudaretur ingenii, menſas ſecundas miniſter admovit. & Flavianus: Multi, ut æſtimo, in hoc à Varrone diſſentiunt; qui in illa lepidiſſima ſatyra Menippea, quæ inſcribitur; NESCIS QVID VESPER VEHAT; de ſecunda menſa placentas removit. ſed, quæſo, dicas Cæcina verba ipſa Varronis, ſi tibi beneficio memoriæ tenacioris hæſerunt. & Albinus, Locus, inquit, Varronis, quem referri à me imperas, in his fere verbis eſt: *Bellaria ea maxime ſunt mellita, quæ mellita non ſunt.* [1] *dulcibus enim cum pepſi ſocietas infida.* [2] *ſignificant autem bellaria omne menſæ*

DVlcibus enim cum pepſi] Ex Agellio videatur faciendum: πέμμασιν enim cum πέψις. Adi ad lib. 13. cap. 21. *Pont.*

2. *Significant autem bellaria omne menſæ ſecundæ genus, nam quæ πέμματα Græci vel τραγήματα, ea veteres noſtri appellavere bellaria*] Nuncupabat hæc etiam *Mattyas* Macedonum lingua Græcia vetus; Sparta, ἐπαΐκλα. Athenæus lib. 14. cap. poſtremo, *Illud quod apud alios mattya dicitur, apud Spartanos ἐπαΐκλα dici ſcribit Mopis Lacon, quod ſecundas menſas ſignificat.* Et de epaïclis clarius apud eundem Athenæum lib. 4. cap. 4. Perſeus: εὐθὺς, inquit, τοὺς μὲν εὐπόρους ζημιοῖ εἰς ἐπαΐκλα· ταῦτα δ᾽ ἐστὶ μετὰ δεῖπνον τραγήματα· *ſtatim divites multat in epaicla, quæ ſunt bellaria poſt cænam.* Priorem vocem Latinitas aſſeruit, & exſtat apud Suetonium Caligula. Martialis notionem ejus ſic circumſcripſit lib. 10.

Dives

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

menſæ ſecundæ genus, nam quæ τρέμματα *Græci vel* τραγήματα *dixerunt, ea veteres noſtri appellavere bellaria. vina quoque dulciora eſt invenire in comœdiis antiquioribus hoc vocabulo, dictaque ea Liber. bellaria.* Et Euangelus: Agite, antequam ſurgendum nobis ſit, vino indulgeamus: quod decreti Platonici auctoritate faciemus; qui æſtimavit 3 fomitem eſſe quemdam & ignitabulum ingenii virtutiſque, ſi mens & corpus hominis vino flagret. Tunc Euſtathius, Quid agis, inquit, Euangele? an Platonem æſtimas haurienda paſſim vina ſuaſiſſe; & non magis inter minuta pocula jucundiorem liberalioremque invitationem quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris & magiſtris conviviorum ſobriis non improbaſſe? & hoc eſt quod in primo & ſecundo de legibus non inutile viris eſſe decernit. nam & modicis honeſtiſque inter bibendum remiſſionibus refici integrarique animos ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimavit; redditoſque

Dives, & ex omni poſita eſt inſtructa macello
Cæna tibi; ſed te mattya ſola juvant.
Non opus eſt nobis nimium lectore guloſo:
Hunc volo, qui fiat non ſine pane ſatur.

Quæ appinxi prolixius ut inſignem maculam ex elegantiſſimo Hieronymiano loco eluerem. Invaluit ea Epiſtola ad Nepotianum in vita Clericorum, ubi vulgatur: *Modica in hamo eſca ponitur, ut matronarum in eo ſacculi protrahantur.* Et ſudavit in eo olim, nec mederi tamen valuit magnus Deſiderius. At me jam emendantem quis non ſequatur? *ut mattyarum in eo ſacccuii protrahantur.* Quibus addo Anglos hodieque (ne vel id occaſione hac indictum ſit) & Cimbros quoque ſive Danos vocem eam ejuſque notionem retinere. Angli tamen proprie eâ edulia omnia delicatoria ut carnes & talia ſignant; Cimbri promiſcue omnem cibum. Illi *meet* dicunt, hi *maed.* [Interim non celabo lectorem, videri Hieronymi verba firmari poſſe his Ammiani, quæ habentur lib. 27. ſuper Damaſo & Urſicino contendentibus de ſede Papali, iſtis nimirum. *Neque ego abnuo oſtentationem rerum conſiderans urbanarum hujus rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, dum contentione lætorum jurgari debere, cum id adepti futuri ſint ita ſecuri ut ditentur* OBLATIONIBUS MATRONARUM, *procedantque vehiculis inſidentes circumſpecte veſtiti epulas curantes profuſas*, &c. Ubi *oblationes matronarum*, idem videtur eſſe quod dixit Hieronymus *ſacculi matronarum.* Immo & ipſe Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *alii matronarum opes venentur obſequiis*] Pont.

3. *Fomitem eſſe quendam & ignitabulum*] Melius v. c. *incitabulum.* Meurſ. *Ignitabulum*] Videndus Salmaſius ad Solinum pág. 180.

4. Non

toſque ſenſim lætiores ad intentiones rurſus capeſſendas fieri habiliores; & ſimul, ſi qui penitus in his affectionum cupiditatumque errores ineſſent, quos celaret alioquin pudor reverens, ea omnia ſine gravi periculo libertate per vinum data detegi, & ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. Atque hoc etiam Plato ibidem dicit 4 non diffugiendas eſſe hujuſcemodi exercitationes adverſum propulſandam vini violentiam; neque ullum umquam continentem prorſum aut temperantem ſatis fideliter viſum eſſe; 5 cui vita non inter ipſa errorum pericula & in mediis voluptatum illecebris explorata ſit. nam cui Libentiæ Gratiæque omnes conviviorum incognitæ ſint, quique illarum omnino expers ſit, ſi eum forte ad participandas hujuſmodi voluptates aut voluntas tulerit aut caſus induxerit aut neceſſitas impulerit, mox deliniri & capi; neque mentem ejus animumque ſubſiſtere. congrediendum igitur & tamquam in acie quadam cum voluptariis rebus cumque iſta vini licentia cominus decernendum; ut adverſus eas non fuga nec abſentia ſimus tuti, ſed vigore animi & conſtanti præſentia moderatoque uſu temperantiam continentiamque tueamur; & calefacto ſimul refotoque animo, ſi quid in eo vel frigidæ triſtitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit, diluamus.

Sed, quoniam voluptatum fecimus mentionem, docet Ariſtoteles à quibus voluptatibus ſit cavendum. quinque etenim ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις appellant, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur; tactus, guſtus, odoratus, viſus, auditus. ex his omnibus voluptas quæ immodice capitur ea turpis atque improba eſt ſed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt; ea igitur ge-
min

4. *Non diffugiendas eſſe hujuſmodi exercitationes*] Cl. Lipſio omnino emendandum placuit, *exerrationes*, ut videlicet ita appellaverit mentis illos errores, & quaſi primas halucinationes, ante plenam ebrietatem. Nos tamen receptam libris lectionem non immutavimus. *Pont.*

5. *Cui vita non inter ipſa errorum pericula*] Agellius auctior: *cui vita v… ctuſque inter.* Sed in Scripto & veteribus illud eſt. *Idem.*

6. I

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

mina voluptas, ſicut ſapientes viri cenſuerunt, omnium rerum fœdiſſima eſt; eoſque maxime, qui ſeſe duabus iſtis voluptatibus dediderunt, graviſſimi vicii vocabulis Græci appellaverunt, vel ἀκρατεῖς vel ἀκολάςους: nos eos vel incontinentes dicimus vel intemperantes. Iſtas autem voluptates duas, guſtus atque tactus, id eſt, cibi & Veneris, ſolas hominibus communes videmus eſſe cum beluis. & idcirco in pecudum ferorumque animalium numero habetur, quiſquis eſt his ferarum voluptatibus occupatus, ceteræ ex tribus aliis ſenſibus proficiſcentes hominum tantum propriæ ſunt. verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi in medium proferam; ut quid de his infamibus voluptatibus tam clarus atque inclutus vir ſentiat, publicetur.

Διατί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν ἐγγιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται, οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι οὗτοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν γὰρ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδὺ, ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. ἢ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, [6] ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἅτε δὲ οὐσῶν κοινῶν αἰσχρὰν εἶναι τὴν ὑποσταγὴν αὐτῶν, καὶ ἀτιμόταται εἰσί. διὸ καὶ μάλιστα μόναι ἐπονείδιστοι, ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ, ἀκόλαστον λέγομεν. διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, [7] ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει.

Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus iſtis duabus coëundi atque comedendi, quæ homini cum

ſue

6. Ἢ διὰ τὸ τὰ ἀπὸ τούτων] Lego τὰς ἀπὸ τ' Meurſ.

7. Ἢ ἤλως οὐχ ἥδεται] Lego, ὅλως οὐχ ἥ. Idem.

8. *Pro-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſue atque aſino communes ſunt, gratuletur? Socrates quidem dicebat multos homines [8] propterea velle vivere ut ederent & biberent; ſe bibere atque eſſe ut viveret. Hippocrates autem divina vir ſcientia de coïtu Venerio ita exiſtimabat; partem eſſe quandam morbi tæterrimi, quem noſtri comitialem dixerunt. namque ipſius verba hæc traduntur: *τὴν συνουσίαν εἶναι ἐπιληψίαν*, id eſt, coïtum eſſe [9] parvum morbum comitialem.

8. *Propterea velle vivere ut ederent & biberent*] Talis ille apud Plautum: *Non hic ut poßit edit, ſed poſſe cupit ut edat.* Pont.

9. *Parvum morbum comitialem*] Hic Libri hujus, in omnibus ad hoc ævum editionibus, finis fuit, & viderunt tamen homines eruditi plurima deſiderari, quæ deplorare facilius potuerunt, quam emendare. Nos Anglicani indicio primi hunc hiatum ſanavimus, & octo ex Tertii Libri injuſta poſſeſſione extorſimus Capita, veterique huic ſuæ & veræ ſedi redonavimus. Inſtituta enim de luxuria & voluptatibus, & præſertim περὶ τὴν τῆς τροφῆς ἀπόλαυσεις narratio convenienter jam iſtis pertexitur, finiturque Secundus Liber. Paucula interim deeſſe poſt verba, *parvum morbum comitialem*, & ſub initium quoque ſequentis capitis, non inficier, ſed paucula, inquam, id eſt, verba duo quatuor quibus parabatur reſponſus objectanti Horo priſcorum abſtinentiam. Patet ex fine ſubſequi capitis: *Neque ego nunc antiquitati nos præferendos vel comparandos dico; ſed reſpondi objectanti Horo, aſſerens ut res habet, majorem illis ſeculis delitiarum curam fuiſſe, quam noſtro.* Dixi deſiderari, poſt hæc, paucula; quæ, niſi fallor, repperi, & ſunt iſta: *Fugienda ſunt ergo omnibus modis & abſcindenda igne & ferro, totoque artificio ſuperanda, languor à corpore, imperitia ab animo, luxuria à ventre, à civitate ſeditio, à domo diſcordia, & in communi à cunctis rebus intemperantia.* Laudat ſub Macrobii nomine Joh. Sarisberienſis lib. 8. cap. 15. Ego apud Macrobium legiſſe non memini. Hic autem inſanum in modum conveniunt. Fallor itaque? aut loci hujus fragmentum eſt. *Idem.*

CAP. IX.

De luxu ſeu luxuria Q. Hortenſii, Fabii Gurgitis, Metelli Pii, ac Metelli Pontificis maximi. Tum de porco Troiano, de leporum ac cochlearum ſaginatione.

Accipite & M. Varronis verba de agricultura libro tertio. qui cum de pavonibus in villa nutriendis loqueretur, ſic ait: *Primus hos Q. Hortenſius augurali cœna poſuiſſe dicitur.* [1] *quod potius factum tum luxurioſe quam ſevere boni*

1. *Quod potius factum tum luxurioſe quam ſevere*] Auſonius Popma in Notis ad Varronem emendat: *Quod potius factum luxurioſi quam ſeveri*, &c. P.

2. *Vt*

ni viri laudabant. quem cito ſecuti multi, extulerunt eorum pretia, ut ova eorum denariis veneant quinis, ipſi facile quinquagenis. Ecce res non admiranda ſolum, ſed etiam pudenda, ut ova pavonum quinis denariis veneant; quæ hodie non dicam vilius ſed omnino non veneunt. Is Hortenſius platanos ſuas vino irrigare conſuevit: adeo ut in actione quadam, quam habuit cum Cicerone ſuſceptam, precario à Tullio poſtulaſſet, ut locum dicendi permutaret ſecum: abire enim in villam neceſſario ſe velle, ut vinum platano, quam in Tuſculano poſuerat, ipſe ſuffunderet. Sed forte ad notam ſæculi ſui non ſufficit Hortenſius, vir alioquin ex profeſſo mollis & in præcinctu ponens omnem decorem. fuit enim veſtitu ad mundiciem curioſo: &, [2] ut bene amictus iret, faciem in ſpeculo ponebat: ubi ſe intuens togam corpori ſic applicabat, ut rugas non forte ſed induſtria locatas artifex nodus conſtringeret, & ſinus ex compoſito defluens, nodum lateris ambiret. [3] Is quondam, cum incederet elaboratus ad ſpeciem, collegæ de injuriis diem dixit quod ſibi in anguſtiis obvius offenſu fortuito ſtructuram togæ deſtruxerat: & capital putavit quod in humero ſuo locum ruga mutaſſet. Ergo hoc prætermiſſo ad viros venio triumphales, quos victores gentium luxuria vicit. & ut taceam [4] Gurgitem à devo-

2. *Vt bene amictus iret, faciem in ſpeculo ponebat*] Scriptus habebat, *gerebat:* unde facile eruitur firmaturque antiqua ſcriptio, *in ſpeculo quærebat.* Alluſum ad vetus dicterium, quo victu aut veſtitu mollem notabant: *Hic virum quærit.* Nec aliter perſtrictus â Cinna poëta Magnus Pompejus:

Faſciola qui crura tegit, digito caput uno
Scalpit: quid credas, hunc ſibi velle? virum.

Porro Macrobio convenienter ad Marcellam D. Hieronymus: *Vidua noſtra ante moroſius ornabatur, & die tota quid ſibi deeſſet, quærebat ad ſpeculum.* Idem.

3. *Is quondam cum incederet elaboratus ad ſpeciem*] Interpres Hiſtoriæ Apollonii Tyrii: *Videntes omnes cives ſpeciem Tarſiæ, & ornamentum, dixerunt, Felix pater cujus filia Tarſia.* Placuit tamen Scriverio noſtro, *elaboratus ad ſpeculum*; quia præceſſit, *ut bene amictus iret, faciem in ſpeculo quærebat.* Nobis vix evileſcit prius. Cyprianus: *Neque enim fas eſt virgini ad ſpeciem ſuæ formæ comi.* Et Propertius:

Tota erat in ſpecies Pœnis digeſta columnis, &c.

Statius item:

--- Tibi quamquam & origo niteret,
Et felix ſpecies. Idem.

4. *Gurgitem à devorato patrimonio*] Reſpexit Juvenal. Sat. 11.

devorato patrimonio cognominatum, quia inſignibus virtutis ſecutæ vitia primoris compenſavit ætatis: Metellus Pius in quam foveam luxus & ſuperbiæ ſucceſſuum continuatione pervenit? &, ne multis morer, ipſa de eo Salluſtii verba ſubjeci: *At Metellus in ulteriorem Hiſpaniam poſt annum regreſſus, magna gloria, concurrentibus undique virile & muliebre ſecus, per vias & tecta omnium viſebatur. eum quæſtor C. Urbinus aliique cognita voluntate cum ad cœnam invitaſſent, ultra Romanorum ac mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulæa & inſignia ſceniſque ad oſtentationem hiſtrionum fabricatis. Simul croco ſparſa humus, & alia in modum templi celeberrimi, præterea 5 cum ſedenti in tranſenna demiſſum Victoriæ ſimulachrum cum machinato ſtrepitu tonitruum coronam ei imponebat: tum venienti ture quaſi deo ſupplicabatur. toga picta plerumque amiculo erat accumbenti. epulæ vero exquiſitiſſimæ neque per omnem modo provinciam, ſed trans maria ex Mauritania volucrum & ferarum incognita antea plura genera. Quî rebus aliquantam partem gloriæ dempſerat maxime apud vetere & ſanctos viros, ſuperba illa, gravia, indigna Romano imperi æſtimantes.* Hæc Salluſtius, graviſſimus alienæ luxuriæ objurgator & cenſor.

Accipite & inter graviſſimas perſonas non defuiſſe luxuriam. refero enim vobis pontificis vetuſtiſſimam cœnam quæ ſcripta eſt in indice quarto Metelli illius pontifici maximi in hæc verba: *Ante diem nonum kalendas Septembris quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, domus ornat fuit. triclinia lectis eburneis ſtrata fuerunt. duobus triclini*

ponti

Ac rebus merſis in ventrem, fœnoris atque
Argenti gravis, & pecorum agrorumque capacem.

Iterum Satyr. 6.

Dicite vos neptes Lepidi, cæcique Metelli
Gurgitis, aut Fabii, quæ Ludia ſumſerit unquam
Hos habitus, Idem.

5. *Cum ſedenti in tranſenna*] Servit Æneid. 3. legit: *cum ſedenti tranſenn dimiſſum*. Quod Brodæo placet Miſce lib. 4. cap. 19. Nonius *tranſennam* c tat, & feneſtram interpretatur. Servi *tranſenna* eſt, *extenſus funis*: Brodæ cancelli. Idem.

6. *Oſtrea*

pontifices cubuerunt Q. Catulus , M. Æmilius Lepidus, D. Silanus, C. Cæſar rex ſacrorum , P. Scævola Sextus , Q. Cornelius, P. Volumnius , P. Albinovanus & L. Julius Cæſar augur , qui eum inauguravit. in tertio triclinio Popilia , Perpennina , Licinia, Arruntia virgines veſtales, & ipſius uxor Publicia flaminica, & Sempronia ſocrus ejus. cœna hæc fuit. Ante cœnam echinos, [6] *oſtreas crudas quantum vellent, peloridas , ſphondilos , turdum, aſparagos. ſubtus gallinam altilem, patinam oſtrearum , peloridum, balanos nigros, balanos albos : iterum ſpondylos,* [7] *glycomaridas, urticas, ficedulas,* [8] *lumbos, capragines, aprugnos , altilia ex farina involuta , ficedulas , murices & purpuras. In cœna ſumma, ſinciput aprugnum ,* [9] *patinam piſcium , patinam ſuminis, anates , querquedulas elixas , lepores , altilia aſſa , amylum ,* [10] *panes Picentes.* Ubi jam luxuria tunc accuſaretur, quando tot

6. *Oſtreas crudas*] De oſtreis & ſpondylis adi ad Plinium. Plautus ab *oſtreis*, *oſtreatum tergum* dixit Pœnulo :

Itaque jam quaſi oſtreatum tergum ulceribus geſtito.

Ubi tamen *oſtreatum* non ſumendum cum interpretibus pro verberibus duratum, ſed puncturis aſperum , & ut ipſe Plautus alibi loquitur, *ſcrupoſum*. Quam vocem proprie & convenienter accipit Gloſſarius vetus pro Σηραγγώδης. Sed male in eodem, *ſcrupuloſum* pro *ſcrupoſum* expreſſum eſt. Plautus Captivis:

Nam meus ſcrupoſam victus commeat viam.

Erit itaque *oſtreatum tergum ulceribus*, flagris & ſtigmatibus Σηραγγῶδες , id eſt , rimoſum & cavernoſum , quo modo oſtreorum teſtæ. *Idem.*

7. *Glycomaridas*] Jacobus Gutherus de Jure Pontificio lib. 1. cap. 26. legit, *glycomerides* ex Plinio cap. 11. lib. 32. *Idem.*

8. *Lumbos , capragines*] Tentatum reperio, *lumbos capriginos*. Sed iis ignoratum *lumbos* ἁπλῶς ſive *lumbulos* , uti nuncupat Apicius , in amoribus ac delitiis fuiſſe voluptariis viris. Gloſſa, *lūbi*, ὀσφύες, ἰξύες. Porro *Capragines*, quod ſequitur , non ſatis expedio ; & labor , ut corrigam , *capras oryges*. Plinius talium caprarum meminit lib. 8. c. 53. Nec præterit me illud Juvenal *Et Phœnicopterus ingens, & Gætulus oryx, habili latiſſima ferro cæditur*, &c. Columella non luxuriæ ſolum ſed lucro quoque feciſſe hæc animalia ait lib. 10. *Nec minus*, inquit, *Orygum, cervorumque genera & aprorum , modo lautitiis & voluptatibus dominorum ſerviunt, modo quæſtui ac reditibus.* [Cl. Salmaſius legit lumbos *capruginicos* vel *capruginos* in Exercit. ad Solin. pag. 455.] *Pontan.*

9 *Patinam piſcium , patinam ſuminis.*] Hinc *patinarius* apud Plautum :

Is habet ſuccum, is ſuavitatem : cum quovis pacto condias , vel patinarium vel aſſum, vorſes quo pacto lubet. Idem.

10. *Panes Picentes*] Plinius : *Durat ſua Piceno in panis inventione gratia.* Martialis :

Picentina Ceres niveo ſic nectare creſcit,
Vt levis accepta ſpongia turget aqua.

Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tot rebus farta fuit cœna pontificum? ipſa vero edulium genera quam dictu turpia? 11 nam Cincius in ſuaſione legis Fanniæ objecit ſeculo ſuo, quod porcum Trojanum menſis inferant. quem illi ideo ſic vocabant, quaſi aliis incluſis animalibus gravidum; ut ille Trojanus equus gravidus armatis fuit. Exigebat hoc quoque illa gulæ intemperantia ut & lepores ſaginarentur, teſte Varrone; qui de agricultura libro tertio cum de leporibus loqueretur ſic ait: 12 *Hoc quoque nuper inſtitutum ut ſaginarentur, cum exceptos e leporario condant in caveis, & loco clauſo faciant pingues.* Si cui hoc mirum videtur quod ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat illud quod majore admiratione ſit dignum; cochleas ſaginatas, quod idem Varro in eodem libro refert. Verba ipſa qui volet legere ubi quærere debeat indicavi. Neque ego nunc antiquitati nos præferendos vel comparandos dico; ſed reſpondi objurganti Horo, aſſerens uti res habet, 13 majorem illis ſæculis deliciarum curam fuiſſe quam noſtro.

11. *Nam Cincius in ſuaſione legis Fanniæ*] In Policratico Saliſberienſis lib. 8. cap. 7. eſt: *Titius in ſuaſione l. F.* quod magis probo. Meminit hujus Titii Feſtus in *Offendices*. Vide infra etiam hujus libri cap. 16. ubi ita habes: *C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione quâ legem Fanniam ſuaſit.* Vere emendavi. Nec tamen neſcio L. Cincium Alimentum, cujus mentio apud Agellium, Feſtum, Livium, Nonium, Arnobium, & alibi apud hunc ipſum Macrobium. *Meurſ.*

12. *Hoc quoque nuper inſtitutum*] Verba ſunt Varronis è lib. 3. cap. 12. de R. R. quæ tamen paullò ſecius, quam Macrobius, refert Saliſberienſis Policratici loco citato. Lego: *Hos quoque n. i. e. v. ſaginarent pleraque, cum exceptos e leporario concludant i. c.* Idem.

13. *Majorem illis ſeculis delitiarum curam*] Plinius lib 36. cap. 1. *Exſtant cenſoriæ leges, glandia in canis glireſque & alia dictu minora apponi vetantes.* Pont.

CAP. X.

Saltandi cantandique ſtudium, atque adeo ne hiſtrionicam quidem, apud vetuſtiores Romanos inter turpia nominatum fuiſſe.

SUbjecit Furius Albinus antiquitatis non minus quam Cæcina peritus, Miror te, inquit, non retuliſſe, quant illi

illis affluentia marinarum procurari ſolita fuerit copiarum; cujus relatu maximam conviviorum noſtrorum ſobrietatem doceres. & Cæcina, Profer, inquit, in medium, quæ de hac quoque parte lectu comperiſti. ultra omnes enim polles memoria vetuſtatis & Furius ſic ingreſſus eſt, Vetuſtas quidem nobis ſemper, ſi ſapimus, adoranda eſt. Illa quippe ſæcula ſunt, quæ hoc imperium vel ſanguine vel ſudore pepererunt, quod non niſi virtutum faceret ubertas. ſed, quod fatendum eſt, in illa virtutum abundantia vitiis quoque ætas illa non caruit: è quibus nonnulla noſtro ſæculo morum ſobrietate correcta ſunt. & de luxu quidem illius temporis circa marinas copias dicere inſtitueram, ſed quia in aſſertionem noſtræ emendationis alia ex aliis proferenda ſe ſuggerunt, de piſcibus non omitto ſed differo, dùm de alia laſcivia qua nunc caremus admoneo. dic enim, Hore, qui antiquitatem nobis objicis, ante cujus triclinium modo ſaltatricem vel ſaltatorem te vidiſſe meminiſti? at inter illos ſaltatio certatim vel ab honeſtis appetebatur. ecce enim, ut ab illo ordiar tempore, quod fuit optimis moribus, inter duo bella Punica ingenui, quid dicam ingenui? filii ſenatorum in ludum ſaltatorium commeabant, & illic crotala geſtantes ſaltare diſcebant. taceo quod matronæ etiam ſaltationem non inhoneſtam putabant: ſed inter probas quoque earum erat ſaltandi cura, dummodo non curioſa uſque ad artis perfectionem quid enim ait Salluſtius: *Pſallere, ſaltare elegantius quam neceſſe eſt probæ* adeo & ipſe Semproniam reprehendit, non quod ſaltare, ſed quod optime ſciebat. nobilium vero filios, & quod dictu nefas eſt, filias quoque virgines inter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditationem teſtis eſt Scipio Africanus Æmilianus. qui in oratione contra legem judiciariam Tib. Gracchi ſic ait: *Docentur præſti-*

[*Nter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditationem*] Puto fuiſſe, *ſtudia ſeria.* ſcriptus variat legitque, *ſtudioſas.* Sed Seneca Pater huc fecerit; *Cantandi,* inquit, *ſaltandique nunc obſcæna*, vel ut in membranis inveni, *obſcava, ſtudia effminatos tenent.* Pont.

præſtigias inhoneſtas, 2 *cum cinædulis & ſambuca pſalterioque eunt in ludum hiſtrionum. diſcunt cantare, quæ majores noſtri ingenuis probro ducier voluerunt. eunt, inquam, in ludum ſaltatorium* 3 *inter cinædos virgines puerique ingenui. Hæc cum mihi quiſquam narrabat; non poteram animum inducere ea liberos ſuos homines nobiles docere: ſed, cum ductus ſum in ludum ſaltatorium,* 4 *plus medius fidius in eo ludo vidi pueris virginibuſque quingentis. in his unum,* 5 *quod me reipublicæ maxime miſertum eſt, puerum bullatum petitoris filium non minorem annis duodecim cum crotalis ſaltare: quam ſaltationem impudicus ſervulus honeſte ſaltare non poſſet.* Vides quemadmodum ingemuerit Africanus quod vidiſſet cum crotalis ſaltantem filium petitoris, id eſt, candidati; quem ne tum quidem ſpes & ratio adipiſcendi magiſtratus, quo tempore ſe ſuoſque ab omni probro debuit vindicare, potuerit coërcere, quo minus faceret quod ſcilicet turpe non habebatur. Ceterum ſuperius plerumque nobilitatem hæc propudia celebrare conqueſtu eſt. ſic nimirum 6 M Cato ſenatorem non ignobilem Cæcilium

2. *Cum cinædulis & ſambuca pſalterioque*] Anglicanus, *ſabuca*; forte, *ſabulo*, cujuſmodi organi muſici meminit Apulejus 2. Floridorum; *Dextra pſallentis geſtu ſuo* (an *ſuæ*?) *Sabulum citharæ admovet, ceu parata percutere.* Deinde pro *cinædulis*, malim, *cinædicis*. Varro: *Et orthophallica attulit pſalteria, quibus ſonant in Græcia dicteria, qui fabularum collocant exordia, ut comici, cinædici, ſcenatici.* Pont. Vindex horum verborum, quæ temere dubitantur, eſt locus unicus apud Polybium lib. v. cap. 37. Τοῦ δ' εἰπόντος (Nicagoræ) ὅτι παραγέγονεν ἵππους ἄγων· Ἐβουλόμην ἄν σε, ἔφη (Cleomenes) καὶ λίαν ἀντὶ τῶν ἵππων κιναίδους ἄγειν καὶ σαμβύκας. τούτων γὰρ ὁ νῦν βασιλεὺς κατεπείγεται. Gronov.

3. *Inter cinædos virgines puerique ingenui*] Juvenalis:

> - - - *Conſcia matri*
> *Virgo fuit; ceras nunc, hac dictante, puſillas*
> *Implet, & ad mœchos dat eaſdem ferre cinædis.*

Ita enim legendus ex libro ſcripto Juvenalis, nam vulgo: *mœchum & eiſdem* Pont.

4. *Plus medius fidius in eo ludo vidi pueris virginibuſque quingentis*] Saliſberienſis lib. 8. cap. 12. *ducentis* Meu

5. *Quod me reipublicæ maxime miſertum eſt*] Melius v. c. *quo me.* Idem

6. *Marcus Cato ſenatorem non ignobilem Cæcilium ſpatiatorem atque feſcenninum vocat*] Lego *ſ. n. i. M. Cælium* Ex Agellio lib. 1. cap. 15. & Feſto *Spatiatorem*, & Aſconio ad Miloninam. Apud Joannem Saliſberienſe male quoque *Cæcilium.* Idem.

7. Sp

cilium 7 ſpatiatorem & Feſcenninum vocat, eumque 8 ſtaticulos dare his verbis ait: *Deſcendit de cantherio, inde ſtaticulos dare, ridicularia fundere.* & alibi in eundem: *Præterea cantat ubi collibuit, interdum Græcos verſus agit, jocos dicit, voces demutat, ſtaticulos dat.* hæc Cato. cui, ut videtis, etiam cantare non ſerii hominis videtur: quod apud alios adeo non inter turpia numeratum eſt, ut L. Sulla vir tanti nominis optime cantaſſe dicatur. Ceterum hiſtriones non inter turpes habitos Cicero teſtimonio eſt, quem nullus ignorat Roſcio & Æſopo hiſtrionibus tam familiariter uſum, ut res rationeſque eorum ſua ſollertia tueretur. quod cum aliis multis tum ex epiſtolis quoque ejus declaratur. nam illam orationem quis eſt qui non legerit, in qua populum Romanum objurgat quod Roſcio geſtum agente tumultuaverit? & certe ſatis conſtat contendere eum cum ipſo hiſtrione ſolitum, utrum ille ſæpius eandem ſententiam variis geſtibus efficeret, an ipſe per eloquentiæ copiam ſermone diverſo pronunciaret. quæ res ad hanc artis ſuæ fiduciam Roſcium abſtraxit, ut librum conſcriberet quo eloquentiam cum hiſtrionia compararet. Is eſt Roſcius, qui etiam L. Sullæ cariſſimus fuit, 9 & annulo aureo ab eodem dictatore

7. *Spatiatorem & Feſcenninum vocat*] Feſtus: *Spatiatorem pro erratorem Cato poſuit.* [Vide Danielis Paræi commentarium in Muſæi Erotop p 135.] *Pont.*

8. *Staticulos dare*] Vide Notas Taubmanni ad Plauti illum verſiculum, *Nequeo tibi ſaltem ſtaticulum dem*: qui legitur Perſa Act. 5. 2. verſ. 43. *Idem.*

9. *Et annulo aureo ab eodem dictatore donatus eſt.*] Martialis: *Annuli.*

> *Ante frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus.*
> *Felix cui comes eſt non alienus eques.*

Quo lemmate duplicem ritum noto, alterum hunc ſeu vulgarem de donandis inter amicos annulis: Alterum vero non ita tritum, ſolitaviſſe videlicet veteres & potiſſimum magnates amicis digredientibus comites adeſſe, idque ad annulos hærere nuncupatum. Martialem ſane ita capio, & corrigo locum è Panegyrico Conſtantino Cæſari dicto, qui jam diu ſumma torſit ingenia:

> *Quid oro ſibi voluit? quid optavit? aut quid amplius adipiſceretur his, quæ à te fuerat conſecutus? cui tu ſumma & diverſiſſima bona, privatum otium & regias opes dederas: cui digrediendi ad annulos ſederas: cui impenſius etiam quam tibi occurrere obſequia noſtra mandaveras.*

Corrigo, inquam, *cui digredienti ad annulos hæſeras.* Plinius Panegyr. *Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat.* Iterum Martialis,

tore donatus eſt. tanta autem fuit gratia & gloria ut mercedem diurnam de publico mille denarios ſine gregalibus ſolus acceperit. Æſopum vero ex pari arte ducenties ſeſtertium reliquiſſe filio conſtat. Sed quid loquor de hiſtrionibus? cum Appius Claudius vir triumphalis, qui ſalius uſque ad ſenectutem fuit, pro gloria obtinuerit quod inter collegas optime ſaltitabat. Ac priuſquam à ſaltatione diſcedo, illud adjiciam, 10 uno eodem tempore tribus nobiliſſimis civibus non modo ſtudium ſaltandi ſed etiam, ſi dis placet, peritiam, qua gloriarentur fuiſſe, Gabinio conſulari Ciceronis inimico, quod etiam Cicero non diſſimulanter objecit, & M. Cælio noto in turbas viro, quem idem Cicero defendit, & Licinio Craſſo, Craſſi ejus qui apud Parthos exſtinctus eſt filio.

Quis largitur pes veteri, fid q; ſodali?
Aut quem proſequitur non alienus eques.

Et hinc natum reor amicos primos, ſecundos, de quis 5. de Beneficiis Seneca, *dextram, ſiniſtram.* magnatum indigetatos. Statius:

Vidi omni te pridem in flore juventæ
Te magna propius, propiuſque accedere dextra.

Martialis clarius: *Lydia dicebar domino fidiſſima dextra.* Porro de donandis annulis; ii potiſſimum iis ornabantur, qui equeſtrem ſpectabant dignitatem. Suetonius Vitellio, cap. 12. *Ac primo imperii die aureis donavit annulis ſuper cænam, cum mane rogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſeveriſſime talem equeſtris ordinis maculam.* Iterum idem, Galbâ, ſed loco controverſo; quem ita legam: *Libertus Icelus, paulo ante annulis aureis & Martiani cognomine ornatus, ac jam ſumme equeſtris gradus candidatus.* Scriptio enim vetus eſt, *ſu ma equeſtris gradus.* At *ſumme* indubie ſcripſit intellexitque ἐξόχως ejus ordinis Icelum iſtum candidatum. *Summæ* quod in Animadverſionibus amplectitur & tueri nititur vir doctus, neſcio qui probem. Gloſſarium: ἄκρως, *ſumme, eximie, excellenter.* Idem.

10. *Vno eodem tempore*] Pro, *uno eodemque t.* Et ſtatim verſu inſequenti, *non modo ſtudium ſaltandique, ſed etiam.* interponendum, *canendi ſaltandique,* aut ſaltem legend. *ſaltandi.* Idem.

CAP. XI.

Quanto in pretio fuerint apud paulo vetuſtiores Romanos, piſces, & præſertim muræna.

SEd de ſaltatione veterum ad prædæ marinæ tranſire luxum Liciniorum me nomen admonuit, quos Murænas cogno-

cognominatos, quod hoc piſce effuſiſſime delectati ſunt, ſatis conſtat. huic opinioni M. Varro conſentit aſſerens eodem modo Licinios appellatos Murænas, quo Sergius Orata cognominatus eſt; quod ei piſces qui auratæ vocantur cariſſimi fuerint. Hic eſt Sergius Orata, qui primus balneas penſiles habuit, primus oſtrearia in Bajano locavit, primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adjudicavit. fuit autem ætate L. Craſſi illius diſerti: qui quam gravis & ſerius habitus ſit etiam Cicero docet. is tamen Craſſus vir cenſorius (nam cum Cn. Domitio cenſor fuit) cum ſupra ceteros diſertus haberetur, eſſetque inter clariſſimos cives princeps, tamen murænam in piſcina domus ſuæ mortuam 1 atratus tamquam filiam luxit. Neque id obſcurum fuit. quippe collega 2 Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen objecit. neque id confiteri Craſſus erubuit; ſed ultro etiam, ſi dis placet, gloriatus eſt cenſor, piam affectuoſamque rem feciſſe ſe jactitans. Piſcinas autem quam refertas habuerint precioſiſſimis piſcibus Romani illi nobiliſſimi principes Lucilius, Philippus & Hortenſius, quos Ciceropiſcinarios appellat, etiam illud indicium eſt, quod M. Varro in libro de agricultura refert M. Catonem, qui poſt Uticæ periit, cum heres teſtamenro Lucilii eſſet relictus, piſces

ATratus ut filiam luxit] Nam, ut narrat Ælianus, ita in amoribus habita Craſſo ſua muræna, ut puellari eam & habitu & mundo adornaret, & addit, καὶ καλοῦντος τοῦ Κράσσου τὸ φώνημα ἐγνώριζε, καὶ ἀνενήχετο· καὶ ὀρέγοντος ὅτι οὖν, ἡ δὲ ἤσθιε, προθύμως καὶ ἑτοίμως λαμβάνουσα. *Et appellantis vocem Craßi agnoſcebat, & ad eum adnatabat, cumque ei quippiam porrigebat edendum, prompto & parato animo accipiebat.* Pont.

2. *Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen objecit*] Iterum Ælianus: καὶ πότε Δομετίου πρὸς αὐτὸν εἰπόντος, Ὦ μωρὲ μύραιναν ἔκλαυσας τεθνεῶσαν· ὁ δὲ ὑπολαβὼν, Ἐγὼ θηρίον ἔφατο, σὺ δὲ τρεῖς γυναῖκας θάψας οὐκ ἔκλαυσας: *Et cum aliquando Domitius ei dixiſſet, Stulte, murænam fleviſti mortuam. Ego vero, inquit Craſſus, flevi; tu autem nec tres quidem uxores, quas ſepulturæ mandaſti, fleviſſe unquam viſus es.* Ita fere interpres; at ſi verteris: *Et cum aliquando Domitius ei dixiſſet, More murænam fleviſti mortuam; Ego vero, inquit, beſtiam; Tu autem ne tres quidem uxores ſepultas luxiſti*; magis liquebit acumen. *Idem.*

3. *Quod*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

piſces de piſcina ejus quadraginta millibus vendidiſſe. ar
ceſſebantur autem murænæ ad piſcinas noſtræ urbis ab uſ
que freto Siculo, [3] quod Rhegyum à Meſſana reſpicit. illi
enim optimæ à prodigis eſſe creduntur: tam Hercules quàm
anguillæ. & utræque ex illo loco Græce πλῶται vocan
tur, Latine flutæ: quod in ſummo ſupernantes ſole torre
factæ curvare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinunt, atque
ita faciles captu fiunt. Et, ſi enumerare velim quàm mul
magnique auctores murænas è freto Siculo nobilitarint
longum fiat ſed dicam quid Varro in libro qui inſcribitu
Gallus de admirandis dixerit his verbis: *In Sicilia quoque*, in
quit, [4] *Papirius manu capi murænas flutas*, [5] *quod hæ in ſumm
aqua præ pinguedine flutentur.* Hæc Varro. Sed quis neg
indomitam apud illos, &, ut ait Cæcilius, vallatam gula
fuiſſe, qui ex tam longinquo mari inſtrumenta luxuri
compararent? Nec rarus hic Romæ piſcis, ut peregre a
citus erat. auctor eſt Plinius C. Cæſarem dictatorem, cu
triumphales cœnas populo daret, ſex millia murænarum
C. Hirrio ad pondus accepiſſe. hujus Hirrii villam, quan
vis non amplam aut latam, conſtat [6] propter vivaria qu
habuit [7] quadragies ſeſtertium venundatam.

CA

3. *Quod Rhegyum à Meſſana reſpicit*] Libri forte non abſone, *à Meſſana deſpicit.* Varro; *Inter Italiam & Siciliam, qui fretus eſt inter Rhegyum & Meſſanam.* Unde correctione electa Scriverius idem *diſpeſcit*: electa dico; & addo, recta. Plinius de Nilo: *Africam ab Æthiopia diſpeſcit.* Idem.

4. *Papirius manu capi*] Dele, *Papirius*, volentibus libris. & ſtatim pro *flutentur* iidem *fluitent*, item, *fluctentur*. Plinius de teſtudinibus: *Vt ſolis vapore, ſiccato cortice, non queant mergi, invitæque fluitent.* Idem.

5. *Quod hæ in ſummâ aquâ præ p guedine flutentur*] Lego *flutent*, ex vete codicis veſtigiis. *Meurſ.*

6. *Propter vivaria*] Pincianus non Macrobium, ut qui in mendoſum P nii codicem inciderit, legeritque p *piſces piſcinas*, & ſcribi debuiſſe, *prop piſces, quos habuit quadragies*, ex Var ne lib. 3. cap 17. de Re Ruſt. Vide P cianum in Plinii lib. IX. cap. LV. *Po*

7. *Quadragies ſeſtertium*] Corrige dum *Seſtertio.* Adhibe ſis patrem lib Pec. Vet. cap. 4. *Gronov.*

Cu

CAP. XII,

De acipenſere, mullo, ſcaro, lupo.

NEc acipenſer, quem maria prodigis nutriunt, illius ſeculi delicias evaſit &, ut liqueat ſecundo Punico bello celebre nomen hujus piſcis fuiſſe, accipite ut meminerit ejus Plautus in fabula, quæ inſcribitur Baccharia, ex perſona paraſiti:

Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus umquam,
Quam ego nunc ſum, cujus hæc ventri portatur pompa?
Vel nunc qui mihi in mari acipenſer latuit antehac,
1 *Cujus ego latus* 2 *in latebras reddam meis dentibus & manibus.*

&, ne vilior ſit teſtis poëta, accipite aſſertore Cicerone in quo honore fuerit hic piſcis apud P. Scipionem Africanum illum & Numantinum. hæc ſunt in dialogo de fato verba Ciceronis: *Nam cum eſſet apud ſe* 3 *ad Lavernium Scipio, unaque Pontius; allatus eſt fortè Scipioni acipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis, ut ferunt, in primis nobilis. cum autem Scipio unum & alterum ex his, qui eum ſalutatum venerant, invitaſſet, pluresque etiam invitaturus videretur: in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas, acipenſer iſte paucorum hominum eſt* Nec inficias eo temporibus Trajani hunc piſcem in magno pretio non fuiſſe, teſte Plinio Secundo: qui in naturali hiſtoria cum de hoc piſce loqueretur ſic ait: *Nullo nunc in honore eſt, quod quidem miror; cum ſit rarus inventu.* Sed non

CVjus ego latus in latebras reddam] Ita forte ſcripſerit Plautus. ſuſpicari tamen libet, *in latebras condam.* Idem Epidico: *in latebras condas pectori pentiſſimo.* Turnebum vero quem *illatebras* legere reperio & tueri, quomodo ſequar? *Pont.*

2. *In latebras reddam meis dentibus & manibus*] Emendo, *dentibus & faucibus.* Sic infra loquitur ex hoc verſu indubie Macrobius cap. 17. *Cum Antonius quicquid mari, aut terrâ, aut etiam cœlo gigneretur, ad ſatiandam ingluviem ſuam natum exiſtimans, faucibus ac dentibus ſuis ſubderet.* poſſit cui etiam legendum videri, *dentibus & maxillis*, vel (ut placet magno Scaligero) *mandibulis.* Meurſ.

3. *Ad Lavernium*] [Joh. Paſſeratius legit *Laurentum.* Vide præfat. ejus in 3. lib. Propertii] *Pont.*

4. *Pli-*

non diu ſtetit hæc parſimonia. nam temporibus Severi principis, qui oſtentabat duritiam morum, Sammonicus Serenus vir ſæculo ſuo doctus, cum ad principem ſuum ſcriberet faceretque de hoc piſce ſermonem, verba Plinii quæ ſuperius poſui præmiſit, & ita ſubjecit: 4 *Plinius, ut ſcitis, adusque Trajani imperatoris venit ætatem. nec dubium eſt quod ait nullo honore hunc piſcem temporibus ſuis fuiſſe, verum ab eo dici. apud antiquos autem in precio fuiſſe ego teſtimoniis palam faciam, vel eo magis, quod gratiam ejus video ad epulas quaſi poſtliminio rediſſe. quippe qui dignatione veſtra cum interſum convivio ſacro animadvertam hunc piſcem à coronatis miniſtris cum tibicine inferri. Sed quod ait Plinius de acipenſeris ſquamis, id verum eſſe maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus oſtendit, in cujus libro de animalibus quarto ita poſitum eſt: Cur alii piſces ſquama ſecunda, acipenſer adverſa ſit.* hæc Sammonicus: qui turpitudinem convivii principis ſui laudando notat, prodens venerationem qua piſcis habebatur, ut à coronatis inferretur cum tibicinis cantu, quaſi quædam non deliciarum ſed numinis pompa. Sed, ut minus miremur acipenſerem gravi precio taxari ſolitum; Aſinius Celer vir conſularis, ut idem Sammonicus refert, 5 mullum unum ſeptem millibus nummum mercatus eſt. in qua re luxuriam illius ſæculi eo magis licet æſtimare, quod Plinius Secundus temporibus ſuis negat facile mullum repertum qui duas pondo libras exce-

4. *Plinius, ut ſcitis, aduſque Trajani imperatoris ætatem*] Notat Scaliger ad Euſebium, Sammonicum hic confundere Plinium juniorem cum majore. Vide ejus Addenda ad Animadverſ. pag. 190. [Vide item quæ habet Hermol. Barbarus ad Præfationem Plinii, quæ præfixa eſt Naturali hiſtoriæ oppido notanda.] *Pont.*

5. *Mullum unum ſeptem millibus*] Mavult cum Juvenale & Tertulliano Cl. V. Franciſ. Junius, 6. *mil.* Porro hæc iſta occaſio Catoniani dicterii, *Pluris Romæ piſcem vænire quam bovem*: quo & ganeonum trahit adagium eruditiſſ. Had. Junius: σήμερον ἀκτάσωμεν, quod eſſet, ut idem, ficto verbo, vertit *hodie littoriſemus*, ut ego, *hodie amænemus*. *Amænare* enim apud Diomedem eſt; & Cyprianus dixit, *oculos amænare*. Sed Gloſſarii auctor ſententiæ noſtra fundus eſt. *amæna*, inquit, εὐ ἀκτοῦ. *amænare* itaque ἀκτάζειν. Tacitus *Noctu dieque fluxi & amæna littorum perſonantes*. Pont.

6. Octa-

excederet. at nunc & majoris ponderis paſſim videmus, & precia hæc inſana neſcimus. Nec contenta illa ingluvies fuit maris ſui copiis, nam [6] Octavius præfectus claſſis ſciens ſcarum adeo Italicis litoribus ignotum, ut nec nomen Latinum ejus piſcis habeamus, incredibilem ſcarorum multitudinem vivariis navibus huc advectam, inter Hoſtiam & Campaniæ litus in mare ſparſit; miroque ac novo exemplo piſces in mari tamquam in terra fruges aliquas ſeminavit. idemque, tamquam ſumma in hoc utilitatis publicæ verteretur, quinquennio dedit operam ut, ſi quis [7] inter alios piſces ſcarum forte cepiſſet, incolumem confeſtim & inviolatum mari redderet.

Quid ſtupemus captivam illius ſæculi gulam ſerviſſe mari, cum in magno vel dicam maximo apud prodigos honore fuerit etiam Tiberinus lupus, & omnino omnes ex hoc amni piſces? quod equidem cur ita illis viſum ſit ignoro. fuiſſe autem etiam M. Varro oſtendit; qui, enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad victum gignantur, piſci Tiberino palmam tribuit his verbis in libro rerum humanarum undecimo: [8] *Ad victum optima fert ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Caßinas oleum, Tuſculanus ficum, mel Tarentinus, piſcem Tiberis.* Hæc Varro de omnibus ſcilicet hujus fluminis piſcibus. ſed inter eos, ut ſupra dixi, præcipuum locum lupus tenuit, & quidem is qui inter duos pontes captus eſt. id oſtendunt cum multi alii, tum etiam C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanniam ſuaſit. cujus verba ideo pono, quia non ſolum de lupo inter duos pontes capto erunt teſtimonio, ſed etiam mores, quibus

6. *Octavius præfectus claßis*] Plinius lib. 9. cap. 17. habet *Optatus Elipertius*. Unde Gelenius fecit, *Optatus è libertis ejus*. Idem.

7. *Inter alios piſces ſcarum*] Enniano elogio, *cerebrum Iovis*:

Scarum præterii, cerebrum Iovis pæne ſupremi.

Neſtoris ad patriam hic capitur magnuſque bonuſque. Idem.

8. *Ad victum optima fert ager Campanus frumentum*] Ex veſtigiis ſcripturæ apud Johan. Sariſberienſem, fecerim: *Optimum fert ager Campanus frumentum.* Idem.

9. *Quip-*

bus plerique tunc vivebant, facile publicabunt. deſcribens
enim homines prodigos in forum ad judicandum ebrios
commeantes, quæque ſoleant inter ſe ſermocinari, ſic ait:
Ludunt alea, ſtudioſe unguentis delibuti, ſcortis ſtipati. ubi hora
decem ſunt; jubent puerum vocari ut comitium eat percunctatum
quid in foro geſtum ſit, qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint, quot tribus
juſſerint, quot vetuerint. inde ad comitium vadunt, ne litem
ſuam faciant: dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora, quam
non impleant 9 *quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt*
in comitium triſtes, jubent dicere. quorum negotium eſt, dicunt
judex teſtes poſcit. ipſus it minctum. ubi redit; ait ſe omnia au-
diviſſe, tabulas poſcit. litteras inſpicit. vix præ vino ſuſtinet pal-
pebras. eunti in conſilium ibi hæc oratio: 10 *Quid mihi negoti*
eſt cum iſtis nugacibus; quam potius potamus mulſum mixtum
vino Græco, edimus turdum pinguem, bonumque piſcem 11 *lupum*
germanum, qui inter duos pontes captus fuit? hæc Titius. Se
& Lucilius, acer & violentus poëta, oſtendit ſcire ſe hun
piſcem egregii ſaporis, qui inter duos pontes captus eſſet
eumque quaſi ligurritorem catillonem appellat. ſcilicet qu
proxime ripas ſtercus inſectaretur. proprie autem *catillon*
dicebantur, qui ad polluctum Herculis ultimi cum venirent
catillos ligurribant. Lucilii verſus hi ſunt:

Fingere præterea afferri quod quiſque volebat,
Illum ſumina ducebant atque altilium lanx,
12 *Hunc pontes Tiberinos duo inter captus catillo.*

CA[P]

9. *Quippe qui veſicam plenam vini habeant*] Varro περὶ νομισμάτων: *In quo nobilius eſt Philippeum quod accipimus, quam quod bibimus, cum alterum addamus in bulgam, alterum in veſicam.* Sed ibi legi malim, *abdamus in bulgam.* Et uſus fere pari forma verbo *condere* Caper Grammaticus; *in profundum nummi vel in arcam conduntur.* Pont.

10. *Quid mihi negotii eſt cum iſtis nugatoribus, quam potius*] Hinc illud in Copa, uti & obſervatum clariſſ. Scalig.
Quid juvat æſtivo defeſſū pulvere abeſſ
Quā potius bibulo decubuiſſe thoro? I

11. *Lupum germanum*] *Germanu*
fortaſſis ideo, ut γνήσιον oſtendat,
eum, qui inter duos pontes captus. C
tillones deinde quid ſint, obſerva
quoque Gloſſarius; λίχνος. inqu
Guloſus, ligurius, Catillo. & alibi, *ligur*
λίχνος. Idem.

12. *Hūc pontes Tiberinos duo.*] Legen
me monuit Fr. Douza, *Tiberinu' duo.*
docebit propediē ad Lucilium ipſū.

CAP. XIII.

De legibus latis contra luxuriam veterum Romanorum.

LOngum fiat, ſi enumerare velim quot inſtrumenta gulæ inter illos vel ingenio cogitata ſint, vel ſtudio confecta. & hæ nimirum cauſæ fuerunt propter quas tot numero leges de cœnis & ſumptibus ad populum ferebantur: & imperari cœpit ut patentibus januis pranſitaretur & cœnitaretur. [1] ſic oculis civium teſtibus factis luxuriæ modus fieret. Prima autem omnium de cœnis lex ad populum Orchia pervenit. quam tulit C. Orchius tribunus plebis de ſenatus ſententia, tertio anno quam Cato cenſor fuerat. cujus verba quia prolixa ſunt prætereo. ſumma autem ejus præſcribebat numerum convivarum. & hæc eſt lex Orchia, de qua Cato in orationibus ſuis vociferabatur quod plures quam præſcripto ejus cavebatur ad cœnam vocarentur. cumque auctoritatem novæ legis aucta neceſſitas imploraret: poſt annum viceſimum ſecundum legis Orchiæ Fannia lex lata eſt, anno poſt Romam conditam, ſecundum Gellii opinionem, [2] quingenteſimo octogeſimo octavo. De hac lege Sammonicus Serenus ita refert: *Lex [3] Fannia, ſanctiſſimi Auguſti, ingenti omnium ordinum conſenſu pervenit ad populum. neque eam prætores aut tribuni, ut pleraſque alias, ſed ex omni bonorum conſilio & ſententia ipſi conſules pertulerunt, cum reſpublica ex luxuria conviviorum majora quam credi poteſt detrimenta pateretur. ſiquidem eo res redierat, ut gu-*

la

SIc oculis civium teſtibus factis luxuria modus fieret] Et hæc Syſſitiorum cauſa apud Lacedæmonios. Juſtinus lib. 3. *Convivari omnes publice juſſit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto eſſent.* Plutarchus clarius: ἐπιθέσθαι δὲ τῇ τρυφῇ καὶ τὸν ζῆλον ἀφελέσθαι τοῦ πλούτου διανοηθεὶς, τὰ συσσίτια εἰσηγήσατο. *Pont.*

2. *Quingenteſimo octogeſimo octavo.*] Lege *quingenteſimo nonageſimo ſecundo.* Pigius.

3. *Fannia, ſanctiſſimi. Auguſti*] Hæc omnium antiquiorum ſcriptura, quam putavimus retinendam, cum ſeriores Auguſtum pene ſemper dignati fuerint hoc titulo, vel *Sacroſancti* aut *ſacratiſſimi*, ut ſæpe Firmicus. *Gronov.*

4. *Quos*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

la illecti plerique ingenui pueri pudicitiam & libertatem ſuam venditarent: plerique ex plebe Romana vino madidi in comitium venirent, & ebrii de reipublicæ ſalute conſulerent. hæc Sammonicus. Fanniæ autem legis ſeveritas in eo ſuperabat Orchiam legem, quod in ſuperiore numerus tantummodo cœnantium cohibebatur; licebatque ſecundum eam unicuique bona ſua inter paucos conſumere. Fannia autem ſumptibus modum fecit aſſibus centum. Unde à Lucilio poëta feſtivitatis ſuæ more *centuſſis* vocatur. Fanniam legem poſt annos decem & octo lex Didia conſecuta eſt. ejus ferendæ duplex cauſa fuit: prima & potiſſima, ut univerſa Italia non ſola urbs lege ſumptuaria teneretur, Italicis æſtimantibus Fanniam legem non in ſe, ſed in ſolos urbanos civi eſſe conſcriptam. deinde, ut non ſoli qui prandia cœnasv majore ſumptu feciſſent, ſed etiam qui ad eas vocitati eſſen atque omnino interfuiſſent, pœnis legis tenerentur. Poſ Didiam Licinia lex lata eſt à P. Licinio Craſſo Divite cujus ferundæ probandæque tantum ſtudium ab optimatibus impenſum eſt, ut conſulto ſenatus juberetur ut ea tantummodo promulgata, priuſquam trinundino confirmaretur, ita ab omnibus obſervaretur, quaſi jam populi ſententi comprobata. lex vero hæc paucis mutatis in pleriſque cum Fannia congruit. in ea enim ferenda quæſita novæ leg auctoritas exoleſcente metu legis antiquioris, ita hercule ut de ipſis duodecim tabulis factum eſt: quarum ubi contemni antiquitas cœpit, eadem illa quæ illis legibus cavebantur in alia latorum nomina tranſierunt. Sed legis Liciniæ ſumma ut kalendis, nonis, nundinis Romanis, cuiq in dies ſingulos triginta duntaxat aſſes edundi cauſa conſmere liceret: ceteris vero diebus, qui excepti non eſſent, amplius apponeretur quam carnis aridæ pondo tria & ſal mentorum pondo libra, & quod ex terra, vite, arboreve natum. Video quid remordeat. ergo indicium ſobrii ſculi eſt, ubi tali præſcripto legum coërcetur expenſa cœn

ru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rum. non ita eſt. nam leges ſumptuariæ à ſingulis ferebantur, quæ totius civitatis vitia corrigerent: at niſi peſſimis effuſiſſimiſque moribus viveretur, profecto opus ferundis legibus non fuiſſet. Vetus verbum eſt; *leges*, inquit, *bonæ ex malis moribus procreantur.* Has ſequitur lex Cornelia & ipſa ſumptuaria, quam tulit Cornelius Sulla dictator, in qua non conviviorum magnificentia prohibita eſt, nec gulæ modus factus; verum minora precia rebus impoſita: & quibus rebus, dii boni! quamque exquiſitis & pæne incognitis generibus deliciarum! [4] quos illic piſces quaſque offulas nominat! & tamen precia illis minora conſtituit. auſim dicere, ut vilitas edulium animos hominum ad parandas opſoniorum copias incitaret; & gulæ ſervire, etiam qui parvis eſſent facultatibus, poſſent. dicam plane quod ſentio. Apprime luxurioſus mihi videtur & prodigus, cui hæc tanta in epulis vel gratuita ponantur. Itaque tanto hoc ſæculum ad omnem continentiam promptius, ut pleraque earum rerum, quæ Sullana lege ut vulgo nota comprehenduntur, nemo noſtrum vel fando compererit. Sulla mortuo Lepidus conſul legem tulit & ipſe cibariam. Cato enim ſumptuarias leges cibarias appellat. Dein paucis interjectis annis alia lex pervenit ad populum, ferente Antio Reſtione. quam legem, quamvis eſſet optima, obſtinatio tamen luxuriæ & vitiorum firma concordia nullo abrogante irritam fecit. Illud tamen memorabile de Reſtione latore ipſius legis fertur; eum quoad vixit foris poſtea non cenaſſe, ne teſtis fieret contemptæ legis quam ipſe bono publico pertuliſſet. His legibus annumerarem edictum de ſumptibus ab Antonio propoſitum, qui poſtea triumvir fuit: ni indignum crederem inter cohibentes ſumptum Antonio locum facere: cujus expenſæ in cœnam ſolitæ conferri ſola unionis à Cleopatra uxore conſumpti æſtimatione ſuperatæ ſunt. nam

cum

4. *Quos illic piſces quaſque offulas nominat*] Facit huc Glaudii Cæſaris verbum: *Rogo vos quis poteſt ſine offula vivere?* Pont.

cum Antonius, quicquid mari aut terra aut etiam cœlo gi-gneretur, ad ſatiandam ingluviem ſuam natum exiſtimans, faucibus ac dentibus ſuis ſubderet; eaque re captus de Ro-mano imperio facere vellet Ægyptium regnum: Cleopatr uxor, quæ vinci à Romanis nec luxuria dignaretur, ſponſio ne provocavit inſumere ſe poſſe in unam cœnam ſeſtertium centies. id mirum Antonio viſum. nec moratus, ſponſion contendit 5 dignus ſculna Munacio Planco, qui tam hone ſti certaminis arbiter electus eſt. altera die Cleopatra per tentans Antonium pollucibilem ſane cœnam paravit, ſe quam non miraretur Antonius: 6 quippe qui omnia 7 qu apponebantur ex cotidianis opibus agnoſceret. tunc arri dens regina phialam popoſcit, cui aceti nonnihil acris inf dit, atque illuc unionem demptum ex aure altera feſtina bunda demiſit; eumque mature diſſolutum, 8 uti natura e ejus lapidis, abſorbuit. &, quamvis eo facto, ſponſione v ciſſet (quippe cum ipſa margarita centies ſeſtertium ſi contentione evaluiſſet) manum tamen & ad alterius uni nis aurem ſimiliter admovit, niſi Munacius Plancus jud ſeveriſſimus ſuperatum Antonium mature pronunciaſſ ipſe autem unio cujus fuerit magnitudinis inde colligi p terit

5. *Dignus ſculna Munacio Planco*] Cenſeo legendum, *Munacius Plancus.* Is enim ſculna ſive ſequeſter fuit, non Antonius. Qui nec potuit. Faciendum quoque punctum poſt, *contendit.* Quomodo fere apud Johan. Sariſberienſem. *Pont.*

Dignus ſculna Munatio Planco] V. c. & Saliſberienſis lib. 8. c. 7. *culina Numatius Plancus.* Emendo, *dictus ſculna Munatius Plancus.* Apud veteres Latinos *Sculna* idem qui *Sequeſter.* Vide Agell. lib. 20. cap. 11. *Meurſ.* Sic ſe emendare ait Fulvius in Appendice ad Ciacconii Triclinium pag. 87. Forte tamen: *Digno ſculna Mun. Planco.* Gron.

6. *Quippe qui omnia quæ apponebantur ex cotidianis opibus agnoſceret*] Ita etiam eſt in v.c. Lego, *ex cotidianis a pibus a.* Meurſ.

7. *Quæ apponebantur ex cotidia opibus*] Omnino & elegantiſſime o bus. Sunt autem eæ delitiæ, quas qu que ex ſuo fundo aut agro deprom Martialis lib. 7.

- - *& varias, quas habet hortus, op*

Item Lucretius lib. 5.

Non magnis opibus jucunde corpora h
bebant. Pont.

8. *Vti natura eſt ejus lapidis abſ buit*] Hoc Cleopatræ facinus imita magnifice Cæſar Caligula. Suetoniu *Vt pretioſiſſimas margaritas aceto liq factas ſorberet: Convivis ex auro pæ & opſonia apponeret: Aut frugi homin eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem.*

Gav

terit; quod qui ſuperfuit, poſtea victa regina, & capta Ægypto, Romam delatus deſectuſque eſt; & factæ ex una margarita duæ, impoſitæque ſimulachro Veneris, ut monſtruoſæ magnitudinis, in templo quod Pantheum dicitur.

CAP. XIV.

De nucum generibus.

ADhuc dicente Furio ſecundæ menſæ illata bellaria novo ſermoni principium dederunt. Symmachus enim attrectans manu nuces, Vellem, inquit, ex te audire, Servi, tanta nucibus nomina quæ cauſa vel origo variaverit, aut unde tot mala cum hac una appellatione vocitentur; ſiant tamen ſeorſum diverſa tam vocabulo quam ſapore. ac prius de nucibus abſolvas volo, quæ tibi memoria crebræ lectionis occurrunt. Et Servius: Nux iſta juglans ſecundum nonnullorum opinionem à juvando, & à glande dicta exiſtimatur. [1] Gavius vero Baſſus in libro de ſignificatione verborum hoc refert: *Juglans arbor proinde dicta eſt ac Jovis glans. nam quia id arboris genus nuces habet, quæ ſunt ſuaviore ſapore quam glans eſt: hunc fructum antiqui illi, qui egregium glandique ſimilem, ipſamque arborem deo dignam exiſtimabant, Jovis glandem appellaverunt, quæ nunc litteris interliſis juglans nominatur.* Cloatius autem Verus in libro à Græcis tractorum ita memorat: *Juglans, di prætermiſſum eſt, quaſi dijuglans.* id eſt, διὸς βάλανος, ſicut Theophraſtus ait: ἴδια δὲ τῶν ὀρεινῶν ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, τερέβινθος, πρῖνος, φιλύρη, ἀφάρκη, κάρυα, ἡ καὶ διὸς βάλανος. hanc Græci etiam baſilicam vocant.

Nux hæc Avellana ſeu Præneſtina, quæ eſt eadem, ex arbore eſt quæ dicitur *corylos.* de qua Vergilius dicit: *corylum ſere.* eſt autem natio hominum juxta agrum Præneſtinum;

GAvius vero Baſſus in libro] V. c. *Cajus.* Sed etiam heic *Gabius* legi debet. *Meurſ.*

num, qui Carſitani vocantur ἀπὸ τῶν καρύων. cujus rei meminit Varro in Logiſtorico, qui inſcribitur, *Marius de fortuna.* inde ſcilicet Præneſtinæ nuces. Eſt & illud apud Nævium in fabula Ariolo:

> 2 *Quis heri apud te? Præneſtini & Lanuvini hoſpites.*
> *Suopte utroſque decuit acceptos cibo,*
> 3 *Alteris inanem bulbam madidam dari,*
> 4 *Alteris nuces* 5 *in proclivi profundere.*

Hanc autem nucem Græci Ponticam vocant, dum unaquæque natio indit huic nuci nomen ex loco in quo naſcitur copioſior.

2. *Quis heri apud te*] Reforma:

Heri Quis apud te? Præneſtini, &c.

Tum *bulbam madidantem.* Salmaſius ad Hiſt. Aug. pag. 187.

3. *Alteris inanem bulbam madidam dari*] *Madidantem dare*, laudat ad Feſtum Scaliger. Bulbos capit, de quis ita Apicius: *Aqua decoquant bulbos, qui Veneris uſum quærunt.* Adagio quoque apud Athenæum eſt, incerti auctoris, hac mente: lib. 2. 25.

Οὐδὲν ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς;

Nil tibi profuerit bulbus, niſi nervus adeſſet.

Quod aſpexit indubie Juvenal. illo verſ.

- - ſi tibi ſidera ceſſant
Nil faciet longi menſura incognita nervi. Pont.

Alteris inanem bulbam madidam dari] Annotavit Scriverius noſter ad marginem libri ſui, legendum videri, *Alteris inanem vulvam madidatam dari*: & verſu ſequenti: loco *profundere*, *profundier.* Priorem emendationem firmabat loco Plinii Nat. hiſtor. lib. 11. cap. 37. *vulva ejecto partu melior, primiparæ ſuis optima.* itemque hoc Martialis in Xeniis epig. 56.

Te fortaſſe magis capiet de virgine porcâ,
Mî materna gravi de ſue vulva placet.

Ut ita has delitias reſpicere Nævius videatur, *inanem vulvam* vocando. *Madidatam* autem vocat, quia ſumen hoc addito gari liquamine muriave, ſume[...]batur. Martialis lib. 10. Epigr. 48.

Et madidum thynni de ſale ſumen erit

Idem.

4. *Alteris nuces in proclivi profundere*] Cantabrigienſis ſcriptus: *in perlivis* Divinabam: *in proluvis.* Laberius *Quo quidem me à matronali pudore pr*[...] *luvium meretricis progredi coëgit.* Apu[...]leius, *unguento fragrantiſſimo, proluviu*[...] *Veneris ſuſcitaram.* Et Arnobius, *pr*[...]*luvium inteſtinorum* dixit. Porro nuce[...] utpote pineas, facere ad Venerem, [...] Celſo & aliis clarum eſt. *Nihil*, inqu[...] *ex his aſſumere quæ contrahere ſemen* [...]*dentur, ut bulbi, nuclei pinei*, &c. Et [...] Hieronymus adverſus Jovinianum [...] *Non poteſtis implere opera nuptiarum n*[...] *mulſum & carnes & nucleum ſumſerit* Ubi tamen *nucleus* uberioris ſenſus e[...] Omne enim medium *nucleus* erat ve[...]ribus. Celſus, quem dixi, aliquoties [...]militer frequentaverat: at hodie *i*[...]*culi* reperies corrupte. *Internuculi* v[...] ſive *nuclei* germanum eſſe, melioru[...] aliquando codicum opera monſtra[...] ſperabo. *Pont.*

5. *In proclivi profundere*] Scripta [...]ctio, uti monſtravimus ante, talis [...] *in prolivis.* Nos ſupra divinavimus. S[...] verius poſtmodum elicuit; *in præb*[...] Videndus Feſtus in voce *præbiæ.* Ide[...]

6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

pioſior. Nux caſtanea, de qua Vergilius, *Caſtaneaſque nuces*, vocatur & heracleotica. nam 6 vir doctus Oppius in libro quem fecit de ſilveſtribus arboribus ſic ait: *Heracleotica hæc nux, quam quidam caſtaneam vocant, 7 itemque Pontica nux. atque etiam quæ dicuntur baſilicæ juglandes, germina atque flores agunt ſimiliter iſdem temporibus quibus Græcæ nuces.*

Nunc dicendum eſt quæ ſit Græca nux: ac ſimul hoc dicens amygdalam de lance tulit & oſtendit. Nux Græca hæc eſt, quæ & amygdale dicitur. ſed & Thaſia eadem nux vocatur. teſtis eſt 8 Cloatius in ordinatorum Græcorum lib. 4. cum ſic ait: *Nux Græca amygdale.* Atta vero in ſupplicatione, *Nucem Græcam*, ait, *favumque adde quantum libet.* Nucem molluſcam, licet hiemis nobis tempus invideat, tamen quia de nucibus loquimur indictam non relinquamus. Plautus in Calceolo ſic ejus meminit: *Molluſcam nucem ſuper ejus dixit impendere tegulas.* ecce Plautus nominat quidem, ſed quid ſit nux molluſca non exprimit. eſt autem perſicum quod vulgo vocatur: & molluſca nux dicitur, ſcilicet quod ceteris omnibus nucibus mollior ſit. hujus rei 9 idoneus aſſertor eſt Suevius vir longe doctiſſimus, in idyllio quod inſcribitur moretum. nam, cum loquitur de hortulano faciente moretum, inter cetera quæ eo mittit, & hoc pomum mitti ait his verbis:

Admiſce

6. *Vir doctus Oppius*] Meminit Oppii Suetonius libro de illuſtribus Grammaticis. Cognomen ejus *Cares* facit. Meminit quoque Oppilii cujuſdam eodem libello c. 6. Tu comparabis. *Idem.*

Nam vir doctus Oppius in libro quem fecit de ſilveſtribus arboribus] Lego, *vir doctus Opilius*. Eſt autem Aurelius Opilius, è cujus libris de Silveſtribus Arboribus verba producit Feſtus in *Fomites*: cui etiam bis reddes hoc nomen, in *Ordinarium hominem*, & *Ratitum quadrantem*. Utrobique habes *Oppius*: Male. quod monitus à me mutato. *Meurſ.*

7. *Itemque Pontica mox*] Emendo *Pontica nux*; ut etiam erat in v. c. *Idem.*

8. *Cloatius in Ordinatorum Græcorum lib.* IV.] Hoc & ſequenti Capite, itemque lib. 3. cap. 6. pro *Ordinatorum Græcorum*, potius *Originationum Græcarum* legendum Scriverio videtur. Cloatius enim Verus *Libro à Græcis Tractorum* hoc eodem capite citatur. *Pont.*

9. *Idoneus aſſertor eſt Suevius*] Male aliis laudatum reperio, *Succium*. Tranquillus videndus libro de illuſtribus Grammaticis, cap. 5. ubi tamen *Savius* eſt. *Pont.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

10 *Admiſce tu Acca baſilicis hæc nunc partim,*
Partim Perſica: quod nomen ſic denique fertur,
Propterea quod, qui quondam cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno fera prœlia bello
In Perſas retulere. 11 *ſuo poſt inde reventu*
Hoc genus arboris 12 *in prælatis finibus Grajis*
Diſſeruere, novos fructus mortalibus dantes.
Molluſca hæc nux eſt, ne quis forte inſcius erret.

Nux Terentina dicitur, quæ ita mollis eſt, ut vix attrectata frangatur. de qua in libro Favorini ſic reperitur: *Itemque quidam Tarentinas oves vel nuces dicunt quæ ſunt Terentinæ à tereno, quod eſt Sabinorum lingua molle. unde Terentios quoque dictos putat Varro ad Libonem primo.* quam in culpam etiam Horatius poteſt videri incidere qui ait:

& molle Tarentum.

Nux pinea hos nobis, qui oppoſiti ſunt, nucleos dedit, 13 Plautus in Ciſtellaria:

14 *Qui è nuce nucleos eſſe vult, frangit nucem.*

CAP.

10. *Admiſce tu Acca*] Non temerarium id ait Turnebus Adverſ. 11. c. 1. Nam & Maro Æneidos 2.]*ius unam*
Tunc ſic exſpirans Accam ex æquali-
Alloquitur. Pont. Addendus Salmaſius ad Solinum pag. 598.

11. *Suo poſt inde reventu*] Magis arridet Anglicani ſcriptura, *primo inde reventu.* Idem.

12. *In prælatis finibus Grajis Diſſeruere*] Vetus idem veteri forma, *deſeruere.* Antiqui enim, *deſerui, deſertum* efferebant, cujus vicem hodie, *deſevi, deſitum* frequentatur. Tibullus:
Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in trivio florea ſerta lapis. Id.

13. *Plautus in Ciſtellaria*] In hoc omnes, quos editos vidi, ſunt conſtantes. At ego nihil ineptius, nihil inſulſius fingi poſſe aio hac allegatione Plautina? Quid enim à Macrobio dicitur, cui lux per eam fit? Omnino quia *nucleos* vocabulum ibi poſitum eſt, ideo ſcholaſticus imperitus id annotavit ex memoria, cui locus Plautinus inhærebat. Miror potuiſſe hîc viros doctos ſilere, & magis etiam eos, qui tanquam genuina hæc tractare potuerunt. *Gron*

14. *Qui è nuce nucleos eſſe vult, frangit nucem*] Laudat ex Ciſtellaria Macrobius, at Curculione legitur. Et nota in re trita & vulgata rem novam; Anglicanus noſter non *eſſe* referebat. ſed *eicere*, ut manifeſto fuiſſe credam:
Qui è nuce nucleum icere vult, franga nucem.
Certe convenienter & honeſte ſic frequentabitur; & redonanda hæc dictio eidem Plauto etiam Truculento. Editur Icen. *Non omnis ætas.*
Sin jecit rete piſces ne effugiant cavet
Scribendum aio: *Sin icit rete piſces, n eff. Icit* ſimiliter interpreter, fixit ſive attraxit. Nec aliter Vidularia: *Ibi u piſcabar fuſcina ici vidulum.* Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. XV.

De generibus malorum, & pirorum.

1 ET, quia mala videmus admiſſa bellariis, poſt nuces de malorum generibus diſſerendum eſt. Sunt de agricultura ſcriptores qui nuces & mala ſic dividunt, ut nuces dicant omne pomum quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt; Malum vero, quod foris habeat quod eſui & durum intus includat. ſecundum hanc definitionem Perſicum, quod Suevius poëta ſuperius inter nuces numerat, magis erit inter mala numerandum.

His præmiſſis, malorum enumeranda ſunt genera, quæ Cloatius in ordinatorum Græcorum libro quarto ita diligenter enumerat: *Sunt autem genera malorum; Amerinum, cotonium, citreum, coccymelum, conditivum,* ἐπιμηλὶς, *muſteum, Mattianum, orbiculatum, ogratianum, præcox, pannuceum, Punicum, Perſicum, quirianum, proſivum, rubrum,* [2] *ſcandianum, ſilveſtre, ſtruthium, Scantianum, Tibur, Verianum.* Vides Perſicum à Cloatio inter mala numeratum quod nomen originis ſuæ tenuit, licet jam dudum noſtri ſoli germen ſit. Quod autem ait idem Cloatius, *citreum*, & ipſum Perſicum malum eſt ſecundum Vergilium,

Felicis mali quo non præſtantius ullum.

& reliqua. Et ut nemo dubitet hæc de citreo dixiſſe Vergilium; [3] accipite quæ Oppius in libro de ſilveſtribus arboribus dicat: *Citrea item malus & Perſica: altera generatur in Italia, & in Media altera.* & paulo poſt de citreo loquens ait: *Eſt autem odoratiſſimum, ex quo interjectum veſti tineas necat. fertur etiam venenis contrarium; quod tritum cum vino purgatione virium ſuarum bibentes ſervat. generantur autem in* Perſi-

ET, *quia mala videmus admiſſa bellariis*] Legendum, *admiſta*. Pont.
2. *Scandianeum*] Emendo, *Scandianum*, Columella lib. 5. cap. 10. *Meurſ.*
3. *Accipite quæ Oppius in libro*] Etiam heic *Opilius* legendum. *Idem.*

Perſide omni tempore mala citrea, alia enim præcarpuntur,[4] *alia* *interim matureſcunt.* Vides hic & citreum nominari, & omnia ſigna poni, quæ de eo Vergilius dixit; licet nomen citrei ille non dixerit. nam & Homerus, qui citreum θύον appellat, oſtendit eſſe odoratum pomum,

θύον δ' ὑπὸ καλὸν ὀδώδει.

&,[5] quod ait Oppius inter veſtem poni citreum, idem ſignificat Homerus cum dicit:

Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα σιγαλόεντα

hinc & Nævius poëta in bello Punico ait *citroſam veſtem.*

Pira hæc quæ videmus varietas nominum numeroſa diſcernit. nam idem Cloatius ſic eorum vocabula deſcribit: *Anicianum, cucurbitivum, cirritum, cerviſca, calculoſum, cruſtuminum,*[6] *decimanum, Græculum, Lollianum, Lanuvinum, laureum, latereſianum, murapium,*[7] *Mileſium, murteum,*[8] *Nævianum, orbiculatum, præcianum, rubile, Signinum, Fullianum, Titianum,*[9] *Turrinianum,*[10] *timoſum, præcox, volemum, meſpillum, ſerum, ſementivum ſerum, Sextilianum ſerum, Tarentinum ſerum, Valerianum ſerum.*

CAP.

4. *Alia interim matureſcunt*] Præfero ſcriptionem Anglicani; *alia interim procreantur.* Palladius: *Quod ego in Sardinia, & in territorio Neapolitano in fundis noſtris comperi (quibus ſolum & cælum tepidum eſt, & humor exundans) per gradus quosdam ſibi ſemper poma ſuccedere, cum maturis ſe acerba ſubſtituant, acerborum vero ætatem florentia conſequantur.* Pont.

5. *Quod ait Oppius inter veſtem poni citreum*] Iterum *Opilius* ſcribe. *Meurſ.*

6. *Decimanum*] Leg. *Decumanum.* P.

7. *Mileſium, murteum*] Vetus, *muſteum*, quod placet. Plinius: *Dixit Vergilius à Catone ſumpta, qui & ſementina & muſtea nominat.* *Muſtea* vero, ut idem annotat, dicta à celeritate miteſcendi. *Idem.*

8. *Nævianum*, ac paulo ante *cruſtuminum*] Hæc *fragilia* Celſo. *Ex pomis,* inquit, *ceraſium, morum, ſorbum. Pirum fragile, quale Cruſtuminum vel Nævianum.* Idem.

9. *Turrinianum*] Columella *Turranianum.* Meurſ.

10. *Timoſum*] Leg. *cimoſum*, & denique *meſpillum ſerum.* ſine commate intermedio. *Idem.*

Afric

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. XVI.

De ficuum, olearum, uvarumque generibus.

ADmonent nos & fici aridæ, ut enumeremus genera ficorum, eodem Cloatio nos de his, ut de aliis, inſtruente. ſic enim diverſas ficos diligentiæ ſuæ more dinumerat: [1] *Africa, albula,* [2] *harundinea,* [3] *aſinaſtra, atra, paluſca, auguſta,* [4] *bifera,* [5] *carica,* [6] *caldica, alba nigra,* Chia *alba nigra,* Calpurniana *alba nigra,* [7] *cucurbitiva, duricoria, Herculanea,* [8] *Liviana,* [9] *ludia, leptoludia,* [10] *Marſica, Numidica, pulla Pompejana, præcox,* [11] *Tellana atra.* Sciendum quod ficus alba ex felicibus ſit arboribus; contra nigra ex infelicibus. docent nos utrumque pontifices. ait enim Veranius de verbis ponti-

AFrica] Legendum *Africana.* Plinius lib. 15. cap. 18. *Africanas* diſerte nominat: *De Africanis*, inquiens, *quas multi præferunt cunctis, magna quæſtio: cum id genus in Africam nuper tranſierit.* Et ſtatim inde addit à Catone appellatam Africanam. *Pont.*

2. *Harundinea*] An veriſimile omiſſam hic Macrobio *chelidoniam* (quæ Latinis ſit *hirundinea*; Plinius lib. 15. cap. 18. *chelidoniam* vocat) & *harundineam* non *hirundineam* voluiſſe dicere? Nam & idem Plinius eodem loco diſerte: *cum mariſcis, & quas harundinum folii macula variat.* Idem.

Harundinea] Lego, *hirundinea.* Ea eſt quam *Chelidoniam* vocat Columella lib. 10. *Purpureæque Chelidoniæ, pingueſque Mariſcæ.* Meurſ.

3. *Aſinoſtra, atra*] Editio Lugdunenſis non habet hoc loco *atra*, forte quia ſequitur ſtatim, *Tellana, atra.* Alii libri conſtanter agnoſcunt. Quocirca laborare potius putem quam abundare. Et fuerit fors, *aratia.* Plinius mihi tibicen lib. XV. cap. XXIX. *Eſt & Herculanea, & albicerata, & aratia alba.* Pont.

4. *Brifera*] Emendo *bifera*, ex Columella. *Meurſ.*

5. *Carica caldica*] Legendum *Carica, Chalcidica. Caricarum* multa apud Columellam & Palladium mentio; videnturque ita dictæ à *Caria* regione; ſicuti *Chalcidicæ* à *Chalcide, Chiæ* à *Chio.* De quibus ſingulis etiam Plinius. *Pont.*

6. *Caldica alba nigra*] Lego, *Chalcidica a. n.* Meurſ.

7. *Cucurbitiva*] *Cucurbitivæ* ſive *cucurbitinæ* à forma dictæ; ut ſupra *malum cucurbitivum.* Pont.

8. *Liviana, ludia, leptoludia, Pompejana*] Legendum, *Liviana, Lydia, leptolydia, Pompejana:* Apud Plinium prima & ultima vox haud plene expreſſa. Ubi legitur cap. 18. lib. 5. *Sunt & autorum nomina iis, Liviæ, Pompejæ.* Legerim *Livianæ, Pompejanæ.* Idem.

9. *Ludia, leptoludia*] Scribo, *Lydia, Leptolydia.* Meurſ.

10. *Marſica,*] Sic & *vinum Marſicum.* Sunt enim *Marſi* Italiæ populi, Picentibus & Samnitibus finitimi. *Pont.*

Marſica] Lego, *Mariſca.* Meurſ.

11. *Tellana atra*] Idem Plinius, ut jam laudavi, diſparate, *Tellana, atra,* Pont.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

pontificalibus : *Felices arbores putantur eſſe , quercus , æſculus, ilex, ſuber, fagus, corylus, ſorbus, ficus alba, pirus, malus, vitis, prunus, cornus, lotus.* 12 Tarquinius autem Priſcus in oſtentario arborario ſic ait : *Arbores quæ inferum deorum avertentiumque in tutela ſunt, eas infelices nominant.* 13 *alternum ſanguinem, filicem, ficum atram , quæque baccam nigram nigroſque fructus ferunt, itemque acrifolium, pirum ſilvaticum, ruſcum, rubum, ſenteſque, quibus portenta prodigiaque mala comburi jubere oportet.* Quid? quod ficum tanquam non pomum ſecerni à pomis apud idoneos reperimus? Afranius in Sella: *Pomum, holus, ficum, uvam.* ſed & Cicero Oeconomicon libro tertio : *Neque ſerit vitem , neque quæ ſata eſt diligenter colit ; oleum, ficos , poma, non habet.* 14 Nec hoc ignorandum eſt

12. *Tarquinius autem Priſcus*] Libro ſequenti, qui eſt tertius, c. 7. hic idem. ut videtur, non *Tarquinius*, ſed *Tarquitius* dicitur ; citaturque ibi liber ejus transſcriptus ex *Oſtentario Thuſco*, quod hic *Oſtentarium arborarium* nominatur. Meminit quoque ejus inter Hiſtoricos Latinos , accuratiſſimus clariſſimusque Gerh. Johannes Voſſius ; legendumque utrobique exiſtimat , *Tarquitius.* Eum vide eo in opere , quod jam nuperrime de iisdem hiſtoricis elaboravit multo elegantiſſimum. Vide & Petrum Pithœum Subſecivorum lib. 1. c. 20. qui de *Tarquitio* omnium primus conjecturam injecit. *Idem.*

13. *Alternum, ſanguinem*] Perperam *alternum* , pro *alaternum* , ut habet Plinius lib. 16. cap. 26. *Alaternus, cui folia inter ilicem & olivam. Sanguinem* autem à *Sanguen* dicitur, quæ cornus femina , ſive arbor eſt , cujus cortex ad ſanguinis ſimilitudinem rubet. Hinc *frutices ſanguinei*, item *virgæ ſanguineæ* apud Plinium. Meminit & Modeſtinus D. lib. 48. Tit. 9. l. 9. *Pœna parricidii more majorum hæc inſtituta eſt, ut parricida virgis ſanguineis verberatus , deinde culleo inſuatur.* Idem.

Alternum ſanguinem] Lego, *Alaternum, ſalicem.* Alaterni meminit Plinius lib. 16. cap. 26. Et Columella lib. 7. cap. 6. *Meurſ.*

14. *Nec hoc ignorandum eſt , ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere, Lacte proprie ficorum groſſi appellantur fici, qui non matureſcunt : hos Græci dicunt* ὀλύνθους] Totum locum ita diſtingue ac lege: *Nec ignorandū eſt ficum ſolam ex omnibus arboribus nō florere. Lacte proprie ficorum groſſi appellantur. Fici, qui non matureſcunt, hos Græci dicunt* ὀλύνθους. Retinendum autem *Lacte* caſu nominandi. Plautus : *Neque aqua aquæ , neque lacte lacti eſt uſpiam ſimilius.* Et aliis quoque alibi ita uſurpatum id vocabuli. [Caſaubonus Epiſtola ad Carolum Labbæum videtur notare Macrobium, quaſi ille ſenſerit aut ſcripſerit lacte ſive lac eſſe proprium ficorum ; cum nihil hic tale habeat Macrobius : qui groſſos proprie appellari lacte ficorum nos docet. Quam autem vel ille vel Labbæus ſecuti editionem Macrobii ſint, ut tam præſertim abſonum clariſſ. ille Caſaubonus in animum ſuum ſuper Macrobio conceperit , comminiſci nequeo : cum Macrobius non dicat *ſolos* ſeu proprium ficorum eſſe lac , ſed lac ficorum

eſt ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere, Lacte proprie ficorum. groſſi appellantur fici, qui non matureſcunt, hos Græci dicunt ὀλωῦθες. Mattius: *In milibus tot ficorum non videbitis groſſum.* & paulo poſt ait: *Sumas ab alio lacte diffluos groſſos.* & Poſtumius Albinus annali primo de Bruto: [15] *Ea cauſa ſeſe ſtultum brutumque faciebat; groſſulos ex melle edebat.*

Olearum genera hæc enumerantur: Africana, Albigerus, Aquilia, Alexandrina, Ægyptia, [16] culminea, conditiva, Liciniana, Orchas, oleaſter, [17] pauſia, Paulia, radius, Sallentina, Sergiana, Termutia. ſicut uvarum iſta ſunt genera; Aminea, ſcilicet à regione. nam Aminei fuerunt [18] ubi nunc Falernum eſt: aſinuſca, atruſca, albiverus, [19] albena, apiana, apicia, bumamma, aut, ut Græci dicunt, βέμαϛ☉. duracina, labruſca, melampſithia, maronia, mareotis, [20] numentana, precia, prannia, pſithia, pilleolata, Rhodia, ſtephanitis, [21] venucula, variola, lagea. Inter hæc Prætextatus: Vellem Servium noſtrum diutius audire. ſed hora nos quietis admonet, [22] ut exorto jubare elo-

ficorum ſeu lacteos ficos proprie appellari groſſos aſſerit; quod eſt veriſſimum, & oſtendit id maximorum quæ ſequuntur auctorum teſtimoniis. En quas in pedicas abduxit etiam ſummos viros levis, ſed erronea quam modo ſuſtulimus, diſtinctio: tum & vox *proprie* ita ſumpta quaſi non *proprie* ſed *proprium* eſſet exaratum, quod nullis in libris compareт.] *Idem.*

15. *Ea cauſa ſeſe ſtultum brutumque faciebat*] Id eſt, ſe talem ſimulabat. *Idem.*

16. *Culminea, conditiva*] *Colmineana* agnoſcit Cato, & alii rei ruſticæ Scriptores. Item *Albicerus* paulo ſuperius, pro *Albigerus*. Monuit Scriverius. *Id.*

17. *Pauſia, Paulia*] Lego, *Pauſia. Paphia.* ita dicta à Papho unde allata. Vide Iſidorum lib. 17. cap. 7. *Meurſ.*

18. *Vbi nunc Falernum eſt*] Scriptus diſerte, *Salernum.* Pont.

19. *Albana apiana*] Scribo, *Albana, Appiana.* Meurſ.

20. *Numentana*] *Nomentana.* Idem.

21. *Vennucula*] *Venucula.* Idem.

22. *Vt exorto jubare eloquio Symmachi domi ſuæ fruamur*] Nugæ verborum. Cum Scripto reſcribendum: *Vt exorto jubare, eloquio Symmachi doniſque fruamur.* Non enim apud Symmachum ſequens aut ulla harum habita diſſertatio, ſed apud Vettium Prætextatum. Liquet vel ex iis quæ ſupplevimus initio ſequentis libri. Alluſit autem ad dona quæ mitti mos Saturnalibus. *Pont.*

23. *Elo-*

23 eloquio Symmachi domi ſuæ fruamur. 24 atque ita facta diſceſſio eſt.

23. *Eloquio Symmachi*] Nec turbet quem, quod non Symmachus ſequenti ſtatim libro, ſed Prætextatus eloquii partes ſuſtineat. Fit autem id ideo quod libri quinque reliqui, unius conventus, id eſt, ſecundi diei ſermo ſint. Quatuor eorum, id eſt, Tertius, Quartus, Quintus & Sextus ante cænationem de Marone pertractant. Septimus tandem ipſius convivii conſeſſum & ſermonem continet. atque ibi Symmachus dicendi vices, quas hîc epularis & varius ad eum ſermo perduxerat, aſſumit. Hoc annotandum cenſui, quia non ſatis hæc hactenus, imo omnino non ſpectata ſunt. *Idem.*

24. *Atque ita facta diſceſſio eſt*] Iſtis adde quæ notavimus ſub finem Sexti. *Idem.*

AVRE-

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris CONVIVIORUM SECUNDI DIEI SATURNALIORUM

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

Quam accurate Vergilius expreſſerit diverſos ritus ſacrificandi.

1 COngregatis in tempore conſtituto in domo Vettii, qui venire debuerant, 2 ante cęnandum cæpit Euangelus Vettium taliter compellare: Dixiſti, inquit, mi Vetti, inter omnia quibus eminet laus Maronis hoc te lectorem aſſiduũ admirari, quia doctiſſime jus Pontificium, tanquam hoc profeſſus, in multa & varia operis ſui parte ſervavit. Et ſi tantæ diſſertationis ſermo non cederet, 3 promiſiſti fore ut Vergilius noſter Pontifex maximus videretur. Nunc igitur comple promiſſum, vel ſermonem à memoria tua credam ceſſiſſe, vel potius præſulem noſtrum Vergilium Pontificem ignoraſſe. Tunc Prætextatus decenti rubore perfuſus; non, inquit, ô Euangele, propter verba tua magis vana quam vera, ſed propter

COngregatis in tempore conſtituto] Omnia hæc aduſque, *Tu genitor cape Sacra manu*, ex veteri eodem eruimus, genuina germana Macrobii noſtri. *Pont.*

2. *Ante cænandum*] Ita omnino legendum, non *inter cænandum*. Nam cum (ut liquet ex fine libri 2. antecedentis) exorto Sole ut congregarentur conſtitutum eſſet, id temporis aduſque cænam ſilentio transmiſſum, veriſimile haud eſt. Itaque pro, *inter*, *ante* reponendum curavimus. *Idem.*

3. *Promiſiſti fore*] Supra pag. 267. *Et ſi tantæ*, inquit, *diſſertationis ſermo conceſſerit, promitto fore ut Virgilius noſter pontifex maximus aſſeratur.* Idem.

4. *Prius*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

propter totius cœtus reverentiam, quem ſcio avide iſtud audire, oſtendam nec me ſermonis oblitum, nec ſacrorum Vergilium imperitum. Hoc autem reputo principaliter præmittendum, quo ad hoc quis diis ſuperis rem ſacram recte perficiat, 4 prius eum rite purificari oportere. Et hoc Vergilius prius plane demonſtrat, quum Æneam Pontificem introducit 5 patri ſuo ſic loquentem:

6 Tu genitor cape ſacra manu patrioſque Penates:
Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti,
Attrectare nefas; donec me flumine vivo
Abluero.

poſt Caietæ quoque nutricis ſepulturam, quo potiſſimum navigans appellitur, quam ad eam partem,

per quam fluvio Tiberinus amœno
In mare prorumpit,

ut confeſtim in ipſo Italiæ limine fluviali unda ablutus poſſet quam puriſſime Jovem

Phrygiamque ex ordine matrem

invocare. quid? quod Euandrum aditurus per Tiberim navigat; quod eum eſſet reperturus Herculi ſacra celebrantem, ut purificatus ſacris poſſit hoſpitalibus intereſſe? Hi[c] & Juno ipſa conqueritur non magis quod Æneam conti[n]giſſet contra ſuum velle in Italiam pervenire, quam quo[d] *optato* 7 potiretur *Tibridis alveo*: quia ſciret eum hoc amn[e] puri[…]

4. *Prius eum rite purificari oportere*] Martialis ad Domitianum: *Meminerit non niſi religionis purificatione luſtratus, accedere ad templa debere.* Gloſſarium: ἁγνίζω, *purgo, purifico.* Idem.

Virgilius prius plane demonſtrat] Exiſtimo in eo latere ἐπίθετον, quale ſolet Virgilio dare Macrobius pro artificio, quod in eo demonſtrat. Forte: *Virgilius pius.* Infra c. 5. *Adeo omnem pietatem in ſacrificiis, quæ Diis exhibenda ſunt, poſuit.* Gronov.

5. *Patri ſuo ſic loquentem*] Quod in vetuſtis licet libris eſt; *Violatum cu[…] ſe noſſet Æneas multa cæde pollutum, ai[…]* Senſui ſolum turbando eſt. In Script[…] quodammodo quoque comperi, ſe[…] confuſum & lacerum. *Pont.*

6. *Tu genitor cape Sacra manu pa[…]trioſque penates*] Reſpexit Seneca libr[…] de Beneficiis 3. *Cum complexus ſac[…] ac penates religioſus ſenex vadentem n[…] ſimplici ſarcina premeret.* Idem.

7. *Potiretur Tibridis alveo*] Vocem *alveum*, contrahere poëtis ſolenne. A[…] & ita Papinius in Propemptico Me[…]

Cel

purificatum poſſe ſacra etiam ſibi rite perficere. nam ne ſupplicari quidem ſibi ab eo vellet. Nunc quoniam purificationem ad ſacra ſuperorum pertinentem deorum in Vergiliana obſervatione monſtravimus, videamus utrum & circa inferorum deorum cultum proprietatem moris idem poëta ſervaverit. Conſtat dis ſuperis ſacra facturum corporis ablutione purgari. cum vero inferis litandum eſt; ſatis actum videtur ſi adſperſio ſola contingat. de ſacris igitur ſuperorum ait Æneas:

donec me flumine vivo
Abluero.

at Dido 8 cum ſacra dis inferis inſtituit ait;

Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem:
Dic corpus properet fluviali ſpargere lympha.

& alibi:

Sparſerat & latices ſimulatos fontis Averni.

necnon cum Miſenum ſepulturæ mandari refert:

Idem

Celeris verſus? *Iuvenis dubio committitur alto Metius.* Nam licet recte dici poſſit, *dubio alto*, hîc tamen quomodo recte dicatur? Dixerat enim id jam ante. An itaque verum fuerit, *dubio committitur alveo.* & firmet non leviter, quod ſubdit; *atque animæ partem ſuper æquora noſtræ majorem transferre parat.* Propertius: *Portabat ſanctos alveus iſte viros.* Sed nihil in verbis iſtis Papinii verius recepta lectione. Committitur dubio alto ſive dubio mari Metius, paratque non, ut ille, dimidium, ſed partem majorem animi poëtæ transferre ſuper æquora. Quid clarius dici, quid ſimplicius potuit? In illo autem Maronis in Catalect.

Flavum prope Tibrim olentes nauticum
Vocare.

An faciendum? *Alveumque propter Tibrim olentes nauticum Vocare. Alveum Tibrim*, ut, *rete jaculum*, *Marmora monumenta*, & talia. Videatur illud de *Tibri* intelligendum & vero jam alveoſo & ab aquis ſterili. Docent vel illa ſequentia:

Vbi appulſæ rates
Stant in vadis cano retentæ ſordido,
Macraque luctantes aqua.

Item lapis vetus: CUR. ALBEI. TIBERIS. ET. CLOACARUM. URBIS. *Idem.*

8. *Cum Sacra Diis inferis inſtituit*] Erat in calamo exarato: *inferis ſtatuit.* Et ea vox propria ſacrorum eſt. Maro: *Craterasque duos ſtatuam tibi pinguis olivi.* Reſpexiſſe quoque Suetonium credam Auguſto, ſub finem: *Quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mauſoleum ſtatuerentur.* Ubi tamen inſolentia dictionis ſuſpecta accuratiſſimo Caſaubono; quaſi *pilis* potius conveniat verbum, *ſtatuerentur*. Ego non ſollicitem. Et accedat illud Tertulliani ex Scorpiaci cap. 10: *Nec imaginem tuam auream, quam ſtatuiſti, adorabimus.* Id.

Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Idem ter ſocios pura circumtulit unda
Spargens rore levi.

ſic & cum facit Æneam apud inferos ramum Proſerpinæ conſecraturum ita infert:

Occupat Æneas aditum, corpuſque recenti
Spargit aqua.

CAP. II.

Quam proprie Vergilius uſus ſit verbis ad ſacra pertinentibus.

VErborum autem proprietas tam poëtæ huic familiaris eſt; ut talis obſervatio in Vergilio laus eſſe jam deſinat. nullis tamen magis proprie uſus eſt, quam ſacris vel ſacrificalibus verbis. & primum illud non omiſerim, in quo plerique falluntur:

extaque falſos
Porriciam in fluctus.

non, ut quidam, *projiciam*; æſtimantes dixiſſe Vergiliun projicienda exta, [1] qui adjecit, *in fluctus*. ſed non ita eſt nam & ex diſciplina haruſpicum & ex præcepto pontifi cum verbum hoc ſollemne ſacrificantibus eſt: ſicut Vera nius ex primo libro Pictoris ita diſſertationem hujus verb exſecutus eſt, [2] *Exta porriciunto, dis danto in altaria aramve fo cumve, eove quo exta dari debebunt. Porricere* ergo non *proj cere*, proprium ſacrificii verbum eſt, & quia dixit Veraniu *in aram focumve eove quo exta dari debebunt*; nunc pro ara foco mare accipiendum eſt, cum ſacrificium diis maris d catur. ait enim;

Di quibus imperium eſt pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego hoc candentem in litore taurum
Conſtituam ante aras voti reus, extaque ſalſos
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.

QVi adjecit, in fluctus] Retraxerim ex proxima dictione, literulam, *Quia adjecit.* Pont.

2. *Exta porriciunto, diis danto*] Ita finximus ex Scripto, in quo: *porrici to dictanto.* Idem.

3. *Dam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ex his docetur in mare rite potuiſſe *porrici exta*, non ; *projici.*

Conſtituam ante aras voti reus.

Hæc vox propria ſacrorum eſt;ut reus vocetur qui ſuſcepto voto ſe numinibus obligat; 3 damnatus autem, qui promiſſa vota non ſolvit. Sed de hoc non opus eſt à me plura proferri, cum vir doctiſſimus Euſtathius paulo ante hanc partem plenius exſecutus ſit.

Eſt profundam ſcientiam hujus poëtæ in uno ſæpe reperire verbo,quod fortuito dictum vulgus putaret. multifariam enim legimus quod litare ſola non poſſit oratio,niſi & is qui deos precatur etiam aram manibus apprehendat. inde Varro divinarum libro quinto dicit aras primum aſas dictas; quod eſſet neceſſarium à ſacrificantibus eas teneri. anſis autem teneri ſolere vaſa quis dubitet ? commutatione ergo litterarum aras dici cœptas, ut Valeſios & Fuſios dictos prius nunc Valerios & Furios dici. hæc omnia illo verſu poëta exſecutus eſt :

Talibus orantem dictis araſque tenentem
Audiit omnipotens,

nonne eo additum credideris non quia orabat tantum, ſed quia & aras tenebat auditum ? nec non cum ait,

Talibus orabat dictis, araſque tenebat.

item : *Tango aras, medios ignes ac numina teſtor.* eandem vim nominis ex apprehenſione ſignificat.

Idem poëta tam ſcientia profundus quam amœnus ingenio nonnulla de veteribus verbis quæ ad proprietatem ſacrorum noverat pertinere ita interpretatus eſt, ut mutato verbi ſono integer intellectus maneret. nam primo pontificii

3. *Damnatus autem, qui promiſſa vota non ſolvit*] Multis diſputat Joſ. Gatalio J. C. Obſervationum Decade 3. cap. 9. hic legi debere, ſublatâ negatione, *qui promiſſa vota jam ſolvit.* At Macrobius intelligit potius eum proprie *voti damnatum* appellari, qui promiſſum votum cum non ſolvit, is *damnas* ſive *damnatus* habeatur ut ſolvat. Itaque præcedit obligatio, quam qui præſtitit, *voti reus* dicitur ; qui autem reus voti non ſolvit, is damnatus voti eſt, ad id ſolvendum. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ficii juris libro apud Pictorem verbum hoc poſitum eſt, *vitulari.* de cujus verbi ſignificatu Titius ita retulit. *Vitulari eſt voce lætari. Varro etiam in libro quintodecimo rerum divinarum ita refert; quod pontifex in ſacris quibuſdam vitulari ſoleat, quod Græci παιανίζειν vocant.* Has tot interpretationis ambages quam paucis verbis 4 docta eloquentia Maronis expreſſit:

Lætumque choro pæana canentes.

nam ſi *vitulari* eſt *voce lætari*, quod eſt παιανίζειν, nonne in cantu læti παιᾶνος enarratio verbi perfecta ſervata eſt? &, ut huic vocabulo diutius immoremur, 5 Hyllus libro quem de dis compoſuit, ait Vitulam vocari deam, quæ læ titiæ præeſt. Piſo ait vitulam victoriam nominari, cuju rei hoc argumentum profert; quod poſtridie Nonas Julia re bene geſta, cum pridie populus à Tuſcis in fugam ve ſus ſit, unde *Populifugia* vocantur, poſt victoriam certis ſa crificiis fiat vitulatio. quidam nomen ejus animadverſu putant quod potens ſit vitæ tolerandæ. ideo huic deæ pr frugibus fieri ſacra dicuntur, quia frugibus vita humana to leratur. unde hoc eſſe animadvertimus quod ait Vergiliu

6 *Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito:*

ut *vitula* dixerit pro *vitulatione.* quod nomen eſſe ſacrific ob lætitiam facti ſuperius expreſſimus. Meminerimus t men ſic legendum per ablativum;

Cum faciam vitula pro frugibus.

4. *Docta eloquentia Maronis*] An hîc agitur de eloquentia poëtæ? Nunc quoque Stephanum audimus. Antiqui *elegantia*, qui judicium meum accipiunt. Ea enim conſiſtit in delectu propriorum cuique rei verborum, quam in illo Vettius jam oſtendit. Infra cap. 11. *Poëta enim æque in rebus doctrinæ & in verbis ſectator elegantiæ.* Cap. 4. vocat non incurioſam ſubtilitatem *Gronov.*

5. *Hyllus libro quem de dis*] Reſcripſerat Scriverius ad oram libri ſui, *Hygin* Qui & aliquoties à Macrobio in te monium adducitur. Quamvis eod notante, *Hyllus* inter Romana eti nomina reperiatur in Inſcriptionib & apud Martialem. *Pont.*

6. *Cum faciam vitulâ pro frugib* Juvenalis interpres vetus Sat. 9. al citat: *Cum faciam vitulum p.f.* Hoc r nere volui. *Meurſ.*

id eſt, cum faciam rem divinam, non ove, non capra, ſed vitula; tamquam dicat, cum vitulam pro frugibus ſacrificavero, quod eſt, cum vitula rem divinam fecero. Pontificem Ænean vel ex nomine referendorum laborum ejus oſtendit. pontificibus enim permiſſa eſt poteſtas memoriam rerum geſtarum in tabulas conferendi; & hos annales appellant equidem maximos, quaſi à pontificibus maximis factos. unde ex perſona Æneæ ait;

Et vacat annales tantorum audire laborum.

CAP. III.

De ſacro, profano, ſancto, & religioſo: quid ea ſint, & quam diligenter horum verborum proprietates expreſſerit Maro.

ET quia inter decreta pontificum hoc maxime quæritur [1] quid *ſacrum*, quid *ſanctum*, quid *religioſum*: quærendum utrum his ſecundum definitionem ſuam Vergilius uſus ſit, & ſingulis vocabuli ſui proprietatem ſuo more ſervarit.

Sacrum eſt, ut Trebatius libro primo de religionibus refert, *quicquid eſt quod deorum habetur.* Hujus definitionis poëta memor, ubi ſacrum nominavit, admonitionem deorum pæne ſemper adjecit:

Sacra Dioneæ matri diviſque ferebam.

item:

Sacra Jovi Stygio quæ rite incepta paravi.

item:

Tibi enim tibi maxima Juno
Mactat ſacra ferens.

Profanum omnes pæne conſentiunt id eſſe, quod extra faniticam cauſam ſit, quaſi porro à fano & à religione ſecretum. cujus ſignificatus exemplum exſecutus eſt cum de luco & aditu

QVid ſacrum, quid ſanctum] Inſerit An l canus, *Quid ſacrum, quid prophanum.* Quod germaniſſimum eſt. & agitur de eo altero ſtatim loco. Plautus etiam dixit: *Quid ſacrum, quid prophanum habeas, parvi penditur.* Pont.

aditu inferorum ſacro utroque loqueretur:

Procul ô procul eſte profani,
Conclamat vates, totoque abſiſtite luco.

Eo accedit quod Trebatius *profanum* id proprie dici ait, *quod ex religioſo vel ſacro in hominum uſum proprietatemque converſum eſt*, quod apertiſſime poëta ſervavit cum ait:

Faune precor miſerere, inquit, tuque optima ferrum
Terra tene; colui veſtros ſi ſemper honores;
Quos contra Æneadæ bello fecere profanos.

dixerat enim,

Sed ſtirpem Teucri nullo diſcrimine ſacrum
Suſtulerant.

unde oſtendit proprie *profanum*, quod ex ſacro promiſcuum humanis actibus commodatum eſt.

Sanctum eſt, ut idem Trebatius libro decimo religionum refert, *interdum idem quod ſacrum idemque quod religioſum; interdum aliud, hoc eſt, nec ſacrum nec religioſum eſt.* Quod ad ſecundam ſpeciem pertinet:

Sancta ad vos anima atque iſtius inſcia culpæ
Deſcendam.

non enim ſacro aut religioſo ejus anima tenebatur, quam ſanctam, hoc eſt, incorruptam, voluit oſtendere. ut in illo quoque;

Tuque ô ſanctiſsima conjunx
Felix morte tua.

In quo caſtitatis honorem incorruptæ uxoris amplexus eſt. unde & *ſanctæ leges*, quæ non debeant pœnæ ſanctione corrumpi. Quod autem ad priorem ſpeciei definitionem de ſancto attinet; id eſt ut non aliud ſit quam ſacrum aut religioſum;

Ecce levis ſummo de vertice viſus Juli
Fundere lumen apex,

Et paulo poſt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
Excutere, & ſanctos reſtinguere fontibus ignes.

hic enim ſanctos ac ſi ſacros accipiemus, quia divinitus contigerunt. item:

Tuque ô ſanctiſſima vates
Præſcia venturi:

non aliud niſi ſacram vocat, quam videbat & deo plenam & ſacerdotem.

Supereſt ut quid ſit religioſum cum Vergilio communicemus. 2 Servius Sulpicius religionem eſſe dictam tradidit, quæ propter ſanctitatem aliquam remota ac ſepoſita à nobis ſit; 3 quaſi à relinquendo dicta, 4 ut à carendo ceremonia. hoc Vergilius ſervans ait:

Eſt ingens gelidum lucus prope Cæretis amnem
Relligione patrum late ſacer.

& adjecit, quo proprietatem religionis exprimeret:

Undique colles
Incluſere cavi, & nigra nemus abiete cingit.

quæ res utique faciebat lucum à populi communione ſecretum, &, ut relictum locum oſtenderet non ſola adeundi difficultate, adjecit & ſanctitatem.

Silvano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos
Agrorum pecoriſque deo.

Secundum Pompejum Feſtum *religioſi ſunt, qui facienda & vitanda diſcernunt.* hinc Maro ait:

Rivos deducere nulla
Relligio vetuit.

Quod autem ait, *deducere*: nihil aliud eſt quam detergere. nam

2. *Servius Sulpitius religionem eſſe dictam tradidit*] Gellius lib. 4. c. 9. Marium Sabinum hujus ſententiæ laudat auctorem. Neceſſario in alterutro [illegible]endum. *Meurſ.*

3. *Quaſi à relinquendo dicta religio*] [illegible] *relegendo* videtur deducere verſus hic vetus: *Relegentem eſſe oportet, religioſum nefas.* Pont.

4. *Ut à carendo ceremonia*] *Ceremoniæ* vocem ab opido *Cere* fluxiſſe videtur innuere Valerius Maximus lib. 1. c. 1. §. 10. Qui videndus. *Idem.*

nam feſtis diebus rivos veteres ſordidatos detergere licet, novos fodere non licet.

In tranſcurſu & hoc notandum eſt, quod & ipſe velut præteriens ſub unius verbi ſignificatione projecit. cavetur enim in jure pontificio, ut, quoniam oves duabus ex cauſis lavari ſolent aut ut curetur ſcabies aut ut lana purgetur, feſtis diebus purgandæ lanæ gratia oves lavare non liceat; liceat autem ſi curatione ſcabies abluenda ſit. ideo hoc quoque inter conceſſa numeravit;

Balantumque greges fluvio merſare.

quod ſi hucuſque dixiſſet; licita & vetita confuderat: ſed adjiciendo, *ſalubri*, cauſam conceſſæ ablutionis expreſſit.

CAP. IV.

Quid delubrum, quid dii Penates. Et quod ne in his quidem Vergilius à ſua receſſerit diligentia.

NOmina etiam ſacrorum locorum ſub congrua pro prietate proferre pontificalis obſervatio eſt. Erg delubrum quid pontifices proprie vocent, & qualiter ho nomine Vergilius uſus ſit, requiramus. Varro libro octav rerum divinarum, Delubrum ait *alios æſtimare, in quo præte ædem ſit area aſſumpta deum cauſa, ut eſt in circo Flaminio Jov Statoris; alios in quo loco dei ſimulacrum dedicatum eſt.* & adje cit: *ſicut locum in quo figerent candelam candelabrum appella tur: ita* [1] *in quo deum ponerent nominatum delubrum.* His Varrone præſcriptis intelligere poſſumus id potiſſimum a eo probatum, quod ex ſua conſuetudine in ultimo poſuit, à dei dedicato ſimulachro delubrum cœperit nuncupar Vergilius tamen utramque rationem diligenter eſt exſec tus. ut enim à poſtrema incipiamus; obſervavit delubru nominaturus aut proprie deorum nomina, aut ea quæ di

accor

[1] IN *quo Deum ponerent nominatum delubrum*] Gloſſarium, *delubrum*, καθίδρυμα, Ζόανον, Ἀνάθημα, item, ἵδρυμα, *delubrum*. Font.

2. Pe

accommodarentur inſerere.

At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt.

&, ut mox ſimulachrum nominaret, ſubtexuit:

Sævæque petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibuſque deæ clypeique ſub orbe teguntur.

item:

Nos delubra deum miſeri, quibus ultimus eſſet
Ille dies.

illam vero opinionem de area, quam Varro prædixerat, non omiſit:

Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt. & mox:
Aut ante ora deum pingues ſpatiatur ad aras.

quid enim eſt ſpatiatur, quam ſpatio lati itineris obambulat? quod adjiciendo, *ante aras*, oſtendit aream aſſumptam deorum cauſa. ita ſuo more velut aliud agendo implet arcana.

De diis quoque Romanorum propriis, id eſt, Penatibus, adſperſa eſt huic operi non incurioſa ſubtilitas. Nigidius enim de diis libro nonodecimo requirit num dii Penates ſint Trojanorum Apollo & Neptunus, qui muros eis feciſſe dicuntur; & num eos in Italiam Æneas advexerit. Cornelius quoque Labeo de diis Penatibus eadem exiſtimat. hanc opinionem ſequitur Maro cum dicit,

Sic fatus meritos aris mactabat honores:
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Varro humanarum ſecundo Dardanum refert deos Penates ex Samothrace in Phrygiam & Ænean ex Troja in Italiam detuliſſe. Qui ſint autem dii Penates in libro quidem memorato Varro non exprimit: ſed, qui diligentius eruunt veritatem, Penates eſſe dixerunt, per quos penitus ſpiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi poſſidemus: eſſe autem medium æthera Jovem, Ju-

nonem vero imum aëra cum terra, & Minervam ſummum ætheris cacumen. & argumento utuntur, quod Tarquinius Demarati Corinthii filius, Samothracicis religionibus myſtice imbutus, uno templo ac ſub eodem tecto, numina memorata conjunxit. Caſſius Hemina dicit, Samothracas deos eoſdemque Romanorum [2] Penates proprie dici θεοὺς μεγάλους, θεοὺς χρηστοὺς, θεοὺς δυνατούς. Noſter hæc ſciens ait;

Cum ſociis natoque, penatibus & magnis dis.

quod exprimit θεοὺς μεγάλους. Sed & omnia hæc nomina cũ in uno de ſupradictis numinibus ſervat, doctrinam procul dubio ſuam de omni hac opinione confirmat. cum enim ait:

Junonis magnæ primum prece numen adora;

τὴν μεγάλην nominavit:

Aſſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Juno;

τὴν χρηστὴν; *dominamque potentem*, τὴν δυνατήν. Eodem nomine appellavit & Veſtam. quam de numero Penatium aut certe comitem eorum eſſe manifeſtum eſt: adeo ut & conſules, prætores, ſeu dictatores, cum adeunt magiſtratum, Lavinii rem divinam faciant Penatibus pariter & Veſtæ. Sed & Vergilius, ubi ex perſona Hectoris dixit,

Sacra ſuoſque tibi commendat Troja Penates:

mox ſubjecit;

Sic ait & manibus vittas Veſtamque potentem,
Æternumque adytis effert penetralibus ignem,

addidit Higinus in libro, quem de diis Penatibus ſcripſit vocari eos θεοὺς πατρῴους. ſed nec hoc Vergilius ignoratum reliquit:

Dii patrii ſervate domum, ſervate nepotem.

& alibi,

patriique Penates.

2. *Penates proprie dici θεοὺς μεγάλους*] Petron. *Dii majores ſunt qui me reſtituerunt in integrum.* Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. V.

Quanta fuerit Vergilii cura in exprimendis diverſis hoſtiarum generibus: & cur Mezentium contemptorem dixerit deorum.

NEc minus de ſacrificiorum uſu quam de deorum ſcientia diligentiam ſuam pandit. Cum enim Trebatius libro primo de religionibus doceat hoſtiarum genera eſſe duo; unum in quo voluntas dei per exta diſquiritur, alterum in quo ſola anima deo ſacratur, unde etiam haruſpices animales has hoſtias vocant, utrumque hoſtiarum genus in carmine ſuo Vergilius oſtendit. & primo quidem illud quo voluntas numinum per exta monſtratur.

Mactat lectas de more bidentes,

& mox:

Pecudumque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

alterum illud, in quo hoſtia animalis dicitur quod ejus tantum anima ſacratur, oſtendit, cum facit Entellum victorem Eryci mactare taurum. nam, ut expleret animalis hoſtiæ cauſas, ipſo uſus eſt nomine:

Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis.

& ut nuncupata vota ſignaret, ait, *perſolvo*: quod de voto proprie dicitur. utque oſtenderet perſolutum diis ſignavit dicens:

Sternitur, exanimiſque tremens procumbit humi bos.

Videndum etiam ne & illam hoſtiam oſtendat animalem;

Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa,
Cum primum Iliacas Danai veniſtis ad oras:
Sanguine quærendi reditus, animaque litandum
Argolica.

nam & *animam*, id eſt hoſtiæ nomen poſuit, & *litare*, quod ſignificat ſacrificio facto placaſſe numen.

In his ipſis hoſtiis vel animalibus vel conſultatoriis quæ-

dam ſunt, quæ hoſtiæ injuges vocantur, id eſt, quæ numquam domitæ aut jugo ſubditæ ſunt. harum quoque noſter poëta ſic meminit;

Nunc grege de niveo ſeptem mactare juvencos
Præſtiterit, totidem lectas de more bidentes.

&, ut injuges evidentius exprimeret, adjecit;

& intacta totidem cervice juvencos.

Eximii quoque in ſacrificiis vocabulum non poëticum ἐπίθετον, ſed ſacerdotale nomen eſt. Veranius enim in pontificalibus quæſtionibus docet eximias dictas hoſtias quæ ad ſacrificium deſtinatæ eximuntur è grege; vel quod eximia ſpecie quaſi offerenda numinibus eligantur. hinc ait;

Quatuor eximios præſtanti corpore tauros.

ubi quod eximuntur *eximios*, quod eliguntur *præſtanti corpore* dicendo monſtravit. Ambarualis hoſtia eſt, ut ait Pompejus Feſtus, quæ rei divinæ cauſa circum arva ducitur ab his qui pro frugibus faciunt. hujus ſacrificii mentionem in Bucolicis habet, ubi de apotheoſi Daphnidis loquitur:

Hæc tibi ſemper erunt & cum ſollemnia vota
Reddemus nymphis, & cum luſtrabimus agros.

ubi *luſtrare* ſignificat circumire. hinc enim videlicet & nomen hoſtiæ acquiſitum eſt ab ambiendis arvis. ſed & in Georgicorum libro primo:

Terque novas circum felix eat hoſtia fruges.

Obſervatum eſt à ſacrificantibus ut ſi [1] hoſtia, quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetque ſe invitam altaribus admoveri, amoveretur: quia invito deo offerri eam putabant. Quæ autem ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari æſtimabant. hinc noſter:

Et ductus cornu, ſtabit ſacer hircus ad aras.

& alibi:

HOſtia quæ ad aras duceretur] *Ducere* ſolennis ea in re dictio. & reddenda Juvenali Satyra 12. *Niveam reginæ ducimus agnam*, ex Scripto noſtro. Vulgo *cædimus*. At illud interpres quoque vetus agnoſcit. *Pont.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Et ſtatuam ante aras aurata fronte juvencum.

Adeo autem omnem pietatem in ſacrificiis, quæ dis exhibenda ſunt, ponit; ut propter contrariam cauſam Mezentium vocaverit contemptorem deorum. neque enim, ut Aſpero videtur, ideo contemptor divum dictus eſt, quod ſine reſpectu deorum in homines impius fuerit. alioquin multo magis hoc de Buſiride dixiſſet; quem longe crudeliorem *Illaudatum* vocaſſe contentus eſt. Sed veram hujus contumaciſſimi nominis cauſam in primo libro Originum Catonis diligens lector inveniet. ait enim Mezentium Rutulis imperaſſe ut ſibi offerrent quas diis primitias offerebant, & Latinos omnes ſimilis imperii metu ita vocaſſe: IVPITER. SI. TIBI. MAGIS. CORDI. EST. NOS. EA. TIBI. DARE. POTIVS. QVAM. MEZENTIO. VTEI. NOS. VICTORES. FACIAS. Ergo, quod divinos honores ſibi exegerat, merito dictus eſt à Vergilio contemptor deorum. hinc pia illa inſultatio ſacerdotis;

Hæc ſunt ſpolia & de rege ſuperbo
Primitiæ.

ut nomine contumaciæ, cujus pœnas luit, raptas de eo notaret exuvias.

CAP. VI.

Mirandam fuiſſe Vergilii cum circa Romana, tum circa externa etiam ſacra doctrinam: quod ex Apollinis Delii & Herculis victoris ſacris oſtenditur.

MIrandum eſt hujus poëtæ & circa noſtra & circa externa ſacra doctrinam. neque enim de nihilo eſt quod cum Delon venit Æneas, nulla ab eo cæſa eſt hoſtia; cum proficiſceretur, Apollini & Neptuno res facta divina eſt. conſtat enim, ſicut Cloatius Verus ordinatorum libro ſecundo docet, eſſe Deli aram; apud quam hoſtia non cæditur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tur, ſed tantum ſollemni deum prece venerantur. verba Cloatii hæc ſunt: 1 *Deli ara eſt Apollinis* γενήτορος, *in qua nullum animal ſacrificatur: quam Pythagoram velut inviolatam adoraviſſe produnt.* Hanc ergo eſſe quæ adoratur ab Ænea γενήτορος aram poëta demonſtrat. ſiquidem templum ingreſſus pontifex nullo acto ſacrificio ſtatim inchoat precem; &, ut γενήτορα expreſſius nominaret:

Da Pater augurium.

at vero cum taurum mox immolat Apollini & Neptuno, apud aliam utique aram factum intelligimus. & bene ſupra tantummodo *patrem*, quod ibi proprium eſt, & infra, quod commune eſt, Apollinem nominat. 2 meminit hujus aræ & Cato de liberis educandis in hæc verba: *Nutrix hæc omnia faciebat in verbenis ac tubis ſine hoſtia, ut Deli ad Apollinis Genitivi aram.* Eodem verſu non omittendum puto cur *ſaxo vetuſto* dixerit exſtructum templum. Velius Longus, *Immutatio eſt*, inquit, *epitheti. vult enim dicere vetuſtatem templi.* hunc multi alii commentatores ſecuti ſunt. ſed frigidum eſt, ædificii ætatem notare. Epaphus autem, vir plurimæ lectionis, libro ſeptimodecimo ait Delphis quodam tempore eveniſſe ut templum religioſum antea & intactum ſpoliatum incenſumque ſit: & adjicit, multas circa Corinthum urbes inſulaſque proximas terræmotu hauſtas; Delon neque antea neque poſtea hoc incommodo vexatam, ſed

ſemper

D*Eli ara eſt Apollinis* γενέτορος] Meminit Laërtius Diogenes lib. 8. Βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον ἐν Δήλῳ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ τὰ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδέν. *Adoraſſe modo (Pythagoram) Apollinis Genitoris aram in Delo, quæ retro corneam eſt poſita, quoniam farra, hordeum, placentaſque ſolas citra ignem apponere illic moris eſt, victimas vero nullas.* Flaccus quoque alluſit: *Phœbi Genitoris ad aram Ventum ait.* Pont.

2. *Meminit hujus aræ & Cato de liberis educandis*] Ita etiam v. c. Lego *Meminit hujus & Varro Cato d. l. e.* Cato, ſive de liberis educandis, notiſſimus Varronis liber. Librarii indocti male hic convenire utraque iſta nomina exiſtimantes, alterum inſignitâ fraude ejecerunt. *Meurſ.*

3. [Com

ſemper eodem manere ſaxo. Thucydides etiam hiſtoriarum libro tertio idem docet. non mirum ergo ſi præſidio religionis tutam inſulam ſemper oſtendens ad reverentiam ſibi locorum acceſſiſſe dicit continuam ſaxi ejuſdem, id eſt, inſulæ firmitatem. Ut ſervavit Apollinis genitoris proprietatem vocando patrem: idem curavit Herculem vocando victorem.

Hæc, inquit, *limina victor*
Alcides ſubiit.

Varro divinarum libro quarto victorem Herculem putat dictum, quod omne genus animalium vicerit. Romæ autem Victoris Herculis ædes duæ ſunt; una ad portam trigeminam, altera in foro boario. Hujus 3 commenti cauſam 4 Maſſurius Sabinus Memorialium libro ſecundo aliter exponit. *Marcus*, inquit, *Octavius Herennius prima adoleſcentia tibicen, poſtquam* 5 *artis diſtiſus ſuæ eſt, inſtituit mercaturam; & bene re geſta* 6 *decimam Herculi profanavit. poſtea, cum navigans hoc idem ageret, à prædonibus circumventus fortiſſime repugnavit, & victor receſſit. hunc in ſomnis Hercules docuit ſua opera ſervatum. cui Octavius impetrato à magiſtratibus loco ædem*

3. [*Commenti*] *Cognomenti* legit Cl. Salmaſius in Exercit. Plinianis. *Pont.*]

4. *Maſſurius Sabinus*] *Maſurius*, ex Perſio, *Maſuri rubrica.* Notavimus ſuperius pag. 638. & probavimus ex interprete vetere. cui addas velim ex Athenæo: Οἱ δ' ἐν τῷ δείπνῳ δῆθεν ἐπιδημήσαντες δειπνοσοφισταὶ ἦσαν· Μασούριος, νόμων ἐξηγητὴς, καὶ πάσης παιδείας παρέργως ἐπιμέλειαν ποιούμενος, id eſt, *illi autem dipnoſophiſtæ qui acceſſerant ad convivium hi erant; Maſurius legum interpres, quique non leviter omnes diſciplinas attigerat.* Exſtat in Argumento Operis. *Pont.*

5. *Artis diſtiſus ſuæ*] Feſtus: *Diſtiſum & pertiſum dicebant, quod nunc diſtæſum & pertæſum.* Idem.

6. *Decimam Herculi profanavit*] Profanare in his Maſurii verbis non βεβηλοῦν eſt, ut ſupra in Trebatii, ſed τεμενίζειν. Varro *fanare* dixit lib. 5. Verba ejus, quia huic loco unice illuſtrando ſunt, ſic habent: *Hinc profanum eſt quod ante fanum, id eſt, conjunctum fano. Hinc profanatum quod in ſacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo eſt, quod ſacrificio quo fanatur, id eſt, ut fani lege ſit id dicitur. Pollutum* (malim, *lege ſit. Id dicitur pollutum*) *quod à porriciendo eſt fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta ſunt Herculi in ara, tum pollutum eſt: ut cum profanatum dicitur, id eſt, proinde ut ſit fani factum.* Idem.

7. Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ædem ſacravit & ſignum; Victoremque litteris inciſis appellavit. dedit ergo epitheton deo, quo & argumentum veterum victoriarum Herculis & commemoratio novæ hiſtoriæ, quæ recenti Romano ſacro cauſam dedit, contineretur. Nec fruſtra in eodem loco dixit;

Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri.

quidam enim aram maximam cum vicino conflagraret incendio liberatam à Pinariis ferunt; & ideo ſacri cuſtodem domum Pinariam dixiſſe Vergilium. Aſper κατ' διαστολὴν, inquit, *Potitiorum, qui ab Appio Claudio præmio corrupti ſacra ſervis publicis prodiderunt.* Sed 7 Veratius Pontificalis in eo libro quem fecit de ſupplicationibus ita ait: *Pinariis qui noviſsimi comeſo prandio veniſſent, cum jam manus pranſores lavarent præcepiſſe Herculem, ne quid poſtea ipſi aut progenies ipſorum ex decima guſtarent ſacranda ſibi, ſed miniſtrandi tantummodo cauſa non ad epulas convenirent* quaſi *miniſtrantes ergo ſacri cuſtodes vocari: ut ipſe Vergilius alibi;*

At Triviæ cuſtos jamdudum in montibus Opis,

id eſt miniſtra; Niſi forte cuſtodem dixit eam, quæ ſe prohibuerit & cuſtodierit à ſacris; ut ipſe alibi;

Et cuſtos furum atque avium cum falce ſaligna
Helleſpontiaci ſervet tutela Priapi.

Hic utique cuſtodem prohibitorem avium furumque ſignificat.

Hæc ubi dicta, dapes jubet & ſublata reponi
Pocula; gramineoque viros locat ipſe ſedili.

non vacat quod dixit *ſedili.* nam propria obſervatio eſt in Herculis ſacris epulari ſedentes. & Cornelius Balbus ἐξηγητικῶν libro octavodecimo ait apud aram maximam obſervatum ne lectiſternium fiat. Cuſtoditur in eodem loco ut omnes aperto capite ſacra faciant. hoc fit ne quis in

æc

7. *Sed Veratius pontificalis.*] Ita etiam v. c. Lego tamen *Veranius*, cujus multa mentio Feſto, & ipſi huic Macrobio. *Meurſ.*

H

æde dei habitum ejus imitetur. nam ipſe ibi operto eſt capite. Varro ait Græcum hunc eſſe morem: quia ſive ipſe, ſive qui ab eo relicti aram maximam ſtatuerunt, Græco ritu ſacrificaverunt. 8 hoc amplius addit Gavius Baſſus. idcirco enim hoc fieri dicit; quia ara maxima ante adventum Æneæ in Italia conſtituta eſt, 9 qua hunc ritum velandi capitis invenit.

8. *Hoc amplius addit Gavius Baſſus*] Scribo *Gabius Baſſus.* Idem.

9. *Qua hunc ritum velandi capitis invenit*] Lego ut eſt in v. c. *qui h. r.* de quo ritu plenius in Variarum libris. *Idem.*

CAP. VII.

Ea etiam quæ negligenter in Vergilio tranſmittuntur à legentium vulgo, non carere ſenſuum profunditate. Et homines ſacros cur occidere licuerit.

EA quoque, quæ incurioſe tranſmittuntur à legentium plebe, non carent profunditate. nam cum loqueretur de filio Pollionis, idque ad principem ſuum ſpectaret: adjecit;

Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.

Traditur autem in libro Etruſcorum, ſi hoc animal inſolito colore fuerit indutum, 1 portendi imperatori omnium rerum felicitatem. 2 eſt ſuper hoc liber Tarquitii tranſcriptus ex

PORtendi imperatori omnium rerum felicitatem] V. c. auctior, *Omnium erum cum felicitate largitatem.* Optime: declarant ſequentia illa Tarquitii erba: *Principi ordinis & generis ſummâ cũ felicitate largitatem auget.* Meurſ.

2. *Eſt ſuper hoc liber Tarquitii tranſcriptus ex oſtentario Thuſco*] In veteri ecte *Tarquinii.* Quo & illa Lactantii pectaverint: *At Tarquinii Priſci librorum nullus, quod ſciam ex autoribus.* Sura lib. 2. cap. 16. *oſtentarium arborarium Tarquinii Priſci* laudatur. Qui an idem ſit cum hoc *Tarquitio*, & an ibi etiam reponi *Tarquitius* debeat, ad eum locum dixiſſe nonnihil ac quæſiviſſe ſuperius memini, ibi videndum. Nolim enim adverſari elegantiſſimo Pithæo, qui ex Plinio & Marcellino *Tarquitii* hoc loco retinendum cenſuit, & altero illo, id eſt ſecundo libro refingendum. Tu videbis Adverſ. lib. 1, cap. poſtremo. *Pont.*

3. *Sacra-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ex oſtentario Thuſco. ibi reperitur: *Purpureo aureove colore ovis ariesve ſi adſpergatur; principi ordinis & generis ſumma cum felicitate largitatem auget, genus progeniem propagat in claritate, lætioremque efficit.* Hujuſmodi igitur ſtatum imperatori in tranſitu vaticinatur.

Verbis etiam ſingulis de ſacro ritu quam ex alto petita ſignificet, vel hinc licebit advertere:

Injecere manum Parcæ teliſque ſacrarunt
Euandri.

nam quicquid deſtinatum eſt dis, ſacrum vocatur. pervenire autem ad deos non poteſt anima niſi libera ab onere corporis fuerit: quod niſi morte fieri non poteſt. ita ergo opportune 3 ſacratum Haleſum facit, quia erat oppetiturus. & hic proprietatem & humani & divini juris ſecutus eſt. nam ex manus injectione pæne mancipium deſignavit, & ſacrationis vocabulo obſervantiam divini juris implevit. Hoc loco non alienum videtur de condicione eorum hominum referre, quos leges ſacros eſſe certis diis jubent: quia non ignoro quibuſdam mirum videri quod cum cetera ſacr[a] violari nefas ſit 4 hominem ſacrum jus fuerit occidi. cuju[s] rei cauſa hæc eſt. Veteres nullum animal ſacrum in finibu[s] ſuis eſſe patiebantur, ſed abigebant ad fines deorum quibu[s] ſacrum eſſet: animas vero ſacratorum hominum, quos Græc[i] ζωάνα[ς]

3. *Sacratum Haleſum facit quia erat oppetiturus*] Fortaſſis eadem hac ratione, *ſacrum* appellat imperatorem Claudium Seneca Tragicus, cum jam Agrippinæ occultis artibus, res ejus & vita in extrema ſtarent tegula. Verſus eſt 153. Octavia.

Auſa imminere eſt hoſtis imperio ſacri. Ita enim diſerte exſtat in Codice veteri & ſcripto, quo ego apud Britannos nuper uſus. Vulgo eſt, *Orbis imperio ſacri.* At *hoſtis* peregrinitatem Claudii notaverit. Erat enim, ut ait ille, Lugduni natus, Gallus germanus. Cogitabitis tamen vos curioſi. *Idem.*

4. *Hominem ſacrum jus fuerit occidi* Lex Tribunicia: SI. QVIS. IM. QV[...] PLEBISSCITO. SACER. SIT [...] OCCIDERIT. PARICIDA. NI[...] SIT. Vide Feſtum in *Sacer mons*: & i[n] *Ver ſacrum*. Budæus in Commentari[is] Linguæ Græcæ: *Anathemata dicti ſ[a]cri homines, quorum capita diis inferis c[on]ſecrata ſunt & devota.* Vide an huc ſpect[et] illud Pauli ad Romanos cap. 9. vſ. [3] optantis pro fratribus fieri anathem[a]. *Idem.*

Levi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ζωάνας vocant, dis debitas æſtimabant. Quemadmodum igitur quod ſacrum ad deos ipſos mitti non poterat à ſe tamen dimittere non dubitabant; ſic animas quas ſacras in cœlum mitti poſſe arbitrati ſunt viduatas corpore quam primum illo ire voluerunt. Diſputat de hoc more etiam Trebatius religionum libro nono. cujus exemplum ne ſim prolixus omiſi. cui cordi eſt legere, ſatis habeat & auctorem & voluminis ordinem eſſe monſtratum.

CAP. VIII.

Quæ male enuntiando apud Vergilium corrumpantur. Et quod ea nec ratione apud hunc poëtam careant quæ fortuita eſſe videntur: cum aliis quibuſdam.

NOnnullorum, quæ ſcientiſſime prolata ſunt, male enuntiando corrumpimus dignitatem. ut quidam legunt;

Diſcedo, ac ducente dea flammam inter & hoſtes
Expedior:

cum ille doctiſſime dixerit; *ducente deo*, non, *dea*, nam & apud Calvum Acterianus affirmat legendum,

Pollentemque deum Venerem,

non, *deam.* Signum etiam ejus eſt Cypri barbatum corpore, ſed veſte muliebri cum ſceptro ac ſtatura virili. & putant eandem marem ac feminam eſſe. Ariſtophanes eam Ἀφρόδιτον appellat. [1] Lævinus etiam ſic ait: *Venerem igitur almum adorans, ſive femina ſive mas eſt,* [2] *ita uti alma noctiluca eſt.*

LÆvinus etiam ſic ait] Forte legendum *Lavinius*, cujus librum *Sordidorum Vocabulorum*, citat Agellius lib. 20. cap. 11. *Meurſ.*

2. *Vti alma noctiluca eſt*] Gloſſarius, *Nocticula* Ἑκάτη νυκτιφαίνουσα. Scribendum fors *Noctiluca*. Sed in Johan. Sariſberienſe lib. 2. cap. 17. reperio Gloſſarii lectionem: *Quale eſt quod nocticulam quandam vel Herodiadem, vel præſidem, noctis dominam concilia & conventus de nocte aſſerunt convocare.* Si retinemus *nocticula*, ſcribetur rectius, ut monuit Franciſ. Douza, *Nocticola.* Locus Sariſberienſis videtur deſumptus ex ſcriptore aliquo veteri. Vbi refingendum obiter; *Heroidem*, pro, *Herodiadem. Heroides*, ἡρωΐνη. Papinius

eſt. Philochorus quoque in Atthide eandem affirmat eſſe lunam; & ei ſacrificium facere viros cum veſte muliebri. mulieres cum virili: 3 quod eadem & mas æſtimatur & femina.

Hoc quoque de prudentia religionis à Vergilio dictum eſt:

Decidit exanimis vitamque reliquit in aſtris
Aëriis.

Higinus enim de proprietatibus deorum, cum de aſtris ac ſtellis loqueretur, ait oportere his volucres immolari. docte ergo Vergilius dixit apud ea numina animam volucris remanſiſſe, quibus ad litandum data eſt. Nec nomen apud ſe, quod fortuitum eſſe poterat, vacare permittit:

Matriſque vocavit
Nomine Caſmillæ mutata parte Camillam.

nam Statius Tullianus de vocabulis rerum libro primo 4 ait, dixiſſe Callimachum Tuſcos Camillum appellare Mercurium; quo vocabulo ſignificant præminiſtrum deorum. unde Vergilius ait Metabum *Camillam* appellaſſe filiam Dianæ ſcilicet præminiſtram. nam & Pacuvius, cum de Medea loqueretur; *Cælitum Camilla exſpectata adveni. Salve hoſpita.* Romani quoque pueros & puellas nobiles & inveſtes 5 Camillos

nius: *Quæ veteres Latias, Graiasque Hevoidas æquas.* Alias non ſolicitaverim. *Pont.*

3. *Quod eadem & mas æſtimatur & fœmina*] Et hoc eſt quod Parthi eam *Lunum* coluerunt non ſexu ſolum, ſed nomine quoque maſculo. Ælius Spartianus in Caracallo: *Et quoniam Dei Luni fecimus mentionem, ſciendum doctiſſimis quibusque id memoriæ traditum: atque ita nunc quoque à Carrenis præcipue haberi, ut qui Lunam fœmineo nomine ac ſexu putaverit nuncupandam, is addictus mulieribus ſemper inſerviat: at vero qui marem Deum eſſe crediderit, is dominetur uxori neque ullas muliebres patiatur inſidias. Unde quamvis Græci vel Ægyptii eo genere, quo fœminam hominem, etiam Lunam deam dicant, myſtice tamen deum dicunt.* Clariſſimus Caſaubonus in Notis ſuis ad eum locum varietatis hujus, quod Luna virili ac fœmineo genere efferatur, cauſam ex linguis atque idiomate Orientalium repetendam demonſtrat. Quem omnino vide. *Idem.*

4. *Ait dixiſſe Callimachum Tuſcos Camillum appellare Mercurium*] In eadem voce Varro lib. 6. *Verbum Græcum, arbitror quod apud Callimachum in poëmatis ejus inveni.* Porro interpres Apollonii; Κάσμιλλος Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος. *Idem.*

5. *Camillos & camillas appellant flaminicarum & flaminum præminiſtros*

Iterum

millos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præminiſtros. Hanc quoque obſervationem ejus non convenit præterire.

Mos erat, inquit, *Heſperio in Latio, quem protinus urbes*
Albanæ coluere ſacrum, nunc maxima rerum
Roma colit.

Varro de moribus *morem* eſſe dicit in judicio animi, quem ſequi debeat conſuetudo. 6 Julius Feſtus de verborum ſignificationibus libro tertiodecimo: *Mos eſt*, inquit, *inſtitutum patrium, pertinens ad religiones ceremoniaſque majorum.* ergo Vergilius utrumque auctorem ſecutus. & primo quidem Varronem; quoniam ille dixerat morem præcedere, ſequi conſuetudinem, poſtquam dixit; *Mos erat:* ſubjunxit,

quem protinus urbes
Albanæ coluere, &,
Nunc maxima rerum
Roma colit:

quod perſeverantiam conſuetudinis monſtrat. & quoniam Feſtus pertinere ad ceremonias ait; hoc idem docuit Maro adjiciendo, *ſacrum*,

Quem protinus urbes
Albanæ coluere ſacrum.

mos ergo præceſſit & cultus moris ſecutus eſt, quod eſt conſuetudo. Et hic definitionem Varronis implevit. adjiciendo deinde, *ſacrum*, oſtendit morem ceremoniis eſſe dicatum,

Iterum Varro: *Camillam qui gloſſemata interpretati ſunt dixerunt adminiſtram.* Et ſtatim, *Dicitur in nuptiis Caſmillus, qui cumerum fert, in quo quid ſit in miniſterio plerique extrinſecus nectunt.* Sed bene emendatum Scaligero: *extrinſecus neſciunt.* Et forte inſuper faciendum: *in quo quid inſit myſterii.* Porro de Macrobii hoc loco & *Caſmillis* quid ſenſerit Turnebus operæ eſt videre in Adverſariorum libris. *Idem.*

6. *Iulius Feſtus*] Indicatum jam aliis, reſcribendum videri, *Pompejus Feſtus*. At libris auctoribus deſtitutus quis mutet? *Idem.*

Iulius Feſtus de verborum ſignificationibus libro XIII.] Scribo XI. Librarii nimium quantum ſupini in unitatis notâ ſcribendâ. De Julio Feſto, mendam eſſe bene olim notavit vir magnus. *Meurſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

catum, quod Feſtus aſſeruit. idem obſervavit & in duodecimo libro cum ait:

Morem ritusque ſacrorum
Adjiciam.

in quo oſtendit aperte morem eſſe ritus ſacrorum. Sed hiſtoriæ quoque fidem in his verſibus ſecutus eſt,

Mos erat Heſperio in Latio,

& reliqua. ſervavit enim regnorum ſucceſſionem. quippe primi regnaverunt Latini, deinde Albani, & inde Romani. Ideo *Mos erat*, primum dixit, *Heſperio in Latio*: & poſtea,

quem protinus urbes
Albanæ coluere ſacrum:

deinde ſubjecit:

Nunc maxima rerum
Roma colit.

CAP. IX.

De carmine quo evocari ſolebant dii tutelares, & aut urbes aut exercitus devoveri.

EXceſſere omnes adytis ariſque relictis
Di, quibus imperium hoc ſteterat.

Et de vetuſtiſſimo Romanorum more & de occultiſſimis ſacris vox iſta prolata eſt. conſtat enim omnes urbes in alicujus dei eſſe tutela, moremque Romanorum arcanum & multis ignotum fuiſſe, ut, cum obſiderent urbem hoſtium eamque jam capi poſſe confiderent; certo carmine evocarent tutelares deos: quod aut aliter urbem capi poſſe non crederent, aut ſi poſſet nefas æſtimarent [1] deos habere captivos. nam propterea ipſi Romani & deum, in cujus tutela urbs Roma eſt, ut ipſius urbis Latinum nomen ignotum eſſe

DEos habere captivos] Arnobius: *Iſta non prima & maxima contumelia eſt, habitationibus Deos habere diſtrictos?* Cyprianus de Idolor. Vanitate: *Cum homo latius maneat, qui intra unam ædiculam vim tantæ majeſtatis includat?* Pont.

2. Sunt

eſſe voluerunt. ſed dei quidem nomen nonnullis antiquorum licet inter ſe diſſidentium libris inſitum : & ideo vetuſta perſequentibus quicquid de hoc putatur innotuit. alii enim Jovem crediderunt, alii Lunam : 2 ſunt qui Angeronam quæ digito ad os admoto ſilentium denuntiat. alii autem, quorum fides mihi videtur firmior, Opem Conſiviam eſſe dixerunt. Ipſius vero urbis nomen etiam doctiſſimis ignotum eſt, caventibus Romanis ne, quod ſæpe adverſus urbes hoſtium feciſſe ſe noverant, idem ipſi quoque hoſtili evocatione paterentur, ſi tutelæ ſuæ nomen divulgaretur. Sed videndum ne quod nonnulli male æſtimaverunt nos quoque confundat, opinantes uno carmine & evocari ex urbe aliqua deos & ipſam devotam fieri civitatem. nam reperi in libro quinto rerum reconditarum 3 Sammonici Sereni utrumque carmen, quod ille ſe in cujuſdam Furii vetuſtiſſimo libro reperiſſe profeſſus eſt. eſt autem carmen hujuſmodi, quo di evocantur cum oppugnatione civitas cingitur : SI. DEUS. SI. DEA. EST. CUI. POPOLUS. CIVITAS. QUE. KARTHAGINIENSIS. EST. IN. TUTELA. TE. QUE. MAXIME. ILLE. QUI. URBIS. HUJUS. POPOLI. QUE. TUTELAM. RECEPISTI. PRECOR. VENEROR. QUE. VENIAM. QUE. A VOBIS. PETO. UT. VOS. POPOLUM. CIVITATEM. QUE. KARTHAGINIENSEM. DESERATIS. LOCA. TEMPLA. SACRA. URBEM. QUE.

EORVM

2. *Sunt qui Angeronam*] Variæ ſuper hac Dea opiniones. Clariſſimus Scaliger ad Varronem, amat reſcribere; *Angenora*, quia cohibet os, & Dea ſit ἐχεμυθίας, unde Sophocl s, ὡς ἐμοὶ χρύσεα κλῂς ἐπὶ γλώσσῃ βέβακεν. Verrius v ro ideo Angeronam dici cenſet *quod angores ac animorum ſolicitudines propitiata depellat*. Maſurius propterea ore obligato in Volupiæ ara collocatam docet, quod qui dolores ſuos anxietatesque diſſimulat, perveniat patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Julius autem Modeſtus Feſti fere rationem adfert, quem adi. Gloſſarius denique nulli horum conſentit, ſed conſilii atque opportunitatum Deam facit. *Angerona*, inquit, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Quod Conſo tribuit in *Conſualia* Feſtus. *Conſi*, inquit, *quem Deum conſilii putabant*. Idem.

3. *Sammonici Sereni utrumque carmen*] Etiam Arnobius lib. 6. *Sammonicum* nominat. Spartianus tamen *Samonicum* in vitâ Caracalæ : *Occiſi ſunt & in balneis plures, & in cænis, inter quos Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam exſtant*. Ex quibus verbis obſerva ætatem quâ vixerit. *Meurſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

EORUM. RELINQUATIS. ABSQUE. HIS. ABEATIS. EI. QUE. POPOLO. CIVITATI. QUE. METUM. FORMIDINEM. OBLIVIONEM. INJICIATIS. PRODITI. QUE. ROMAM. AD. ME. MEOS. QUE. VENIATIS. NOSTRA. QUE. VOBIS. LOCA. TEMPLA. SACRA. URBS. ACCEPTIOR. PROBATIOR. QUE. SIT MIHI. QUE. POPOLO. QUE. ROMANO. MILITIBUS. QUE. MEIS. PRÆPOSITI. SITIS. UT. SCIAMUS. INTELLIGAMUS. QUE. SI. ITA. FECERITIS. VOVEO. VOBIS. TEMPLA. LUDOS. QUE. FACTURUM. In eadem verba hoſtias fieri oportet, auctoritatemque videri extorum ut ea promittant futura. urbes vero exercituſque ſic devoventur jam numinibus evocatis. ſed dictatores imperatoreſque ſoli poſſunt devovere his verbis: DIS. PATER. VEJOVIS. MANES. SIVE. VOS. QUO. ALIO. NOMINE. FAS. EST. NOMINARE. VT. OMNES. ILLAM. VRBEM. KARTHAGINEM. EXERCITVM. QUE. QUEM. EGO. ME. SENTIO. DICERE. FVGA. FORMIDINE. TERRORE. QUE. COMPLEATIS. QUI. QUE. ADVERSVM. LEGIONES. EXERCITVM. QUE. NOSTRVM. ARMA. TELA. QUE. FERENT. VTI. VOS. EVM. EXERCITVM. EOS. HOSTES. EOS. QUE. HOMINES. VRBES. AGROS. QUE. EORVM. ET. QVI. IN. HIS. LOCIS. REGIONIBVS. QVE. AGRIS. VRBIBVS. VE. HABITANT. ABDVCATIS. LVMINE. SVPERO. PRIVETIS. EXERCITVM. QVE. HOSTIVM. VRBES. AGROS. QVE. EORVM. QVOS. ME. SENTIO. DICERE. VTI. VOS. EAS. VRBES. AGROS. QVE. CAPITA. ÆTATES. QVE. EORVM. DEVOTAS. CONSECRATAS. QVE. HABEATIS. ILLIS. LEGIBVS. QVIBVS. QVANDO. QVE. SVNT. MAXIME. HOSTES. DEVOTI. EOS. QVE. EGO. VICARIOS. PRO. ME. FIDE. MAGISTRATV. QVE. MEO. PRO. POPOLO. ROMANO. EXERCITIBVS. LEGIONIBVS. QVE. NOSTRIS. DO. DEVOVEO. VT. ME. MEAM. QVE. FIDEM. IMPERIVM. QVE. LEGIONES. EXERCITVM. QVE. NOSTRVM. QUI. IN. HIS. REBVS. GERVNDIS. SVNT. BENE. SALVOS. SIRITIS. ESSE. SI. HÆC. ITA. FAXITIS. VT. EGO. SCIAM. SENTIAM. INTELLIGAM QUE. TVNC. QVISQVIS. HOC. VOTVM. FAXIT. VBI. VBI. FAXIT. RECTE. FACTVM. ESTO. OVIBVS. ATRIS. TRIBVS. TELLVS. MATER. TE. QVE. JVPITER. OBTESTOR. Cum Tellurem dicit: manibus terram tangit. cum Jovem dicit: manus ad cœlum tollit. cum votum recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus au-

tem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tem hæc oppida inveni devota, Tonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenas. hæc intra Italiam. præterea Karthaginem & Corinthum. ſed & multos exercitus oppidaque hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarumque gentium, quas priſci loquuntur annales. Hinc ergo eſt quod propter ejuſmodi evocationem numinum diſceſſionemque ait Vergilius:

4 Exceſſere omnes adytis, ariſque relictis
Dii.

Et ut tutelares deſignaret adjecit;

Quibus imperium hoc ſteterat.

utque præter evocationem etiam vim devotionis oſtenderet, in qua præcipue Jupiter, ut diximus, invocatur, ait

Ferus omnia Jupiter Argos
Tranſtulit.

Videturne vobis probatum ſine divini & humani juris ſcientia non poſſe profunditatem Maronis intelligi?

4. *Exceſſere omnes adytis*] Quid etiam hic ex Æſchyli interprete, obſervet Turnebus, videndum Adverſariorum 14. cap. 15. Adi item Philip. Camerarium lib. 1. cap. 10. Parte ſecundâ Meditationum hiſtoricarum, qui ex *SS.* Scripturis non diſſimilia adducit de evocatione deorum dearumque ex urbibus obſeſſis. *Pont.*

CAP. X.

Cur Vergilius tertio Æneidos fecerit Jovi immolari taurum: & quibus diis tauri immolari ſoleant.

HIc, cum omnes concordi teſtimonio doctrinam & poëtæ & enarrantis æquarent; exclamat Euangelus diu ſe ſuccubuiſſe patientiæ, nec ultra diſſimulandum: quin in medium detegat inſcientiæ Vergilianæ vulnus. 1 Et nos, inquit,

ET *nos, inquit, manum aliquando ferulæ ſubduximus & nos cepimus pontificii juris auditum*] D. Hieronymus ad Domnionem: *Et nos didicimus literas, & nos ſæpe manum ferulæ ſubduximus.* Sidonius Apollinaris lib. 2 Epiſt. ad Heſperium ſuum: *Nam cum videmus in hujuſmodi diſciplinam juniorum ingenia ſuccreſcere, propter quam nos quoque ſubduximus ferulæ manum, copioſiſſimum*

inquit, manum ferulæ aliquando ſubduximus, & nos cepimus pontificii juris auditum: & ex his quæ nobis nota ſunt Maronem hujus diſciplinam juris neſciſſe conſtabit. quando enim diceret,

Cælicolum regi mactabam in litore taurum,

ſi ſciret tauro immolari huic deo vetitum: aut ſi comprehendiſſet quod Atteius Capito comprehendit? cujus verba ex libro primo de jure ſacrificiorum hæc ſunt:

Itaque Jovi tauro, verre, ariete immolari non licet.

Labeo vero ſexageſimo & octavo libro intulit niſi Neptuno, Apollini & Marti taurum non immolari. ecce pontifex tuus quid apud quas aras mactetur ignorat: cum vel ædituis hæc

fructum noſtri laboris adipiſcimur. Aſpexere omnes Juvenalem Sat 1. *Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus*. Juvenalis, ni fallor, illud Timoclis apud Athenæum: ϖληγὰς λαβεῖν ἀπαλαῖσι χερσὶν ἤδη γε. At Juvenalis quia tam commode incidit, non differam hac occaſione vadimonium; ſed paucula in eo poſt eruditos & ſerios cenſores, vel ingenio vel libro indice obſervata, propalabo. Exſtat Sat. 2 *Nemo repente fuit turpiſſimus.* Sed antiquiſſimum & ideo veriſſimum eſt, quod ego in Scripto meo veteri inveniebam: *Nemo repente venit turpiſſimus.* Propertius: *Non tamen hæc ulli venient ingrata legenti*: item, *Seu triſtis venias ſeu contra lætus amicis.* Deinde Satyra 6. hærent omnino iſta:

Quædam parva quidem, ſed non toleranda maritis.

Niſi ex eodem expediamus: *Quædam parva loquar.* Et ſolent ſic poëtæ. Tibullus, *Magna loquar; ſed magnifice,* &c. Sed leve id tamen. Illud vero gravius paulo ibidem ſtatim:

- - Nec illud
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacicus, & ſcripto radiat Germanicus auro.

Intelligit, ut ait vetus Gloſſarius, ſolidos ita ſignatos, qui pro virginitate depoſita, novæ nuptæ offerebantur. Bene quidem ille. At vetus noſter non *ſcriptum* illud *aurum* agnoſcit; verum u[...] ego conjecto valde ſignanter dictum poëtæ, ſuſpicari dat: *Scutilo radiat Germanicus auro.* Nam *ſculto* reſervat. Eſt autem *ſcutilum*, quod fere ut aranearum telæ, variegatum eſt. Plinius: *Quanta arte celant pedicas, ſcutilatu rete graſſantes.* Hinc ad veſtes tranſlatum eſt. Idem Juvenalis:

Reticulumque comis auratum ingentibus implet,
Cærulea indutus ſcutilata, aut galbana raſa.

Valerius denique Martialis loco, quem jam refinximus, quam ſimillime dixit

Sic implet gabatas paropſidaſque
Et leves ſcutulas cavaſque lances.

Vbi & *ſcutulas*, (licet alio ſenſu) & *lances* ſimiliter junxit. Quod vel unicum conjecturam noſtram firmet. quam tamen præſtare non auſim, licet & Feſti dictum inveniam, *ſcutilus homo* pro macilento. Sed plura ſunt quæ in hunc poëtam annotavimus, alibi commodius dicenda. Nunc μνημονευτέον Μακροβίῳ. Pont.

2. S

hæc nota ſint, & veterum non tacuerit induſtria. Ad hæc Prætextatus renidens: Quibus deorum tauro immoletur, [2] ſi vis cum Vergilio communicare, ipſe te docebit;

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

vides in opere poëtæ verba Labeonis? igitur ut hoc docte, ita illud argute. nam oſtendit ideo non litatum, ideo ſecutum

Horrendum dictu & viſu mirabile monſtrum.

ergo reſpiciens ad futura hoſtiam contrariam fecit. ſed & noverat hunc errorem non eſſe inexpiabilem. Atteius enim Capito, quem inacie contra Maronem locaſti, adjecit hæc verba: *Si quis forte tauro Jovi fecerit, piaculum dato.* committitur ergo res non quidem impianda, inſolita tamen. & committitur non ignorantia, ſed ut locum monſtro faceret ſecuturo.

2. *Si vis cum Virgilio communicare*] Pro, ſi à Virgilio diſcere cupias. *Idem.*

CAP. XI.

Quod Vergilius illo verſu primi Georgicon, Cui tu lacte favos & miti dilue Baccho, *ſignificavit*, *Cereri mulſo litandum eſſe Tum quomodo & in primo & in octavo libro Æneidos in menſam libari faciat, quum in aram tantum eſſet libandum.*

SUbjecit Euangelus: Si eventu excuſantur illicita: dic quæſo, quod erat monſtrum ſecuturum, & cum Cereri libari vino juberet, quod omnibus ſacris vetatur?

Cui tu lacte favos & miti dilue Baccho.

vinum autem Cereri non libari debuit illum vel Plautus docere: qui in Aulularia ait:

Cererin mi Strobile hi ſunt facturi nuptias?
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

at hic veſter flamen & pontifex & omnia tam quid immoletur quam quid libetur ignorat. &, ne non ubique in libando pari errore ſit devius, in octavo ait:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

In menſam læti libant, divoſque precantur:

cum non in menſam ſed in aram ſecundum morem libare debuerint.

Ut prius tibi, Prætextatus inquit, de poſteriore quæſtione reſpondeam, fateor te non immerito de uſurpata in menſam libatione quæſiſſe; ampliuſque ſpeciem difficultatis auxeras, ſi magis Didonem in menſam ſimiliter libantem notaſſes:

Dixit, & in menſam laticum libavit honorem.

nam & Tertius, cum de ritu ſacrorum multa diſſereret, ai ſibi hunc locum in quæſtione veniſſe: nec tamen hæſitatio nem ſuam requiſita ratione diſſolvit. ego autem quod mih magiſtra lectione compertum eſt publicabo. In Papirianc enim jure evidenter relatum eſt, aræ vicem præſtare poſſ menſam dicatam: *ut in templo*, inquit, *Junonis Populoniæ auguſta menſa eſt. namque in fanis alia vaſorum ſunt & ſacræ ſupellectilis, alia ornamentorum. quæ vaſorum ſunt inſtrumenti in ſtar habent, quibus ſacrificia conficiuntur. quarum rerum princi pem locum obtinet menſa, in qua epulæ libationeſque & ſtipes re ponuntur. ornamenta vero ſunt, clypei, coronæ & cujuſcemod donaria. neque enim donaria dedicantur eo tempore, quo delubr ſacrantur. at vero menſa arulæque eodem die quo ædes ipſæ dedi cari ſolent. 1 unde menſa hoc ritu dedicata in templo aræ uſum & religionem obtinet pulvinaris.* Ergo apud Evandrum quiden ſit juſta libatio; quippe apud eam menſam, 2 quæ cum ar maxima more utique religionis fuerat dedicata, & in luc ſacrato, & inter ipſa ſacra in quibus epulabantur. in convi vio vero Didonis, quod tantum regium conſtat non etian

ſacrun

UNde *menſa hoc ritu dedicata*] Apud Petron. eſt. *OEnothea menſam veterem poſuit in medio altari, quam vivis implevit carbonibus.* Pont.

2. *Quæ cum ara maxima more utique religionis fuerat dedicata*] Formula dedicationis aræ fere talis eſt: QUANDO. TIBI. HODIE. HANC. ARAM. DABO. DEDICABOQ. HIS. LEGIBUS. HISQUI REGIONIBUS. DABO. DEDICABOQ. QUA HIC. HODIE. PALAM. DIXERO. UT INFIMUM. SOLUM, HUJUSQUE. ARA TITVLORVMQVE. EST. SIQVIS. TERGERE ORNARE. REFICERE. VOLET. QVOD BENEFICII. GAVSA. FIAT. JVS. FASQVE ESTO. cetera vide in Notis ad Feſti Sc das. *Idem.*

3. *A.*

ſacrum fuiſſe, apud humanam menſam, in triclinio non in templo, quia non erat religioſa ſed uſurpata libatio, ſolam fecit libaſſe reginam; in cujus perſona nulla obſervationis neceſſitas, & multa ad uſurpandum in poteſtate permiſſio. At vero hic ------ *Omnes*

In menſam læti libant, divoſque precantur.

quia quod recte fieri noverat ab omnibus ſimul in templo epulantibus & uni ſacratæ aſſidentibus menſæ factum eſſe memoravit. de illo autem verſu;

Cui tu lacte favos & miti dilue Baccho,

paucis quod male accuſatur abſolvam. poëta enim æque in rebus doctrinæ & in verbis ſectator elegantiæ ſciens Cereri mulſo libari adjecit, *miti Baccho favos dilue*: ſcilicet miteſcere vinum dicens, cum mulſum cœperit fieri. nam ita hic mite vinum dixit, ut alibi ait domitum:

& durum Bacchi domitura ſaporem.

notum autem eſſe non diffitebere, quod 3 a. d. diem duodecimum Kalendas Januarias Herculi & Cereri faciunt ſue prægnate, Panibus mulſo.

3. *Ad diem duodecimam Kalendas Ianuarias Herculi & Cereri faciunt ſue prægnate, Panibus mulſo*] In Camerarii & vetuſte cuſo eſt *Penatibus mulſo*, nec aliter fuit in Scripto noſtro. Falſum tamen: & certum mihi reſcribere: *panibus, mulſo*. Probaverat Maronem per, *mitem Bacchum, mulſum* intellexiſſe. reſtabat itaque ut & Cereri mulſo libatum antiquitus oſtenderet. Cur autem *panibus* factum Feſtus quodammodo aperit: *Panibus*, inquit, *redimebant caput equi immolati Idibus Octobribus in campo Martio, quia ſacrificium fiebat ob frugum eventum*. Hæc exaraveram, cum video firmatam conjecturam eam Gryphiano calculo, qui plane, quomodo conjecimus, edidit. *Idem.*

CAP. XII.

Herculi cur Salios aſſignarit Vergilius: curque hos populeis ramis coronatos induxerit.

OPportune mehercule, Prætextate, feciſti Herculis mentionem, in cujus ſacra hic veſter gemino errore commiſit:

Tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Tum Salii ad cantus incenſa altaria circum
Populeis aſſunt evincti tempora ramis.

Nam & Salios Herculi dedit, quos tantum Marti dicav antiquitas; & populeas coronas nominat, cum ad aram maximam ſola lauro capita & alia fronde non vinciant. v demus & in capite prætoris urbani lauream coronam, cum rem divinam Herculi facit. teſtatur etiam Terentius Varr in ea ſatira, quæ inſcribitur περὶ κεραυνοῦ, majores ſolit decimam Herculi vovere, nec decem dies intermittere, qu pollucerent ac populum ἀσύμβολον cum corona laurea d mitterent cubitum. Hiccine eſt, Vettius ait, error gem nus? at ego in neutro dico erraſſe Vergilium. nam ut pr mum de frondis genere dicamus; conſtat quidem nunc la ro ſacrificantes apud aram maximam coronari. ſed mul poſt Romam conditam hæc conſuetudo ſumpſit exordium poſtquam in Aventino lauretum cœpit virere. quam re docet Varro humanarum libro ſecundo. E monte erg proximo decerpta laurus ſumebatur operantibus, quam v cina offerebat occaſio. unde recte Maro noſter ad ea tem pora reſpexit, quibus Evander ante urbem conditam ap aram maximam ſacra celebrabat, & utebatur populo utiq Alcidæ gratiſſima. Salios autem Herculi ubertate doctr næ altioris aſſignat: quia is deus & apud pontifices ide qui & Mars habetur. & ſane ita Menippea Varronis aff mat, quæ inſcribitur, Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς. in qua cu de Hercule multa loqueretur, eundem eſſe ac Martem pr bavit. Chaldæi quoque ſtellam Herculis vocant, quam r liqui omnes Martis appellant. eſt præterea Octavii He ſennii liber, qui inſcribitur de ſacris ſaliaribus Tiburtium in quo ſalios Herculi inſtitutos operari diebus certis & a ſpicato docet. item Antonius Gnipho vir doctus, cu ſcholam Cicero poſt laborem fori frequentabat, ſalios H culi datos probat in eo volumine quo diſputat quid ſit *feſt*

qu

quod eſt oſtium minuſculum in ſacrario. quo verbo etiam Ennius uſus eſt. Idoneis, ut credo, auctoribus certiſque rationibus, error qui putabatur, uterque defenſus eſt. Si qua ſunt alia quæ nos commovent, in medium proferamus: ut ipſa collatio noſtrum, non Maronis abſolvat errorem.

Tunc Euangelus: Numquam ne tibi Prætextate venit in mentem toto, ut ajunt, cœlo erraſſe Vergilium, cum Dido ſua rem divinam pro nuptiis faceret?

> *Mactat* enim, inquit, *lectas de more bidentes*
> *Legiferæ Cereri, Phœboque, patrique Lyæo.*

& quaſi expergefactus adjecit:

> *Junoni ante omnes,* [1] *cui vincla jugalia curæ.*

Tunc Servius reſpondere rogatus, ait. [2] Leges Ceres dicitur inveniſſe; nam & Sacra ipſius [3] Themisferia vocantur. Sed hoc ideo fingitur, quia ante inventum frumentum à Cerere, paſſim homines ſine lege vagabantur. [4] quæ feritas interrupta eſt invento uſu frumentorum. itaque ex agrorum diviſione inventa ſunt jura. Phœbus vero præeſt auſpiciis. Lyæus vero, id eſt, Liber, urbibus liberatis eſt deus, unde Marſias ejus miniſter in civitatibus libertatis eſt indicium. Communis hoc habet ſenſus; quod Dido ſacrificabat numinibus quæ urbi præſunt, quaſi nuptura pro reipublicæ utilitate. Demum Junoni, cui curæ ſunt nuptiæ. Eſt etiam

CVi *vincla jugalia curæ*] Quæ deinde ſequuntur ad finem uſque libri hujus, ex eodem Cantabrigienſi explevimus. Servio vero uti iſta dicendi partes dat, ita apud eundem quoque ad Maronem, eadem fere invenies. Paucula tamen meliora hic quam ibi reperies, uti iſtud: *Sic propitiis ſupplicamus.* nam ibi eſt: *Sic protinus invocamus.* Porro, *Themisferia* adſcriptum expreſſimus, quæ Servio & aliis *Themisphoria.* Arnob *Vultis enim conſideremus myſteria & illa divina, quæ Theſmophoria nominantur à Græcis: quibus gente ab Attica ſancta illa pervigilia conſecrata ſunt.* Pont.

2. *Leges Ceres dicitur inveniſſe*] Tribuit item politicum munus Cereri Homerus in ejus Hymno: χαῖρε θεὰ, καὶ τὴν δὲ σάου πόλιν. Pont.

3. *Themisferia*] Ex loco Arnobii jam citato reponendum: *Theſmophoria.* Id.

4. *Quæ feritas interrupta eſt invento uſu frumentorum*] Erant enim id ævi homines βαλανηφάγοι Vnde & vetus illud natum, ἄλλος βίος ἄλλη δίαιτα. Idem.

5. *Fractui*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

etiam ſenſus altior: Nam 5 facturi aliquid ante adverſ[...] placamus deos, & ſic propitiis ſupplicamus, ut; *Nigram hi[...] mi pecudem, Zephyris felicibus albam.* Igitur ante placat C[...] rerem nuptura, quæ propter raptum filiæ nuptias execr[...] tur; & Apollinem, qui expers uxoris eſt; & Liberum, q[...] niſi raptam uxorem habere non potuit. Et ſic Junone[...] conciliavit noſter Servius. Cum autem his dictis omn[...] applauſiſſent, placuit eis audire Euſebium, quo noſter Ve[...] gilius tanquam rhetor effulſit.

5. *Facturi aliquid ante adverſos placamus Deos & ſic propitiis ſupplicamus*] Reſpexit etiam magnus Hippocrates libro de inſomniis: καὶ τοῖς θεοῖς εὔχεσθαι (χρὴ) ἐπὶ μὲν τοῖσιν ἀγαθοῖσιν, ἡλίῳ, Διῒ οὐρανίῳ, Διῒ κτησίῳ, Ἀθηνῇ κτησίῃ, Ἑρμῇ, Ἀπόλλωνι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοισιν, τοῖσιν ἀποτροπαίοισι, καὶ γῇ, καὶ ἥρωσιν ἀποτρόπαια· γενέσθαι τὰ χαλεπὰ πάντα. *Et diis ſupp[...] care oportet; in ſecundis rebus, Soli, I[...] cœleſti, Iovi poſſeſſori, Minervæ opulen[...] Mercurio, Apollini: In contrariis, [...] depellentibus & terræ & heroibus, [...] mala ac gravia omnia avertant.* Iden[...]

AUR[...]

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris [1] CONVIVIORUM QUARTI DIEI SATURNALIORUM

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De affectu movendo ex habitu perſonæ.

TUnc Euſebius taliter exorſus eſt : Rhetores omnes orationibus patheticis ſtudere palam eſt, quales multas non erit difficile in Vergilio reperire. Nam Æneam apud inferos Didoni fugienti loquentem inducit :

Invitus Regina tuo de littore ceſſi,
Sed me juſſa Deum
Imperiis egere ſuis.
Siſte gradum teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro.

ſubjungit :

3 *Nec magis incepto vultum ſermone movetur,*
Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.
Tandem corripuit ſeſe, atque inimica refugit.

item

COnviviorum quarti diei] Imo *Secundi* adhuc ; quod monuimus ſub finem libri II. & probamus porro ſub finem VI. *Pont.*

2. *Tunc Euſebius*] Libri hujus initium, cum hactenus ſimiliter editionibus omnibus exularet, quale excudi curavimus, in Anglicano ſive Veteri deprehendimus. Tantum pro : *orationibus patheticis ſtudere eſt*, ſententia & re exigente refinximus expreſſimusque : *ſtudere palam eſt*. Idem.

3. *Nec magis incepto*] Hucuſque ex MS. Ad oram quod poſuimus, aduſque *invitus regina*, memoriæ noſtræ ἁμάρτημα eſt. *Idem.*

Quoniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

item pathos eſt & in hoc verſu;

Obſtupuit ſteteruntque comæ & vox faucibus hæſit.

ſed & tota Daretis fatigatio habitu depingitur:

Aſt illum fidi æquales genua ægra trahentem
Quaſſantemque utroque caput, craſſumque cruorem
Ore ejectantem.

ſociorum quoque ejus trepidationem breviter oſtendit:

Galeamque enſemque vocati
Accipiunt.

quaſi non ſponte accepturi munus, quod erat damnum ve-
recundiæ. ex eodem genere eſt illud:

Totoque loquentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt, oculis micat acribus ignis.

Eſt & in deſcriptione languoris habitus, ut eſt tota deſcri-
tio peſtilentiæ apud Thucydidem. &:

Labitur infelix ſtudiorum atque immemor herbæ
Victor equus. &:
Demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus.

Eſt inter pathe & pudor, ut circa

Deiphobum pavitantem & dira tegentem
Supplicia.

& luctus habitu proditur: ut in Euryali matre;

Expulſi manibus radii; revolutaque penſa;
Evolat infelix.

& Latinus, quia miratur,

Defixa obtutu tenet ora.

& Venus, quia rogatura erat,

Triſtior & lacrimis oculos ſuffuſa nitentes.

& Sibylla quia inſanit;

Subito non vultus, non color unus,
Non comptæ manſere comæ.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. II.

Pathos tenore ipſo orationis quomodo exprimatur.

NUnc videamus pathos quod tenore orationis exprimitur. Ac primum quæramus quid de tali oratione rhetorica arte præcipiatur. oportet enim ut oratio pathetica aut ad indignationem aut ad miſericordiam dirigatur; quæ à Græcis οἶκτος καὶ δείνωσις appellantur. horum alterum accuſatori neceſſarium eſt, alterum reo. & neceſſe eſt initium abruptum habeat: [1] quoniam [2] ſatis indignanti leniter incipere non convenit. ideo apud Vergilium ſic incipit Juno:

Quid me alta ſilentia cogis
Rumpere? & alibi:
Mene incœpto deſiſtere victam?

& alibi:

Heu ſtirpem inviſam & fatis contraria noſtris
Fata Phrygum, & Dido:
Moriemur inultæ?
Sed moriamur, ait. & eadem:
Pro Jupiter ibit
Hic ait. & Priamus:
At tibi pro ſcelere exclamat pro talibus auſis.

Nec

QVoniam ſatis indignanti leniter incipere non convenit] Quid eſt *ſatis indignanti?* An *fatis indig.* & de Junone capiendum, cujus iſtud ſubnectitur? *Heu ſtirpem inviſam, & fatis contraria noſtris Fata Phrygum.* Sed hoc niſi ſit omnino legendum credam: *ſatisagenti*, quia & Scriptus, *ſatis indignanti*, pertinaciter præferebat. Agellius, lib. 9. *Inſtruebaturque acies à conſulibus de vi ac multitudine hoſtium ſatisagentibus.* Mihi certe id blanditur. Et quis ignorat Agellium Macrobiani oris quaſi normam? *Pont.*

2. *Satis indignanti*] Eſt idem quod valde indignanti. Sic enim poſteriores hac vocula uſi. Noſter VI, 2. *Sed quatenus totum locum autoribusq; ponere ſatis longũ eſt.* VII. 12. *Dicas quæſo, cur edulia ſatis calida facilius comprimimus ore, quam manu ſuſtinemus.* Appulejus II Met. *Oppido puer & ſatis peregrinus es.* Huic dari ſolet abruptum principium ob quemcunque iraſcenti, non ſolum propter fata. *Satisagenti* vix convenit, niſi penitus deſperanti. Et ſane vulgatum non tentandum perſuadere debuit commentatori codex MS. qui illud pertinaciter præferebat. *Gronov.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Nec initium ſolum tale eſſe debet, ſed omnis ſi fieri poteſt oratio videri pathetica; & brevibus ſententiis ſed crebris figurarum mutationibus debet velut inter æſtus iracundiæ, fluctuare. una ergo nobis Vergiliana oratio pro exemplo ſit:

Heu ſtirpem inviſam.

initium ab ecphoneſi. deinde ſequuntur breves quæſtiunculæ:

Num Sigæis occumbere campis;
Num capti potuere capi? num incenſa cremarit
Troja viros?

deinde ſequitur hyperbole;

Medias acies, medioſque per ignes
Invenere viam. deinde ironia:
At credo mea numina tandem
Feſſa jacent, odiis aut exſaturata quievi.

deinde auſus ſuos inefficaces queritur:

Per undas
Auſa ſequi, & profugis toto me opponere ponto.

ſecunda poſt hæc hyperbole,

Abſumptæ in Teucros vires cœlique mariſque:

inde diſperſæ querelæ:

Quid Syrtes aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis
Profuit?

jungitur deinde argumentum à minore, ut pathos augeatur

Mars perdere gentem
Immanem Lapithum valuit.

Minor ſcilicet perſona. ideo illud ſequitur;

Aſt ego magna Jovis conjunx.

deinde, cum cauſas quoque contuliſſet, quanto impetu de dixit?

Infelix quæ memet in omnia verti.

nec dixit, non poſſum perdere Æneam, ſed, *vincor ab Ænea*
deinde confirmat ſe ad nocendum; &, quod proprium e iraſcen

iraſcentis, etſi deſperat perfici poſſe, tamen impedire contenta eſt:

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.
Non dabitur regnis, eſto, prohibere Latinis,
At trahere atque moras tantis licet addere rebus.
At licet amborum populos exſcindere regum.

poſt hæc in noviſſimo, quod irati libenter faciunt, maledicit;

Sanguine Trojano & Rutulo dotabere virgo.

& protinus argumentum à ſimili conveniens ex præcedentibus:

Nec face tantum
Cyſſæis prægnas ignes enixa jugales.

3 Vides quam ſæpe orationem mutaverit ac frequentibus figuris variaverit: quia ira quæ brevis furor eſt, non poteſt unum continuare ſenſum in loquendo. Nec deſunt apud eundem orationes miſericordiam commoventes. Turnus ad Juturnam:

An miſeri fratris letum ut crudele videres?

& idem cum auget invidiam occiſorum pro ſe amicorum,

Vidi oculos ante ipſe meos me voce vocantem
Murranum.

& idem, cum miſerabilem fortunam ſuam faceret ut victo ſibi parceretur:

Viciſti, & victum tendere palmas
Auſonii videre:

id eſt, quos minime vellem. & aliorum preces orantium vitam:

Per te, per qui te talem genuere parentes.

& ſimilia.

3. *Vides quam ſæpe orationem mutaverit ac frequentibus figuris variaverit*] Abſque libro fuiſſet non offendiſſem. Sed erat in illo, *procedentibus*. Feſtus, *procedere dicebant interdum pro ſuccedere*. Pont.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. III.

Pathos ab ætate, à fortuna, debilitate, loco, tempore.

NUnc dicamus de habitu pathus, quod eſt vel in ætate, vel in debilitate, & ceteris quæ ſequuntur. eleganter hoc ſervavit, ut ex omni ætate pathos miſericordiæ moveretur. ab infantia:

Infantumque animæ flentes in limine primo.

à pueritia:

Infelix puer atque impar congreſſus Achilli.

&: ------ *Parvumque patri tendebat Julum.*

Ut non minus miſerabile ſit periculum in parvo quam in filio. &:

Supereſt conjunxne Creuſa?
Aſcaniuſque puer?

& alibi: -------- *& parvi caſus Juli.*

à juventa vero:

Impoſitique rogis juvenes [1] *ante ora parentum*

&: *Pubenteſque genæ & juvenili in corpore pallor.*

à ſenecta:

Dauni miſerere ſenectæ.

&: *Ducitur infelix ævo confectus Aletes.*

&: *Caniciem multo deformat pulvere.*

Movit & à fortuna modo miſericordiam, modo indignationem. miſericordiam;

Tot quondam populis terriſque ſuperbum
Regnatorem Aſiæ. & Sinon:
Et nos aliquod nomenque decuſque
Geſſimus. &:
Auſoniiſque olim ditiſſimus arvis.

ind

ANte ora parentum] Nec ille verſus ab re, quem ſubſerunt veteres: *Pubenteſque genæ, juvenili in corpore pallor.* Ubi & MS. habebat, *juvenali.* Auſonius: *Facete, comis, animo iuvenali ſ[...]nex.* Juſtinus lib. 17. *Sed in hac æt[...] utrique animi juvenales erant.* ex M[...] vulgo & ibi *juveniles.* Pont.

2. *Ill*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

indignationem vero ex verbis Didonis :

& noſtris [2] *illuſerit advena regnis ?*

eleganter enim ex contemptu Æneæ auget injuriam ſuam.
& Amata ;

Exſulibusne datur ducenda Lavinia Teucris ?

& Numanus ,

Bis capti Phryges.

Movit pathos miſericordiæ & ex debilitate :

Ex quo me divum pater atque hominum rex
Fulminis afflavit ventis, & contigit igne.

& alibi :

Et truncas inhoneſto vulnere nares.

& de Mezentio :

Attollit in ægrum
Se femur.   & :
Huc caput atque illuc humero ex utroque pependit.

& : *Te deciſa ſuum Laridæ dextera quærit.*

& : *aterque cruento*
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentes.

Movit pathos miſericordiæ frequenter & à loco :

Cum vitam in ſilvis inter deſerta ferarum
Luſtra domoſque traho.   & :
Libyæ deſerta peragro.   & :
At nos hinc alii ſitientes ibimus Afros ,
Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

& illud egregie & breviter :

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.

Iliacos, id eſt, patriæ muros, quos ipſe defenderat , pro quibus efficaciter per decem annorum ſpatia pugnaverat. & illud , *Nos*

2. *Illuſerit advena regnis*] Fortaſſis & ita reliquerat lib. 4. in aſteriſmo Aquarii Manilius :

Littoribusque novis per luxum illudere ponto.

Non uti vulgatur, *ludere.* Innuit enim novos fabricaturum ſive euripos ſive lacus, quibus, ſpreto quaſi oceano, luxuriabitur. Legi, ni fallor, apud Tacitum: *Et quaſi in ſumma abundantia pecuniæ illudere*, quod à Maniliano hoc non admodum diſcedit aut diſſidet. *Idem.*

Nos patriam fugimus. &:

Litora cum patriæ lacrymans portuſque relinquo. &:

Dulces moriens reminiſcitur Argos. &:

Ignarum Laurens habet ora Mimanta,

Lyrneſi domus alta, ſolo Laurente ſepulchrum.

&, ut Agamemnonem indigne oſtenderet occiſum, aſſumpſit locum:

Prima inter limina dextra

Oppetiit. & illud:

Mœnibus in patriis atque inter tuta domorum.

Sacer vero locus præcipue pathos movet. Occiſum inducit Orphea, & miſerabiliorem interitum ejus à loco facit:

Inter ſacra deum nocturnique orgia Bacchi.

& in everſione Trojæ;

Perque domos & relligioſa deorum

Limina.

Caſſandræ quoque raptum vel deminutionem quam miſerabilem fecit ſacer locus?

Ecce trahebatur à templo adytiſque Minervæ.

& alibi;

Divæ armipotentis ad aram

Procubuit.

& Andromache, cum de Pyrrhi nece diceret, ut invidiam occidentis exprimeret:

Excipit incautum patriaſque obtruncat ad aras.

& Venus, quod Æneas in mari vexatur ira Junonis, quam invidioſe queritur Neptuno de loco?

In regnis hoc auſa tuis?

Fecit ſibi pathos & ex tempore:

priuſquam

Pabula guſtaſſent Trojæ Xanthumque bibiſſent.

& Orpheus miſerabilis ex longo dolore,

Septem illum totos perhibent ex ordine menſes.

& Palinurus;

Vix lumine quarto
Proſpexi Italiam.

& Achæmenides:

Tertia jam lunæ ſe cornua lumine complent. &:
Septima poſt Trojæ excidium jam vertitur æſtas.

CAP. IV.

Pathos à cauſa, modo, & materia.

FRequens apud illum pathos à cauſa. revera enim plerumque conficit cauſa, ut res aut atrox aut miſerabilis videatur. ut Cicero in Verrem: *Quo ob ſepulturam in carcere necatorum à parentibus rogabatur.* hic enim non tam rogari aut pecuniam exigere, quam ob hanc cauſam indignum erat. & Demoſthenes cum queritur quendam à Midia circumventum ex cauſa auget invidiam. *Circumvenit*, inquit, *arbitrum, qui inter me atque ſe integre judicaverat.* ergo & Vergilius egregie ſæpe ex hoc loco traxit affectum. [1] *Occiditur*, inquit, *in acie Galeſus.* hoc per ſe non eſt dignum miſericordia belli tempore: ſed admovit cauſam;

Dum paci medium ſe offert.

Idem alio loco,

Sternitur infelix.

deinde ſubjicit cauſam miſerabilem;

alieno vulnere:

id eſt, cum in alium telum eſſet emiſſum. & cum Palamedem indigne occiſum vellet;

Quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem infando indicio, quia bella vetabat,
Demiſere neci.

& Æneas, ut oſtenderet magnitudinem timoris ſui, bene cauſam poſuit:

& pa-

OCciditur, inquit, in acie Caleſus] V. c. *Galeſus*. Lego, *Haleſus*. Virgilius Æneid. 10. *Meurſ.* Eſt apud Virgilium & Haleſus & Galeſus: ſed quem occidi ait poëta, dum paci medium ſe offert, Galeſus dicitur l. vii. ℣. 535. *Gr.*

2. *Pulſa*

& pariter comitique onerique timentem

quid Japix, ut contemptis artificiis inglorius, quemadmodum poëta ait, viveret, qualis cauſa proponitur?

Ille ut depoſiti proferret fata parentis.

Ex eodem genere eſt:

Fallit te incautum pietas tua.

hæc enim cauſa illum hoſtibus etiam ſic miſerabilem fecit. ſed & Æneas cum hortatur ut ſepeliantur occiſi quam cauſam proponit?

Qui ſanguine nobis
Hanc patriam peperere ſuo.

Nec non & indignatio demonſtratur à cauſa: ut illic;

Multa gemens, ignominiam plagaſque ſuperbi
Victoris, tum quos amiſit inultus amores.

& illud à cauſa eſt ex affectu indignantis,

An ſolos tangit Atridas
Iſte dolor? ſoliſque licet capere arma Mycenis?

& illud: *At tu dictis Albane maneres.*

& illa omnia:

Vendidit hic auro patriam.
Quique ob adulterium cæſi.
Nec partem poſuere ſuis.

Ad pathos movendum nec duos illos prætermiſit locos quos rhetores appellant à modo & à materia. modus eſt cum dico, *occidit manifeſte vel occulte.* Materia eſt cum dico *ferro an veneno.* Demoſthenes de modo invidiam Midiæ facit, ſe [2] pulſatum cothurno; Cicero Verri, cum nudum quendam dicit ab eo ſtatuæ impoſitum. Vergilius non minus evidenter;

Altaria ad ipſa trementem
Traxit, & in multo lapſantem ſanguine nati.

&: *capulo tenus abdidit enſem.*

& il

2. *Pulſatum cothurno*] Non inveniebam in Veteri, *cothurno.* Et tamen t quid requiritur. *Pont.*

3. *Aq*

& illa omnia à modo ſunt:

Roſtroque immanis vultur adunco
Immortale jecur tondens. & reliqua. &:
Quos ſuper acra ſilex jamjam lapſura cadentique
Imminet aſſimilis.

Sed & miſericordiam à modo ſæpe commovet: ut de Orpheo;

Latos juvenem ſparſere per agros.

& illud:

Obruit auſter 3 *aqua involvens navemque viroſque.*

&: *Saxum ingens volvunt alii.*

&: *Mortua quin etiam jungebat corpora vivis.*

& in Georgicis:

Nec via mortis erat ſimplex.

& cetera in deſcriptione morbi. Sed & materia apud rhetores pathos movet; ut dum queritur Cicero flammam ex lignis viridibus factam, atque ibi incluſum fumo necatum. hoc enim à materia eſt, quoniam hic uſus eſt fumo materia ad occidendum, ut alius gladio, alius veneno. & ideo acerrimum

3. *Aqua involvens navemque viroſque*] Solet enim in ejuſmodi ſemper caſu cenſeri ac notari ipſa potiſſimum navis, ut cardo videlicet diſcriminis omnis aut ſalutis. Obſervavit quoque Rudente Plautus:

C H. *Pol minime miror, navis ſi fracta eſt tibi*
Scelus te & ſceleſte parta quæ vexit bona.

Sed ejuſdem Plauti in re ſimili locus Trinummo, manifeſto non contaminatus ſolum, Scena, *Salſipotenti*, ſed hactenus quodammodo depoſitus. Verba ſunt:

Lætus, lubens laudes ago, & grates gratiasque habeo fluctibus ſalſis,
Quos penes mei poteſtas boni, mis que foret & meæ vitæ.

Interpres tamen attollere conatur: *Quos penes mei poteſtas, bonorumque foret & meæ vitæ.* At quis non videt in *mei* & *meæ vitæ* liquido idem iterari? Et taceo ſupervacuam talem correctionem cum vulgatum ejuſdem valoris ſive ſenſus ſit. Nam *mis* gignendi caſu antique pro *mei* quidni feramus? Deinde quietum & in ſua forma relinquendum illud; *mei poteſtas boni.* Nam *bonum* unitatis numero pro peculio & rebus, Plauti genuinum germanum eſſe probabimus aliquando, ſi Deus & Muſæ volent, in *Decimationum libris.* Alia itaque via ad medicinam graſſandum; Verſus, inquam, ſyllaba unica ad formam illam Maronis ſive, quam protuli ex Rudente Plauti augendus, & cetera aperta exibunt ac ſana: *Quos penes mei poteſtas boni, naviſque foret & meæ vitæ.* Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rimum pathos ex hoc motum eſt. idem facit & cum flagel-
lis cæſum queritur civem Romanum. invenies idem apud
Vergilium :

At pater omnipotens denſa inter nubila telum
Contorſit. non ille faces nec fumea tædis.

& reliqua. eleganter autem illius quidem materiam eluſit
ex hujus autem vera & vehementi materia expreſſit iracun
diam. & ſingula quidem enumeravimus, ex quibus apu
rhetoras pathos naſcitur, quibus oſtendimus uſum Maro
nem. ſed nonnunquam Vergilius in una re ad augendun
pathos duobus aut pluribus locis conjunctis utitur : ut i
Turno ab ætate ;

Miſerere parentis
Longævi.

A loco :

Quem nunc mœſtum patria Ardea longe
Dividit.

& circa Caſſandram ex modo :

Ecce trahebatur.

ex habitu corporis :

Paſſis Priameïa virgo
Crinibus.

ex loco :

A templo adytiſque Minervæ.

& circa Agamemnonem à patria,

Ipſe Mycenæus.

à fortuna :

Magnorum ductor Achivum,

à neceſſitudine :

Conjugis infandum.

à loco : *Prima inter limina*

à cauſſa : *Subſedit adulter.*

Tacite quoque & quaſi per definitionem pathos move
ſolet, cum res quæ miſerationem movet non dilucide dic
tur, ſed datur intelligi : ut cum Mezentius dicit,

Nu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Nunc alte vulnus adactum.

quid enim aliud ex hoc intelligendum eſt, quam hoc altum vulnus eſſe amittere filium? & rurſus idem;

Hæc via ſola fuit qua perdere poſſes.

ſed & hic ſcilicet accipiendum eſt perire eſſe amittere filium. & Juturna cum queritur quod adjuvare fratrem prohibeatur;

Immortalis ego,

quid enim ſequitur? non eſt immortalitas in luctu vivere. Hæc, ut dixi, vim definitionis habent, & à poëta eleganter introducta ſunt.

CAP. V.

Pathos à ſimili.

SUnt in arte rhetorica ad pathos movendum etiam hi loci, qui dicuntur circa rem, & movendis affectibus peropportuni ſunt. ex quibus primus eſt à ſimili. hujus ſpecies ſunt tres, exemplum, parabola, imago, Græce παράδειγμα, παραβολὴ, εἰκὼν. ab exemplo, Vergilius:

Si potuit manes arceſſere conjugis Orpheus
Threïcia fretus cithara fidibuſque canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit.
Quid Theſea? magnum
Quid memorem Alciden?
Antenor potuit mediis elapſus Achivis.

hæc enim omnia miſericordiam movent; quoniam indignum videtur negari ſibi, quod aliis indultum ſit. deinde vide unde auget invidiam:

Si potuit manes arceſſere conjugis Orpheus.

habes cauſam diſparem *manes* illic *conjugis*, hic *patris*; illic *arceſſere*, hic *videre*.

Threïcia fretus cithara,

1 hic materiam ejus irriſit:

Si fratrem Pollux alterna morte redemit;
Itque reditque viam totiens.

hoc jam à modo. plus eſt enim ſæpe ire quam ſemel.

Quid Theſea? magnum
Quid memorem Alciden?

hic propter egregias perſonas non habuit quod minuere atque augeret; verum quod in illis elucebat, hoc ſibi jact cum his eſſe commune:

Et mi genus ab Jove ſummo.

ſimile eſt & illud ab indignatione; Quid enim? ait Juno:

Pallasne exurere claſſem Argivum?

jam hoc plus eſt, claſſem victricem quam reliquias fugie-tium. Deinde cauſam minuit;

Unius ob noxam & furias Ajacis Oïlei.

quam minuit, ut *noxam* diceret, quod levis culpæ nom eſt; & *unius*, quod facile poſſit ignoſci; & *furentis*: ut n culpa ſit. & alibi:

Mars perdere gentem
Immanem Lapithum valuit.

vides eaſdem obſervationes, *gentem* & *immanem*. dein aliud exemplum:

Conceſſit in aras
Ipſe deum antiquam genitor Calydona Dianæ.

antiquam; ut plus honoris accederet ex vetuſtate. deinde utroque cauſam minuit:

Quod ſcelus aut Lapithis tantum aut Calydone merente?

à parabola vero, quoniam magis hoc poëtæ convenit, piſſime pathos movet; cum aut miſerabilem aut iracund vellet inducere. miſerabilem ſic;

Qua

HIc *materiam ejus irriſit*] Ita erat in Scripto, & retinent codices fere omnes, excepto uno, in quo perperam, *miſericordiam*. Nam intelligit *Treiciam citharam & fides canoras*, rem levem quâ ex orco excivit conjugis manes Orpheus. *Pont.*

Hic materiam ejus irriſit.] Lego, *miſericordiam ejus irriſit*, ex vet. cod. *M*

2.

Qualis populea mœrens philomela ſub umbra.
Qualis commotis excita ſacris
Thyas.
Qualem virgineo demeſſum pollice florem.

& aliæ plurimæ patheticæ parabolæ, in quibus miſeratus eſt. quid de ira?

Ac veluti pleno lupus inſidiatus ovili
Dum fremit ad caulas. &:
Mugitus veluti fugit cum ſaucius aram
Taurus.

& alia plura ſimilia qui quærit inveniet. Et imago, quæ eſt à ſimili pars tertia, idonea eſt movendis affectibus. ea fit, cum aut forma corporis abſentis deſcribitur, aut omnino quæ nulla eſt fingitur. utrumque Vergilius eleganter fecit. illud prius circa Aſcanium:

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

fingit vero cum dicit:

quam fama ſecuta eſt,
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris.

ſed prior forma οἶκτον præſtat, hæc δείνωσιν; id eſt, prior miſericordiam commovet, horrorem ſecunda. ſicut alibi:

Et ſciſſa gaudens vadit Diſcordia palla,
Quam cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.

& omnia illa [2] quæ de forma dixit. Sed & illud nimium pathetice:

Furor impius intus
Sæva ſedens ſuper arma, & centum vinctus aënis
Poſt tergum nodis fremit horridus ore cruento.

CAP.

2. *Quæ de forma dixit*] In ſcripto erat *fame.* Camerarii editio ad oram, *famæ.* Veriſimile eſt reſpicere deſcriptionem *famæ*, apud Maronem. *Pont.*

Num-

CAP. VI.

Pathos à majori & minori.

DIximus à ſimili: nunc dicamus à minore pathos à poëta poſitum. Nempe cum aliquid proponitur quod per ſe magnum ſit, deinde minus eſſe oſtenditur quam illud quod volumus augeri, ſine dubio infinita miſeratio movetur. Ut eſt illud:

O felix una ante alias Priameïa virgo
Hoſtilem ad tumulum Troiæ ſub mœnibus altis
Juſſa mori.

primum quod ait *felix*; comparationem ſui fecit: deinde poſuit à loco; *Hoſtilem ad tumulum.* & à modo, quod non minus acerbum eſt, *Juſſa mori.* Sic ergo hæc accipienda ſunt; quamvis hoſtilem ad tumulum, quamvis juſſa mori; felicior tamen quam ego, quia *ſortitus non pertulit ullos.* ſimile eſt & illud:

O terque quaterque beati.

& quod de Paſiphaë dicit:

Prœtides implerunt falſis mugitibus agros.

deinde, ut minus hoc eſſe monſtraret;

At non tam turpes pecudum tamen ulla ſecuta eſt
Concubitus.

Quid illud? nonne vehementer patheticum eſt à minore?

Nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
Hos mihi prædixit luctus, non dira Celæno.

quid hic intelligimus, niſi omnia quæ paſſus erat minora illi viſa quam patris mortem? A majore negaverunt quidam rem augeri poſſe. ſed eleganter hoc circa Didonem Vergilius induxit:

Non aliter quam ſi immiſſis ruat hoſtibus omnis
Karthago, aut antiqua Tyros.

dixit enim non minorem luctum fuiſſe ex unius morte quam

quam ſi tota urbs, quod ſine dubio eſſet majus, ruiſſet. & Homerus idem fecit:

ὡς εἰ ἅπασα
Ἴλιος ὀφρυόεσσα πυρὶ σμήχοιτο κατ' ἄκρας.

Eſt apud oratores & ille locus idoneus ad pathos movendum, qui dicitur, *præter ſpem.* hunc Vergilius frequenter exercuit:

Nos tua progenies cœli quibus annuis arcem.

& cetera. & Dido.

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem;
Et perferre ſoror potero.

Æneas de Euandro:

Et nunc ille quidem ſpe multum captus inani
Fors & vota facit. & illud:
Advena noſtri,
Quod nunquam veriti ſumus, ut poſſeſſor agelli
Diceret, hæc mea ſunt: veteres migrate coloni.

Invenio tamen poſſe aliquem ex eo, quod jam ſperaverit, movere pathos, ut Euander;

Haud ignarus eram quantum nova gloria in armis,
Et prædulce decus.

Oratores ὁμοιοπάθειαν vocant, quotiens de ſimilitudine paſſionis pathos naſcitur, ut apud Vergilium;

Fuit & tibi talis
Anchiſes genitor.

&: *Patriæ ſtrinxit pietatis imago.*

&: *Subiit cari genitoris imago.*

& Dido:

Me quoque per multos ſimilis fortuna labores.

Eſt & ille locus ad permovendum pathos, in quo ſermo dirigitur vel ad inanimalia vel ad muta. quo loco oratores frequenter utuntur. utrumque Vergilius bene pathetice tractavit: vel cum ait Dido;

Dulces

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Dulces exuviæ dum fata deuſque ſinebant.

vel cum Turnus:

Tuque optima ferrum
Terra tene.

& idem alibi:

Nunc ô [1] nunquam fruſtrata vocatus
Haſta meos.

Rhebe diu, res ſi qua diu mortalibus ulla eſt,
Viximus.

Facit apud oratores pathos etiam addubitatio, quam Græc ἀπόρησιν vocant. eſt enim vel dolentis vel iraſcentis dubi tare quid agas.

En quid ago? rurſusne procos irriſa priores
Experiar?

& illud de Orpheo:

Quid faceret? quo ſe rapta bis conjuge ferret?

& de Niſo:

Quid faciat? qua vi juvenem, quibus audeat armis
Eripere?

& Anna permovetur:

Quid primum deſerta querar? comitemne ſororem?

Et atteſtatio rei viſæ apud rhetores pathos movet. h Vergilius ſic exſequitur,

Ipſe caput nivei fultum Pallantis & ora
Ut vidit, levique patens in pectore vulnus.

& illud: *Implevitque ſinus ſanguis.*

&: [2] *moriensque ſuo ſe in ſanguine verſat.*

&: *Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.*

&: *Ora virum triſti pendebant pallida tabo.*

&: *Volvitur Euryalus leto, pulcroſque per artus*
It cruor.

N*Vmquam fruſtrata vocatus haſta meos*] Sic cap. I. Solinus; *ob meritus profanæ vocis, neci datum.* Vulgatur tamen, *meritum.* Sed illud ſcriptum vidimus. *Pont.*

2. *Moriensque ſuo ſe in ſanguin* *ſat*] Immenſum melius Anglicanu ſter: *Suo ſe in ſanguine merſat.* Id

Vidi egomet duo de numero cum corpora noſtro.

Facit hyperbole, id eſt, nimietas, pathos; per quam exprimitur ira vel miſericordia. ira; ut cum forte dicimus: *millies ille perire debuerat.* quod eſt apud Vergilium:

Omnes per mortes animam ſontem ipſe dediſſem.

miſeratio, cum dicit:

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuiſſe leones
Interitum.

Naſcitur præter hæc de nimietate vel amatorium vel alterius generis pathos.

Si mihi non hæc lux toto jam longior anno eſt.

& illud ſeorſum:

Maria ante exurere Turno
Quam ſacras dabitur pinus.

&: *Non ſi tellurem effundat in undas.*

Exclamatio, quæ apud Græcos ἐκφώνησις dicitur, movet pathos. hæc fit interdum ex perſona poëtæ, nonnunquam ex ipſius quem inducit loquentem. ex perſona quidem poëtæ eſt:

Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ.
Infelix, utcunque ferent ea fata nepotes.
Crimen amor veſtrum.

& alia ſimilia. ex perſona vero alterius:

Di capiti ipſius generique reſervent.

&: *Di talia Grajis*
Inſtaurate, pio ſi pœnas ore repoſco.

&: *Di talem terris avertite peſtem.*

Contraria huic figuræ ἀποσιώπησις, quod eſt taciturnitas. nam ut illic aliqua exclamando dicimus; ita hic aliqua tacendo ſubducimus, quæ tamen intelligere poſſit auditor. hoc autem præcipue iraſcentibus convenit. ut Neptunus:

Quos ego. ſed motos præſtat componere fluctus.

& Mneſtheus: *Nec vincere certo.*
Quanquam ô. Sed ſuperent, quibus hoc Neptune dediſti.

 & Tur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

& Turnus: *Quanquam ô ſi ſolitæ quicquam virtutis adeſſet.*
& in Bucolicis:

Novimus & qui te tranſverſa tuentibus hircis,
Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.

Sed & miſeratio ex hac figura mota eſt à Sinone;

Donec Calchante miniſtro.
Sed quid ego hæc autem nequicquam ingrata revolvo?

Naſcitur pathos & de repetitione, quam Græci ἐπαναφορὰν vocant, cum ſententiæ ab iſdem nominibus incipiunt hinc Vergilius:

Eurydicen vox ipſa & frigida lingua
Ah miſeram Eurydicen anima fugiente vocabat.
Eurydicen toto referebant flumine ripæ. & illud
Te dulcis conjunx, te ſolo in litore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat. & illud
Te nemus Angitiæ, 3 vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus.

Ἐπιτίμησις, quæ eſt objurgatio, habet & ipſa pathos: eſt, cum objecta iſdem verbis refutamus:

Æneas ignarus abeſt, ignarus & abſit.

3. *Vitrea te Fucinus unda*] Apulejus: *videt fontem vitreo latice placidum.* Et poſſint hujuſmodi ad comparationem plurima advocari; ſed ego ambitiones illas libens evito: tantum quod tali contentione melius fieri poſſe putem, non reticebo. Et, recte ſi judico, tale eſt apud eundem Apulejum libro Mileſ. I.

Et haud ita longe radices platani lenis fluvius in ſpeciem placidæ paludis ignavus ibat, argento vel vitro æmulus in colorem. En, inquam, exple re latice fontis lacteo. Adſurgit & opertus.

Inſimulat enim poſterius membrum vitii varietas lectionum. Nam & *laceto* & *laqueo* reperitur in Scriptis. Deinde cum æmulus fuerit iſte latex argento vel vitro in colorem, quomodo *lacteus* locum hic habeat? Placuit Grutero, *tacito adſurgit.* Sed cui bono tam inſid[...] ſa hic & ſollicita ſurrectio? Omn[...] ἐπίθετον aliquod hujus *laticis* deſide[...] exiſtimem, idque à vulgi ore remot[...] fueritque ni fallor: *Latice fontis bra*[...] *Bracteam* laminam quandam tenu[...] mam ex Iſidoro & aliis ſcimus. H[...] *Bracteus* & *bracteum* quod politie &[...] vigatura probe & decenter exaſcia[...] ſit, qualis in ſpeciem vel hic amni[...] pingitur Apulejo. Nec aliter phil[...] phus Seneca *bractealem felicitatem* [...] quæ externo illo mundo & app[...] ſpectantium faſcinat oculos. Et [...] dentius *fulgorem* nominavit *bracte*[...] Sed Lucius *bracteus* & *bracteum* m[...] quomodo à *pluvia pluvius* & *plu*[...] vulgo frequentamus. In Gloſſari[...] nique veteri, *Bractea* πέταλον, le[...] pro, *Brattea*, quod vulgatur. *Idem*[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris SATURNALIORUM

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Si non alius, hoc certe præferendum eſſe Ciceroni Vergilium, quod ille in uno tantum, hic omnibus dicendi generibus excelluerit. De quatuor generibus dicendi, deque duplici ſtylo.

POſt hæc cum pauliſper Euſebius quieviſſet; omnes inter ſe conſono murmure, Vergilium non minus oratorem quam poëtam habendum pronuntiabant; in quo & tanta orandi diſciplina, & tam diligens obſervatio rhetoricæ artis oſtenderetur. Et Avienus, Dicas mihi, inquit, volo, doctorum optime, ſi concedimus, ſicuti neceſſe eſt, oratorem fuiſſe Vergilium, ſi quis nunc velit orandi artem conſequi, utrum magis ex Vergilio an ex Cicerone proficiat? Video quid agas, inquit Euſebius, quid intendas, quo me trahere coneris, eo ſcilicet quo minime volo, ad comparationem Maronis & Tullii. verecunde enim interrogaſti uter eorum præſtantior, quandoquidem neceſſario is plurimum collaturus ſit, qui ipſe plurimum præſtat. [1] ſed iſtam mihi neceſſitatem altam

SEd *iſtam mihi neceßitatem altam & profundam remittas volo*] Scriptura fere referebat, *& profundam rem mittas volo*. Sententiam meam non urgebo pertinaciter, quod tamen injecit ſuſpicio non ſilebo, compendio nimirum ſcribendi, elapſam fortaſſis legitimam lectionem, *neceßitatem alteram*. Id certe à re non alienum, ut alluſerit obiter ad augurum diſciplinam, qui *alteram avem* pro non bona ſive improſpera uſurpabant. Unde poſtmodum, ut Feſtus do-

altam & profundam remittas volo: quia non noſtrum inter
illos tantas componere lites. nec auſim in utramvis partem
talis ſententiæ auctor videri. hoc ſolum audebo dixiſſe,
quia facundia Mantuani multiplex & multiformis eſt, &
dicendi genus omne complectitur. ecce enim in Cicerone
veſtro unus eloquentiæ tenor eſt ille abundans & torrens &
copioſus. oratorum autem non ſimplex nec una natura eſt;
ſed hic fluit & redundat; contra ille breviter & circumciſe
dicere affectat; tenuis quidam & ſiccus & ſobrius amat
quandam dicendi frugalitatem; alius pingui & luculenta &
florida oratione laſcivit. In qua tanta omnium diſſimilitu-
dine unus omnino Vergilius invenitur, qui eloquentiam e
omni genere conflaverit. Reſpondit Avienus: Apertiu
vellem me has diverſitates ſub perſonarum exemplis doce
res. Quatuor ſunt, inquit Euſebius, genera dicendi: copio
ſum; in quo Cicero dominatur: breve, in quo Salluſtiu
regnat: ſiccum; quod Frontoni adſcribitur: pingue & flo
ridum; in quo Plinius Secundus quondam, & 2 nunc nul
veterum minor noſter Symmachus luxuriatur. Sed apu
unum Maronem hæc quatuor genera reperies. Vis audi
illum tanta brevitate dicentem, ut artari magis & contra
brevitas ipſa non poſſit?

cet, *Alter* pro *adverſo* ſubinde diceba-
tur ac *malo*. Quid? nonne convenien-
ter hic & loco[1] ſic frequentabitur, ubi
Avienus Euſebio inopinam illam &
odioſam contentionem oggerit atque
expetit ſuper Marone videlicet ac Tul-
lio? Scripſerit itaque Macrob. *neceſſi-
tatem alteram & profundam rem mittas
volo*. Pont.

2. *Nunc nullo veterum minor, noſter
Symmachus luxuriatur.* Hic monumen-
tum admodo luculentum idem Scri-
verius ſchedâ quadam interpoſitâ con-
textui adjecerat, hactenus non publi-
catum, nuperque adeo in monte Cœlio
effoſſum Romæ.

EVSEBII.

Q. AVRELIO. SYMMACHO. V
QVÆST. PRÆT. PONTIF
MAJORI. CORRECTO
LVCANIÆ. ET. BRITTIOR
COMITI. ORDINIS. TERI
PROCONS. AFRICÆ. PR
VRB. COS. ORDINAR
ORATORI. DISERTISSI
Q. FAB. MEMM. SYMMAC
V.C. PATRI. OPTIMO.

Euſebius autem, qui hoc elog
Symmacho ponit, is idem videtur
hoc ipſo loco tam præclare de eo
V. C. loquitur, ei eloquentiæ lau
in pingui ac florido dicendi gener
tribuens. *Pont.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Et campos ubi Troja fuit.

ecce pauciſſimis verbis maximam civitatem hauſit & abſorpſit: non reliquit illi nec ruinam. vis hoc ipſum copioſiſſime dicat?

Venit ſumma dies & ineluctabile fatum
Dardanidæ: fuimus Troës, fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum. ferus omnia Jupiter Argos
Tranſtulit. incenſa Danai dominantur in urbe.
O patria! ô divum domus Ilium, & incluta bello
Mœnia Dardanidum!
Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet? aut poſſit lacrymis æquare dolorem?
Urbs antiqua ruit multos dominata per annos.

Quis fons, quis torrens, quod mare tot fluctibus, quot hic verbis inundavit? Cedo nunc ſiccum illud genus elocutionis:

Turnus ut antevolans tardum præceſſerat agmen
Viginti lectis equitum comitatus, & urbi
Improviſus adeſt, maculis quem Thracius albis
Portat equus, criſtaque tegit galea aurea rubra.

hoc idem quo cultu, quam florida oratione, cum libuerit, profertur?

Forte ſacer Cybelæ Choreus olimque ſacerdos
Inſignis, longe Phrygiis fulgebat in armis,
Spumantemque agitabat equum, quem pellis aënis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.
Ipſe peregrina ferrugine clarus & oſtro
Spicula torquebat Lycio Cortynia cornu,
Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum.

ſed hæc quidem inter ſe ſeparata ſunt. Vis autem videre quemadmodum hæc quatuor genera dicendi Vergilius ipſe permiſceat, & faciat unum quoddam ex omni diverſitate pulcherrimum temperamentum?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros,
Atque levem ſtipulam crepitantibus urere flammis.
Sive inde occultas vires & pabula terræ
Pinguia concipiunt; ſive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exſudat inutilis humor:
Seu plures calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua ſuccus in herbas:
Seu durat magis & venas adſtringit hiantes,
Ne tenues pluviæ rapidive potentia Solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Ecce dicendi genus quod nuſquam alibi deprehendes, in quo nec præceps brevitas, nec infrunita copia, nec jejun ſiccitas, nec lætitia pinguis.

Sunt præterea ſtyli dicendi duo diſpari moralitate diver ſi. unus eſt maturus & gravis; qualis Craſſo aſſignatur. ho Vergilius utitur, cum Latinus præcipit Turno:

O præſtans animi juvenis, quantum ipſe feroci
Virtute exſuperas, tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere,

& reliqua. alter huic contrarius, ardens, & erectus, & infenſus; qua eſt uſus Antonius. Nec hunc apud Vergilium fruſtra de deraveris.

Haud talia dudum
Dicta dabas. morere; & fratrem ne deſere frater.

Videſne eloquentiam omni varietate diſtinctam? quam qu dem mihi videtur Vergilius non ſine quodam præſagio, q ſe omnium profectibus præparabat, de induſtria ſua pe miſcuiſſe; idque non mortali ſed divino ingenio prævidiſ atque adeo non alium ducem ſecutus, quam ipſam reru omnium matrem naturam, hanc prætexuit velut in muſi concordiam ſonorum. Quippe ſi mundum ipſum dilige ter inſpicias, magnam ſimilitudinem divini illius, & hu poëtici operis invenies. Nam qualiter eloquentia Maro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ad omnium mores integra eſt, nunc brevis, nunc copioſa, nunc ſicca, nunc florida, nunc ſimul omnia, interdum lenis aut torrens: ſic terra ipſa, hic læta ſegetibus & pratis, ibi ſilvis & rupibus hiſpida, hic ſicca arenis, hic irrigua fontibus, pars vaſto aperitur mari. Ignoſcite, nec nimium me vocetis, qui naturæ rerum Vergilium comparavi. Intra ipſum enim mihi viſum eſt, ſi dicerem decem rhetorum, qui apud Athenas Atticas floruerunt, ſtylos inter ſe diverſos hunc unum permiſcuiſſe.

CAP. II.

Quæ Vergilius traxerit à Græcis: quodque tota Æneis effigiata ſit ad exemplar Iliadis atque Odyſſeæ Homericæ.

TUnc Euangelus irridenti ſimilis, Bene, inquit, opifici deo à rure Mantuano poëtam comparas; quem Græcos rhetoras, quorum feciſti mentionem, nec omnino legiſſe aſſeveraverim. 1 unde enim Veneto, ruſticis parentibus nato, inter ſilvas & frutices educto, vel levis Græcarum notitia litterarum?

Et Euſtathius, Cave, inquit, Euangele, Græcorum quemquam vel de ſummis auctoribus tantam Græcæ doctrinæ hauſiſſe copiam credas, quantam ſollertia Maronis vel

UNde enim Veneto, ruſticis parentibus nato*] Legendum, *unde enim Vergilio.* Meurſ.

Vnde enim huic Veneto] Virgilium *Venetum* vocat, ut alias eundem ἁπλῶς ſolemus *Mantuanum* dicere. Et addit, *ruſticis parentibus nato, inter ſilvas & frutices educto*, ut oſtendat ei nihilominus inſignem Græcarum notitiam haud defuiſſe literarum. Nec mutari ullo pacto eam lectionem debere docebit præterea Servius in Vitâ ejus, ubi inquit: *Fuit Mantuanus, quæ civitas eſt Venetiæ.* Venetia autem qualis Italiæ ſit regio, præter Livium, paucis indicat verbis Florus lib. 3. cap. 3. ubi ait: *Sed in Venetia, quo fere tractu Italia mollißima eſt. Mollißimam* nimirum dicit, ut intelligatur agrum ibi, ut plurimum, eſſe depreſſum & paſcuum, ſilvuliſque ac fruticibus conſitum. Unde eleganter Macrobius ex perſona Euangeli irridentis ruſticitatem Maronis hæc infert: *Bene*, inquit, *opifici deo à rure Mantuano poëtam comparas; quem Græcos rhetores, quorum feciſti mentionem, nec omnino legiſſe aſſeveraverim. Vnde enim Veneto, ruſticis parentibus nato, inter ſilvas & frutices educto vel levis Græcarum notitia literarum?* Pont.

vel aſſecuta eſt, vel in ſuo opere digeſſit. nam præter phi-
loſophiæ & aſtronomiæ amplam illam copiam, de qua ſupra
diſſeruimus, non parva ſunt alia quæ traxit à Græcis, & car-
mini ſuo tanquam illic nata inſeruit.

Et Prætextatus: Oratus ſis, inquit, Euſtathi, ut hæ
quoque communicata nobiſcum velis, quantum memori
repente incitata ſuffecerit. Omnes Prætextatum ſecuti a
diſſerendum Euſtathium provocaverunt. ille ſic incipit
Dicturumne me putatis ea quæ vulgo nota ſunt? quo
Theocritum ſibi fecerit paſtoralis operis auctorem, rural
Heſiodum? & quod in ipſis Georgicis tempeſtatis ſereni
tatiſque ſigna de Arati phænomenis traxerit? vel quo
everſionem Trojæ, cum Sinone ſuo & equo ligneo cæte
riſque omnibus quæ librum ſecundum faciunt, à Piſandr
pæne ad verbum transſcripſerit? qui inter Græcos poët
eminet opere, quod à nuptiis Jovis & Junonis incipien
univerſas hiſtorias quæ mediis omnibus ſeculis uſque a
ætatem ipſius Piſandri contigerunt, in unam ſeriem coact
redegerit, & unum ex diverſis hiatibus temporum corp
effecerit? in quo opere inter hiſtorias cæteras interitus qu
que Trojæ in hunc modum relatus eſt. Quæ fideliter M
ro interpretando fabricatus eſt ſibi Iliacæ urbis ruinam. S
& hæc & talia ut pueris decantata prætereo. Jam ve
Æneis ipſa, nonne ab Homero ſibi mutuata eſt errorem p
mum ex Odyſſea, deinde ex Iliade pugnas? quia operis o
dinem neceſſario rerum ordo mutavit, cum apud Hom
rum prius Iliacum bellum geſtum ſit, deinde revertenti
Troja error contigerit Vlyſſi: apud Maronem vero Æne
navigatio, bella quæ poſtea in Italia ſunt geſta, præceſſe
Rurſus, Homerus in primo cum vellet iniquum Græ
Apollinem facere, cauſam ſtruxit de ſacerdotis injuria. H
ut Trojanis Junonem faceret infeſtam, cauſarum ſibi co
geriem comparavit. Nec illud cum cura magna relatu
ſum, licet (ut exiſtimo) non omnibus obſervatum, qu
ci

cum primo verſu promiſiſſet producturum ſeſe de Trojæ littoribus Æneam:

Trojæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus Lavinaque venit
Littora.

Ubi ad januam narrandi venit, Æneæ claſſem non de Troja, ſed de Sicilia producit:

Vix e conſpectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti.

Quod totum Homericis filis texit. Ille enim vitans in poëmate hiſtoricorum ſimilitudinem, quibus lex eſt incipere ab initio rerum, & continuam narrationem ad finem uſque perducere: ipſe poëtica diſciplina à rerum medio cæpit, & ad initium poſt reverſus eſt. Ergo Vlyſſis errorem non incipit à Trojano littore deſcribere, ſed facit eum primo navigantem de inſula Calypſonis, & ex perſona ſua perducit ad Phæacas. Illic in convivio Alcinoi regis narrat ipſe quemadmodum de Troja ad Calypſonem uſque pervenerit. Poſt Phæacas rurſus Ulyſſis navigationem uſque ad Ithacam ex perſona propria poëta deſcribit. Quem ſecutus Maro, Æneam de Sicilia producit; cujus navigationem deſcribendo perducit ad Libyam Illic in convivio Didonis narrat ipſe Æneas uſque ad Siciliam de Troja navigationem ſuam: & addidit uno verſu, quod copioſe poëta deſcripſerat:

Hinc me digreſſum veſtris Deus appulit oris.

Poſt Africam quoque rurſus poëta ex perſona ſua iter claſſis uſque ad ipſam deſcribit Italiam:

Interea medium Æneas jam claſſe tenebat
Certus iter.

Quid quod & omne opus Vergilianum velut de quodam Homerici operis ſpeculo formatum eſt? Nam & tempeſtas mira imitatione deſcripta eſt. Verſus utriuſque qui volet conferat. ut Venus in Nauſicaæ locum Alcinoi filiæ ſucceſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ceſſit. ipſa autem Dido refert ſpeciem regis Alcinoi cor
vivium celébrantis. Scylla quoque & Charybdis, & Circ
decenter attingitur; & pro Solis armentis Strophades inſu
læ finguntur. at proconſultatione inferorum deſcenſus a
eos cum comitatu ſacerdotis inducitur. ibi Palinurus Ep
nori, ſed & infeſto Ajaci infeſta Dido, & Tireſiæ conſili
Anchiſæ monita reſpondent. Jam prælia Iliadis & vulne
rum non ſine diſciplinæ perfectione deſcriptio, & enume
ratio auxiliorum duplex & fabricatio armorum & ludic
certaminis varietas ictumque inter reges & ruptum fœdu
& ſpeculatio nocturna & legatio reportans à Diomede re
pulſam Achillis exemplo, & ſuper Pallante ut Patroclo la
mentatio; & altercatio ut Achillis & Agamemnonis, it
Drancis & Turni (utrobique enim alter ſuum, alter publ
cum commodum cogitabat,) pugna ſingularis Æneæ atqu
Turni ut Achillis & Hectoris, & captivi inferiis deſtina
ut illic Patrocli, hic Pallantis,

Sulmone creatos
Quatuor hic juvenes; totidem quos educat Uſens
Viventes rapit inferias quos immolet umbris.

Quid? quod pro Lycaone Homerico (qui inter fugiente
deprehenſus non mirum ſi ad preces confugerat, nec tame
Achilles propter occiſi Patrocli dolorem pepercit) ſimi
conditione Magus in medio tumultu ſubornatus eſt?

Inde Mago procul infeſtam contenderat haſtam.

& cum ille genua amplectens ſupplex vitam petiſſet
reſpondit:

Belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior jam tum Pallante perempto.

ſed & inſultatio Achillis in ipſum Lycaonem jam perem
ptum in Tarquitium à Marone transfertur. ille ait:

Ενταυ

Ἐνταυθοῖ νῦν κεῖσο μετ' ἰχθύσιν, οἵ σ' ὠτειλῆς
Αἷμ' ἀπολιχμήσονται ἀκηδέες. οὐδέ σε μήτηρ
Ἐνθεμένη λεχέεσι γοήσεται, ἀλλὰ Σκάμανδρος
Οἴσει δινήεις εἴσω ἁλὸς εὐρέα κόλπον, &c.

at hic veſter:

Iſtic nunc metuende jace. & reliqua.

CAP. III.

De diverſis Vergilii locis ex Homero traductis.

ET ſi vultis me & ipſos proferre verſus ad verbum pæne tranſlatos, licet omnes præſens memoria non ſuggerat: tamen qui ſe dederint obvios annotabo.

Νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασεν, τόξῳ δὲ σίδηρον.

totam rem quanto compendio lingua ditior explicavit? veſter, licet periodo uſus, idem tamen dixit:

Adduxit longe, donec curvata coïrent
Inter ſe capita, & manibus jam tangeret æquis
Læva aciem ferri, dextro nervoque papillam.

ille ait:

οὐδέ τις ἄλλη
φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα.
Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρονίων
Νηὸς ὑπὲρ γλαφυρῆς· ἤχλυσε δὲ πόντος ὑπ' αὐτῆς.

Nec jam amplius ulla
Apparet tellus, cœlum undique & undique pontus.

Πορφύρεον δ' ἄρα κῦμα περιστάθη οὔρεϊ ἶσον
Κυρτωθέν.

Curvata in montis faciem circumſtetit unda.

& de tartaro ille ait:

Τόσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐς' ἀπὸ γαίης.

Bis patet in præceps tantum, tenditque ſub umbras,
Quantus ad æthereum cœli ſuſpectus olympum.

Αὐτὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.
Poſtquam exempta fames, & amor compreſſus edendi.
Ὣς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε μητιέτα Ζεύς.
Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.
Νηῶν μέν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε μάχην τε
Δῶκε, σόον δ' ἀνένευσε μάχης ἐξαπονέεσθαι.
Audiit, & Phœbus voti ſuccedere partem
Mente dedit, partem volucres diſperſit in auras.
Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει,
Καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένωνται,
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.

& alibi ille ait:

Καὶ τότ' Ὀδυσσῆος λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ.
Ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

& alibi.
hic de duobus unum fabricatus eſt:

Extemplo Æneæ ſolvuntur frigore membra.
Πότνι' Ἀθηναίη, ἐρυσίπτολι, δῖα θεάων,
Ἆξον δὴ ἔγχος Διομήδεος, ἠδὲ καὶ αὐτὸν
Πρηνέα δὸς πεσέειν Σκαιῶν προπάροιθε πυλάων.
Armipotens præſes belli Tritonia virgo,
Frange manu telum Phrygii prædonis, & ipſum
Pronum ſterne ſolo, portiſque effunde ſub ipſis.
Ἣ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.

ille de ſomno ait:

Καὶ τῷ νήδυμος ὕπνος ἐνὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Νήγρετος ἥδιστος θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς.

hic poſuit:

Dulc.

Dulcis & alta quies placidæque ſimillima morti.

Ἀλλ' ἔκτοι ἐρέω, καὶ ἐπὶ μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι,
Ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔ ποτε φύλλα καὶ ὄζους
φύσει, ἐπειδὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν,
Οὐδ' ἀναθηλήσει, περὶ γάρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψεν,
Φύλλα τε καὶ φλοιόν. νῦν αὖτέ μιν υἷες ἀχαιῶν
Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵ τε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Ut ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte gerebat)
Numquam fronde levi fundet virgulta neque umbram,
Cum ſemel in ſilvis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret, poſuitque comas & brachia ferro,
Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
Incluſit, patribuſque dedit geſtare Latinis.

Sed jam ſi videtur à collatione verſuum tranſlatorum faceſſo; ut nec uniformis narratio pariat ex ſatietate faſtidium, & ſermo ad alia non minus præſenti cauſæ apta vertatur. Perge quæſo, inquit Avienus, omnia quæ Homero ſubtraxit inveſtigare. Quid enim ſuavius quam duos præcipuos vates audire idem loquentes? quia cum tria hæc ex æquo impoſſibilia judicentur vel Jovi fulmen vel Herculi clavam vel verſum Homero ſubtrahere (quod, etſi fieri poſſent, alium tamen nullum deceret vel fulmen præter Jovem jacere, [1] vel certare præter Herculem robore, vel canere quod cecinit Homerus) hic opportune in opus ſuum quæ prior vates dixerat transferendo fecit ut ſua eſſe credantur. ergo pro voto omnium feceris ſi cum hoc cœtu communicata velis quæcunque à veſtro noſter poëta mutuatus eſt. Cedo igitur, Euſtathius ait, Vergilianum volumen: quia locos ejus ſingulos inſpiciens Homericorum verſuum

[1] V*El certare præter Herculem robore*] Scriptus, *clarere præter Herculem*, non abſone ; nam ut verba Firmiani ſunt, *Hercules ob virtutem clariſſimus*, cap. 9. lib. 1. *Pont.*

Volu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

verſuum promptius admonebor. cumque Symmachi juſſu famulus de bibliotheca petitum librum detuliſſet, temere volvit Euſtathius ut verſus, quos fors obtuliſſet, inſpiceret. &, Videte, inquit, portum ad civitatem Didonis ex Ithaca migrantem:

Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum
Efficit objectu laterum; quibus omnis ab alto
Frangitur inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.
Hinc atque hinc vaſtæ rupes geminique minantur
In cœlum ſcopuli; quorum ſub vertice late
Æquora tuta ſilent. tum ſilvis ſcena coruſcis
Deſuper horrentique atrum nemus imminet umbra,
Fronte ſub adverſa ſcopulis pendentibus antrum,
Intus aquæ dulces vivoque ſedilia ſaxo,
Nympharum domus. his feſſas non vincula naves
Ulla tenent: unco non alligat anchora morſu.
Φόρκυνος δέ τίς ἐστι λιμὴν ἁλίοιο γέροντος,
Ἐν δήμῳ Ἰθάκης, δύο δὲ προβλῆτες ἐν αὐτῷ
Ἀκταὶ ἀπορρῶγες λιμένος ποτιπεπτηυῖαι.
Αἵτ' ἀνέμων σκεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα
Ἔκτοθεν· ἔντοσθεν δὲ ἄνευ δεσμοῖο μένουσι
Νῆες ἐΰσσελμοι, ὅταν ὅρμου μέτρον ἵκωνται.
Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος τανύφυλλος ἐλαίη.
Ἀγχόθι δ' αὐτῆς ἄντρον ἐπήρατον ἠεροειδὲς
Ἱρὸν νυμφάων, αἳ νηϊάδες καλέονται.
Ἐν δὲ κρητῆρές τε καὶ ἀμφιφορῆες ἔασιν
Λάϊνοι, ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαιβώσσουσι μέλισσαι.

CA

CAP. IV.

De iis quæ in primo Æneïdos ſunt ex Homero traducta.

ET cum rogaſſet Avienus ut non ſparſim, ſed ab initio per ordinem annotaret: ille manu retractis in calcem foliis, ſic exorſus eſt:

Æole, namquè tibi divûm pater atque hominum rex
Et mulcere dedit fluctus & tollere vento.
Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε κρονίων,
Ἀμὲν παυέμεναι ἠδ' ὄρνυμεν ὅν κ' ἐθελήσῃ.
Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore nymphæ,
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deïopeiam
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.
Ἀλλ' ἴθ', ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα.

Tempeſtas Æneæ Æolo concitante cum allocutione ducis res ſuas conclamantis de Ulyſſis tempeſtate & allocutione deſcripta eſt; in qua Æoli locum Neptunus obtinuit. verſus quoniam utrobique multi ſunt, non inſerui, qui volet legere, ex hoc verſu habebit exordium:

Hæc ubi dicta: cavum converſa cuſpide montem.

& apud Homerum de primo Odyſſeæ:

Ὡς εἰπὼν συνάγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον,
Χερσὶ τρίαιναν ἑλών. πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων.
Ut primum lux alma data eſt: exire, locoſque
Explorare novos, quas vento acceſſerit oras,
Qui teneant (nam inculta videt) hominesne feræne
Quærere conſtituit, ſociiſque exacta referre.
Ἀλλ' ὅτε δὴ τρίτον ἦμαρ ἐϋπλόκαμος τέλεσ' ἠώς,
Δή τότ' ἐγὼν ἐμὸν ἔγχος ἑλὼν καὶ φάσγανον ὀξὺ,

Καρπα-

Καρπαλίμως παρὰ νηὸς ἀνήϊον ἐς περιωπὴν,
Εἴ πως ἔργα ἴδοιμι βροτῶν, ἐνοπὴν τε πυθοίμην.
Nulla tuarum audita mihi neque viſa ſororum,
O quam te memorem virgo, namque haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem ſonat, ô dea certe
An Phœbi ſoror, an nympharum ſanguinis una.

Γουνοῦμαί σε ἄνασσα. θεός νύ τις, ἢ βροτός ἐσσι.
Εἰ μέν τις θεός ἐσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Ἀρτέμιδί σε ἔγωγε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυὴν τ' ἄγχιστα ἐΐσκω.
O dea ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales noſtrorum audire laborum:
Ante diem clauſo componet veſper olympo.

τίς κεν ἐκεῖνα
Πάντα γε μυθήσαιτο κατὰ θνητῶν ἀνθρώπων.
Οὐδ' εἰ πεντάετες γε καὶ ἑξάετες παραμίμνων
Ἐξερέοις ὅσα κεῖθι πάθον κακὰ δῖοι ἀχαιοί.
At Venus obſcuro gradientes aëre ſepſit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu;
Cernere ne quis eos neu quis contingere poſſit,
Molirive moram aut veniendi poſcere cauſas.

Καὶ τότ' Ὀδυσσεὺς ὦρτο πόλιν δ' ἴμεν, ἀμφὶ δ' Ἀθήνη
Πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ' Ὀδυσῆϊ,
Μήτις Φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας
Κερτομέοι τ' ἐπέεσσι, καὶ ἐξερέοιθ' ὅτις εἴη.
Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero, gradienſque deas ſupereminet omnis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Οἵη δ' Αρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα
Η κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ερύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι,
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο
Αγρονόμοι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ,
Πασάων δ' ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
Ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι,
Ως ἥγ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.

Reſtitit Æneas claraque in luce refulſit,
Os humeroſque deo ſimilis. namque ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix lumenque juventæ
Purpureum & lætos oculis afflarat honores:
Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
Argentum Pariusve lapis circundatur auro.

Αυτὰρ κὰκ κεφαλῆς χεῦεν πολὺ κάλλος Αθήνη,
Μείζονά τ' εἰσιδέειν καὶ πάσσονα· καδδὲ κάρητος,
Οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.
Ως δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
Ιδρις, ὃν Ηφαιστος δέδαεν καὶ Παλλὰς Αθήνη
Τέχνην παντοίην, χαρίεντα δὲ ἔργα τελείει,
Ως μὲν τῷ περίχευε χάριν κεφαλῇ τε καὶ ὤμοις.

Coram quem quæritis adſum
Troïus Æneas Libycis ereptus ab undis.

Ενδον μὲν δὴ ὁ δ' αὐτὸς ἐγὼ κακὰ πολλὰ μογήσας,
Ηλυθον εἰκοστῷ ἔτεϊ ἐς πατρίδα γαῖαν.

CAP. V.

Quæ in ſecundo Æneïdos traducta ſint ab Homero.

CONticuere omnes intentique ora tenebant.
Ως ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ.
Infandum regina jubes renovare dolorem,

Trojanas ut opes & lamentabile regnum
Eruerint Danai.

Ἀργαλέον βασίλεια διηνεκέως ἀγορεῦσαι
Κήδε' ἐπεί μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ οὐρανίωνες.

Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Minervæ;
Et molem mirantur equi: primuſque Timœtes
Duci intra muros hortatur & arce locari,
Sive dolo, ſeu jam Trojæ ſic fata ferebant.
At Capys & quorum melior ſententia menti
Aut pelago Danaum inſidias ſuſpectaque dona
Præcipitare jubent, ſubjectiſque urere flammis,
Aut terebrare cavas uteri & tentare latebras.
Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Ὣς ὁ μὲν εἱστήκει, τοὶ δ' ἄκριτα πόλλ' ἀγόρευον
Ἥμενοι ἀμφ' αὐτόν· τρίχα δέ σφισιν ἥνδανε βουλὴ
Ἠὲ διατμῆξαι κοῖλον δόρυ νηλέϊ χαλκῷ·
Ἢ κατὰ πετράων βαλέειν ἐρύσαντας ἐπ' ἄκρας·
Ἢ ἐάαν μέγ' ἄγαλμα θεῶν θελκτήριον εἶναι,
Τῇ περ δὴ καὶ ἔπειτα τελευτήσεσθαι ἔμελλεν.
Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι
Ἀργείων, Τρώεσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Vertitur interea cœlum, & ruit oceano nox
Involvens umbra magna terramque polumque.

Ἐν δ' ἔπεσ' ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis,
Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes.

Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφά
Ἕκτωρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέῳ.

juveniſque Chorebus

Mygdonides, illis qui ad Trojam forte diebus
Venerat inſano Caſſandræ incenſus amore,
Et gener auxilium Priamo Phrygibuſque ferebat.

Πέφνε γὰρ Ὀθρυονῆα Καβησόθεν ἔνδον ἐόντα,
Ὅς ῥα νέον πολέμοιο μετὰ κλέος εἰληλούθει.
Ἤτεε δὲ Πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστην,
Κασσάνδρην ἀνάεδνον· ὑπέσχετο δὲ μέγα ἔργον,
Ἐκ Τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν υἷας Ἀχαιῶν,
Τῷ δ' ὁ γέρων Πρίαμος ὑπέσχετο καὶ κατένευσε
Δωσέμεναι. ὁ δὲ μάρναθ' ὑποσχεσίῃσι πιθήσας.

Sic animis juvenum furor additus. inde lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus exſpectant ſiccis, per tela per hoſtes
Vadimus haud dubiam in mortem, mediæque tenemus
Urbis iter. nox atra cava circumvolat umbra.

Βῆ ῥ' ἴμεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος ὅς τ' ἐπιδευὴς
Δηρὸν ἔῃ κρειῶν, κέλεται δέ ἑ θυμὸς ἀγήνωρ.
Μήλων πειρήσοντα, καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν.
Εἴπερ γάρ χ' εὕρῃσι παρ' αὐτόφι βώτορας ἄνδρας
Σὺν κυσὶ καὶ δούρεσσι φυλάσσοντας περὶ μῆλα,
Οὔ ῥά τ' ἀπείρητος μέμονε σταθμοῖο δίεσθαι·
Ἀλλ' ὅγ' ἄρ' ἥρπαξε μεθάλμενος, ἠὲ καὶ αὐτὸς
Ἔβλητ' ἐν πρώτοισι θοῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι.

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepiduſque repente refugit
Attollentem iras & cærula colla tumentem.
Haud ſecus Androgeos viſu tremefactus abibat.

Ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Ἄψ τ' ἀνεχώρησεν, ὦχρός τέ μιν εἷλε παρειάς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ὣς αὖθις καθ' ὅμιλον ἔδυ τρώων ἀγερώχων.
Δείσας ἀτρέος υἱὸν ἀλέξανδρος θεοειδής.

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis novus exuviis nitiduſque juventa,
Lubrica convolvit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι,
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ' ἔδυ δέ τε μιν χόλος αἰνὸ
Σμερδαλέον δὲ δέδορκεν, ἑλισσόμενος περὶ χειῇ.
Ὣς Ἕκτωρ, ἄσβεστον ἔχων μένος, οὐχ αὖ ἐχώρει.

Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit, oppoſitaſque erupit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, campoſque per omnes
Cum ſtabulis armenta trahit.

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι
Χειμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν, ὀπαζόμενος διὸς ὄμβρ
Πολλὰς, δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλ

Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago
Par levibus ventis ¹ *volucrique ſimillima fumo.*

Τρὶς μὲν ἐφωρμήθην, ἑλέειν τέ με θυμὸς ἄνωγε,
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν, σκιῇ ἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ,
Ἔπτατ' ἐμοὶ δ' ἄχος ὀξὺ γενέσκετο κηρόθι μᾶλλ

C

VOlucrique ſimillima fumo] Ita conceptus etiam in Scriptis hic verſus. Vulgo, ut notum, *ſimillima ſomno.* Sed dixit & alibi Maro: *Et tenues fugit ceu fumus in auras.* Et apud Soph lego: καπνοῦ σκιά. Nolo tame gnopere defendere. *Pont.*

CAP. VI.

Tertius & quartus Æneidos quæ habeant ab Homero ſumpta.

ALia tempeſtas Æneæ hic & illic Ulyſſis numeroſis ambæ verſibus. ſed incipiunt hæc ita:

Poſtquam altum tenuere rates, ¹ nec jam amplius ullæ.

ille ait:

Ἀλλ' ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἐλείπομεν, οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα,
Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρονίων
Νηὸς ὕπερ γλαφυρῆς, ἤχλυσε δὲ πόντος ὑπ' αὐτῆς.

Accipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint puer.

Δῶρόν τοι καὶ ἐγὼ τέκνον φίλε τοῦτο δίδωμι
Μνῆμ' Ἑλένης χειρῶν.

Tendunt vela noti. fugimus ſpumantibus undis,
Qua curſum ventuſque gubernatorque vocabant.

Ἡμεῖς δ' ὅπλα ἕκαστα πονησάμενοι κατὰ νῆα
Ἥμεθα, τὴν δ' ἄνεμός τε κυβερνήτης τ' ἴθυνεν.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſuſque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat unda.
At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exſertantem & naves in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies & pulchro pectore virgo
Pube tenus; poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.
Præſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni

Ceſſan-

NEc jam amplius ullæ Apparent terræ] Seneca Troade non diſſimiliter:
Et nihil præter mare cum viderent
Vnici terris homines relictis.
Quod ex Scripto ita refingimus, cum in excuſis ſit, *relicti*. Pont.

Ceſſantem longos & circumflectere curſus,
Quam ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam, & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.

Homerus de Charybdi:

Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα Χάρυβδις
Δεινὸν ἀνεῤῥοίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ἤτοι ὅτ' ἐξεμέσειε, λέβης ὣς ἐν πυρὶ πολλῷ,
Πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη, ὑψόσε δ' ἄχνη
Ἄκροισι σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν.
Ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ,
Πᾶσ' ἔντοσθε φάνεσκε κυκωμένη, ἀμφὶ δὲ πέτρη
Δεινὸν ἐβεβρύχει, ὑπένερθε δὲ γαῖα φάνεσκε
Ψάμμῳ κυανέῃ· τοὺς δὲ χλωρὸν δέος ᾕρει.

Homerus de Scylla:

Ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα·
Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
Γίνεται· αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακὸν· οὐδέ κε τίς μιν
Γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
Τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα πάντες ἄωροι.
Ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες, ἐν δὲ ἑκάστῃ
Σμερδαλέη κεφαλή. ἐν δὲ τρίστοιχοι ὀδόντες,
Πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.
Μέσση μέν τε κατὰ σπείους κοίλοιο δέδυκεν
Ἔξω δ' ἐξίσχει κεφαλὰς δεινοῖο βερέθρου·
Αὐτοῦ δ' ἰχθυάᾳ σκόπελον περιμαιμώωσα
Δελφῖνάς τε κύνας τε, καὶ εἴποθι μεῖζον ἕλῃσι
Κῆτος, ἃ μυρία βόσκει ἀγάστονος ἀμφιτρίτη

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago!
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Κείνου γὰρ τοιοίδε πόδες, τοιαίδε τε χεῖρες,
Ὀφθαλμῶν τε βολαὶ, κεφαλή τ', ἐφύπερθέ τε χα

Ter ſcopuli clamorem inter cava ſaxa dedere;
Ter ſpumam eliſam & rorantia vidimus aſtra.

Τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ,
Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναῤῥοιβδεῖ.

Qualis conjecta cerva ſagitta,
Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum
Neſcius. illa fuga ſilvas ſaltuſque peragrat
Dictæos, hæret lateri letalis harundo.

Ἀμφ' ἔλαφον κεραὸν βεβλημένον ὅν τ' ἔβαλ' ἀνὴρ,
Ἰῷ ἀπὸ νευρῆς, τὸν μέν τ' ἤλυξε πόδεσσιν,
Φεύγων ὄφρ' αἷμα λιαρὸν καὶ γοῦνατ' ὀρώρει.

Dixerat. ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria nectit
Aurea; quæ ſublimem alis ſive æquora juxta
Seu terram rapido pariter cum flamine portant,
Tum virgam capit. hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias ſub tartara triſtia mittit:
Dat ſomnos adimitque; & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit ventos & turbida tranat
Nubila.

Ὣς ἔφατ'. οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος ἀργειφόντης.
Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον, ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν, ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
Τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο κρατὺς ἀργειφόντης.

Ac velut annoſo validam cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant; it ſtridor: & alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.

Ipſa hæret ſcopulis ; & quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in tartara tendit.

Οἷον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης
Χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, ὅθ' ἅλις ἀναβέβρυχεν ὕδωρ
Καλὸν, τηλεθάον. τὸ δέ τε πνοιαὶ δονέουσιν
Παντοίων ἀνέμων, καί τε βρύει ἄνθεϊ λευκῷ·
Ελθὼν δ' ἐξαπίνης ἄνεμος σὺν λαίλαπι πολλῇ
Βίθρου τ' ἐξέστρεψε καὶ ἐξετάνυσ' ἐπὶ γαίῃ.

Et jam prima novo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Ηὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
Ὤρνυθ', ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέροι ἠδὲ βροτοῖσιν·
Ηὼς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν.

CAP. VII.

Quæ in quinto & ſexto libris Vergilius Homero ſit mutuatus.

UT *Pelagus tenuere rates ; nec jam amplius ulla*
Occurrit tellus ; maria undique & undique cœlum :
Olli cæruleus ſupra caput adſtitit imber
Noctem hiememque ferens, & inhorruit unda tenebris.

Ἀλλ' ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἐλείπομεν, οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα·
Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρονίων.

1 *Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat*
Anchi-

V*Inaque fundebant pateris, animamque vocabant Anchiſæ magni, maneſque Acheronte remiſſos*] Geminus quidem ſed controverſus apud Tibullum locus lib. 3. Elegia 2. Ego ut relictum poëtæ credo, appingam :

Præfatæ ante meos manes, animamque rogatæ,
Perfuſæque pias ante liquore manus.

Nam ita editiones omnes vetuſtæ & optima illa Scaligeri membrana. Ma[…] luerunt tamen correctores, *animamqu[…] precatæ.* quod putabant *rogari* non dic[…] ut *precari.* At ego exiſtimo omnino […] imo non aliter accipiendum , quam i[…] lud Maronis *animamque vocabant.* Ex[…] tulit enim Tibullus *animamque rogat[…]* ἀρχαϊκῶς patiendi potius quam agen[…] verbo. Valerius Maxim. *Spreto morta[…] habitu, divinum captatus eſt.* Item So[…] linu[…]

Anchiſæ magni, maneſque Acheronte remiſſos.

Οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
Ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.

Levibus huic hamis conſertam auroque trilicem
Loricam, quam Demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum Simoënta ſub Ilio alto.

Δώσω οἱ θώρηκα τὸν Ἀστεροπαῖον ἀπηύρων
Χάλκεον, ᾧ πέρι χεῦμα φαεινοῦ κασσιτέροιο
Ἀμφιδεδίνηται.

& curſorum certamen utrobique ſimile. & quia verſibus eſt apud utrunque numeroſis, locum loco ſimilem lector inveniet. initia hæc ſunt:

Hæc ubi dicta, locum capiunt, ſignoque repente.

Στὰν δὲ μεταστοιχεί, σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεύς.

Pugilum certamen incipit apud hunc:

Conſtitit in digitos extemplo arrectus uterque.

apud illum:

Αὐτὰ

inus ſi cum ſcriptis legatur: *Egredientem in littore occurrens honoratus eſt.* nam vulgo, *honoravit eum.* Deinde *rogare* & *vocare* quam cognata ſint docet vel illo Apulejus, *clamitans rogansque vicinos*: Et Macrobius noſter lib. 1. cap. 2. *ad cænam tum rogatus.* Et dum bella adeo occaſio eſt, addo vocem *rogare* ἁπλῶς veteribus frequentatam in ſolennibus conviviorum invitationibus, quomodo *vocare* uſurpatum, aliis abunde diſputatum. Apulejus 1. Mileſ. *Et ecce Fotis ancilla, Rogat te, inquit, hoſpes. At ego jam inde Milonis abſtinentiæ cognitor, excuſavi comiter.* Iterum lib. 3. *Et ecce quidam intro currens famulus, Rogat te, inquit, tua parens Byrrhena, & convivii cui te ſero deſponderas, jam appropinquantis admonet.* His adde hunc ex interprete Apollonii Tyrii locum: *Athenagoras ait ad unum de ſervis Ardalium nomine, Dabo tibi duos aureos, tantum deſcende, & dic ei, Rogat te Athenagoras princeps civitatis hujus, procede de tenebris ad lucem.* Hoc cum ita ſit, Lucii, qua locutione, parentem Plautum hanc etiam ad formam redigendum cenſeo, Captivis, Scena *Advorte animum*:

HEG. *Age ſis roga emptum.* PA. *niſi qui meliorem afferat.*

Ita enim editur, at animo meo confuſe. Nec minus intricate Lambinus, HEG. *emptum niſi.* Dico diſtinguendum legendumque: HEG. *Age ſis, rogo.* PAR. *emptum niſi qui.* Obſervavit quoque Moſtelaria: *Hic apud nos hodie cænes, te rogo.* Clariſſime itaque liquere puto, *præfatæ ante meos manes animamque rogatæ*, idem valere ac ſi dixerit, *ubi manes meos præfatæ eritis atque animam rogaveritis*, id eſt, *vocaveritis*, quod erat demonſtrandum. *Pont.*

Αὐτὼ δ' ἀναχομένω χερσὶ στιβαρῇσιν ἅμ' ἄμφω
Σὺν ῥ' ἔπεσον, σὺν δέ σφι βαρεῖαι χεῖρες ἔμιχθεν.

Si velis comparare certantes ſagittis : invenies hæc utriuſque principia :

Protinus Æneas celeri certare ſagitta.

Αὐτὰρ ὁ τοξευτῇσι τίθει ἰόεντα σίδηρον,
Κὰδ δ' ἐτίθει δέκα μὲν πελέκεις, δέκα δ' ἡμιπέλεκκα.

capita locorum, ubi longa narratio eſt, dixiſſe ſufficiet; ut quid unde natum ſit lector inveniat.

Dixerat; & tenues fugit ceu fumus in auras.

Ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς
Ὤχετο τετριγυῖα.

Æneas, quo deinde ruis, quo proripis? inquit.
Quem fugis? aut quis te noſtris complexibus arcet?
Ter conatus erat collo dare brachia circum,
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago.

Ὣς ἔφατ'. αὐτὰρ ἐγώγ' ἔθελον φρεσὶ μερμηρίξας
Μητρὸς ἐμῆς ψυχὴν ἑλέειν κατατεθνειυίης.
Τρὶς μὲν ἐφωρμήθην, ἑλέειν τέ με θυμὸς ἀνώγει·
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν, σκιῇ ἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ,
Ἔπτατο.

Sepultura Palinuri formata eſt de Patrocli ſepultura. hæc incipit :

Principio pinguem tædis & robore ſecto.

illa ſic :

Οἱ δ' ἴσαν ὑλοτόμους πελέκυς μετὰ χερσὶν ἔχοντες.

& alibi :

Κηδεμόνες δὲ παρ' αὖθι μένον, καὶ νήεον ὕλην.
Ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα,

ipſa vero utriuſque tumuli inſignia quam paria?

At pius Æneas ingenti mole ſepulchrum
Imponit ſuaque arma viro remumque tubamque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Monte ſub aërio, qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per ſecula nomen.

Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ἐκάη καὶ τεύχεα νεκροῦ,
Τύμβον χεύαντες, καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες,
Πήξαμεν ἀκροτάτῳ τύμβῳ εὐῆρες ἐρετμόν.

Tunc conſanguineus Leti ſopor.

Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο, κασιγνήτῳ θανάτοιο.

Quod te per cœli jucundum lumen & auras,
Per genitorem oro, per ſpes ſurgentis Iuli,
Eripe me his invicte malis, aut tu mihi terram
Injice, namque potes, portuſque require Velinos.

Νῦν δέ σε τῶν ὄπιθεν γουνάζομαι, οὐ παρεόντων,
Πρός τ' ἀλόχου καὶ πατρὸς, ὃς ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα,
Τηλεμάχου θ', ὃν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες.
Οἶδα γὰρ ὡς ἐνθένδε κιὼν δόμου ἐξ ἀΐδαο,
Νῆσον ἐς αἰαίην σχήσεις εὐεργέα νῆα.
Ἔνθά σ' ἔπειτα ἄναξ κέλομαι μνήσασθαι ἐμεῖο,
Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον, ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν,
Νοσφισθεὶς, μή τοι τὶ θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ἅσσα μοι ἐστὶν,
Σῆμά τ' ἐμοὶ χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης,
Ἀνδρὸς δυστήνοιο, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.
Ταῦτά τέ μοι τελέσαι, πῆξαι τ' ἐπὶ τύμβῳ ἐρετμὸν,
Τῷ καὶ ζωὸς ὄρεσσον, ἐὼν μετ' ἐμοῖς ἑτάροισιν,

Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur, roſtroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tundens, fecundaque pœnis
Viſcera, rimaturque epulis, habitatque ſub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.

Καὶ Τιτυὸν εἶδον, γαίης ἐρικυδέος υἱὸν,

Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
Λητὼ γὰρ εἵλκυσε, Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν,
Πυθῶδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Πανοπῆος.
Non, mihi ſi linguæ centum ſint oraque centum,
Ferrea vox, omnis ſcelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω,
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

CAP. VIII.

In ſeptimo & octavo qui verſus ſint ab Homero ſumti.

HInc exaudiri gemitus iraque leonum
Vincla recuſantum & ſera ſub nocte rudentum,
Setigerique ſues atque in præſepibus urſi
Sævire ac formæ magnorum ululare luporum:
Quos hominum ex facie dea ſæva potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.
Εὗρον δ' ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης
Ξεστοῖσι λάεσσι περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ.
Ἀμφὶ δέ μιν λύκοι ἦσαν ὀρέστεροι, ἠδὲ λέοντες,
Τοὺς αὐτὴ κατέθελξεν, ἐπεὶ κακὰ φάρμακ' ἔδωκεν.
Quid petitis? quæ cauſa rates, aut cujus egentes
Litus ad Auſonium tot per vada cærula vexit?
Sive errore viæ ſeu tempeſtatibus acti;
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto.
Ω ξεῖνοι, τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα;
Η τι κατὰ πρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε,
Οἷά τε ληϊστῆρες, ὑπεὶρ ἅλα τοί γ' ἀλόωνται,

Ψυχὰ

Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες;

ceu quondam nivei inter nubila cycni
Cum ſeſe è paſtu referunt, & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat amnis & Aſia longe
Pulſa palus.

Τῶν δ᾽ ὥς τ᾽ ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ,
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,
Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα,
Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι,
Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών.

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas;
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Αἱ δ᾽ ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν,
Ἄκρον ἐπ᾽ ἀνθερίκων καρπῶν θέον, οὐδὲ κατέκλων.
Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ᾽ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Ἄκρον ἐπὶ, ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Veſcitur Æneas ſimul & Trojana juventus
Perpetui tergo bovis & luſtralibus extis.

Τοῖσι δὲ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
Ἄρσενα πενταέτηρον ὑπερμενέϊ Κρονίωνι.
Νώτοισι δ᾽ Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρεν.

Poſtquam exempta fames, & amor compreſſus edendi,
Rex Euandrus ait.

Ἥρως Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
Τοῖς ὁ γέρων πάμπρωτος ὑφαίνειν ἤρχετο μῆτιν.

Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma,
Et matutinus volucrum ſub culmine cantus:
Conſurgit ſenior, tunicaque inducitur artus,
Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.

Tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Tum lateri atque humeris Tegeæum ſubligat enſem,
Demiſſa ab læva pantheræ terga retorquens.
Nec non & gemini cuſtodes limine in ipſo
Procedunt, greſſumque canes comitantur herilem.

Ἕζετο δ' ὀρθωθεὶς, μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα,
Καλὸν, νηγάτεον· περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φᾶρος·
Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.
Βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ἀγορὴν· παλάμῃ δ' ἔχε χάλκεον ἔγχος.
Οὐκ οἶος, ἅμα τῷγε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

O mihi præteritos referat ſi Juppiter annos!
Qualis eram, cum primam aciem Prænestе ſub ipſa
Stravi, ſcutorumque incendi victor acervos,
Et regem hac Herilum dextra ſub tartara miſi;
Naſcenti cui tris animas Feronia mater,
Horrendum dictu, dederat, terna arma movenda.
Ter leto ſternendus erat; cui tunc tamen omnis
Abſtulit hæc animas dextra & totidem exuit armis.

Εἴθ' ὣς ἡβώοιμι, βίη δέ μοι ἔμπεδος εἴη,
Ὡς ὁπότ' Ἠλείοισι καὶ ἡμῖν νεῖκος ἐτύχθη
Ἀμφὶ βοηλασίην, ὅτ' ἐγὼ κτάνον Ἰτυμονῆα
Ἐσθλὸν ὑπειροχίδην· ὃ ἐν ἤλιδι ναιετάασκεν,
Ῥύσι' ἐλαυνόμενος. ὃ δ' ἀμύνων ᾗσι βόεσσι,
Ἔβλητ' ἐν πρώτοισιν ἐμῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι.
Κὰδ δ' ἔπεσεν.

Qualis ubi oceani perfuſus Lucifer unda,
Quem Venus ante alios aſtrorum diligit ignes,
Extulit os ſacrum cœlo tenebraſque reſolvit.

Οἷος δ' ἀστὴρ εἶσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ,
Ἕσπερος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.

En perfecta mei promiſſa conjugis arte
Munera; ne mox aut Laurentis, nate, ſuperbos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Aut acrem dubites in prœlia poſcere Turnum.
Dixit & amplexus nati Cytherea petivit,
Arma ſub adverſa poſuit radiantia quercu.
Αὐτὰρ ἐπειδὴ τεῦξε σάκος μέγα τε στιβαρόν τε,
Τεῦξ' ἄρα οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς.
Τεῦξε δέ οἱ κυνέην βριαρὴν, κροτάφοισ' ἀραρυῖαν,
Καλὴν, δαιδαλέην· ἐπὶ δὲ χρύσεον λόφον ἧκε,
Τεῦξε δέ οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πάνθ' ὅπλα κάμε κλυτὸς ἀμφιγυήεις,
Μητρὸς Ἀχιλλῆος θῆκε προπάροιθεν ἀείρας.
Ille deæ donis & tanto lætus honore
Impleri nequit, atque oculos per ſingula volvit,
Miraturque, interque manus & brachia verſat.
Τέρπετο δ' ἐν χείρεσσιν ἔχων θεοῦ ἀγλαὰ δῶρα,
Αὐτὰρ ἐπεὶ φρεσὶν ᾗσιν ἐτάρπετο δαίδαλα λεύσσων.

CAP. IX.

Nono libro quæ inſint ſumpta ab Homero.

IRI decus cœli, quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras?
Ἶρι θεὰ, τίς τ' ἄρ σε θεῶν ἐμοὶ ἄγγελον ἧκε;
Nec ſolos tangit Atridas
Iſte dolor.
Τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας
Ἀτρείδης, ἦ οὐχ Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο;
Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχοις μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεῖδαι;
Sed vos, ô lecti, ferro quis ſcindere vallum
Apparat, & mecum invadit trepidantia caſtra?
Ὄρνυσθ' ἱππόδαμοι Τρῶες, ῥήγνυσθε δὲ τεῖχος
Ἀργείων, καὶ νηυσὶν ἐνίετε θεσπιδαὲς πῦρ.

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam ſperate parati.
Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα συνάγωμεν ἄρηα.
Sic ait illacrymans; humero ſimul exuit enſem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Gnoſius, atque habilem vagina aptarat eburna.
Dat Niſo Mneſteus pellem, horrentiſque leonis
Exuvias, galeam fidus permutat Alethes.
Τυδείδῃ μὲν δῶκε μενεπτόλεμος Θρασυμήδης
Φάσγανον ἄμφηκες. (τὸ δ' ἑὸν παρὰ νηυσὶ λέλειπτο·)
Καὶ σάκος. ἀμφὶ δέ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε.
Ταυρείην ἄφαλόν τε καὶ ἄλοφον, ἥτε καταῖτυξ
Κέκληται, ῥύεται δὲ κάρη θαλερῶν αἰζηῶν.
Μηριόνης δ' Ὀδυσῆϊ δίδου βιόν, ἠδὲ φαρέτρην,
Καὶ ξίφος.
Protinus armati incedunt, quos omnis euntes
Primorum manus ad portas juvenumque ſenumque
Proſequitur votis, necnon & pulcher Julus.
Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν ὅπλοισιν ἔνι δεινοῖσιν ἐδύτην,
Βὰν ῥ' ἰέναι, λιπέτην δὲ κατ' αὐτόθι πάντας ἀρίστε
Egreßi ſuperant foſſas, noctiſque per umbram
Caſtra inimica petunt, multis tamen ante futuri
Exitio: paßim ſomno vinoque per herbam
Corpora fuſa vident, arrectos litore currus,
Inter lora rotaſque viros, ſimul arma jacere,
Vina ſimul: prior Hyrtacides ſic ore locutus.
Euryale audendum dextra. nunc ipſa vocat res.
Hac iter eſt. tu, nequa manus ſe attollere nobis
A tergo poßit, cuſtodi & conſule longe.
Hæc ego vaſta dabo, & recto te limite ducam.
Τὼ δὲ βάτην προτέρω διά τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα
Αἶψα δ' ἐπὶ Θρῃκῶν ἀνδρῶν τέλος ἷξον ἰόντες

Οἱ δ' εὗδον καμάτω ἀδδηκότες· ἔντεα δέ σφιν
Καλὰ παρ' αὐτοῖσιν χθονὶ κέκλιτο εὖ κατ' κόσμον,
Τρισοιχεί, παρὰ δέ σφιν ἑκάστῳ δίζυγες ἵπποι.

& paulo poſt;

Ἐξ ἐπὶ διφριάδος πυμάτης ἱμᾶσι δέδεντο.
Τὸν δ' Ὀδυσεὺς προπάροιθεν ἰδὼν Διομήδεϊ δεῖξεν.
Οὗτος τοι Διόμηδες ἀνήρ, οὗτοι δέ τοι ἵπποι,
Οὓς νῶϊν πίφαυσκε Δόλων ὃν ἐπεφύομεν ἡμεῖς,
Ἀλλ' ἄγε δὴ πρόφερε κρατερὸν μένος, οὐδέ τι σὲ χρὴ
Ἑστάμεναι μέλεον σὺν τεύχεσιν. ἀλλὰ λῦ' ἵππους.
Ἠ' ἐ σύ γ' ἄνδρας ἔναιρε, μελήσουσι δέ μοι ἵπποι.

Sed non auguriis potuit depellere peſtem.

Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.

Et jam prima novo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
Ὤρνυθ', ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέροι ἠδὲ βροτοῖσι

Mater Euryali ad dirum nuntium, ut excuſſos de manibus radios & penſa demitteret, ut per muros & virorum agmina ululans & coma ſciſſa decurreret, ut effunderet dolorem in lamentationum querelas, totum de Andromacha ſumpſit lamentante mortem mariti.

Ὣς φαμένη μεγάροιο διέσσυτο, μαινάδι ἴση,
Παλλομένη κραδίην. ἅμα ἀμφίπολοι κίον αὐτῇ.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πύργον τε καὶ ἀνδρῶν ἷξεν ὅμιλον,
Ἔστη παπτήνασ' ἐπὶ τείχεϊ· τὸν δ' ἐνόησεν
Ἑλκόμενον πρόσθεν πόλιος.

O vere Phrygiæ, neque enim Phryges.

Ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε'· Ἀχαιΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Quos alios muros, quæ jam ultra mœnia habetis?
Unus homo & veſtris, ô cives, undique ſeptus
Aggeribus, tantas ſtrages impune per urbem

Gg Edi-

Ediderit? juvenum primos tot miſerit orco?
Non infelicis patriæ veterumque deorum
Et magni Æneæ ſegnes miſeretque pudetque?
Η'έ τινας φαμὲν εἶναι ἀοσσητῆρας ὀπίσσω,
Ηέ τι τεῖχος ἄρειον, ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;
Οὐ μέν τις σχεδόν ἐστι πόλις πύργοις ἀραρυῖα,
Ηκ' ἀπαμυναίμεθ' ἑτεραλκέα δῆμον ἔχοντες
Αλλ' ἐν γὰρ τρώων πεδίῳ.

CAP. X.

Quæ in reliquis libris mutuatus ſit ab Homero Vergilius.

TEla manu jaciunt; quales ſub nubibus atris
Strymoniæ dant ſigna grues, atque æthera tranant
Cum ſonitu, fugiuntque notos clamore ſecundo.
Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς
Ηὔ τε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό,
Αἵτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
Κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπὶ ὠκεανοῖο ῥοάων.
Ardet apex capitis, criſtiſque ac vertice flamma
Funditur, & vaſtos umbo vomit aureus ignes.
Non ſecus ac liquida ſi quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor,
Ille ſitim morboſque ferens mortalibus ægris
Naſcitur, & lævo contriſtat lumine cœlum.
Δαιέ οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ,
Ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅς τε μάλιστα
Λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο.
Τοῖον οἱ πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε καὶ ὤμων.
Παμφαίνονθ' ὥς τ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο,
Ος ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν, ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ
Φαίνονται, πολλοῖσι μετ' ἄστρασι νυκτὸς ἀμολγῷ,

C

Ὅντε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν.
Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστὶ, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται.
Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Stat ſua cuique dies, breve & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ.
Μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Αἰνότατε Κρονίδη ποῖον τὸν μῦθον ἔειπες;
Ἄνδρα θνητὸν ἐόντα, πάλαι πεπρωμένον αἴσῃ,
Ἂψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι;
Fata vocant, metasque dati pervenit ad ævi.
Ἦε τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλοσδε.
Per patrios manes, per ſpes ſurgentis Juli
Te precor, hanc animam ſerves natoque patrique.
Eſt domus alta: jacent penitus defoſſa talenta
Cælati argenti: ſunt auri pondera facti
Infectique mihi. non hic victoria Teucrum
Vertitur, aut anima una dabit diſcrimina tanta.
Dixerat. Æneas contra cui talia reddit:
Argenti atque auri memoras quæ multa talenta
Natis parce tuis. belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior jam tum Pallante perempto.
Hoc patris Anchiſæ manes, hoc ſentit Julus.
Sic fatus galeam læva tenet, atque reflexa
Cervice orantis capulo tenus abdidit enſem.
Ζώγρει Ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα.
Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται.
Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύκμητός τε σίδηρος.
Τῶν κέν τοι χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι' ἄποινα,
Εἴ κεν ἐμὲ ζωὸν πεπύθοιτ' ἐπὶ νηυσὶν Ἀχαιῶν.
Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans,
(Suadet enim veſana fames) ſi forte fugacem

Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua cervum,
Gaudet hians immane, comaſque arrexit, & hæret
Viſceribus ſuper incumbens, lavit improba tæter
Ora cruor.
Sic ruit in denſos alacer Mezentius hoſtes.

Ὡς τε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας,
Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα,
Πεινάων. (μάλα γάρ τε κατεσθίει, εἴπερ ἂν αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες θαλεροί τ᾽ αἰζηοί)
Ὡς ἐχάρη Μενέλαος Ἀλέξανδρον θεοειδέα
Ὀφθαλμοῖσιν ἰδών. φάτο γὰρ τίσασθαι ἀλείτην.
Βῆ ῥ᾽ ἴμεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ὅς τ᾽ ἐπιδευὴς
Δηρὸν ἔῃ κρειῶν, κέλεται δέ ἑ θυμὸς ἀγήνωρ,
Μήλων πειρήσοντα, καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν.
Εἴπερ γάρ χ᾽ εὕρῃσι παρ᾽ αὐτόφι βώτορας ἄνδρας
Σὺν κυσὶ καὶ δούρεσσι φυλάσσοντας περὶ μῆλα,
Οὔ ῥά τ᾽ ἀπείρητος μέμονε σταθμοῖο δίεσθαι·
Ἀλλ᾽ ὅγ᾽ ἄρ ἥρπαξε μεταλμένος, ἠὲ καὶ αὐτὸς
Ἔβλητ᾽ ἐν πρώτοισι θοῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι.
Ὥς ῥα τότ᾽ ἀντίθεον Σαρπηδόνα θυμὸς ἀνῆκε
Τεῖχος ἐπαΐξαι, διά τε ῥήξασθαι ἐπάλξεις.

Spargitur & tellus lacrumis, ſparguntur & arma.

Δεύοντο ψάμαθοι, δεύοντο δὲ τεύχεα φωτῶν Δάκρυ

Cingitur ipſe furens certatim in prælia Turnus;
Jamque adeo rutilum thoraca indutus aënis
Horrebat ſquamis, ſuraſque incluſerat auro,
Tempora nudus adhuc, laterique accinxerat enſem:
Fulgebatque alta decurrens aureus arce.

Ὡς φάτο. Πάτροκλος δὲ κορύσσετο νώροπι χαλκ
Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκε
Καλὰς, ἀργυρέοισιν ἐπισφυρίοις ἀραρυίας.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ ςήθεσιν ἔδυνε,
Ποικίλον, ἀςερόεντα, ποδώκεος Αἰακίδαο.
Αμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον,
Χάλκεον, αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε ςιβαρόν τε.
Κρατὶ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ κυνέην εὔτυκτον ἔθηκεν,
Ιππουριν, δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.
Εἵλετο δ' ἄλκιμα δοῦρε, τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει.

Purpureus veluti cum flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens, laſſove papavera collo
Demiſere caput, pluvia cum forte gravantur.

Μήκων δ' ὡς, ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἥτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη, νοτίῃσί τε εἰαρινῇσιν·
Ως ἑτέρωσ' ἤμυσε κάρη πήληκι βαρυνθέν.

Cap. XI.

Quos locos ita tranſtulerit Vergilius ut Homero ſuperior videatur.

Et hæc quidem judicio legentium relinquenda ſunt, ut ipſi æſtiment quid debeant de utriuſque collatione ſentire. ſi tamen me conſulas, non negabo nonnumquam Vergilium in transferendo denſius excoluiſſe. ut in hoc loco:

Qualis apes æſtate nova per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cum gentis adultos
Educunt fetus, aut cum liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas,
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.

Ηὔτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἁδινάων,
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
Αἱ μέν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.

Ὡς τῶν ἔθνεα πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων
Ἠϊόνος προπάροιθε βαθείης ἐστιχόωντο
Ἰλαδὸν εἰς ἀγορήν.

Vides deſcriptas apes à Vergilio opifices, ab Homero va gas? alter diſcurſum & ſolam volatus varietatem, alter ex primit nativæ artis officium. In his quoque verſibus Mar exſtitit locupletior interpres:

O ſocii (neque enim ignari ſumus ante malorum)
O paßi graviora, dabit deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem penituſque ſonantes
Acceſtis ſcopulos, vos & Cyclopea ſaxa
Experti: revocate animos, mæſtumque timorem
Mittite. forſan & hæc olim meminiſſe juvabit.

Ὦ φίλοι, οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν.
Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπει καλὸν ἢ ὅτε Κύκλωψ
Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι,
Ἀλλὰ καὶ ἔνθεν ἐμῇ ἀρετῇ βουλῇ τε νόῳ τε
Ἐκφύγομεν. καί που τῶνδε μνήσεσθαι οἴω.

Ulyſſes ad ſocios unam commemoravit ærumnam: hic ſperandam præſentis mali abſolutionem gemini caſus ho tatur eventu. deinde ille obſcurius dixit,

Καί πού τῶν δε μνήσεσθαι οἴω·

hic apertius:

Forſan & hæc olim meminiſſe juvabit.

Sed & hoc quod veſter adjecit ſolatii fortioris eſt. ſu enim non tantum exemplo evadendi, ſed & ſpe futuræ fe citatis animavit, per hos labores non ſolum ſedes quiet ſed & regna promittens. Hos quoque verſus inſpicere bet:

Ac veluti ſummis antiquam in montibus ornum
Cum ferro acciſam crebriſque bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim; illa uſque minatur

Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat,
Vulneribus donec paulatim evicta ſupremum
Congemuit, traxitque jugis avulſa ruinam.

Ἤριπε δ' ὡς ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωΐς,
Ἠὲ πίτυς βλωθρή, τήν τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες
Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι, νήϊον εἶναι.

Magno cultu veſter difficultatem abſcidendæ arboreæ molis expreſſit; verum nullo negotio Homerica arbor abſciditur.

Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, & omnes
Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo;
Arcturum, Pliadaſque, Hyadas, geminoſque triones
Armatumque auro circumſpicit Oriona.

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος. οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' ὠρίωνα δοκεύει,
Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο,

Gubernator qui explorat cœlũ crebro reflectere cervicem debet, captando de diverſis cœli regionibus ſecuritatem ſereni. hoc mire & velut coloribus Maro pinxit. nam quia arcturus juxta ſeptentrionem eſt, taurus vero in quo hyades ſunt, ſed & orion in regione auſtri ſunt, crebram cervicis reflexionem in Palinuro ſidera conſulente deſcripſit, *Arcturum*, inquit. ecce intuetur partem ſeptentrionis: deinde, *Pliadaſque Hyadas.* ecce ad auſtrum flectitur. *geminoſque Triones*: rurſus ad ſeptentriones vertit aſpectum.

Armatumque auro circumſpicit Oriona.

iterum ſe ad auſtrum reflectit. ſed & verbo *circumſpicit*, varietatem ſæpe ſe viciſſim convertentis oſtendit. Homerus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

gubernatorem ſuum ſemel inducit intuentem Pleïadas quæ in auſtrali regione ſunt, ſemel Bootem & Arcton quæ ſunt in ſeptentrionali polo.

Nec tibi diva parens generis nec Dardanus auctor
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus; Hyrcanæque admorunt ubera tigres.
Νηλεὲς, οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς,
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα.

Plene Vergilius non partionem ſolam, ſicut ille quem ſequebatur, ſed educationem quoque nutricationis tanquam bellualem & aſperam criminatur. addit enim de ſuo;

Hircanæque admorunt ubera tigres:

quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam fere partem nutricis ingenium & natura lactis tenet, quæ infuſa tenero & mixta parentum ſemini adhuc recenti ex hac gemina concretione unam indolem configurat. hinc eſt quod providentia naturæ ſimilitudinem natorum atque gignentium ex ipſo quoque nutricatu præparans fecit cum ipſo partu alimoniæ copiam naſci. nam poſtquam ſanguinis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus effinxit atque aluit, adventante jam partus tempore idem ad corporis materni ſuperna conſcendens in naturam lactis albeſcit, ut recens natis idem ſit altor qui fuerat fabricator. quamobrem non fruſtra creditum eſt, ſicut valeat ad fingendas corporis atque animi ſimilitudines vis & natura ſeminis, non ſecus ad eandem rem lactis quoque ingenia & proprietates valere. Neque in hominibus id ſolum ſed in pecudibus quoque animadverſum. nam ſi ovium lacte hædi aut caprarum agni forſitan alantur, conſtat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem, in arboribus etiam & frugibus ad earum indolem vel detrectandam vel augendam ma

jo

NAm poſt ſanguinis ille opifex] Lego, ſanguis ille opifex. Niſi putes nominativo antiquo uti voluiſſe Macrobium. Quod mihi quidem verſimile non ſit. [poſtquam in textu noſtro eſt, non poſt.] Meurſ.

jor plerunque vis & poteſtas eſt aquarum & terrarum quæ alunt, quam ipſius quod jacitur ſeminis, ac ſæpe videas lætam nitentemque arborem, ſi in locum alterum transferatur, ſucco terræ deterioris elanguiſſe. ad criminandos igitur mores defuit Homero, quod Vergilius adjecit:

Non tam præcipites bijugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus;
Nec ſic immiſſis aurigæ undantia lora
Concuſſere jugis, pronique in verbera pendent.
Οἱ δ' ὡς ἐν πεδίῳ τετράοροι ἄρσενες ἵπποι,
Πάντοσ' ἀφορμηθέντες ὑπὸ πληγῇσιν ἱμάσθλης,
Ὑψόσ' ἀειρόμενοι, ῥίμφα πρήσσουσι κέλευθα.

Grajus poëta equorum tantum meminit flagro animante currentium; licet dici non poſſit elegantius, quam quod adjecit ὑψόσ' ἀειρόμενοι: quo expreſſit, quantum natura dare poterat, impetum curſus. verum Maro & currus de carcere ruentes & campos corripiendo præcipites mira celeritate deſcripſit; &, accepto brevi ſemine de Homerico flagro, pinxit aurigas concutientes lora undantia, & pronos in verbera pendentes: nec ullam quadrigarum partem intactam reliquit, ut eſſet illa certaminis plena deſcriptio.

Magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aëni,
Exſultantque æſtu latices; furit intus aquæ vis,
Fumidus atque alte ſpumis exuberat amnis;
Nec jam ſe capit unda: volat vapor ater ad auras.
Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ,
Κνίσῃ μελδόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο
Πάντοθεν ἀμβολάδην, ὑπὸ δὲ ξύλα πάγκανα κεῖται,
Ὣς τοῦ καλὰ ῥέεθρα πυρὶ φλέγετο. ζέε δ' ὕδωρ.

Græci verſus aëni continent mentionem multo igne ebullientis: & totum ipſum locum hæc verba ornant παντόθεν ἀμβολάδην. nam ſcaturigines ex omni parte emergen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tes ſic eleganter expreſſit. in Latinis verſibus tota rei pom-
pa deſcripta eſt, ſonus flammæ. & pro hoc quod ille dixerat
παντόθεν ἀμβολάδην, *exſultant æſtu latices*, & amnem fu-
midum exuberantem ſpumis atque intus furentem (uniu
enim verbi non reperiens ſimilem dignitatem, compenſa
vit quod deerat copiæ varietate deſcriptionis) adjecit poſ
omnia;

Nec jam ſe capit unda.

quo expreſſit quod ſemper uſu evenit ſuppoſiti nimietat
caloris. Bene ergo ſe habet poëticæ tubæ cultus omnia qua
in hac re eveniunt comprehendens.

Portam, quæ ducis imperio eſt commiſſa, recludunt
Freti armis; ultroque invitant mœnibus hoſtem.
Ipſi intus dextra ac læva pro turribus aſtant
Armati ferro & criſtis capita alta coruſcis.
Quales aëriæ liquentia flumina circum,
Sive Padi ripis, Atheſim ſeu propter amœnum,
Conſurgunt geminæ quercus, intonſaque cœlo
Attollunt capita & ſublimi vertice nutant.

Νήπιοι, ἐν δὲ πύλῃσι δύ' ἀνέρας εὗρον ἀρίστους,
Υἷας ὑπερθύμους λαπιθάων αἰχμητάων.
Τὸν μὲν, Πειριθόου υἷα, κρατερὸν Πολυοίτην,
Τὸν δὲ Λεοντῆα, βροτολοιγῷ ἶσον Ἄρηϊ.
Τὼ μὲν ἄρα προπάροιθε πυλάων ὑψηλάων
Ἕστασαν, ὡς ὅτε τε δρύες οὔρεσιν ὑψικάρηνοι,
Αἵτ' ἄνεμον μίμνουσι καὶ ὑετὸν ἤματα πάντα,
Ῥίζῃσιν μεγάλῃσι διηνεκέεσσ' ἀραρυῖαι.
Ὣς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφι,
Μίμνον ἐπερχόμενον μέγαν Ἄσιον, οὐδ' ἐφέβοντο.

Græci milites Polyoëtes & Leonteus ſtant pro portis
immobiles Aſium advenientem hoſtem velut fixæ arbor
opperiuntur. Hactenus eſt Græca deſcriptio: verum V
gilia

giliana Bitian & Pandarum portam ultro recludere facit oblaturos hoſti quod per vota quærebat, ut compos caſtrorum fieret; per hoc futurus in hoſtium poteſtate. & geminos heroas modo turres vocat, modo deſcribit luce criſtarum coruſcos. nec arborum, ut ille, ſimilitudinem prætermiſit; ſed uberius eam pulchriuſque deſcripſit. Nec hoc negaverim cultius à Marone prolatum:

Olli dura quies oculos & ferreus urguet
Somnus. in æternam clauduntur lumina noctem.

Ὡς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

CAP. XII.

In quibus par utriuſque poëtæ ſit ſplendor.

IN aliquibus par pene ſplendor amborum eſt, ut in his;

- - - *ſparſit rara ungula rores*
Sanguineos, mixtaque cruor calcatur arena.

αἵματι δ' ἄξων
Νέρθεν ἅπας πεπάλακτο, καὶ ἄντυγες αἱ περὶ δίφρον,
Ἃς ἄρ' ἀφ' ἱππείων ὁπλέων ῥαθάμιγγες ἔβαλλον.

- - - *& luce coruſcus ahena.*

Αὐγὴ χαλκείη κορύθων ἀπὸ λαμπομενάων.

quærit pars ſemina flammæ.

Σπέρμα πυρὸς σώζων.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si quis ebur.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

Si tangere portus
Infandum caput ac terris adnare neceſſe eſt;
Et ſic fata Jovis poſcunt; hic terminus hæret:
At bello audacis populi vexatus & armis,
Finibus extorris, complexu avulſus Juli
Auxilium imploret, videatque indigna ſuorum

Funera; nec, cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur;
Sed cadat ante diem mediaque inhumatus harena.
Κλῦθι Ποσείδαον γαιήοχε κυανοχαῖτα.
Εἰ ἐτεόν γε σός εἰμι, πατὴρ δ᾽ ἐμὸς εὔχεαι εἶναι,
Δὸς μὴ Ὀδυσσῆα πτολίπορθον οἴκαδ᾽ ἱκέσθαι,
Υἱὸν Λαέρτεω, Ἰθάκῃ ἔνι οἰκί᾽ ἔχοντα.
Ἀλλ᾽ εἴ οἱ μοῖρ᾽ ἐστὶ φίλους τ᾽ ἰδέειν, καὶ ἱκέσθαι
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους,
Νηὸς ἐπ᾽ ἀλλοτρίης· εὕροι δ᾽ ἐν πήματα οἴκῳ.
Proxima Circeæ raduntur littora terræ:
Dives inacceſſos ubi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectisque ſuperbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.
Ἧεν ὄφρα μέγα σπέος ἵκετο, ᾧ ἔνι νύμφη
Ναῖεν εὐπλόκαμος· τὴν δ᾽ ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν,
Πῦρ μὲν ἐπ᾽ ἐσχαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ᾽ ὀδμὴ
Κέδρου τ᾽ εὐκεάτοιο θύου τ᾽ ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Δαιομένων. ἡ δ᾽ ἔνδον ἀοιδιάουσ᾽ ὀπὶ καλῇ,
Ἱστὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ᾽ ὕφαινεν.
Mæonio regi, quem ſerva Licinia furtim
Suſtulerat, vetitisque ad Trojam miſerat armis.
Βουκολίων δ᾽ ἦν υἱὸς ἀγαυοῦ Λαομέδοντος,
Πρεσβύτατος γενεῇ. σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ.
Ille autem exſpirans, Non me, quicunque es, inulto
Victor nec longum lætabere. te quoque fata
Proſpectant paria, atque eadem mox arva tenebis.
Ad quem ſubridens mixta Mezentius ira:
Nunc morere. aſt de me divûm pater atque hominum rex
Viderit.

Αλλ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν,
Οὐθὴν οὐδ' αὐτὸς δηρὸν βέῃ, ἀλλά τοι ἤδη
Ἄγχι παρέστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή,
Χερσὶ δαμέντ' Ἀχιλῆος ἀμύμονος Αἰακίδαο.
& alibi:
Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος Ἀχιλλεύς,
Τέθναθι. κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, ἠδ' ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.
Qualis ubi leporem aut candenti corpore Cygnum
Suſtulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis:
Quæſitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à ſtabulis rapuit lupus: undique clamor
Tollitur. invadunt, & foſſas aggere complent.

Οἴμησεν δὲ ἀλεὶς, ὥς τ' αἰετὸς ὑψιπετήεις,
Ὅς τ' εἶσιν πεδίονδε διὰ νεφέων ἐρεβεννῶν,
Ἁρπάξων ἢ ἄρν' ἀμαλὴν, ἢ πτῶκα λαγωόν.
Ὣς Ἕκτωρ οἴμησε τινάσσων φάσγανον ὀξύ.

CAP. XIII.

In quibus Vergilius Homerici carminis majeſtatem non æquet.

ET quia non eſt erubeſcendum Vergilio, ſi minorem ſe Homero vel ipſe fateatur, dicam in quibus mihi viſus ſit gracilior auctore.

Tunc caput orantis nequicquam & multa parantis
Dicere deturbat terræ, truncumque reliquit.

hi duo verſus de illo tranſlati ſunt:

Φθεγγομένου δ' ἄρα τοῦ γε κάρη κονίῃσιν ἐμίχθη.

vide nimiam celeritatem ſalvo pondere: ad quam non potuit conatus Maronis accedere. In curuli certamine Homerus alterum currum paululum antecedentem & alterum pæne conjunctum ſequendo qua luce ſignavit?

Πνοιῇ

Πνοιῇ δ' Εὐμήλοιο μετάφρενον εὐρέε τ' ὤμω
Θέρμετ', ἐπ' αὐτῷ γὰρ κεφαλὰς καταθέντε πετέσθην.
Humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.
mirabilior eſt celeritas conſequentis priorem in curſu pe
dum apud eundem vatem:

Ἴχνια τύπτε πόδεσσι πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι.

eſt autem hujus verſus hic ſenſus: Si per ſolum pulvereun forte curratur; ubi pes fuerit de terra à currente ſublatus veſtigium ſine dubio ſignatum videtur, & tamen celeriu cogitatione pulvis, qui ictu pedis fuerat excuſſus, veſtigi ſuperfunditur. ait ergo divinus poëta ita proximum fuiſſ qui ſequebatur, ut occuparet antecedentis veſtigium ante quam pulvis ei ſuperfunderetur. at hic veſter idem ſignif care cupiens quid ait?

Calcemque terit jam calce Diores.

Vide & in hoc Homeri cultum.

Κεῖτ' ἀποδοχμώσας πλατὺν αὐχένα.

iſte ait:

Cervicem inflexam poſuit.

Hos quoque verſus, ſi videtur, comparemus.

Ἅρματα δ' ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πουλυβοτείρ
Ἄλλοτε δ' ἀΐξασκε μετήορα.
Jamque humiles jamque elati ſublime videntur
Aëra per tenerum ferri.

Πασάων δ' ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα.
ingrediensque deas ſupereminet omnes.

Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε. πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα.
Et meminiſtis enim divæ, & memorare poteſtis.
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit:
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſsit cervice ſecurim.
Αὐτὰρ ὁ θυμὸν ἄϊσθε καὶ ἤρυγεν, ὡς ὅτε ταῦρος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ἤρυγεν ἑλκόμενος ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα,
Κούρων ἑλκόντων, γάνυται δέ τε τοῖς ἐνοσίχθων.

inſpecto hic utriuſque filo quantam diſtantiam deprehendes? Sed nec hoc minus eleganter quod de tauro ad ſacrificium tracto loquens meminit & Apollinis,

ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα.

ſed & Neptuni meminit.

γάνυται δέ τε τοῖς ἐνοσίχθων.

His autem duobus præcipue rem divinam fieri tauro teſtis eſt ipſe Vergilius.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.
In ſegetem veluti cum flamma furentibus Auſtris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta boumque labores,
Præcipitesque trahit ſilvas. ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.

Ὡς δ᾽ ὅτε πῦρ ἀΐδηλον ἐν ἀξύλῳ ἐμπέσῃ ὕλῃ.
Πάντῃ τ᾽ εἰλυφόων ἄνεμος φέρει· ὡς δέ τε θάμνοι
Πρόρριζοι πίπτουσιν ἐπειγόμενοι πυρὸς ὁρμῇ. & alibi:
Θῦνε γὰρ ἀμπεδίον, ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς τ᾽ ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας.
Τὸν δ᾽ οὔτ᾽ ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσιν,
Οὔτ᾽ ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ἐλθόντ᾽ ἐξαπίνης, ὅτ᾽ ἐπιβρίσῃ διὸς ὄμβρος·
Πολλὰ δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔργα κατήριπε καλ᾽ αἰζηῶν·
Ὡς ὑπὸ Τυδεΐδῃ πυκιναὶ κλονέοντο φάλαγγες
Τρώων.

& duas parabolas temeravit ut unam faceret, trahens hinc ignem inde torrentem, & dignitatem neutrius implevit.

Adverſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt Zephyruſque Notuſque & lætus Eois
Eurus equis: ſtridunt ſilvæ; ſævitque tridenti

Spu-

Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα,
Βορέης καὶ ζέφυρος, τώ τε θρήκηθεν ἄητον,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευεν.

& alibi:

Ὡς δ' εὖρός τε νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλοιιν
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, βαθεῖαν πολεμιζέμεν ὕλην,
Φηγόν τε, μελίην τε, τανύφλοιόν τε κράνειαν,
Αἵτε πρὸς ἀλλήλας ἔβαλον τανυήκεας ὄζους.
Ἠχῇ θεσπεσίῃ, πάταγος δέ τε ἀγνυμενάων.
Ὡς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες
Δῄουν, οὐδ' ἕτεροι μνώοντ' ὀλοοῖο φόβοιο.

demet hinc vitium, quod ſuperius incurrit, de duabus Græcis parabolis unum dilucidius conſtruendo.

Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntes.

Ἡμῖν δ' αὖ κατόπισθε νεὼς κυανοπρῴροιο
Ἴκμενον οὖρον ἵει, πλησίστιον, ἐσθλὸν ἑταῖρον.

quod noſter dixit κατόπισθε νεὼς, veſter ait, *ſurgens à pup*[pi], ſatis decore. ſed excellunt epitheta, quæ tot & ſic apt[e] vento noſter impoſuit.

Viſceribus miſerorum & ſanguine veſcitur atro.
Vidi egomet duo de numero cum corpora noſtro
Prenſa manu magna medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum.

Ἀλλ' ὅτ' ἀναΐξας ἑτάροις ἐπὶ χεῖρας ἴαλε.
Σὺν δὲ δύω μάρψας, ὥστε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κόπτ'. ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε, δεῦε δὲ γαία
Τοὺς δὲ διαμελεϊστὶ ταμὼν ὡπλίσατο δόρπον·
Ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα,

Ἡμεῖς δὲ κλαίοντες ἀνεσχέθομεν Διὶ χεῖρας,
Σχέτλια ἔργ' ὁρόωντες.

narrationem facti nudam & brevem Maro poſuit; contra Homerus πάθος miſcuit, & dolore narrandi invidiam crudelitatis æquavit.

Hic & Aloïdas geminos immania vidi
Corpora; qui manibus magnum reſcindere cælum
Aggreſſi ſuperisque Jovem detrudere regnis.

Ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλέκλειτόν τ' Ἐφιάλτην.
Οὓς δὴ μηκίστους τρέψε ζείδωρος ἄρουρα,
Καὶ πολὺ καλλίστους, μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
Ἐννέωροι γὰρ τοί γε καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
Οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Homerus magnitudinem corporum alto latoque dimenſus eſt, & verborum ambitu membra depinxit. veſter ait, *immania corpora*, nihilque ulterius adjecit, menſurarum nomina non auſus attingere. ille de conſtruendis montibus conatum inſanæ molitionis expreſſit. hic *aggreſſos reſcindere cælum* dixiſſe contentus eſt. poſtremo locum loco ſi compares, pudendam invenies differentiam.

Fluctus uti primo cœpit cum albeſcere ponto:
Paulatim ſeſe tollit mare & altius undas
Erigit; inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον, ζεφύρου ὑποκινήσαντος,
Πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται, αὐταρ ἔπειτα
Χέρσῳ ῥηγνύμενον, μεγάλα βρέμει, ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἁλὸς ἄχνην.

Ille cum marino motu & litoreos fluctus ab initio deſcri
bit; hoc iſte prætervolat. deinde quod ait ille,

Πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται.

Maro ad hoc vertit;

Paulatim ſeſe tollit mare.

ille fluctus incremento ſuo ait in ſublime curvatos litoribu
illidi, & aſperginem collectæ ſordis exſpuere: quod nul
expreſſius pictura ſignaret. Veſter mare à fundo ad æth
ra uſque perducit,

Dixerat; idque ratum Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes atraque voragine ripas
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.

Η καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Αμβροσίαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον
Καὶ τὸ κατειβόμενον ςυγὸς ὕδωρ, ὅςε μέγιςος.

& alibi:

Ορκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν.

Phidias, cum Jovem Olympium fingeret, interrogatus
quo exemplo divinam mutuaretur effigiem, reſpondit
chetypum Jovis in his ſe tribus Homeri verſibus inveniſſ

Η καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Αμβροσίαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπο

nam de ſuperciliis & crinibus totum ſe Jovis vultum co
giſſe. quod utrumque videtis à Vergilio prætermiſſum.
ne concuſſum olympum nutus majeſtate non tacuit: jus
randum vero ex alio Homeri loco ſumpſit, ut tranſlatio
ſterilitas hac adjectione compenſaretur:

Ora puer prima ſignans intonſa juventa.

Πρῶτον ὑπηνήτῃ, τοῦ περ χαριεστάτη ἥβη;

præ

rætermiſſa gratia incipientis pubertatis, οὗ περ χαριεστάτη ἥβη, minus gratam fecit Latinam deſcriptionem.

Ut fera, quæ denſa venantum ſepta corona,
Contra tela furit, ſeſeque haud neſcia morti
Injicit, & ſaltu ſupra venabula fertur.

Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο, λέων ὣς
Σίντης, ὅν τε καὶ ἄνδρες ἀποκτάμεναι μεμάασιν,
Αγρόμενοι πᾶς δῆμος. ὁ δὲ, πρῶτον μὲν ἀτίζων,
Ερχεται, ἀλλ' ὅτε κέν τις ἀρηϊθόων αἰζηῶν
Δουρὶ βάλῃ, ἐάλη τε χανὼν, περὶ τ' ἀφρὸς ὀδόντας
Γίγνεται, ἐν δέ τε οἱ κραδίῃ στένει ἄλκιμον ἦτορ,
Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
Μαστίεται, ἑὲ δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι.
Γλαυκιόων δ' ἰθὺς φέρεται μένει, ἤν τινα πέφνῃ
Ανδρῶν ἢ αὐτὸς φθίεται πρώτῳ ἐν ὁμίλῳ·
Ως ἀχιλῆ' ὤτρυνε μένος καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
Αντίον ἐλθέμεναι μεγαλήτορος αἰνείαο·

idetis in anguſtum Latinam parabolam ſic eſſe contractam, ut nihil poſſit eſſe jejunius : Græcam contra & verorum & rerum copia pompam veræ venationis impleſſe? n tanta ergo differentia pœne erubeſcendum eſt comparae.

Haud aliter Trojanæ *acies aciesque* Latinæ
Concurrunt : hæret pede pes, denſusque viro vir.

Ασπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε ; κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

uanta ſit differentia utriuſque loci lectori æſtimandum relinquo.

Utque volans alte raptum cum fulva draconem
Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus hæſit
Saucius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectisque horret ſquamis & ſibilat ore
Arduus inſurgens, illa haud minus urget obunco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis.

Ορνις γὰρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν,
Αἰετὸς ὑψιπέτης, ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων.
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον,
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα, καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
Ιδνωθεὶς ὀπίσω. ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε,
Αλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ·
Αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇσ' ἀνέμοιο.

Vergilius ſolam aquilæ prædam refert nec Homericæ aqu-
læ omen advertit; quæ & ſiniſtra veniens vincentium pr-
hibebat acceſſum, & accepto à captivo ſerpente morſu pr-
dam dolore dejecit; factoque tripudio ſoliſtimo cum c-
more dolorem teſtante prætervolat. quibus omnibus vict-
riæ prævaricatio ſignificabatur. His prætermiſſis, quæ an-
mam parabolæ dabant, velut exanimum in Latinis verſib-
corpus remanſit.

Parva metu primo mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolum, & caput inter nubila condit.

Ητ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει

Homerus ἔριν, hoc eſt, contentionem à parvo dixit in-
pere, & poſtea in incrementum ad cœlum uſque ſubcre-
re. hoc idem Maro de fama dixit ſed incongrue. ne-
enim æqua ſunt augmenta contentionis & famæ. quia c-
tentio, etſi uſque ad mutuas vaſtationes ac bella proceſſ-
adhuc contentio eſt & manet ipſa quæ crevit: fama v-
cum in immenſum prodit fama eſſe jam deſinit; & fit n-
rei jam cognitæ. quis enim jam famam vocet cum res-
qua à terra in cœlum nota ſit? deinde nec ipſam hyper-
len potuit æquare. ille cœlum dixit, hic auras & nu-
Hæc autem ratio fuit non æquandi omnia quæ ab auct-

tin-

ranſcripſit, quod in omni operis ſui parte alicujus Homerici loci imitationem volebat inſerere; nec tamen humanis iribus illam divinitatem ubique poterat æquare: ut in illo oco, quem volo omnium noſtrum judicio in commune penſari. Minerva Diomedi ſuo pugnanti duntaxat flammarum addit ardorem: & inter hoſtium cædes fulgor capitis vel armorum pro milite minatur.

Δαῖέ οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ.

Hoc miratus ſupra modum Vergilius immodice eſt uſus. modo enim ita de Turno dicit;

Tremunt ſub vertice criſtæ
Sanguineæ, clypeoque micantia fulmina mittunt.

modo idem ponit de Ænea:

Ardet apex capiti, criſtiſque ac vertice flamma
Funditur, & vaſtos umbo vomit æreus ignes.

Quod quam importune poſitum ſit hinc apparet, quod necdum pugnabat Æneas, ſed tantum in navi veniens apparebat. alio loco:

Cui triplici crinita juba galea alta Chimæram
Suſtinet Ætneos efflantem faucibus ignes.

quid? quod Æneas recens allatis armis à Vulcano & in terra poſitis miratur

Terribilem criſtis galeam flammaſque vomentem?

Vultis aliam fruendi aviditatem videre. loci hujus, cujus ſupra meminimus, fulgore correptus,

Η καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Αμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

ſero voluit loquenti Jovi aſſignare parem reverentiam. nam cum & in primo volumine, & in quarto, & in nono loquatur quædam Jupiter ſine tumultu, denique poſt Junonis & Veneris jurgium inſit. eo dicente,

Deum domus alta ſileſcit;

Et tremefacta ſolo tellus, ſilet arduus æther.

Tum Zephyri poſuere. premit placida æquora pontus.

tanquam non idem ſit, qui locutus ſit paulo ante ſine ul mundi totius obſequio. Similis importunitas eſt in eju dem Jovis lance, quam ex illo loco ſumpſit:

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

nam cum jam de Turno prædixiſſet Juno,

Nunc juvenem imparibus video concurrere fatis,

Parcarumque dies & lux inimica propinquat;

manifeſtumque eſſet Turnum utique periturum; ſero t men

Juppiter ipſe duas æquato examine lances

Suſtinet, & fata imponit diverſa duorum.

Sed hæc & alia ignoſcenda Vergilio, qui ſtudii circa H merum nimietate excedit modum. & re vera non pote non in aliquibus minor videri, qui per omnem poëſim ſua hoc uno eſt præcipue uſus archetypo. acriter enim in H merum oculos intendit, ut æmularetur non modo magnit dinem ſed & ſimplicitatem & præſentiam orationis & ta tam majeſtatem. hinc diverſarum inter heroas ſuos per narum varia magnificatio; hinc deorum interpoſitio; hi auctoritas fabuloſorum; hinc affectuum naturalis expreſſ hinc monumentorum perſecutio; hinc parabolarum ex geratio: hinc torrentis orationis ſonitus; hinc rerum ſing larum cum ſplendore faſtigium.

CAP. XIV.

In tantum Vergilio dulcem fuiſſe imitationem Homeri, ut v quoque nonnulla æmulari voluerit. Tum quantopere illiu imitatus epitheta, cæteraque quæ gratiorem reddunt ora nem.

ADeo autem Vergilio Homeri dulcis imitatio eſt & in verſibus vitia, quæ à nonnullis imperite rep hend

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

henduntur, imitatus ſit, eos dico quos Græci vocant ἀκεφάλους, λαγαρούς, ὑπερκαταληκτικούς. quos hic quoque Homericum ſtylum approbans non refugit: ut ſunt apud ipſum, ἀκέφαλοι: *Arietat in portis.*

Parietibus textum cæcis iter.

& ſimilia. Λαγαροὶ autem; qui in medio verſu breves ſyllabas pro longis habent;

& duros obice poſtes.

Conſilium ipſe pater & magna incepta Latinus.

Ὑπερκαταληκτικοὶ ſyllaba longiores ſunt;

Quin protinus omnia: &,

Vulcano decoquit humorem &,

Spumas miſcent argenti vivaque ſulphura, &,

Arbutus horrida.

Sunt apud Homerum verſus vulſis ac raſis ſimiles & nihil differentes ab uſu loquendi. hos quoque tamquam heroïce incomptos adamavit:

Ἵπποι δὲ ξανθαὶ ἑκατὸν, καὶ πεντήκοντα
Θηλείαις πάσαις.

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.
Nudus in ignota Palinure jacebis harena.

Sunt amœnæ repetitiones, quas non fugit: ut;

Pan etiam Arcadia mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicet ſe judice victum.

Homerica quoque epitheta quantum ſit admiratus, imitando confeſſus eſt, Μοιρηγενὲς, ὀλβιοδαίμων. Χαλκεοθωρήκων. Ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι. Θωρήκων νεοσμήκτων. Κυανοχαίταν. Ἐνοσίχθων. Ἐννοσίγαιος. Νεφεληγερέτα. Οὔρεά τε σκιόεντα, θάλασσά τε ἠχήεσσα. Κυανόχροες; & mille talium vocabulorum; quibus velut ſideribus micat divini carminis variata majeſtas. Ad hæc à veſtro reſpondetur, *maleſuada fames, auricomi rami, centumgeminus Bria-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

reus. adde & *fumiſeram noctem*, & quicquid in ſingulis pæne verſibus diligens lector agnoſcit. Sæpe Homerus inter narrandum velut ad aliquem dirigit orationem:

Φαίης κεν ζάκοτον τινὰ ἔμμεναι ἄφρονά θ' αὔτως.
Ενθ' οὐκ αὖ βείζοντα ἴδης Αγαμέμνονα δῖον,

nec hoc Vergilius prætermiſit:

Migrantes cernas totaque ex urbe ruentes. &:
totumque inſtructo Marte videres
Fervere Leucaten. &:
pelago credas innare revulſas
Cycladas: &:
ſtudio incaſſum videas geſtire lavandi.

item divinus ille vates res vel paulo vel multo ante tranſactas opportune ad narrationis ſuæ ſeriem revocat; ut & hiſtoricum ſtylum vitet, non per ordinem dirigendo quæ geſta ſunt, nec tamen præteritorum nobis notionem ſubtrahat. Theben Aſiæ civitatem aliaſque plurimas Achilles antequam iraſceretur everterat ſed Homeri opus ab Achillis ira ſumpſit exordium. ne igitur ignoraremus quæ prius geſta ſunt, fit eorum tempeſtiva narratio:

Ὠχόμεθ' ἐς Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος,
Τὴν δὲ διεπράθομέν τε, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα.

& alibi:

Δώδεκα δὴ σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων.
Πεζὸς δ' ἕνδεκά φημι κατὰ Τροίην ἐρίβωλον.

item ne ignoraremus quo duce claſſis Græcorum ignotum ſibi Trojæ litus invenerit, cum de Calchante quereretur ait:

K

NOn per ordinem dirigendo] Amplector lectionem, quæ ad oram Camerarianæ editionis: *digerendo*. Naſo: *Tempora digereret cum conditor urbis.* Pontanus. libr. 1. Somnii cap. 8. *Plotinus gradus virtutum vera & naturali viſionis ratione compoſitos per ordinem* digerit. Sic alibi *digerere in ordinem, digeſtus ordo, &c.* Gronov.

H

Καὶ νήεσσ' ἡγήσατ' Ἀχαιῶν Ἴλιον εἴσω
Ἣν διὰ μαντοσύνην, τήν οἱ πόρε Φοῖβος Ἀπόλλων.

& ipſe Calchas narrat omen, quod Græcis navigantibus de ſerpente paſſerum populatore contigerit. ex quo denuntiatum eſt exercitum annos decem in hoſtico futurum: alio loco ſenex, id eſt, referendis fabulis amica & loquax ætas, res refert vetuſtas.

²Ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ καὶ ἀρείοσιν ἠέπερ ὑμῖν
Ἀνδράσιν ὡμίλησα.

& reliqua. & alibi.

Εἴθ' ὡς ἡβώοιμι, βίη δέ μοι ἔμπεδος εἴη.

& ſequentia. Vergilius omne hoc genus pulcherrime æmulatus eſt.

Nam memini Heſionæ viſentem regna ſororis
Laomedontiadem Priamum. &:
Atque equidem Teucrum memini Sidona venire. &:
Qualis eram cum primam aciem Præneſte ſub ipſa
Stravi.

& de furto vel pœna Caci tota narratio. nec vetuſtiſſima tacuit, quin & ipſa notitiæ noſtræ auctoris ſui imitator ingereret:

Namque ferunt luctu Cygnum Phaëthontis amati.

& ſimilia.

CAP.

2. Ἤδη γὰρ ποτ'] Locus ille ex Iliados primo eſt. In editione tamen quæ penes me, vetuſtiori, laudatur:

Μέμνημαι τόδε ἔργον, ἐγὼ πάλαι, οὔτε νέον γε
Ὡς ἦν· ἐν δ' ὑμῖν ἐρέω πάντεσσι φίλοισι.
Κουρῆτές τ' ἐμάχοντο, &c.

Quod extat Iliad. nono, & ut ego opinor, accedit quam proxime ad locum qui comparatur, iſtum:

Nam memini Heſionæ. Pont.

CAP. XV.

Quæ diverſitas catalogorum ſit apud Vergilium & Homerum.

1 UBi vero enumerantur auxilia, quem Græci catalogum vocant, eundem auctorem ſuum conatus imitari, in nonnullis paululum à gravitate Homerica deviavit primum quod Homerus prætermiſſis Athenis ac Lacedæmone vel ipſis Mycenis, unde erat rector exercitus, Bœotiam in catalogi ſui capite locavit, non ob loci aliquam dignitatem, ſed notiſſimum promontorium ad exordium ſibi enumerationis elegit. 2 unde progrediens modo mediterranea modo maritima juncta deſcribit. inde rurſus ad utrunque ſitum cohærentium locorum diſciplina deſcribentis velut iter agentis accedit. nec ullo ſaltu cohærentiam regionum in libro ſuo hiare permittit; ſed obviandi more procedens redit unde digreſſus eſt & ita finitur quicquid enumeratio ejus amplectitur. contra Vergilius nullum in commemorandis regionibus ordinem ſervat, ſed locorum ſeriem ſaltibus lacerat. adducit primum Cluſio & Coſ
Maſſ

UBi vero enumerantur auxilia, quem Græci Catalogum vocant] Nec aliter fere hanc apud Plautum vocem intellexerunt viri eruditi. Exſtat locus Milite Scena, *Cohibete intra*:

Nam conſilium ſurripitur ſæpiſſime
Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectum id eſt.

Alciatus enim catalogum hic ordinem loquendi credidit, & neſcio quis alius enumerationem ſermonis. Lipſius litterarum harum illuſtre lumen juſte rejecit, & ſagaciter ſubodoratus eſt: *aut cate locus loquendi lectu' eſt.* Mihi nihilominus quod in mentem venit nondum eviluit; divinabam,

Sin minus cum cura, aut capto loco loquendi lectum id eſt.

Feſtus, *captus locus dicitur ad ſacrifica*[ndum] *legitime conſtitutus.* Quid auten[ti]... nonne inſigni ſimiliter metapho[ra] Plautus *captum* ibi *locum* vocet, que[m] adeo curioſe & ab arbitris immune[m] decernendum ſatagit? Virgilius imi[ta]tus eſt, *Telum ex inſidiis cum tand*[em] *tempore capto Conjicit.* Pont.

2. *Vnde progrediens modo mediter*[ra]*nea*] Panegyricus incerti auctoris [in] Conſtantinum Mag. Aug. hujus occ[a]ſione loci commode emendabitur. E[s]tur fere ſub finem: *Maßilia enim* (... *audio) in profundum mare prom*[i]*nens* ... *eminentißimo accincta portu, in qu*[em] *anguſto aditu meridianus refluit ſin*[us]. Quid enim eſt meridianus ſinus? M[e] monitu reſcribe, *mediterraneus ſin*[us]. Idem.

3. R

Maſſicum. Abas hunc ſequitur manu Populoniæ Iluæque comitatus. poſt hos Aſilan miſerunt Piſæ. quæ in quam longinqua ſint Etruriæ parte, notius eſt quam ut annotandum ſit. inde mox redit Cære & Pyrgos, & Graviſcas, loca urbi proxima, quibus ducem Aſturem dedit. hinc 3 rapit illum Cinirus ad Liguriam, Ocnus Mantuam. Sed nec in catalogo auxiliorum Turni ſi velis ſitum locorum mente percurrere invenies illum continentiam regionum ſecutum. deinde Homerus omnes, quos in catalogo numerat, etiam pugnantes vel proſpera vel ſiniſtra ſorte commemorat: &, cum vult dicere occiſos quos catalogo non inſeruit; non hominis ſed multitudinis nomen inducit : & 4 quotiens multam necem ſignificare vult, meſſem hominum factam eſſe

3. *Rapit illum Cinirus*] *Cygnus*, editiones fere omnes. (Legend. *Cycnus.* Virgil lib. x. *Non ego te, Ligurum ductor fortiſſime bello, Tranſierim Cycne, & paucis comitate Capavo.*) Idem.

4. *Quoties multam necem ſignificare vult, meſſem hominum*] Hanc fere Homericam cautionem adumbraverat Nazarius Panegyrico Conſtantino Magno dicto: imo molliori & meliori genere extulerat ſi per correctores licuiſſet. Adſcribam locum, quomodo vulgatur: *Non enim qui bellorum eventus ſolet eſſe per varios & volubiles caſus Mars dubius erravit, nec fortunæ viciſſitudo, quæ plerunque proſperis rebus triſte aliquid agglutinat, victorum lætitiam vulneravit, ſed tanta hoſtium & tam ampla cædes, tam felix & incruenta victoria fuit, ut crederes non bello ancipiti dimicatum, ſed ſolas impiorum pœnas expetitas.* At, ſi tam ampla cædes, quomodo itaque incruenta victoria fuerit? Scribo, *tanta hoſtium & tam ampla ſeges.* Et ita ſenſiſſe ac ſcripſiſſe, innuunt etiam illa paulo inferius; *Incrementum quidem adeptæ felicitatis malorum commemorata depulſio, verum ut in ſegetibus, etiam ſi multa, quæ humum obſederant induſtria relevanda ſunt, laborem tamen purgati ſoli neſciunt qui fructus editos intuentur, ſic Conſtantini laudibus ſatis eſt, dum effloreſcentia bona cernimus ne mala exciſa reputemus.* Præclari & valde mihi laudabiles hi Panegyrici. Plurima enim in iis melioris auræ; & ideo multa quoque exſcriptorum imperitia ſive ævo male habita male lancinata. Qua cauſa non tempero mihi quin unum inſuper aut alterum in medium adducam, &, ut ominor, in medelam. Exſtat Mamertini ad Julianum: *Primum quod imperitia rudes indoctiſſimum quemque in conſilium deligebant, ſcilicet ut eorum prudentia vulgo ſuo aliquatenus emineret.* Acumen ſententiæ evolvo, faciendo: *primum quod illi peritia rudi indoctiſſimum.* Vel, *peritia rudes.* Sed attentius qui conſiderabit, probabit prius. *Rudem peritiam* appellat barbarum illud ſive judicium ſive inventionem aſciſcendi in conſilium indoctos, ut illis prudentia aliqua ipſi principes prævalerent. Sic & Tertullianus de Anima *indoctam prudentiam* dixit, ubi ait, *Qui tamen indoctâ prudentiâ pollent.* (Sic Horatius, *facili ſævitia : Dum fugientia detorquet ad oſcula Cervicem, aut facili ſævitia negat.* Imo & ipſe Mamertinus iterum eodem Panegyrico: *Quis neſcit aliorum*

eſſe dicit; nulli certum nomen facile extra catalogum vel addens in acie vel detrahens. Sed Maro noſter anxietatem hujus obſervationis omiſit. nam & in catalogo nominatos præterit in bello, & alios nominat ante non dictos. ſub Maſſico duce mille manus juvenum veniſſe dixit,

qui mœnia Cluſi,

5 *Quique Coſas liquere.*

deinde Turnus navi fugit,

Qua rex Cluſinis advectus Oſinius oris;

quem Oſinium nunquam antea nominavit. & nunc ineptum eſt regem ſub Maſſico militare. Præterea nec Maſſicus nec Oſinius in bello penitus apparent. ſed & illi quos dicit,

fortemque Gyam, fortemque Sereſtum, &,

pulcher quoque *Equicolus,* &,

Mavortius Hæmon, &,

fortiſſimus Umbro,

Virbius Hippolyti proles pulcherrima bello,

nullum locum inter pugnantium agmina vel glorioſa vel turpi commemoratione meruerunt. 6 Aſtur itemque Cupavo & Cygnus inſignes Cygni Phaëthontiſque fabulis nullam pugnæ operam præſtant, 7 cum Aleſus & Sarato ignotiſſimi pugnent, & Atinas ante non dictus. deinde in his quos nominat fit ſæpe apud ipſum incauta confuſio. in nono Corinæum ſternit Aſilas. deinde in duodecimo Ebuſum Corinæus interficit.

Obviu.

aliorum Imperatorum hilarem diritatem, cachinnantemque ſævitiam. Et Petronius de bello civili.) Non abſimile quod ſequitur ſtatim: *Qui ideo tantum honorem in ſuos, ne in honores contemnerent, conferebant.* Sed Stephano video placuiſſe; *ne inhonores contemnerent*: id eſſet, *inhonoratos*. At bonum ſenſum ægre ſic excito; faciliime ſi legas, *ne in honores contenderent.* Saluſtius: *Gloriam, honorem, imperium bonus & ignavus æque ſibi exoptant: ſed ille verâ viâ nititur, hic quia bonæ artes deſunt, dolis atque fallaciis contendit.* Idem.

5. *Quique Coſas liquere*] Reſcribe ex Virgilii codicibus:

Quique urbem liquere Coſas. Meurſ.

6. *Aſtur itemque Cupavo*] Scribe *Cupano.* Leve. *Idem.*

7. *Cum Aleſus & Sarato ignotiſſimi pugnent*] Lego, *& Sacrator*; ex illo Vergilii:

Cædicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaſpem. Idem.

8. *Stan*

Obvius ambuſtum torrem Corinæus ab ara
Corripit, & venienti Ebuſo plagamque ferenti
Occupat os.

ſic & Numam, quem Niſus occidit, poſtea Æneas perſequitur, *Fortemque Numam.*

Camertem in decimo Æneas ſternit. at in undecimo,

Juturna formam aſſimulata Camertæ.

Clorea in undecimo occidit Camilla, in duodecimo Turnus. Palinurus Jaſides & Japix Jaſides quæro an fratres ſint. Hyrtacides eſt Hippocoon, & rurſus

Hyrtacides Corinæum ſternit Aſilas.

ſed potuerunt duo unum nomen habuiſſe. Ubi eſt illa in his caſibus Homeri cautio? apud quem cum duo Ajaces ſint, modo dicit, τελαμώνιος Αἴας; modo

Οἰλῆος ταχὺς Αἴας.

item alio: ἶσον θυμὸν ἔχοντε ὁμώνυμοι.

Nec deſinit quos jungit nomine, inſignibus ſeparare; ne cogatur lector ſuſpiciones de varietate appellationis agitare. deinde in catalogo ſuo curavit Vergilius vitare faſtidium; quod Homerus alia ratione non cavit, eadem figura ſæpe repetita.

οἱ δ' ἀσπληδόν' ἔναιον.
οἱ δ' Εὔβοιαν ἔχον.
οἵ τ' ἄργος τ' εἶχον.
οἵ τ' εἶχον κοίλην λακεδαίμονα κατώεσσαν.

Hic autem variat velut dedecus aut crimen vitans repetitionem.

Primus init bellum Tyrrhenis Aſper ab oris.
Filius huic juxta Lauſus.
Poſt hos inſignem fama per gramina currum.
Tum gemini fratres.
Nec Præneſtinæ fundator.
At Meſapus equûm domitor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ecce Sabinorum priſco de ſanguine.
Hic Agamemnonius.
Et te montoſæ.
Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos.
Ibat & Hippolyti proles.

Has copias fortaſſe putat aliquis divinę illi ſimplicitati præferendas. ſed neſcio quo modo Homerum repetitio illa unice decet; & eſt genio antiqui poëtæ digna, enumerationique conveniens: quod in loco mera nomina relaturus non incurvavit ſe, neque minute torſit deducendo ſtylum per ſingulorum varietates; ſed ſtat in conſuetudine percenſentium tamquam per aciem diſpoſitos enumerans. quod non aliis quam numerorum fit vocabulis. & tamen egregie ubi oportet de nominibus ducum variat.

Αὐτὰρ Φωκήων Σχέδιος καὶ Ἐπίστροφος ἦρχεν.
Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας.
Νιρεὺς δ' Αἰσύμνηθεν ἄγεν τρεῖς νῆας ἐΐσας.

Illam vero enumerationis congeſtionem apud Homerum Maro admiratus ita expreſſit, ut pæne eum dixerim elegantius tranſtuliſſe.

Οἳ Κνωσσόν τ' εἶχον, Γόρτυνά τε τειχιόεσσαν
Λύκτον Μίλητόν τε καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον
Φαιστόν τε.

Et ſimilia. ad quod exemplum illa Vergiliana ſunt:

Agmina denſentur campis, Argivaque pubes,
Auruncæque manus, Rutuli, veteresque Sicani,
8 *Stant Gauranæ acies & picti ſcuta Labici:*
Qui ſaltus Tiberine tuos ſacrumque Numici
Litus arant, Rutulosque exercent vomere colles,
Circæumque jugum: quis Jupiter Anxuris arvis
Præſidet, &c.

CAP.

8. *Stant Gauranæ acies*] Libri vetuſtiores *Sarranæ acies*. Propertius adumbravit, *Stant mihi cum domina prælia dura mea.* Et Naſo, *Iam ſteterant acies ferro mortique paratæ.* Pont.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. XVI.

Quæ in utriuſque catalogis ſimilitudo, quam crebræ apud utrumque ſententiæ. Tum in quibus ſive caſu ſive ſponte ab Homero Vergilius deſciſcat, & in quibus imitationem ipſam diſſimulet.

UTerque in catalogo ſuo poſt difficilium rerum vel nominum narrationem infert fabulam cum verſibus amœnioribus, ut lectoris animus recreetur. Homerus inter enumeranda regionum & urbium nomina facit locum fabulis quæ horrorem ſatietatis excludant.

Οἱ δὲ πύλον τ' ἐνέμοντο, καὶ ἀρήνην ἐρατεινὴν,
Καὶ θρύον ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐΰκτιτον αἰπὺ,
Καὶ κυπερισσήεντα, καὶ ἀμφιγένειαν ἔναιον,
Καὶ πτελεὸν, καὶ ἕλος, καὶ δώριον, ἔνθά τε μοῦσαι
Ἀντόμεναι, θάμυριν τὸν θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' εὐρύτου οἰχαλιῆος.
Στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο·
Αἱ δὲ, χολωσάμεναι, πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
Θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

& alibi:

Τῶν μὲν τληπόλεμος δουρικλυτὸς ἡγεμόνευεν
Ὃν τέκεν ἀστυόχεια βίῃ ἡρακληείῃ,
Τὴν ἄγετ' ἐξ ἐφύρης ποταμοῦ ἀπὸ σελλήεντος,
Πέρσας ἄστεα πολλὰ διοτρεφέων αἰζηῶν.
Τληπόλεμος δ' ἐπεὶ οὖν τράφ' ἐνὶ μεγάρῳ εὐπήκτῳ
Αὐτίκα πατρὸς ἑοῖο φίλον μήτρωα κατέκτα
Ἤδη γηράσκοντα λικύμνιον, ὄζον ἄρηος.

& reliqua, quibus protraxit jucunditatem. Vergilius in hoc ſecutus auctorem, in priore catalogo modo de Aventino, modo de Hippolyto fabulatur; in ſecundo Cygnus ei fabu-

la

la eſt. & ſic amœnitas intertexta faſtidio narrationum me-
detur. In omnibus vero Georgicorum libris hoc idem ſum-
ma cum elegantia fecit. nam poſt præcepta, quæ natura res
dura eſt, ut legentis animum vel auditum novaret, ſingulos
libros acciti extrinſecus argumenti interpoſitione conclu-
ſit, primum de ſignis tempeſtatum, de laudatione ruſtica
vitæ ſecundum; & tertius deſinit in peſtilentiam pecorum
quarti finis eſt de Orpheo & Ariſteo non otioſa narratio.
ita in omni opere Maronis Homerica lucet imitatio. Ho-
merus omnem poëſim ſuam ita ſententiis farſit, ut ſingul
ejus ἀποφθέγματα vicem proverbiorum in omnium or
fungantur.

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισι.
Χρὴ ξεῖνον παρέοντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.
Μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.
Οἱ πλέονες κακίους.
Δειλαί τοι δειλῶν τε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.
Ἄφρων δ' ὅς κ' ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν

& alia plurima quæ ſententialiter proferuntur. nec hæ
apud Vergilium fruſtra deſideraveris:

Non omnia poſſumus omnes.
Omnia vincit amor.
Labor omnia vincit Improbus.
Uſque adeóne mori miſerum eſt?
Stat ſua cuique dies.
Dolus an virtus quis in hoſte requirit?
Et quid quæque ferat regio & quid quæque recuſet.
Auri ſacra fames.

&, ne obtundam nota referendo, mille ſententiarum taliu
aut in ore ſunt ſingulorum aut obviæ intentioni legent
occurrunt. In nonnullis [1] ab Homerica ſecta haud ſcio ca
ſun

AB *Homerica ſecta*] Secta hic, uti etiam Gloſſæ docent, ἀγωγὴ eſt. | Quod cum non ignorem, paulo ma quam qui ante me locum iſtum exp dia

ıne an ſponte deſciſcit. Fortunam Homerus neſcire ma-
ıit, & ſoli deo quem μοῖραν vocat omnia regenda commit-
it; 2 adeo ut hoc vocabulum τύχη in nulla parte Homeri-
i voluminis nominetur. contra Vergilius non ſolum no-
it & meminit, ſed omnipotentiam quoque eidem tribuit,
uam & philoſophi qui eam nominant. nihil ſua vi poſſe,
ed decreti ſive providentiæ miniſtram eſſe voluerunt. &
n fabulis ſeu in hiſtoriis nonnumquam idem facit. Ægeon
ıpud Homerum auxilio eſt Jovi. hunc contra Jovem ar-
mant verſus Maronis. Eumedes Dolonis proles bello præ-
clara animo manibusque parentem refert; cum apud Ho-
merum Dolon imbellis ſit. nullam commemorationem de
Judicio Paridis Homerus admittit. idem vates Ganyme-
dem non ut Junonis pellicem à Jove raptum, ſed Jovialium
poculorum miniſtrum in cœlum à diis aſcitum refert, velut
θεοπρεπῶς. Vergilius tantam deam, quod cuivis de ho-
neſtis feminæ deforme eſt, velut ſpecie victam 3 Paride ju-
dicante

liam Apulei, lib. 5. Mileſ. *Diſsimulanter occipiunt ſciſcitari qualis ei maritus, & unde natalium ſectacula proveniet.* Nam præter id; ſolens quoque criticorum peccatum, remotior, inquam, a literarum ductu deviatio hæc hactenus in mendo ligat. Quare nec *ſignaculo*, nec tale quid aliud loci languorem tollet, at interpuncta & diviſa leviter vocula, quæ male coalita, exſurget germaniſſimæ lectionis & ſententiæ facies, ita: *Et unde natalium, ſecta cuta proveniret.* Ipſe Apulejus alibi ſæpicule ſimiliter lib. 9. *Nam & ipſe ſemper cum mea conjuge tam concorditer vixi, ut ex ſecta prudentium, eadem nobis ambobus placerent.* Iterum, Floridorum libro, *Enimvero & pueritia apud vos & ſecta licet Athenis Atticis confirmata, tamen hic inchoata.* Denique Burdigalenſi vati, locus, quem jam emaculavimus, quodammodo in mentem fuit. Loquitur de ſe ipſe:

Auſonius genitor nobis, ego nomine eodem
Qui ſim, quæ ſecta, ſtirpe, lare & patria. Pont.

2. *Adeo ut hoc vocabulum τύχη in nulla parte Homerici voluminis nominetur*] Johan. Sariſberienſis: *Homerus in illo celeberrimæ perfectionis opere dedignatus eſt noſſe fortunam, adeo quidem ut in nulla parte tanti carminis nominetur.* Et ſtatim: *Maluit enim ſoli Deo, quem Morphan nominat univerſa regenda committere.* Sed ſcribes, μοῖραν. Porro notat in Arcad. Pauſanias reperiſſe ſe tamen in Hymnis Cereris. Tu videbis. *Id.*

3. *Paride judicante doluiſſe.*] Petron. *Ipſe Paris Dearum libidinantium judex.* Judicium vero iſtud ubi habitum obſervavit de urbibus Stephanus: Ἐστὶ δὲ τόπος ἐν τῇ Ἴδῃ τρωϊκῇ Ἀλεξανδρεῖος λεγόμενος, ἐν ᾧ φασὶ τὸν Πάριν διακρῖναι τὰς θεάς. Idem.

dicante doluiſſe, & propter catamiti pellicatum totam ge tem ejus vexaſſe commemorat. Interdum ſic auctore ſuum diſſimulanter imitatur, ut loci inde deſcripti ſola diſpoſitionem mutet, & faciat velut aliud videri. Homer ingenti ſpiritu ex perturbatione terræ ipſum Ditem patro territum proſilire, & exclamare quodammodo facit.

Δεινὸν δ' ἐβρόντησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὑψόθεν. αὐτὰρ ἔνερθε Ποσειδάων ἐτίναξε
Γαῖαν ἀπεισίην, ὀρέων τ' αἰπεινὰ κάρηνα.
Πάντες δ' ἐσείοντο πόδες πολυπιδάκου ἴδης,
Καὶ κορυφαί· Τρώων τε πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν
Ἔδδεισεν δ' ὑπένερθεν ἄναξ ἐνέρων ἀϊδωνεὺς,
Δείσας δ', ἐκ θρόνου ἆλτο, καὶ ἴαχε μή οἱ ὕπερθε
Γαῖαν ἀναρρήξειε ποσειδάων ἐνοσίχθων.
Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη
Σμερδαλέ' εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.

Hoc Maro non narrationis ſed parabolæ loco poſuit aliud eſſe videretur;

Non ſecus ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes, & regna recludat
Pallida, diis inviſa, ſuperque immane barathrum
Cernatur, trepidentque immiſſo lumine Manes.

Hoc quoque diſſimulando ſurripuit. nam cum ille dix deos ſine labore vivere, θεοὶ ῥεῖα ζώοντες: hoc idem occultiſſime;

Di Jovis in tectis caſum miſerantur inanem
Amborum, & tantos mortalibus eſſe labores.

quibus ipſi ſcilicet carent.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. XVII.

Non ſatis apte Vergilium feciſſe initium belli inter Trojanos & Latinos. Inde, quæ ex Apollonio & Pindaro traduxerit: quamque Græcorum cum vocabulis tum inflexione etiam ſit delectatus.

QUid Vergilio contulerit Homerus hinc maxime liquet, quod ubi rerum neceſſitas exegit à Marone diſpoſitionem inchoandi belli quam non habuit Homerus (quippe qui Achillis iram exordium ſibi fecerit, quæ decimo demum belli anno contigit) laboravit ad rei novæ partum; cervum fortuito ſaucium fecit cauſam tumultus. ſed ubi vidit hoc leve nimiſque puerile, dolorem auxit agreſtium, ut impetus eorum ſufficeret ad bellum. Sed nec ſervos Latini & maxime ſtabulo regio curantes, atque ideo quid fœderis cum Trojanis Latinus icerit ex muneribus equorum & currus jugalis non ignorantes, bellum generi deum oportebat inferre. quid igitur? deorum maxima deducitur è cœlo, & maxima Furiarum de tartaris adſciſcitur: ſparguntur angues velut in ſcena parturientes furorem: regina non ſolum de penetralibus reverentiæ matronalis educitur, ſed & per urbem mediam cogitur facere diſcurſus: nec hoc contenta ſilvas petit, accitis reliquis matribus in ſocietatem furoris. Bacchatur chorus quondam pudicus, & orgia inſana celebrantur. quid plura? Maluiſſem Maronem & in hac parte apud auctorem ſuum vel apud quemlibet Græcorum alium, quod ſequeretur habuiſſe. *Alium* non fruſtra dixi: quia non de unius racemis vindemiam ſibi fecit: ſed bene in rem ſuam vertit quicquid ubicumque invenit imitandum: adeo, ut de Argonauticorum quarto, quorum ſcriptor eſt Apollonius, librum Æneïdos ſuæ quartum totum pæne formaverit ad Didonem vel Ænean amatoriam continentiam Medeæ circa Jaſonem transferendo.

quod ita elegantius auctore digeſſit, [1] ut fabula laſcivienti
Didonis, quam falſam novit univerſitas, per tot tamen ſæ
cula ſpeciem veritatis obtineat, & ita pro vero per o
omnium volitet, ut pictores fictoreſque, & qui figment
liciorum contextas imitantur effigies, [2] hac materia vel m
xime in efficiendis ſimulacris tamquam unico argumen
decoris utantur: nec minus hiſtrionum perpetuis & geſt
bus & cantibus celebretur. tantum valuit pulchritudo na
randi, ut omnes Phœniſſæ caſtitatis conſcii nec ignari m
num ſibi injeciſſe reginam, ne pateretur damnum pudori
conniveant tamen fabulæ; & intra conſcientiam veri fide
prementes malint pro vero celebrari, quod pectoribus h
manis dulcedo fingentis infudit. Videamus utrum attig
& Pindarum, quem Flaccus imitationi inacceſſum fate
& minuta quidem atque rorantia, quæ inde ſubtraxit, rel
quo. unum vero locum, quem tentavit ex integro p
tranſcribere, volo communicare vobiſcum: quia dignus
ut eum velimus altius intueri. Cum Pindari carmen, q
de natura atque flagrantia montis Ætnæ compoſitum
æmulari vellet: ejuſmodi ſententias & verba molitus eſt
Pindaro quoque ipſo, qui nimis opima & pingui facun
exiſtimatus eſt, inſolentior hoc quidem in loco tumid
que ſit. atque uti voſmetipſos ejus, quod dico, arbitro
ci

V*T fabula laſcivientis Didonis, quam falſam novit univerſitas per tot jam ſecula*] Exſtat venuſtiſſimum ſuper eadem hac re Auſonii Epigrammatium, quod meruiſſet vel propter rotunditatem adſcribi, niſi molem evitaſſemus commentationum. Clauſula tamen talis eſt:

Invida cur in me ſtimulaſti Muſa Maronem,
Fingeret ut noſtræ damna pudicitiæ?
Vos magis Hiſtoricis lectores credite de me,
Quam qui furta Deum concubituſque canunt
Falſidici vates: temerant qui ca
verum:
Humaniſque Deos aſſimilant v

Pont.

2. *Hac re vel maxime in efficien* *ſi mulachris*] Malim, *effigiandis.* Apologia: *Quid ſibi ſtatuæ & im* *variis artibus effigiatæ volunt?* Et præceſſit: *figmentis liciorum con* *imitantur effigies*, valde ſuſpicor tum, *filamentis liciorum.* Arbite in re alia: *Illa de ſinu licium prot* *rii coloris filis intortum.* Idem.

3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

am, carmen Pindari quod eſt ſuper monte Ætna, quantu-
m mihi eſt memoriæ, dicam.

Τὰς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων', ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
Κεῖνο δὲ ἁφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει, τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc Vergilii verſus, ut inchoaſſe eum verius quam perfeciſſe dicatis:

Portus ab acceſſu ventorum immotus & ingens
Ipſe: ſed horrificis juxta tonat Ætna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo & candente favilla;
Attollitque globos flammarum & ſidera lambit.
Interdum ſcopulos avulſaque viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæſtuat imo.

In principio Pindarus veritati obſecutus dixit quod res erat quodque illic oculis deprehenditur, interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare. Vergilius autem dum in ſtrepitu ſonique verborum conquirendo laboravit utrumque tempus nulla diſcretione facta confudit. 3 atque ille Græcus qui-

3. *Atque ille Græcus quidem, fontes ...ntus ignis eructare & fluere*] In Steph. & aliis editionibus corruptiſſime legitur; *Græcos*, item *imitatus* pro *imitus*, & *angues* pro *ignis*. Sed nos Agellii hæc verba expreſſimus, quomodo emaculata olim Cl. Lipſio II. Electorum. & reſpondent ad verbum illis Pindari

dem fontes imitus ignis eructare & fluere amnes fumi flammarum fulva & tortuoſa volumina in plagas maris fe quaſi quoſdam igneos angues luculente dixit. at hic vel atram nubem turbine piceo & favilla fumante, ῥόον καπ αἴθωνα, interpretari volens craſſe & immodice congeſſ globos quoq; flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duri poſuit & ἀκύρως. hoc vero vel inenarrabile eſt, quod nub atram fumare dixit turbine piceo & favilla candente. n enim fumare ſolent neque atra eſſe quæ ſunt candentia; forte *candente* dixit pervulgate & improprie pro fervei non pro relucenti. nam candens ſcilicet à candore dict non à calore. Quod autem ſcopulos eructari & erigi, e demque ipſos ſtatim liquefieri & gemere atque glome ſub auras dixit, hoc nec à Pindaro ſcriptum nec unq fando auditum, & omnium quæ monſtra dicuntur m ſtruoſiſſimum eſt.

Poſtremo Grajæ linguæ quam ſe libenter addixerit de ce

Græcis, ἐκ πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί. Porro *imitus* poſitum ut *ſtirpitus*, *medullitus*; Et ita reliquerat quoque Martian. Capella lib. 2. *Poſtquam igitur illam bibliothecalem copiam nixa imitus virgo diffudit, exhauſto pallore confecta.* Nam male quoque vulgo, *imitatus*. Etiam Arnobius ſic fortaſſe legendus lib. 7. *Acdeſtis blandus adulto comes, & qua ſolum poterat amans imitus.* Servat enim Romanus codex, *amans minus*. Unde Ampliſſimum poſtea Canterum *mimus* refinxiſſe comperio, cui non operoſe refragor, imo accedo libens: Sed in Romano illo codice poſtea reperi eſſe, *qua ſolum poterat minus*, non *amans minus*, uti halucinanter excudimus, inducti laudatione viri docti. Monendum id fuit; & illud inſuper, facillime jam poſſe conſtitui illum locum; quomodo & amico noſtro Joh. Meurſio comperio factum. Ita: *Et qua ſolum poterat, minus tectis aſſertationibus*, &c. Sic viciſſim illo ſtatim eodem hoc Arnobii libro: *Quemen ſi diceretis cum extraneis ha commercium fæminis, impia res q ſed tolerabilis eſſet maledictionis c* Facilem humaniſſimi viri aſſe mihi ſpero, ſi ex veſtigiis vetuſtæ l nis, *malectionis* quæ ſepoſita, red germaniſſimam auctoris ſcriptura mentem; *maletractationis*. Τὸ *ma ctatio* ut *maledictio* unica voce i go, nec exiſtimo inuſitatum jur ſultis. Non refugit certe Arnobiu pra lib. 4. *Et tolerari forſitan ma ctatio hæc poſſit.* Quod iſti pla minum. Alibi iterum commen ſum, ſed non occurrit jam locus eſt iſte libro 4: *Immunes tamen rum maletractatione nec ſic eſtis ceſſatis maleficia vindicare.* Te præterea Elmenhorſtius in Coc eſſe loco priori *maletractationis*, admodum legendum conjecimus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

bris quæ uſurpat vocabulis æſtimate.

dius Ulyſſes.
ſpelæa ferarum.
dædala tecta.
Rhodopeïæ arces.
altaque Panchæa.
Atque Getæ, atque Hebrus, & Actias Orithyia. &:
Thyas ubi audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnuſque vocat clamore Cytheron. &:
Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacænæ. &:
Ferte ſimul Faunique pedem Dryadeſque puellæ. &:
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. &:
Pars pedibus plaudunt choreas. &:
Mileſia vellera nymphæ
Carpebant hyali ſaturo fucata colore. &:
Drymoque Xanthoque Lygeaque Phyllodoceque
Niſeque Spioque Thaliaque Cymodoceque. &:
Alcandrumque Haliumque Noëmonaque Prytaninque. &:
Amphion Dircæus in Actæo Aracintho
Et ſenior Glauci chorus, Inouſque Palæmon.

Verſus eſt Parthenii, quo grammatico in Græcis Vergilius uſus eſt:

Γλαύκῳ καὶ νηρεῖ [4] καὶ ἰνώῳ μελικέρτῃ. hic ait
Glauco, & Panopeæ & Inoo Melicertæ. &:
Tritoneſque citi. &:
immania cete.

Adeo autem & declinationibus Græcis delectatur ut *Mneſthea* dixerit pro *Mneſtheum.* ſicut ipſe alibi: *Nec fratre Mneſtheo.* & pro *Orpheo* dicere maluerit *Orphi* Græce declinando: ut;

Orphi Calliopea, Lino formoſus Apollo. &:
Vidimus ô cives Diomeden.

&ta-

4. Καὶ ἰνώῳ μελικέρτῃ] Agellius emendatius εἰναλίῳ lib. 13. c. 25. *Id.*

Καὶ ἰνώῳ μελικέρτῃ] Καὶ εἰναλίῳ eſt apud Agell. lib. 13. cap. 25. *Meurſ.*

& talium nominum accuſativus Græcus eſt in *en* deſinens nam ſi quis eum putat Latine dixiſſe Diomedem; ſanita metri in verſu deſiderabitur. denique omnia carmina ſu Græce maluit inſcribere; *Bucolica*, *Georgica*, *Æneis*. cuju nominis figuratio a regula Latinitatis aliena eſt.

CAP. XVIII.

Quæ Vergilius tam occulte à Græcis traduxerit, ut vix unde duct ſint poſſit agnoſci.

SEd de his hactenus: quorum plura omnibus, aliqua non nullis Romanorum nota ſunt. ad illa venio, quæ d Græcarum litterarum penetralibus eruta nullis cogni ſunt, niſi qui Græcam doctrinam diligenter hauſerunt. fu enim hic poëta ut ſcrupuloſe & anxie ita diſſimulanter clanculo doctus, ut multa tranſtulerit, quæ unde tranſla ſint difficile ſit cognitu. In exordio Georgicorum poſu hos verſus.

Liber & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta,
1 *Poculaque inventis Acheloia miſcuit uvis.*

Nil

POculaque inventis Achel.ïa miſcuit uvis] Propertius:

Ah pereat quicunque meracas repperit uvas,
Corrupitq; bonas nectare primus aquas.

Porto Poëtas Acheloum fabulari præ amoris impenſo ardore in amnem ſive aquam liquatum, notum vel ex iſto ejuſdem Propertii:

Num rurſus licet Ætoli referas Acheloi
Fluxerit ut magno factus amore liquor.

Sed ut hoc notum: ita hinc denique verba *liqueſcere* & *liqui* in re amoris referri non omnibus puto ſuboluiſſe, ſicuti nec Catulli locum iſto fortaſſis pacto interpolandum in Epigrammatibus:

Non ſolum meminit, ſed quæ multo acrior eſt res,
Irata eſt; hoc eſt, uritur & liquitur

Nam vulgatur, *loquitur*. At indu auxilium tale poſcit id Epigramm tion, ut arguto epilogo innuat iram eſſe, hoc eſt, non uri ſolum, ſed amoris penito illo igne quodam liqui. Ita idem alibi,

Lesbia mi dicit ſemper male, nec tacet quam
De me; diſpeream me niſi Lesbia am

Vult enim dicere iram ejus amoris notam. Viri vero docti inventum, *quitur*, ex illo Ennii,

Quæ nunc te coquit & verſat ſub pe cura:

vix exiſtimem hanc ſive poëtæ men plenitus exprimere. Denique Gi maticis, qui ſolum hoc verbi *liquor*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Nihil in his verſibus grammaticorum cohors diſcipulis ſuis amplius tradidit, niſi illud opera Cereris effectum ut homines ab antiquo victu deſiſterent & frumento pro glandibus uterentur: Liberum vero vitis repertorem præſtitiſſe humano potui vinum, cui aqua admiſceretur. Cur autem Acheloum amnem potiſſimum Vergilius, cum aquam vellet intelligi, nominarit, nemo vel quærit vel omnino ſubeſſe aliquid eruditius ſuſpicatur. nos id altius ſcrutati animadvertimus doctum poëtam, antiquiſſimorum Græcorum more, ſicut docebit auctoritas, elocutum; apud quos proprie in aquæ ſignificationem ponebatur Achelous. neque id fruſtra. nam cauſa quoque ejus rei cum cura relata eſt. Sed priuſquam cauſam proponam, illud antiquo poëta teſte monſtrabo, hunc morem loquendi pervagatum fuiſſe ut Acheloum pro quavis aqua dicerent. Ariſtophanes vetus comicus in comœdia Cocalo ſic ait:

> Ημυν ἄγγελον βαρος.
> Ηπειρεν γάρ τοι μ' οἶνος οὐ μιγεὶς πόμα
> Αχελώῳ.

gravabar, inquit vino, cui aqua non fuiſſet admixta, id eſt, mero. Cur autem ſic loqui ſoliti ſint Ephorus notiſſimus ſcriptor hiſtoriarum libro ſecundo oſtendit his verbis:

Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ποταμοῖς οἱ πλησιόχωροι μόνον θύουσιν. τὸν δὲ Αχελῷον μόνον πάντας ἀνθρώπους συμβέβηκεν τιμᾶν, οὐ τοῖς κοινοῖς ὀνόμασιν ἀντὶ τῶν ἰδίων τοῦ Αχελώου τὴν ἰδίαν ἐπωνυμίαν ἐπὶ τὸ κοινὸν μεταφέροντας. τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ ὅλως, ὅπερ ἐστὶν κοινὸν ὄνομα, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐκεί-

νου

petua prioris ſyllabæ longitate damnarunt quomodo auſcultandum? Quaſi videlicet *liquidum* in iſto Lucretii: *Craſſaque conveniunt liquidis & liquida craſſis*; ideo indifferenter prolatum ſit, quod alterum ut illi definiunt à *liquor*, alterum vero à *liqueo* fuerit deductum. Sed demus, quod volunt iſti, tamen ex veteri declinatu tuebimur convenientiſſimam emendationem. Cæcilius apud Varronem, *præ lætitia liquitur animus.* Facit quoque ad rem illud Maronis:

Limus ut hic dureſcit & hæc ut cera liqueſcit,
Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore. Pontan.

νου προσηγορίας Ἀχελῷον καλοῦμεν, τῶν δὲ ἄλλων ὀνομά-
των τὰ κοινὰ πολλάκις ἀντὶ τῶν ἰδίων ὀνομάζομεν, τοὺς μὲ
Ἀθηναίους, Ἕλληνας, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους, Πελοποννη-
σίους ἀποκαλοῦντες. τούτου δὲ τοῦ ἀπορήματος οὐδὲν ἔχο-
μεν αἰτιώτατον εἰπεῖν, ἢ τοὺς ἐκ Δωδώνης χρησμούς. σχε-
δὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς προστάγειν ὁ θεὸς εἴωθεν, Ἀχε-
λῴῳ θύειν. ὥστε πολλοὶ νομίζοντες οὐ τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τ
Ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σύνολον ὕδωρ Ἀχελῷο
ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ καλεῖσθαι, ἰδιοῦνται τὰς τοῦ θεοῦ προσηγο
ρίας. σημεῖον δὲ ὅτι πρὸς τὸ θεῖον ἀναφέροντες, οὕτω λέ
γειν εἰώθαμεν. μάλιστα γὰρ τὸ ὕδωρ Ἀχελῷον προσαγο
ρεύομεν ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ ἐν ταῖς θυσίαι
ἅπερ πάντα περὶ τοὺς θεούς.

Poteſt ne lucidius oſtendi Acheloum Græcis vetuſtiſſimi
pro quacumque aqua dici ſolitum? unde doctiſſime Vergi
lius ait vinum Acheloo Liberum patrem miſcuiſſe. ad quan
rem, etſi ſatis teſtium eſt, cum Ariſtophanis comici &
Ephori hiſtorici verba prodiderimus, tamen ultra progre
diemur. Didymus enim grammaticorum facile eruditiſſi
mus poſita cauſa quam ſuperius Ephorus dixit alteram quo
que adjecit his verbis:

Ἄμεινον δὲ ἐκεῖνο λέγειν, ὅτι διὰ τὸ πάντων τῶν ποταμῶ
πρεσβύτατον εἶναι Ἀχελῷον, τιμὴν ἀπονέμοντας αὐτ
τοὺς ἀνθρώπους πάντα ἁπλῶς τὰ νάματα τῷ ἐκείνου ὀνό
ματι προσαγορεύειν. ὁ γοῦν Ἀγησίλαος διὰ τῆς πρώτη
ἱστορίας δεδήλωκεν ὅτι Ἀχελῷος πάντων τῶν ποταμῶ
πρεσβύτατος. ἔφη γάρ, Ὠκεανὸς δὲ γαμεῖ Τηθύν, ἑαυ
τοῦ ἀδελφήν. τῶν δὲ γίνονται τρισχίλιοι ποταμοί
Ἀχελῷος δὲ αὐτῶν πρεσβύτατος, καὶ τετίμηται μάλιστα

Licet abunde iſta ſufficiant ad probationem moris antiq
quo ita loquendi uſus fuit ut Achelous commune omn
aqu

aquæ nomen haberetur; tamen his quoque & id Euripidis nobiliſſimi tragœdiarum ſcriptoris addetur auctoritas: quam idem Didymus grammaticus in his libris quos τραγῳδουμένης λέξεως ſcripſit, poſuit his verbis: Ἀχελῶον πᾶν ὕδωρ Εὐριπίδης φησὶν ἐν Ὑψιπύλῃ. λέγων γὰρ περὶ ὕδατος ὄντος σφόδρα πόρρω τοῦ Ἀκαρνανίας, (ἐν ᾗ ἐστὶ ποταμὸς Ἀχελῷος) φησὶ

Δείξω μὲν ἀργυνοῖσιν Ἀχελώου ῥόον.

Sunt in libro ſeptimo illi verſus, quibus Hernici populi & eorum nobiliſſima, ut tunc erat civitas, Anagnia enumerantur, *Quos dives Anagnia paſcit,*

Quos Amaſene pater: non illis omnibus arma,
Nec clypei curruſve ſonant. pars maxima glandis
Liventis plumbi ſpargit; pars ſpicula geſtat
Bina manu; fulvoſque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti; veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis; crudus tegit altera pero.

Hunc morem in Italia fuiſſe ut uno pede calceato, altero nudo iretur ad bellum, nuſquam adhuc quod ſciam reperi. ſed eam Græcorum nonnullis conſuetudinem fuiſſe locupleti auctore jam palam faciam. in qua quidem re mirari eſt poëtæ hujus occultiſſimam diligentiam. qui cum legiſſet Hernicos, quorum eſt Anagnia, à Pelaſgis oriundos appellatoſque ita à Pelaſgo quodam duce ſuo qui Hernicus nominabatur, morem quem de Ætolia legerat Hernicis aſſignavit, qui ſunt vetus colonia Pelaſgorum. Et Hernicum quidem hominem Pelaſgum ducem Hernicis fuiſſe Julius Higinus in libro ſecundo urbium non paucis verbis probat. morem vero Ætolis fuiſſe uno tantummodo pede calceato in bellum ire oſtendit clariſſimus ſcriptor Euripides tragicus: in cujus tragœdia, quæ Meleager inſcribitur, nuncius inducitur deſcribens quo quiſque habitu fuerit ex ducibus qui ad aprum capiendum convenerant. in eo hi verſus ſunt;

Τελαμὼν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Τελαμὼν δὲ χρυσοῦν αἰετὸν πέλτης ἔπι
Πρόβλημα θηρὸς, βότρυσι δ' ἔστεψεν κάρα,
Σαλαμῖνα κοσμῶν πατρίδα τὴν εὐδαίμονα.
Κύπριδος δὲ μίσημ' ἀρκὰς ἀταλάντη κύνας,
Καὶ τόξ' ἔχουσα, πελέκεως δὲ δίστομον
Γένυ, πέπλ' ἀλλακάταιος. οἱ δὲ Θεστίου
Παῖδες τὸ λαιὸν ἴχνος ἀνάρβυλοι ποδὸς,
Τὸν δ' ἐν πεδίλοις, ὡς ἐλαφρίζον γόνυ
Ἔχοιεν, ὃς δὴ πᾶσιν αἰτωλοῖς νόμος.

animadvertis diligentiſſime verba Euripidis à Marone ſervata? ait enim ille:

τὸ λαιὸν ἴχνος ἀνάρβυλοι ποδὸς:

& eundem pedem nudum Vergilius quoque dixit;

veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis.

in qua quidem re, quo vobis ſtudium noſtrum magis comprobetur, non reticebimus rem pauciſſimis notam: reprehenſum Euripidem ab Ariſtotele, qui ignorantiam iſtud Euripidis fuiſſe contendit: Ætolos enim non lævum pedem habere nudum ſed dextrum. quod ne affirmem potius quam probem ipſa Ariſtotelis verba ponam ex libro quem de poëtis ſecundo ſubſcripſit. in quo de Euripide loquens ſic ait: Τοὺς δὲ Θεστίου κούρους τὸν μὲν ἀριστερὸν πόδα φησὶν Εὐριπίδης ἐλθεῖν ἔχοντας ἀνυπόδετον. λέγει γοῦν ὅτι

Τὸ λαιὸν ἴχνος ἦσαν ἀνάρβυλοι ποδὸς,
Τὸν δ' ἐν πεδίλοις ὡς ἐλαφρίζον γόνυ
Ἔχοιεν. ὡς δὴ πᾶν τοὐναντίον ἔθος
Τοῖς αἰτωλοῖς.

τὸν μὲν γὰρ ἀριστερὸν ὑποδέδενται, τὸν δὲ δεξιὸν ἀνυποδετοῦσιν. δεῖ γὰρ οἶμαι τὸν ἡγούμενον ἔχειν ἐλαφρὸν, ἀλλ' οὐ τὸν ἐμμένοντα. Cum hæc ita ſint: videtis tamen Vergilium

Euri-

Euripide auctore quam Ariſtotele uti maluiſſe. nam ut hæc ignoraverit vir tam anxiè doctus minimè crediderim. jure autem prætulit Euripiden. eſt enim ingens ei cum Græcarum tragœdiarum ſcriptoribus familiaritas : quod vel ex præcedentibus licet vel ex his quæ mox dicentur opinari.

CAP. XIX.

De aliis locis quos Vergilius à Græcis ſumpſit, quarto & nono Æneïdos.

IN libro quarto in deſcribenda Eliſæ morte ait quod ei crinis abſciſſus eſſet, his verſibus :

Nondum illi flavum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, Stygioque caput damnaverat orco.

deinde Iris à Junone miſſa abſcidit ei crinem & ad orcum fert. Hanc Vergilius non de nihilo fabulam fingit, [1] ſicut vir alias doctiſſimus, Cornutus exiſtimat, qui adnotationem ejuſmodi appoſuit his verſibus : *Unde hæc hiſtoria, ut crinis auferendus ſit morientibus, ignoratur. ſed aſſuevit poëtico more aliqua fingere, ut de aureo ramo.* hæc Cornutus. Sed me pudet quod tantus vir Græcarum etiam doctiſſimus litterarum ignoravit Euripidis nobiliſſimam fabulam Alceſtim. in hac enim fabula in ſcenam [2] Orcus inducitur gladium geſtans, quo crinem abſcindat Alceſtidis, & ſic loquitur;

Ἡ δ᾽ οὖν γυνὴ κάτεισιν εἰς ᾅδου δόμους.
Στείχω δ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν, ὡς κατάρξομαι ξίφει.
Ἱερὸς γὰρ οὗτος τῶν κατὰ χθονὸς θεῶν,
Ὅτου τόδ᾽ ἔγχος κρατὸς ἁγνίσει τρίχα.

Proditum eſt, ut opinor, quem ſecutus Vergilius fabulam abſcinden-

SIcut, vir alias doctiſſimus, Cornutus exiſtimat] V. c. auctior: *Sicut Aurelius*. Lego, *S. Annæus*. Nam id Cornuto prænomen. *Meurſ.*

2. *Orcus inducitur*] An rectior lectio quæ ad oram editionum veterum, *Charon*? Evariat valde Servius : *Traxit hoc*, inquit, *de Alceſte Euripidis, qui inducit Mercurium comam ſecantem quia fato peribat mariti. Mercurium* dicit, quem hic *Orcum* Macrobius. Gloſſ. χάρων, *Orcus*. Pontan.

3. *Pubin-*

abſcindendi crinis induxerit, ἁγνίσαι autem Græce dicunt dis conſecrare; unde poëta veſter ait ex Iridis perſona :

hunc ego Diti
Sacrum juſſa fero, teque iſto corpore ſolvo.

Nunc quia pleraque omnia, quæ ſupra dixi, inſtructa auctoritate tragicorum probavi; id quoque, quod à Sophocle tractum eſt, annotabo. in libro enim quarto Vergilius Eliſſam facit, poſtquam ab Ænea relinquitur, velut ad ſacricolarum ſagarumque carmina & devotiones fugientem; & inter cetera ait ſedandi amoris gratia herbas quæſitas, quæ æneis falcibus ſecarentur. Hæc res nonne quæſtione digna eſt unde Vergilio æneæ falces in mentem venerint? ponam itaque Vergilianos verſus, mox & inde Sophoclis quos Maro æmulatus eſt.

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur aënis
3 *Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni.*

Sopho-

3. *Pubentes herbæ*] Arnobius : *Cur quotidie gemmulas & pubeſcentes herbas adurit atque interficit nocentiſsimum frigus?* Deinde quod ait Macrobius, *in qua Medeam deſcribit maleficas herbas ſecantem*; animadvertendum ejuſmodi herbas veteribus ſeu poëtis, *pallentes* nuncupatas. Maro, Naſo, Arnobius & alii ita poſuerunt. Tibullus hac parte ſollicitatur, illo verſu :

Num te carminibus, num te pallentibus (herbis
Devovit tacito tempore noctis anus?

Pollentibus enim urgeri comperi; ſed minus, ut exiſtimo, cogitate. Ovidius aſpexit, & imitatus eſt:

Nupta quid expectas? non tu pallentibus herbis, (eris.
Non prece nec magico carmine mater

Et ideo forſan, *pallentes herbæ*, quod pallorem imo letum denique concilient : Propertius :

At vos deductæ quibus eſt fallacia lunæ,
Et labor in magicis ſacra piare focis;
En agedum Dominæ mentem convertite noſtræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.

Vel quod inferis & defunctis dicatæ quomodo χοὰς, id eſt, *vinum inferium* interpretatur illuſtris Scaliger. Iterum Propertius : *Senſi ego cum inſidiis pallida vina bibi.* Naſo omne frugum genus à vera ſua & ingenita indole ſive ad corruptionem ſive alio derivatum, *pallere* dixiſſe videtur, in Faſtis :

Interea creſcat ſcabræ rubiginis expers,
Nec vitio cœli palleat ulla ſeges.

Sive denique *pallere* ejuſmodi herbæ intelligentur quaſi lectæ funeſtis & Stygiis locis. Quod blanditur, & firmabitur quodammodo hoc Naſonis :

Omnia tentabo latis medicamina terris
Et freta, tartareos excutiamque ſinus.

Unde & *umbræ* & *undæ* quoque apud poëtas *pallentes*. Tibullus, *Parcite, pallentes undas quicunque tenetis.* Et Claudianus in Rufinum :

- - - - - ſimulacra coloni
Pallida, defunctaſque videt migrare figuras. Idem.

4. *Mecu*

Sophoclis autem tragœdia id, de quo quærimus, etiam titulo præfert. inſcribitur enim ῥιζοτόμοι : in qua Medeam deſcribit maleficas herbas ſecantem, ſed averſam, ne vi noxii odoris ipſa interficeretur; & ſuccum quidem herbarum in cados æneos refundentem, ipſas autem herbas æneis falcibus exſecantem. Sophoclis verſus hi ſunt:

Η δ' ἐξοπίσσω χερὸς ὄμμα τρέπουσα
Ὀπὸν ἀργινεφῆ στάζοντα τομῆς
Χαλκέοισι κάδοις δέχεται.

& paulo poſt:

Αἳ δὲ καλύπτραι κίσται ῥιζῶν κρύπτουσι τομὰς,
Ἃς ἥδε βοῶσα ἀλαλαζομένη γυμνὴ
Χαλκέοισιν ἦμα δρεπάνοις τομάς.

hæc Sophocles. quo auctore ſine dubio Vergilius protulit æneas falces. Omnino autem ad rem divinam pleraque ęnea adhiberi ſolita multa indicio ſunt; & in his maximè ſacris, quibus delinire aliquos aut devovere aut denique exigere morbos volebant. taceo illud Plautinum cum ait:

4 *Mecum habet patagus, æs, morbus,*

& quod alibi Vergilius:

Curetum ſonitus crepitantiaque æra.

5 Sed Carminii curioſiſſimi & docti verba ponam, qui in libro

4. *Mecum habet patagus, æs, morbus.*] Locus eſt ex Plauti aliqua comœdia cujus adhuc in quæſtione nomen. Referam autem ad Corybantas ſeu Cybeles ſacerdotes. *Patagus* itaque capitum iſtam conquaſſationem denotabit, de qua apud Strabonem lib. 10. *Æs* inconditum æris ſonitum. Unde poëta: *Nec te progenitum Cybeleïus ære ſonoro Luſtravit Corybas. Morbus* ipſe κορυβαντιασμὸς erit. Obnoxii enim huic malo perpetuis mactabantur inſomniis vigiliiſque, & ſolent ut ait Catullus, imaginoſum. Plato Critone: ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν. Claudianus etiam alluſiſſe videatur, libro in Rufinum: *Impatienſque ſui Morbus.* Feſti autem truncata verba, *Patagus, morbus*, omnino huc facere autumo; non, ut divinavit eximius alias Turnebus, vitis morbum intelligi. Eum tamen qui volet videto lib. 16. cap. 22. Adverſariorum. *Patagus* forte malum iſtud eſt quod vocant hodieque Itali *Petie.* Idem.

5. *Sed Carminii curioſiſſimi*] Forte *Granii.* Nobiliſſimus auctor Granius Licinianus Flaccus. *Meurſ.*

5. Ονομα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

bro de Italia ſecundo ſic ait: *Prius itaque & Tuſcos æneo vomere uti, cum conderentur urbes, ſolitos in Tageticis eorum ſacris invenio; & in Sabinis ex ære cultros, quibus ſacerdotes tonderentur.* Poſt hæc Carminii verba, longum fiat, ſi velim percenſere, quam multis in locis Græcorum vetuſtiſſimi æris ſonos tamquam rem validiſſimam adhibere ſoliti ſunt. ſed præſenti operi docuiſſe nos ſufficiat falces æneas Maronis exemplo Græci auctoris inductas. In libro nono Vergiliu poſuit hos verſus:

Stabat in egregiis Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydem & ferrugine clarus Ibera,
Inſignis facie; genitor quem miſerat Arcens
Eductum matris luco Symetia circum
Flumina, pinguis ubi & placabilis ara Palici.

quis hic Palicus deus vel potius qui dii Palici (nam duo ſun apud nullum penitus auctorem Latinum quod ſciam reper ſed de Græcorum penitiſſimis litteris hanc hiſtoriam eru Maro. nam primum ut Symetus fluvius, cujus in his verſi bus meminit, in Sicilia eſt; ita & dii Palici in Sicilia colun tur; quos primum omnium Æſchylus tragicus vir utiq Siculus in litteras dedit. interpretationem quoque nomin eorum, quam Græci ἐτυμολογίαν vocant, expreſſit vert bus ſuis. ſed, priuſquam verſus Æſchyli ponam, paucis e planandа eſt hiſtoria Palicorum. In Sicilia Symetus fluvi eſt. juxta hunc Nympha Thalia compreſſu Jovis gravid metu Junonis optavit ut ſibi terra dehiſceret. factum e ſed ubi venit tempus maturitatis infantum, quos alvo i geſtaverat, recluſa terra eſt, & duo infantes de alvo Thal progreſſi emerſerunt; appellatique ſunt Palici ἀπὸ τ͂ πα λιν ἱκέσθαι; quoniam prius in terram merſi, denuo inde r verſi ſunt. nec longe inde lacus breves ſunt, ſed imme ſum profundi, aquarum ſcaturigine ſemper ebullientes, qu incolæ crateras vocant, & nomine dellos appellant; fratre que eos Palicorum æſtimant: & habentur in cultu maxim

ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

præcipueque circa exigendum juxta eos jusjurandum præſens & efficax numen oſtenditur. nam, cum furti negati vel ejuſcemodi rei fides quæritur, & jusjurandum à ſuſpecto petitur, uterque ab omni contagione mundi ad crateras accedunt, accepto prius fidejuſſore à perſona quæ juratura eſt, de ſolvendo eo quod peteretur, ſi addixiſſet eventus. illic invocato loci numine teſtatum faciebat eſſe jurator, de quo juraret. quod ſi fideliter faceret; diſcedebat illæſus: ſi vero ſubeſſet jurijurando mala conſcientia; mox in lacu amittebat vitam falſus jurator. Hæc res ita religionem fratrum commendabat, ut crateræ quidem implacabiles, Palici autem placabiles vocarentur. Nec ſine divinatione eſt Palicorum templum. nam, cum Siciliam ſterilis annus areſeciſſet, divino Palicorum reſponſo admoniti Siculi heroi cuidam certum ſacrificium celebraverunt: & revertit ubertas. qua gratia Siculi omne genus frugum congeſſerunt in aram Palicorum. ex qua ubertate ara ipſa pinguis vocata eſt. Hæc eſt omnis hiſtoria, quæ de Palicis eorumque fratribus in Græcis tantummodo litteris invenitur, quas Maro non minus quam Latinas hauſit. Sed hæc quæ diximus auctoritatibus approbanda ſunt. Æſchyli tragœdia eſt, quæ inſcribitur Ætna. in hac cum de Palicis loqueretur ſic ait:

Τί δῆθεν αὐτοῖς [5] ὄνομα τίθενται βροτοί;
Σεμνοὺς παλίκους Ζεὺς ἐφίεται καλεῖν,
Η καὶ παλίκων εὐλόγως μένει φάτις,
Πάλιν γὰρ ἵκουσ' ἐκ σκότους τόδ' ἐς φάος.

hæc Æſchylus. Callias autem in ſeptima hiſtoria de rebus Siculis ita ſcribit: Ἡ δὲ ἐρύκη τῆς μὲν Γελώας ὅσον ἐννενήκοντα στάδια διέστηκεν. ἐπιεικῶς τε χερρός ἐστιν τό τ' ὄρος καὶ τὸ παλαιὸν σικελῶν γεγενημένη πόλις, ὑφ' ᾗ καὶ τοὺς δέλ-

5. Ονομα τίθενται] MS. Thuanæus, quemadmodum ex ſcedis paternis diſco, habet θήσονται, quod verius puto, ut cui magis conveniat, quod reſpondetur ſequenti verſu. *Gronov.*

διέλλους καλουμένους εἶναι συμβέβηκεν. οὗτοι γὰρ κρατῆρε
δύο εἰσὶν, οὓς ἀδελφοὺς τῶν παλικῶν οἱ σικελιῶται νομί
ζουσιν. τὰς δὲ ἀναφορὰς τῶν πομφολύγων παραπλησία
βράζουσαις ἔχουσιν. hactenus Callias. Polemon vero, i
libro qui inſcribitur περὶ τῶν ἐν σικελίᾳ θαυμαζομένα
ποταμῶν, ſic ait: οἱ δὲ παλικοὶ προσαγορευόμενοι παρ
τοῖς ἐγχωρίοις, αὐτόχθονες θεοὶ νομίζονται. ὑπάρχουσ
δὲ τούτων ἀδελφοὶ κρατῆρες χαμαίζηλοι. προσιέναι δ
ἁγνεύοντας χρὴ πρὸς αὐτοὺς ἀπό τε παντὸς ἄγους κα
συνουσίας, [6] ἔν τε καινῶν ἐνδυμάτων. φέρεται δὲ ἀπ
αὐτῶν ὀσμὴ βαρεῖα θείου καὶ τοῖς πλησίον ἱσταμένοις καρ
βάρησιν ἐμποιοῦσα δεινήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ θολερὸν αὐτῶ
καὶ τὴν χρόαν ὁμοιότατον χαμαὶ ῥύπῳ λευκῷ. φέρετ
δὲ κολπούμενόν τε καὶ παφλάζον, οἷαί εἰσιν αἱ δῖναι
ζεόντων ἀναβολάδην ὑδάτων. φασὶν δ' εἶναι καὶ τὸ βα
θος ἀπέραντον τῶν κρατήρων τούτων, ὥστε καὶ βοῦς εἰσπεσό
τας ἠφανίσθαι καὶ ζεῦγος ὀρικὸν ἐλαυνόμενον, ἔτι δὲ φο
βάδας ἐναλλομένας. ὅρκος δέ ἐστιν τοῖς σικελιώτα
μέγιστος καθηραμένων τῶν προκληθέντων. οἱ δὲ ὁρκωτ
γραμμάτιον ἔχοντες ἀγορεύουσιν τοῖς ὁρκουμένοις περὶ ὧ
ἀπαιτοῦσι τὸν ὅρκον. ὁ δὲ ὁρκούμενος θαλλὸν κραδαίνω
ἐστεμμένος, ἄζωστος καὶ μονοχίτων, ἐφαπτόμενος
κρατῆρος ἐξ ὑποβολῆς διέξεισι τὸν ὅρκον. καὶ ἂν μὲν ἐμ
πεδώσῃ τοὺς ῥηθέντας ὅρκους, ἀζήμιος ἄπεισιν οἴκαδε· π
ραβάτης δὲ γενόμενος τῶν θεῶν ἐμποδὼν τελευτᾷ. τούτ
δὲ γινομένων ἐγγυητὰς ὑπισχνοῦνται καταστήσειν τοῖς ἱερεῦ
σιν, ἐάν τι νεαρὸν γένηται κάθαρσιν ὀφλισκάνουσιν τ
περιγινομένους. περὶ δὲ τὸν τόπον τοῦτον ᾤκησαν παλικο

6. Ἐν τε καινῶν ἐνδυμάτων] ἔτι τε καὶ λινῶν ἐδεσμάτων. Sic Thuana
quod plane ſequor. *Idem.*

οἱ πόλιν ἐπώνυμον τούτων τῶν δαιμόνων παλικηνήν. ıæc Polemon. Sed & Xenagoras in tertia hiſtoria ſua de oci divinatione ita ſcribit: Καὶ οἱ σικελοὶ τῆς γῆς ἀφορούσης ἔθυσαν τινὶ ἥρωϊ προστάξαντος αὐτοῖς τοῦ ἐκ παλίκων χρηστηρίου, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς εὐφορίας πολλοῖς δώροις τὸν βωμὸν τῶν παλίκων ἐνέπλησαν. Abſoluta eſt æſtino & auctoribus idoneis aſſerta explanatio Vergiliani loci; quem litteratores noſtri nec obſcurum putant, contenti vel ipſi ſcire vel inſinuare diſcipulis Palicum dei eſſe cuiſdam nomen. quid ſit autem deus iſte vel unde ſit dictus am neſciunt quam ſcire nolunt; quia nec ubi quærant ſupicantur quaſi Græcæ lectionis expertes.

CAP. XX.

De Gargaris & Myſia, ex primo Georgicon.

NEc illos verſus relinquemus intactos, qui ſunt in primo Georgicon:

Humida ſolſtitia atque hiemes orate ſerenas,
Agricolæ: hiberno lætiſſima pulvere farra,
Lætus ager; nullo tantum ſe Myſia cultu
Jactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.

enſus hic cum videatur obſcurior pauloque perplexius uam poëtæ hujus mos eſt pronuntiatus, tamen habet in ſe nimadvertendam quæſtionem ex Græca antiquitate veientem; quæ ſint iſta Gargara quæ Vergilius eſſe voluit ertilitatis exemplar. Gargara hæc igitur ſunt in Myſia, uæ eſt Helleſponti provincia. ſed ſignificatio nominis & oci duplex eſt. nam & cacumen montis Idæ & oppidum ub eodem monte hoc nomine vocantur. Homerus ſignificationem cacuminis ita ponit:

Ἴδην δ' ἵκανεν πολυπίδακα, μητέρα θηρῶν
Γάργαρον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

hic Gargarum pro excelſiſſimo montis loco accipi conve-
nire & ipſe ſenſus indicium facit. nam de Jove loquitu[r]
ſed & alibi eodem Homero teſte manifeſtius exprimitur:

Ὡς ὁ μὲν ἀτρέμας εὗδε πατὴρ ἀνὰ γαργάρῳ ἄκρῳ.

& Epicharmus vetuſtiſſimus poëta in fabula, quæ inſcrib[i-]
tur, *Troës*, ita poſuit:

Ζεὺς ἄναξ ναίων γάργαρ' ἀγαάννιφα.

ex his liquido claret Gargara cacumen Idæ montis appel-
tari. pro oppido autem Gargara qui dixerint enumerab[o.]
Ephorus notiſſimus hiſtoriarum ſcriptor in libro quinto
ait:

Μετὰ δὲ τὴν Ἄσσον ἐστὶν γάργαρα πλησίον πόλ[ις]

nec Ephorus ſolus, ſed etiam Phileas vetus ſcriptor in
libro qui inſcribitur Aſia, ita meminit; Μετὰ Ἄσσον πό[λις]
ἔστιν ὄνομα γάργαρα. ταύτης ἔχεται Ἀντανδρος.

Arati etiam liber fertur elegion: in quo de Diotimo q[uo-]
dam poëta ſic ait;

Αἰάζω Διότιμον, ὃς ἐν πέτρῃσι κάθηται,
Γαργαρέων παισὶν βῆτα καὶ ἄλφα λέγων.

ex his verſibus etiam civium nomen innotuit, quia Gar[ga-]
res vocantur. Cum igitur conſtet Gargara nunc pro m[on-]
tis cacumine, nunc pro oppido ſub eodem monte poſito [ac-]
cipienda: Vergilius non de ſummo monte ſed de opp[ido]
loquitur. cur tamen Gargara poſuerit ut locum frugum [fe-]
racem requiramus. & omnem quidem illam Myſiam [ni-]
mis ſegetibus habitam ſatis conſtat, ſcilicet ob humo[rem]
ſoli. unde & Vergilius in ſupradictis verſibus cum dixi[t]

Humida ſolſtitia,

intulit:

Nullo tantum ſe Myſia cultu – – *Jactat*

atque diceret: Omnis regio quæ opportunos habueri[t hu-]
mores æquiparabit fecunditates arvorum Myſiæ. ſed [Ho-]
merus cum ait;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ἴδην δ᾽ ἵκανεν πολυπίδακα,

[h]umidum deſignat ſubjacentem monti agrum. nam πολυ-πίδακα ſignificat fontibus abundantem. unde hæc Garga-[ra] tanta frugum copia erant, ut, qui magnum cujuſque rei [nu]merum vellet exprimere, pro multitudine immenſa Gar-[ga]ra nominaret. teſtis Alcæus: qui in Cælo tragœdia ſic [ai]t;

Ἐτύγχανον μὲν ἀγρόθεν πλείστους φέρων
Εἰς τὴν ἑορτὴν ὅσον οἷον εἴκοσι.
Ὁρῶ δ᾽ ἄνωθεν γάργαρ᾽ ἀνθρώπων κύκλῳ.

[G]argara, ut videtis, manifeſte poſuit pro multitudine. nec [ali]ter Ariſtomenes ἐν μύθοις,

Ἐ[ν]δον γὰρ ἡμῖν ἐστὶν ἀνδρῶν γάργαρα.

[A]riſtophanes autem comicus compoſito nomine ex arena [&] Gargaris innumerabilem, ut ejus lepos eſt, numerum co-[na]tur exprimere. in fabula enim Acharnenſium ait,

Ἀδ᾽ ὠδυνήθ᾽ ην, ψαμμοκοσιογάργαρα.

[Ψ]αμμοκόσια autem ſeorſum pro multis Varro ſæpe in [M]enippeis ſuis poſuit. ſed Ariſtophanes adjecit *Gargara*, [a]d ſignificationem numeroſitatis innumeræ eſt ergo ſe-[cu]ndum hæc ſenſus horum verſuum talis. Cum ea ſit anni [te]mperies ut hiems ſerena ſit, ſolſtitium vero imbricum: [fr]uctus optime proveniunt. hæc autem adeo agris neceſſa-[ri]a ſunt, ut ſine his nec illi natura fecundiſſimi Myſiæ agri [re]ſponſuri ſint opinioni fertilitatis, quæ de his habetur. ad-[di]t Myſiæ nominatim Gargara: quod ea urbs poſita in imis [ra]dicibus Idæ montis defluentibus inde humoribus irrige-[tu]r; poſſitque videri ſolſtitiales imbres non magnopere de-[ſid]erare. Hoc in loco ad fidem ſenſui faciendam quod uli-[gi]noſa ſint non ſola Gargara pro vicinia montis ſed & uni-[v]erſæ Myſiæ arva, adhiberi poteſt teſtis Æſchylus:

Ἰὼ καΐκε μύσιαί τ᾽ ἐπιρροαί.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Quid de Græcis in hoc loco traxerit diximus. addem
præterea hoc jucunditatis gratia, & ut liqueat Vergiliu
veſtrum undique veterum ſibi ornamenta traxiſſe, unde h
dixerit;

Hiberno lætiſſima pulvere farra.

in libro enim vetuſtiſſimorum carminum, qui ante om
quæ à Latinis ſcripta ſunt compoſitus ferebatur, inven
hoc ruſticum vetus canticum: *Hiberno pulvere, verno li*
grandia farra Camille metes.

CAP. XXI.

De poculorum generibus.

NOmina poculorum Vergilius plerumque Græca
nit, ut carcheſia, ut cymbia, ut cantharos, ut ſcyph
de carcheſiis ita:

Cape Mæonii carcheſia Bacchi:

Oceano libemus ait:

& alibi:

Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho.

de cymbiis:

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

de cantharo:

Et gravis attrita pendebat cantharus anſa.

de ſcyphis:

Et ſacer implevit dextram ſcyphus.

Ea autem cujus figuræ ſint quisve eorum fecerit me
nem nemo quærit, contenti ſcire cujuſcemodi eſſe po
& ſcyphos quidem cantharosque conſueta vulgi no
ferendum ſi tranſeant; ſed de carcheſiis cymbiisque
apud Latinos haud ſcio an unquam reperias, apud Gr
autem ſunt rariſſima, non video cur non cogantur inqu
quid ſibi nova & peregrina nomina velint. eſt auten
cheſium poculum Græcis tantummodo notum. me

ejus Pherecydes in libris hiſtoriarum; aitque Jovem Alcmenæ precium concubitus carcheſium aureum dono dediſſe. ſed Plautus inſuetum nomen reliquit; aitque in fabula Amphitryone pateram datam : cum longe utriuſque poculi figura diverſa ſit. patera enim, ut & ipſum nomen indicio eſt, planum ac patens eſt. [1] carcheſium vero procerum & circa mediam partem compreſſum, [2] anſatum mediocriter, anſis à ſummo ad infimum pertinentibus. Aſclepiades autem vir inter Græcos apprime doctus ac diligens, carcheſia à navali re exiſtimat dicta. ait enim navalis veli partem inferiorem πτέρναν vocari; at circa mediam ferme partem τράχηλον dici; ſummam vero partem carcheſium nominari, & inde diffundi in utrumque veli latus ea quæ cornua vocantur. Nec ſolus Aſclepiades meminit hujus poculi; ſed & alii illuſtres poëtæ : ut Sappho quæ ait;

Κοινῇ δ' ἄρα πάντες καρχήσι' εἶχον, καὶ ἔλειβον.
Ἀρήσαντο δὲ πάμπαν ἐσθλὰ τῷ γαμβρῷ.

Κρατῖνος ἐν Διονυσαλεξάνδρῳ.

3 Στολὴν δὲ δή τινα εἶχεν ἢ δ' ὁμόχροον,

Θύρσον,

CArcheſium vero procerum, & circa mediam partem compreſſum, anſatum mediocriter*] Caſaubonus ad Athenæum lib. II. cap. 7. legit tranſpoſitione tali: *compreſſum mediocriter, anſatum*. Pontan.

2. *Anſatum mediocriter, anſis à ſummo ad imum pertingentibus*] Carcheſium nobis adumbrat Macrobius : At quomodo pote anſatum id eſſe mediocriter, ubi anſæ, ut ipſe ait, à ſummo ad infimum demerſerint? Ego quantum ex his & Calixeni quoque Rhodii verbis quæ ex Athenæo, ut puto, Macrobius hic tranſtulit, conjecto: fuit hoc poculum, ut Græca verba ſunt, ἱκανῶς ἐπιμήκες, & ideo compreſſum quidem circa meditullium ſed protuberans leviter. Quod Macrobius, uti opinio mea eſt, ſignate Latinitati reddiderat ſcripſeratque: *ancatum mediocriter*, niſi aliter fuiſſet viſum exſcriptoribus. *Ancatum* autem ab *ancus* formatum eſt. Feſtus: *Ancus appellatur qui aduncum habet brachium, ut exporrigi non poſſit*. Gloſſæ: *ancus*, λοξός. *Idem.*

3. Στολὴν δὲ δή τινα] Cratino hunc verſum reſtitui ex eodem codice ſuppeditantibus iiſdem ſcedis, & epiſtola amiciſſimi mei Theodori Ryquii, cui Muſarum honoris gratia cum maxime peregrinanti ex animo opto, ut quicquid incipiet, feliciter & ultra ipſius votum procedat. In MS. erat ΤΟΥΔΟΜΟΙΦΡΑCΟΝ, pro quo id, quod edidi, ad marginem ſcripſerat pater, nec video melius. In Sapphûs carmine idem codex ΚΗΝΟΙ pro κοινῇ. forte eſt

Θύρσον, κερκωτὸν, ποικίλον καρχήσιον.

Sophocles in fabula, quæ inſcribitur, Tyro:

Περσῆναι μέσην τράπεζαν ἀμφίσιλά τε καὶ καρχήσια.

Hæc de carcheſiis ignoratis Latinitati & à ſola Græcia ce-lebratis. ſed nec *cymbia* in noſtro ſermone reperies. eſt enim à Græcorum paucis relatum. Philemon notiſſimus comicus in Faſmate ait:

Ἐπεὶ δ᾽ ἡ ῥόδη κυμβίον ἀκράτου
Κατασέσεικεν ὑμῖν ἄνω.

Anaxandrides etiam comicus in fabula Ἀγροίκοις;

Μεγάλ᾽ ἴσως κυμβία προπινόμενα
Καὶ μετ᾽ ἀκράτου ἐκάκωσεν ὑμᾶς.

Meminit ejus & Demoſthenes in oratione quæ eſt in Mi-diam: Ἐπ᾽ ἀστράβης δ᾽ ὀχούμενος ἐξ [4] Ἀργούρας τῆς Εὐ-βοίας, χλανίδας δὲ καὶ κυμβία ἔχων, ὧν ἐπελάμβανον τ οἱ πεντηκοστολόγοι. Cymbia autem hæc, ut ipſius nomini figura indicat, diminutive à cymba dicta: quod & apu Græcos & apud nos ab illis trahentes navigii genus eſt. a ſane animadverti ego apud Græcos multa poculorum gene ra à re navali cognominata; ut carcheſia ſupra docui, ut hæ *cymbia* pocula procera ac navibus ſimilia. Meminit. huju poculi Eratoſthenes vir longe doctiſſimus in epiſtola a Hagetorem Lacedæmonium his verbis: Κρατῆρα γὰρ ἔστη-σαν τοῖς θεοῖς, οὐκ ἀργύρεον, οὐδὲ λιθοκόλλητον, ἀλλὰ Κωλιάδος. τοῦτον δ᾽ ὁσάκις ἐπιπληρώσαιεν, ἀποσπέ-σαντες τοῖς θεοῖς ἐκ τῆς φιάλης, ᾠνοχόουν ἐφεξῆς βάπτο-ντες τῷ κυμβίῳ. fuerunt qui *cymbium* à *ciſſybio* per ſynco-pam dictum exiſtimarent. Ciſſybii autem, ut de Homer

tacea

κεῖνοι; & ἔσχον. Etiam verſus Cratini in ultima editione male diſtinctus erat. *Gronov.*

4. Ἀργούρας τῆς Εὐβοίας] Male Stœriana Ἀργούρας Εὐβοίας. Inept cum Stephano Pontanus. Ἀργούρας ἐξ Εὐβοίας. Recte ſolus Camerari *Gronov.*

H

aceam qui hoc poculum Cyclopi ab Ulyſſe datum memo-
at, multi faciunt mentionem: voluntque nonnulli proprie
iſſybium ligneum eſſe poculum ex edera, id eſt, κισσοῦ. & Ni-
ander quidem Colophonius in primo Ætolicon ſic ait:
ἐν τῇ ἱεροποιΐῃ τοῦ Διδυμαίου Διὸς κισσοῦ σπονδοποιέοντα πε-
τάλοισιν. ὅθεν τὰ ἀρχαῖα ἐκπώματα κισσύβια φωνέεται.
ſed & Callimachus meminit hujus poculi.

Καὶ γὰρ ὁ Θρηϊκίην μὲν ἀπηνατο χανδὸν ἄμυστιν
Ζωροποτεῖν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ.

Qui autem ciſſybium ex edera factum poculum οἱονεὶ κισσι-
νὸν dici arbitrantur, Euripidis auctoritate niti videntur:
qui in Andromeda ſic ait;

Πᾶς δὲ ποιμένων ἔρρει λεώς.
Ο μὲν γάλακτος κίσσινον φέρων σκύφον,
Πόνων ἀναψυκτῆρ', ὁ δ' ἀμπέλου γάνος.

hæc de cymbio. Sequitur ut, quando cantharum & poculi
& navigii genus eſſe ſupra diximus, probetur exemplis. &
pro poculo quidem nota res eſt vel ex ipſo Vergilio, qui
aptiſſime proprium Liberi patris poculum aſſignat Sileno.
ſed id, ut ſupra polliciti ſumus, etiam pro navigio poni ſoli-
tum debemus oſtendere. Menander in Nauclero:

Ηκει λιπὼν Αἰγαῖον ἁλμυρὸν βάθος
Θεόφιλος ἡμῖν ὦ Στράτων, ὡς ἐς καλὸν
Τὸν υἱὸν εὐτυχοῦντα καὶ σεσωσμένον.
Πρῶτος δ' ἐγώ σοι τὸν δ' ἐχρύσουν κάνθαρον.
Ποῖον; τὸ πλοῖον, οὐδὲ μ' οἶσθα σ' ἄθλιε.

& ſacer implevit dextram ſcyphus.

ſcyphus Herculis poculum eſt, ita ut Liberi patris cantha-
rus: Herculem vero fictores veteres non ſine cauſa cum
poculo fecerunt, & nonnumquam caſabundum & ebrium:
non ſolum quod is heros bibax fuiſſe perhibetur; ſed etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quod antiqua hiſtoria eſt Herculem poculo tanquam navigio ventis immenſa maria tranſiſſe. Sed de utraque re pauca ex Græcis antiquitatibus dicam. & multibibum heroa iſtum fuiſſe, ut taceam quæ vulgo nota ſunt, illud non obſcurum argumentum eſt, quod Ephippus in Buſiride inducit Herculem ſic loquentem:

Οὐκ οἶσθα μ᾽ ὄντα, πρὸς θεῶν, Τιρύνθιον
Ἀργεῖον; οἱ μεθύοντες ἀεὶ τὰς μάχας
Πάσας μάχονται. τοιγαροῦν φεύγουσ᾽ ἀεί.

Eſt etiam hiſtoria non adeo notiſſima nationem quandam hominum fuiſſe prope Heracleam ab Hercule conſtitutam Cylicranorum compoſito nomine ἀπὸ τοῦ κύλικος. quod poculi genus nos una littera immutata calicem dicimus. poculo autem Herculem vectum ad Ερύθειαν Hiſpaniæ inſulam navigaſſe, & Panyaſis egregius ſcriptor Græcorum dicit, & Pherecydes auctor eſt: quorum verba ſubdere ſuperſedi, quia propiora ſunt fabulæ quam hiſtoriæ. Ego tamen arbitror non poculo Herculem maria tranſvectum ſed navigio cui ſcypho nomen fuit; ita ut ſupra cantharum & carcheſium & à cymbis derivata cymbia, omnia hæc aſſeruimus eſſe navigiorum vocabula.

CAP. XXII.

De aliis quibuſdam locis Vergilii.

NOmina quoque Vergilius nonnunquam ex antiquiſſimis Græcorum hiſtoriis mutuatur. ſcitis apud illum unam ex comitibus Dianæ Opin vocari. quod nomen vulgo fortaſſe temere impoſitum vel etiam fictum putatur ab ignorantibus, ingenioſum poëtam cognomen, quod à veteribus Græcis ſcriptoribus ipſi Dianæ fuerat impoſitum comiti ejus aſſignare voluiſſe. ſed Vergilius ſic ait:

Velocem interea ſuperis in ſedibus Opin

Unam

Unam ex virginibus ſociis ſacraque caterva
Compellabat, & has triſtis Latonia voces
Ore dabat.

& infra:

At Triviæ cuſtos jamdudum in montibus Opis.

Opin, inquit, comitem & ſociam Dianæ. Sed audite unde Vergilius hoc nomen acceperit; qui, ut dixi, quod epitheton ipſiusce legerat, ſociæ ejus impoſuit. Alexander Ætolus poëta egregius in libro, qui inſcribitur Muſæ, refert quanto ſtudio populus Epheſius dedicato templo Dianæ curaverit præmiis propoſitis ut qui tunc erant poëtæ ingenioſiſſimi in deam carmina diverſa componerent. in his verſibus Opis non comes Dianæ ſed Diana ipſa vocata eſt. loquitur autem, uti dixi, de populo Epheſio:

Ἀλλ᾽ ὅγε πειθόμενος πάγχυ Γραικοῖσι μελέδας
Τιμόθεον κιθάρης ἴδμονα καὶ μελέων,
Υἱὸν Θερσάνδροιο τὸν ἤνεσεν ἀνέρα σίγλων
Χρυσείων ἱερὴν δήποτε χιλιάδα.
Ὑμνῆσαι ταχέων Ὦπιν βλήτειραν ὀϊστῶν.
[1] Ἡ δ᾽ ἐπὶ Κεγχρειῶν τίμιον οἶκον ἔχει.

& mox:

Μηδὲ θεῆς προλίπῃ Λητωΐδος ἄκλεα ἔργα.

Apparuit, ni fallor, Opin Dianam dictam, & Vergilium de nimia doctrina hoc nomen in ejus comitem tranſtuliſſe.

Ex-

Ἡ δ᾽ ἐπὶ Κεγχρειῶν &c.] Hunc cum ſequente verſiculo primi producimus ex iiſdem chartis, nulla mutatione, niſi quod in MS. erat ὄικον pro οἶκον. In antecedentibus autem pro τὸν ἤνεσεν Salmaſius ad Solinum legebat ποτ᾽ ἤνεσεν. Sed adhæreo MS. & vulgatis. Pro πάντοτε idem voluit τῶν τότε. Verum eſt δή ποτε, quod ex MS. huc reponere ſuſtinui. Sic omnia illuſtria. Suſpicari tamen licet pro σιγλῶν ſcribendum σίκλων qui ſtateres ſunt. Quemadmodum Chærilus quoque ob ſingulos verſus ſimile nomiſma accepit. Imo forte media ſic corrigenda: τὸν ἤνεσεν ἀνέρα σίκλων χρυσείων ἱερῇ δή ποτε χιλιάδι. *Gronovius.*

2. *Inge-*

Exceſſere omnis adytis ariſque relictis
Di.

Hoc unde Vergilius dixerit nullus inquirit. ſed conſtat illum de Euripide traxiſſe; qui in fabula Troadibus inducit Apollinem, cum Troja capienda eſſet, iſta dicentem:

Εγὼ δὲ (νικῶμαι γὰρ Αργείας θεοῦ
Ηρας, Αθάνας θ', αἳ συνεξεῖλον Φρύγας)
Λείπω τὸ κλεινὸν Ιλιον, βωμούς τ' ἐμούς·
Ερημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακή,
Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.

qui verſus docent unde Vergilius uſurpaverit diſceſſiſſe deos à civitate jam capta. nec hoc ſine auctoritate Græcæ vetuſtatis eſt quod ait;

Ipſa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem.

Euripides enim inducit Minervam ventos contrarios Græcorum claſſi à Neptuno petentem, dicentemque debere illum facere quod Jupiter fecerit, à quo in Græcos fulmen acceperit. Apud Vergilium Pan niveo lanæ munere lunam illexiſſe perhibetur,

In nemora alta vocans,
Munere ſic niveo lanæ, ſi credere dignum eſt.

& reliqua. in hoc loco Valerius Probus vir perfectiſſimus notat neſcire ſe hanc hiſtoriam ſive fabulam quo referat auctore. quod tantum virum fugiſſe miror. nam Nicander hujus eſt auctor hiſtoriæ, poëta, quem Didymus grammaticorum omnium quique ſint quique fuerint inſtructiſſimus fabuloſum vocat. quod ſciens Vergilius adjecit,

ſi credere dignum eſt.

adeo ſe fabuloſo uſum fatetur auctore. in tertio libro curſim legitur; neque unde tranſlatum ſit quæritur:

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit, &c.

in talibus locis grammatici excuſantes imperitiam ſuam inventio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ventiones has 2 ingenio magis quam doctrinæ Maronis aſſignant; nec dicunt eum ab aliis mutuatum ne nominare cogantur auctores. ſed affirmo doctiſſimum vatem etiam in hoc Æſchylum eminentiſſimum tragœdiarum ſcriptorem ſecutum: qui in fabula, quæ Latina lingua Sacerdotes inſcribitur, ſic ait;

Στέλλειν ὅπως τάχιστα. ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθίει Λοξίᾳ θεσπίσματα.

& alibi,

Πατρὸς προφήτης ἐστὶ Λοξίας Διός.

3 Ecquid clarum factum eſt inde ſumpſiſſe Vergilium, quod Apollo ea vaticinetur, quæ ſibi Jupiter fatur? probatum ne vobis eſt Vergilium ut ab eo intelligi non poteſt qui ſonum Latinæ vocis ignorat, ita nec ab eo poſſe, qui Græcam non hauſerit extrema ſatietate doctrinam? nam ſi faſtidium facere non timerem, ingentia poteram volumina de his, quæ à penitiſſima Græcorum doctrina tranſtuliſſet, implere. ſed ad fidem rei propoſitæ relata ſufficient.

2. *Ingenio magis quam doctrinæ Maronis*] Utrumque deſideravit in eo Caligulæ livor. Exſtat apud Tranquillum: *Sed & Virgilii & Titi Livii ſcripta & imagines, paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum ut nullius ingenii, minimæque doctrinæ, alterum, ut verboſum in hiſtoria negligentemque carpebat*. Pontan.

3. *Ecquid clarum factum*] Sic MS. Leidenſis, Beroaldina, Stœriana, Veſalienſis, Camerarii &, ut reor, omnes ad Stephanū, qui pro libidine ſolitâ fecit *Et quid*, ſequutuſque eum Iſaacius in duabus recenſionibus, peſſime & ſine cauſa. Quare nos reponendam putavimus veterem lectionem, accedente præſertim monitu nobilis & politiſſimi viri Thomæ Stanleii in notis ad Æſchylum. *Gronov.*

AURE-

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris SATURNALIORUM

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

Quos vel ex dimidio ſui, vel ſolidos etiam verſus ab antiquis Latinis poëtis ſit mutuatus Vergilius.

HIc Prætextatus, Mirum,inquit,in modum digeſſit Euſtathius quæ de Græca antiquitate carmini ſuo Vergilius inſeruit. ſed meminimus viros inter omnes noſtra ætate longe doctiſſimos Furium Cæcinamque Albinos promiſiſſe ſe prodituros quid idem Maro de antiquis Romanis ſcriptoribus traxerit. quod nunc ut fiat tempus admonet. cumque omnibus idem placeret: tum Furius Albinus; Etſi vereor ne, dum oſtendere cupio quantum Vergilius noſter ex antiquiorum lectione profecerit, & quos ex omnibus flores vel quæ in carminis ſui decorem [1] ex diverſis ornamenta libaverit, occaſionem reprehendendi vel imperitis vel malignis miniſtrem expro- branti-

EX *diverſis ornamenta libaverit*] Optimus ille Anglicanus non, *libaverit*, ſed, *levaverit*, & animo meo germaniſſime. Vult enim dicere Macrobius, ſubtraxiſſe plena manu. Dixerat libro ante; *Virgilium noſtrum undique veterum ſibi ornamenta traxiſſe.* Nunc facile, uti puto, innoteſcet apud Arbitrum dictio ſub finem: *Unde plani autem, unde levatores viverent niſi.* Ubi vir doctus in nuperis ad eum ſcriptorem Notis ſeu collectaneis admonuit ſibi nuſquam lectum vocabulum, *levatores*, quod ego non abſone ex ſuperiori mente fures interpreter, ſive, ut ipſe Petronius alibi dixit, *Nocturnos*, qui pallia & talia lucrifacere ſatagunt. *Plani* autem eodem Arbitri loco, idem erit quod voluit Gloſſarium vetus: *Stlatarus* πλάνος. Ita enim corrigo Gloſſarium nam editur inepte, *Silatarus*. Docuit me grammaticus priſcus & probus Caper qui tamen *Stlataris* ſcribit non *ſtlatarus*, & forte utrumque rectum. Verba ſunt

orantibus tanto viro alieni uſurpationem; nec conſiderantibus hunc eſſe fructum legendi, æmulari ea quæ in aliis probes, & quæ maxime inter aliorum dicta mireris in aliquem uſum tuum opportuna derivatione convertere; quod & noſtri tam inter ſe quam à Græcis & Græcorum excellentes inter ſe ſæpe fecerunt. &, ut de alienigenis taceam, poſſem pluribus edocere quantum ſe mutuo compilarint bibliothecæ veteris auctores. quod tamen opportune alias, ſi volentibus vobis erit, probabo. Unum nunc exemplum proferam, quod ad probanda quæ aſſero pæne ſufficiet. Afranius enim togatarum ſcriptor, in ea togata quæ Compitalia inſcribitur, non inverecunde reſpondens arguentibus quod plura ſumpſiſſet à Menandro, Fateor, inquit, ſumpſi, non ab illo ſolo modo ſed ut quiſque habuit quod conveniret mihi, quodque me non poſſe melius facere credidi, etiam à Latino. Quod ſi hæc ſocietas & rerum communio poëtis ſcriptoribuſque omnibus inter ſe exercenda conceſſa eſt; quis fraudi Vergilio vortat, ſi ad excolendum ſe quædam ab antiquioribus mutuatus ſit? cui etiam gratia habenda eſt quod nonnulla ab illis in opus ſuum, quod æterno manſurum eſt, transferendo fecit ne omnino memoria veterum deleretur: quos, ſicut præſens ſenſus oſtendit, [2] non ſolum neglectui verum etiam riſui habere jam cœpimus. denique & judicio transferendi & modo imitandi conſecutus eſt, [3] ut quod apud illum legerimus alienum, aut aliud eſſe malimus, aut melius hic quam ubi natum eſt ſonare miremur. Dicam itaque primum quos ab aliis traxit vel ex dimidio ſui verſus vel

ſunt: *Stlataris ſine è litera ſcribendum, à ſtlata rate piratica.* Unde iterum in Gloſſario pro *ſlatia* faciendum, *ſtlata*; πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. *Pontan.*

2. *Non ſolum neglectui*] MS. & editio Veneta, quæ MS. vicem eſt, habent *lectui*. Forte editores non adverterunt *non ſolum* hic dici ἀντὶ non ſolum non. Etiam ſubſtantivum non potuit illis placere, tanquam novum & inauditum. Sic tamen & Statius. *Gronov.*

3. *Ut quod apud illum legerimus alienum, aut aliud eſſe malimus, aut melius hic.*] Placet priſca lectio: *aut illius eſſe malimus*, ſententia diſerte vera. *Pontan.*

4. Nam

vel pæne ſolidos. poſt hoc locos integros cum parva quadam mutatione tranſlatos, ſenſusve ita tranſcriptos ut unde eſſent eluceret, immutatos alios ut tamen origo eorum non ignoraretur. poſt hæc quædam de his, quæ ab Homero ſumpta ſunt, oſtendam non ipſum ab Homero tuliſſe, ſed prius alios inde ſumpſiſſe, & hunc ab illis quos ſine dubio legerat tranſtuliſſe.

Vertitur interea cœlum, & ruit oceano nox.

Ennius in libro ſexto.

Vertitur interea cœlum cum ingentibus ſignis.
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Ennius in primo:

Qui cœlum verſat ſtellis fulgentibus aptum.

& in tertio:

Cœlum proſpexit ſtellis fulgentibus aptum.

& in decimo:

Hinc nox proceßit ſtellis ardentibus apta.
Conciliumque vocat divûm pater atque hominum rex.

Ennius in ſexto:

Tum cum corde ſuo divûm pater atque hominum rex
Effatur.
Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt.

Ennius in primo:

Eſt locus, Heſperiam quam mortales perhibebant.
Tuque ô Tybri tuo genitor cum flumine ſancto.

Ennius in primo;

Teque pater Tiberine tuo cum flumine ſancto.
Accipe daque fidem. ſunt nobis fortia bello
Pectora.

Ennius in primo;

Accipe daque fidem fœduſque feri bene firmum.
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Ennius in primo:

Cum ſuperum lumen nox intempeſta teneret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Tu tamen interea calido mihi ſanguine pœnas
Perſolves.

Ennius in primo:

Non pol homo quiſquam faciet impune animatus
Hoc niſi tu; [4] nam mi calido das ſanguine pœnas.

- - - - Vergilius, *Concurrunt undique telis*
Indomiti agricolæ.

Ennius in tertio:

[5] Poſtquam defeſſi ſunt; ſtant & ſpargere ſeſe
Haſtis; anſatis concurrunt undique telis.

Summa nituntur opum vi.

Ennius in quarto:

Romani ſcalis ſumma nituntur opum vi.

& in ſextodecimo:

Reges per regnum ſtatuaſque ſepulchraque quærunt;
Ædificant nomen; ſumma nituntur opum vi.
Et mecum ingentes oras evolvite belli.

Ennius in ſexto:

Quis potis ingentes oras evolvere belli?
Nequa meis dictis eſto mora. Iuppiter hac ſtat.

Ennius in ſeptimo:

Non ſemper veſtra evertit. nunc Iuppiter hac ſtat.
Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam.

Ennius in octavo:

Nunc hoſtes vino domiti ſomnoque ſepulti.
Tollitur in cœlum clamor; cunctique Latini.

Ennius in ſeptimodecimo;

Tollitur in cœlum [6] clamor exortus utriſque.

4. *Nam mi calido das ſanguine pœnas*] In orâ Scriveriani codicis erat *dabi' ſanguine*, more Enniano. præcedit enim *faciet*. Idem.

5. *Poſtquam defeſſi ſunt; ſtant & ſpargere ſeſe Haſtis.*] Conjectabam: *Poſtquam defeſſi ſunt ſtando, & ſpargere.* Et apte ita applicabitur ſtatim, *anſatis concurrunt undique telis.* Blanditur tamen magis quod admonuit poſtea Scriverius, *defeſſi ſunt ſtantes ſpargere.* Idem.

6. *Clamor exortus utriſque*] Malim, *utrimque.* Idem Ennius in decimoquarto: *Horreſcit telis exercitus aſper utrimque.* Nec editum aliter Cl. Merulæ. *Idem*

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

Ennius in ſexto:

Explorant Numidæ. totam quatit ungula terram.

idem in octavo:

Conſequitur, ſummo ſonitu quatit ungula terram.

idem in ſeptimodecimo:

It eques, & plauſu cava concutit ungula terram.
Unus qui nobis cunctando reſtituit rem.

Ennius in duodecimo:

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.
Corruit in vulnus. ſonitum ſuper arma dedere.

Ennius in ſextodecimo:

Concidit, & ſonitum ſimul inſuper arma dederunt.
Et jam prima novo ſpargebat lumine terras.

Lucretius in ſecundo:

Cum primum aurora reſpergit lumine terras.
Flammarum longos à tergo involvere tractus.

Lucretius in ſecundo:

Nonne vides longos flammarum ducere tractus?
Ingeminant abruptis nubibus ignes.

Lucretius in ſecundo:

Nunc hinc, nnnc illinc abruptis nubibus ignes.
Belli ſimulacra ciebant.

Lucretius in ſecundo:

Componunt, complent; belli ſimulacra cientur.
ſimulacraque luce carentum.

Lucretius in quarto;

Cum ſæpe figuras
Contuitur mirans, ſimulacraque luce carentum.
Aſper acerba tuens retro redit.

Lucretius in quinto:

Aſper, acerba tuens, immani corpore ſerpens.
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Fun

Furius in primo annali:

Interea oceani linquens aurora cubile.
Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem?

Furius in ſexto:

Quod genus hoc hominum Saturno ſancte create?
Rumoreſque ſerit varios, ac talia fatur.

Furius in decimo:

Rumoreſque ſerunt varios, & multa requirunt.
Nomine quemque vocans, reficitque ad prœlia pulſos.

Furius in undecimo:

Nomine quemque ciet; dictorum tempus adeſſe
Commemorat.

deinde infra:

Confirmat dictis, ſimul atque exſuſcitat acres
Ad bellandum animos, reficitque ad prœlia mentes.
Dicite Pierides, non omnia poſſumus omnes.

Lucilius in quinto;

Major erat natu. non omnia poſſumus omnes.
Diverſi circumſpiciunt. hoc acrior idem.

7 Pacuvius in Medea:

Diverſi circumſpicimus, 8 horror percipit.
Ergo iter inceptum peragunt rumore ſecundo.

Suevius

7. *Pacuvius in Medea*] Monet margo Scriverii, legendum *Medo*. Idem.

8. *Horror percipit*] Adumbravit Plautus Menæchmis: *Quid ceſſas dare potionis aliquid, priuſquam percipit inſania?* Ad quem locum exigunt quoque illum, Sticho:

D. *At ego perii cui medullam laſſitudo perbibit.*
?. *Quid ego cui miſero medullam ventris percepit fames?*

Cl. tamen Lipſio placuit, *perrepit*. Meo judicio loci illius germana lectio & mens nondum viſa Criticis, & abeſſet ambitio, dicerem viſam mihi. Lego: *Cui miſero medullam ventris peredit fames.* Captavit manifeſto ἀντίθετον Plautus in *perbibit*, & *peredit*, quomodo Curculione feſtive ex illis ipſis vocibus regiones finxit à milite ſubjugatas *peredeſiam* & *perbibeſiam*. Hinc Feſtus: *Plautus peredeſiam & perbibeſiam commentus eſt cum notare voluit cupiditatem edendi & bibendi.* Itaque à fame peredi ventris medullam apte & argute reſponſum exiſtimo à Comico paraſito. Catullus alluſit: *Ignes interiorem edunt medullam.* Et Maro: *Eſt mollis flamma medullas.* Et 12. Æneid. *Nec te tantus edat tacitam dolor.* Idem.

 9. *Redeunt*

Suevius in libro quinto:

9 Redeunt referunt petita rumore ſecundo.
Numquam hodie effugies, veniam quocunque vocaris.

Nævius in equo Trojano;

Numquam hodie effugies, quin mea manu moriare.
Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Impoſuit; fixit leges precio atque refixit.

10 Varius de morte:

Vendidit hic Latium populis, agroſque viritim
Eripuit; fixit leges precio atque refixit.
Ut gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro.

Varius de morte:

11 Incubet & Tyriis, atque ex ſolido bibat auro.
Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis.

Catullus:

Currite ducenti ſubtemine currite fuſi.
Felix heu nimium felix, ſi litora tantum
Numquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.

Catullus:

Iuppiter omnipotens utinam non tempore primo
Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent litora puppes.
magna oſſa lacertoſque
Extulit.

Luci[us]

9. *Redeunt referunt petita*] Vel ob verſus legem legendum *referuntque*, & ita Camerarii liber. *Idem.*

10. *Varius de morte*] Lucanus panegyrico ad Piſonem:
Mæcenas Tragico quatientem pulpita geſtu
Evexit Varium. Idem.

11. *Incubet & Tyriis*] Veſtimenta intelligit quæ cubitoria priſcis dicta. Petronius: *Veſtimenta mea cubitoria perdidit, Tyria, ſine dubio.* Quo tamen loco quid eſt, *Tyria ſine dubio*? Putem ego laborare lectionem, pictumque antiquitus, *elubie.* Unde factum *dubio*, cum deberet, *eluvie. Tyria* ergo, *ſine* [...] ſunt veſtimenta pura nec ſordidat[...] ſordidatis Feſtus & alii. Luciliu[...] verſu: *Hæc veſtimentis maculoſis a*[...] *ipſe.* Claudianus autem cubitorias[...] liter veſtes Tyrias intellexit in Fe[...]ninis. Ait:
At Veſtes Tyrio ſanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.
Sed an Claudiani illo verſu hone[...]tis dictum: *alter virgineus cruor*? N[...] ego: *Alte virgineus nobilitet cru*[...] niſi fallor in mentem habuit illuc[...]tæ; *Virgineumque alte bibat acta*[...]*rem.* Idem.

12. [...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Lucilius in ſeptimodecimo:

12 magna oſſa lacertique
Apparent homini.

Placidam per membra quietem
Irrigat.

Furius in primo;

Mitemque rigat per pectora ſomnum.

& Lucretius in quarto;

Nunc quibus ille modis ſomnus per membra quietem
Irrigat.

campoſque liquentes.

Lucretius in ſexto ſimile de mari.

Et liquidam molem, campoſque natantes.

Et geminos duo fulmina belli
Scipiadas.

Lucretius in tertio:

Scipiades belli fulmen Karthaginis horror.

& ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

Lucretius in ſecundo,

Fœdo pertorquent ora ſapore.

Morte obita quales fama eſt volitare figuras.

Lucretius in primo:

Cernere uti videamur eos, audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.

Hinc eſt & illud Vergilii:

Et patris Anchiſæ gremio complectitur oſſa.

Ora modis attollens pallida miris.

Lucretius in primo.

Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris.
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.

Ennius

12. *Magna oſſa lacertique Apparent homini*] Herculem ſentit Lucilius; & extat Priapæis: *Phœbus comoſus, Hercules lacertoſus.* Monuit me item Franciſcus Douſa, legere ſe ad Lucilium, *hominis*. Idem.

13. *Vir-*

Ennius in ſextodecimo:

Tunc tumido manat ex omni corpore ſudor.
Labitur uncta vadis abies.

Ennius in quartodecimo:

Labitur uncta carina; volat ſuper impetus undas.
Ac ferreus ingruit imber.

Ennius in octavo:

Haſtati ſpargunt haſtas, ſit ferreus imber.
Apicem tamen incita ſummum
Haſta tulit.

Ennius in ſextodecimo.

Tamen induvolans ſecum abſtulit haſta
Inſigne.
Pulverulentus eques furit: omnes arma requirunt.

Ennius in ſexto:

Balantum pecudes quatit. omnes arma requirunt.
Nec viſu facilis, nec dictu affabilis ulli.

Accius in Philoctete;

Quem neque tueri contra nec affari queas.
Aut ſpoliis ego jam raptis laudabor opimis,
Aut leto inſigni.

Accius in armorum judicio:

Nam tropæum ferre me à forti viro pulchrum eſt.
Si autem vincar; vinci à tali nullum eſt probrum.
nec ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit; vanum etiam mendacemque improba finget.

Accius in Telepho:

Nam ſi à me regnum fortuna atque opes
Eripere quivit, at virtutem non quiit.
Diſce puer virtutem ex me, verumque laborem;
Fortunam ex aliis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Accius in armorum judicio;

13 *Virtuti is par, diſpar fortunis patris.*
Iamjam nec maxima Iuno
Nec Saturnius hæc oculis pater adſpicit æquis.

Accius in Antigona:

Jamjam neque dii regunt,
Neque profecto deûm ſummus rex omnibus curat.
Num capti potuere capi? num incenſa cremavit
Troja viros?

Ennius in undecimo cum de Pergamis loqueretur:

Quæ neque Dardaniis campis potuere perire,
Nec cum capta capi, nec cum combuſta cremari.
Multi præterea, quos fama obſcura recondit.

Ennius in Alexandro:

Multi alii adventant, paupertas quorum obſcurat nomina.
Audentes fortuna juvat.

Ennius in ſeptimo.

Fortibus eſt fortuna viris data.
recoquunt patrios fornacibus enſes;
Et curvæ rigidum falces conflantur in enſem.

Lucretius in quinto:

Inde minutatim proceſſit ferreus enſis;
Verſaque in obſcœnum ſpecies eſt falcis aënæ.
Pocula ſunt fontes liquidi, atque exercita curſu
Flumina.

Lucretius in quinto:

Ad ſedare ſitim fluvii fonteſque vocabant.
Quos rami fructus, quos ipſa volentia rura
Sponte tulere ſua carpit.

Lu-

13. *Virtuti is par, diſpar fortunis patris*] Reſcribo: *Virtute ſis par, diſpar fortunis patri.* Clarum ex Maronianâ imitatione: *Diſce puer virtutem ex me verumque laborem: Fortunam ex aliis.* Et addo Lucam Fruterium in Veriſimilium olim libris idem incurriſſe. quod diſſimulaſſe & rei & ingenioſiſſimi capitis cauſâ piaculum cenſui. *Idem.*

Lucretius in quinto:

Quod ſol atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum.

CAP. II.

Quos locos, aut integros, aut paucis admodum immutatis, ex antiquis Latinis ſcriptoribus Vergilius tranſtulerit: quosque ita mutaverit ut origo tamen eorum facile deprehendatur.

POſt verſus ab aliis vel ex integro vel ex parte tranſla- tos, vel quædam immutando verba tanquam fuco ali- tinctos, nunc locos locis componere ſedet animo, ut, und- formati ſint, quaſi de ſpeculo cognoſcas.

Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam ſit, & anguſtis hunc addere rebus honorem.
Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor. juvat ire jugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli devertitur orbita clivo.

Lucretius in primo:

Nec me animi fallit quam ſint obſcura; ſed acri
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
Et ſimul incuſſit ſuavem mi in pectus amorem
Muſarum; quo nunc inſtinctus mente vigenti,
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo.

Accipite & alterum locum Maronis illi, unde traxera- comparandum, ut eundem colorem ac pæne ſimilem ſonu- loci utriuſque reperias.

Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam;
Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes.

& mox:

At ſecura quies & neſcia fallere vita
Dives opum variarum, at latis otia fundis,

Spel-

Speluncæ, vivique lacus; at frigida tempe,
Mugituſque boum, mollesque ſub arbore ſomni,
Non abſunt illic, ſaltus ac luſtra ferarum,
Et patiens operum exiguoque aſſueta juventus.

Lucretius in libro ſecundo:

Si non aurea ſunt juvenum ſimulachra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur,
Nec domus argento fulgens auroque renidens,
Nec citharam reboant laqueata aurataque Tempe;
Cum tamen inter ſe proſtrati in gramine molli,
Propter aquæ rivum ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucunde corpora curant,
Præſertim cum tempeſtas arridet, & anni
Tempora conſpergunt viridantes floribus herbas.
Non umbræ altorum nemorum, non mollia poſſunt
Prata movere animum, non qui per ſaxa volutus
Purior electro campum petit amnis.

Lucretius in ſecundo:

Nec teneræ ſalices atque herbæ rore virentes
Fluminaque ulla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum, ſubitamque avertere curam.

Ipſius vero peſtilentiæ, quæ eſt in tertio Georgicorum, color totus & lineamenta pæne omnia tracta ſunt de deſcriptione peſtilentiæ, quæ eſt in ſexto Lucretii. nam Vergiliana incipit:

Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.
Hæc ratio quondam morborum & mortifer æſtus
Finibus in Cecropis funeſtos reddidit agros,
Vaſtavitque vias; exhauſit civibus urbem.

Sed quatenus totum locum utriuſque ponere ſatis longum

 eſt;

eſt; excerpam aliqua; ex quibus ſimilitudo geminæ deſcriptionis appareat. Vergilius ait:

Tum vero ardentes oculi atque attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu gravis; imaque longo
Ilia ſingultu tendunt. it naribus ater
Sanguis; & oppreſſas fauces premit aſpera lingua.

Principio caput incenſum fervore gerebant
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubentes:
Sudabant etiam fauces intrinſecus atro
Sanguine; & úlceribus vocis via ſæpta coïbat;
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu gravis, aſpera tactu.

Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus.

& quæ darent ſupra retulit idem.

demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & attactu tractanti dura reſiſtit.

Multaque præterea mortis tunc ſigna dabantur:
Perturbata animi mens in mærore metuque,
Triſte ſupercilium, furioſus vultus & acer,
Sollicitæ porro plenæque ſonoribus aures,
Creber ſpiritus aut ingens, raroque coortus,
Sudoriſque madens per collum ſplendidus humor,
Tenuia ſputa, minuta, croci contacta cruore,
Salſaque per fauces raucas vix edita tuſſis.

Vergilius ait:

Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenæos. ea viſa ſalus morientibus una;
1 *Mox erat hoc ipſum exitio.*

Lucretius ait:

Nec

MOx erat hoc ipſum exitio] Non differam hac occaſione Plautini loci medelam Captivis, Scen. *Nunc illud eſt*. Vulgatur: *(mihi*
Neque exilium eſt, neque adeo ſpes quæ
Hunc aſpellat metum.
Sed ſcriptum vidi, *Neque exilium exitio eſt*. Quod fere dictum quomodo vulgo, *nec ſalus ſaluti*, & talia. *Pontan.*

2. *Quid*

Nec ratio remedî communis certa dabatur.
Nam quod aliis dederat vitalis äëris auras
Volvere in ore licere & cœli templa tueri;
Hoc aliis erat exitio, letumque parabat.

Vergilius ait;

Præterea nec mutari jam pabula refert;
Quæſitæque nocent artes; ceſſere magiſtri.

Lucretius ait:

Nec requies erat ulla mali, defeſſa jacebant
Corpora, muſſabat tacito medicina timore.

Vergilius ait;

Ipſis eſt äër avibus non æquus, & illæ
Præcipites alta vitam ſub nube relinquunt.

Lucretius ait:

Nec tamen omnino temere illis ſedibus ulla
Comparebat avis; nec triſtia ſæcla ferarum
Exibant ſilvis; languebant pleraque morbo
Et moriebantur.

Nonne vobis videntur membra hujus deſcriptionis ex uno fonte manaſſe? Sed rurſus locos alios comparemus.

Gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exilioque domos & dulcia limina mutant.

Lucretius in tertio:

Sanguine civili rem conflant, divitiasque
Conduplicant avidi, cædem cæde accumulantes;
Crudeles gaudent in triſti funere fratris.
Multa dies variusque labor mutabilis ævi
Rettulit in melius, multos alterna reviſens
Luſit & in ſolido rurſus fortuna locavit.

Ennius in octavo:

Multa dies in bello conficit unus:
Et rurſus multæ fortunæ forte recumbunt.
Haud quaquam quemquam ſemper fortuna ſecuta eſt.
O præſtans animi juvenis, quantum ipſe feroci

Virtu-

Virtute exſuperas, tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere, atque omnes metuentem expendere cauſas.

Accius in Antigona.

Quanto magis te iſtiusmodi eſſe intelligo,
Tanto, Antigona, magis me par eſt tibi
Conſulere & parcere.
O lux Dardaniæ, ſpes ô fidiſſima Teucrum.
& reliqua.

Ennius in Alexandro:

O lux Trojæ germane Hector,
2 *Quid ita cum tuo lacerato corpore miſer?*
Aut qui te ſic reſpectantibus tractavere nobis?
Frena Pelethronii Lapythæ gyroſque dedere
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Varius de morte:

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ,
Qua velit ire; ſed anguſto prius ore coërcens
Inſultare docet campis, fingitque morando.
Talis amor Daphnin; qualis cum feſſa juvencum
Per nemora atque altos quærendo bucula lucos,
Propter aquæ rivum, viridi procumbit in ulva
Perdita, nec ſeræ meminit decedere nocti.

Varius de morte:

Ceu canis umbroſam luſtrans Gortynia vallem,
Si veteris potuit cervæ comprendere luſtra,
Sævit in abſentem; & circum veſtigia luſtrans
Æthera per nitidum tenues ſectatur odores.
Non amnes illam medii, non ardua tardant;
Perdita nec ſeræ meminit decedere nocti.
Nec te tua funera mater
Produxi, preſſive oculos, aut vulnera lavi.

Ennius

2. *Quid ita cum tuo*] Ennii hunc verſum ita reſcribebat Scriveriani libr ora: *Quid ita te contuo*, &c. *Idem.*

3. *Ennius*

3 Ennius in Cteſiphonte:

Neque terram injicere, neque cruenta
Conveſtire mihi corpora licuit,
Neque miſeræ lavêre lachrymæ ſalſum ſanguinem.
Namque canebat uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque animæque mariſque fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis; ut his exordia primis
Omnia & ipſe tener mundi concreverit orbis.
Tum durare ſolum & diſcludere Nerea Ponto
Cœperit, & rerum paulatim ſumere formas.
Jamque novum terræ ſtupeant luceſcere ſolem.

Lucretius in quinto; ubi de confuſione orbis ante hunc ſtatum loquitur:

His neque tum ſolis rota cerni lumine claro
Altivolans poterat; neque magni ſidera mundi,
Nec mare, nec cœlum, nec denique terra, nec aër,
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla videri.
Sed nova tempeſtas quædam moleſque coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, pareſque
Cum paribus jungi res, & diſcludere mundum,
Membraque dividere, & magnas diſponere partes.

& infra:

Hoc eſt à terris magnum ſecernere cœlum,
Et ſeorſum mare uti ſecreto humore pateret,
Seorſus item puri ſecretique ætheris ignes.

& infra:

Omnia enim magis hæc ex levibus atque rotundis.
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua venit
Pergama, & armatum peditem gravis attulit alvo.

Ennius in Alexandro:

Nam maximo ſaltu ſuperavit
Gravidus armatis equus,

Qui

3. *Ennius in Cteſiphonte*] Faciendum, *in Creſiphonte*. Et monuit in Ennianis reliquiis ille Italiæ nuper columen Hieronymus Columna. *Idem.*

4. *Conſiſtere*

- - - *Qui ſuo partu ardua perdat*
Pergama.
Tum pater omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas,
Inſit. eo dicente deum domus alta ſileſcit;
Et tremefacta ſolo tellus; ſilet arduus æther.
Tum venti poſuere. premit placida æquora pontus.

Ennius in Scipione:

Mundus cœli vaſtus conſtitit ſilentio,
Et Neptunus ſævus undis aſperis pauſam dedit.
Sol equis iter repreßit ungulis volantibus:
4 *Conſiſtere amnes perennes, arbores vento vacant.*
Itur in antiquam ſilvam, ſtabula alta ferarum.
Procumbunt piceæ, ſonat icta ſecuribus ilex,
Fraxineæque trabes: cuneis & fißile robur
Scinditur. advolvunt ingentes montibus ornos.

Ennius in ſexto:

Incedunt arbuſta per alta, ſecuribus cædunt,
Percellunt magnas quercus: exciditur ilex:
Fraxinus frangitur, atque abies conſternitur alta:
Pinus proceras pervertunt. omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſilvai frondoſai.
Diverſi magno ceu quondam turbine venti
Confligunt, zephyruſque, notuſque, & lætus Eois
Eurus equis.

Ennius in ſeptimodecimo:

Concurrunt, veluti venti cum ſpiritus auſtri
Imbricitor aquiloque ſuo cum flamine contra
Indu mari magnos fluctus extollere certant.
Nec tamen, hæc cum ſint hominumque boumque labores
Verſando terram experti, nihil improbus anſer.

Lucretius in quinto:

Sed tamen interdum magno quæſita labore,

Cum

4. *Conſiſtere*] *Conſtitere* Voſſius pag. 11. de Hiſt. Lat. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Cum jam per terras frondent atque omnia florent.
Aut nimiis torrens fervoribus æthereus ſol,
Aut ſubiti perimunt imbres gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Sunt alii loci plurimorum verſuum, quos Maro in opus ſuum cum paucorum immutatione verborum à veteribus tranſtulit. & quia longum eſt univerſos verſus ex utroque tranſcribere, libros veteres notabo; ut qui volet illic legendo æqualitatem locorum conferendo miretur. In principio Æneïdos tempeſtas deſcribitur, & Venus apud Jovem queritur de periculis filii, & Jupiter eam de futurorum proſperitate ſolatur. hic locus totus ſumptus à Nævio eſt ex primo libro belli Punici. illic enim æque Venus Trojanis tempeſtate laborantibus cum Jove queritur: & ſequuntur verba Jovis filiam conſolantis ſpe futurorum. item de Pandaro & Bitia aperientibus portas, locus acceptus eſt ex libro quintodecimo Ennii; qui induxit Hiſtros duos in obſidione erupiſſe portam, & ſtragem de obſidente hoſte feciſſe. Nec Tullio compilando, dummodo undique ornamenta ſibi conferret, abſtinuit.

O fama ingens, ingentior armis
Vir Trojane.

nempe hoc ait: Æneam famam ſuam factis fortibus ſupergreſſum, cum plerumque fama ſit major rebus. ſenſus hic in Catone Ciceronis eſt his verbis: *Contingebat in eo, quod pleriſque contra ſolet, ut majora omnia re quam fama viderentur: id quod non ſæpe evenit, ut exſpectatio cognitione, aures ab oculis vincerentur.* item,

Proximus huic longo ſed proximus intervallo.

Cicero in Bruto: *Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio L. Philippus proximus accedebat, ſed longo intervallo, tamen proximus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. III.

Quos locos primum alii ex Homero tranſtulerint, inde Vergilius operi ſuo aſciverit.

SUnt quædam apud Vergilium, quæ ab Homero cred tur tranſtuliſſe: ſed ea docebo à noſtris auctoribus sum pta; qui priores hæc ab Homero in carmina ſua tranſtule rant. quod quidem ſummus Homericæ laudis cumulus es quod, cum ita à plurimis adverſus eum vigilatum ſit, co ctæque omnium vires manum contra fecerint,

Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit.

Homerus de Ajacis forti pugna ait:

Αἴας δ' οὐκέτ' ἔμιμνε· βιάζετο γὰρ βελέεσσιν.
Δάμνα μιν Ζηνός τε νόος καὶ Τρῶες ἀγαυοί,
Βάλλοντες. δεινὴν δὲ περὶ κροτάφοισι φαεινὴ
Πήληξ βαλλομένη καναχὴν ἔχε. βάλλετο δ' αἰεὶ
Κάπ φάλαρ' εὐποίηθ'. ὁ δ' ἀριστερὸν ὦμον ἔκαμνεν
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἰόλον, οὐδὲ δύναντο
Ἀμφ' αὐτῷ πελεμίξαι, ἐρείδοντες βελέεσσιν.
Αἰεὶ δ' ἀργαλέῳ ἔχετ' ἄσθματι. κὰδ δέ οἱ ἱδρὼς
Πάντοθεν ἐκ μελέων πολὺς ἔρρεεν, οὐδέ πῃ εἶχεν
Ἀμπνεῦσαι, πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐςήρικτο.

1 Hunc locum Ennius in duodecimo 2 ad pugnam Cœl tribuni his verſibus transfert;

Undique conveniunt velut imber tela tribuno;
Configunt parmam; tinnit haſtilibus umbo
Ærato ſonitu galeæ: ſed nec pote quiſquam
Undique nitendo corpus diſcerpere ferro.

Semp

H*Unc locum Ennius in duodecimo ad pugnam Cælii tribuni*] *C. Ælii* ſubſtituit ex hiſtoria Merula. item *decimoſeptimo* vicem *duodecimo*. Cauſas habes ad Fragmenta ipſa. *Pontan.*

2. *Ad pugnam Cælii tribuni*] Mer legit: *C. Ælii*. Idem.

3. *Sem*

3 *Semper abundantes haſtas frangitque quatitque.*
Totum ſudor habet corpus; multumque laborat:
Nec reſpirandi fit copia. præpete ferro
Hiſtri tela manu jacientes ſollicitabant.

hinc Vergilius eundem locum de incluſo Turno gratia elegantiore compoſuit:

Ergo nec clypeo juvenis ſubſiſtere tantum,
Nec dextra valet; objectis ſic undique telis
Obruitur. ſtrepit aſſiduo cava tempora circum
Tinnitu galea; & ſaxis ſolida æra fatiſcunt:
Diſcuſſæque jubæ capiti; nec ſufficit umbo
Ictibus. ingeminant haſtis & Troës & ipſe
Fulmineus Mneſtheus. tum toto corpore ſudor
Liquitur, & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Fulmen agit, feſſos quatit æger anhelitus artus.

Homerus ait:

Ἀσπὶς ἄρ ἀσπίδ᾽ ἔρειδε κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ᾽ ἀνήρ.

Furius in quarto annali:

Preſſatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.

hinc Vergilius ait:

Hæret pede pes, denſuſque viro vir.

Homeri eſt:

Οὐδ᾽ εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ᾽ εἶεν.

Hunc ſecutus Hoſtius poëta in libro ſecundo belli Hiſtrici ait:

non ſi mihi linguæ
Centum atque ora ſient totidem, voceſque liquatæ.

hinc

3. *Semper abundantes haſtas frangitque quatitque*] Diſplicet hic, *abundantes haſtas*. Velim, *obundantes*. Metaphoram enim à re navali ſeu littoribus monſtrant vel illa: *frangitque quatitque*. Papinius: *Interiore ſinu frangentia littora curvat Tænarus*. Ubi addit interpres vetus Lutatius: *Frangentia, quia in littoribus ſolent fructus frangi*. Et ipſe Virgilius ſic videtur legiſſe. Nam ubi exprimere voluit, dixit: *Objectis ſic undique telis Obruitur*. Nec abſimile eſt quod Maro Arcades inundare armis fecit Æneid. 12. *Hic denſi rurſus inundant Troës Agylinique & pictis Arcades armis*. Hæc exaraveram cum reperio, laudante Cl. Merula, placuiſſe Caſtricomio, *adundantes haſtas*. Sed illud fortius eſt. *Pontan.*

hinc Vergilius ait:

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum.

Homerica deſcriptio eſt equi fugientis, in hæc verba:

Ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ,
Δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων,
Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋρρεῖος ποταμοῖο,
Κυδιόων, ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὤμοις ἀΐσσονται. ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς,
Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει μετά τ' ἤθεα καὶ νομὸν ἵππων.

Ennius hinc traxit:

Et tum ſicut equus qui de præſepibus fartus
Vincla ſuis magnis animis abrupit, & inde
Fert ſeſe campi per cærula lætaque prata
Celſo pectore, ſæpe jubam quaſſat ſimul altam,
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.

Vergilius;

Qualis ubi abruptis fugit præſepia vinclis. &c.

Nemo ex hoc viles putet veteres poëtas, quod verſus rum ſcabri nobis videntur. ille enim ſtylus Enniani ſæ auribus ſolus placebat: & diu laboravit ætas ſecuta, ut m gis huic molliori filo acquieſceretur. Sed ulterius non m ror Cæcinam quin & ipſe prodat, quæ meminit Maro ex antiquitate tranſtuliſſe.

CAP. IV.

De vocabulis Latinis, Græcis, barbariſque, quibus Vergilius mus uſus eſſe videri poßit, quum tamen ante & veteres iiſ uſi ſint.

TUm Cæcina: In verſibus vel in locis quantum Maro ex antiquitate quæſiverit, Furius ut memo veteris & novæ auctorum copiæ diſſeruit. ego cona oſtendere hunc ſtudioſiſſimum vatem & de ſingulis ve veterum aptiſſime judicaſſe, & inſeruiſſe electa oper

verba, quæ nobis nova videri facit incuria vetuſtatis, ut ecce, *addita*, pro, *inimica & infeſta*, qui non æſtimet poëtam arbitrio ſuo novum verbum ſibi voluiſſe fabricari? ſed non ita eſt. nam, quod ait,

nec Teucris addita Juno
Vſquam aberit;

id eſt, adfixa & per hoc infeſta: hoc jam dixerat Lucilius in libro quartodecimo his verſibus:

1 *Si mihi non prætor ſiet additus, atque agitet me:*
Non male ſic ille, ut dico, me extenderat unus.
Mane ſalutantum 2 *totis vomit ædibus undam.*

pulchre, *vomit undam* & antique. nam Ennius ait:

& Tiberis flumen vomit in mare ſalſum.

unde & nunc *vomitoria* in ſpectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes in ſedilia ſe fundunt. *Agmen* pro *actu & ductu* quodam ponere non inelegans eſt, ut:

Leni fluit agmine Tibris.

imo & antiquum eſt. Ennius enim quinto ait:

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Quod ait;

Crepitantibus urere flammis,

non novum uſurpavit verbum, ſed prior Lucretius in ſexto poſuit:

Nec res ulla magis quam Phœbi Delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.

Tum ferreus haſtis
Horret ager.

horret, mire ſe habet. Sed & Ennius in quartodecimo,

Horreſcit telis exercitus aſper utrimque,

& in

SI mihi non prætor ſiet additus] *Si mihi nunc*, ex monitu Nobiliſſ. juvenis Franciſ. Douzæ; & ſtatim *extenderet* pro *extenderat*. (Cicero ad Atticum lib. 3. Epiſt. 8. *Itaque cum meus me mœror quotidianus lacerat, tum vero hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit.* Statius: *Et quamvis gravior mortalibus addita cura*) Pontan.

2. *Totis vomit ædibus undam*] Alluſit Juvenalis Sat. 4. *Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat. Vnda prior.* Id.

 3. *Splendes*

& in Erechtheo:

Arma arrigunt: horreſcunt tela.

Et in Scipione:

Sparſis haſtis longis campus; ſplendet & horret.

Sed & ante omnes Homerus:

Εφριξεν δὲ μάχη φθισίμβροτος ἐγχείῃσιν
Μακρῆς, ἃς εἶχον ταμεσί χροας.

Splendet tremulo ſub lumine pontus.

tremulum lumen de imagine rei ipſius expreſſum eſt. ſi prior Ennius in Menalippe:

Lumine ſic tremulo terra, & cava cærula candent,

& Lucretius in ſexto:

Præterea ſolis radiis jactatur aquai
Humor, & in lucem tremulo rareſcit ab æſtu.

Hic candida populus antro
Imminet, & lentæ texunt umbracula vites.

Sunt qui æſtiment hoc verbum, *umbracula*, Vergilio auc re compoſitum, cum Varro rerum divinarum libro dec dixerit: *Nonnullis magiſtratibus in oppido id genus umbra concesſum.* Et Cicero in quinto de legibus: *Vis ne igitur (niam ſol paululum à meridie jam devexus videtur, nequedum tis ab his novellis arboribus omnis hic locus opacatur) deſcena ad Lirim; eaque, quæ reſtant, in illis alnorum umbraculis ſequamur?* ſimiliter in Bruto; *Sed ut & Theophraſti docti hominis umbraculis.*

Tranſmittunt curſu campos, atque agmina cervi
Pulverulenta fuga glomerant.

Quod ait ſpecioſe, *tranſmittunt*, pro, *tranſeunt*: ſic & cretius in ſecundo:

Et circumvolitant equites, medioſque repente
Tranſmittunt valido quatientes impete campos.

3. *Splendet & horret*] *Et*, pro *ac* vel *atque*. Voſſius de Hiſt. Lat. pag. 1

** 4 ſed & Peſtanus Vibonenſis ſic ait: *Pedibus equos*
anſmiſimus, quod eſt, *tranſivimus.*

Quam tota cohors imitata, relictis
Ad terram defluxit equis.

: Furius in primo:

5 *Ille gravi ſubito devinctus vulnere habenas*
Miſit equi, lapſuſque in humum defluxit, & armis
Reddidit æratis ſonitum.
Tum durare ſolum, & diſcludere Nerea ponto
Cœperit.

rit aures noſtras hoc verbum, *diſcludere*, ut novum: ſed
rior Lucretius in quinto;

Diffugere inde loci partes cœpere, pareſque
Cum paribus jungi res, & diſcludere mundum.

Paſtorem Tityre pingues
Paſcere oportet oves, deductum dicere carmen.

ductum pro *tenui* & *ſubtili* eleganter poſitum eſt. ſic autem
: Afranius in Virgine: *Verbis pauculis reſpondit, triſtis voce*
ducta, malleque ſe non quieviſſe dixit, item apud Cornifi-
um:

Dedu-

4. *Sed & Peſtanus Vibonenſis ſic ait*] ec jam olim lectio omnibus hucuſ e exemplaribus conſtantiſſime ino- rit, adeo ut *Peſtanus Vibonenſis* inter thores legatur in Indice, qui eſt ad cem Editionis Henr. Stephani &, e eam proximè excepit, noſtræ pri- t:cum nihil tale ſit, & ſinus uterque uris ſit, quod indicant verba Cicero- in Epiſt. ad Atticum lib. 16. Epiſt. iſta: *Duo ſinus fuerunt, quos tranſmit- portet, Peſtanus & Vibonenſis; utrum- e pedibus equis tranſmiſimus.* Unde nc facilis eſt emendatio verborum id Macrobium, ut ſcilicet legatur: *Sed Peſtanum & Vibonenſem Cicero ait ibus equis tranſmiſimus, quod eſt tran- imus.* (*Pedibus equis*, id eſt, pro equis des fuerunt. quomodo & Belgice vulgo, *ruyters te voet.*) Paulo aliter ordinant Popma & Carrio. Quos, ſi libet, vide. Illum in Caſtigationibus librorum ad Atticum: hunc Emendat lib. 1. cap. 15. *Pontan.* Sic etiam Voſſius Hiſtor. Latin. lib. 3. niſi quod cum aliis *pedibus, equis* addita diſtinctione legat & explicet πεζῇ καὶ σὺν ἵπποις, hoc eſt, terreſtri itinere. Sed his omnibus verior mihi & doctior, ut ſolet, Salmaſius, qui *pedibus æquis* ſcribit, interpretans æquis velis, in Plinianis Exerc. pag. 567 Nam exiſtimare ad adventum Ciceronis in duobus ſinibus tantũ receſſum maris eveniſſe, divinare eſt. *Gronov.*

5. *Ille gravi ſubito*] Furii eos verſus eſſe loquuntur editiones priſcæ. Habent, *Sic Furius in primo; Ille gravi* &c. Pontan.

 6. *Deducta*

6 *Deducta mihi voce garrienti.*

Sed hæc ab illo fluxerunt, quod Pomponius in Attella[..]
quæ Kalendæ Martiæ inſcribitur, ait: *Vocem deducas opor[..]*
ut mulieris videantur verba. Jube modo afferatur munus, ego [..]
cem reddam tenuem & tinnulam. & infra: *Etiam nunc vo[..]*
deducam.

Projectaque ſaxa Pachyni Radimus.

projecta, ſi ſecundum conſuetudinem dicatur, intellig[..]
abjecta; ſi ſecundum veteres, *projecta*, porro jacta: ut [..]
ait;

Projecto dum pede lævo Aptat ſe pugnæ.

Sed & Siſenna in ſecundo dixit:

Et Marſi propius ſuccedunt. 7 atque ita ſcutis projectis tecti, [..]
certatim lenta manibus conjiciunt in hoſtes. & in eodem: [..]
atque ingens erat arbor ilex: quæ circum projectis ramis maj[..]
partem loci ſummi tegebat.

& Lucretius in tertio:

Quamlibet immani projectu corporis exſtet.

Et tempeſtivam ſilvis evertere pinum.

Hoc verbum de pino tempeſtiva à Catone ſumpſit, qu[..]
8 *Pineam nucem cum effodies, luna decreſcente eximito, poſ[..]*
ridiem ſine vento auſtro. tum vero erit tempeſtiva, cum ſemen[..]
maturum erit. Inſeruit operi ſuo & Græca verba; ſec[..]
primus hoc auſus. auctorum enim veterum audaciam [..]
tus eſt.

Dependent lychni laquearibus aureis.

6. *Deducta mihi voce garrienti*] Propert. *Et mea deducta carmina voce legis.* Idem.

7. *Atque ita ſcutis projectis, tectis ſaxa certatim lenta manibus conjiciunt in hoſtes*] Confuſa & corrupta Siſennæ hæc verba. Scriptura non juvat. Conjecto: *ſcutis projectis tecti, ſaxa.* Quod profecto placet. & cogitandum porro de *lentis* illis *ſaxis*. Mihi ſuſpicio oborta, quod fortaſſis verum eſt, ſcriptum videlicet, *ſaxa certatim levia.* Et ce[..] anxie ambigat? Manibus enim [..]dit, hæc projecta. Pro *lenta*, *le[..]* *lecta*, quod olim Gulielmius & [..] οἱ μακαρῖται conjecere, non [..]barem, niſi prius illud propius a[..] videretur ad ſuperſtitem voce[..] Idem.

8. *Pineam nucem cum effodi[..] decreſcente eximito*] Puto fuiſſe [..] quod erit *effoderis*. Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſicut Ennius in nono:

Lychnorum lumina bis ſex.

Et Lucretius in quinto:

Quin etiam nocturna tibi terreſtria quæ ſunt
Lumina, pendentes lychni.

Lucilius in primo:

9 *Porro chænopodas; clinopodas, lychnoſque*
ut diximus ſemnos ante pedes lecti atque lucernas.

& quod dixit;

nec lucidus æthra
Siderea polus:

Ennius prior dixerat in ſextodecimo;

interea fax
Occidit, oceanumque rubra tractim obruit æthra.

& Ilius in Theutrante:

Flammeam per æthram alte fervidam ferri facem.
Dædala Circe;

quia Lucretius dixerat;

Dædala tellus.
Reboant ſilvæque & longus Olympus;

quia eſt apud Lucretium:

Nec cithara reboant laqueata aurataque tecta.

Sed hac licentia largius uſi ſunt veteres, parcius Maro.
10 quippe illi dixerunt & *pauſam* & *machæram* & *aſotian*, & *malacen*,

9. *Porro chænopodas, clinopodas*] Lucilii corruptiſſimos hos verſus ita reformaſſe intelligo Douzam patrem:

Porro chenopodas, ut clinopodas lychnoſque
Dicimu' κοινῶς ἀντὶ pedes lecti atque lucernas.

Videndum tamen ne *Cœnopodas* ſit verior lectio. κοινόποδες enim Sophocli οἱ ὁμοῦ ὁδοιπορήσαντες, *viæ comites, ſocii.* Idem.

10. *Quippe illi dixerunt & pauſam & machæram & aſotian*] Ita repoſuit H. Stephanus. *Acaciam* tamen, quod in pleriſque editionibus eſt, religio mihi ſit pervertere. Reperio aliquoties id vocis apud Curopalatem, ὁ βλάτιον inquit, ἔχει χῶμα ἐντὸς καὶ καλεῖται ἀκακία, ὡς εἴπομεν, τὸν βασιλέα ταπεινὸν εἶναι ὡς θνητὸν &c. Id eſt: *Aureum hoc textile habet aliquid aggeſtum intus quod appellatur acacia, ut diximus, imperatorem docens humilem eſſe ut mortalem.* Exſtat quoque apud Tullium de Finibus lib. ni fallor, quinto. Quare me arbitro revocandum. *Id.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

malacen, & alia ſimilia. necnon & Punicis Oſciſque verbis uſi ſunt veteres: quorum imitatione Vergilius peregrina verba non reſpuit, ut in illo;

Silveſtres uri aßidue.

11 *uri* enim Gallica vox eſt, qua feri boves ſignificantur. &

camuris hirtæ ſub cornibus aures.

12 *camuris* peregrinum verbum eſt, id eſt, in ſe redeuntibus & forte nos quoque cameram hac ratione figuravimus.

11. *Vri enim Gallica vox eſt*] Gloſſarium, *uror*, βοὺς γερμανός. Quod fuerit *urus*. Tertia vox quid velit etiamnum quæro. Veſtigia ſervant hodieque Germani & Septentrionales homines, dicendo *Vrox*. & fortaſſis loco Gloſſarii quē laudavimus, *Vror*, βοὺς γερμανός, legendum *Vrox*, βοῦς γερμανῶς. Nam ut fatetur hic Macrobius, Gallica & peregrina vox eſt. Et adde non abſimili forma piſcem quempiam indigetatum Romanis. Feſtus, *Diox, genus piſcis frequens in Ponto*. Idem.

12. *Camuris peregrinum verbum eſt, id eſt, in ſe redeuntibus*] Feſtus, *camera* & *camuri boves à curvatione & Græ* καμπὶ *dicuntur*. Scribo: καμπ Gloſſarium, καμπή, flexus. Sed in e dem Gloſſario quod eſt, *camuri* ἄγνος ταῦρος, quomodo expediam An legend ἄγνοις, ταύροις. Nam idem alibi, ἄγνος, ὅθεν οἱ λύγ *vimen*. Orus Apollo vocem κάμηλ huc quoque trahit, ubi ait: ἐκείνη μόνη τῶν ἄλλων ζώων τὸν μηρὸν κάμ πἰει, διὸ ϗ κάμηρος λέγε). Idem.

CAP. V.

Epitheta, quæ apud Vergilium nova videntur, vetuſtioribus qu que in uſu fuiſſe.

MUlta quoque epitheta apud Vergilium ſunt, quæ ipſo ficta creduntur. ſed & hæc à veteribus tra monſtrabo. Sunt autem ex his alia ſimplicia: ut, *Gradiv Mulciber*: alia compoſita; ut, *arquitenens, vitiſator*. Sed pr de ſimplicibus dicam:

Et diſcinctos Mulciber Afros.

Mulciber eſt Vulcanus; quod ignis ſit, & omnia mulce ac domet. Actius in Philoctete;

Heu Mulciber

Arma ignavo invicta es fabricatus manu.

& Egnatius de rerum natura libro primo:

Denic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

1 *Denique Mulciber ipſe ferens altiſſima cœli*
Contingunt.

hædique petulci
Floribus inſultent.

Lucretius in ſecundo:

Præterea teneri tremulis in vocibus hædi
Corniferas norunt matres agnique petulci.

Illud audaciæ maximæ videri poſſit quod ait in Bucolicis

Et liquidi ſimul ignis;

pro puro vel lucido, ſeu pro effuſo & abundanti, niſi prior hoc epitheto Lucretius uſus fuiſſet in ſexto:

Hac etiam ſit uti de cauſa mobilis ille
Devolet in terram liquidi calor aureus ignis.

triſtis pro amaro tranſlatio decens eſt. ut;

triſteſque lupini.

2 & ita Ennius in libro Sabinarum quarto: *Neque triſte quæritat ſinapi, neque cæpe mæſtum.* *Auritos lepores* non Maro primus uſurpat. ſed Afranium ſequitur; qui in prologo ex perſona Priapi ait:

Nam quod vulgo 3 *prædicant*
Aurito me parente natum; non ita eſt.

&, ut

DEnique Mulciber ipſe ferens altiſſima Cœli Contingunt*] Difficile ex tam abrupto loco ſtatuere de lectionis veritate. Conjicere tamen ex filo rei libet: *Contigna*, modo id Latium agnoſcat. Nam *tignum* & *tignus* crebra. Vide itaque ne fuerit, *Cum tigna*. Pontan.

2. *Et ita Ennius in libro Sabinarum quarto*] Iterum Columna: *Satyrarum quarto.* Idem.

3. *Prædicant aurito parente me natum*] Afranii ait verſum eſſe, qui ita in prologo ex perſona Priapi. Quod itaque, *aurito parente* id eſt lepore genitum illum Divum prædicabant, non puto temerarium. Petron. *At illa gaudio exultans vides, inquit, Chryſis mea, vides quod aliis leporem excitavi.* Quid velit facile capitur, & recte adaptatur illud Naſonis:

Credula ſi fueris aliæ tua gaudia carpent,
Et lepus hic aliis exagitatus erit.

Nec abludit quod in Faſtis idem Ovidius, ubi ſalacem Deam Floram poſcit, cur ei caprearum potiſſimum leporumque venatus ceſſerit, ſcribat:

Eſt breve præterea de quo mihi quærere reſtat,
Si liceat, dixi: dixit & illa, licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leænis
Imbelles capreæ ſollicituſque lepus?
Non ſibi reſpondit ſilvas ceſſiſſe, ſed hortos
Armaque pugnaci non adeunda feræ.

Porro ex his lucem aliquam ſperem loco iſti Caſinæ, prologo: *Face jam tu præco omnem auritum poplum.* Nam

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

&, ut compoſita ſubjungam, quod ait Vergilius:

Vidi turicremis cum dona imponeret aris:

jam Lucretius in ſecundo dixerat,

Nam ſæpe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras.
Quem pius arquitenens.

Hoc epitheto uſus eſt Nævius belli Punici libro ſecundo *Deinde pollens ſagittis inclytus arquitenens, ſanctuſque Delph* *prognatus Pythius Apollo.* idem alibi: *Cum tu arquitenens ſagi* *tis pollens dea.* 4 Sed & Hoſtius libro ſecundo belli Hiſtric

Dia Minerva, ſimul autem invictus Apollo,
Arquitenens, Latonius.
Silvicolæ Fauni.

Nævius libro primo belli Punici:

5 *Silvicolæ homines belliqne inertes.*

Accius in Bacchis;

Et nunc Silvicolæ ignota inviſentes loca.
Deſpiciens mare velivolum.

Livius in Helena;

Tu qui permenſus ponti maria alta velivola.

Ennius in quartodecimo;

Cum procul aſpiciunt hoſtes accedere ventis
Navibus velivolis.

Idem in Andromacha;

Rapit ex alto naves velivolas.
Vitiſator curvam ſervans ſub imagine falcem.

Acci

non ita id languidum, ut cenſuit olim juvenis doctus, ſi videlicet ex anima- lis, quod dixi, natura, *auritum poplum*, attentum & excitatum intelligamus. Imo tale eſt illud Comici Afri, *Arrige aures Pamphile*; De quo ita Diomedes, *Cacephaton eſt vitio compoſitionis inverecunda ſuſpicio, ut arrige aures Pamphile.* Denique Afranii verba videtur reſpe- xiſſe Plautus illo loco. *Idem.*

4. *Sed & Hoſtius libro ſecundo belli Hiſtrici*] Hunc Cynthiæ, quæ & Ho dicta & Propertii poëtæ fuit ama avum fuiſſe cenſet Illuſtris Scalig Ait Propertius:

Eſt tibi forma potens, ſunt caſtæ Palla
artes,
Splendidaque à Docto fama refu
avo. Idem.

5. *Silvicolæ homines*] Reſtituit Ennianis Fragmentis Cl. v. Merula *Silvicolæ homines belli inertes.* Idem

6. *Roſ*

Accius in Bacchis;

O Dionyſe pater optime vitiſator Semela genitus Euthya.
Almaque curru noctivago Phœbe.

Egnatius de rerum natura libro primo:

6 *Roſcida noctivagis aſtris labentibus Phœbe*
Pulſa loco ceßit concedens lucibus altis.
Tu nubigenas invicte bimembres.

Cornificius in Glauco:

Centauros fœdare bimembres.
Caprigenumque pecus nullo cuſtode per herbas.

Pacuvius in Paulo:

Quamvis caprigeno pecori grandior greßio-ſt.

Accius in Philoctete:

Caprigenum trita ungulis.

Idem in Minotauro:

Taurigeno ſemine ortum an humano?

Decenter & his epithetis Vergilius uſus eſt; pro *ſagitta*, *volatile ferrum*, & pro *Romanis*, *gentem togatam*; quorum altero Suevius, altero Laberius uſus eſt. nam Suevius in libro quinto ait:

Volucrumque volatile telum.

Ac Laberius in Ephebo: *Licentiam ac libidinem* 7 *ut tollam petis Togatæ Stirpis.* idem infra,

Idcirco ope noſtra dilatatum eſt dominium togatæ gentis.

6. *Roſcida noctivagis aſtris labentibus Phœbe*] Aſpexit quoque Thebaidos primo Papinius:
Titanis late mundo ſubvecta ſilenti
Rorifera gelidum tenuaverat aëra biga. Idem.

7. *Vt tollam petis Togatæ ſtirpis*] Sic priores Stephano, qui temere τὸ *petis* excluſit: & pro *Ephebo* edidit *Ephæſo*, quod ſequens commentator in *Epheſo* mutavit; ſed utrumque non hujus loci. Videtur & fuiſſe: *Stirpis togatæ.* Gron.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. VI.

De figuris illis quæ ita ſunt peculiares Vergilio ut apud alios aut raro aut nunquam reperiantur.

FIguras vero, quas traxit de vetuſtate, ſi volentibus vobis erit, cum repentina memoria ſuggeſſerit, enumerabo. Sed nunc dicat volo Servius quæ in Vergilio notaverit ab ipſo figurata, non à veteribus accepta, vel auſu poëtico nove quidem ſed decenter uſurpata. quotidie enim Romanæ indoli enarrando eumdem vatem neceſſe eſt habeat hujus annotationis ſcientiam promptiorem. Placuit univerſis electio in reliqua ſuffecti: & adhortati ſunt Servium ut quæ in ſe refuſa ſunt annotaret. Ille ſic incipit. Vates iſte venerabilis varie modo verba, modo ſenſus figurando multum Latinitati leporis adjecit. quália ſunt hæc;

Suppoſita de matre nothos furata creavit:

ut ipſa creaverit, quos creari fecit.

Tepidaque recentem
Cæde locum;

Cum *locus recens cæde* nove dictus ſit. &;

Hæc ait, & ſocii ceſſerunt æquore juſſo:

pro eo quod, *juſsi ceſſerunt*.

& cæſo ſparſerunt ſanguine flammas,

qui ex cæſis videlicet profunditur.

Vota deûm primo victor ſolvebat Eoo:

pro, *quæ dis vota ſunt*.

Et me conſortem nati concede ſepulchro:

alius dixiſſet;

Et me conſortem nato concede ſepulchri. &,

Illa viam celerans per mille coloribus arcum;

id eſt, *per arcum mille colorum*. &;

Hic alii ſpolia occiſis derepta Latinis
Conjiciunt igni.

pro,

ro, *in ignem.* &:

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit,

ela exit, pro, *vitat.* &:

Senior leto canentia lumina ſolvit.

pro, *vetuſtate ſenilia.*

Exeſæque arboris antro:

pro, *caverna.* &:

Frontem obſcœnam rugis arat.

arat, non nimie ſed pulchre dictum.

Ter ſecum ærato circumfert tegmine ſilvam.

pro, *jaculis.* &:

Vir gregis: pro *capro.* Et illa quam pulchra ſunt;

Aquæ mons, telorum ſeges, ferreus imber:

ut apud Homerum;

Λαϊνον ἕσσο χιτῶνα κακῶν ἕνεχ' ὅσσα ἔοργας. &:

Dona laboratæ Cereris; &:

Oculiſque aut pectore noctem

Accipit. &:

Vociſque offenſa reſultat imago. &:

Pacemque per aras

Exquirunt. &:

Paulatim abolere Sychæum

Incipit.

Sæpe etiam verba pro verbis pulchre ponit.

Oraque corticibus ſumunt horrenda cavatis.

1 *Ora*, pro *perſonis.* &:

Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit.

quid eſt enim aura auri, aut quemadmodum aura refulget? ſed tamen pulchre uſurpavit. &:

Simili frondeſcit virga metallo,

quam

ORa, *pro perſonis*] Martial. *Perſonam capiti detrahet ille tuo.* Plautus *ora*, Pœnulo: *Quæ habent nocturna ora, noctu ſacrificatum ire occupant.* Porro Cornificius *oſcillantes* hinc dictos credidit. Feſtus: *Oſcillantes, ait Cornificius, ab eo quod os celare ſint ſoliti perſonis, propter verecundiam, qui eo genere luſus utebantur.* Pontan.

2. *Nec*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quam bene uſus eſt, *frondeſcit metallo?* &;

Nigri cum lacte veneni. &:

nigro imponere nomen lactis. &:

Haud aliter juſtæ quibus eſt Mezentius iræ.

odio eſſe aliquem, uſitatum: *iræ eſſe*, inventum Maronis eſt. item de duobus incipit dicere, & in unum deſinit:

Interea reges, ingenti mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru.

ut eſt apud Homerum:

Οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
Ὀξείῃ κορυφῇ· νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκεν. &:

Protinus Orſilochum & Buten. duo maxima Teucrum
Corpora, ſed Buten averſum cuſpide fixit. &c.

Juturnam fateor miſero ſuccurrere fratri
Suaſi;

cum ſolitum ſit dici, *Iuturnæ ſuadeo.*

Urbem quam ſtatuo veſtra eſt. &;

Tu modo quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis.
Præcipuum jam inde à teneris impende laborem.

pro, *in eos impende*. Facit pulcherrimas repetitiones;

Nam neque Parnaſſi vobis juga, nam neque Pindi
Ulla moram fecere.
Quæ vobis quæ digna viri pro talibus auſis?
Vidiſtis quo Turnus equo, quibus ibat in armis?

2 Nec interpoſitiones ejus otioſæ ſunt.

Si te nulla movet tantarum gloria rerum.
At ramum hunc (aperit ramum qui forte latebat)
Agnoſcas.
Ut ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte gerebat)
Numquam fronde levi.

2. *Nec interpoſitiones ejus otioſæ ſunt*] *Interpoſitiones*, id eſt, *parentheſes*. Et ſtatim eodem hoc capite pagina ſequenti 559. *intermiſſio* ponitur pro quod vulgo rhetores *apoſiopeſin* dicunt. *Pontan.*

Qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Et illa mutatio elegantiſſima eſt; ut, de quo loquebatur, ſubito ad ipſum verba converteret:

Ut bello egregias idem disjecerit urbes,
Trojamque, OEchaliamque & duros mille labores
Rege ſub Euryſtheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit: tu nubigenas invicte bimembreis.

& reliqua. illa vero intermiſſió,

Quos ego. ſed motos præſtat componere fluctus;

tracta eſt à Demoſthene: ἀλλ' ἐμοὶ μὲν. οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν ἀρχόμενος τοῦ λόγου. Hæc vero quam poëtica indignatio!

Pro Iuppiter ibit
Hic, ait.

hæc miſeratio:

O patria, ô rapti nequicquam ex hoſte penates!

& illa trepidatio:

Ferte citi ferrum, date tela & ſcandite muros;
Hoſtis adeſt.

& conqueſtio:

Mene igitur ſocium tantis adjungere rebus
Niſe fugis?

Quid illa excogitatio novorum intellectuum? ut,

Mentitaque tela. &:
Ferrum armare veneno. &:
Cultusque feros mollire colendo.
Exuerint ſilveſtrem animum. &:
Virgineumque alte bibit acta cruorem.

ut apud Homerum de haſta.

Λιλαιομένη χροὸς ἆσαι. &:
Pomaque degenerant ſuccos oblita priores. &:
Glacie curſus frenaret aquarum. &:
Mixtaque ridenti colocaſia fundat acantho. &:
Eſt mollis flamma medullas

Interea, & tacitum vivit ſub pectore vulnus. &:

Duro ſub robore vivit

Stuppa vomens tardum fumum. &:

Sævitque canum latratus in auras. &:

Cælataque amnem fundens pater Inachus urna. &:

Affixæ venis, animasque in vulnera ponunt.

& quicquid de apibus dixit in virorum fortium ſimilitudi nem, ut adderet quoque mores & ſtudia & populos & prœ lia. quid plura? ut & Quirites vocaret. dies me deficiet, omnia perſequi à Vergilio figurata velim. ſed ex his qu dicta ſunt omnia ſimilia diligens lector annotabit.

CAP. VII.

Vexare, Illaudatus, & Squalere, apud Vergilium quid ſignificen

CUm Servius iſta differeret: Prætextatus Avienum Eu ſtathio inſuſurrantem videns, Quin age, inquit, Eu ſtathi, verecundiam Avieni probi adoleſcentis juva: & ip publicato nobis quod immurmurat. Euſtathius jamdudun inquit, multa de Vergilio geſtit interrogare Servium, quo rum enarratio reſpicit officium litteratoris; & tempus in dulgeri optat, quo de obſcuris ac dubiis ſibi à doctiore fi certior. Et Prætextatus, Probo, inquit, mi Aviene, quo ea de quibus ambigis clam te eſſe non pateris: unde exor tus ſit à nobis doctiſſimus doctor, ut te ſecum negotiu habere patiatur. quia in commune proficient, quæ deſid ras audire: ne tu modo ultra ceſſes aperire Servio viam Vergilio differendi. tunc Avienus totus converſus in Se vium, Dicas volo, inquit, doctorum maxime, quid ſit quo cum Vergilius anxie ſemper diligens fuerit in verbis pr cauſæ merito vel atrocitate ponendis, incurioſe & abject in his verſibus verbum poſuit;

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates.

vexa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

vexaſſe enim verbum eſt levis ac parvi incommodi nec tam atroci caſui congruens, cum repente homines à belua immaniſſima rapti laniatique ſint. Sed & aliud hujuſcemodi deprehendi:

Quis aut Euryſthea durum
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

hoc enim verbum, *illaudati*, non eſt idoneum ad exprimendam ſceleratiſſimi hominis deteſtationem, [1] qui, quod homines omnium gentium immolare ſolitus fuit, non laude indignus ſed deteſtatione exſecrationeque totius humani generis dignus eſt. Sed nec hoc verbum ex diligentia Vergiliana venire mihi videtur:

Per tunicam ſqualentem auro.

non enim convenit dicere, *auro ſqualentem*: quoniam nitori ſplendorique auri contraria ſit ſqualoris illuvies. & Servius: De verbo, *vexaſſe*, ita reſponderi poſſe arbitror: [2] *vexaſſe* grave verbum eſt, tractumque ab eo videtur quod eſt *vehere*; in quo ineſt jam vis quædam alieni arbitrii. non enim ſui potens eſt qui vehitur. *vexare* autem, quod ex eo inclinatum eſt, vi atque motu proculdubio vaſtiore eſt. nam qui fertur & raptatur atque huc & illuc diſtrahitur, is vexari proprie dicitur, ſicuti *taxare* preſſius crebriuſque eſt quam *tangere*; unde id proculdubio inclinatum eſt. & *jactare* multo fuſius largiuſque eſt quam *jacere*; unde id verbum traductum eſt. *quaſſare* etiam quam *quatere* gravius violentiuſque eſt. Non igitur, [3] quia vulgo dici ſolet vexatum eſſe quem fumo aut vento aut pulvere, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire, quæ à veteribus qui proprie atque ſignate locuti ſunt, ita ut decuit conſervata eſt. M. Catonis verba ſunt ex oratione quam de Achæis ſcripſit: *Cumque Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret.* vexare Italiam

QVi *quod homines omnium gentium immolare ſolitus fuit*] Lego, *hoſpites* ο. ξ. Vide Agell. lib. 2. c. 6. *Meurſ.*

2. *Vexaſſe grave verbum eſt*] Nec latuit Gloſſarium. *Vexat*, ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. Pontan.

3. Πολλά-

diam Hannibalem, quando nullum calamitatis aut ſævitiæ aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullius in quarto in Verrem: *Quæ ab iſto ſic ſpoliata atque direpta eſt, non ut ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem & conſuetudinis jura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus vexata eſſe videatur.* De *illaudato* autem duo videntur reſponderi poſſe. Unum eſt ejuſmodi. Nemo quiſquam tam efflictis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnumquam aliquid quod laudari queat. unde hic antiquiſſimus verſus vicem proverbii celebratus eſt:

[3] Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt; isque omnium peſſimus deterrimusque eſt. ac ſicuti omnis culpæ privatio inculpatum facit: inculpatus autem inſtar eſt abſolutæ virtutis, illaudatus quoque igitur finis eſt extremæ malitiæ. itaque Homerus non virtutibus appellandis ſed vitiis detrahendis laudare ampliter ſolet. Hoc enim eſt:

Τόδ' οὐκ ἀέκοντε πετέσθην.

& item illud,

Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον,
Οὐδὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoque ſimili modo maximam voluptatem privationem detractionemq; omnis doloris definivit, his verbis ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idem Vergilius *inamabilem* dixit *Stygiam paludem.* nam ſicut *illaudatum* κατὰ στέρησιν laudis, ita *inamabilem* per amoris στέρησιν deteſtatus eſt. Altero modo *illaudatus* ita defenditur. *laudare* ſignificat priſca lingua nominare appellareque. ſic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari. *illaudatus* ergo eſt, quaſi *illaudabilis*

ic

3. Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν] Lego, πολλάκι γ' καὶ μ. ἀ. Meurſ.

4. Eju

id eſt, *numquam nominandus*; ſicuti quondam à communi concilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen ejus qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium reſtat ex his quæ reprehenſa ſunt, quod *tunicam ſqualentem auro* dixit. id autem ſignificat copiam denſitatemque auri in ſquamarum ſpeciem intexti. *ſqualere* enim dictum eſt ab ſquamarum crebritate aſperitateque, quæ in ſerpentum piſciumve coriis viſuntur. quam rem & alii & hic idem poëta locis aliquot demonſtrat:

Quem pellis, inquit, *aënis*
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.

& alio loco:

Jamque adeo rutilum thoraca indutus aënis
Horrebat ſquamis.

Accius in Pelopidibus ita ſcribit: 4 *Ejus ſerpentis ſquamæ ſqualido auro & purpura prætextæ.* Quicquid igitur nimis inculcatum obſitumque aliqua re erat, ut incuteret viſentibus facie nova horrorem, id *ſqualere* dicebatur. ſic in corporibus incultis ſquamoſiſque alta congeries ſordium, *ſqualor*, appellatur. cujus ſignificationis multo aſſiduoque uſu totum id verbum ita contaminatum eſt, ut jam *ſqualor* de re alia nulla quam de ſolis inquinamentis dici cœperit.

4. *Ejus ſerpentis ſquamæ ſqualido auro & purpurâ prætextæ*] Lego, & interpungo: *Ejus ſ. ſ. ſqualidæ auro, & p. p.* Idem.

CAP. VIII.

Alii tres loci apud Vergilium explicati.

1 GRatum mihi eſt, Avienus ait, correptum quod de optimis dictis male opinabar. ſed in hoc verſu videtur mihi deeſſe aliquid:

Ipſe

G*Ratum mihi eſt, Avienus ait, correptum*] In aliis editionibus atque adeo etiam Camerarii *correctum* eſt. At illud omnino verum. Gloſſ. *Corripies* ἐπιλαμβάνομαι. Pontan.

 2. *In*

Ipſe Quirinali lituo parvaque ſedebat
Succinctus trabea.

ſi enim nihil deeſſe concedimus; reſtat ut fiat lituo & trabea ſuccinctus, quod eſt abſurdiſſimum. quippe cum lituus ſit virga brevis in parte qua robuſtior eſt incurva, qua augures utuntur; nec video qualiter lituo poſſit ſuccinctus videri. Reſpondit Servius ſic hoc dictum eſſe, ut pleraque dici per defectionem ſolent. veluti cum dicitur; M. Cicero homo magna eloquentia, & Roſcius hiſtrio ſumma venuſtate, non plenum hoc utrumque neque perfectum eſt, ſed enim pro pleno ac perfecto auditur: ut Vergilius alio in loco:

Victorem Buten immani corpore,

id eſt, corpus immane habentem. & item alibi;

In medium geminos immani pondere cæſtus
Projecit.

ac ſimiliter:

Domus ſanie dapibusque cruentis.

Sic igitur id quoque dictum videri debet: *Ipſe Quirinali lituo*, id eſt, lituum Quirinalem tenens. Quod minime mirandum foret, ſi ita dictum fuiſſet, Picus Quirinali lituo erat: ſicuti dicimus; ſtatua grandi capite erat. Et, *eſt*, autem & *erat*, & *fuit*, plerumque abſunt cum elegantia ſine detrimento ſententiæ. Sed quoniam facta litui mentio eſt, prætermittendum non eſt, quod poſſe quæri animadvertimus, utrum à tuba lituus auguralis appelletur, an tuba à lituo augurum lituus dicta ſit. utrumque enim pari forma & pariter in capite incurvum eſt. Sed ſi, ut quidam putant, tuba à ſonitu lituus appellata eſt ex illo Homeri verſu λίγξε βιὸς necеſſe eſt ut virga auguralis à tubæ ſimilitudine *lituus* vocetur. Utitur autem vocabulo iſto Vergilius & pro tuba, ut ibi;

Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.

Subjecit Avienus: *Maturate fugam*, quid ſit parum mihi liquet. contraria enim videtur mihi fuga maturitati, unde

quid

quid de hoc verbo ſentiendum ſit quæſo me doceas Et Servius: Nigidius homo omnium bonarum artium diſciplinis egregius, *Mature*, inquit, *eſt quod neque citius neque ſerius, ſed medium quiddam & temperatum eſt.* Bene atque proprie Nigidius. nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur, quæ neque cruda & immitia ſunt neque caduca, & nimium cocta; ſed tempore ſuo temperate adulta. Hanc interpretationem Nigidianam divus Auguſtus duobus verbis Græcis eleganter exprimebat. nam & dicere in ſermonibus, & ſcribere in Epiſtolis ſolitum ferunt, σπεῦδε βραδέως, per quod monebat ut ad rem agendam ſimul adhiberetur & induſtriæ celeritas, & tarditas diligentiæ. ex quibus duobus contrariis fit maturitas. Sic ergo & Vergilius inducit Neptunum diſceſſum ventis imperantem, ut & tam cito diſcedant tanquam fugiant, & tamen flandi mediocritatem in regreſſu teneant, tanquam mature, id eſt, temperate, abeuntes. veretur enim ne in ipſo diſceſſu claſſi noceant, dum raptu nimio tanquam per fugam redeant. Idem Vergilius duo iſta verba *maturare* & *properare* tanquam plane contraria ſcitiſſime ſeparavit in his verſibus:

Frigidus agricolas ſi quando continet imber;
Multa, forent quæ mox cœlo properanda ſereno,
Maturare datur. - - - -

Bene & eleganter duo iſta verba diviſit. namque in præparatu rei ruſticæ, per tempeſtates pluvias, quoniam ex neceſſitate otium eſt, maturari poteſt: per ſerenas verò, quoniam tempus inſtat, properari neceſſe eſt. Sane cum ſignificandum eſt coactius quid & feſtinantius factum, rectius hoc dicitur *præmature* factum, quam *mature*. ſicuti Afranius dixit 2 in Togata, cui titulus νόμος eſt:

Appetis

2. *In Togata cui titulus Nomen eſt*] Afranius tamen an ejuſmodi Togatam ſcripſerit, alibi non reperio laudatum. In Gloſſario eſt *Satura* νόμος πολλὰ περιέχων. In Feſto, *Satura*, *etiam lex multis aliis conferta legibus*. Laudat deinde Afranium, *Homine* Nonius; niſi quod Hadrian. Junius ejus vicem *omin*

 depro

Appetis dominatum demens pramature pracocem.

in quo verſu animadvertendum eſt quod *pracocem* inquit non *pracoquem.* eſt enim caſus ejus rectus non *pracoquis,* ſed *pracox.* Hic Avienus rurſus interrogat. Cum Vergilius, inquit, 3 Ænean ſuum tamquam omnia pium à contagione atrocis viſus apud inferos vindicaverit, & magis eum fecerit audire reorum gemitus, quam ea ipſa videre tormenta, in ipſos vero campos piorum licenter induxerit: cur hoc tantum verſu oſtendit illi partem locorum, quibus impii cohibebantur?

Veſtibulum ante ipſum primiſque in faucibus Orci.

qui enim veſtibulum & fauces videt, intra ipſam ædem jam ſine dubitatione ſucceſſit: aut ſi quid aliud de *veſtibuli* vocabulo intelligendum eſt, ſcire deſidero. ad hæc Servius: Pleraque ſunt vocabula quibus vulgo utimur: neque tamen liquido animadvertimus quid ea ex vera proprietate ſignificent. ſicuti eſt *veſtibulum* in ſermonibus celebre atque obvium verbum; non omnibus tamen qui illo facile utuntur, 4 liquido ſpectatum. putant enim *veſtibulum* eſſe partem

depromit ex ſcripto. Crepera hæc & dubia in tanta nocte ſcriptorum veterum. Et quis illuſtret? Variantes lectiones poſuimus ante. Conſtantiſſima earum eſt νόμος ſive *Nomen.* Non reticebo quod venit in mentem mihi, ſcriptum videlicet, *cui titulus Nomos eſt,* ſive *Nomus* ex Agellio. *Nomus* præfectura, dominium ſeu territorium vulgo. Plinius lib. 5. cap. 9. *Dividitur in præfecturas oppidorum, quas Nomos vocant.* Et ſtatim: *Quidam nomina aliqua permutant, & ſubſtituunt alios nomos; ut Heroopoliten, Crocodilopoliten.* Plinius item junior Trajano: *Tu ex quo nomo ſit, notum mihi facere debebis.* Græci ut à νόμος diſcriminent trahunt accentum in ultimam. Sed de voce, ejuſque notione non puto dubitabitur. Hic autem ea forma & mente requiri comprobaverit vel verſus quem laudat ex ea Togata Aurelius noſter, *Appetis dominatum demens præmature præcocem.* Idem.

3. *Æneam ſuum tanquam omnia pium*] Expreſſit lectionem ſcriptam Stephan. Excuſi diſertim: *hominem pium.* Sed dixit & Statius, *Di bene quod tales ſtirpemque animoſque venitis.* Idem Statius Achilleide:

Non adeo parebimus omnia matri.

Ubi *parebimus omnia,* idem eſt quod *per omnia.* Ut Græcis πάντα, pro κατὰ πάντα. Idem.

4. *Liquido exſpectatum*] Ita libri plerique omnes. At nos ex Agellio reſinximus, *ſpectatum:* Quod & Gloſſis vetuſtis obſervatum, *Spectata,* Δοκιμαζόμενα. Pontan.

Liquido ſpectatum] In antiquis legitur *ad liquidum ſp.* quo offenſus Stephanus non tenuit, quin id ſive ex ingenio

ſive

tem domus priorem, quam *atrium* vocant. 5 ſed Cæcilius Gallus vir doctiſſimus in libro, de ſignificatione verborum quæ ad jus civile pertinent, ſecundo, veſtibulum dicit eſſe non in ipſis ædibus neque ædium partem, ſed locum ante januam domus vacuum, per quem de via aditus acceſſusque ad fores ædium ſit. Ipſa enim janua procul à via fiebat, area interſita, quæ vacaret. Quæ porro huic vocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. ſed quæ ſcripta apud idoneos auctores legi proferre in medium non pigebit. *Ve* particula, ſicuti quædam alia, tum intentionem ſignificat, tum minutionem. nam *vetus* & *vehemens* alterum ab ætatis magnitudine compoſitum eliſumque eſt, alterum à nimio impetu & vi mentis inſtructum. *vecors* autem & *veſanus* privationem ſignificant ſanitatis & cordis. diximus autem ſuperius eos qui amplas domus antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquere ſolitos, qui inter fores domus & viam medius eſſet. in eo loco, qui dominum ejus domus ſalutatum venerant, priusquam admitterentur, conſiſtebant: & neque in via ſtabant, neque intra ædes erant. ab illa ergo grandis loci conſiſtione & quaſi quadam ſtabulatione *veſtibula* appellata ſunt ſpatia, in quibus multum ſtaretur ab advenientibus priusquam intromitterentur in domum. Alii conſentientes veſtibula eadem eſſe, quæ diximus, in ſenſu tamen vocabuli diſſentiunt; referunt enim non ad eos qui adveniunt, ſed ad illos qui in domo commanent: quoniam illic numquam conſiſtunt; ſed ſolius tranſitus cauſa ad hunc locum veniunt exeundo ſive redeundo.

Sive

ſive antiquo libro tanquam alter χρυ-σῶν χαλκείας mutaret. Sed admodum naſute. Livius 35, 8. *Donec ad liquidum veritas explorata eſſet.* Simili modo noſter 5, 13 *Loco, quem volo omnium noſtrum judicio in commune penſari.* Quidni & illic fecit *communiter*? Gronov.

5. *Sed Cæcilius Gallus vir doctiſſimus in libro de ſignificatione verborum quæ ad jus civile pertinent*] Ejuſmodi opuſculum ſcripſiſſe Ælium Gallum legitur in legum libris; & monuit me amicus meus inſignis adoleſcens Petrus Scriverius. Certe conjectura inde probabilis ſit fuiſſe, *C. Æ. .us Gallus.* Servant tamen ad oram Gelliani aliquot codices, *Aquilius Gallus.* Ille niſi ſit, diſpiciendum accuratius. *Pontan.*

Sive igitur ſecundum priores per augmentum, ſive per ſe cundos per diminutionem intelligendum eſt: tamen *veſti bulum* conſtat aream dici, quæ à via domum dividit. *fauce* autem iter anguſtum eſt, per quod ad veſtibulum de via fle ctitur. Ergo Æneas, cum videt fauces atque veſtibulum do mus impiorum, non eſt intra domum, nec contactu ædium ſævo exſecrabilique polluitur; ſed de via videt loca inte viam & ædes locata.

CAP. IX.

Bidentes quid ſignificent, & unde dictæ. Deinde, equitem id ipſum ſignificare nonnumquam quod ſignificaretur nomine equi.

B*Identes hoſtiæ* quid eſſent, inquit Avienus, interrogav quendam de grammaticorum cohorte; & ille *bident* oves eſſe reſpondit, idcircoque *lanigeras* adjectum ut ove planius demonſtrarentur. Eſto, inquam, oves *bidentes* di cantur. Sed quæ ratio hujus in ovibus epitheti, ſcire, in quam, volo. Atque ille nihil cunctatus, Oves, inquit, *bi dentes* dictæ ſunt, quod duos tantum dentes habeant. tun ego: Ubi terrarum, quæſo te, inquam, duos ſolos per natu ram dentes habere oves aliquando vidiſti? oſtentum enim hoc eſt & factis piaculis procurandum. tum ille permotu mihi & irritatus, Quære, inquit, ea, quæ à grammatic quærenda ſunt. nam de ovium dentibus opiliones percun ctator. Facetias nebulonis hominis riſi, & reliqui. ſed t percunctor quaſi ipſius verborum naturæ conſcium. tur Servius: De numero dentium quem ille opinatus eſt repre hendendus à me non eſt, cum ipſe jam riſeris. verum pro curandum mihi eſt, ne illud obrepat, quod *bidentes* epithe ton ſit ovium; cum Pomponius egregius Atellanarum poë ta in Gallis tranſalpinis hoc ſcripſerit:

Mars tibi voveo facturum, [1] ſi umquam rediero, bidente verre.

P. au

1. *Si unquam rediero, bidente verre*] Apud Agell. lib. 16. cap. 6. *redierit.* Meur

2. *Se

P. autem Nigidius, in libro quem de extis compoſuit, *bidentes* appellari ait, non oves ſolas, 2 ſed omnes beſtias bimas. neque tamen dixit cur ita appellentur. ſed in commentariis ad jus pontificium pertinentibus legi: *bidennes* primo dictas, *d*, littera ex ſuperfluo, ut ſæpe aſſolet, interjecta: ſic pro, *reire*, *redire*, dicitur; & pro, *reamare*, *redamare*, & *redarguere*, non, *rearguere*. ad hiatum enim duarum vocalium procurandum interponi ſolet, *d*, littera. ergo *bidennes* primum dictæ ſunt quaſi *biennes*; & longo uſu loquendi corrupta eſt vox ex *bidennibus* in *bidentes*. Higinus tamen qui jus pontificium non ignoravit, in quinto librorum quos de Vergilio fecit, *bidentes* appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent: per quos ex minore in majorem tranſcendiſſe conſtaret ætatem. Iterum quærit Avienus in his verſibus,

Frena Pelethronii Lapithæ gyroſque dedere
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos:

cur Vergilius equi officium equiti dederit. nam *inſultare ſolo*, & *glomerare greſſus*, equi conſtat eſſe non equitis. Bene, inquit Servius, hæc tibi quæſtio nata eſt ex incuria veteris lectionis. nam, quia ſæculum noſtrum ab Ennio & omni bibliotheca vetere deſcivit, multa ignoramus, quæ non laterent ſi veterum lectio nobis eſſet familiaris. omnes enim antiqui ſcriptores ut hominem equo inſidentem, ita & equum cum portaret, hominem equitem vocaverunt, & *equitare* non hominem tantum ſed equum quoque dixerunt. Ennius libro annalium ſeptimo ait;

Denique vi magna quadrupes eques atque elephanti
Projiciunt ſeſe.

Nunquid dubiũ eſt quin equitem in hoc loco ipſum equum dixerit, cum addidiſſet epitheton *quadrupes*? ſic & *equitare*, quod

2. *Sed omnes beſtias bimas*] Agellius *hoſtias* in Nigidio legiſſe judicari poteſt. *Id.*

3. *Tum*

quod verbum è vocabulo equitis inclinatum eſt, & hom utens equo & equus ſub homine gradiens dicebatur. Luc lius namque vir apprime linguæ Latinæ ſcius equum equi tare dicit hoc verſu:

Nempe hunc currere equum nos atque equitare videmus.

Ergo & apud Maronem, qui antiquæ Latinitatis diligen fuit, ita intelligendum eſt,

Atque equitem docuere ſub armis,

id eſt, docuerunt equum portantem hominem

Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Subjecit Avienus:

Cum jam trabibus contextus acernis
Staret equus:

Scire vellem in equi fabrica caſune an ex induſtria hoc ge nus ligni nominaverit. nam licet unum pro quolibet ligni ponere poëticæ licentiæ ſit: ſolet tamen Vergilius temeri tatem licentiæ non amare, ſed rationis certæ vim in rerum vel nominum poſitionibus ſervare. 3 Tum Servius; Non ſine ratione Vergilius hoc loco abietem commemorat, item acerem & pinum paulo poſt; nam fulminata abies interi tum Dominæ ſignificabat: Et Troja per fœminam periit. Acer autem in tutela ſtuporis, & viſo equo ſtupuere Trojani, ut; *pars ſtupet innuptæ donum exitiale Minervæ.* Pinus quidem in tutela eſt Matris Deum, ſed & fraudium & inſidiarum; quia ejus poma cadentia per fraudem interimunt; & hic ſcilicet equus plenus inſidiarum eſt. His à Servio

perora-

3. *Tum Servius, Non ſine ratione Vergilius*] Clauſula hæc tota de Scripto eſt. Servium vero ut ea dicentem facit Macrob. ita quoque apud eundem Servium eadem fere reperies. Vide ad verſum *Cum jam trabibus contextus acernis Staret equus.* Pontan.

4. *Sta*

eroratis 4 ſtatuerunt in craſtino 5 Flavianum audire, quo-iam 6 Maro in Augurali jure refulſit.

4. *Statuerunt in craſtino Flavianum udire quoniam Maro in Augurali jure fulſit*] Ergóne hoc aut præcedentibus bris ſuper Augurali apud Maronem ıſciplina quicquam tractatum? Velint uidem id manifeſto ea verba, *quoniam Aaro in Augurali jure refulſit*. Sed erra-it, me judice, leviter hic exſcriptor, fa-iendumque *quo etiam Maro*. Flaviani nim, ut liquet ex fine libri primi, par-es fuere diſſerendi de augurali apud Maronem diſciplina. Verba ſunt, *Poſt unc Flavianus, Apud poëtam noſtrum, iquit, tantam ſcientiam juris auguralis ivenio, ut ſi aliarum diſciplinarum do-trina deſtitueretur, hæc illum vel ſola rofeſſio ſublimaret*. Et ſtatim, *Huic tu, ui Flaviane, ſuccedes, ut & auditu veſtro ecreer & aliquanto ſilentio inſtaurem vi-es dicendi*. Sed an hæc à Flaviano diſ-ertata, nequeo dicere. Si tamen; neceſ-ario poſt ſeptimum novus huic ſermo-ni liber tributus fuerit, iſque tertii diei conventum fecerit. Nam ut docui ſub finem Secundi, Tertius liber & ſubſe-qui quatuor ſecundi ſolius Diei con-ventus ſunt. Octavus itaque Macro-bii liber exſtiterit, id eſt, tertii diei no-va confabulatio, quomodo & dies tres legitimi Saturnales. *Idem.*

5. *Flavianum audire*] An is ipſe Fla-vianus, de quo ſæpe, quem jam dixi, Sa-risberienſis? Ait lib. 2. cap. 26. *Hoc au-tem aſſerit Flavianus in libro qui de veſti-gıis Philoſophorum inſcribitur*. Et lib. 8. cap. 11. *Tu hiſtoriam aut fabulam, quod his verbis refert Petronius, pro libitu ap-pellabis. Ita tamen ex facto accidiſſe Epheſi, & Flavianus auctor eſt*. Idem.

6. *Maro in Augurali jure*] Octavus ergo is Macrobii liber de re ea tota ac-curate pertractauerit. Et niſi plane ju-dicii fallor interpolavit compilavitque id operis, ut pleraque Macrobii alia Joh. Sarisberienſis. Lege libri primi poſtre-ma duo capita & quædam etiam Secun-di, & claras reperies reliquias melioris hujus auri. *Idem.*

AURE-

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSI V. C. & inluſtris

[1] CONVIVIORUM POSTREMI DIEI, SATURNALIORUM LIBER SEPTIMUS.

CAP. I.

Quando & quibus de rebus philoſophandum in convivio.

PRimis menſis poſt epulas jam remotis & [2] di-
curſum variantibus poculis minutioribus; Pr
textatus, Solet, inquit, cibus cum ſumitur ta
tos efficere, potus loquaces: at nos & inter p
cula ſilemus, tamquam debeat ſeriis vel etiam philoſophis
carere tractatibus tale convivium. & Symmachus; Veru
ne? ita ſentis Vetti, ut philoſophia conviviis interſit;
non tamquam cenſoria quædam & plus nimio reverenda
mater familias penetralibus ſuis contineatur; nec miſc
ſe Libero, cui etiam tumultus familiares ſunt; cum ipſa h
jus ſit verecundiæ ut ſtrepitum non modo verborum ſed
cogitationum quidem in ſacrarium ſuæ quietis admitta
doceat nos vel peregrina inſtitutio vel diſciplina à Parth
petita; qui ſolent cum concubinis non cum conjugibus i

e

CONviviorum poſtremi diei] Secundi adhuc diei, liquet, ut puto, ex præmiſſis. Proprie autem hic convivalis ſermocinatio eſt. Nam quæ hactenus dicta, ante Epulas intelligenda ſunt. Vide notata ſuperius ad librum tertium. *Pontan.*

2. *Diſcurſum variantibus pocu*... Camerarii editio, *diſcurſim*. Prius r... net & Lugdunenſis. Varro: *Dum ſer*... *ne canulam variamus*. Petronius *vo*... *tibus* dixit. *Volabant inter hæc poti*... *meracæ*. Idem.

3. ...

e convivia: tamquam has & in vulgus produci & laſcivire uoque, illas non niſi domi abditas tueri deceat tectum pu- lorem. An ego cenſeam producendam philoſophiam, quo ethorica venire ars & profeſſio popularis erubuit? Iſocra- es enim Græcus orator, qui verba prius libera ſub nume- os ire primus coëgit, cum in convivio à ſodalibus oraretur it aliquid in medium de eloquentiæ ſuæ fonte proferret, hac venia deprecatus eſt. [4] Quæ præſens, inquit, locus & empus exigit ego non calleo; quæ ego calleo nec loco præſenti

3. *Hac venia deprecatus eſt*] Hîc ite- rum Stephanus ſolus ſibi videtur ſa- puiſſe: nam relegato τῷ *hanc veniam*, quod eſt in MS. Veneta, Veſalienſis, Stœriana, Camerariana editionibus, il- lud nobis dedit, & obſequutus eſt Iſaa- cius. Ego *hanc veniam* puto reponen- dum & expono hujus rei veniam. Plau- tus Captiv. 3, 5, 63. *Ergo ab eo petito gratiam iſtam*, hoc eſt, iſtius rei. Non diſſimile eſt, quod exponit pater apud eundem in Moſtellaria, 5, 3, 44. *Gronov.*

4. *Quæ præſens inquit locus & tem- pus*] Græcum non minus lepidum: ἐν οἷς μὲν ἐγὼ δεινὸς, οὐχ ὁ νῦν καιρός. ἐν οἷς δὲ νῦν καιρὸς, οὐκ ἐγὼ δεινός. Senecæ illud quodammodo geminum: *Quod ego ſcio neſcit populus, quod populus ſcit ego neſcio.* Et id quia tam oportune ſe offert, notandum vocem *populum* ſæ- pe ἄθροον ὄχλον ſignare in libris anti- quorum. Quod ignoratum duos reddi- dit controverſos locos, alterum Apu- lei, alterum ipſius Senecæ. Ait Lucius lib. 3. *Ac dum primum angiportum in- ſiſtimus ſtatim civitas omnis in populum effuſa, mira denſitate nos inſequitur.* Di- vinatum enim, *in publicum effuſa*. Fru- ſtra: & ſiſtere eum impetum debuit, ſi non librorum conſenſus, at ipſe Apu- lejus, cui familiaris & ſuus quodam- modo hic ſermo. lib. 10. *Venus ecce cum magno favore caveæ, in ipſo meditul- lio, circumfuſo populo lætiſſimorum par- vulorum, dulce ſubridens.* Nec capien- dum aliter iſtud Catulli, *Per medium denſi tranſit iter populi.* Sed firmabit hæc unice quem dixi Senecæ philoſophi lo- cus, imo his firmabitur. Nam & illum jam diu abducere niſus eſt non unus ſponſus. Pincianum certe inſignem a- lias Criticum, lapſum hic repulſumque comperio; nec uſi meliore fato ipſi re- pellentes. Sed locus quem tango legi- tur Epiſt. 105. *Vt garrulitatem ſuam cu- ſtodiat & contentus ſit unius auribus, po- pulum faciet. Populus* enim & hic πλῆ- θος ſive hominum multitudo eſt, quo- modo etiam in Quæſtionibus Natura- libus *Stellarum populum* figurate & ele- ganter extulit. Sed & ſententiam id po- ſcere liquido videbit, qui non aſpicere ſolum Philoſophi totum locum volet ſed inſpicere. Janus Gruterus doctus & diligens cenſor interpretatione fere ve- rum erat aſſecutus, modo abſtinuiſſet mentem divinando. Nam *publicum* et- iam hic contra codicum conſtantem fi- dem eſt. Adde his illud Senecæ Natu- ral. Quæſt. lib. 1. cap. 5. *Sunt ſpecula quibus ſi unum oſtenderis hominem, popu- lus apparet.* item hoc Plinii lib. 2. cap. 7. *Quamobrem major cælitum populus etiam quàm hominum intelligi poteſt.* & iſtud Martialis lib. 5: *Omnia ſolus habes: hoc me puto velle negare, Vxorem ſed habes Candide cum populo.* *Cum populo*, id eſt cum multis. *Pontan.*

5. *Philo-*

præſenti ſunt apta nec tempori. Ad hæc Euſtathius: Pr
bo, Symmache, propoſitum tuum, quod 5 philoſophiam e
quam maximam putas, obſervatione veneraris, ut tantu
intra ſuum penetral æſtimes adorandam. ſed ſi propter h
à conviviis exulabit; procul hinc faceſſant & alumnæ ej
honeſtatem dico & modeſtiam; nec minus cum ſobrieta
pietatem. quam enim harum dixerim minus eſſe venerab
lem? ita fit ut ab ejuſmodi cœtibus relegatus matronaru
talium chorus libertatem conviviorum ſolis concubinis,
eſt, vitiis & criminibus addicat. Sed abſit ut philoſophi
quæ in ſcholis ſuis ſolicite tractat de officiis convivalibu
ipſa convivia reformidet; tamquam non poſſit rebus aſſer
re quæ ſolet verbis docere; aut neſciat ſervare modum c
jus in omnibus humanæ vitæ actibus terminos ipſa conſ
tuit. Neque enim ita ad menſas invito philoſophiam,
non ſe ipſa moderetur; cujus diſciplina eſt rerum omniu
moderationem docere. Ut ergo inter te & Vettium ve
arbitrali judicatione componam: aperio quidem philoſ
phiæ tricliniorum fores: ſed ſpondeo ſic interfuturam,
menſuram, notæ ſibi ac ſectatoribus ſuis diſpenſationis e
cedat. tunc Furius, Quia te unicum, Euſtathi, inquit, ſect
torem philoſophiæ noſtra ætas tulit, oratus ſis ut modu
diſpenſationis, quam das ei convivanti, nobis ipſe pate
cias. & Euſtathius: Primum hanc eam ſcio ſervaturam,
ſecum æſtimet præſentium ingenia convivarum: &, ſi pl
res peritos vel ſaltem amatores ſui in convivii ſocietate r
pererit, ſermonem de ſe patietur agitari. quia, velut pauc
litteræ mutæ diſperſæ inter multas vocales in ſocietate
vocis facile manſueſcunt, ita rariores imperiti gaudent
conſortio peritorum aut conſonant ſi qua poſſunt, aut reru
talium capiuntur auditu. ſi vero plures ab inſtitutione diſ
plinæ hujus alieni ſint; prudentibus, qui pauciores inte
runt, ſanciet diſſimulationem ſui; & patietur loquacitate
majori parti amiciorem ſociare: ne rara nobilitas à ple
tumu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

umultuoſiore turbetur. & hæc una eſt de philoſophiæ vir-
itibus : quia, cum orator non aliter niſi orando probetur, hiloſophus non minus tacendo pro tempore quam lo-
uendo philoſophatur. ſic ergo pauci qui aderunt doctio-
es in conſenſum rudis conſortii, ſalva & intra ſe quieſcen-
e veri notione, migrabunt, ut omnis diſcordiæ ſuſpicio fa-
eſſat. Nec mirum ſi doctus faciet, quod fecit quondam Piſiſtratus Athenarum tyrannus. qui, cum filiis ſuis rectum lando conſilium non obtinuiſſet aſſenſum, atque ideo eſſet n ſimultate cum liberis, ubi hoc æmulis cauſam fuiſſe gaudii comperit, ex illa diſcordia ſperantibus in domo regnan-
is naſci poſſe novitatem : univerſitate civium convocata, it ſuccenſuiſſe quidem ſe filiis non acquieſcentibus patriæ voluntati; ſed hoc ſibi poſtea viſum paternæ aptius eſſe pietati, ut in ſententiam liberorum ipſe concederet : ſciret gitur civitas ſobolem regis cum patre concordem. hoc commento ſpem detraxit inſidiantibus regnantis quieti. Ita n omni vitę generę præcipueque in lætitia convivali omne quod videtur abſonum in unam concordiam ſoni ſalva innocentia redigendum eſt. [6] Sic Agathonis convivium, quia Socrates, Phœdros, Pauſanias & Eriſymmachos habuit, ſic & cœna, quam [7] Callias doctiſſimus dedit, [8] Charmadam dico Antiſthenen & Hermogenen ceteroſque his ſimiles, verbum nullum niſi philoſophum ſenſit. at vero Alcinoi & Didonis menſa, quaſi ſolis apta deliciis, habuit hæc Jopam, illa Demodocum cithara canentes. nec deerant apud Alcinoum ſaltatores viri, & apud Didonem Bitias ſic hauriens merum, ut ſe totum ſuperflua ejus effuſione prolueret. Nonne,

5. *Philoſophiam eâ, quam maximam putas, obſervatione venerari*] Malim, *P. e. quâ maximâ potes, o. v.* Meurſ.

6. *Sic Agathonis convivium*, &c.] Vide ad hunc locum Paulum Leopardum lib. 18. cap. 31. indicante margine. *Pontan.*

7. *Callias doctiſſimus dedit*] Forte: *doctiſſimis*. Gronov.

8. *Charmadam dico*] Editiones pleræque aliæ omnes, *Carneadem*. Videndus Plutarchus lib. Sympoſiacῶn 1. [*Charmidem* leg. ex Xenophonte. *Meurſius*. Ibidem pro *Eriſymmachos* legit idem *Ereimachos* ex Platone. Vide Leopardum lib. 18. cap. 30.] *Pontan.*

9. *Et*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ne, ſi quis aut inter Phœacas aut apud Pœnos ſermones
ſapientia erutos convivalibus fabulis miſcuiſſet, & gratia
illis cœtibus aptam perderet 9 & in riſum plane juſtum m
veret? Ergo prima ejus obſervatio erit æſtimare convivá
Deinde, ubi ſibi locum patere viderit, non de ipſis profu
ditatis ſuæ ſecretis inter pocula loquetur, nec nodoſas
anxias, ſed utiles quidem, faciles tamen quæſtiones mov
bit. nam ſicut inter illos, qui exercitii genus habent in m
diis ſaltare conviviis, ſi quis ut ſe amplius exerceat vel
curſum vel ad pugilatum ſodales laceſſiverit, quaſi inept
relegabitur ab alacritate conſortii; ſic apud menſam, qua
do licet, aptis philoſophandum eſt: ut crateri liquoris
lætitiam nati adhibeatur non modo nympharum ſed Mu
rum quoque admixtione temperies. nam ſicut fateri nece
eſt, in omni conventu aut tacendum eſt aut loquendum
quæramus ſilentiumne conviviis an & opportunus ſerm
conveniat. Nam ſi, apud Athenas Atticas 10 Areopagi
tacentes judicant, ita inter epulas oportet ſemper ſileri; n
eſt ultra quærendum inter menſas philoſophandum nec
ſit. Si vero non erunt muta convivia: cur, ubi ſermo p
mittitur, honeſtus ſermo prohibetur? maxime cum non n
nus quam dulcedo vini hilarent verba convivium. nam,
Homeri latentem 11 prudentiam ſcruteris altius, dele
mentum illud quod Helena vino miſcuit:

Νηπενθές τ᾽, ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων

non herba fuit, non ex India ſuccus, ſed narrandi oppor
nitas quæ hoſpitem mæroris oblitum flexit ad gaudiu
Ulyſſis enim præclara facinora filio præſente narrabat,

Οἷον καὶ τὸ δ᾽ ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνήρ.

Er

9. *Et in riſum plane juſtum moveret?*] Clarius veteres, *& in ſeriſum*. Idem.

10. *Areopagitæ tacentes*] Notat Macrobium lib. 5. Obſervat. Human. A. Schottus cap. 29. *Oreſtis*, non *Areopagitarum* hic *ſilentium* intelligen monens atque addens, omnia hæ Plutarchi Symp. hauſta] *Idem*.

11. *Prudentiam ſcruteris*] Om ante Stephanum *inſcruteris*. Gronc

12. *I*

Ergo paternam gloriam & ſingula ejus fortia facta digerendo animum filii fecit alacriorem ; & ita credita eſt contra mærorem vino remedium miſcuiſſe. Quid hoc, inquis, ad philoſophiam? immo nihil tam cognatum ſapientiæ quam locis & temporibus aptare ſermones, perſonarum quæ aderunt æſtimatione in medium vocata. alios enim relata incitabant exempla virtutum, alios beneficiorũ, nonnullos modeſtiæ; ut qui aliter agebant ſæpe auditis talibus ad emendationem venirent. Sic autem vitiis irretitos, ſi & hoc in conviviis exegerit loquendi ordo, feriet philoſophia non ſentientes, ut Liber pater thyrſo ferit per obliquationem circumfuſæ hederæ [12] latentem mucronem : quia non ita profitebitur in convivio cenſorem ut palam vitia caſtiget. Ceterum his obnoxii repugnabunt : & talis erit convivii tumultus, ut ſub hujusmodi invitati videantur edicto;

Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam ſperate parati.

aut ut Homerus brevius & expreſſius dixit;

Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα.

Ergo ſi opportunitas neceſſariæ reprehenſionis emerſerit, ſic à philoſopho proficiſcetur, ut & tecta & efficax ſit. quid mirum, ſi feriet ſapiens, ut dixi, non ſentientes, cum interdum ſic reprehendat, ut reprehenſus hilaretur? nec tantum fabulis ſuis ſed interrogationibus quoque vim philoſophiæ nihil ineptum loquentis oſtendet. Hanc ergo nullus honeſtus actus locusve, cœtus nullus excludat; quæ ita ſe aptat, ut ubique ſic appareat neceſſaria, tanquam abeſſe illam nefas fuerit.

CAP.

12. *Latentem mucronem*] Interpretatur hæc Stephanus, qui ſic mutavit, aut poſtremus editor, qui in alterius ſententiam ivit. Omnes alii *latente mucrone*, quod interpretatione non eget. Poſſis quoque : *thyrſi ferit per obl. circ. hederæ latente mucrone.* Idem.

CAP. II.

De quibus libenter quiſque interrogetur.

ET Avienus: Novas mihi duas diſciplinas videris indu
cere interrogandi & reprehendendi, ut alacritas utrin
que his, ad quos ſermo eſt, excitetur: cum dolor ſemper re
prehenſionem vel juſtam ſequatur. unde hæc, quæ levite
attigiſti, fac quæſo enarrando planiora. Primum, inquit Eu
ſtathius, hoc teneas volo, non de ea me reprehenſione dixi
ſe quæ ſpeciem accuſationis habet, ſed quæ vituperation
inſtar eſt. hoc Græci ſcomma vocant non minus quide
amarum quam accuſatio, ſi importune proferatur: ſed à ſ
piente proferetur ut dulcedine quoque non careat. Et,
prius tibi de interrogatione reſpondeam, qui vult amœn
eſſe conſultor ea interrogat quæ ſunt interrogato facilia r
ſponſu, & quæ ſcit illum ſedula exercitatione didiciſſe. ga
det enim quiſquis provocatur ad doctrinam ſuam in m
dium proferendam: quia nemo vult latere quod didici
maxime ſi ſcientia quam labore quæſivit cum paucis illi f
miliaris & plurimis ſit incognita, ut de aſtronomia vel di
lectica ceteriſque ſimilibus. tunc enim videntur conſec
fructum laboris, cum adipiſcuntur occaſionem publicar
quæ didicerant ſine oſtentationis nota; qua caret qui n
ingerit ſed invitatur ut proferat. contra magnæ amaritud
nis eſt ſi coram multis aliquem interroges, quod non op
ma ſcientia quæſivit. cogitur enim aut negare ſe ſcire (qu
extremum verecundiæ damnum putant) aut reſpondere t
mere, & fortuito ſe eventui veri falſive committere. un
ſæpe naſcitur inſcitiæ proditio: & omne hoc infortuniu
pudoris ſui imputat conſulenti. necnon & qui obierunt m
ria & terras gaudent cum de ignoto multis vel terrarum ſi
vel ſinu maris interrogantur; libenterque reſpondent & d
ſcribunt modo verbis, modo radio loca; glorioſum puta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

es quæ ipſi viderint aliorum oculis objicere. quid duces vel ilites? quam fortiter à ſe facta ſemper dicturiunt & tamen icent arrogantiæ metu? nonne hi ſi ut hæc referant invientur mercedem ſibi laboris æſtimant perſolutam, remuerationem putantes inter volentes narrare quæ fecerint? deo autem id genus narrationum habet quendam gloriæ aporem, ut ſi invidi vel æmuli forte præſentes ſint, tales inerrogationes obſtrependo diſcutiant, & alias inſerendo faulas prohibeant illa narrari quæ ſolent narranti laudem reare. Pericula quoque præterita vel ærumnas penitus abolutas qui evaſit, ut referat gratiſſime provocatur. nam qui dhuc in ipſis vel paululum detinetur, horret admonitionem formidat relatum. Id adeo Euripides expreſſit,

Ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

djecit enim σωθέντα ut oſtenderet poſt finem [1] malorum ratiam relationis incipere. & poëta veſter adjiciendo, *olim*, quid niſi poſt emenſa infortunia futuro tempore juvare diit memoriam ſedati laboris?

Forſan & hac olim meminiſſe juvabit.

Nec negaverim eſſe malorum genera, quę non vult qui perulit vel transacta meminiſſe: nec minus interrogatus offenitur, quam cum in ipſis malis fuit, ut qui carnifices experus eſt & tormenta membrorum; aut qui infauſtas pertulit rbitates: [2] vel cui nota quondam afflicta cenſoria eſt. cave nterroges, ne videaris objicere. illum ſæpe ſi potes ad narandum provoca, qui recitando favorabiliter exceptus eſt, vel qui libere & feliciter legationem peregit, vel qui ab imperatore comiter affabiliterque ſuſceptus eſt, vel ſi quis tota pœne claſſe à piratis occupata ſeu ingenio ſeu viribus ſolus evaſit. quia vix implet deſiderium loquentis rerum talium

QVid niſi poſt emenſa infortunia] V: c. auctior, *quid aliud niſi p. e. i.* Meurſ.

2. *Vel cui nota quondam afflicta cenſoria eſt*] Alias *affixa* ſive *adficta*. *Adficta* videatur non abſonum. Propert. *Quid mihi deſidiæ non ceſſas fingere crimen.* Pontan.

lium vel longa narratio. Juvat, ſi quem dicere juſſeris amici ſui repentinam felicitatem, quam ſponte non audebat vel dicere vel tacere, modo jactantiæ, modo malitiæ metu. Qu venatibus gaudet, interrogetur de ſilvæ ambitu, de ambage luſtrorum, de venationis eventu. Religioſus ſi adeſt: da illi referendi copiam quibus obſervationibus meruerit auxilia deorum, quantus illi ceremoniarum fructus. quia & hoc genus religionis exiſtimant numinum beneficia non tacere: adde quia volunt & amicos ſe numinibus æſtimari. ſi vero & ſenex præſens eſt: habes occaſionem qua plurimum illi contuliſſe videaris, ſi eum interroges vel quæ ad illum omnino non pertinent. eſt enim huic ætati loquacitas familiaris. hæc ſciens Homerus quandam congeriem ſimu interrogationum Neſtori fecit offerri:

> Ω Νέστορ Νηληϊάδη, σὺ δ' ἀληθὲς ἐνίσπε.
> Πῶς ἔθαν' Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνον;
> Ποῦ Μενέλαος ἔην;
> Η οὐκ Αργεος ἦεν Αχαϊκοῦ.

Tot loquendi ſemina interrogando congeſſit, ut pruritum ſenectutis expleret. & Vergilianus Æneas gratum ſe ac omnia præbens Evandro varias illi narrandi occaſiones miniſtrat. neque enim de una re aut altera requirit,

> *ſed ſingula lætus*
> *Exquiritque, auditque virum monumenta priorum.*

& Evander conſultationibus captus ſcitis quam multa narraverit.

CAP. III.

De vario ſcommatum genere: & quam caute his utendum inter convivas.

HÆc dicentem favor omnium excepit. ſed mox ſubjecit Avienus. Vos omnes qui doctorum doctiſſimi adeſtis oraverim, ut hortatu veſtro Euſtathius quæ de ſcom

mat

mate paulo ante dixerit animetur aperire : omnibusque ad hoc provocantibus ille contexuit. Præter categoriam quæ ψόγος eſt & præter διαβολὼ quæ delatio eſt, ſunt alia duo apud Græcos nomina, λοιδορία & σκῶμμα, quibus nec vocabula Latina reperio, niſi forte dicas lœdoriam exprobrationem eſſe ac directam contumeliam. ſcomma enim pœne dixerim morſum figuratum, quia ſæpe fraude vel urbanitate tegitur, ut aliud ſonet aliud intelligas. nec tamen ſemper ad amaritudinem pergit, ſed nonnumquam his in quos jacitur & dulce eſt. quod genus maxime vel ſapiens vel alias urbanus exercet, præcipue inter menſas & pocula, ubi facilis eſt ad iracundiam provocatio. nam ſicut in præcipiti ſtantem vel levis tactus impellit; ita vino vel infuſum, vel aſperſum parvus quoque dolor incitat in furorem. Ergo cautius in convivio abſtinendum ſcommate, quod tectam intra ſe habet injuriam. tanto enim preſſius hærent dicta talia quam directæ lœdoriæ, ut hami anguloſi quam directi mucrones tenacius infiguntur: maxime quia dicta hujuſmodi riſum præſentibus movent, quo velut aſſenſus genere confirmatur injuria. Eſt autem lœdoria hujuſmodi: *Oblitusne es quia ſalſamenta vendebas?* Scomma autem, quod diximus ſæpè contumeliam eſſe celatam, tale eſt: *Meminimus quando brachio te emungebas.* nam, cum res eadem utrobique dicta ſit; illud tamen lœdoria eſt quod aperte objectum exprobratumque eſt, hoc ſcomma quod figurate. Octavius, qui natu nobilis videbatur, Ciceroni recitanti ait; Non audio quæ dicis. ille reſpondit; *Certe ſolebas bene foratas habere aures.* hoc eo dictum eſt, quia Octavius Libys oriundus dicebatur, [1] quibus mos eſt aurem forare. In eumdem Ciceronem

Q*Vibus mos eſt aurem forare*] Imo & mollem hoc ſcommate Octavium iſtum denotaverit Tullius. Septimius Tertul. *Aurem quoque foratu effeminatus. Quod illi apud Sigæum ſtatua ſervat plane.* Et Juvenal. Sat. 1. *Quamvis Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ Arguerint, licet ipſe negem.* Quibus addit interpres vetus: *Arguit homines qui cum propter libidinem libertatem meruiſſent, & in libertinorum corpus & tribus relati eſſent, pertuſis auribus* *ſigna*

ronem Laberius cum ab eo ad conſeſſum non reciperetu dicentem, *Reciperem te niſi anguſte ſederem*: ait mimus ill mordaciter; *Atquin ſolebas duabus ſellis ſedere*; objiciens tant viro lubricum fidei. Sed & quod Cicero dixit; *niſi anguſ ſederem*, ſcomma fuit in C. Cæſarem; qui in ſenatum paſſi tam multos admittebat ut eos quatuordecim gradus cape non poſſent. Tali ergo genere, quod fætum contumeliæ e 2 abſtinendum ſapiente ſemper, ceteris in conviviis eſt. Su alia ſcommata minus aſpera quaſi edentatæ beluæ morſu 3 ut Tullius in conſulem qui uno tantum die conſulatu peregit, *Solent*, inquit, *eſſe flamines diales; modo conſules di les habemus.* & in eundem: *Vigilantiſſimus eſt conſul noſter, q in conſulatu ſuo ſomnum non vidit.* eidemque exprobranti ſi quod ad eum conſulem non veniſſet, *Veniebam*, inquit, *ſ nox me comprehendit*. Hæc & talia ſunt, quæ plus urbanita minus amaritudinis habent: ut ſunt & illa de nonnullis co poreis vitiis aut parum aut nihil gignentia doloris: ut ſi calvitium cujuſquam dicas vel 4 in naſum ſeu curvam er ctione

ſigna libertinorum celare non poterant. Apulejus: *nobilitatis inſigne* appellavit in libro de dogmate Platonis: *Auri tantum, quantum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtaret.* Pontan.

2. *Abſtinendum ſapienti ſemper, ceteris in conviviis eſt*] Sic Stephanus, ſic Pontanus: niſi quod hic pejus etiam *ſapiente*. Sed magna hic variatio. MS. cum Veneta *abſtinendum ſapienti ſuper ceteris in convivio eſt*; Veſal. & Camerar. *abſtinendum ſapienti ſemper, ceteris in convivio*, abſque τῷ *eſt*. Stoeriana: *abſtinendum ſapienti ſemper, ceteris in omnino eſt*, typorum lapſu, ut reor. Ex his jure præfero Venetæ & MS. lectionem. Nam cum joca ſint multiplicia, diſputatur nihil aliud, quam quæ ex iis in convivio ſingulos convivas, præſertim vero ſapientem deceant. Ergo inquit auctor, quia parvus quoque dolor vino adſperſum facile irritat, ſuper cæteros convivas certe ſapientibus, non ſolum ſco mate ſed & lœdoria abſtinendum, magis, quod hæc apertam habeat i riam, illud vero tectam: atque i utendum illis ſolo eo, quod voc morſum figuratum, qui etiam iis quos jacitur, dulcis ſit. Hæc vera tentia. *Gronov.*

3. *Vt Tullius in conſulem qui uno tum die*] Non Tullio hoc tribuit ſco ma ſuperius Servius, ſed M. Otac Pitholao. Vide lib. 2. cap. 2. *Ponta*

4. *In naſum ſeu curvam erectio ſeu Socraticam depreſſionem*] Plato 5. Politicorum. & ex eo Ariſtæne lib. 1. Epiſt. 18. καὶ ὁ μέν τις τ ὅτι σιμὸς, ἐπίχαρις ... σιχ ... θεὶς ἐπαινεῖ]· ὁ δὲ τὸ γρυπὸν βασι-κὸν ἔφης. *Itaque juvenum ſi quis ſim laudas ut gratioſum; aduncum naſum gium appellas.* Perſæ Cyri regis virt

ſui-

ctionem ſeu Socraticam depreſſionem. hæc enim, quanto minoris infortunii ſunt, tanto levioris doloris. contra oculorum orbitas non ſine excitatione commotionis objicitur. quippe Antigonus rex Theocritum Chium, de quo juraverat quod ei parſurus eſſet, occidit propter ſcomma ab eodem de ſe dictum. cum enim quaſi puniendus ad Antigonum raperetur, ſolantibus eum amicis ac ſpem pollicentibus, quod omnimodè clementiam regis experturus eſſet cum ad oculos ejus veniſſet: reſpondit; *Ergo impoßibilem mihi dicitis ſpem ſalutis.* erat autem Antigonus uno orbatus oculo. & importuna urbanitas maledicacem luce privavit. Nec negaverim philoſophos quoque incurriſſe nonnunquam per indignationem hoc genus ſcommatis. nam cum regis libertus ad novas divitias nuper erectus philoſophos ad convivium congregaſſet, & irridendo eorum minutulas quæſtiones ſcire ſe velle dixiſſet, cur ex nigra & ex alba faba pulmentum unius coloris edatur: Aridices philoſophus indigne ferens, Tu nobis, inquit, abſolvas 5 cur & de albis & nigris loris ſimiles maculæ gignantur. Sunt ſcommata quæ in ſuperficie habent ſpeciem contumeliæ, 6 ſed interdum non tangunt audientes, cum eadem ſi obnoxio dicantur exagitent: ut contra ſunt quæ ſpeciem laudis habent, & perſonam audientis efficiunt contumeliæ plenam. De priore genere prius dicam. L. Quintius prætor de provincia nuper reverterat obſervata, quod mireris Domitiani temporibus,

ſuſpicientes adeo vel mortuum coluerunt, ut viros, qui aduncum haberent, qualem Cyrus habuiſſe dicitur, naſum, etiam ad Plutarchi ætatem amarint. Author Plutarchus in Præceptis Politicorum. Vide item Juſtinum lib. 39. & ad eum Notas Bongarſii. Ubi docetur tales olim *Grypos* appellatos. *Idem.*

5. *Cur & de albis & nigris loris ſimiles maculæ gignantur*] Servos lororum ſive flagrorum gymnaſia eſſe ſcimus luculenter ex Plauto. Et ita fortaſſis capiendum legendumque iſtud ejuſdem comici Aſinaria:

Eas nunc legiones, copias, exercituſque lorûm.

Nam in vulgatis eſt, *eorum.* In Scriptis quos vidi *forum*, quod *furum* fors erit, ſed hic, ut exiſtimo, minus convenienter. Reſpicit enim, quas enumeraverat ibidem, ſervorum cruces, laminas, nervos, boias. *Idem.*

6. *Sed interdum non tangunt audientes*] Lego, *ſed interim.* Meurſ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

bus, præturæ maxima caſtitate. is cum æger aſſidenti amico diceret frigidas ſe habere manus; renidens ille ait; *Atquin eas de provincia calidas paulo ante revocaſti.* riſit Quintius delectatuſque eſt, quippe alieniſſimus à ſuſpicione furtorum: contra ſi hoc diceretur male ſibi conſcio & ſua furta recolenti, exacerbaſſet auditum. Critobulum famoſæ pulchritudinis adoleſcentem Socrates cum ad comparationem formæ provocaret; jocabatur, non irridebat. certe ſi dicas con ſummatarum divitiarum viro, *tibi excito creditores tuos*, aut nimis caſto, *gratæ ſunt tibi meretrices, quia continua eas largitate ditaſti*: uterque delectabuntur, ſcientes his dictis ſuam conſcientiam non gravari ſicut contra ſunt quæ ſub ſpecie laudis exagitant, ſicut paulo ante diviſi. nam ſi timidiſſimo dixero, *Achilli vel Herculi comparandus es*; aut famoſæ iniquitatis viro, *ego te Ariſtidi in æquitate præpono*: ſine dubio verba laudem ſonantia ad notam vituperationis ſuæ uterque tracturus eſt. Eadem ſcommata eoſdem modo juvare modo mordere poſſunt, pro diverſitate præſentium perſonarum: ſunt enim quæ ſi coram amicis objiciantur nobis libenter audire poſſimus. uxore vero ſeu parentibus vel magiſtris præſentibus dici in nos aliquod ſcomma nolumus; niſi forte tale ſit quod illorum cenſura libenter accipiat. ut ſi quis adoleſcentem coram parentibus vel magiſtris irrideat, quod inſanire poſſit continuis vigiliis lectionibuſque nocturnis; aut uxore præſente, quod ſtulte faciat uxorium ſe prębendo nec ullam elegantiam eligendo formarum. hæc enim & in quos dicuntur & præſentes hilaritate perfundunt. Commendat ſcomma & conditio dicentis ſi in eadem cauſa ſit: ut ſi alium de paupertate pauper irrideat, ſi obſcure natum natus obſcure. nam Tharſius Amphias, cum ex hortulano potens eſſet & in amicum quaſi degenerem nonnulla dixiſſet; mox ſubjecit; *Sed & nos de iſdem ſeminibus ſumus*; & omnes pariter lætos fecit. Illa vero ſcommata directa lætitia eum in quem dicuntur infundunt; ſi virum fortem vituperes qua ſalut

ſalutis ſuæ prodigum & pro aliis mori volentem, aut ſi objeceris liberali quod res ſuas profundat minus ſibi quam aliis conſulendo. Sic & Diogenes Antiſthenem Cynicum magiſtrum ſuum ſolebat veluti vituperando laudare. *Ipſe me,* ajebat, *mendicum fecit ex divite, & pro ampla domo in dolio fecit habitare.* Melius autem iſta dicebat quam ſi diceret: *gratus illi ſum, quia ipſe me philoſophum & conſummatæ virtutis virum fecit.* Ergo, cum unum nomen ſcommatis ſit, diverſi in eo continentur effectus. ideo apud Lacedæmonios [7] inter cetera exactæ vitæ inſtituta, [8] hoc quoque exercitii genus à Lycurgo eſt inſtitutum, ut adoleſcentes & ſcommata ſine morſu

7. *Inter cetera exactæ vitæ*] Non diſſimiliter Petronius, *exactam legem* dixit. Sic enim legerim locum iſtum Pag. 4.

prius amore
Frugalitatis, legem pellat exactam.

Et videtur item voluiſſe poëta Venuſinus ad Mæcenatem: *Faſtidioſam deſere copiam. Legem* enim *exactam*, diætæ exactum illud ſive plenum, ut ita dicam, dimenſum intelligo. Meminit etiam alibi Petronius; *Vellem tam innocens eſſet frugalitatis meæ hoſtis ut deliniri poſſit.* (Et ſtatim initio pag. 3. *Nolunt ſevera lege proficere*) Sed aptiſſime ei loco Romano Philoſophiæ Siren Seneca: *Non poteſt ſtudium ſalutare fieri ſine frugalitatis cura.* Totum itaque Arbitri locum ſic conſtituerim;

Artis ſeveræ ſi quis amat effectus,
Mentemque magnis aptat, prius amore
Frugalitatis legem pellat exactam.

Interim non me latet aliorum ſuper his commentatio, quibus ſi ita videbitur, libens cedam de ſemita. *Pontan.*

8. *Hoc quoque exercitii genus à Lycurgo eſt inſtitutum ut adoleſcentes & ſcommata ſine morſu dicere*] *Scommata ſine morſu* videtur id eſſe quod dixit Plutarchus Lycurgo: παίζειν εἴθιζον καὶ σκώπτειν ἄνευ βωμολοχίας: *Aſſuefiebant jocari & dicteria citra ſcurrilitatem jacere.* Nam fuit alias acuta & aculeata Lacedæmoniorum dictio. Idem Plutarchus Sympoſ. 2. quæſt. 1. *Enimvero præclara illa Lacedæmone inter alias hæc fuit diſciplina ſalſe dictis impetere citra moleſtiam, & æquo animo dicteria ferre. nam ſi quis iniquius ferret, alter ſtatim mordendi finem faciebat.* Ita quidem interpres. Rei tamen & rationi conſentaneum magis, ſi dixiſſet, *is ſtatim alterum mordendi finem faciebat*, ut indignanti potius quam indignationem inferenti reticentiæ pœna ſtatuta fuerit. Verba Græca ſunt: εἰ δὲ τις ἀπείποι σκωπτόμενος, εὐθὺς ὁ σκώπτων ἐπέπαυτο, quæ preſſius intuenda; nam Macrobius, quod dixi ego, omnino ſenſiſſe videtur aut vertiſſe, *Ac ſi quis*, inquit, *eorum in indignationem ob tale dictum prolapſus fuiſſet, ulterius ei in alterum dicere non licebat.* Nec aliter capio Heraclidem Ponticum: Μελετῶσι δὲ ἐμμελῶς καὶ σκώπτειν καὶ σκώπτεσθαι: quaſi dicat, *ſcommata & jacere argute & excipere ſeu pati animoſe.* Sed de his optimus tu cenſor eris, amice noſter Nicolae Cragi. Nam olim,

Quod fuit, hoc uni debebat Sparta Lycurgo;
Quod nunc eſt, tota eſt gloria lausque tua. Idem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

morſu dicere, & ab aliis in ſe dicta perpeti diſcerent. ac ſi quis eorum in indignationem ob tale dictum prolapſus fuiſſet, ulterius ei in alterum dicere non licebat. Cum ergo videas, mi Aviene (inſtituenda eſt enim adoleſcentia tua quæ ita docilis eſt ut diſcenda præcipiat) cum videas, inquam, anceps eſſe omne ſcommatum genus; ſuadeo in conviviis, in quibus lætitiæ inſidiatur ira, ab ejuſmodi dictis faceſſas, & magis quæſtiones convivales vel proponas vel ipſe diſſolvas. quod genus veteres ita ludicrum non putarunt; ut & Ariſtoteles de ipſis aliqua conſcripſerit, & Plutarchus,
9 & veſter Apulejus: nec contemnendum ſit, quod tot philoſophantium curam meruit.

9. *Et veſter Apuleius.*] Joh. Sarisberienſis, qui locum hunc exſcripſit, locupletius: *Et veſter Apulejus cum Fronʼtone.* Vide lib. 8. cap. 10. *Idem.*

CAP. IV.

Cibum ſimplicem præferendem eſſe multiplici, ut qui ſit digeſtu facilior.

ET Prætextatus: Hoc quæſtionum genus, cum & ſenilem deceat ætatem, cur ſoli juveni ſuadetur? Quin agite omnes, qui adeſtis hic, apta convivio fabulemur, nec de cibatu tantum, ſed & ſiqua de natura corporum, vel alia, præſente maxime Diſario noſtro, cujus plurimum ad hoc genus quæſtionum poterit ars & doctrina conferre: ſortiamurque, ſi videtur, ut per ordinem unusquisque proponat quam ſolvendam æſtimat quæſtionem. Hic aſſenſi omnes Prætextato anteloquium detulerunt, orantes ut, cum ipſe cœpiſſet, ceteris ex filo conſultationis ejus interrogandi conſtitueretur exemplum. tum ille, Quæro, inquit, utrum ſimplex an multiplex cibus digeſtu ſit facilior: quia multos hunc, nonnullos illum ſectantes videmus. & eſt quidem ſuperba & contumax & veluti ſui oſtentatrix continentia, contra amœnam ſe & comem appetentia vult videri. cum

ergo

rgo una cenſoria ſit, delicata altera; ſcire equidem velim uæ ſervandæ aptior ſit ſanitati. Nec longe petendus aſſeror eſt, cum Diſarius adſit; qui quid conveniat corporibus umanis non minus callet, quam ipſa natura fabricæ hujus uctor & nutrix. dicas ergo velim quid de hoc quod quæritur medicinæ ratio perſuadeat. Si me, Diſarius inquit, aliquis ex plebe imperitorum de hac quæſtione conſuluiſſet: quia plebeja ingenia magis exemplis quam ratione capiuntur, admonuiſſe illum contentus forem inſtitutionis pecudum: quibus cum ſimplex & uniformis cibus ſit, multo ſaniores ſunt corporibus humanis; & inter ipſas illæ morbis implicantur, quibus ut altiles fiant offæ compoſitæ & quibuſdam condimentis variæ farciuntur. nec dubitaret poſt hac; cum advertiſſet animalibus ſimplici cibo utentibus familiarem ſanitatem, [1] ægreſcere autem inter illa quæ ſaginam compoſita varietate patiuntur. quia conſtat id genus alimoniæ non magis copia quam varietate crudeſcere. fortaſſe illum attentiorem exemplo altero feciſſem, ut conſideraret nullum umquam fuiſſe medicorum circa curas ægreſcentium tam audacis negligentiæ ut febrienti varium & non ſimplicem cibum daret. adeo conſtat quam facilis digeſtu ſit uniformis alimonia, ut ei vel cum infirma eſt natura ſufficiat. nec tertium defuiſſet exemplum, ita eſſe vitandam ciborum varietatem, ut varia ſolent vina vitari. quis enim ambigat eum qui diverſo vino utitur in repentinam ruere ebrietatem, nec dum hoc potus copia poſtulante? tecum autem, Vetti, cui ſoli perfectionem diſciplinarum omnium contigit obtinere, non tam exemplis quam ratione tractandum eſt, quæ & me tacente clam te eſſe non poterat. Cruditates eveniunt aut qualitate ſucci in quem cibus

verti-

ÆGreſcere autem inter illa quæ ſaginam compoſita varietate patiuntur] Hæc item Camerarii editionis ſcriptura. Et ſtatim, *quia conſtat id genus alimoniæ non magis copia quam varietate crudeſcere.* Vetuſtior tamen editio ea omnia brevius: *ægreſcere autem quæ ſaginantur & compoſita varietate crudeſcere.* Pontan.

2. *Dici-*

vertitur ſi non ſit aptus humori qui corpus obtinuit, a
ipſius cibi multitudine non ſufficiente natura ad omnia qu
congeſta ſunt concoquendā. ac primum de ſucci qualita
videamus. Qui ſimplicem cibum ſumit, facile quo ſuc
corpus ejus vel juvetur vel gravetur uſu docente cognoſc
nec enim ambigit cujus cibi qualitate poſſeſſus ſit, cu
unum ſumpſerit. & ita fit ut noxa, cujus cauſa deprehen
ſit, facile vitetur. qui autem multiplici cibo alitur, diverſ
patitur qualitates ex diverſitate ſuccorum: nec concorda
humores ex materiæ varietate naſcentes, nec efficiunt liqu
dum purumve ſanguinem in quem jecoris miniſterio ve
tuntur, & in venas cum tumultu ſuo tranſeunt, hinc morb
rum ſcaturigo, qui ex repugnantium ſibi humorum diſco
dia naſcuntur. Deinde quia non omnium quæ eſui ſunt u
natura eſt, non omnia ſimul coquuntur, ſed alia celerius, ta
dius alia: & ita fit ut digeſtionum ſequentium ordo turb
tur. neque enim cibi quem ſumimus una digeſtio eſt: ſe
ut corpus nutriat quatuor patitur digeſtiones. quarum una
omnes vel ipſi quoque hebetes ſentiunt; alias occultior ra
tio deprehendit. quod ut omnibus liqueat, paulo altius m
hi cauſa repetenda eſt. Quatuor ſunt in nobis virtutes, qu
adminiſtrandam alimoniam receperunt. quarū una [2] dicitu
καθελκτικὴ, quæ deorſum trahit cibaria confecta mandibu
lis. quid enim tam craſſam materiam per faucium anguſt
fulciret, niſi eam vis naturæ occultior hauriret? hauſta vero
ut non continuo lapſu per omne corpus ſuccedentibus ſib
fora

2. *Dicitur* καθεκτικὴ] Neutiquam hæc vox exprimit virtutem deorſum trahendi. Itaque vel cum eruditiſſimo Leopardo lib. 8. Emend. cap. 9. legendum ἑλκτικὴ, vel cum Mar. Cagnato I Obſerv. 10. καταδεκτικὴ, quæ nempe trahit & ſuſcipit alimentum. Sed quia primam virtutem ſolummodo auctor dicit conſiſtere in trahendo deorſum, ſine dubio Leopardo accedendum: nam ſecunda, quæ retentatrix & mora e immiſſi cibi, ideo quia tenet, videt ſuſcipere alimentum, quod Marſili primæ ſimul adſcribit. Quare & pr καταδεκτικὴν, ut vulgo ſecunda voc tur, libens repono καθελκτικὴ, obſec tus eidem doctiſſimo viro: niſi for pro prima ſcribere mavis καθελκτικ quia videtur præpoſitio fuiſſe in M *Gronov.*

3. H.

›raminibus pervium ad imum uſque deſcendant, & talia
ualia accepta ſunt egerantur, ſed ſalutare officium dige-
ionis exſpectent, ſecundæ hoc cura virtutis eſt; quam
ȝræci, quia retentatrix eſt, vocant καταδεκτικήν. Tertia,
uia cibum in aliud ex alio mutat, vocatur ἀλλοιωτική.
Huic obſequuntur omnes; quia ipſa digeſtionibus curat.
entris enim duo ſunt orificia. quorum ſuperius erectum
ecipit devorata & in follem ventris recondit. hic eſt ſto-
nachus, qui paterfamilias dici meruit, quaſi omne animal
olus gubernans. nam, ſi ægreſcat, vita in ancipiti eſt, titu-
ante alimoniæ meatu; cui natura tanquam rationis capaci
elle ac nolle contribuit. inferius vero demiſſum inteſtinis
djacentibus inſeritur, & inde via eſt egerendis. Ergo in
entre fit prima digeſtio, virtute ἀλλοιωτικῇ in ſuccum
ertente quicquid acceptum eſt. cujus fæx retrimenta ſunt,
uæ per inteſtina inferiore orificio tradente labuntur: &
ſſicio quartæ virtutis, cui ἀποκριτική nomen eſt, procura-
atur egeſtio. Ergo, poſtquam in ſuccum cibus reforma-
ur, hic jam jecoris cura ſuccedit. eſt autem jecur concre-
us ſanguis. & ideo habet nativum calorem quod confe-
ctum ſuccum vertit in ſanguinem. & ſicut cibum in ſuccum
verti prima eſt, ita ſuccum tranſire in ſanguinem ſecunda
digeſtio eſt. hunc calor jecoris adminiſtratum per venarum
fiſtulas in ſua quæque membra diſpergit, parte quæ ex dige-
ſtis frigidiſſima eſt in lienem refuſa. qui, ut jecur caloris,
ita ipſe frigoris domicilium eſt. nam ideo omnes dexteræ
partes validiores ſunt, & debiliores ſiniſtræ; quia [3] has regit
calor viſceris ſui, illæ contagione frigoris ſiniſtra obtinentis
hebetantur. in venis autem & arteriis quæ ſunt receptacula
ſanguinis & ſpiritus, tertia fit digeſtio. nam acceptum ſan-
guinem quodammodo defæcant; & quod in eo aquoſum
eſt,

3. *Has regit calor viſceris ſui, illæ*] Vide ſis, quæ ſcribit pater meus libro III Obſerv. cap. 16. nam importunus erat Pricæus. *Idem.*

4. *Vel*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

eſt, venæ in veſicam refundunt: liquidum vero purumq & altilem ſanguinem ſingulis totius corporis membris m niſtrant. & ita fit ut, cum cibum ſolus venter accipiat, al monia ejus diſperſa per univerſos membrorum meatus, oſ quoque & medullas & ungues nutriat & capillos. & hæ eſt quarta digeſtio quæ in ſingulis membris fit, dum quo unicuique membro datum eſt ipſi membro fit nutrimen tum. nec tamen huic totiens defœcato retrimenta ſua de ſunt; quæ, cum membra omnia in ſua ſunt ſanitate, per oc cultos evaneſcunt meatus. ſi qua vero pars corporis ægr ſcat; in ipſam quaſi infirmiorem ultima illa quæ diximus re trimenta labuntur. & hinc naſcuntur morborum cauſæ qu ῥεύματα medicis vocare mos eſt. ſi enim fuerit ultimi ſuc ci juſto uberior multitudo: hanc à ſe repellit pars corpor illa quæ ſanior eſt, & ſine dubio labitur in infirmam, qu vires non habet repellendi. unde alieni receptio diſtend locum in quem ceciderit; & hinc creantur dolores. Hæ eſt ergo triplex cauſa vel podagræ 4 vel cujuslibet morb multitudo humoris, fortitudo membri à ſe repellentis, & r cipientis infirmitas. Cum igitur aſſeruerimus quatuor corpore fieri digeſtiones quarum altera pendet ex altera, ſi præcedens fuerit impedita nullus fit ſequentis effectus recurramus animo ad illam primam digeſtionem quæ i ventre conficitur, & invenietur quid impedimenti ex mu tiformi naſcatur alimonia. diverſorum enim ciborum dive ſa natura eſt: & ſunt qui celerius, ſunt qui tardius digeru tur. Cum ergo prima digeſtio vertit in ſuccum, quia nc ſimul accepta omnia vertuntur, quod prius verſum eſt dun alia tardius vertuntur aceſcit: & hoc ſæpe etiam eructand ſentimus. Alia quoque quibus tarda digeſtio eſt, velut lign humida quæ urgente igne fumum de ſe creant: ſic & ill

immi

4. *Vel cujuſlibet morbi*] Neceſſario ex Scripto & veteribus ſupplendum: *Vel cujuſlibet ex confluentia morbi*. Nam mala capit quæ ἐκ ῥεύματος oriuntu *Pontan.*

Ποι

imminente igne naturæ fumant dum tardius concoquuntur. ſiquidem nec hoc ſenſum eructantis evadit. cibus autem ſimplex non habet controverſam moram, dum ſimul in ſimplicem ſuccum vertitur : nec digeſtio ulla turbatur, dum omnes ſibi ſtata momentorum dimenſione ſuccedunt. Si-quis autem (quia nihil impatientius imperitia) rationes has dedignetur audire, æſtimans non impediri digeſtionem, niſi ſola ciborum multitudine, nec velit de qualitate tractare : hic quoque multiformis alimonia deprehenditur cauſa morborum. nam pulmentorum varietas recipit varia condimenta, quibus gula ultra quam naturæ neceſſe eſt laceſſitur : & fit inde congeries, dum pruritu deſiderii amplius vel certe de ſingulis parva libantur : hinc Socrates ſuadere ſolitus erat illos cibos potusve vitandos, qui ultra ſitim famemve ſedandam producunt appetentiam. denique vel propter hoc edendi varietas repudietur quia plena eſt voluptatis ; à qua ſeriis & ſtudioſis cavendum eſt. quid enim tam contrarium quam virtus & voluptas? Sed modum diſputationi facio, ne videar hoc ipſum in quo ſumus, licet ſobrium ſit, tamen quia varium eſt, accuſare convivium.

CAP. V.

Contra, cibum multiplicem aptiorem eſſe quam ſit ſimplex.

HÆc cum Prætextato & ceteris prona aſſenſione placuiſſent : Euangelus exclamavit, Nihil tam indignum toleratu, quam quod aures noſtras gratia linguæ captivas tenet, & verborum rotunditati aſſentire cogimur circumventi volubilitate ſermonis, qui ad extorquendam fidem agit in audientes tyrannum. & quia his loquendi labyrinthis impares nos fatemur ; age, Vetti, hortemur Euſtathium ut, recepta contraria diſputatione, quicquid pro vario cibo dici poteſt velit communicare nobiſcum. ut ſuis telis lingua violenta ſuccumbat, & Græcus Græco eripiat hunc plauſum,

tanquam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

tanquam cornix cornici oculos effodiat. & Symmachus Rem jucundam, Euangele, amarius poſtulaſti. audire eni contra tam copioſe & eleganter inventa, res eſt quæ habe utilem voluptatem, ſed non tanquam ingeniis inſidiantes gloriosis tractatibus invidentes hoc debemus expetere. ne abnego potuiſſe me quoque tanquam palinodiam caner eſt enim rhetorica proluſio communes locos in utramv partem inventorum alternatione tractare. Sed quia facili Græcorum inventionibus à Græcis forte aliis relatæ r ſpondent; te, Euſtathi, oramus omnes ut ſenſa & inven Diſarii contrariis repellendo in integrum reſtituas exauct ratum conviviorum lepôrem. Ille diu hoc à ſe officium d precatus, ubi tot impellentium procerum quibus obvia dum non erat, hortatui ſuccubuit, Bellum, inquit, duob mihi amiciſſimis cogor indicere, Diſario & continentia ſed ab auctoritate veſtra tanquam ab edicto prætoris imp trata venia gulæ patronum, quia neceſſe eſt, profitebor. primo ſpecioſis magis quam veris, ut docebitur, exempl pæne nos Diſarii noſtri cepit ingenium. ait enim pecud uti ſimplici cibo & ideo expugnari difficilius earum qua hominum ſanitatem, ſed utrumque falſum probabo. na neque ſimplex eſt animalibus mutis alimonia; nec ab ill quam à nobis morbi remotiores. teſtatur unum variet pratorum quæ depaſcuntur, quibus herbæ ſunt amaræ pa ter & dulces, aliæ ſuccum calidum aliæ frigidum nutrie tes: ut nulla culina poſſit tam diverſa condire quam in he bis natura variavit. Notus eſt omnibus Eupolis inter el gantes habendus veteris comœdiæ poëtas. is in fabula, qu inſcribitur Æges, inducit capras de cibi ſui copia in hæc verba jactantes:

Βοσκόμεθ᾽ ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς, ἐλάτης.
[1] Πελίνου κομάρου τε, πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσ

1. Ποίνου] Omnino legerim, πελίνου, cum Camerario & Lugdunenſi edit
ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ' οἷον κυλίσου τ' ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον.
[2] Κότινον, σχῖνον, μελίαν, πεύκην, ἀλίαν, δρῦν, κιττὸν, ἐρείκην.
Πρόμαλον, ῥάμνον, [3] Φλόμον, ἀνθέρικον, [4] κισσὸν,
Φηγὸν, θύμα, θύμβραν.

Videtur ne vobis ciborum iſta ſimplicitas, ubi tot enumerantur vel arbuſta vel frutices, non minus ſucco diverſa quam nomine? Quod autem non facilius morbis homines quam pecudes occupentur Homero teſte contentus ſum, qui peſtilentiam refert à pecudibus inchoatam: quando morbus, antequam in homines poſſet irrepere, facilius captis pecoribus incubuit. 5 Sed & quanta ſit multis animalibus

ne veteri. Gaza ilicem interpretatur. Xylander eodem verſu pro ἀπαλοὺς ἀπαλοὺς adducit. At πλόρθους ἀπαλοὺς dixit Eupolis; quomodo apud Athenæum ἁπαλὸς ἄρτος dictus ob mollitiem & teneritudinem. Lacte enim & oleo ac ſale panis iſte condiebatur. Exſtat Athenæi libro tertio. Vide ad hæc Salmaſium in Exercit. Plin. fol. 333. *Pontan.* Nulla editio, quantum ſcio, ne Stephanus quidem, aliter habet, quam Πρίνου Gronov.

2. Κόπινον, σχῖνον] Sola Lugdunenſis editio, ἐχῖνον, quod & animalis nomen, quem erinaceum indigitant. Unde adagio, ἐχίνου τραχύτερος. Eſt tamen & herba, alias ἐρῖνος appellata. Sed σχῖνον non ſpreverim. Conſtantinus in Geoponicis, ἡ σχῖνος, τρεῖς δὲ καρποὺς, φησὶ, φέρει. Quod ipſum ab Arato eſt, cujus verba vertit Divinationum primo Cicero,

Iam vero ſemper viridis, ſemperque gravata
Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fœtu;
Ter fruges fundens; tria tempora monſtrat arandi.

Sed de ἐχίνῳ vide ad Theophraſtum, & in eum Animadverſionum Julii Cæſaris Scaligeri librum tertium cap. 10. *Pontan.*

3. φλόμον] Camerarii & Lugdunenſis codex, φλῶμον. Apud Suidam eſt φλῶμος, quæ & φλόνος, θρυαλλίς. At φλόνος ἀντὶ τοῦ φλόμος erit. φλόμος itaque recte, & eadem ſit quæ *Lucernaria* Empirico Marcello. *Idem.*

4. Κισσὸν] Iterum Camerarii & Lugdun. κισθὸν. Ego prius retinuerim, *Pontanus.* Immo poſterius. *Gronov.*

5. *Sed & quanta ſit multis animalibus*] Expreſſimus Stephani & quam invenimus ſcriptam lectionem. Non ambigo tamen quin exaraverit Macrobius, *mutis animalibus*: quomodo etiam editiones vetuſtæ. Generatim autem notat in animalibus brutis vitæ brevitatem: ſpeciatim vero, quod de corvis & cornicibus objici poſſit: obviat hic ſtatim verbis, *Nec recurras*, inquit, *ad ea quæ de corvis & cornicibus fabuloſa dicuntur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

bus infirmitas, vitæ brevitas indicio eſt. quod enim eorum quibus notitia nobis in uſu eſt poteſt annos hominis æquare? niſi recurras forte ad ea quæ de corvis atque cornicibus fabuloſa dicuntur. quos tamen videmus omnibus inhiare cadaveribus, univerſiſque ſeminibus inſidiari, fructus arborum perſequi. nam non minus edacitatis habent, quam de longævitate eorum opinio fabulatur. Secundum ſi bene recordor exemplum eſt ſolere medicos ægris ſimplicem cibum offerre non varium: cum hunc offeratis, ut opinor, non quaſi digeſtu faciliorem ſed quaſi minus appetendum; ut horrore uniformis alimoniæ edendi deſiderium langueſceret, quaſi multis concoquendis per infirmitatem non ſufficiente natura. ideo, ſiquis ægreſcentium vel de ipſo ſimplici amplius appetat, ſubducitis adhuc deſideranti. ideo vobis commento tali non qualitas ſed modus quæritur. Quod autem in edendo ſicut in potando ſuades varia vitari; habet latentis captionis inſidias: quia nomine ſimilitudinis coloratur. ceterum longe alia potus alia ciborum ratio eſt. quis enim umquam edendo plurimum mente ſauciatus eſt quod in bibendo contingit? fartus cibo ſtomachum vel ventrem gravatur: infuſus vino fit ſimilis inſano. opinor, quia craſſitudo cibi uno in loco permanens exſpectat adminiſtrationem digeſtionis, & tunc demum membris ſenſim confectus illabitur; potus ut natura levior mox altum petit, & cerebrum, quod in vertice locatum eſt ferit fumi calentis aſpergine. & ideo varia vina vitantur, ne res quæ ad poſſidendum caput repentina eſt, calore tam diverſo quam ſubito conſilii ſedem ſauciet. quod æque in cibi varietate metuendum nulla ſimilitudo, ratio nulla perſuadet. In illa vero diſputatione, qua digeſtionum ordinem ſermone luculento & vario digeſſiſti, illa omnia quæ de natura humani corporis dicta ſunt, & nihil nocent propoſitæ quæſtioni & eloquenter dicta non abnego. illi ſoli non aſſentior, quod ſuccos varios de ciborum varietate confectos dicis contrario

Adi & Plutarchum Sympoſ. 4. Quæſt. 1. *Pontan.*

rios eſſe corporibus; cum corpora ipſa de contrariis qualitatibus fabricata ſint. ex calido enim & frigido, de ſicco & humido conſtamus. cibus vero ſimplex ſuccum de ſe unius qualitatis emittit. ſcimus autem ſimilibus ſimilia nutriri. dic quæſo unde tres aliæ qualitates corporis nutriantur? ſingula autem ad ſe ſimilitudinem ſui rapere, teſtis eſt Empedocles, qui ait:

Ὣς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν,
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἔβη, θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ.

te autem ſæpe audio Hippocratis tui verba cum admiratione referentem: εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἤλγεεν· ἀλγεῖ δὲ· οὐκ ἄρα ἕν ἐστι. Ergo ſi homo non unum, nutriendus eſt non ex uno. nam & deus omnium fabricator aërem quo circumfundimur & cujus ſpiramus hauſtu non ſimplicem habere voluit qualitatem ut aut frigidus ſit ſemper aut caleat, ſed nec continuæ ſiccitati nec perpetuo eum addixit humori; quia una nos non poterat qualitate nutrire de permixtis quatuor fabricatos. ver ergo calidum fecit & humectum; ſicca eſt æſtas & calida; autumnus ſiccus & frigidus; hyems humida pariter & frigida eſt. Sic & elementa quæ ſunt noſtra principia ex diverſitatibus & ipſa conſtant & nos nutriunt. eſt enim ignis calidus & ſiccus; aër humectus & calidus; aqua ſimiliter humecta ſed frigida; at terra frigida pariter & ſicca. cur ergo nos ad uniformem cibum redigis, cum nihil nec in nobis nec circa nos nec in his de quibus ſumus uniforme ſit? Quod autem aceſcere vel nonnumquam fumare in ſtomacho cibum, vis aſſignare varietati: ut credamus, pronuncies oportet, aut ſemper eum qui vario cibo utitur hæc pati, aut numquam illum pati qui ſimplicem ſumit. ſi vero & qui menſa fruitur copioſa hoc vitium ſæpe non ſentit, & qui ſe uno cibo afficit ſæpe ſuſtinet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

quod accuſas : cur hoc varietati & [6] & non modo edacitatis aſſignas ? nam & de ſimplici avidus noxam patitur cruditatis ; & in vario moderatus digeſtionis commodo fruitur. At, inquies , ipſa immoderatio ex ciborum varietate naſcitur , titillante gula & ad ſumenda plura quam neceſſe eſt provocante. Rurſus ad ea, quæ jam dixi, revolvor ; cruditates de modo non de qualitate provenire. modum vero ſervat , qui ſui potens eſt & [7] in menſa Sicula vel Aſiana : excedit impatiens , etſi ſolis olivis aut holere veſcatur. & tam ille copioſus, ſi moderationem tenuit, ſanitatis compos eſt, quam inſanus ſit ille, cui merus ſal cibus eſt, ſi hoc ipſum voraciter invaſerit. Poſtremo, ſi in his quæ ſumimus varietatem noxiam putas, cur potionum remedia quæ per os humanis viſceribus infunditis ex tam contrariis ac ſibi repugnantibus mixta componitis ? ſucco papaveris admiſcetis euforbium ; mandragoram aliasque herbas conclamati frigoris pipere temperatis : ſed nec monſtroſis carnibus abſtinetis , inſerentes poculis teſticulos Caſtorum & venenata corpora viperarum ; quibus admiſcetis quicquid nutrit India , quicquid devehitur herbarum quibus Creta generoſa eſt. Cum ergo ad cuſtodiam vitæ hoc faciant remedia quod cibus (ſi quidem illa eam revocent, iſte contineat) cur illis providere varietatem laboras , iſtum ſqualori uniformitatis addicis ? Poſt omnia in voluptatem cenſura cothurnati ſermonis invectus es : tanquam voluptas virtuti ſemper inimica ſit , & non cum in luxum ſpreta mediocritate prolapſa eſt.

6. *Et non modo edacitatis*] Scriptus, *perpetuæ edacitatis*. Fortaſſis , *perpetis edacitatis*. ut *noctem perpetem* Plautus. *Idem.*

7. *In menſa Sicula vel Aſiana*] Eſt apud Suidam , Σικελικὴ τράπεζα. Lautam eam & opiparam fuiſſe docet apud Athenæum Eubulus Comicus :

Καὶ πνικτὰ Σικελικὰ πατάνεια σωρεύματα.

Ubi πατάνεια σωρεύματα (quomodo & illuſtri Scaligero obſervatum, adumbravit Curculione Plautus, *Tanta ſtruices concinnat patinarias*. Porro adagium à Diogeniano annotatum , ἀεὶ Λεόντιοι περὶ τοὺς κρατῆρας , *Semper Leontini juxta crateres* , huc quoq; facit. Nam Leontini Siciliæ populus eſt. *Idem.*

Deinde

eſt. quid enim agit ipſe ſervus non edendo niſi cogente fame nec potando præter ſitim, niſi ut de utroque capiat voluptatem? ergo voluptas non mox nomine ipſo infamis eſt; ſed fit modo utendi vel honeſta vel arguenda. Parum eſt ſi excuſata ſit & non etiam laudetur voluptas. nam cibus qui cum voluptate ſumitur deſiderio tractus in ventrem reconditur patula exſpectatione rapientem; &, dum animoſe fruitur, mox eum concoquit. quod non ex æquo cibis evenit, quos nulla ſui dulcedo commendat. quid ergo accuſas varietatem quaſi gulæ irritamentum, cum ſalus ſit hominis vigere appetentiam? qua deficiente langueſcit & periculo fit propior. nam ſicut in mari gubernatores vento ſuo, etiam ſi nimius ſit, contrahendo in minorem modum vela prætervolant, & flatum cum major eſt coërcent, ſopitum vero excitare non poſſunt: ita & appetentia cum titillatur & creſcit rationis gubernaculo temperatur; ſi ſemel ceciderit, animal exſtinguitur. Si ergo cibo vivimus, & cibum appetentia ſola commendat: elaborandum nobis eſt commento varietatis ut hæc ſemper provocetur; cum præſto ſit ratio quia intra moderationis ſuæ terminos temperetur. Memineritis tamen lepido me convivio adeſſe non anxio. nec ſic admitto varietatem, ut luxum probem; ubi quæruntur æſtivæ nives & hibernæ roſæ; & dum magis oſtentui quam uſui ſervitur, ſilvarum ſecretum omne luſtratur, & peregrina maria ſolicitantur. ita enim fit ut, etiam ſi ſanitatem ſumentium mediocritas obſervata non ſauciet, ipſe tamen luxus morum ſit ægritudo. His favorabiliter exceptis Diſarius, Obſecutus es, inquit, Euſtathi dialecticæ, ergo medicinæ. qui volet eligere ſequenda, uſum conſulat: & quid ſit utilius ſanitati experientia docebit.

* * *

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

CAP. VI.

Vinum natura frigidum potius videri quam calidum: & cur raro fœminæ, ſenes cito inebrientur.

POſt hæc Flavianus: Et alios quidem medicos idem dicentes ſemper audivi vinum inter calida cenſendum. ſed & nunc Euſtathius cum cauſas ebrietatis attingeret prędicabat vini calorem. Mihi autem hoc ſæpe mecum reputanti viſa eſt vini natura frigori propior quam calori: & in medium profero, quibus ad hoc æſtimandum trahor, ut veſtrum ſit de mea æſtimatione judicium. Vinum, quantum mea fert opinio, ſicut natura frigidum eſt, ita capax vel etiam appetens eſt caloris cum calidis fuerit admotum. nam & ferrum cũ tactu ſit frigidum, ψυχρὸν δ' ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσιν, ſi tamen ſolem pertulerit concaleſcit; & calor advena nativum frigus expellit. hoc utrum ita eſſe ratio perſuadeat requiramus. Vinum aut potu interioribus conciliatur, aut fotu ut ſuperficiem curet adhibetur. cum infunditur cuti quin frigidum ſit nec medici inficias eunt: calidum tamen in interioribus prædicant, cum non tale deſcendat ſed admixtum calidis concaleſcat. certe reſpondeant volo cur ſtomacho in laſſitudinem degeneranti ad inſtaurandas conſtrictione vires offerant ægreſcenti vinum, niſi frigore ſuo laſſata cogeret & colligeret diſſoluta? & cum laſſo, ut dixi, ſtomacho nihil adhibeant calidum, ne creſcat ulterius laſſitudo, à vini potu non prohibent, defectum in robur hac curatione mutantes. Dabo aliud indicium accidentis vino quam ingeniti caloris. nam, ſi quis aconitum neſciens hauſerit, non nego hauſtu eum meri plurimi ſolere curari. infuſum enim viſceribus trahit ad ſe calorem, & veneno frigido quaſi calidum jam repugnat. ſi vero aconitum ipſum cum vino tritum potui datum ſit: haurientem nulla curatio à morte defendit. Tunc enim vinum natura frigidum admixtione ſui

frigus

frigus auxit veneni, nec in interioribus jam caleſcit; quia non liberum ſed admixtum alii, imo in aliud verſum, deſcendit in viſcera. ſed & ſudore nimio vel laxato ventre defeſſis vinum ingerunt, ut in utroque morbo conſtringat meatus. Inſomnem medici frigidis oblinunt modo papaveris ſucco modo mandragora vel ſimilibus; in quibus eſt & vinum. nam vino ſomnus reduci ſolet. quod non niſi ingeniti frigoris teſtimonium eſt. deinde omnia calida Venerem provocant & ſemen excitant & generationi favent. hauſto autem mero plurimo fiunt viri ad coïtum pigriores. ſed nec idoneum conceptioni ferunt; quia vini nimietas ut frigidi facit ſemen exile vel debile. Hoc vero vel manifeſtiſſimam æſtimationis meæ habet aſſertionem, quod quæcunque nimium algentibus, eadem contingunt ebriis. fiunt enim tremuli, graves, pallidi, & ſaltu tumultuantes ſpiritus artus ſuos & membra quatiuntur. idem corporis torpor ambobus; eadem linguæ titubatio. multis autem & morbus ille quem παράλυσιν Græci vocant ſic nimio vino ut multo algore contingit. Reſpicite etiam quæ genera curationis adhibeantur ebriis. nonne cubare ſub multis operimentis jubentur, ut exſtinctus calor refoveatur? non & ad calida lavacra ducuntur? non illis unctionum tepore calor corporis excitatur? Poſtremo qui fiunt crebro ebrii cito ſeneſcunt. alii ante tempus competentis ætatis vel calvitio vel canicie inſigniuntur. quæ non niſi inopia caloris eveniunt. quid aceto frigidius, quod culpatum vinum eſt? ſolum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentem flammam violenter exſtinguit; dum per frigus ſuum calorem vincit elementi. nec hoc prætereo quod ex fructibus arborum illi ſunt frigidiores, quorum ſuccus imitatur vini ſaporem: ut mala ſeu ſimplicia ſeu granata vel cytonia, quæ cotonia vocat Cato. Hæc ideo dixerim, quod me ſæpe movit & exercuit mecum diſputantem: quia in medium proferre volui quid de vino æſtimaverim ſentiendum. Ceterum conſultationem mihi

 debi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

debitam non omitto. te enim Diſari convenio ut quod quæ
rendum mihi occurrit abſolvas. Legiſſe apud philoſophun
Græcum memini (ni fallor, ille Ariſtoteles fuit in libr
quem de ebrietate compoſuit,) mulieres raro in ebrietaten
cadere, crebro ſenes. nec cauſam vel hujus frequentiæ ve
illius raritatis adjecit. Et quia ad naturam corporum tot
hæc quæſtio pertinet, quam noſſe & induſtriæ tuæ & pro
feſſionis officium eſt, volo te cauſas rei, quam ille ſententia
loco dixit, ſi tamen philoſopho aſſentiris, aperire. tum ille
Recte & hoc Ariſtoteles; ut cetera. nec poſſum non aſſen
tiri viro, cujus inventis nec ipſa natura diſſentit. Mulieres
inquit, raro ebriantur, crebro ſenes. rationis plena gemin
iſta ſententia: & altera pendet ex altera. nam, cum didice
rimus quid mulieres ab ebrietate defendat, jam tenemu
quid ſenes ad hoc frequenter impellat. contrariam enin
ſortita naturam ſunt muliebre corpus & corpus ſenile. mu
lier humectiſſimo eſt corpore. docet hoc & levitas cutis &
ſplendor: docent præcipue aſſiduæ purgationes ſuperflu
exonerantes corpus humore. cum ergo epotum vinum i
tam largum ceciderit humorem, vim ſuam perdit & fit dilu
tius, nec facile cerebri ſedem ferit fortitudine ejus exſtincta
ſed & hæc ratio juvat ſententiæ veritatem, quod muliebr
corpus crebris purgationibus deputatum pluribus conſer
tum eſt foraminibus, ut pateat in meatus & vias præbea
humori in egeſtionis exitum confluenti. per hæc foramin
vapor vini celeriter evaneſcit. contra ſenibus ſiccum cor
pus eſt. quod probat aſperitas & ſqualor cutis. unde & hæ
ætas ad fletum fit difficilior; quod eſt indicium ſiccitatis
intra hos vinum nec patitur contrarietatem repugnantis hu
moris, & integra vi ſua adhæret corpori arido; & mox loc
tenet, quæ ſapere homini miniſtrant. dura quoque eſſe ſe
num corpora nulla dubitatio eſt. & ideo etiam ipſi natura
les meatus in membris durioribus obſerantur: & hauſto vi
no exhalatio nulla contingit; ſed totum ad ipſam ſeden
menti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

nentis aſcendit. hinc fit ut & ſani ſenes malis ebriorum laborent, tremore membrorum, linguæ titubantia, abundantia loquendi, iracundiæ concitatione: quibus tam ſubjacent juvenes ebrii quam ſenes ſobrii Si ergo levem pertulerint impulſum vini, non accipiunt hæc mala ſed incitant; quibus ætatis ratione jam capti ſunt.

CAP. VII.

Fœminis frigidiorne ſit natura quam viris, an calidior. Et cur muſtum non inebriet.

PRobata omnibus Diſarii diſputatione, ſubjecit Symmachus: Ut ſpectata eſt tota ratio, quam de muliebris ebrietatis raritate Diſarius invenit; ita unum ab eo prætermiſſum eſt; nimio frigore, quod in earum corpore eſt, frigeſcere hauſtum vinum, & ita debilitari, ut vis ejus quæ elanguit nullum calorem poſſit de quo naſcitur ebrietas excitare. Ad hæc Horus: Tu vero Symmache fruſtra opinaris frigidam eſſe mulierum naturam; quam ego calidiorem virili, ſi tibi volenti erit, facile probabo. Humor naturalis in corpore, quando ætas tranſit pueritiam; fit durior, & acuitur in pilos. ideo tunc & pubes & genæ & aliæ partes corporis veſtiuntur. ſed in muliebri corpore hunc humorum calore ſiccante fit inopia pilorum. & ideo in corpore ſexus hujus manet continuus ſplendor & levitas. Eſt & hoc in illis indicium caloris; abundantia ſanguinis, cujus natura fervor eſt, qui, ne urat corpus ſi inſidat, crebra purgatione ſubtrahitur. quis ergo dicat frigidas, quas nemo poteſt negare plenas caloris; quia ſanguinis plenæ ſunt? 1 deinde, licet

DEinde licet urendi corpora defunctorum uſus noſtro ſeculo nullus ſit] Signandum hoc, & quod ſequitur porro: *Solitos funerum miniſtros denis virorum corporibus adjicere ſingula muliebria: & unius adjutu quaſi natura flammei & ideo celeriter ardentis cætera flagrabant.*

Adjungo Cornelii Taciti ſuper Chriſtianis locum Annal. 15.

Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canũ interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi; atque ubi defeciſſet dies in uſum luminis urerentur.

licet urendi corpora defunctorum uſus noſtro ſæculo null
ſit, lectio tamen docet eo tempore quo igni dari honor mo
tuis habebatur, ſiquando uſu veniſſet ut plura corpora ſim
incenderentur, ſolitos fuiſſe funerum miniſtros denis vir
rum corporibus adjicere ſingula muliebria. & unius adiut
quaſi natura flammei & ideo celeriter ardentis, cetera fl
grabant. Ita nec veteribus calor mulierum habebatur inc
gnitus. Nec hoc tacebo; quod, cum calor ſemper gener
tionis cauſa ſit, feminæ ideo celerius quam pueri fiunt id
neæ ad generandum, quia calent amplius. nam & ſecundu
jura publica duodecimus annus in femina & quartusdec
mus in puero definit pubertatis ætatem. quid plura? non
videmus mulieres, quando nimium frigus eſt, mediocri v
ſte contentas nec ita operimentis plurimis involutas ut v
ſolent, ſcilicet naturali calore contra frigus quod aër ing
rit repugnante? Ad hæc renidens Symmachus Bene, i
quit, Horus noſter tentat videri orator ex cynico qui
contrarium vertit ſenſus quibus poteſt muliebris corpo
frigus probari. nam quod pilis, ut viri, non obſidentur, i
opia caloris eſt. calor eſt enim qui pilos creat. unde & e
nuchis deſunt; quorum naturam nullus negaverit frigidi
rem viris. ſed & in corpore humano illæ partes maxim
veſtiuntur, quibus amplius ineſt caloris. leve autem eſt mu
lierum corpus, quaſi naturali frigore denſetum. comitatu
enim algorem denſitas, levitas denſitatem. quod vero ſæp
purgantur non multi ſed vitioſi humoris indicium eſt. ind
geſtum eſt enim & crudum quod egeritur, & quaſi infir
mum effluit; nec habet ſedem; ſed natura quaſi noxium
magis frigidum pellitur. quod maxime probatur quia mu
lieribus, cum purgantur, etiam algere contingit. unde in
telli

Sed ambigo an ſatis is cohærens & firmus. Scribit Sulpitius Severus, qui Tacitum ſæpe tranſcribit: *Multi crucibus affixi, aut flamma uſti. Plerique in id reſervati, ut cum defeciſſet dies in uſum nocturni luminis urerentur.* Unde cogitar dum ne concinnius fuerit in Corneli *aut crucibus affixi aut flamma uſti; aliq ubi defeciſſet dies.* Pontan.

2. No

ligitur frigidum eſſe quod effluit, & ideo in vivo corpore n manere quaſi inopia caloris exſtinctum. quod mulie-e corpus juvabat ardentes viros, [2] non caloris erat ſed nguis carnis & oleo ſimilis; quod non in illis contingeret calore. quod cito admonentur generationis; non nimii loris ſed naturæ infirmioris eſt: ut exilia poma celerius atureſcunt, robuſta ſerius. ſed ſi vis intelligere in genera-one veram rationem caloris, conſidera viros longe diutius erſeverare in generando quam mulieres in pariendo: & æc tibi ſit indubitata probatio in utroque ſexu vel frigoris el caloris. nam vis eadem in frigidiore corpore celerius xſtinguitur, in calidiore diutius perſeverat. quod frigus ëris tolerabilius viris ferunt; facit hoc ſuum frigus. ſimi-bus enim ſimilia gaudent. ideo ne corpus earum frigus orreat, facit conſuetudo naturæ, quam ſortitæ ſunt frigi-iorem. Sed de his ſinguli, ut volunt, judicent. Ego vero d ſortem venio conſulendi; & quod ſcitu dignum æſtimo b eodem Diſario quæro, & mihi uſque ad affectum nimio micο & cum in ceteris tum in his optime docto. Nuper in Tuſculano meo fui cum vindemiales fructus pro annua ſol-ennitate legerentur. erat videre permixtos ructicis ſervos haurire vel de expreſſo vel de ſponte fluente muſtum, nec tamen ebrietate capi. quod in illis præcipue admirabar, quos impelli ad inſaniam parvo vino noveram. quæro quæ ratio de muſto ebrietatem aut tardam fieri faciat aut nullam. Ad hæc Diſarius: Omne quod dulce eſt cito ſatiat nec diu-turnam deſiderii ſui fidem tenet. ſed in locum ſatietatis ſuc-cedit horror. in muſto autem ſola dulcedo eſt; ſuavitas nul-la. nam vinum cum in infantia eſt, dulce; cum pubeſcit, magis ſuave quam dulce eſt. eſſe autem harum duarum re-rum diſtantiam certe Homerus teſtis eſt, qui ait;

μέλιτι

2. *Non caloris erat ſed pinguis carnis & oleo ſimilis*] In Scripto reperiebam: *oleo ſimilioris*. Sed caro quomodo hone-ſte aſſimulabitur oleo? Non dubitabis verum eſſe, *oleoſioris*. Idem.

3. *Quia*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

μέλιτι γλυκερῷ, καὶ ἡδεῖ οἴνῳ.

vocavit enim mel dulce, & vinum ſuave. muſtum igit cum necdum ſuave eſt ſed tantummodo dulce, horrore qu dam tantum ſumi de ſe non patitur quantum ſufficiat eb tati. Addo aliud: naturali ratione ebrietati dulcedinem pugnare; adeo ut medici eos qui uſque ad periculum diſt duntur vino plurimo, cogant vomere: & poſt vomit contra fumum vini qui remanſit in venis panem offer melle illitum. & ita hominem ab ebrietatis malo dulc defendit. ideo ergo non inebriat muſtum, in quo eſt dulcedo: Sed & hoc de idonea ratione deſcendit; quod m ſtum grave eſt & flatus & aquæ permixtione, & pond ſuo in inteſtina delabitur ac profluit, nec manet in locis noxiis ebrietati: delapſum vero relinquit ſine dubio in mine ambas qualitates naturæ ſuæ: quarum altera in fl altera in aquæ ſubſtantia eſt. ſed flatus quidem quaſi æ ponderoſus in ima delabitur: aquæ vero qualitas non ſo ipſa non impellit in inſaniam; ſed &, ſiqua vinalis fortit in homine reſedit, hanc diluit & exſtinguit. ineſſe aut aquam muſto vel hinc docetur; quod cum in vetuſtat procedit ſit menſura minus ſed acrius fortitudine: 3 qu exhalata aqua qua molliebatur, remanet vini ſola nat cum fortitudine ſua libera, nulla diluti humoris permixt ne mollita.

3. *Quia, exhalata aqua*] Nec aliter de hoc liquore Auctor Geoponicῶn: τὸ γὰρ ἐν αὐτῷ ὑδατῶδες ὁ χρόνος ἀναλίσκει. Communicavit filius D za. *Idem.*

CAP. VIII.

De facilitate vel difficultate digeſtionis quorundam ciborum: que aliis quibusdam quæſtiunculis oppido quam argutis.

POſt hæc Furius Albinus: Ego quoque pro virili p tione Diſarium noſtrum inexercitum non relinquo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

s, quæſo, quæ cauſa difficile digeſtu facit inſicium: quod inſectione inſicium dictum (amiſſione enim litteræ poſt- quod nunc habet nomen obtinuit) cum multum in eo di- ſtionem futuram juverit tritura tam diligens & quicquid ave erat carnis aſſumpſerit conſummationemque ejus ulta ex parte confecerit. & Diſarius: Inde hoc genus ci- difficile digeritur, unde putas ei digeſtionem ante provi- m. levitas enim, quam tritura præſtitit, facit ut innatet do cibo, quem in medio ventris invenerit; nec adhæreat uti ventris, de cujus calore digeſtio promovetur: ſic & ox tritum atque formatum cum in aquam conjicitur natat. x quo intelligitur quod idem faciens in ventris humore ubducit ſe digeſtionis neceſſitati; & tam ſero illic coquitur uam tardius conficiuntur, quæ vapore aquæ quam quæ gne ſolvuntur. deinde, dum inſtantius teritur, multus ei latus involvitur, qui prius in ventre conſumendus eſt: ut um demum conficiatur quod remanſit de carne jam libe- um. Hoc quoque ſcire haveo, Furius inquit, quæ faciat auſa nonnullos carnes validiores facilius digerere quam enues. nam, cum cito coquant offas bubulas, in aſperis piſcibus concoquendis laborant. In his, Diſarius ait, hujus rei auctor eſt nimia in homine vis caloris: quæ, ſi idoneam materiem ſuſcipit, libere ſuſcipitur, libere congreditur, & cito eam in concertatione conſumit. levem, modo præte- rit ut latentem, modo in cinerem potius quam in ſuccum vertit: ut ingentia robora [1] in carbonum fruſta lucentia igne vertuntur: paleæ ſi in ignem ceciderint; mox ſolum de eis cinerem reſtat videri. Habes & hoc exemplum non diſſo- num quod potentior mola ampliora grana confringit, inte- gra illa quæ ſunt minutiora tranſmittit. vento nimio abies aut quercus avellitur; cannam nulla facile frangit procella. cumque Furius delectatus[2] enarrantis ingenio plura vellet inter-

1. *In carbonum fruſtrà lucentia igne vertuntur*] Scribo, *i. c. fruſta l. i. v.* Meurſ.

2. *Nullam*

interrogare : Cæcina ſe Albinus objecit ; Mihi quoque d[illegible] ſiderium eſt habendi pauliſper negotii cum tam facu[illegible] Diſarii doctrina. Dic, ore te, quæ facit cauſa ut ſinapi [illegible] piper, ſi appoſita cuti fuerint, vulnus excitent & loca p[illegible] forent ; devorata vero 2 nullam ventris corpori inferant l[illegible] ſionem. & Diſarius, Species inquit, & acres & calidæ [illegible] perficiem cui 3 opponuntur exulcerant : quia integra virt[illegible] te ſua ſine alterius rei admixtione utuntur ad noxam. ſe[illegible] in ventrem recepta ſint, ſolvitur vis earum ventralis hum[illegible] ris alluvione, qua fiunt dilutiores. deinde prius vertunt[illegible] in ſuccum ventris calore, quam ut integra poſſint noce[illegible] Cæcina ſubjecit : Dum de calore loquimur, admoneor [illegible] quam ſemper quæſitu dignam putavi : Cur in Ægypto, q[illegible] regionum aliarum calidiſſima eſt, vinum non calida, ſed p[illegible] ne dixerim, frigida virtute naſcatur. Ad hoc Diſarius: U[illegible] tibi, Albine, compertum eſt aquas, quæ vel de altis put[illegible] vel de fontibus hauriuntur, fumare hieme, æſtate frigeſc[illegible] re. quod fit non alia de cauſa niſi quod aëre, qui nobis c[illegible] cumfuſus eſt, propter temporis rationem calente, frigus [illegible] terrarum ima demergitur & aquas inficit, quarum in im[illegible] eſt ſcaturigo. & contra, cum aër hiemem præfert, calor [illegible] interiora demergens aquis in imo naſcentibus dat vapore[illegible] quod ergo ubique alternatur varietate temporis, hoc [illegible] Ægypto ſemper eſt, cujus aër ſemper eſt in calore. frig[illegible] enim ima petens vitium radicibus involvitur ; & talem [illegible] qualitatem ſucco inde naſcenti. ideo regionis calidæ vi[illegible] calore caruerunt. Tractatus noſter, Albinus inquit, ſem[illegible] ingreſſus calorem non facile alio digreditur. Dicas erg[illegible] volo cur qui in aquam deſcendit calidam ſi ſe non move[illegible] minus uritur ; ſed, ſi agitatu ſuo aquam moverit, majore[illegible] ſentit calorem ; & totiens aqua urit amplius, quotiens n[illegible] vus ei motus acceſſerit. & Diſarius, Calida, inquit, qu[illegible]

adha[illegible]

2. *Nullam ventris corpori*] Leg. *nullam ventris ſeu corpori*. Pontan.

3. *Opponuntur*] Leg. apponunt[illegible] *Idem.*

Minu[illegible]

ꝉhæſerit noſtro corpori mox præbet tactum ſui manſue-
ꝉorem; vel quia cuti aſſuevit, vel quia frigus accepit à no-
ꝉis. motus vero aquam novam ſemper ac novam corpori
ꝉplicat: & ceſſante aſſuetudine, de qua paulo ante dixi-
ꝉus, ſemper novitas auget ſenſum caloris. Cur ergo, Al-
ꝉnus ait, æſtate cum aër calidus flabro movetur, non calo-
ꝉm ſed frigus acquirit? eadem enim ratione & in hoc fer-
ꝉorem deberet motus augere. non eadem ratio eſt, Diſa-
ꝉus inquit, in aquæ & aëris calore. illa enim corporis ſoli-
ꝉoris eſt; & craſſa materies cum movetur, integra vi ſua
ꝉperficiem cui admovetur invadit: aër motu in ventum
ꝉlvitur, & liquidior ſe factus agitatu flatus efficitur. porro
ꝉ flatus illud removet quod circumfuſum nobis erat (erat
ꝉtem circa nos calor) remoto igitur per flatum calore re-
ꝉat ut advenam ſenſum frigoris præſtet agitatus.

CAP. IX.

ꝉur ſe in orbem rotantes patiantur vertiginem capitis. Et quomodo cerebrum ipſum ſenſus expers, ſenſus tamen in cæteris membris gubernet. Ibique obiter, quæ partes humani corporis ſenſu careant.

INterpellat Euangelus pergentem conſultationem: &, Exercebo, inquit, Diſarium noſtrum, ſi tamen 1 minu-
ꝉis illis ſuis & rorantibus reſponſionibus ſatisfaciet conſu-
ꝉenti. Dic, Diſari, cur qui ita ſe vertunt, ut ſæpe in orbem
ꝉotentur, & vertiginem capitis & obſcuritatem patiuntur
ꝉculorum: poſtremo, ſi perſeveraverint, ruunt, cum nullus
ꝉlius motus corporis hanc ingerat neceſſitatem? Ad hæc
Diſarius: Septem, inquit, corporei motus ſunt. aut enim
accedit

M*Inutis illis & rorantibus reſponſionibus*] Beniſſime *Rorantibus*, quaſi quæ reſponſioni juſtæ & plenæ præluderent, quomodo, rorarii olim milites, pugnæ. Tranſtulit quoque facete ad pocula Tullius: *Pocula, ut in Sympoſio Xenophontis, minuta atque rorantia.* Dicenda hæc cenſui, quia obſidet turpiter editiones paſſim *rotantibus*. Pontanus.

2. *Audivi*

accedit prorſum, aut retrorſum recedit, aut in dexteram l[...] vamve divertitur, aut ſurſum promovetur, aut deorſum, [...] orbiculatim rotatur. ex his ſeptem motibus unus tantum [...] divinis corporibus invenitur : ſphæralem dico quo mo[...] tur cœlum, quo ſidera, quo cetera moventur elementa. t[...] renis animalibus illi ſex præcipue familiares ſunt. ſed n[...] numquam adhibetur & ſeptimus. ſed ſex illi ut directi, [...] & innoxii. ſeptimus, id eſt, qui gyros efficit, crebro c[...] verſu turbat, & humoribus capitis involvit ſpiramentu[...] quod animam cerebro quaſi omnes ſenſus corporis gub[...] nanti miniſtrat. hoc eſt autem ſpiramentum quod ambie[...] cerebrum ſingulis ſenſibus vim ſuam præſtat; hoc eſt, qu[...] nervis & muſculis corporis fortitudinem præbet. Ergo v[...] tigine turbatum & ſimul agitatis humoribus oppreſſum la[...] gueſcit & miniſterium ſuum deſerit. inde fit his qui rapta[...] tur in gyros hebetior auditus, viſus obſcurior. poſtre[...] nervis & muſculis nullam ab eo virtutem, quaſi deficien[...] ſumentibus totū corpus, quod iis ſuſtinetur & in robur e[...] gitur, deſertum jam fulcimentis ſuis, labitur in ruinam. [...] contra hæc omnia conſuetudo, quam ſecundam natura[...] pronuntiavit uſus, illos juvat qui in tali motu ſæpe verſa[...] tur. ſpiramentum enim cerebri, quod paulo ante diximu[...] aſſuetum rei jam non ſibi novæ, non paveſcit hunc motu[...] nec miniſteria ſua deſerit. ideo conſuetis etiam iſte agi[...] tus innoxius eſt. & Euangelus : Irretitum te jam, Diſa[...] teneo : &, ſi vere opinor, nuſquam hodie effugies, & ali[...] enim in arte tibi ſocios & ipſum te [2] audivi ſæpe dicent[...] cerebro non ineſſe ſenſum; ſed ut oſſa, ut dentes, ut cap[...] los, ita & cerebrum eſſe ſine ſenſu. Verumne eſt hæc v[...] dicere ſolitos? an ut falſum refelles? Verum, ait ille. Ec[...] jam clauſus es. ut enim concedam tibi præter capillos [...] homine aliquid eſſe ſine ſenſu, quod non facile perſuaſu e[...]

tam[...]

2. *Audivi ſæpe dicentem cerebro non eſſe in ſenſum*] Lego, *ineſſe ſenſum.* [...] cxv. c. *eſſe ſenſum.* Meurſ.

3.

amen cur ſenſus omnes paulo ante dixiſti à cerebro mini-
rari, cum cerebro non ineſſe ſenſum ipſe fatearis? poteſt-
e excuſare hujus contrarietatis auſum vel veſtri oris nota
olubilitas? & Diſarius renidens : Retia quibus me invo-
utum tenes, nimis rara ſunt, nimis patula. ecce me, Euan-
ele, ſine niſu inde exemptum videbis. Opus naturæ eſt ut
enſum vel nimium ſicca vel nimium humecta non capiant.
ſſa, dentes cum unguibus & capillis, nimia ſiccitate ita
enſeta ſunt, ut penetrabilia non ſint effectui animæ qui
enſum miniſtrat. adeps, medulla & cerebrum ita in humo-
e atque mollicie ſunt, ut eundem effectum animæ, quem
ccitas illa non recipit, mollicies iſta non teneat. ideo tam
entibus, unguibus, oſſibus & capillis, quam adipi, medul-
s & cerebro ſenſus ineſſe non potuit. & ſicut ſectio capil-
orum nihil doloris ingerit: ita ſi ſecetur vel dens, vel os ſeu
deps ſeu cerebrum, ſeu medulla; aberit omnis ſenſus dolo-
is. Sed videmus, inquies, tormentis affici, quibus ſecan-
ur oſſa, torqueri homines & dolore dentium. hoc verum
ſſe quis abneget? ſed, ut os ſecetur, omentum quod impo-
itum eſt oſſi cruciatum, dum ſectionem patitur, importat.
uod cum medici manus tranſit, os jam cum medulla quam
ontinet habent indolentiam ſectionis ſimilem capillorum:
& cum dentium dolor eſt, non os dentis in ſenſu eſt, ſed ca-
o quæ continet dentem. nam & unguis, quantus extra car-
em creſcendo pergit, ſine ſenſu ſecatur : qui carni adhæ-
et, jam facit ſi ſecetur dolorem non ſuo ſed ſedis ſuæ cor-
ore. ſicut capillus dum ſuperior ſecatur neſcit dolorem; ſi
vellatur ſenſum accipit à carne quam deſerit. & cerebrum,
uod tactu ſui hominem vel torquet vel frequenter interi-
mit, non ſuo ſenſu ſed veſtitus ſui, id eſt, omenti hunc im-
portat dolorem. ergo diximus quæ in homine ſine ſenſu
int & quæ hoc cauſa faciat indicatum eſt. reliqua pars de-
iti mei de eo eſt, cur cerebrum, cum ſenſum non habeat,
ſenſus gubernet. ſed de hoc quoque tentabo ſi potero eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſolvendo. Senſus, de quibus loquimur, quinque ſunt; v
ſus, auditus, odoratus, guſtus & tactus. 3 hi aut corpo
ſunt aut circa corpus, ſolisque ſunt caducis corporibus
miliares. nulli enim divino corpori ſenſus ineſt; anima v
ro omni corpore, vel ſi divinum eſt, ipſa divinior eſt. er
ſi dignitas divinorum corporum ſenſum dedignatur, qu
aptum caducis : multo magis anima majoris eſt majeſta
quam ut ſenſu egeat. ut autem homo conſtet & vivum a
mal ſit, anima præſtat, quæ corpus illuminat. porro illu
nat inhabitando; & habitatio ejus in cerebro eſt. ſphær
enim natura & ad nos veniens de alto partem in homine
altam & ſphæralem tenuit, & quæ ſenſu careat qui non
animæ neceſſarius. ſed quia neceſſarius animali eſt, loca
cavernis cerebri ſpiramentum de effectibus ſuis. cujus ſ
ramenti natura hæc eſt, ut ſenſus ingerat & gubernet.
his ergo cavernis, quas ventres cerebri noſtra vocavit a
quitas, naſcuntur nervorũ ſeptem συζυγίαι: cui rei nom
quod ipſe voles Latinũ facito. Nos enim συζυγίαν nerv
vocamus, cum bini nervi pariter emergunt & in locum c
tum deſinunt. ſeptem igitur nervorum συζυγίαι de ce
bri ventre naſcentes vicem implent fiſtularum ſpiram
tum ſenſificum ad ſua quæque loca naturali lege ducent
ut ſenſum vicinis & longe poſitis membris animalis inf
dant. Prima igitur συζυγία nervorum talium petit o
los, & dat illis agnitionem ſpecierum & diſcretionem co
rum. ſecunda in aures diffunditur; per quam eis innaſc
notitia ſonorum. tertia naribus inſeritur, vim miniſtr
odorandi. quarta palatum tenet; quo de guſtatibus judi
tur. quinta vi ſua omne corpus implet : omnis enim p
corporis mollia & aſpera, frigida & calida diſcernit. ſe
de cerebro means ſtomachum petit; cui maxime ſenſus
neceſſarius, ut quæ deſunt appetat, ſuperflua reſpuat, &
hom

3. *Hi aut corporei ſunt*] Antiquiores, *hi aut in corpore ſunt*. Gronov. 4.

omine ſobrio ſe ipſe moderetur. ſeptima συζυγία nervo-um, infundit ſenſum ſpinali medullæ; quæ hoc eſt animali uod eſt navi carina & adeo uſu aut dignitate præcipua eſt, t longum cerebrum à medicis ſit vocata. ex hac denique t ex cerebro diverſi naſcuntur meatus virtutem tribus ani-iæ propoſitis miniſtrantes. tria ſunt enim quæ ex animæ rovidentia accipit corpus animalis; ut vivat, ut decore vi-at, & ut immortalitas illi ſucceſſione quæratur. his tribus ropoſitis, ut dixi, animæ per ſpinalem medullam præbetur ffectus. nam cordi & jecori & ſpirandi miniſteriis, quæ mnia ad vivendum pertinent, vires de ſpinalibus, quos ixi, meatibus miniſtrantur, nervis etiam manuum, pedum iarumve partium per quas decore vivitur, virtus inde præ-atur. & ut ex his ſucceſſio procuretur, nervi ex eadem pinali medulla pudendis & matrici, ut ſuum opus im-leant, miniſtrantur. 4 ita nulla in homine pars corporis ſi-e ſpiramento, quod in ventre cerebri locatum eſt, & ſine pinalis medullæ beneficio conſtat. Sic ergo fit ut, cum pſum cerebrum ſenſu careat, ſenſus tamen à cerebro in mne corpus proficiſcatur. Euge Græculus noſter, Euan-elus ait, tam plane nobis oſtendit res opertu naturæ tectas, t quicquid ſermo deſcripſit oculis videre videamur. ſed uſtathio jam cedo, cui præripui conſulendi locum. Eu-athius: Modo vel vir omnium diſertiſſimus Euſebius, vel uicumque volent alii ad exercitium conſultationis acce-ant. nos poſtea liberiore otio congrediemur.

4. *Ita nulla in homine pars*] Expuli rbum ſubſtantivum, quod poſt Tò *nulla* adjecerant novitii, tantum, opi-nor, ad turbas ciendas. *Idem.*

CAP. X.

ui fiat ut calvitium pariter atque canities anteriores capitis par-tes primum invadant: Deinde, cur fœminis atque eunuchis vox ſit quam viris exilior.

E Rgo, ait Euſebius, habendus mihi ſermo, Diſari, tecum de ætate, cujus januam jam pæne ambo pulſamus. Ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

merus, cùm ſenes πολιοκροτάφους vocat, quæro utrum e
parte poëtico more totum caput ſignificare velit, an ex al
qua ratione canos huic præcipue parti capitis aſſignet?
Diſarius: Et hoc divinus ille vates prudenter ut cetera.na
pars anterior capitis humidior occipitio eſt; & inde creb
ſolet incipere canicies. Et ſi pars anterior, ait ille, humidi
eſt, cur calvicium patitur? quod non niſi ex ſiccitate co
tingit. Opportuna, inquit Diſarius, objectio. ſed rat
non obſcura eſt. Partes enim priores capitis fecit natu
rariores, ut quicquid ſuperflui aut fumei flatus circa ce
brum fuerit evaneſcat per plures meatus. unde videmus
ſiccis defunctorum capitibus velut quaſdam ſuturas, quib
hemiſpæria, ut ita dixerim, capitis alligantur. quibus igi
illi meatus fuerint ampliores, humorem ſiccitate mutant
ideo tardius caneſcunt, ſed non calvicio carent. Si ergo
citas calvos efficit, & poſteriora capitis ſicciora eſſe dixi
cur calvum occipitium numquam videmus? ille reſponc
Siccitas occipitii non ex vitio ſed ex natura eſt. ideo om
bus ſicca ſunt occipitia. ex illa autem ſiccitate calvicium
ſcitur, quæ per malam temperiem, quam Græci δυσκρασ
ſolent vocare, contingit. 1 unde quibus capilli ſunt criſ
quia ita temperati ſunt ut capite ſicciores ſint, tarde ca
ſcunt, cito in calvicium tranſeunt. contra qui capillo
rariore, non eo facile nudantur, nutriente humore q
Φλέγμα vocitatur; ſed fit illis cita canicies. nam ideo
bi ſunt cani; quia calorem humoris quo nutriuntur imi
tur. Si ergo ſenibus abundantia humoris capillos in c
ciem tingit: cur ſenecta opinionem exactæ ſiccitatis a
pit? Quia ſenecta, inquit ille, exſtincto per vetuſtatem
turali calore, fit frigida: & ex illo frigore gelidi & ſupe
naſcuntur humores. ceterum liquor vitalis longævitate
cu

UNde quibus capilli ſunt criſpi] Venuſtius & brevius veteres, *Unde c*
criſpi. Pontan.

3.

cus eſt. inde ſenecta ſicca eſt inopia naturalis humoris; humecta eſt abundantia vitioſi ex frigore procreati. hinc eſt od ex vigiliis ætas gravior afficitur: quia ſomnus qui maxime ex humore contingit de non naturali humore naſcitur. ſicut eſt multus in infantia, quæ humida eſt, abundantia non ſuperflui ſed naturalis humoris. Eadem ratio eſt, quæ pueritiam caneſcere non patitur, cum ſit humectiſſima. ia non ex frigore nato phlegmate humida eſt, ſed illo naturali & vitali humore nutritur. ille enim humor, qui aut de atis frigore naſcitur [2] aut cujuslibet vitioſitatis occaſione ntrahitur, ut ſuperfluus ita & noxius eſt. hunc videmus feminis niſi crebro egeratur extrema minitantem; hunc eunuchis debilitatem tibiis ingerentem: quarum oſſa aſi ſemper in ſuperfluo humore natantia naturali vigore ruerunt; & ideo facile interquentur, dum pondus ſuperſiti corporis ferre non poſſunt: ſicut canna pondere ſibi poſito curvatur. Et Euſebius: Quoniam nos à ſenectute que ad eunuchos traxit ſuperflui humoris diſputatio, dicas lo cur ita acutæ vocis ſint ut ſæpe mulier an eunuchus loatur niſi videas ignores? Id quoque facere ſuperflui humoris abundantiam ille reſpondit. Ipſe enim ἀρτηρίαν, er quam ſonus vocis aſcendit, efficiens craſſiorem angu-at vocis meatum: & ideo vel feminis vel eunuchis vox uta eſt; viris gravis; quibus vocis tranſitus habet liberum ex integro patentem meatum. naſci autem in eunuchis in feminis ex pari frigore parem pœne importuni humos abundantiam etiam hinc liquet; quod utrumque corpus epe pingueſcit. certe ubera prope ſimiliter utrique grandeſcunt.

CAP.

2. *Aut cujuſlibet vitioſitatis occaſio-*] Anglicanus emendatiſſime, *viſcoſitis occaſione.* Et confidenter ſuperius ulo, pariter reſtituo: *Inde ſenecta ſicc eſt inopia naturalis humoris, humecta abundantia viſcoſi ex frigore procreati.* Nam *vitioſi* ſimiliter vitioſum eſt. Seneſcentium enim phlegma innuit; & quis illud Plautini ſenis non meminit?

Minime ſputator, ſcreator ſum, itidem minime muccidus. Idem.

CAP. XI.

Cur ii quos pudet, aut qui gaudent, rubeſcant: at metuentes p... lor invadat.

HIs dictis, cum ad interrogandum ordo Servium j...
vocaret: naturali preſſus ille verecundia uſque ad p...
ditionem coloris erubuit. Et Diſarius: Age, Servi, non ...
lum adoleſcentium qui tibi æquævi ſunt ſed ſenum omni...
doctiſſime, [1] commaſcula frontem; & ſequeſtrata verec...
dia, quam in te facies rubore indicat, confer nobiſcum li...
re quod occurrerit; interrogationibus tuis non minus ...
ctrinæ collaturus quam ſi aliis conſulentibus ipſe reſp...
deas. cumque diutule tacentem crebris ille exhortationi...
excitaret; Hoc, inquit Servius, ex te quæro, quod mihi c...
tigiſſe dixiſti; quæ faciat cauſa ut rubor corpori ex an...
pudore naſcatur? & ille, Natura, inquit, cum quid ei occ...
rit honeſto pudore dignum, imum petendo penetrat ſ...
guinem: quo commoto atque diffuſo cutis tinguitur; & ...
de naſcitur rubor. dicunt etiam phyſici quod natura pud...
tacta ita ſanguinem ante ſe pro velamento tendat, ut vi...
mus quemque erubeſcentem manum ſibi ante faciem ...
quenter opponere. nec dubitare de his poteris, cum n...
aliud ſit rubor niſi color ſanguinis. addit Servius: Et ...
gaudent cur rubeſcunt? & Diſarius, Gaudium, inquit, ...
trinſecus contingit. ad hoc animoſo occurſu natura fe...
nat; quam ſanguis comitando quaſi alacritate integrit...
ſuæ compotem tinguit cutem. & inde ſimilis color na...
tur. idem refert: Contra qui metuunt qua ratione pal...
ſcunt? Nec hoc, Diſarius ait, in occulto eſt. natura e...

cu...

COmmaſcula frontem; & ſequeſtrata verecundia, quam in te facies rubore indicat] Præclare de hac re Seneca, Epiſt. 11. *Vbi ſe collegit, verecundiam, bonum in adoleſcente ſignum, vix potuit excutere: adeo illi ex alto ſuffuſus e... bor. Hic illum, quantum ſuſpicor, e... cum ſe confirmaverit, & omnibus v... exuerit ſapientem quoque ſequetur.* P...

2. Tr...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

cum quid de extrinſecus contingentibus metuit in altum tota demergitur: ſicut nos quoque cum timemus latebras & loca nos occulentia quærimus. ergo tota deſcendens ut lateat [2] trahit ſecum ſanguinem, quo velut curru ſemper vehitur. hoc demerſo humor dilutior cuti remanet; & inde palleſcit. ideo timentes & tremunt: quia virtus animæ introrſum fugiens nervos relinquit, quibus tenebatur fortitudo membrorum; & inde ſaltu timoris agitantur. hinc & laxamentum ventris comitatur timorem: quia muſculi, quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugientis introrſum animæ virtute deſerti laxant vincula, quibus retrimenta uſque ad digeſtionis opportunitatem continebantur. Servius his dictis venerabiliter aſſenſus obticuit.

2. *Trahit ſecum ſanguinem, quo, velut curru, ſemper vehitur*] Suſpicionem meam, rem puto: *quo velut curru ſupervehitur*. Apulejus de Deo: *curru volucri ſuperfertur*, in libello de Mundo. *Idem*.

CAP. XII.

De quæſtionibus quindecim Diſario ab Avieno propoſitis.

TUnc Avienus: Quia me ordo, ait, ad ſimilitudinem conſultationis applicat, reducendus mihi eſt ad convivium ſermo, qui longius à menſa jam fuerat evagatus & ad alias tranſierat quæſtiones. Sæpe appoſita ſalita carne, quam *laridum* vocamus, ut opinor, *quaſi large aridum*, quærere mecum ipſe conſtitui qua ratione carnem ad diuturnitatem uſus admixtio ſalis ſervet. hoc licet æſtimare mecum poſſim; malo tamen ab eo qui corporibus curat certior fieri. & Diſarius: Omne corpus ſuapte natura diſſolubile & marcidum eſt, &, niſi quodam vinculo contineatur, facile defluit. continetur autem quamdiu ineſt anima reciprocatione aëris qua vegetantur conceptacula ſpiritus, dum ſemper novo ſpirandi nutriuntur alimento. hoc ceſſante per animæ diſceſſum membra marceſcunt; & omne pondere ſuo conflictum corpus obteritur. tum ſanguis etiam, qui quamdiu fuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

compos caloris dabat membris vigorem, calore diſcedent
verſus in ſaniem non manet intra venas, ſed foras exprimi
tur: atque ita laxatis ſpiramentis effluit tabes fæculenta. i
fieri ſal admixtus corpori prohibet. eſt enim natura ſiccu
& calidus: & fluxum quidem corporis calore contrahit; hu
morem vero ſiccitate vel coërcet vel exſorbet. certe humo
rem ſale differri ſive conſumi fit hinc cognitu facile: quod
duos panes pari magnitudine feceris, unum ſale aſperſum
ſine ſale alterum; invenies indigentem ſalis pondere pro
penſiorem; ſcilicet humore in eo per ſalis penuriam perma
nente. Et hoc à Diſario meo quæſitum volo, cur defæcatum
vinum validius ſit viribus ſed infirmius ad permanendum
& tam bibentem cito permovet, quam ipſum ſi manſer
facile mutatur; Quod cito, inquit Diſarius, permovet hæ
ratio eſt: quia tanto penetrabilius in venas efficitur biben
tis, quanto fit liquidius fæce purgata. ideo autem facile mu
tatur; quod nullo firmamento nixum undique ſui ad noxam
patet. fæx enim vino ſuſtinendo & alendo & viribus ſuffi
ciendis quaſi radix ejus eſt. Et hoc quæro, Avienus ait, c
fæx in imo ſubſidit omnium niſi mellis: mel ſolum eſt quo
in ſummum fæcem exſpuat? ad hæc Diſarius; Fæcis mater
ut ſpiſſa atque terrena ceteris laticibus pondere præſta
melle vincitur. ideo in illis gravitate devergens ad fundu
decidit; in melle vero, ut levior, de loco victa ſurſum pel
tur. Quoniam ex his quæ dicta ſunt ingerunt ſe ſimil
quæſtiones; cur, Diſari, ita mel & vinum diverſis ætatib
habentur optima; mel quod recentiſſimum, vinum quod v
tuſtiſſimum; unde eſt & illud proverbium, quo utuntur g
lones: 1 *Mulſum quod probe temperes miſcendum eſſe novo H*
me

MVlſum quod probe temperes, miſcendum eſſe novo Hymettio & Falerno vetulo] Apulejus 10. *Lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulſo & multo contempera.* Putem, *muſto.* Martial.

Attica nectareũ turbatis mella faler
Miſceri decet hoc à Ganymede m

Ubi *miſceri*, *infundi* eſt. Gloſſariu
Arabico Latinum, *miſceo*, *infundo.*
Juvenal. *Neſcit tot mellibus emtus P*
peribus miſcere puer. Item Ovidius li

1. Am

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

netio & vetulo Falerno. Propterea, inquit ille, quia inter ſe ingenio diverſa ſunt. vini enim natura humida eſt, mellis arida. ſi dicto meo addubitaveris: medicinæ contemplator effectum. nam, quæ udanda ſunt corporis, vino foventur; quæ ſiccanda ſunt, melle detergentur. igitur longinquitate temporis de utroque aliquid exſorbente vinum fit meracius, mel aridius: & ita mel ſucco privatur, ut vinum aqua liberatur Nec hoc, quod ſequitur, diſſimile quæſitis eſt: cur, ſi vaſa vini atque olei diutule ſemiplena cuſtodias, vinum ferme in acorem corrumpitur, oleo contra ſapor ſuavior conciliatur. Utrumque, Diſarius ait, verum eſt. in illud enim vacuum, quod ſuperne liquido caret, aër advena incidit qui tenuiſſimum quemque humorem elicit & exſorbet. eo ſiccato vinum quaſi ſpoliatum viribus prout ingenio imbecillum aut validum fuit vel acore exaſperatur vel auſteritate reſtringitur. oleum autem, ſuperfluo humore ſiccato velut mucore qui in eo latuit abſterſo, acquirit novam ſuavitatem ſaporis. Rurſus, ait Avienus, Heſiodus cum ad medium dolii perventum eſt, compercendum, & ceteris ejus partibus ad ſatietatem dicit abutendum; optimum vinum ſine dubio ſignificans quod in dolii medietate conſiſteret. ſed & hoc uſu probatum eſt in oleo optimum eſſe quod ſupernatat, in melle quod in imo eſt. quæro igitur cur oleum quod in ſummo eſt, vinum quod in medio, mel quod in fundo, optima eſſe credantur? nec cunctatus Diſarius ait: Mel quod optimum eſt reliquo ponderoſius eſt. in vaſe igitur mellis pars, quæ in imo eſt, utique præſtat pondere; & ideo ſupernante precioſior eſt. contra in vaſe vini

1. Amorum Eleg. 4: *Quod tibi miſcuerit, ſapias, bibat ipſe jubeto.* Ubi & obſervandum *ſapere* pro guſtare. Gloſſarium vero, quod dixi, ineditum eſt; fuitque penes peritiſſimum Orientalium linguarum Franciſcum Raphelengium. Fuit dico, ſed invitus. Cogit tamen illa vis nupera fati, quæ & hunc nobis invidit virum & rapuit. Sed rapuit, ut res humanæ ſunt, lucem ei ſolicitam, & ætatem ſenilem: famam vero meritorumque gloriam adeo non abſtulit ut etiam auxerit. Vivit vivetque per hominum memoriam Raphelengius, & operum monumentis poſteritati traditus *creſcet laude recens.* Pontan.

vini pars inferior admixtione fæcis non modo turbulenta ſed & ſapore deterior eſt: pars vero ſumma aëris vicina corrumpitur, cujus admixtione fit dilutior. unde agricolæ dolia non contenti ſub tecto repoſuiſſe defodiunt, & operimentis extrinſecus illitis muniunt, removentes in quantum fieri poteſt à vino aëris contagionem; à quo tam manifeſte læditur, ut vix ſe tueatur in vaſe pleno & ideo aëri minus pervio. ceterum ſi inde hauſeris, & locum aëris admixtioni patefeceris, reliquum quod remanſit omne corrumpitur. media igitur pars quantum à confinio ſummi utriuſque, tantum à noxa remota eſt quaſi nec turbulenta nec diluta. adjecit Avienus: Cur eadem potio meracior videtur jejuno, quam ei qui cibum ſumpſit? & ille: Venas inedia vacuefacit, ſaturitas obſtruit. igitur cum potio per inanitatem penitus influit, quia non obtuſas cibo venas invenit, neque fit admixtione dilutior & per vacuum means guſtatu fortiore ſentitur. Hoc quoque ſciendum mihi eſt, Avienus ait; cur qui eſuriens biberit aliquantulum famem ſublevat; qui vero ſitiens cibum ſumpſerit, non ſolum non domat ſitim ſed magis magiſque cupidinem potus acendit? Nota eſt, inquit Diſarius, cauſa. nam liquori quidem nihil officit, quin ſumptus ad omnes corporis partes quoquo verſus permanet, & venas compleat. & ideo inedia quę inanitatem fecerat accepto potus remedio quaſi jam non in totum vacua recreatur. cibatus vero utpote concretior & grandior in venas non niſi paulatim confectus admittitur. ideo ſitim quam reperit 2 nullo ſubſidio ſublevat; immo quicquid foris humoris nactus eſt exſorbet: & inde penuria ejus quæ ſitis vocatur

2. *Nullo ſubſidio ſublevat*] Omnes ante Stephanum *nullo ſolatio ſubl.* quod multo gratius. Et ſic paulo poſt: *cibus exiguo ſubminiſtratu paulatim penuriam conſolatur.* Sed & poſterioribus ſolatium uſurpatur pro ſubſidio. Paulus apud Eutropium lib. 13. *Cum barbarorum ſolatiis regnum tentaret invadere.* Valerius quoque Maximus x. cap. ult: *Alimenta inopia laborantibus, dotes virginibus paupertate preſſis, detrimentorum incurſu quaſſatis ſolatia erogabantur.* Cento, quem vir eruditus hujus verbi occaſione attexere vult Floro, nauci non eſt. *Gronov.*

3. *Aqua*

catur augetur. Nec hoc mihi, Avienus ait, ignoratum relinquo: cur major voluptas eſt cum ſitis potu extinguitur, quam cum fames ſedatur cibo? & Diſarius: Ex prædictis hoc quoque liquet. nam potionis totius hauſtus in omne corpus ſimul penetrat & omnium partium ſenſus facit unam maximam & ſenſibilem voluptatem: cibus autem exiguo ſubminiſtratu paulatim penuriam conſolatur. ideo voluptas ejus multifariam comminuitur. Hoc quoque, ſi videtur, addo quæſitis: cur qui avidius vorant facilius ſatias capit quam qui eadem quietius ederint. Brevis eſt, inquit illa reſponſio. nam, ubi avide devoratur, tunc multus aër cum edulibus infertur propter hiantium rictus & crebritatem reſpirandi. igitur ubi aër venas complevit ad objiciendum faſtidium pro cibo penſatur: Ni moleſtus tibi ſum, Diſari, patere plus nimio ex diſcendi cupidine garrientem; & dicas, quæſo, cur edulia ſatis calida facilius comprimimus ore quam manu ſuſtinemus; & ſi quid eorum plus fervet quam ut diutius poſſit mandi, ilico devoramus, & tamen alvus non pernicioſe uritur? & ille: Inteſtinus calor qui in alvo eſt quaſi multo major vehementiorque quicquid calidum accipit magnitudine ſua circumvenit ac debilitat. ideo præſtat ſi quid ori fervidum admoveris, non, ut quidam faciunt, hiare (ne novo ſpiritu fervori vires miniſtres) ſed pauliſper labra comprimere; ut major calor qui de ventre etiam ori opitulatur comprimat minorem calorem. manus autem ut rem fervidam ferre poſſit nullo proprio juvatur calore. Jamdudum, inquit Avienus, noſſe haveo cur 3 aqua quæ obſita globis nubium perducitur ad nivalē rigorem 4 minus in potu noxia eſt,

3. *Aqua quæ obſita globis nubium*] Hæc quoque ſcripta lectio, non *nivium*. Et videatur ita nivem rigide convolutam, proprie appellaſſe. Sammonicus Serenus:

Deſinet interea glomerari farrea nubes,
Ceſſabitque gravis crebræ porriginis imber.

Et adde propriè Sidonii Apollinaris verba ex libro 2. Epiſt. 2. *Nivalium maculas & fruſta nebularum.* Ubi *fruſta nebularum* idem notant, quod Macrobio *globi nubium.* Pontan.

Aqua quæ obſita globis nubium] Lego, *globis nivium.* Murſ.

4. *Non minus in potu noxia eſt*] Primam

eſt, quam ex ipſa nive aqua reſoluta. ſcimus enim quot quantęque noxę epoto nivis humore naſcantur. & Diſarius: Addo aliquid à te quæſitis. aqua enim ex nive reſoluta etiã ſi igne calefiat & calida bibatur, æque noxia eſt, ac ſi epota ſit frigida. ergo non ſolo rigore nivalis aqua pernicioſa eſt, ſed ob aliam cauſam; quam non pigebit aperire auctore Ariſtotele; qui in phyſicis quæſtionibus ſuis hanc poſuit, & in hunc ſenſum, ni fallor, abſolvit: Omnis aqua, inquit, habet in ſe aëris tenuiſſimi portionem, quo ſalutaris eſt; habet & terream fæcem, qua eſt corpulentą poſt terram. cum ergo aëris frigore & gelu coacta coaleſcit; neceſſe eſt per evaporationem velut exprimi ex ea auram illam tenuiſſimam: qua diſcedente conveniat in coagulum ſola terrea in ſe remanente natura. quod hinc apparet. quia, cum fuerit eadem aqua ſolis calore reſoluta, minor modus ejus reperitur quam fuit antequam congelaſceret. deeſt autem quod evaporatio ſolum in aqua ſalubre conſumpſit. nix ergo, quæ nihil aliud eſt quam aqua in aëre denſeta, tenuitatem ſui cum denſeretur amiſit: & ideo ex ejus reſolutæ potu diverſa morborum genera viſceribus inſeminantur. Nominatum gelu veteris, quæ me ſolebat agitare, admonuit quæſtionis, cur vina aut numquam aut rarenter congelaſcant, ceteris ex magna parte humoribus nimietate frigoris cogi ſolitis? num quia vinum ſemina quædam in ſe caloris habet, & ob eam rem Homerus dixit αἴθοπα οἶνον, non, ut quidam putant, propter

mam dictionem vel Mureti libri fide eliminavimus. Nam omnino verum, *minus in potu noxia eſt*. Et vidimus ipſi, in Urbe Orbis quondam domina, hanc, quam tangit Macrobius, rationem, nivibus videlicet intra vitreas phialas circumvallandi ſine mixtione potabilem liquorem. Martialis quoque intellexit illo verſu:

Non potare nivem, ſed aquam potare rigentem
De nive commenta eſt ingenioſa ſitis.

Sed maxime ſi tali interpunctione legas, *ſed aquam potare rigentem De nive, commenta eſt ingenioſa ſitis*. Et ita Raphelengiana editio. Idem enim vult quod dixit Macrobius iſtis paulo ante verbis; *Aqua, quæ obſita globis nivium, perducitur ad nivalem rigorem. Rigentem* itaque *de nive*, eſt ob nivem phialæ circumjectam. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

pter colorem? an alia quæpiam cauſa eſt? quam quia ignoro ſcire cupio. ad hæc Diſarius: Eſto, vina naturali muniantur calore, num oleum minus ignitum eſt, aut minorem vim in corporibus calefactandis habet? & tamen gelu ſtringitur. certe, ſi putas ea quæ calidiora ſunt difficilius congelaſcere, congruens erat nec oleum concreſcere, & ea quæ frigidiora ſunt facile gelu cogi. acetum autem omnium maxime frigorificum eſt; atque id tamen numquam gelu ſtringitur. num igitur magis oleo cauſa eſt coaguli celerioris quod & levigatius, & ſpiſſius eſt; faciliora enim ad coëundum videntur, quæ levigatiora denſioraque ſunt. vino autem non contingit tanta mollicies; & eſt quam oleum multo liquidius. acetum vero & liquidiſſimum eſt inter ceteros humores; & tanto eſt acerbius, ut ſit acore triſtificum; & exemplo marinæ aquæ quæ ipſa quoque amaritudine ſui aſpera eſt, numquam gelu contrahitur. nam quod Herodotus hiſtoriarum ſcriptor, contra omnium ferme qui hæc quæſiverunt opinionem, ſcripſit mare Boſporicum, quod & Cimmerium appellat, earumque partium mare omne quod Scythicum dicitur id gelu conſtringi & conſiſtere; aliter eſt quam putatur. nam non marina aqua contrahitur: ſed quia plurimum in illis regionibus fluviorum eſt & paludum in ipſa maria influentium, ſuperficies maris cui dulces aquæ innatant congelaſcit: & incolumi aqua marina videtur in mari gelu ſed de advenis undis coactum. hoc & in Ponto fieri videmus. in quo fruſta quædam, & ut ita dixerim, proſiciæ gelidæ feruntur contractæ de fluvialium vel paluſtrium undarum multitudine: [5] in quas licet frigori quaſi levatiores marina.

5. *In quas licet frigori quaſi levatiores marina*] Hiantia hæc verba & fracta. Libri vetuſtiores & Camerarii: *In quas licet frigore concretæ, tamen ſunt natantes, quaſi levatiores marina:* quæ pleniora, nec plena tamen plane aut proba. Quo enim referas iſtud, *in quas*? Rem ipſam vide; nec ambigo quin probabis quod conjectando invenimus: *Inquantum licet frigore concretæ.* Vult enim dicere Ponti illas glacierum proſicias, quantæcunque licet rigiditatis & molis fuerint, fluere tamen & vagari utpote leviores aqua, quæ ſubſidet, falſa. Fefellit autem librarios inſolentior dictio, *inquantum licet frigore concretæ*, quæ ta-

men

marina. plurimum autem aquarum talium influere Ponto & totam ſuperficiem ejus infectam eſſe dulci liquore, præter quod ait Salluſtius, *mare Ponticum dulcius quam cetera.* eſt hoc quoque teſtimonio: quod ſi in Pontum vel paleas vel ligna ſeu quæcumque alia natantia projeceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Aſiæ oram; cum conſtet in Pontum influere maris aquam, non effluere de Ponto. meatus enim qui ſolus de oceano receptas aquas in maria noſtra tranſmittit in freto eſt Gaditano, quod Hiſpaniam Africamque interjacet, & ſine dubio inundatio ipſa per Hiſpanienſe & Gallicanum litora in Tyrrhenum prodit: inde Hadriaticum mare facit. ex quo dextra in Parthenium, læva in Jonium, & directim in Ægeum pergit; atque ita ingreditur in Pontum. Quæ igitur ratio facit ut rivatim aquæ de Ponto fluant, cum foris influentes aquas Pontus accipiat? ſed conſtat utraque ratio. nam ſuperficies Ponti propter nimias aquas quæ de terra dulces influunt foras effluit: deorſum vero intro pergit influxio. unde probatum eſt natantia, quæ, ut ſupra dixi, jaciuntur in Pontum, foras pelli; ſi vero columna deciderit, introrſum minari. & hoc ſæpe uſu probatum eſt, ut graviora quæque in fundo Propontidis ad Ponti interiora pellantur.

Adjecta

men & Plinio juniori frequentata. *Quæ*, inquit, *ut domus ipſa, perierunt, à me tamen inquantum poterit, requirentur.* Porro de Pontico mari, imo omni marina aqua quod differit contra Herodotum Macrobius, vix eſſe videlicet eam congelationis capacem; nos, ut de Ponto noſtro Danico omittamus dicere, contrarium ex Naſone (niſi eum ut poëtam elevemus) cognoſcimus. Ait ipſe non ſtringi modo leviter gelu Boſphoricum, & illum ſinum, aut proſicias ei ſolas, ut verba Macrobii ſunt, innatare & ſuperfluere; ſed tegi planitus & tranſvehi plauſtris. Verſus ſunt:

Ipſe vides certe glacie concreſcere Pontum,
Ipſe vides gelido ſtantia vina gelu.
Ipſe vides onerata ferox ut ducat Iacis
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Ubi & de vino obiter habes, quod idem Aurelius noſter nunquam aut rarenter credidit ſtringi. Cui addas velim inſignem hunc ex Cominæo locum: *Vinum ſic erat aſtrictum gelu in ipſis vaſis, ut ſecuri fractum diſtribueretur militibus, qui aſcito aliunde calore, circumferebant illud, donec liqueſceret.* Et Maronis hoc de Scythiæ tractu lib. 3. Georg. *caduntque ſecuribus humida vina.* Idem.

Quos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Adjecta hac una conſultatione reticebo. Cur omne dulcium magis dulce videtur cum frigidum eſt quam ſi caleat? reſpondit Diſarius: Calor ſenſum occupat, & guſtatum linguæ fervor interpedit. ideo ex aſperatione oris præventa ſuavitas excluditur. quod ſi caloris abſit injuria: tum demum poteſt lingua incolumi blandimento dulcedinem pro merito ejus excipere. præterea ſuccus dulcis per calorem non impune penetrat venarum receptacula: & ideo noxa minuit voluptatem.

CAP. XIII.

De quæſtionibus tribus quas Horus Diſario propoſuit.

SUcceſſit Horus, &, Cum multa, inquit, de potu & cibatu quæſiſſet Avienus, unum maxime neceſſarium, ſponte an oblitus ignoro, prætermiſit; cur jejuni magis ſitiant quam eſuriant. hoc in commune nobis, Diſari, ſi videtur, abſolve. & ille, Rem tractatu dignam, inquit, Hore quæſiſti; ſed cujus ratio in aperto ſit. cum enim animal ex diverſis conſtet elementis: unum eſt de his quæ corpus efficiunt, quod & ſolum aut maxime ultra cetera aptum ſibi quærat alimentum: calorem dico, qui liquorem ſibi exigit miniſtrari. certe de ipſis quatuor elementis extrinſecus videmus nec aquam, nec aërem, neque terram aliquod quo alatur aut quod conſumat exigere, nullamque noxam vicinis vel appoſitis ſibi rebus inferre. ſolus ignis alimenti perpetui deſiderio quicquid offendit abſumit. inſpice & primæ ætatis infantiam, quantum cibum nimio calore conficiat: & contra ſenes cogita facile tolerare jejunium; quaſi exſtincto in ipſis calore, qui nutrimentis recreari ſolet. ſed & media ætas, ſi multo exercitio excitaverit ſibi naturalem calorem, animoſius cibum appetit. conſideremus & animalia ſanguine carentia, quæ nullum cibum quærant penuria caloris. Ergo ſi calor ſemper eſt in appetentia; liquor autem proprium

caloris

caloris alimentum eſt; bene in nobis, cum ex jejunio corpo-ri nutrimenta quæruntur, præcipue calor ſuum poſtulat: quo accepto corpus omne recreatur, & patientius expectat ci-bum ſolidiorem. His dictis anulum Avienus de menſa retu-lit, qui illi de breviſſimo dexteræ manus digito repente de-ciderat. cumque à præſentibus quæreretur cur eum alienæ manui & digito & non huic geſtamini deputatis potius in-ſereret: oſtendit manum lævam ex vulnere tumidiorem. hinc Horo nata quæſtionis occaſio. & dic, inquit, Diſari, (omnis enim ſitus corporis pertinet ad medici notionem. tu vero doctrinam & ultra quam medicina poſtulat conſecu-tus es) dic, inquam, cur ſibi communis aſſenſus anulum in digito, qui minimo vicinus eſt, quem etiam medicinalem vocant, & manu præcipue ſiniſtra geſtandum eſſe perſuaſit. & Diſarius: De hac ipſa quæſtione ſermo quidam ad nos ab Ægypto venerat, de quo dubitabam fabulamne an veram rationem vocarem. ſed libris anatomicorum poſtea conſul-tis verum reperi, nervum quendam de corde natum prior-ſum pergere uſque ad digitum manus ſiniſtræ minimo proximum, & illic deſinere implicatum ceteris ejuſdem di-giti nervis: & ideo viſum veteribus, ut ille digitus annulo tamquam corona circundaretur. & Horus: Adeo, inquit, Diſari, verum eſt ita ut dicis Ægyptios opinari, ut ego ſa-cerdotes eorum, quos prophetas vocant, cum in templo vi-diſſem circa deorum ſimulachra hunc in ſingulis digitum confictis odoribus illinire, & ejus rei cauſas requiſiſſem: & de nervo quod jam dictum eſt principe eorum narrante di-dicerim, & inſuper de numero qui per ipſum ſignificatur. complicatus enim ſenarium numerum digitus iſte demon-ſtrat, qui omnifariam plenus, perfectus, atque divinus eſt. cauſaſque cur plenus ſit hic numerus ille multis aſſeruit. ego nunc ut præſentibus fabulis minus aptas relinquo. Hæc ſunt quæ in Ægypto divinarum omnium diſciplinarum compote cur anulus huic digito magis inſeratur agnovi. In-

te-

ter hæc Cæcina Albinus. Si volentibus vobis erit, inquit, in medium profero quæ de hac eadem cauſa apud Ateium Capitonem pontificii juris inter primos peritum legiſſe memini: qui, cum nefas eſſe ſanciret deorum formas inſculpi anulis eo uſque proceſſit, ut & cur in hoc digito vel in hac manu geſtaretur anulus non taceret. *veteres*, inquit, *non ornatus, ſed ſignandi cauſa anulum ſecum circumferebant. unde nec plus habere quam unum licebat, nec cuiquam niſi libero.* [1] *quos ſolos fides deceret, quæ ſignaculo continetur. ideo jus anulorum famuli non habebant. imprimebatur autem ſculptura materiæ anuli ſive ex ferro ſive ex auro foret: & geſtabatur ut quïſque vellet, quacunque manu, quolibet digito. poſtea*, inquit, *uſus luxuriantis ætatis ſignaturas precioſis gemmis cœpit inſculpere: & certatim hæc omnis imitatio laceſſivit, ut de augmento precii quo ſculpendos lapides paraſſent gloriarentur. hinc factum eſt ut uſus anulorum exemptus dexteræ, quæ multum negotiorum gerit, in lævam relegaretur, quæ otioſior eſt: ne crebro motu & officio manus dextræ precioſi lapides frangerentur. Electus autem*, inquit, *in ipſa læva manu digitus minimo proximus, quaſi aptior ceteris,* [2] *cui commendaretur anuli pretioſitas. nam pollex, qui nomen ab eo quod pollet accepit, nec in ſiniſtra ceſſat, nec minus quam tota manus ſemper in officio eſt. unde apud Græcos* ἀντίχειρ, inquit, *vocatur, quaſi manus altera. pollici vero vicinus nudus & ſine tuitione alterius appoſiti videbatur. nam pollex ita inferior eſt ut vix radicem ejus excedat. medium & minimum vitaverunt*, inquit, *ut ineptos, alterum magnitudine, brevitate alterum: & electus eſt qui ab utroque clauditur, & minus officii gerit, & ideo ſervando anulo magis accommodatus eſt* Hæc ſunt quæ lectio pontificalis habet. unuſquiſque ut volet vel Etruſcam vel Ægyptiacam opinionem ſequatur. Inter hæc Horus ad conſulendum reverſus,

Scis,

QVos ſolos fides deceret*] Servoſne igitur fides dedecet? Putem verius quod in Scripto & editionibus priſcis: *diſcerneret*. Diſcernebantur à ſervis liberi, ſignaculi poteſtate & poſſeſſione. Poſtea tamen & invaleſcente Romanorum luxu aliter obtinuit. Plinium videto & alios. *Pontan.*

2. *Cui commendaretur annuli pretioſitas*] Vetus idem, *otioſitas*. Idem.

 3. *Vnde*

Scis, inquit, Diſari, præter hunc veſtitum qui me tegit, nihil me in omni cenſu aliud habere. 3 unde nec ſervus mihi eſt, nec ut ſit opto: ſed omnem uſum, qui vivo miniſtrandus eſt, ego mihimet ſubminiſtro. Nuper ergo, cum in Hoſtienſi oppido morarer, ſordidatum pallium meum in mari diutule lavi; & ſuper litus ſole ſiccavi: nihiloque minus eædem in ipſo poſt ablutionem maculæ ſordium viſebantur. cumque me res iſta ſtupefaceret: aſſiſtens forte nauta, Quin potius, ait, in fluvio ablue pallium tuum, ſi vis emaculatum? parui ut verum probarem; & aqua dulci ablutum atque ſiccatum vidi ſplendori ſuo redditum: & ex illo cauſam requiro, cur magis dulcis quam ſalſa aqua idonea ſit ſordibus abluendis. Jamdudum, Diſarius inquit, hæc quæſtio ab Ariſtotele & propoſita eſt & ſoluta. ait enim aquam marinam multo ſpiſſiorem eſſe quam eſt dulcis: immo illam eſſe fæculentam, dulcem vero puram atque ſubtilem. hinc facilius, ait, vel imperitos nandi mare ſuſtinet: cum fluvialis aqua quaſi infirma & nullo adjumento fulta mox cedat, & in imum pondera accepta tranſmittat. ergo aquam dulcem dixit quaſi natura levem celerius immergere in ea quæ abluenda ſunt; & dum ſiccatur, ſecum ſordium maculas abſtrahere: marinam vero quaſi craſſiorem nec facile penetrare purgando propter denſitatem ſui, & dum vix ſiccatur, non multum ſordium ſecum trahere. cumque Horus his aſſentiri videretur: Euſtathius ait; Ne decipias, quæſo, credulum, qui ſe quæſtionemque ſuam commiſit fidei tuæ. Ariſtoteles enim, ut nonnulla alia, magis acute quam vere iſt diſſeruit. adeo autem aquæ denſitas non nocet abluendis; u ſæpe qui aliquas ſpecies purgatas volunt, ne ſola aqua ve dulci tardius hoc efficiant, admiſceant illi cinerem, vel ſi de fuerit, terrenum pulverem; ut craſſior facta celerius poſſi abluere. nihil ergo impedit marinæ aquæ denſitas. ſed ne ide

3. *Vnde nec ſervus mihi eſt*] Catullus, *Furi, cui neque ſervus eſt neque arc* Idem.

Bul

ideo quia ſalſa eſt minus abluit. ſalſitas enim findere & velut aperire ſolet meatus: ideo magis elicere debuit abluenda. ſed hæc una cauſa eſt cur aqua marina non ſit ablutioni apta, quia pinguis eſt; ſicut & ipſe Ariſtoteles ſæpe teſtatus eſt; & ſales docent, quibus ineſſe quiddam pingue nullus ignorat. eſt & hoc indicium pinguis aquæ marinæ, quod, cum inſpergitur flammæ, non tam exſtinguit quam pariter accenditur aquæ pinguedine alimoniam igni ſubminiſtrante. poſtremo, Homerum ſequamur, qui ſolus fuit naturæ conſcius. facit enim Nauſicaam Alcinoi filiam abluentem veſtes, cum ſuper mare eſſet, non in mari ſed fluvio. idem locus Homeri docet nos marinæ aquæ quiddam ineſſe pingue permiſtum. Ulyſſes enim cum jamdudum mare evaſiſſet, & ſtaret ſiccato corpore, ait ad Nauſicaæ famulas:

Αμφίπολοι ςῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν, ὄφρ' ἐγὼ αὐτὸς
Αλμην ὤμοισιν ἀπολούσομαι.

poſt hoc cum deſcendiſſet in fluvium,

Εκ κεφαλῆς ἔσμηχεν ἁλὸς χνόον.

divinus enim vates, qui in omni re naturam ſecutus eſt, expreſſit quod fieri ſolet; ut, qui aſcendunt de mari ſi in ſole ſteterint, aqua quidem celeriter ſole ſiccetur, maneat autem in corporis ſuperficie veluti flos quidam, qui & in detergendo ſentitur. & hæc eſt aquæ marinæ pinguedo, quæ ſola impedit ablutionem.

Cap. XIV.

Simulacra cur ſub aquis majora eſſe videantur quam revera ſint. Tum in univerſum quomodo viſio fiat: an ſuſceptione ſimulacrorum quæ à rebus in oculos promanant, an potius emiſſione radiorum ex ipſis oculis.

Et, quia à ceteris expeditus mihi te pauliſper indulges, modo autem nobis de aqua ſermo fuit: quæro cur in aqua ſimulachra majora veris videntur? quod genus apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

popinatores pleraque ſcitamentorum cernimus propoſita, ampliora ſpecie quam corpore. quippe videmus in doliolis vitreis aquæ plenis & ova globis majoribus & jecuſcula fibris tumidioribus & bulvas ſpiris ingentibus : & omnino ipſum videre, qua nobis ratione conſtat? quia ſolent de hoc nonnulli nec vera nec veriſimilia ſentire. Et Diſarius, Aqua, inquit, denſior eſt aëris tenuitate; ideo eam cunctatior viſus penetrat. cujus offenſa repercuſſa videndi acies ſcinditur, & in ſe recurrit. ſciſſa dum redit; jam non directo ictu ſed undique verſum incurrit liniamenta ſimulachri : & ſic fit ut videatur imago archetypo ſuo grandior. nam & ſolis orbis matutinus ſolito nobis major apparet : quia interjacet inter nos & ipſum aër adhuc de nocte roſcidus : & grandeſcit imago ejus tamquam in aquæ ſpeculo viſatur. ipſam vero videndi naturam non inſubide introſpexit Epicurus : cujus in hoc non eſt ut æſtimo improbanda ſententia, adſtipulante præcipue Democrito. quia ſicut in ceteris ita & in hoc paria ſenſerunt. Ergo cenſet Epicurus [2] ab omnibus corporibus jugi fluore quæpiam ſimulachra manare; nec unquam tantulam moram intervenire, quin ultro ferantur inani figura cohærentes corporum exuviæ, quarum receptacula in noſtris oculis ſunt : & ideo ad deputatam ſibi à natura ſedem proprii ſenſus recurrunt. hæc ſunt quæ vir ille commemorat. quibus ſi occurris obvius, exſpecto quid referas.

ad

BVlvas ſpiris ingentibus] Corrigitur in margine *vu vas*. Vide ſupra ad cap. 14. lib. 2. *Pontan.*

2. *Ab omnibus corporibus jugi fluore*] Admonet me hic locus loci Velleiani; cui quis non ſymbolam ſuam contulit pag. 56. editionis poſtremæ, *Nuſquam erat Pompeius corpore, adhuc ubique Iubæ nomine?* Verſatur, inquam is, vexaturque à Criticis & invicem eos vexat. Conjecturas has reperio : *adhuc ubique ibat nomine.* item *vivebat nomine*; item, *ubi ubique nomine.* Titii antagoniſtæ deleri turbantem vocem *Iubæ* placuit; quod & mihi perplaceat, niſi conſtanter adeo libri omnes ſuggererent. Quocirca, *Me quoque permixtum ducibus cognoſcite Achivis*; lego, *adhuc ubique jugi nomine.* Corruptelæ indoles manifeſta eſt, & aliam ſimilem in eodem Velleio, ſed rei majoris & quæ ad hiſtoriæ ſeriem faciebat, probavimus olim elegantiſſimo & publici rei literariæ boni meique amantiſſimo viro Martino Lydio. Sed nunc præterfugimus, occaſioni reſervaturi & tempori. *Idem.*

3. *Cum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ad hæc renidens Euſtathius, In propatulo eſt, inquit, quod decepit Epicurum. à vero enim lapſus eſt aliorum quatuor ſenſuum ſecutus exemplum: quia in audiendo, guſtando & odorando atque tangendo nihil è nobis emittimus, ſed extrinſecus accipimus quod ſenſum ſui moveat. quippe & vox ad aures ultro venit, & auræ in nares influunt; & palato ingeritur quod gignat ſaporem; & corpori noſtro applicantur tactu ſentienda. hinc putavit & ex oculis noſtris nihil foras proficiſci; ſed imagines rerum in oculos ultro meare. cujus opinioni repugnat, quod in ſpeculis imago adverſa contemplatorem ſuum reſpicit: cum debeat, ſiquidem à nobis orta recto meatu proficiſcitur, poſteram ſui partem cum diſcedit oſtendere, ut læva lævam, dextera dexteram reſpiciat. nam & hiſtrio perſonam ſibi detractam ex ea parte videt, qua induit; ſcilicet non faciem ſed poſteriorem cavernam. deinde interrogare hunc virum vellem, an tunc imagines è rebus avolant, cum eſt qui velit videre: an & cum nullus aſpicit emicant undique ſimulachra. nam ſi quod primum dixi teneat, quæro cujus imperio ſimulachra præſto ſint intuenti, & quotiens quis voluerit ora convertere, totiens ſe & illa convertant? ſin ſecundo inhæreat, ut dicat perpetuo fluore rerum omnium manare ſimulachra: quæro quamdiu cohærentia permanent nullo coagulo juncta ad permanendum? aut ſi manere dederimus, quemadmodum aliquem retinebunt colorem: cujus natura cum ſit incorporea, tamen numquam poteſt eſſe ſine corpore? dein quis poteſt in animum inducere ſimulatque oculos verteris incurrere imagines cœli, maris, litoris, prati, navium, pecudum, & innumerabilium præterea rerum quas uno oculorum jactu videmus; cum ſit pupula quæ viſu pollet oppido parva? & quonam modo totus exercitus viſitur? an de ſingulis militibus profecta ſimulachra ſe congerunt, atque ita collecta tot milia penetrant oculos intuentis? Sed quid laboramus opinionem ſic inanem verbis verberare, cum ipſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

rei vanitas ſe refellat? conſtat autem viſum nobis hac provenire ratione. Geminum lumen è pupula, quacunque eam verteris, directa linea emicat. id oculorum domeſticum profluvium, ſi repererit in circumfuſo nobis aëre lucem, per eam directim pergit, quamdiu corpus offendat: & ſi faciem verteris ut circumſpicias, utrobique acies videndi directa procedit. ipſe autem jactus, quem diximus de noſtris oculis emicare, incipiens à tenui radice in ſumma fit latior: ſicut radii à pictore finguntur. ideo per minutiſſimum foramen contemplans oculus videt cœli profunditatem. Ergo tria iſta nobis neceſſaria ſunt ad effectum videndi; lumen quod de nobis emittimus, & ut aër qui interjacet lucidus ſit, & corpus quo offenſo deſinat intentio. quæ, ſi diutius pergat, rectam intentionem laſſata non obtinet; ſed ſciſſa in dexteram lævamque diffunditur. hinc eſt quod ubicunque terrarum ſteteris videris tibi quandam cœli concluſioſionem videre; & hoc eſt quod *horizontem* veteres vocaverunt. quorum indago fideliter deprehendit directam ab oculis aciem per planum contra aſpicientibus non pergere ultra centumoctoginta ſtadia, & inde jam recurvari. *per planum*, ideo adjeci, quia altitudines longiſſime aſpicimus. quippe qui & cœlum videmus. Ergo in omni horizontis orbe ipſe qui intuetur centrum eſt. & quia diximus quantum à centro acies uſque ad partem orbis extenditur: ſine dubio in horizonte διάμετρος orbis trecentorum ſexaginta ſtadiorum eſt: &, ſi ulterius qui intuetur acceſſerit ſeu retrorſum receſſerit, ſimilem circa ſe orbem videbit. Sicut igitur diximus cum lumen quod pergit è nobis per aëris lucem in corpus inciderit, impletur officium videndi: ſed ut poſſit res viſa cognoſci, renuntiat viſam ſpeciem rationi ſenſus oculorum; & illam advocata memoria recognoſcit. Ergo videre oculorum eſt, judicare rationis, memoriæ meminiſſe. quia trinum eſt officium, quod viſum complet ad dignoſcendam figuram, ſenſus, ratio, memoria. ſenſus rem

viſam

viſam rationi refundit. illa quid viſum ſit recordatur. adeo autem in tuendo neceſſarium eſt rationis officium, ut ſæpe in uno videndi ſenſu etiam alium ſenſum memoria ſuggerente ratio deprehendat. nam, ſi ignis appareat, ſcit eum & ante tactum ratio calere. ſi nix ſit illa quæ viſa eſt; intelligit in ipſa ratio etiam tactus rigorem. hac ceſſante viſus inefficax eſt: adeo ut quod remus in aqua fractus videtur, vel quod turris eminus viſa 3 cum ſit anguloſa rotunda exiſtimatur, faciat rationis negligentia: quæ, ſi ſe intenderit, agnoſcit in turre angulos & in remo integritatem; & omnia illa diſcernit, quæ Academicis damnandorum ſenſuum occaſionem dederunt: cum ſenſus unus inter certiſſimas res habendus ſit, comitante ratione; cui nonnunquam ad diſcernendam ſpeciem non ſufficit ſenſus unus. nam ſi eminus pomi, quod malum dicitur, figura viſatur; non omnimodo id malum eſt. potuit enim ex aliqua materia fingi mali ſimilitudo. advocandus eſt igitur ſenſus alter, ut odor judicet. ſed potuit inter congeriem malorum poſitum auram odoris ipſius concepiſſe. hic tactus conſulendus eſt, qui poteſt de pondere judicare. ſed metus eſt ne & ipſe fallatur, ſi fallax opifex materiam quæ pomi pondus imitaretur elegit. confugiendum eſt igitur ad ſaporem. qui ſi formæ conſentiat; malum eſſe nulla dubitatio eſt. Sic probatur efficaciam ſenſuum de ratione pendere. ideo deus opifex omnes ſenſus in capite, id eſt, circa ſedem rationis, locavit.

3. *Cum ſit anguloſa rotunda exiſtimatur, faciat rationis negligentia*] Pulchre Petronius & appoſite:

Fallunt nos oculi, vagique ſenſus
Oppreſſa ratione mentiuntur.
Nam turris, prope quæ quadrata ſurgit,
Attritis procul angulis rotatur. Idem.

CAP. XV.

Satin' recte ſcriptum ſit à Platone, cibum per ſtomachum trahi, potum vero per arteriam quæ τραχεῖα dicitur, fibris pulmonis illabi.

HIs dictis, favor ab omnibus exortus eſt admirantibu dictorum ſoliditatem, adeo ut atteſtari vel ipſum Euangelum non pigeret. Diſarius deinde ſubjecit: [1] Iſti plauſus ſunt, qui provocant philoſophiam ad vindicando ſibi de aliena arte tractatus, unde ſæpe manifeſtos occurri errores. ut Plato veſter, dum nec anatomica quæ medicina propria eſt abſtinet, riſum de ſe poſteris tradidit. dixit enim diviſas eſſe vias devorandis cibatui & potui; & [2] cibum quidem per ſtomachum trahi, potum vero per arteriam quæ trachia dicitur fibris pulmonis allabi. quod tantum virum vel æſtimaſſe vel in libros retuliſſe mirandum eſt, vel potius dolendum. unde Eraſiſtratus medicorum veterum nobiliſſimus in eum jure invectus eſt, dicens retuliſſe illum longe diverſa quam ratio deprehendit. duas enim eſſe fiſtulas inſtar canalium, eaſque ab oris faucibus proficiſci deorſum; & per earum alteram induci delabique in ſtomachum eſculen-

ta

ISti plauſus ſunt] Arbiter, *Damus omnes plauſum à familia ceptum.* Unde emaculandus obiter Epiſtolarum libro ſeptimo Plinius junior:

Quam libros Galli legerem, quibus ille parenti
Plauſus de Cicerone daret, palmamque decuſque.

Nam vulgo eſt, *auſus de Cicerone dare.* & corrigitur alias ex veteri, uti intelligo, libro, *daret.* Sed liber ille firmaverit ſolum quod divinavimus alioqui frigida lectione Quid enim eſſet *auſus daret de Cicerone*? Suetonius in Nerone cap. 20: *Vndique elegit*, qui *plauſuum genera condiſcerent.* Quo ſpectat & illud Ovidii de Arte: *In medio plauſu, plauſus tunc arte carebat.* Pontan.

2. *Dixit* (Plato) *cibum quidem per ſtomachum trahi; potum vero per arteriam, quæ trachia dicitur, fibris pulmonis allabi.*] Oſtendere nititur in ea hæreſi Platonem non fuiſſe, Galenus lib. περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων η'. Hippocrates vero ipſe quid de re ea tota ſenſerit operæ pretium exiſtimo adnotaſſe. Ait in libr. περὶ νούσων: Τοῖσιν οὖν δοκέουσιν ἀνθρώποις τὸ ποτὸν ἐς τὸν πνεύμονα φέρεσθαι: ἐναντιώσομαι: *Iis itaque qui potum per pulmones ferri cenſent ego adverſabor.* Id.

3. *Cùm*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ta omnia & poculenta, ex eoque ferri in ventriculum, quod Græce appellatur ἡ κάτω κοιλία, atque illic ſubigi digerique; ac deinde aridiora ex his retrimenta in alvum conveni-re, quod Græce κῶλον dicitur; humidiora autem per renes in veſicam trahi, & per alteram de duabus ſuperioribus fiſtulam, quæ Græce appellatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atque inde rurſum in os & in nares, commeare; perque eandem vocis fieri meatum: ac ne potus cibuſve aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore labereturque in eam fiſtulam per quam ſpiritus reciprocatur, ex eaque offenſione intercluderetur animæ via, impoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ ἐπιγλωττίδα, quaſi clauſtrum mutuum utriuſque fiſtulæ, quæ ſibi ſunt cohærentes: eamque ἐπιγλωττίδα inter edendū bibendumq; operire ac protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex eſca potuve incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. hæc Eraſiſtratus. cui, ut æſtimo, vera ratio conſentit. cum enim cibus non ſqualidus ſiccitate ſed humoris temperie mollis ventri inferendus ſit: neceſſe eſt eandem viam ambobus patere; ut cibus potu temperatus per ſtomachum in ventrem condatur: nec aliter natura componeret niſi quod ſalutare eſſet animali. Deinde, cum pulmo & ſolidus & levigatus ſit, ſi quid ſpiſſum in ipſum deciderit, quemadmodum penetrari aut tranſmitti poteſt ad locum digeſtionis; cum conſtet ſi quando caſu aliquid paulo denſius in pulmonem violentia ſpiritus trahente deciderit, mox naſci tuſſim nimis aſperam, & alias quaſſationes uſque ad vexationem ſalutis? ſi autem naturalis via potum in pulmonem traheret. 3 cum polenta bibuntur,

3. *Cùm polentæ bibuntur*] Ita ſcripta & Stephani editionis lectio, quam reliquimus. Aliæ editiones, *corpulenta*. *Polenta* hoc genere aut forma alibi non reperio. Apulejus uſurpavit vulgariter. Locum, quia ab hoc non admodum abit, adſcribam ut corrigatur, ſtatim ſub initium libri primi Mileſ. Sermonis:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

buntur, vel cum hauritur potus admixtis granis ſeu ex re al
qua denſiore, quid his ſumptis pulmo pateretur? und
ἐπιγλωττὶς à natura proviſa eſt; quæ, cum cibus ſumitu
operimento ſit arteriæ, ne quid per ipſam in pulmonem ſp
ritu paſſim trahente labatur. ſicut, & cum ſermo emittendu
eſt, inclinatur ad operiendam ſtomachi viam, ut ἀρτηρία
voci patere permittat. Eſt & hoc de experientia notum
quod qui ſenſim trahunt potum ventres habent humectio
res, humore qui paulatim ſumptus eſt diutius permanente.
quis vero avidius hauſerit, humor eodem impetu quo trahi
tur præterit in veſicam; & ſicciori cibo provenit tarda dige
ſtio. hæc autem differentia non naſceretur, ſi à principio ci
bi & potus diviſi eſſent meatus. Quod autem Alcæus poët
dixit & vulgo canitur;

Οἴνῳ πνεύμονα τέγγε,
[4] Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται,

ideo

Ego denique veſperna, dum polentæ caſeatæ offulam grandiorem in convivas æmulus contruncare geſtio, mollitie cibi glutinoſi faucibus inhærentis, & ima gula ſpiritus detinentis, minimo minus interii.

Ita quidem editiones recentiores. In antiquis auctius legitur, ut etiam in Beroaldina Venetiis cuſa. Nam habent: *Ego denique veſperna, dum polentæ caſeatæ modico ſecurius*, item *mordico ſecurius*. De utroque varie commentatur idem Beroaldus. Ego conabar: *dum polentæ caſeatæ immordico ſecurius, offulamque grandiorem*. Ita certe rite decurret oratio; imo vix alias cohærebit ſolide. Cauſa enim offenſionis ſecuritas fuit ingluttiendi. Introduxit autem erroris hanc primam labem particulæ *q;* in lectione *offulam* à proxima abſorptio. Hoc quam ſæpe turbaverit in optimis ſcriptoribus alii abunde monuerunt. Ego ſub unico inſuper & claro oſtendam exemplo, ac definam. Exſtat in Culice Virgiliano pag. 4.

Illi dulcis adeſt requies, & pura volu
ptas
Libera ſimplicibus curis.

Et vidit tamen accuratus ille & nupe rus editor mendo obſideri poſtrem iſta verba, *Libera ſimplicibus curis*. Nan quomodo, *ſimplicibus curis*, cum liqu do graves ſententia depoſcat moleſta que? Quare quod tunc concinnatu non eſt ipſe poſtliminio expediam ſcioque pictum Poëtæ, *Liberaque impli cibus curis*, eleganti nec obvia cuivis vo ce. [Et dixit haud abſimiliter Martiali lib. 3. *Ambulator liber acribus curis*. Ubi idem valet *acribus curis*, quod hi *implicibus curis*. *Implices* autem dict ab *implicãdo* ut *duplices* à *duplicãdo*. Id

4. Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται) Videtur legiſſe Agellius, ἄκρον, quomodo quoque noſter Vetus. Et qua præcedunt; *Alcæus poëta dixit & vulg canitur*, Οἴνῳ πνεύμονα τέγγε, vino ſum eum arguant, niſi ſcriberet inſupe Athenæus lib. 10. c. 9. περὶ Ἀλκαίου

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

o dictum eſt, quia pulmo revera gaudet humore, ſed tra- h quantum ſibi æſtimat neceſſarium. Vides ſatius fuiſſe loſophorum omnium principi alienis abſtinere, quam nus nota proferre. ad hæc Euſtathius paulo commotior, on minus te, inquit, Diſari, philoſophis quam medicis erebam. ſed modo videris mihi rem conſenſu generis mani decantatam & creditam oblivioni dare; philoſo- iam artem eſſe artium & diſciplinam diſciplinarum. & nc in ipſam invehitur paricidali auſu medicina: cum phi- ſophia illic ſe habeatur auguſtior, ubi de rationali parte, id t de incorporeis diſputat; & illic inclinetur, ubi de phyſi- , quod eſt de divinis corporibus vel cœli vel ſiderum, tra- at. medicina autem phyſicæ partis extrema fæx eſt, cui ra- o eſt cum teſteis terreniſq; corporibus. ſed quid rationem ominavi, cum magis apud ipſam regnet conjectura quam tio? quæ ergo conjicit de carne lutulenta, audet inequita- e philoſophiæ de incorporeis & vere divinis certa ratione actanti. Sed ne videatur communis iſta defenſio tractatum itare pulmonis: accipe cauſas quas Platonica majeſtas ſe- uta eſt. ἐπιγλωττὶς quam memoras inventum naturæ eſt d tegendas detegendaſque certa alternatione vias cibatus & potus; ut illum ſtomacho tranſmittat, hunc pulmo ſuſci- piat. propterea tot meatibus diſtinctus eſt & interpatet ri- mis, non ut ſpiritus egreſſiones habeat, cui exhalatio occul- ta ſufficeret; ſed ut per eos, ſi quid cibatus in pulmonem de- ciderit, ſuccus ejus mox migret in ſedem digeſtionis. dein- de ἀρτηρία ſi quo caſu ſciſſa fuerit, potus non devoratur, ſed quaſi fiſſo meatu ſuo rejectatur foras incolumi ſtoma- cho. quod non contingeret niſi ἀρτηρία via eſſet humoris. Sed & hoc in propatulo eſt; quia 5 quibus æger eſt pulmo accen-

δὲ ὁ μελοποιὸς, καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμῳδοποιὸς μεθύοντες ἔγραφον τὰ ποιήματα. Idem.

5. *Quibus æger eſt pulmo accenduntur in maximam ſitim*] *Aliamque famem cum pulmo falerno Arderet.* Juvenal. Sat. 6. Hinc eleganter Tertullianus adverſus Pſych. *Deus tibi venter eſt, & pulmo templum, & aqualiculus altare.*

In

accenduntur in maximam ſitim quod non eveniret ſi
eſſet pulmo receptaculum potus. Hoc quoque intuere; qu
animalia quibus pulmo non eſt, potum neſciunt. na
enim nihil ſuperfluum, ſed membra ſingula ad aliquo
vendi miniſterium fecit; quod cum deeſt; uſus ejus non
ſideratur. Vel hoc cogita; quia ſi ſtomachus cibum pot
que ſuſciperet, ſuperfluus foret veſicæ uſus. poterat e
utriuſque rei ſtomachus retrimenta inteſtino tradere,
nunc ſolius cibi tradit: nec opus eſſet diverſis meatibus
bus ſingula traderentur, ſed unus utrique ſufficeret ab
dem ſtatione tranſmiſſo. modo autem ſeorſum veſica, &
teſtinum ſeorſum ſaluti ſervit: quia illi ſtomachus tra
pulmo veſicæ. Nec hoc prætereundum eſt, quod in ur
quæ eſt retrimentum potus, nullum cibi veſtigium rep
tur; ſed nec aliqua qualitate illorum retrimentorum vel
loris vel odoris inficitur. quod ſi in ventre ſimul fuiſſ
aliqua illarum ſordium qualitas inficeretur. nam poſtre
lapides, qui de potu in veſica naſcuntur, cur numquam
ventre coaleſcunt, cum non niſi ex potu fiant & naſc
ventre quoque debuerint, ſi venter eſſet receptaculum
tus? In pulmonem defluere potum nec poëtæ nobiles ig
rant. ait enim Eupolis in fabula, quæ inſcribitur Cola
Πίνειν γὰρ ὁ Πρωταγόρας ἐκέλευεν, ἵνα πρὸ τ κυν
πνεύμον' ἔκλυτον φορῇ & Eratoſthenes teſtatur idem.

Καὶ βαθὺν ἀκρήτῳ πνεύμονα τεγγόμενος.

Euripides vero hujus rei manifeſtiſſimus aſtipulator eſt:

Οἶνος περάσας πνεύμονος διαῤῥοάς.

Cum igitur & ratio corporeæ fabricæ, & teſtium nobi
auctoritas aſtipuletur Platoni: nonne quiſquis contra ſen
inſanit?

CA

CAP. XVI.

Ovumne prius fuerit an gallina.

Nter hæc Euangelus gloriæ Græcorum invidens & il-
ludens : Faceſſant, ait, hæc quæ inter vos in oſtentatio-
em loquacitatis agitantur. quin potius, ſi quid callet ve-
ra ſapientia,ſcire ex vobis volo ovumne prius exſtiterit an
llina? Irridere te putas, Diſarius ait; & tamen quæſtio
am moviſti, & inquiſitu & ſcitu digna eſt. cur enim tibi
e rei utilitate comparans conſuluiſti, utrum prius gallina
x ovo an ovum ex gallina cœperit. * * * ſed hoc ita ſeriis
ſerendum eſt, ut de eo debeat vel anxie diſputari. & pro-
ram quæ in utramque partem mihi dicenda ſubvenient,
dicturus tibi utrum eorum verius malis videri. Si conce-
imus omnia quæ ſunt aliquando cœpiſſe : ovum prius à
tura factum jure æſtimabitur. ſemper enim quod incipit
nperfectum adhuc & informe eſt, & ad perfectionem ſui
er procedentis artis & temporis additamenta formatur.
rgo natura fabricans avem ab informi rudimento cœpit,&
vum, in quo necdum eſt ſpecies animalis, effecit. ex hoc
erfectæ avis ſpecies exſtitit procedente paulatim maturi-
atis effectu. deinde, quicquid à natura variis ornatibus
omptum eſt,ſine dubio cœpit à ſimplici; & ita contextio-
is acceſſione variatum eſt. ergo ovum viſu ſimplex & un-
ique verſum pari ſpecie creatum eſt : & ex illo varietas or-
atuum quibus conſtat avis ſpecies abſoluta eſt. nam ſicut
lementa prius exſtiterunt; ita & reliqua corpora de com-
nixtione eorum creata ſunt : ita rationes ſeminales quæ in
vo ſunt,ſi venialis erit iſta tranſlatio,velut quædam gallinę
lementa credẽda ſunt. nec importune elementis de quibus
unt omnia ovum comparaverim. in omni enim genere ani-
nantiũ, quæ ex coïtione naſcuntur,invenies ovum aliquo-
um eſſe principium inſtar elementi. aut enim gradiuntur
animan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

animantia, aut ſerpunt, aut nando volandove vivunt. gradientibus lacertæ & ſimilia ex ovis creantur. quæ punt ovi naſcuntur exordio. volantia univerſa de ovis deunt; excepto uno quod incertæ naturæ eſt. nam veſ tilio volat quidem pellitis alis, ſed inter volantia non bendus eſt; quia quatuor pedibus graditur formatosque los parit & nutrit lacte quos generat. nantia pœne om de ovis oriuntur generis ſui; crocodilus vero etiam de ſteis, qualia ſunt volantium. &, ne videar plus nimio tuliſſe ovum elementi vocabulo, conſule initiatos ſacris beri patris; [1] in quibus hac veneratione ovum colitur, u forma tereti ac pene ſphærali atque undique verſum cl & includente intra ſe vitam, mundi ſimulachrum voce mundum autem conſenſu omnium conſtat univerſitatis principium. Prodeat qui priorem vult eſſe gallinam; & hæc verba tentet quod defendit aſſerere. Ovum rei cu eſt nec initium nec finis eſt. nam initium eſt ſemen, fi avis ipſa formata. ovum vero digeſtio eſt ſeminis. Cum go ſemen animalis ſit, & ovum ſeminis: ovum ante ani eſſe non potuit; ſicut non poteſt digeſtio cibi fieri an quam ſit qui edit. & tale eſt dicere ovum ante gallinam ctum; ac ſi quis dicat matricem ante mulierem factam. qui interrogat quemadmodum gallina ſine ovo eſſe pot ſimilis eſt interroganti quonam pacto homines facti ante pudenda; de quibus homines procreantur. unde ſi nemo recte dicet hominem ſeminis eſſe ſed ſemen ho nis; ita nec ovi gallinam ſed ovum eſſe gallinæ. deind concedamus, ut ab adverſa parte dictum eſt, hæc quæ ſ

IN *quibus hac veneratione ovum colitur, ut ex forma tereti ac pæne ſphærali*] Plutarchus in Sympoſiacis: ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς, ὡς μίμημα τοῦ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, συγκαθωσιῶται τὸ ᾠόν. Q *non abs re in Bacchi orgiis ovum ſacr eſt, veluti ſimulachrum mundi e quo cta nata ſunt, cujuſque complexu c continentur.* Vide quæ ſuper hoc ann vit uberius Hadrianus Iunius l Animadverſorum 4. cap. 4. *Ponta*

2.

x tempore aliquod ſumpſiſſe principium : natura primum ngula animalia perfecta formavit ; deinde perpetuam le- em dedit ut continuaretur procreatione ſucceſſio. perfe- ta autem in exordio fieri potuiſſe teſtimonio ſunt nunc quoque non pauca animantia , quæ de terra & imbre perfe- ta naſcuntur : ut in Ægypto mures , & aliis in locis ranæ, erpenteſque, & ſimilia. ova autem numquam de terra ſunt rocreata;quia in illis nulla perfectio eſt. natura vero perfe- ta format, & de perfectis iſta procedunt , ut de integritate partes. nam, ut concedam ova avium eſſe ſeminaria; videa- nus quod de ſemine ipſa philoſophorum definitio teſtatur. quæ ita ſancit;Semen generatio eſt ad ejus ex quo eſt ſimili- udinem pergens. non poteſt autem ad ſimilitudinem pergi ei quæ necdum eſt: ſicut nec ſemen ex eo quod adhuc non ubſiſtit emanat. ergo in primo rerum ortu intelligamus cum ceteris animantibus quæ ſolo ſemine naſcuntur , de quibus non ambigitur quin prius fuerint quam ſemen ſuum , aves quoque opifice natura exſtitiſſe perfectas. &,quia vis gene- randi inſerta ſit ſingulis,ab his jam procedere naſcendi mo- dis,quos pro diverſitate animantium natura variavit. Habes Euangele utrubique quod teneas:& diſſimulata pauliſper ir- riſione tecum delibera quid ſequaris. & Euangelus: Quia & ex jocis ſeria facit violentia loquendi : hoc mihi abſolvatis volo , cujus diu me exercuit vera deliberatio. Nuper enim mihi de Tiburti agro meo exhibiti ſunt apri , quos obtulit ſilva venantibus.&,quia diutule continuata venatio eſt,per- lati ſunt alii interdiu, noctu alii. quos perduxit dies,integra carnis incolumitate durarunt : qui vero per noctem lunari plenitudine lucente portati ſunt, putruerunt. quod ubi ſci- tum eſt : qui ſequenti nocte deferebant infixo cuicumque parti corporis acuto æneo apros carne integra pertulerunt. quæro igitur, cur noxam quam pecudibus occiſis ſolis radii non dederunt lunare lumen effecit? Facilis eſt, Diſarius in- quit,& ſimplex iſta reſponſio. nullius enim rei ſit aliquando

putredo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

putredo niſi calor humorque convenerint. pecudum aut putredo nihil aliud eſt niſi cum defluxio quædam latens ſ liditatem carnis in humorem reſolvit. calor autem, ſi temp ratus ſit & modicus, nutrit humores: ſi nimius; exſiccat habitudinem carnis extenuat. Ergo de corporibus enec ſol ut majoris caloris haurit humorem: lunare lumen, in q eſt non manifeſtus calor ſed occultus tepor, magis diffun humecta, & inde provenit injecto tepore & aucto humo putredo. His dictis Euangelus Euſtathium intuens, Si rati ni dictæ aſſentiris, ait, annuas oportet; aut ſi eſt quod m veat, proferre non pigeat: quia vis veſtri ſermonis obtin ne invita aure vos audiam. Omnia, inquit Euſtathius, à D ſario & luculente & ex vero dicta ſunt. ſed illud preſſius i tuendum eſt utrum menſura caloris ſit cauſa putredinis, ex majore calore non fieri & ex minore ac temperato pr venire dicatur. Solis enim calor, qui nimium fervet quan annus in æſtate eſt, & hieme tepeſcit, putrefacit carn æſtate non hieme. ergo nec luna propter ſummiſſiorem c lorem diffundit humores. ſed neſcio quæ proprietas, qua Græci ἰδίωμα vocant, & quędam natura ineſt lumini, quo de ea defluit; quæ humectet corpora & velut occulto ro madefaciat: cui admiſtus calor ipſe lunaris putrefacit ca nem, cui diutule fuerit infuſus. neque enim omnis cal unius eſt qualitatis, ut hoc ſolo à ſe differat ſi major mino ve ſit. ſed eſſe in igne diverſiſſimas qualitates nullam ſecu habentes ſocietatem rebus manifeſtis probatur. Aurific ad formandum aurum nullo niſi de paleis utuntur igne: qu ceteri ad producendam hanc materiam inhabiles habentu medici in remediis concoquendis magis de ſarmentis qua ex alio ligno ignem requirunt. 2 qui vitro ſolvendo firma

doq

2. *Qui vitro ſolvendo firmandoque curant*] Scriptus videbatur referre, *nitro:* ſed falſo. Firmatur enim lectio illa calculo Plutarchi Sympoſ. lib. 3. Quæſtione 10. ubi eſt, πρὸς δὲ τὴν ὑε μάλαξιν καὶ τύπωσιν, unde firmi in Aurelio etiam refingo, *ſolvendo f mandoque.* μάλαξις enim ea καὶ τύπ

oque curant, de arbore cui myricæ nomen eſt igni ſuo ſcam miniſtrant. calor de lignis oleæ, cum ſit corporibus ilutaris, pernicioſus eſt balneis, & ad diſſolvendas junctuas marmorum efficaciter noxius. non eſt ergo mirum ſi ıtione proprietatis quæ ſingulis ineſt, calor ſolis arefacit, ınaris humectat. 3 hinc & nutrices pueros alentes operiıentis obtegunt cum ſub luna prætereunt; ne plenos per ætatem

ıs *emollitio formatioque* vitri ſit, non *rmatio.* Idem.

3. *Hinc & nutrices pueros alentes operimentis obtegunt*] Locus quem non teıere aut leviter tranſvolem. Quæ enim ratia aut notatio verborum, *nutrices ueros alentes*? Nam infantes innuere ılt qui lacte adhuc & manu veluti iena nutriuntur. Ad quod liquido dut & juvat vetus ſive ſcripta lectio, quæ ıbebat, *pallentes*, nec dubitabis germaiſſimum verum eſſe: *pueros paſcentes.* idorus, *paſcere, natos cibo ſaginare.* Loıendi autem mos ex priſca elegantia ſt; nec abludit hoc Vergilianum: *ſponſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.* Sed Iacrobius iſtud ſuum de Petronio, ſi ectum judicium meum eſt, adumbraerat pag. 3. editionis poſtremæ; ubi ulgatur:

Et eloquentiam, qua nihil eſſe majus confitentur, pueris induunt adhuc naſcentibus.

iam omnino imbibi exaratum Arbio: *pueris induunt adhuc paſcentibus.* *aſcentibus* enim enormis eſſet figura oppido intempeſtiva; quod aliis quoue viſum. Deinde literæ *p* facilem & rebrum eſſe deflexum in *n* annotavi liquot locis in Veterum ſcriptis. Duo ım adducere non pigebat; ut, quod dio penitus ſtabiliatur. Martialis lib. 3. pigr. 25. in pigros nautas, *Ceſſatis pue nihilque noſtis.* Fallor enim? aut ſcriendum, *nihilque poſtis. Poſtis* pro *poteis*, ut *biſtis, terſtis* pro *bibiſtis, terſiſtis,* ſimilia veteribus & potiſſimum poëis crebra. Præluxit ad hanc correctionem Cl. Lipſius. Ille, inquam, qui hodie Belgio ſuo, imo Europæ univerſæ doctrina, virtute prælucet. Conjecerat tamen ipſe, *nihilque moſtis*, animo meo minus convenienter præmiſſæ & ſubſequis vocibus: *movetis* enim eæ poſcunt non *moviſtis.* Scriptum continenter: *Ceſſatis, figitis, luditis.* Apte itaque conſonat his, *poteſtis*, quod & ſenſu iſto elegantiſſime frequentari, clarum. Ipſe alibi Martialis,

Poſſum nil ego ſobrius, bibenti
Succurrunt mihi quindecim poëtæ.

Plautus quoque non invenuſte uſurpavit: *Non hic ut poßit, edit; ſed poſſe cupit, ut edat.* Alterum deinde quod innuo, in Pervigilio Veneris eſt, & ita editur:

Vere concordant amores, vere nubent alites.

Emendant, *nubunt.* At ſcripſit quiſquis ille ſcriptor, *vere pubent alites*; idque valet quod dicitur vulgo, *vernant.* Plautus, *Dum aviculæ vernant.* Et Arbiter, *vernanteſque comas triſtis abegit hiems.* Sententiam vero hanc eſſe adſtruit quoque quod ſequitur: *Et nemus comam reſolvit de maritis imbribus.* Totum ita expreſſit Naſo:

Prataque pubeſcunt variorum flore colorum,
Indocilique loquax gutture vernat avis.

Sed ut ad prius & rem redeam, quomodo itaque *pueros paſcentes* dicebant veteres, ſic quoque *inuberes* & *ſububeres* dixerunt. Gloſſæ. *ſububeres*, ὑπομάσιοι. Et Gloſſæ Iſidori: *Sububeres, infantes qui adhuc ſunt ſub ubere.* Priorem

S ſ vocem

ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet; & ſicut ligna adhuc virore humida accepto calore curvantur, ita & illorum membra contorqueat humoris adjectio.

Hoc

vocem redonandam Catullo puto, ubi vulgatur, de Atty: *Ego puber, ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer.* Sic enim meliores libri. Pudenter tamen veritatis indagandæ ab illis diſſentior. Nam dici certe aliquid hic poſſit de pubertate & adoleſcentia; utramque videlicet vocem eodem quaſi ſpectare ac referri. Sed talia jam omitto. Lectio vetus; *Ego mulier.* Unde elementis & ſententia plane manuducentibus eliciebam; *Ego inuber.* Et quis dubitabit ita fuiſſe reſcribendum? Notetur dictio tota; litterula vix mutat. Innuit vero Poeta ætatem quæ uberum ſuctum jam primulum deſuevit, &, ut Hippocrates ait ὀδοντοφυεῖν περιστάσι. Græci ἀπογαλακτίους appellabant, quomodo etiam infantes *exuberes* intellexit magnus Feſti cenſor. Nec abſimile valde eſt, quod Agellius, *oſtreas inuberes* dixit, quæ ſenio Lunæ macreſcunt; plenitudine enim illius & ubertate quodammodo paſcuntur & increſcunt. Et dum hic ſum, unicum adhuc adferam ex eodem Catullo Coronidis veluti vicem. Exſtat verſu de Acme & Septimio:

Hoc ut dixit, Amor ſiniſtra ut ante,
Dextram ſternuit approbationem.

Corruptum arguit ſententia. Nam hoc demum loco ſternuit Amor *dextram approbationem* non *ante.* Quod etiam vir doctus admonuit; & obiter concinnabat hac forma; *Hoc ut dixit amans Amor ſiniſtra.* Sed ſcripſit doctiſſ. poëtarum:

Hoc ut dixit, Amor ſiniſtra amanti.

Vitii cauſa fuit quod *a* in alterum viciniús abierit ac remanſerit *manti*, unde natum ineptum iſtud, *ut ante.* Quod quam pronum fuerit quis non videt? Recte vero jam ſequitur infra, *Hoc ut dixit, Amor ſiniſtra, ut ante.* Hæc dum ſcribo redit in memoriam parilis plane apud Plautum corruptio, quæ hactenu & turpiter occupavit Ego non ultr permittam, tam bella præſertim occaſione. Editur Menæchmis Scena, *Si voltis.*

M. SO. *Poſtquam ad nos renunciatun*
eſt, te & patrem eſſe mortuum,
Avos noſter mutavit, quod tibi nome
eſt, fecit mihi.

Quid ais Acci? Vide ne ſi hoc verum ſit comœdia ea tota probetur vana. Nan quid hanc operam ſumpſiſſe fratren ſcribis, quæritandi & omnes oras, qua mare (ut ipſe loqueris) inſulas, circum eundi, ſi mortuum germanum rumo attuliſſet, non ſurreptum? Et adde quo in fabula hac omni de nuncio tali ne m quidem. Quid multa? Falſitatis cor vincunt vel illa prologi tui verba:

Poſtquam Syracuſas de re ea nunciu
redit,
Ad avom puerorum, puerum ſubdi
ctum alterum,
Patrem pueri Tarenti eſſe emortuum,
Immutat nomen avos huic gemino a
teri.

Clare parentem emortuum inquit; pu rum vero ſubductum. Quapropter ſim lis, ut dixi, abſorptio hic facta, nec el menti tantum ſed vocabuli pleni. Scr bo:

Poſtquam ad nos renunciatum eſt de
& patrem eſſe emortuum.

Hujus illiuſque in Catullum conject ræ Hafniæ olim arbitrum approbat remque habuiſſe memini virum elega tiſſimum veteriſque literaturæ dilige tiſſimum Jonam Venuſinum; cujus n hi multis de cauſis merito colenda m moria. Atque hæc digreſſio non inu lis, ſpero, fuerit. Certè conſtare ja putem Macrobio Petronioque ſuam, eſt, genuinam germanam lectionem *pueris paſcentibus.* Et ne vel minii

po

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Hoc quoque notum eſt; quia ſi quis diu ſub luna ſomno ſe dederit ægre excitatur & proximus fit inſano, pondere preſſus humoris; qui in omne ejus corpus diffuſus atque diſperſus eſt proprietate lunari: quæ ut corpus infundat omnes ejus aperit & laxat meatus. hinc eſt quod Diana, quæ luna eſt, ἄρτεμις dicitur, quaſi ἀερότεμις hoc eſt aërem ſecans. Lucina à parturientibus invocatur; quia proprium ejus munus eſt diſtendere rimas corporis; & meatibus viam dare; quod eſt ad celerandos partus ſalutare. & hoc eſt, quod eleganter poëta Timotheus expreſſit;

Διὰ [4] λαμπρὸν πόλον ἄστρων

Διὰ τ' ὠκυτόκοιο σελάνας.

Nec minus circa inanima lunæ proprietas oſtenditur. nam ligna quæ luna vel jam plena vel adhuc creſcente dejecta ſunt, inepta fabricis ſunt, quaſi emollita per humoris conceptionem. & agricolis cura eſt frumenta de areis non niſi luna deficiente colligere, ut ſicca permaneant. contra quæ humecta deſideras luna creſcente conficies. tunc & arbores aptius ſeres, maxime cum illa eſt ſuper terram: quia ad incrementa ſtirpium neceſſarium eſt humoris alimentum.

porro ſuperſit ambigendi ſuſpicio; injecit, dum hæc iſta fabulamur, feliciſſimi ingenii adoleſcens Petrus Scriverius, Juvenalis illo loco Sat. 14.

Hæc monſtrant vetulæ pueris reptantibus aſſæ.

Injecit, inquam, concipi in MSS. *pueris poſcentibus*, quomodo diſerte etiam in noſtro Scripto. Quocirca & illic *pueris paſcentibus* legendum, ne vel ipſi Pyrrhonii, Philoſophi qui de omnibus dubitare ſolebant, addubitent. *Pontan.*

Hinc & nutrices pueros alentes opertimentis obtegunt] Emendaveram ex conjecturâ *p. ſellantes*, cùm v. Cl. Theodorus Canterus ſignificat mihi etiam ſe id feciſſe ex vetere libro. *Meurſ.*

Ne ſis neſcius, editionibus uſus ſum binis, unâ recenti Henr. Steph. anni cIↃ. IↃ. LXXXV. alterâ vetuſtâ, Bononienſi anni cIↃ. IↃ. I. cum quâ hanc poſteriorem contuli. [Quum tamen Bononienſis iſta editio cum hac noſtra in capitum ſitu non conveniret, coactus fuit Typographus hac editione Notas quamplurimas tranſponere (adſcriptis paginarum numeris) ut cum noſtro textu ubique quadrarent; & Lectori nulla remota objiceretur.] Quod ſi placere tibi hunc laborem meum intellexero, proximâ fœturâ Arnobium cum Critico libello quingentis amplius locis emendatum dabo, ſi mihi vitam vitæ auctor. Vale, &, quiſquis es, æternitatem cogita. *Meurſ.*

4. Λαμπρὸν] κυανέων legit Had. Junius lib. 4. cap. 23. Animad. *Pont.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

aër ipſe proprietatem lunaris humoris & patitur & prodit. nam cum luna plena eſt vel cum naſcitur, (& tunc enim à parte qua ſurſum ſuſpicit plena eſt,) aër aut in pluviam ſolvitur, aut ſi ſudus ſit multum de ſe roris emittit. unde & Alcman Lyricus dixit, rorem Aëris & Lunæ filium. ita undique verſum probatur ad humectandas diſſolvendaſque carnes ineſſe lunari lumini proprietatem; quam magis uſus quam ratio deprehendit. Quod autem dixiſti Euangele de acuto æneo, ni fallor, conjectura mea à vero non deviat. eſt enim in ære vis acrior, quam medici ſtipticam vocant. unde ſquamas ejus adjiciunt remediis quæ contra perniciem putredinis advocantur. deinde qui in metallo æris morantur ſemper oculorum ſanitate pollent; & quibus ante palpebræ nudatæ fuerant, illic conveſtiuntur. aura enim quæ ex ære procedit in oculos incidens haurit & exſiccat quod male influit. unde & Homerus modo εὐήνορα, modo νώροπα χαλκὸν has cauſas ſecutus appellat. Ariſtoteles vero auctor eſt vulnera quæ ex æreo mucrone fiunt minus eſſe noxia, quam ferro, faciliuſque curari. quia ineſt, inquit, æri vis quædam remedialis & ſiccifica, quam demittit in vulnere. Pari ergo ratione infixum corpori pecudis, lunari repugnat humori.

AMBRO-

AMBROSII MACROBII THEODOSII

DE

DIFFERENTIIS

ET

SOCIETATIBUS

Græci Latinique verbi,

LIBELLVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ex Libro AMBROSII MACROBII THEODOSII DE *Differentiis & Societatibus Græci Latinique verbi.*

GRæcæ Latinæque linguæ conjunctiſſimam cognationem natura dedit. Nam & iiſdem orationis partibus abſque articulo, quem Græcia ſola ſortita eſt, iiſdem pene obſervationibus, figuris, conſtructionibusque uterque ſermo diſtinguitur; ut propemodum qui utramvis artem didicerit, ambas noverit: in multis tamen differunt, & quaſdam proprietates habent; quæ Græce idiomata vocantur.

De

MAgna cum religione ſecuti ſumus veteris codicis auctoritatem, ita ut Græca vocabula Latinis litteris ſcripta, iiſdem hic quoque repræſentaverimus, ut *idiomata*, *enclisis*, *diathesis*, *periſpomenon*, *barytonon*, *aparemphaton*, & ſimilia: quia τεχνικὰ iſta Latinis ſatis trita ſunt. Iῶτα quod vulgo ſubſcriptum vocant, in pleriſque neglеximus, quod auctor ne hujus quidem uſquam meminerit. At ubi adſcriptum fuit, fideliter expreſſimus. & pag. 659. σωυγράφω cum eodem ſcribere voluimus, quanquam Grammaticorum conſuetudo συγγράφω probet. Verum licentia majore uſi ſumus in accentuum notatione, & Græcarum vocum repræſentatione, quæ in antiquo exemplari partim Latinis, partim Græcis characteribus deformatæ, nullis aut pravis apicibus inſignitæ, perperam modo coactæ, modo diſtractæ fuerant. De mendoſis vero in ſequentibus monuimus. *Pontan.*

De verborum utriuſque differentiis vel ſocietatibus.

ACcidunt verbis utriuſque linguæ perſona, numeri, figura, conjugatio, tempus, [1] modus quem Græci encliſin vocant. Latini cum formis qualitatem poſuerunt. genus, quod apud Græcos diatheſis nuncupatur. eandem pene cum caſibus conſtructionem ſervant, ut *miſereor illius, pareo illi, veneror illum*: φροντίζω τοῦδε, πείθομαι τῷδε, φιλῶ τόνδε. Ablativum Græcia non recipit. Eadem illis perſonarum ſimilitudo: prima *voco*, ſecunda *vocas*, tertia *vocat*: καλῶ, καλεῖς, καλεῖ. In numeris una diſſenſio eſt, quod δυϊκὸν, id eſt dualem, nulla Latinitas admiſit, Græci vero in verbis nominibusque δυϊκὰ videntur habere.

M*Odus quem*] Hic verſus & duo ſequentes non bene cohærent. Concinnior foret lectio: *modus quem Græci* ἔγκλισιν *vocant, qualitas, formæ ſive ſpecies, genus quod apud Græcos* διάθεσις *nuncupatur. Latini eandem pæne cum Græcis in caſibus conſtructionem ſervant.* Opſopœus.

De figuris.

FIguræ ambobus non ſine diſcretione pares. Nos dicimus *curro, percurro*; illi τρέχω, διατρέχω. Quatuor quoque modis & hæc & illa componuntur: ex duobus integris, *produco*; ex integro & corrupto, *perficio*; ex corrupto & integro, *accedo*; ex duobus corruptis, *occipio*; Similiter [1] ἐκ δύο τελείων, συντρέχω· ἐκ τελείου καὶ ἀπολείποντος, προστκυνῶ. ἐξ ἀπολείποντος καὶ τελείου, συμβάλλω· ἐκ δύο ἀπολειπόντων, κωμῳδῶ. Sunt quædam compo-

E*K δύο τελείων, συντρέχω*·] Exemplum non convenit. nam συντρέχω ἐκ δύο τελείων compoſitum, ut auctor ipſe præmiſit, & in duo integra reſolvi poteſt. aliud itaque exemplum quærendum erit. Vet. cod habebat TOMcN CIΛTPeXω. *Opſopœus.*

compoſita quæ non poſſunt reſolvi, ut *ſuſpicio*, *complector*; ita apud illos τὸ μὲν συντρέχω. Sunt apud Græcos admiſſa poſt compoſitionem, cum eſſent ſimplicia non recepta: νομῶ nihil ſignificat, tamen οἰκονομῶ dicitur; ſimiliter δομῶ & [2] δομεύω, οἰκοδομῶ & βοοσοδομεύω componuntur. Ita *facior* & *grego* non dicunt; *conficior* vero, & *afficior*, & *congrego*, probe dicunt. Utrique verbo binæ præpoſitiones junguntur. Homerus, περιπροκυλινδόμενος. Vergilius, *pede proſubigit terram*. Latinitas compoſiti verbi ſæpe primam ſyllabam mutat, *teneo*, *contineo*; ſæpe non mutat, *lego*, *neglego*. In Græco verbo nunquam prima ſyllaba adjecta præpoſitione violatur, βάλλω, ἀμφιβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω· ἄγω, συνάγω, περιάγω, διάγω· φέρω, περιφέρω, διαφέρω, ἀναφέρω· δέρω, ἐκδέρω· φιλῶ, καταφιλῶ. Ultro equidem intemerato verbo præpoſitio ſæpe corrumpitur, λέγω, συλλέγω, βάλλω, συμβάλλω, τρέχω, ἐκτρέχω. Hoc item in Latinis; *fero*, *ecfero*: *aufugio* & *aufero* à præpoſitione *ab* componuntur, & in his ſolis [3] *ab* movetur in auctore Cicerone, ſenſumque habent retrorſum trahendi. Nigidius tamen putat verbum *autumo* eadem præpoſitione componi, quaſi *ab* & *æſtimo*, ſicut *abnumero* idem eſt & *numero*. *autumo* vero & *dico* & *cenſeo* ſignificat. Græca verba quando componuntur cum propoſitione, eundem accentum ſine dubio ſervant, καταγράφω, περιφέρω, ἀναγλύφω, ὑπομένω, διατρέχω, καταλαλῶ, περιορῶ. Cum vero eis alia pars orationis adjungitur

2. Δομεύω] δομεύω quidem nihil ſignificat, at δομῶ Heſychio idem eſt quod compoſitum οἰκοδομῶ, *ædifico*. ſed id apud majorum gentium auctores vix reperias. *Idem*.

3. *Ab movetur in auctore Cicerone*] Turbat locum immiſſa vocula *in*. Delenda omnino ea: & verba quæ aſpexit Macrobius, ſunt in Oratore Tullii iſta: *Quidſi etiam abſugit turpe viſum eſt; & abfer noluerunt. aufer maluerunt: quæ propoſitio præter hæc duo verba nullo alio in verbo reperitur.* Indicavit Scriverius. *Pontan.*

gitur, modo mutant priorem, modo tuentur accentum. Servant in his, τίω, ἀτίω· ὄσσω, κακόσσω, unde κακοσσόμενος· νίπτω, χερνίπτω, unde eſt, χερνίψαντο δ' ἔπειτα· κιθαρίζω, χορηκιθαρίζω. In aliis mutant, γλύφω, καλαμογλυφῶ· γράφω, χειρογραφῶ· σθένω, εὐσθενῶ· σέβω, εὐσεβῶ. Latini ſimiliter ſervant, *præpono*, *præcurro*, mutant, *colligo*, *affero*. Apud Latinos nulla præpoſitio adjuncta mutat conjugationem, *clamo clamas*, *declamo declamas*: Græci nonnunquam in compoſitione mutant conjugationem, συλῶ συλᾷς, ἱεροσυλῶ ἱεροσυλεῖς· τιμῶ τιμᾷς, ἀτιμῶ ἀτιμοῖς· πειρῶ πειρᾷς, ἐμπειρῶ ἐμπειρεῖς licet ſint qui dicant hæc non σύνθετα, ſed παρασύνθετα id eſt non ipſa compoſita, ſed ex compoſitis facta nominibus; ut ἱεροσυλῶ non ſit ἀπὸ τοῦ συλῶ, ſed ἀπὸ τοῦ ἱερόσυλος: & ἀτιμῶ, non ἀπὸ τοῦ τιμῶ, ſed ἀπὸ τοῦ ἄτιμος. & ἐμπειρῶ, non ἀπὸ τοῦ πειρῶ, ſed ἀπὸ τοῦ ἔμπειρος & hæc vocant παρασύνθετα. quæ ex συνθέτοις, id eſt ex compoſitis veniunt. nam ἀβλεπτῶ non ἀπὸ τοῦ βλέπω derivatum eſt (cęterum τ non haberet) ſed ἀπὸ τοῦ ἄβλεπτος Contra χειροκοπῶ non ἀπὸ τοῦ κόπτω (cæterum τ haberet) ſed ἀπὸ τοῦ χειροκόπος. Unde hæc nomina σύνθετα vocant, & verba ex ipſis facta παρασύνθετα. Sunt alia compoſita quæ foris declinantur; κιθαρῳδῶ ἐκιθαρῴδουν, δημηγορῶ ἐδημηγόρουν, παιδαγωγῶ ἐπαιδαγώγουν, δυσφορῶ ἐδυσφόρουν. Intus vero declinantur, καταγράφω κατέγραφον, περιτρέχω περιέτρεχον; διαβάλλω διέβαλλον quæ imperativo faciunt κατάγραφε, περίτρεχε, διάβαλλε Accentus autem de verbo non tolleretur, niſi ei præcedentem partem orationis compoſitio agglutinaſſet: quod evenit & in aliis verbis, in quibus modo longi temporis pondus priorem retinet accentum, modo correpti levitas ſur-

ſun

um repellit : [4] ἐνῆσαν, ἔνεσαν, πολλοὶ δ' ἔνεσαν συνοέντες οἰσοὶ ἀνῆσαν, ἄνεσαν, ἄλλοτε δ' ἦειν ἀνῆσαν· κατεῖχε, κάτεχε, νὺξ δ' μάλα [5] ἀνωφερῆ κάτεχ' οὐρανόν : item συνῆψας σύναψον, συνῆξας σύναξον, συνεῖλον σύνειλε, συνῆλθον σύνελθε οὕτως καὶ προεῖπον, πρόειπε. Memineris nullam fere inveniri apud Latinos præpoſitionem, quæ nihil addat ſenſui, ſicut apud Græcos ſæpe præpoſitio nullam ſenſus facit permutationem : hoc eſt enim εὕδω quod καθεύδω, hoc ἕζομαι quod καθέζομαι, hoc μύω quod καμμύω : ſicut *ſurgo* & *conſurgo*.

4. Ἐνῆσαν, ἔνεσαν, πολλοὶ δ' ἔνεσαν, συνοέντες οἰσοὶ ἀνῆσαν, ἄνεσαν, ἄλλοτε δ' ἦειν ἀνῆσαν·] Verſus eſt ex Hom. Odyſ. Φ. Sequens exemplum ex eodem videtur depromptum, ſed, ut hic legitur, metro repugnat. Lector viderit num verius aliquid elicere poſſit ex hac vet. cod. ſcriptura NYξ deMaΛa aNo ΦePH; KaTAIX OYPaNON. *Opſop.*

5. Ἀνωφερῆ κάτεχ' οὐρανόν] Repoſuimus Scaligeri conjecturam ſive correctionem. Vulgo erat; ἄνω φέρῃ, κατεῖχ' οὐρανόν. Veſtigia ſcripturæ veteris poſuit ſupra Opſopœus. *Pontan.*

De conjugationibus.

APud Græcos eorum verborum in quorum prima poſitione circumflexus accentus ultimam ſyllabam tenet, tres ſunt conjugationes, quibus diſcretionem facit ſecunda perſona, quia prima conjugatio habet in εῖς diphthongum deſinentem, ut λαλεῖς : ſecunda in ᾷς, cui aſcribitur quidem ι, ſed nihil ſono confert, ut τιμᾷς : tertia in οῖς diphthongum, ut στεφανοῖς. Eorum vero verborum in quorum prima poſitione gravis accentus pænultimam ſyllabam ſignat, ſex ſunt conjugationes, ſed in his non ſecunda perſona diſcretionem facit; quippe cum in omnibus ſecunda perſona in εις diphthongum finiatur : ſed harum conjugationum in prima perſona differentiæ deprehenduntur. quæritur enim in prima poſitione verbi cujusque, quæ litteræ præcedant ω finalem litteram verbi, & ſi inveneris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ante ω, β, φ, π, πτ, λείβω, γράφω, τέρπω, κόπτω, primæ conjugationis pronuntiabis. ſi autem repererit γ, κ, χ, λέγω, πλέκω, τρέχω, ſecundam vocabis. quod δ, θ, τ, ᾄδω, πλήθω, ἀνύτω, tertiam dices. quarta, erit ſi habuerit ζ, aut duo σσ, φράζω, ὀρύσσω. ſi vero fuerint liquidæ λ, μ, ν, ρ, [1] ψάλλω, νέμω, κρίνω, σπείρω, quintam notabunt. Sexta profertur διὰ καθαροῦ τοῦ ω, ῥέω, θεραπεύω. Nonnulli & ſeptimam eſſe voluerunt præcedentibus ξ, ψ, ἀλέξω, ἕψω. Apud Latinos quorum nullum verbum in finalem ſyllabam admittit accentum, ceſſant differentiæ quas apud Græcos circumflexus gravisve fecerunt, quorum alterum in verbis ultimæ, alterum penultimæ Græciam diximus deputaſſe. Reſtat igitur in his Latinitati unus accentus, gravem dico, qui ſolus Romana verba ſortitus eſt; ſed hoc proprium in verbis Latinis habet, quod non ſemper, ut apud Græcos, ubi fuerit in penultimam ſyllabam cadit, ſed ſæpe & à fine tertiam tenet, ut *aggero, refero*. quod apud Græcos non poteſt evenire; apud quos in communi lingua fieri non poteſt, ut cum finalis ſyllaba longa eſt, tertius à fine habeatur accentus. ω autem naturaliter longa eſt. ergo nunquam accentus in hujusmodi verbis apud illos in tertium gradum ſyllabarum recedit. Singula tempora Græcorum verborum non ſimpliciter ſicut Latinitas compendio utitur, proferuntur; & ut exempli cauſa unius verbi declinatio notetur, τύπτω perfectum facit τέτυφα, & ſequitur altera ejusdem temporis declinatio, quod medium perfectum vocant, τέτυπα: item plusquam perfectum ἐτετύφειν, medium plusquam perfectum ἐτετύπειν: ἀορίστου ἔτυψα, μέσου ἀορίστου ἔτυπον: futurum primum facit τύψω, futurum ſecundum τυπῶ. ſimiliter in paſſivo variantur tempora.

1. Ψάλλω] Vet. c. πωλῶ cum ſuperſcripta ſignificatione *vendo*. quod primæ declinationis contractorū eſt, nec ad quintam ſimpliciū referri poteſt. Idcirco ψάλλω ſubſtitui. at propius accedit πάλλω, *vibro*. Opſopœus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

De tempore præſenti.

GRæcorum verba omnia quæ in ω exeunt, ſeu periſpomena ſeu barytona ſint, in quacumque conjugatione eundem tam in prima quam in ſecunda perſona ſervant numerum ſyllabarum: omnia vero in μαι terminata, varia ſyllabarum viciſſitudine penſantur. Porro præſens omne tempus quod in μαι terminatur, omnimodo in ſecunda perſona unam ſyllabam minuit, φιλοῦμαι φιλῇ, τιμῶμαι τιμᾷ, στεφανοῦμαι στεφανοῖ, λέγομαι λέγῃ, γράφομαι γράφῃ: cum in activo pares ſyllabas utraque perſona ſervaverit. Item præſens tempus apud Græcos primæ poſitionis quod in ω exit, alios modos de ſe generat. Nam tertia perſona ejus adhibito ſibi ν, facit ex ſe infinitum modum, ποιεῖ ποιεῖν, τιμᾷ τιμᾶν, χρυσοῖ χρυσοῦν. Tertia enim conjugatio περισπωμένων ει diphthongum in prima poſitione tantum tenet, in reliquis autem verbi declinationibus mutat eam in ου. Sed & in barytonis eadem infiniti modi creandi obſervatio reperitur: τύπτει τύπτειν, λέγει λέγειν, &c. Necnon & imperativum modum eadem tertia perſona de ſe creat: in periſpomenis quidem accentu ad ſuperiorem ſyllabam tranſlato, ποιεῖ ποίει, τιμᾷ τίμα, χρυσοῖ χρύσοι: in barytonis autem ſubtracto ι, λέγει λέγε, γράφει γράφε, ἄρχει ἄρχε. In conjunctivo modo nihil omnino mutatur, ſed prima perſona præſentis temporis modo indicativi, eadem in conjunctivo modo prima perſona præſentis, ποιῶ, ἐὰν ποιῶ· βοῶ, ἐὰν βοῶ· θέλω, ἐὰν θέλω· γράφω, ἐὰν γράφω. Verum differentiam facit ſecunda perſona, ποιῶ, ποιεῖς, ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῇς. Item apud Græcos prima perſona præſentis adjecto ſibi ν, facit participium, λαλῶ λαλῶν· γράφω γράφων. Præſens tempus Græcorum verborum quod in μαι ſyllabam terminatur, in

περι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

περισπωμένοις quidem ſi abjiciat μαι ſyllabam, facit imp
rativum, φιλοῦμαι φιλοῦ, τιμῶμαι τιμῶ, χρυσοῦμαι χρυ
σοῦ: in barytonis vero, ſi abjecta μαι ſyllaba, accipiat υ li
teram, λέγομαι λέγου, γράφομαι γράφου.

De præterito imperfecto.

GRæca verba omnia, ſeu barytona, ſive periſpomena,
tempore imperfecto eandem habent primam perſ
nam numeri ſingularis, quæ tertia pluralis, ἐποίουν ἐγὼ
ἐποίουν ἐκεῖνοι. Item in Græcis verbis omnibus, quoru
poſitio prima in ω deſinit, imperfectum tempus ultima
ſyllabam ſuam ab his incipere litteris facit, à quibus ultim
ſyllaba præſentis cœpit, τιμῶ ἐτίμων, γράφω ἔγραφο
τρέχω ἔτρεχον: aut ſi vocalis ſola illic fuit, & hic in cap
te ultimæ ſyllabæ vocalis erit, ποιῶ ἐποίουν, θεραπεύ
ἐθεράπευον. Omne Græcorum imperfectum activum v
activo ſimile in ν litteram deſinit: ſed barytona in breve
ſyllabam finiuntur, id eſt in ον ſemper, ἔτρεχον, ἔγραφο
periſpomena vero vel à verbis in μι exeuntibus, longa ter
minantur, ἐκάλουν, ἐτίμων, ἐδίδουν, ἐτίθην. Deniqu
[1] ῥίπτω, quia modo acuto, modo circumflexo accent
pronuntiatur, & [2] ἔριπτον & ἐρίπτουν facit. Κιω pr
pt

Ῥίπτω] ἐρίπτω & κιω apicibus notata non ſunt, quod accentus diverſitatem, quæ eſt in ῥίπτω & ῥιπτῶ, κίω & κιῶ, in una eademque voce exprimere non licebat. *Obſopœus.*

2. ἔριπτον] In hiſce Grammatici ρ geminare ſolent, ἔῤῥιπτον, ἐῤῥίπτουν. at vet. cod. ρ unicum utrobique habet, idque ab analogia non alienum eſſe his teſtimoniis confirmari poteſt. In oraculo Athenienſibus dato apud Euſebium lib. 5. de Euang. præparat. Πο
λὰ δὲ τῆδ' ἀπολεῖ πυργώματα, κ
καταρίψει. quod vulgus καταῤῥίψ
ſcribit. Lib. 8. Sibyllin. orac. ut ve
cod. refert, Αὐτοὺς δ' εἰς θάνατον κ
πῦρ αἰώνιον ἔριψεν, ubi vulgatæ ed
tiones præter metri regulam ἔῤῥιψ
Zoſimus lib. 2. in oraculo de Byzan
na urbe, ... τειχὸς δὴ ῥαγδαὶ αἰμ
ἐρηός, quod Grammaticis eſt
μορροής. *Idem.*

3. ἔλκ

pter eandem cauſam & ἔκιον & ἐκίευ. Et hoc etiam obſervandum, ut aut imperfectum retineat numerum ſyllabarum quem præſens habet, aut creſcat una. Manet æqualitas in illis quorum præſens à vocali cœpit: incrementum patiuntur quorum præſens à conſonante inchoat: ἄγω ἦγον, λέγω ἔλεγον. Nec ſine ratione. Nam quæ ſyllaba non creſcunt, adjectione temporis creſcunt, dum incipientem vocalem de brevi longam faciunt, ut ἄγω, α brevis mutata eſt in η longum, ἦγον. Sæpe tamen licentia poëtica incremento carent. Nonnunquam prima ipſa vocalis, ſi brevis eſt, immobilis manet, ſed vocalem alteram recipit, ut junctæ longam faciant ſyllabam: ἔχω εἶχον, [3] ἕλκω εἷλκον, ἕρπω εἷρπον. Aliquotiens nec mutata, nec altera recepta, quæ fuit ipſa producitur, ἱδρύω ἵδρυον, ὑδρεύω ὕδρευον. hic enim ι & υ in præſenti correpta, in imperfecto vero longa pronuntiantur. ὑοθετῶ autem manet ut fuit, ὑοθέτουν, quia non potuit habere quo creſceret. in præſenti enim longa fuit diphthongi privilegio. Licet in diphtongis maxime communibus permutatio ſit recepta in diphthongos longiores. Ut αι & οι quia communes ſunt, & nonnunquam pro brevibus habeantur, in η aut in ω mutantur, αἰνῶ ᾔνουν, οἰκῶ ᾤκουν. Nec me præterit etiam αυ diphthongum, quæ nunquam pro communi habita eſt, ſolere mutari, αὐδῶ ηὔδουν, αὐχῶ ηὔχουν: licet ου & ει immutabiles maneant, οὐρῶ οὔρουν, οὐτάζω οὔταζον, εἰκονίζω εἰκόνιζον,

3. ἕλκω, εἷλκον] Vet. εαΚω ειλΚΟΝ. tale thema nullum eſt apud Græcos. nam ἔακεν, ἐακῶς & ἐακότες, *dolentes*, quæ Heſychius habet, derivantur ab inuſitato ἄχω, unde ἀχέω, doleo. Quare vel dempto κ, ἐάω, εἴαον, *ſino*, vel α in λ mutato, ἕλκω εἷλκον ſcribendum erit. Et de hoc poſteriori non dubito, quod in ſcripto cod. α, λ & δ ſæpe confundantur. *Idem.*

ἕλκω, εἷλκον] Editum erat, ἐάκω εἴακον. Sed illud ejuſdem Scaligeri judicio confirmabitur; nam & ita Opſopœus divinaverat, uti liquet ex præmiſſis. *Pontan.*

4. Ἀττικοὶ

νίζον, ἐικάζω εἴκαζον. τὸ γὰρ ἤκαζον [4] ἀττικόν ἐστι. Multo conſtantius manent, quod incrementum perfectio tanta non recipit; ὠνοῦμαι ὠνούμην, ἠχῶ ἤχουν. excipiuntur ἑορτάζω & ὀψείω. Cum enim apud Græcos omnia imperfecta nunquam medias, ſed tantum ultimam vel primam moveant, illorum alterum ſolam mediam movit, ἑώρταζον, cum ἡόρταζον facere debuiſſet: alterum & primam & mediam, ὀψείω ὤψεον. ὁρῶ enim & ἑώρων non ſunt contra regulam; quia ὁρῶ cum ὥρων facere debuit, ex abundanti principio ε addita eſt, & fecit pro ὥρων ἑώρων: ut οἰνοχόω ᾠνοχόουν, & tamen dicitur ἑωνοχόουν: & pro ὦ εἶω dicunt. Non ſolum in verbis hæc ſupervacua adjectio, ſed etiam in nominibus uſurpata eſt, ἕδνα ἔεδνα, & ſimilia. ἀναβαίνω & ἐπέχω non primam ſed ſecundam ſyllabam mutaverunt, quia prima non verbi ſed præpoſitionis eſt. Verba enim ſunt βαίνω, ἔχω, & faciunt ἔβαινον, εἶχον: inde ἀνέβαινον, ἐπεῖχον. ἀναισχυντῶ mutat primam, ἠναισχύντουν, quia ex nomine compoſitum eſt, id eſt ῥῆμα ὀνοματικόν. ἀναίσχυντος, ἀναισχυντῶ. Verba autem ex compoſitis nominibus paraſyntheta vocantur, & à prima ſyllaba declinantur, ut φίλιππος, φιλιππίζω, ἐφιλίππιζον. Licet non ignorem, quod σύμμαχος & συνήγορος compoſita ſint nomina, & ex ſe faciant verba paraſyntheta, συμμαχῶ, συνηγορῶ: quæ tamen non foris, ſed intus declinantur, συμμαχῶ, συνεμάχουν, συνηγορῶ συνηγόρουν. Sed hoc ideo, quia præpoſitio hic habet ſignificationem ſuam. Cæterum ubi nullus ex præpoſitione ſenſus accedit, foris declinatur imperfectum, id eſt, adjicitur illi vocalis, tan-

4. Ἀττικόν ἐστι] Temere excuſum eſt ἀττικόν ἐστι. Vetus ſcriptura ΑΤΤΙΚΟΝωC. *Multo*, veſtigia veræ lectionis retinet, quæ (ut exempla ab auctore ſubjuncta indicant) hujuſmodi eſt: ἀττικῶς. ω & η *multo conſtantius manent*. harum enim vocalium tempus creſcere nequit. *Opſopœus.*

5. Ευο-

tanquam præſens tempus incipiat à conſonanti, καθίζω ἐκάθιζον, καθεύδω ἐκάθευδον. hoc eſt ἵζω quod καθίζω, hoc εὕδω quod καθεύδω, quia præpoſitio nihil ſignificat. ubi vero additur ex præpoſitione ſenſus, tunc in declinatione imperfecti quærimus, unde incipiat verbum ipſum ſine præpoſitione: & ſi verbum à vocali incipit, quamvis præpoſitio habeat conſonantem verbi, tamen vocalem ex brevi mutamus in longam: ut συνάγω, συνῆγον, quia aliud eſt ἄγω, aliud συνάγω. Item ſi præpoſitio quæ ſenſum confert, incipiat à vocali, incipiente verbo à conſonante, imperfectum manente eadem nec mutata præpoſitionis vocali aliam addit conſonanti verbi vocalem, ut eſt ἐνιχαίρω, ἐνέχαιρον, quia aliud eſt [5] ἐνιχαίρω, aliud χαίρω. Sane hoc obſervatur, ut vocalis quæ additur conſonanti, brevis ſit, quia non poteſt ultra unum tempus excreſcere: λέγω ἔλεγον, λέγομαι ἐλεγόμην. unde βούλομαι & δύναμαι ſecundum communem regulam ex ſe faciunt ἐβουλόμην, ἐδυνάμην. ſed quod ſępe legimus ἠβουλόμην, ἠδυνάμην, Attica licentia eſt. Ultima quoque ſyllaba imperfecti nonnihil diverſitatis habet, ut in periſpomenis prima & tertia in ουν mittunt, ἐποίουν, ἐχρύσουν: ſecunda in ων, ἐβόων: quæ fiunt in paſſivo vel paſſivis ſimilibus, ἐποιούμην, ἐχρυσούμην, ἐβοώμην. Apud Græcos ſolus diffinitivus modus præſens ab imperfecto disjungit, cæteri omnes modo jungunt, ut φιλῶ, ἐφίλουν. At in imperativo φίλει, præſens & imperfectum confunditur: ſimiliter in conjunctivo ἐὰν φιλῶ, & in optativo εἰ φιλοῖμι, & in infinitivo φιλεῖν, utrumque ſimul tempus appellant.

5. Ενιχαίρω] Forte ἐγχαίρω. ἐνιχαίρω poëticum eſt. *Idem.*

De tempore perfecto.

PErfectum tempus apud Græcos non à præſenti, ſed futuro figuratur : nec ſine ratione. omne enim quod fa ctum eſt, prius faciendum fuit. In Græcis omne perfectu aut ſyllaba aut uno tempore majus prima poſitione ſui pr fertur, ut λέλυκα, ὤπληκα. Nec moveat quod πεποίηκ vel πεφίληκα, & ſimilia, non una, ſed duabus ſyllabis pr mam verbi vincunt poſitionem. Diximus enim primar perfecti poſitionem non eſſe præſens, ſed futurum, quo una, non duabus ſyllabis, ſuperant : ut ποιήσω πεποίηκα φιλήσω πεφίληκα. Hoc etiam argumento probatur. na cum nunquam perfectum tempus à prima poſitione ſui ſyllaba creſcat & tempore, ſed tantum altero : reſtat ὤπληκα, ἠγάπηκα, ſi à pręſentibus facta ſunt ὁπλῶ, ἀγαπῶ & ſyllaba majora inveniantur & tempore : quod fieri p regulam non poteſt. à futuro igitur veniunt, ὁπλήσω, ὤπλη κα, & ἀγαπήσω, ἠγάπηκα, primæ vocalis correptæ pro ductione facta. Item cum nunquam perfectum à conſonan ti incipiens par origini ſuæ ſit numero ſyllabarum, adverſa bitur regulæ omne perfectum τῶν εἰς μι quia parem præſen tis ſyllabarum numerum tenet, δίδωμι δέδωκα, τίθημ τίθεικα. Sed non ita eſt. δώσω enim δέδωκα fecit, θήσω τέθεικα, & crevit ſyllaba. Nunquam apud Græco perfectum minus præſenti vel futuro invenitur. Item cu præſens à vocali incipit, omnimodo in præterito movet in longam. Nunquam apud Græcos præteritum perfectu in duabus ſyllabis invenitur, ſed eſt interdum ſex ſyllaba rum, ut πεπολεμάρχηκα. eſt quinque πεπολέμηκα, e quatuor πεποίηκα, eſt trium λέλυκα. Nec unquam inve nies triſyllaba minus. Neceſſe eſt enim ut prima ſyllab declinationis ſit, ut λε : ſecunda originis, ut λυ : tertia fin

li

lis, ut κα. Quidquid igitur plus fuerit, ad mediam ſyllabam, quæ quidem originis eſt, refertur: declinatio vero & finis ſingulas poſſident, ut eſt πεφίληκα, πε declinationis, φιλη originis, κα finis. Ergo παρακείμενος, id eſt perfectum minus triſyllabo non invenitur, excepto οἶδα, quod biſſyllabum eſt & παρακείμενος. Nec mirum, cum hoc verbum in multis regulæ reſiſtat. Nullum namque perfectum, hoc excepto, ab οι diphthongo inchoare reperies. Item cum prima verbi poſitio ει diphthongo inchoat, in nullo tempore mutatur. Hujus verbi origo, id eſt εἴδω, mutavit ει in οι. Quotiens perfectum à longa oritur, neceſſe eſt plusquam perfectum ab eadem ſemper incipere: quod hoc verbum neglegit. nam plusquam perfectum εἴδειν eſt, cum perfectum οἶδα ſit. Deinde omne participium in ως deſinens ſolam ultimam ſyllabam in α mutando idem tempus efficit, γεγραφηκὼς γεγράφηκα, λελυκὼς λέλυκα· εἰδὼς autem non facit εἶδα, ſed οἶδα. Solus igitur iſte παρακείμενος, vitiis obſeſſus non nocebit. Omne verbum Græcum ſi in præſenti à ſimplici (excepto γ) incipit conſonante primam in tempore perfecto ſyllabam geminat, γράφω γέγραφα, λέγω λέλεχα. Nec talis geminatio præpoſitionis adjectu impeditur, προκομίζω προκεκόμικα, συγγράφω συγγέγραφα. Omne perfectum tempus in periſpomenis, vel ſolum primum in barytonis, deſinit aut in κα, aut in φα, aut in χα, τετήρηκα, γέγραφα, πέπληχα. adeo ut omne pene verbũ ſimilium declinationem ſequatur: τηρῶ τηρεῖς, χωρῶ χωρεῖς, τετήρηκα, κεχώρηκα γράφω γράφεις, τρέφω τρέφεις, γέγραφα, τέτραφα· πλήττω πλήττεις, τάττω τάττεις, πέπληχα, τέταχα. Nec te moveat, quod ſi Græcum verbum incipiat ab una de his litteris quas δασέα σύμφωνα vocant, cum ad geminationem venitur, non δασὺ iteratur, ſed ἀντίστοιχον ejus,

θαῤῥῶ τεθάῤῥηκα, φωνδύω πεφόνδυκα, χρίω κέχρικα In Latinis vero eadem littera geminatur, *fallo, feſelli*. f enim apud Latinos δασὺ non eſt, quia nec habent conſonante δασείας, [1] & f digammon eſt Αἰολέων: quod illi ſolen magis contra vim aſpirationis adhibere, tantum abeſt u pro φ habendum ſit. Ipſum autem φ adeo Latinitas non re cipit, ut pro ea etiam in Græcis nominibus *p* & *h* utatur, u *Philippus, Phædon. Frigeo frixit* facit à ſecunda conjugatio ne: *frigo* vero, *frixi*. à tertia: unde *frixum, frixorium*, id eſ calefactorium. Similiter *aceo, aces, acui*, unde inchoativum *aceſco*; & *acuo, acuis, acuit. fero, tuli*, & *tollo, tuli*; *ſuſtul ſuſtuli*; *adtulo, adtuli*. Accius vero in Andromeda etiam e eo quod eſt *tulo*, quaſi à themate, *tuli* declinat: *niſi quod tu facultas nobis tulat operam. Vertor* & *verror, verſus ſum. Patio* & *pandor, paſſus ſum*, non *panſus*. Vergilius, *paſſis crinibu Explico, explicui*, quia *plico, plicui*: ſed Cicero pro Tullio *ex plicavit* ait.

ET *f digammon eſt* Αἰολέων] Monuit recte amicus, F majuſcula hæc commode illuminanda. Ea enim apud Æoles digamma. Laudat ex Tr pode Apollinis, qui Byzantii, Priſci nus, ΔημοφάϜων, ΛαϜοκόϜων.

De plusquam perfecto.

IN Græcis verbis quæ in ω exeunt, omne perfectu tempus mutat in fine α in ειν, & facit plusquam perfe ctum, quod illi ὑπερσυντελικὸν vocant. In capite ver ſi perfectum à vocali incipit, ab eadem vocali & plusquar perfectum incipiat neceſſe eſt. [1] ἔθφαρκα ἐφθάρκειν, εἴρη κα εἰρήκειν: ſi vero initium perfecti conſonans fuerit, tun ὑπερσυντελικὸς ab adjecta ſibi vocali incipit, πεποίηκα ἐπεποιήκειν, γέγραφα ἐγεγράφειν. nec immerito. Bi na enim tempora, ut & ſupra diximus, naturalis quædar cogna

Eθφαρκα] Vet. c. perfectum habet ἔφθαρκα. ſed præcedentia minu perfectum poſtulant, ἔφθειρκα. Opſopæus.

1 ἔφθαρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

cognatio copulavit: cum præſenti imperfectum, cum perfecto plusquam perfectum, cum aoriſto Græcorum futurum: Ideo apud illos ſicut incipiente præſente à vocali, imperfectum ſimiliter à vocali incipit, ſi vero præſens à conſonante cœpit, additur imperfecto vocalis, φθείρω, ἔφθαρκα, ita & plusquam perfectum ſimili obſervatione de initio perfecti cognati ſibi leges aſſumit, excepto eo quod brevem quam in principio perfecti reperit, non mutat in longam, ſicut mutat imperfectum de capite præſentis acceptam, ἄγω ἦγον. Poſt plusquam perfectum conſequens erat ut de infinito tempore, id eſt περὶ ἀορίϛου, tractaremus, ſed ideo prætermittimus, quia eo Latinitas caret.

De futuro.

TRes ſunt omnino ſyllabæ quæ in Græcis verbis futuro tempori terminum faciunt. Aut enim in σω exit, aut in ξω, aut in ψω, λαλήσω, πράξω, γράψω, niſi quod quinta barytonων ante ω liquidam ſuam retinet. Item Græca verba, ſi periſpomena ſint, cujuscumque conjugationis, ultra numerum ſyllabarum præſentis augent una ſyllaba futurum, ποιῶ ποιήσω, τιμῶ τιμήσω, δηλῶ δηλώσω. Barytona in quacunque conjugatione eundem numerum ſervant. λέγω λέξω, ἄγω ἄξω, ἐγείρω ἐγερῶ, ἡνιοχεύω ἡνιοχεύσω In Græcis Latiniſque verbis penultima præſentis manet in futuro, ἀγαπῶ, ἀγαπήσω, γα manſit; θεραπεύω, θεραπεύσω, πευ manſit; *cogito, cogitabo, gi* manſit. Si verbum barytonon ſit habens in præſenti μετάβολον ante ω, id eſt liquidam conſonantem, tunc penultima, quæ in præſenti longa fuit, fit brevis in futuro, πλυνώ πλυνῶ, [1] ξηραίνω ξηρανῶ, ἐγείρω ἐγερῶ. Diximus periſpomena

1. ξηραίνω ξηρανῶ] Vet. ξηρύνω ξηρυνῶ. quod nemo agnoſcit. repoſui ξηραίνω. *Opſopœus.*

ſpomena augere una ſyllaba futurum, quia creſcit ultima φιλῶ φιλησω, νικῶ νικήσω, ςεφανῶ ςεφανώσω sed non ſemper ſub eadem præcedentis litteræ obſervatio ne ſuccedit adjectio. Nam in prima conjugatione aut η, au ε, ante ω reperitur, πωλῶ πωλήσω, φορῶ φορέσω. E apud illos quotiens in futuro ε ante ω ponitur, brevem eſt præſentis penultimam obſervatum eſt. Nec tamen recipro ca eſt neceſſitas, ut quotiens brevis eſt penultima præſen tis, ε ante ω ſit in futuro: ecce enim νοῶ νοήσω, φιλῶ φι λήσω Secunda conjugatio aut η ante ω in futuro habet, u ὀπλῶ ὀπλήσω: aut α productum, ut περάσω: aut α corre ptum, ut γελάσω. Deprehenſumque eſt eorum futurorum α in penultima produci, quorum præſens aut nullam conſo nantem ante ω, aut ρ habet, ἐῶ ἐάσω, περῶ περάσω,[2] con trarium non redeunte neceſſitate: ſiquidem χρῶ χρήσω facit, ἐγγυῶ ἐγγυήσω. Illic vero corripi, ubi in præ ſenti ante ω, λ invenitur, γελῶ γελάσω: ſed nec in ho hæc in ſe neceſſitas redit, κολλῶ κολλήσω. πινάσω autem & διψάσω Dorica ſunt per ſolam litteram, non etiam per accentum. Illi enim in omni futuro in ω deſinente ultimam circumflectunt. Tertia aut ω in pænultima futuri habet, au ο: ſed hic certa diſtinctio eſt. Nam verba quæ derivativa ſunt, ω habent; quæ vero principalia, nec ex alio tracta ο: τέκνον, τεκνῶ, τεκνώσω· ςεφανῶ, ςεφανώσω· ὀμ autem, ὀμοῖς, quia non derivatum eſt, ὀμόσω facit, & ἀρ ἀροῖς, ἀρόσω Apud Græcos non facile prima ſyllab præſentis mutatur in futuro, quod præmiſſis patebit regu lis. Futurum apud illos altero è duobus locis movetur, au ultimo, aut pænultimo. Ultimus duobus modis movetur

au

2. *Contrarium non redeunte neceſſitate*] Forte leg. *in contrarium non redeunte neceſſitate*, ut infra. *Hæc in ſe neceſſit. redit.* Idem.

aut litteris, aut accentu: litteris, ut γράφω γράψω, νύσσω νύξω: accentu, ut νέμω νεμῶ, δέρω δερῶ Et cum movetur ultimus, non omnimodo movet pænultimum: motus autem pænultimæ omnimodo ultimam movet, ἀγείρω ἀγερῶ, μιαίνω μιανῶ hic enim & de penultima ſubtracta eſt littera, & in ultimam cecidit accentus. necnon & πνίγω πνίξω, ἐρύκω ἐρύξω, mutata eſt & finalis in littera, & quæ antecedit in tempore. ſiquidem ι & υ verborum ſupra dictorum in præſenti quidem producuntur, corripiuntur autem in futuro. Si ergo neceſſe eſt ut in barytonis verbis quæ habent in præſenti ante ω liquidam conſonantem, in futuro pænultima ex longa brevis fiat, ut ἀγείρω ἀγερῶ, μιαίνω μιανῶ: ſequitur ut cum hujuſmodi verba biſſyllaba repeDriuntur, in quibus ſyllaba quæ incipit ipſa eſt utique in pænultima, tunc mutetur non quaſi prima, ſed quaſi pænultima, κείρω κερῶ, σπείρω σπερῶ. Ita fit ut apud Græcos mutari nonnumquam futuri ſyllaba prima dicatur. Item τρέφω primam litteram permutantes θρέψω faciunt, & ἔχω ψιλὸν, ἕξω δασὺ pronuntiant: ſed θρέψω quidem ut diceretur, Ἴωνες obtinuerunt, quibus libido eſt aſpirationem modo addere, modo demere: addere, ut τρέφω, θρέψω, & τρέχω, θρέξω: demere, cum θρὶξ τριχὸς faciunt. Ἔχω autem & ἕξω circa aſpirationem certa ratione diſſentiunt, quia cum fas eſſet utrique aſpirationem dari, ut ἕλκω ἕλξω, hanc τῷ ἔχω aſſignari neceſſitas illa non paſſa eſt, quia fieri non poteſt ut ulla vocalis præpoſita χ litteræ aſpirationem habeat. Denique υ quia nunquam ſine aſpiratione incipit, nunquam χ litteræ præponitur, ne alterius natura violetur, aut τοῦ υ, ſi incipiat ſine aſpiratione; aut τοῦ χ, 3 ſi qua vocalem cum aſpiratione ſuſtineat. Futurum ergo

3. *Si qua vocalem*] Ita v. c: ſed legendum eſt, *ſi quam vocalem*. Mox p. ſeq. lin. 2, ſuſpe-

ergo ἕξω, ſubducta aſpiratione neceſſitate χ litteræ, 4 ſpi-
ritum vehementiorem aut recipit aut tenuit. In nonnulli
vero verbis in μι exeuntibus fit primæ ſyllabæ non permu-
tatio, ſed amiſſio, ut τίθημι θήσω, δίδωμι δώσω, κίχρη-
μι χρήσω.

ſuſpectum eſt verbum *tenuit*. forte leg. *renuit*. *Opſopœus*.

4. *Spiritum vehementiorem aut recipit aut tenuit*] Conjectaverat Opſopœus, *renuit*. Ego putem verius, *tenua* Tenuat, inquit, vehementiorem illu ſpiritum. Hodiernis Grammaticis *lev gare* eſt. *Pontan.*

De præſenti tempore paſſivo.

OMne præſens tempus apud Græcos in ω deſinen
modi indicativi, generis activi, verbi periſpomeni,
ſecundæ conjugationis ſit, adhibet fini ſuo μαι ſyllabam, &
facit de ſe paſſivum; βοῶ βοῶμαι, τιμῶ τιμῶμαι. Si vero
ſit primæ vel tertiæ, ω in ȣ mutato & accepta ſimiliter μαι
paſſivum creat; φιλῶ φιλȣ͂μαι, χρυσῶ χρυσȣ͂μαι. Per-
mutationem autem ω in ȣ de circumflexo accentu naſci, in-
dicium eſt futurum linguæ Doricæ, quod hanc permutatio-
nem cum in alterum genus tranſit, ſibi vindicat; ποιήσω
ποιησȣ͂μαι, λέξω λεξȣ͂μαι. At in barytonis omnibus
in ο mutato & adjecta μαι paſſivum figuratur, λέγω λέγο-
μαι, τύπτω τύπτομαι, ἡνιοχεύω ἡνιοχεύομαι. Ita ergo
breviter diffinitequе dicendum eſt: Omne præſens paſſi-
vum habet in pænultima aut ω, aut ȣ, aut ο: τιμῶμαι, φι-
λȣ͂μαι, γράφομαι. Quæ aliter habuerint, ex illis verbi
ſunt, quorum prima poſitio in μι exit, quæ ſemper paſſiv
pænultimam brevem faciunt, ut τίθεμαι, ἵσαμαι, δίδο-
μαι. Item ex ſecunda vel tertia conjugatione eadem eſt ſe-
cunda perſona paſſivi quæ activi tertia, νικᾷ ἐκεῖνος, νικᾷ
σύ, σεφανοῖ ἐκεῖνος, σεφανοῖ σύ. Item præſens quod in
μαι deſinit, ſeu periſpomenon, ſeu barytonon, & cujuſcun-
que

que conjugationis ſit, præter illa quorum prima poſitio in μι exit, ſecundam perſonam una ſyllaba minorem profert, λαλοῦμαι λαλῇ, τιμῶμαι τιμᾷ, στεφανοῦμαι στεφανοῖ, λέγομαι λέγῃ, θεραπεύομαι θεραπεύῃ.

De tempore minus quam perfecto paſſivo.

MInus quam perfectum paſſivum apud Græcos duobus naſcitur modis. Aut enim omne præſens tempus paſſivum mutata in fine αι diphthongo in ην, cum adjectione temporis creſcentis in capite, facit ex ſe minus quam perfectum, ἄγομαι ἠγόμην, τρέφομαι ἐτρεφόμην: aut minus quam perfectum activum ante ultimam litteram ſuam inſerit μη, & facit ex ſe paſſivum, ἐποίουν ἐποιούμην, ἔγραφον ἐγραφόμην. Apud Græcos minus perfecto paſſivũ minorem ſyllabam in verbis omnibus profert ſecundam perſonam, præter illa quæ in μι exeunt: ἐποιούμην ἐποιοῦ, ἐτιμώμην ἐτιμῶ, ἐδηλούμην ἐδηλοῦ, ἐλεγόμην ἐλέγου.

De perfecto & plusquam perfecto paſſivis.

PErfectum activum quod in κα deſinit, ſi habuerit pænultimam natura longam, transfert finalem ſyllabam in μαι, & facit de ſe paſſivum: νενόηκα νενόημαι, τετίμηκα τετίμημαι, κεχρύσωκα κεχρύσωμαι. Si vero pænultima brevis ſit, σῖγμα ſuperaddit ultimæ. Oportet enim pænultimam in hoc tempore aut natura aut poſitione longam fieri, τετέλεκα τετέλεσμαι, γεγέλακα γεγέλασμαι, ἤρεκα ἤρεσμαι. Denique & in ſexta verbi barytoni, quia interdum in illa παρακείμενος habet pænultimam longam, interdum brevem: ubi longa eſt, tantum mutat κα in μαι: ubi verbo brevis eſt, addit & σῖγμα: θεραπεύω, τεθεράπευκα, τεθεράπευμαι· σβεννύω, ἔσβεκα,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ἔσβεσμαι· ξύω, ἔξυκα, ἔξυσμαι· λέλυκα autem λέλυμαι, & πέθυκα πέθυμαι, non carent vitio: quia cum brevis υ, σ non recipit. Sane in barytonis tertia conjugatio & cum pænultimam longam habeat, tamen adhibet σῖγμα, πέπεικα πέπεισμαι. Quæ in φα deſinunt, vel quæ ante α habent [1] γ, κ, hæc διὰ δ᾽ ὑπὸ μδ in paſſivo pronuntiantur; τέτυφα, τέτυμμαι Quæ vero in χα, tranſeunt in γμαι; νένυχα νένυγμαι, πέπληκα πέπληγμαι Cum ante ultimam ſyllabam aut ρ, aut λ reperitur, κα tranſit in μαι, ἔψαλκα, ἔψαλμαι, κέκαρκα κέκαρμαι Idem ſervant & verba quæ in prima poſitione ν habent in ultima ſyllaba, κρίνω, κέκρικα, κέκριμαι· πλύνω, πέπλυκα, πέπλυμαι· Ὑπερσυντελικὸς paſſivi generis de paracimeno ſuo naſcitur. ille enim incipiens à vocali in ην terminum mutat, & hunc efficit, ἔφθαρμαι, ἐφθάρμην, ἤτημαι ἠτήμην: aut ſi ille cœpit à conſonanti, hic præter finis mutationem quam diximus, etiam vocalem principio ſuo adhibet, πεποίημαι ἐπεποιήμην, λέλεγμαι ἐλελέγμην.

1. γ, κ] lege ſine virgula γκ. Hujus exemplum omiſſum repræſentabit πέφαγκα, πέφαμμαι. Orſoparus.

De futuro paſſivo.

PÆnultima ſyllaba apud Græcos futuri activi, quarta fit à fine paſſivi, νοήσω νοηθήσομαι, θεραπεύσω θεραπευθήσομαι, ἐλάσω ἐλαθήσομαι. Secunda perſona minor ſyllaba fit quam prima, λαληθήσομαι λαληθήσῃ, τιμηθήσομαι τιμηθήσῃ. Illa vero ſpecies propria Græcorum eſt, quod habet in genere paſſivo futurum quod rem ſignificat non multo poſt ſed mox futuram, ut πεποιήσομαι, γεγράψομαι. Hoc autem tempus ex perfecto ejuſdem

dem generis naſcitur. Inſertis enim ſecundæ perſonæ perfecti duabus litteris ο καὶ μ, futurum paulo poſt, quod Atticum vocatur, efficitur; πεποίησαι πεποιήσομαι, γέγρα-γεγράψομαι. Nec ab re erat paulo poſt futurum ex paulo ante tranſacto tempore procreari. Inveniuntur hujuſmodi tempora figurata & ex verbis in ω exeuntibus, ut eſt δεδοικήσω, quod proprium Syracuſanorum eſt, & δεδώσω, 1 ut apud Draconem, αὐτὰρ καὶ δῶρα δεδώσομεν, quaſi *paulo poſt dabimus.*

UT *apud Dracontem* vel *Draconem*] Auſonius:
Quod jus Pontificum, veterum quæ ſcita Quiritum,
Quæ conſulta patrum, quid Draco, quidve Solon.
Sanxerit. Pontan.]

De indicativo, qui & diffinitivus.

INdicativus habet ſolutam de re quæ agitur pronuntiationem. Nam qui dicit ποιῶ, oſtendit fieri; qui autem dicit ποίει, ut fiat imperat; qui dicit εἰ ποιοῖμι, optat ut fiat; qui dicit ἐὰν ποιῶ, necdum fieri demonſtrat; cum dicit ποιεῖν, nulla diffinitio eſt. Solus igitur diffinitus perfecta rei diffinitione continetur. Unde Greci ὁριστικὴν ἔγκλισιν, Latini modum diffinitivum vocitaverunt. Denique omnia tempora in hoc ſolo modo disjuncta & libera proferuntur. Dicunt enim ἐνεστῶτος ποιῶ, παρατατικοῦ ἐποίουν. At in imperativo junguntur hæc tempora ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ποίει. item in conjunctivo ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ἐὰν ποιῶ. & in optativo ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, εἰ ποιοῖμι. in infinito ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ποιεῖν. Similiter indicativus παρακειμένου facit πεποίηκα, & ὑπερσυντελικοῦ ἐπεποιήκειν. Imperativus vero παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ facit πεποίηκε, πεποιηκέτω.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Et conjunctivus παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ: ἐὰν πεποιήκω. Optativus παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ, εἰ πεποιήκοιμι. Infinitus πεποιηκέναι. Rurſus indicativus utitur temporibus ſeparatis, cũ dicit ἀορίστου ἐποίησα, μέλλοντος ποιήσω: ſed imperativus facit ἀορίστου καὶ μέλλοντος ποίησον. Conjunctivus ἀορίστου καὶ μέλλοντος, ἐὰν ποιήσω. Optativus vero & infinitus hæc ſola tempora proferunt ſeparata, ποιήσαιμι καὶ ποιήσοιμι, & ille ποιῆσαι καὶ ποιήσειν. Optativus Græcorum nec minus quam perfectum nec perfectum tempus admiſit. Utrique ergo modum integritate temporum liberum contractis & coartatis jure præponunt. Derivativa verba, id eſt quæ ex verbis aliis derivantur, non niſi ex diffinitivo originem ſortiuntur, ut eſt θρῶ principale, & ex eo derivativum θραύω. Sic apud Latinos meditativa, & inchoativa, & frequentativa verba ſunt ex diffinitivo modo verborum principalium derivata. Speciatim vero verba apud Græcos quæ in μι exeunt, ex diffinitivo tracta ſunt verbi in ω exeuntis, ut τιθῶ τίθημι, διδῶ δίδωμι, ἱστῶ ἵστημι. Item nomina ex verbis naſcentia, quæ illi ὀνόματα ῥηματικὰ vocant, de hoc ſolo modo ſub varia vel perſonarum vel temporum declinatione procedunt. Nam nomen γράμμα ex prima perſona, id eſt γέγραμμαι, natum, & nomen ψάλτης ex tertia perſona, quæ eſt ἔψαλται, profectum, litterarum quæ in utroque ſunt ſimilitudo docet. Item τύμμα ἀπὸ παρακειμένου τοῦ τέτυμμαι: ποίησις autem ἀπὸ μέλλοντος τοῦ ποιήσω compoſita ſunt. Omnia tamen hæc nomina ab indicativo veniunt. Denique Stoici hunc ſolum modum rectum veluti nominativum, & reliquos obliquos ſicut caſus nominum vocaverunt. Rationabiliter autem declinatio ab activo inchoat, quod actus paſſionem præcedit. Bene etiam à prima, non alia perſona; quod prima de tertia ad ſecundam loquitur. Apte quoque

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

que à ſingulari numero. ἐκ γὰρ πᾶς ἀριθμὸς ἐκ μονάδων σύγκειται,[1] ἐκ μονάδος κατάγεται. Et ſi omnis multitudo conſtat ex ſingulis, recte eſt præmiſſa unitas & ſecuta populoſitas. Juſte etiam à præſenti. ex inſtanti enim tempore poſſunt reliqua cognoſci, non inſtans apparebit ex reliquis. Siquidem ἀπὸ τοῦ λείβω, λείβεις, ποιεῖ ἀόριστον ἔλειψα, μέλλοντα λείψω· item ἀπὸ τοῦ λείπω fit ἀόριστος ἔλειψα, καὶ μέλλων λείψω. Cum ergo dico vel ἔλειψα vel λείψω, quod eſſe velim hujus præſens verbi tempus incertum eſt: cum autem dico λείπω aut λείβω, de reliquis ejus temporibus nemo dubitat. ἠρχόμην imperfectum tempus eſt à præſenti ἔρχομαι, ſimiliter à præſenti ἄρχομαι. Cum ergo dico ἠρχόμην, incertum relinquo utrum *veniebam* an *incipiebam* intelligi velim, & ideo ἐνεστὼς ejus in dubio eſt ἔρχομαι ſit an ἄρχομαι: cum vero dico ἄρχομαι aut ἔρχομαι, nihil de imperfecto dubitabitur. Conjugationum quoque diverſitates in Græco Latinoque verbo præſens facit. ποιεῖς, τιμᾶις, στεφανοῖς, non niſi inſtantis ſecunda perſona diſcernit. Cæterum in πεποίηκα & τετίμηκα, in ποιήσω & τιμήσω, item in ἐποίουν & ἐχρύσουν, nulla diſcretio. Sed & in barytonis τύπτω primæ eſſe conjugationis faciunt π καὶ τ, quæ in præſentis primæ perſona ω litteram antecedunt: quæ ſigna deſunt & in τέτυφα, & in ἔτυψα, & in τύψω. λέγω propter γ ſecundæ eſt; quod ſignum habere deſinit in λέλεχα, ἔλεξα, λέξω. ſic in reliquis conjugationibus. Præſens tempus oſtendit & genera verborum. Nam activum aut neutrum Græ-

EK μονάδος κατήγεται] Græcum membrum corruptum ita videtur corrigi poſſe, ἡ μονὰς ὀρθῶς καθηγεῖται: quæ verba reſpondebunt totidem Latinis, *recte eſt præmiſſa unitas*. Opſopœus.

Ἐκ μονάδος κατήγεται] Ita inveni emendatum ad oram Scaligeri libri ex vulgato ſeu corrupto, περμονάδος. Opſopœi conjecturam ſuperius habes. tu comparabis. *Pontan.*

Græcus intelligit, ſi in   præſens deſinat : paſſivum vel commune & his ſimilia, ſi in μαι Declinandi autem verbi ſeries non niſi cum de modis tractatur, apparet. hinc modus apud Grȩcos ἔγκλισις nũcupatur, id eſt, ἐν ῷ ἡ κλίσις.

2. Ἐν ᾧ ἡ κλίσις] In vet. ſcribitur eNωeKaICIC; ne quem de impreſſa lectione dubitantem lateat. *Opſopæus.*

De declinatione indicativi.

OMne apud Græcos verbum indicativum in ω deſinens ſeu barytonum, ſeu periſpomenum ſit ſeu præſentis, ſeu futuri, omnimodo in ſecundæ perſonæ fine diphthongũ habeat neceſſe eſt, id eſt, ἰῶτα vel cum ε, ut ποιεῖς vel cum α, ut τιμᾷς, vel cum ο, ut δηλοῖς. In omni autem futuro cum ε, ut νοήσεις, βοήσεις, χρυσώσεις, λέξεις, τύψεις. Item in omni Græco verbo cujus prima poſitio in ω deſinit, ſecunda perſona amiſſo σίγμα tertiam facit: Omne verbum in ω deſinens, cujuſcunque conjugationis & temporis, ἰσοσυλλαβεῖ in prima, ſecũda, & tertia perſona, ποιῶ, ποιεῖς, ποιεῖ· ἐρῶ, ἐρᾷς, ἐρᾷ· ἀργυρῶ, ἀργυροῖς, ἀργυροῖ· λέγω, λέγεις, λέγει· λέξω, λέξεις, λέξει. νοήσω, νοήσεις, νοήσει In verbis in ω deſinentibus prima pluralis à prima ſingulari fit, operoſe tamen ac varie. In præſenti enim tẽpore μεν ſyllaba ſemper adjicitur, ſed modo nihil additur vel permutatur, ut in ſecunda περισπωμένων, βοῶ βοῶμεν, τιμῶ τιμῶμεν: modo ω in ου diphthongum mutantes, ut in prima & tertia περισπωμένων, νοῶ νοοῦμεν, φανερῶ φανεροῦμεν : in reliquis autem, id eſt barytonis omnibus, vel etiam periſpomenων futuris, ω in ο transferentes, λέγω λέγομεν, τρέχω τρέχομεν, θεραπεύω θεραπεύομεν, λαλήσω λαλήσομεν, ἐάσω ἐάσομεν, ἀργυρώσω ἀργυρώσομεν. Secunda pluralis à tertia ſingulari naſcitur; primæ quidem & ſe-

& ſecundæ ſyzygiæ periſpomenων inſtanti τε addentes, ποιεῖ ποιεῖτε, βοᾷ βοᾶτε: in tertio vero ultimum ἰῶτα in υ mutantes, & idem τε addentes, χρυσοῖ χρυσοῦτε: at in omnibus barytonis & in περισπωμένω futuris ipſum ἰῶτα ultimum detrahentes, & eandem addentes ſyllabam, τε, πέμπει πέμπετε, τρέχει τρέχετε, ἀθλεύει ἀθλεύετε, ποιήσει ποιήσετε, δεροτελάσει δεροτελάσετε, ἱδρώσει ἱδρώσετε. Tertiam quoque perſonam pluralem eorundem verborum de prima ejuſdem numeri faciunt, μεν mutantes in σι, & quia pluralis tertia ſemper exigit pænultimam longam ideo in præſentibus periſpomenis in quibus hoc evenit, ſolā facit mutationem ſyllabæ, ut diximus, μεν in σι, φιλοῦμεν φιλοῦσι, τιμῶμεν τιμῶσι, στεφανοῦμεν στεφανοῦσι. At in barytonis & in περισπωμένων futuris addit pænultimæ υ, ut longam ex brevi faciat, ἔχομεν ἔχουσι, πέμπομεν πέμπουσι, ἀλλήσομεν ἀλλήσουσι ο enim littera cum apud illos naturaliter corripitur, adjecta υ producitur, ut in nominibus κόρη, κόρος, κούρη, κοῦρος· ὄλυμπος, οὔλυμπος; eademque retracta corripitur, βούλεται βόλεται, τετράπους [1] τετράπος. Omne ergo verbum Græcum quod in σι repereris terminari, tertiæ perſonæ pluralis eſſe pronuntia, excepto ἐασὶ, quod ſolum cum ſic deſinit, ſecundæ eſt, cujus prima ἐσμὶ, & pluralis prima ἐσμέν. Omnia autem verba in μι mutant μι in σῖγμα & faciunt ſecundam perſonam, φημὶ φὴς, τίθημι τίθης, ſic debuerat ἐσμὶ ἔας, ſed quia nulla ſyllaba in geminum σῖγμα deſinit, additum eſt ἰῶτα, ἐασὶ, & propter differentiam à ſecunda ſingulari, tertia pluralis quæ ſimiliter ἐασὶ debuerat fieri, aſſumpſit ν, ἐασίν. Verba enim in μι terminata, tertiam pluralis in σι mittunt, δίδωσι, ἵστησι. Omne παρατατικὸν naturaliter in

1. Τετράπος] Retrahe accentum in primam, τέτραπος. Opſopœus.

2. Ratione

in ον terminatur, & ſecundã perſonam ν in σῖγμα mutan-& ο in ε transferẽdo figurat, ἔλεγον ἔλεγες, ἔφερον ἔφερες. Tertia de ſecunda ultimæ litteræ detractione procedit. Sed quod periſpomena in ουν vel in ων deſinunt, ἐκάλουν, ἐχρύσουν, ἐτίμων, duarum ſyllabarum in unam contractio fecit. Nam integrum erat ἐκάλεον, ἐχρύσεον, ἐτίμαον, ex quo cum breves duæ contrahuntur, in unam longam coaleſcunt. Ideo ε & ο in ου familiarem ſibi diphthongũm convenerunt, ἐκάλεον ἐκάλουν, ἐχρύσεον ἐχρύσουν: α vero & ο in ω, ἐτίμαον ἐτίμων. Ideo & ſecũda perſona ω in α, unde fuerat natum, reducit, ἐτίμων ἐτίμας. ου autem diphthongum illic ſervat, ubi reperit primam ejus litteram familiarem primæ poſitioni fuiſſe, χρυσοῖς, ἐχρύσουν ἐχρύσους: ibi tranſit in ει, ubi εις primæ poſitioni meminit contigiſſe, καλεῖς, ἐκάλουν ἐκάλεις. In omnibus vero his diverſitatibus detractio finalis litteræ perſonam (ut diximus) tertiam facit, ἐποίεις ἐποίει, ἐβόας ἐβόα, ἐκεραύνους ἐκεραύνου, ἔλεγες ἔλεγε, ἔφερες ἔφερε. Ex hoc apparet quod in ἔλεγεν & ἔφερεν ν ſupervacuum eſt, & integrum eſt ἔλεγε, ἔφερε, quod aſſerit & apoſtrophus, quæ facit ἔλεγ', ἔφερ'. quando enim hæc uſurparetur; ſi ν naturaliter adhæreret, cum duas litteras nunquam apoſtropho liceat excludi? Indicio eſt imperativus, cujus ſecunda perſona præſentis ſemper de tertia imperfecti indicativi naſcitur, amiſſa in capite vel ſyllaba, vel tempore: ἐκάλει κάλει, ἐτίμα τίμα, ἐδήλου δήλου, ἦγου ἄγου. Ergo ſi imperativus λέγε, ibi ſine dubio ἔλεγε, non ἔλεγεν. Sed ε littera ſæpe ſibi τὸ ν familiariter adhibet. Teſtes hujus rei Αἰολεῖς, apud quos λεγόμεθα, φερόμεθα, & ſimilia, finale ἄλφα in ε mutatur, & mox ε advocat ſibi τὸ ν, & fit prima perſona λεγόμεθεν, φερόμεθεν. Contra ſi quando ε in ἄλφα mutatur, ν inde diſce-

diſcedit, ſicut Δωριεῖς τὸ πρόσθεν, πρόσθα dicunt, καὶ τὸ ἔνθεν, ἔνθα. Sed & Ιωνες cũ ᾔδειν ᾔδεα faciunt, & ἑστήκειν ἑστήκεα, ν repudiant, ne cum ἄλφα jungatur. Ex his omnibus facile colligitur ſufficere tertiæ perſonæ de ſecunda faciendæ, ſi σῖγμα retrahatur. quod in capite Græci pronominis ſæpe contingit, σέθεν ἕθεν, σοὶ οἷ. Græci primam pluralem παρατατικοῦ faciunt interponentes με ante ν finalem primæ ſingularis, ἐνόουν ἐνοοῦμεν, ἑώρων ἑωρῶμεν, ἐφανέρουν ἐφανεροῦμεν, ἔλεγον ἐλέγομεν. Et ſecunda illis pluralis efficitur addita τε tertiæ ſingulari, ἐποίει ἐποιεῖτε, ἐτίμα ἐτιμᾶτε, ἵδρου ἱδροῦτε, ἔλεγε ἐλέγετε. Ex quo iterum ν littera ſupervacua probatur. Tertia vero pluralis in hoc tempore ſemper eadem eſt primæ ſingulari, ἐγάμουν ἐγὼ, ἐγάμουν ἐκεῖνοι. ſic ἐτίμων, ſic ἐστεφάνουν, ſic ἔτρεχον. Unde Δωριεῖς in illis verbis quæ in ον mittunt parataticon, & propter βραχυκαταληξίαν tertiam à fine patiuntur accentum, tertiam numeri pluralis diſcretionis gratia βαρυτονοῦσιν: ἔτρεχον ἐγὼ, προπαροξυτόνως, ἐτρέχον ἐκεῖνοι, βαρυτόνως. Prima perſona paraceimeni ſemper in α terminatur, & de hac cæteræ ſine operoſa circuitione naſcuntur. Accepto enim σῖγμα facit ſecundam; & hoc rurſus abjecto, atque ἄλφα in ε mutato, tertiam creat, πεποίηκα, πεποίηκας, πεποίηκε. Primam quoque pluralem addita ſibi μεν ſyllaba, πεποίηκα πεποιήκαμεν. Si pro μεν, τε acceperit, ſecunda pluralis eſt, πεποιήκατε: ſi σι, tertia, πεποιήκασι. Ὑπερσυντελικὸς de prima perſona facit tres ſingulares, tres vero plurales de tertia ſingulari, ἐπεποιήκειν, ν in σῖγμα mutato fit ἐπεποιήκεις, ν abjecto fit ἐπεποιήκει: ipſum vero ἐπεποιήκει aſſumpta μεν facit ἐπεποιήκειμεν, aſſumpta τε ἐπεποιήκειτε: ſi σαν acceperit pluralem tertiam ἐπεποιήκεισαν. Nam ἐπεποιήκεσαν cor-

repta pænultima Ἴωνες protulerunt. Ideo autem prætermiſ[...] mus diſputare de duali numero, & de tempore aoriſto, [...] de multiplici 2 ratione temporum quia his omnibus care[...] Latini, id eſt, περὶ δευτέρων καὶ μέσων, ἢ παρακειμένω[ν] ἢ ὑπερσυντελικῶν, ἢ μελλόντων. Quibus latius gratia ſ[...] la diffunditur. De paſſiva igitur declinatione dicamus.

2. *Ratione temporum*] Diſtingue poſt *temporum*. Idem.

De paſſiva declinatione.

GRæci activo inſtanti verborum in ω exeuntium a[...] dunt ſyllabam μαι, & fit paſſivum quæ ſyllaba om[...] verbo ſola ſociatur, ita ut ω prius ultimum, nunc pænul[...] mum, aut maneat, ut in ſecunda periſpomenωn [1] ἀποτελ[ῶ]μαι: aut in ȣ diphthongum tranſeat, ut in prima & ter[...] ποιȣ̃μαι, ςεφανȣ̃μαι: aut in ο corripiatur, ut in omnib[...] barytonis, πλέκομαι, ἄγομαι. Ergo nunquam paſſivu[...] Græcum invenitur non ſuo activo majus. Verbum Gr[...] cum in μαι deſinens ſi in ſecunda perſona μ in σῖγμα d[...] mutet, hoc aut eſt præſens τῶν εἰς μι, ut τίθημι, τίθεμα[ι] τίθεσαι. δίδωμι, δίδωμαι, δίδοσαι· ἵστημι ἵσταμαι, ἵστασ[αι] aut eſt τῶν εἰς ω temporis præteriti perfecti, πεφίλημ[αι] πεφίλησαι, τετίμημαι τετίμησαι Et in his ſemper i[...] συλλαβῆ primæ ſecunda perſona. alioquin reliqua om[...] quæ in μαι deſinunt, ſive præſentis ſeu futuri ſint, tam p[...] ſivi generis quam communis, unam ſecundæ perſonæ ſyl[la]bā detrahunt; καλȣ̃μαι καλῇ, ὁρῶμαι ὁρᾷ, δηλȣ̃μαι δ[η]λȣ̃, βλέπομαι βλέπῃ, τιμηθήσομαι τιμηθήσῃ, λεχθήσ[ο]μαι λεχθήσῃ, τιμήσομαι τιμήσῃ, λέξομαι λέξῃ. Et ut a[...]

vert[...]

A[ποτελῶμαι]] Neſcio quid ſit. ἀποτελάζομαι quidem reperitur, ſed id nihil ad rem facit. arbitror ἀεροτελῶμαι legendum eſſe, quod [...] iam ſupra pagina 671. in exempl[...] Macrobius citaverat. *Opſopœus.*

2. Ei[...]

vertas faciliori compendio quę Gręca verba paſſiva ſecundā perſonā minorem ſyllaba proferunt, accipe generalis regulæ repertam neceſſitatem. Omnis apud illos prima perſona paſſiva quæ activo ſuo ſyllaba major eſt, hæc ſyllabam detrahit de ſecunda; quæ æqualis activo eſt, parem & in ſecunda tenet: φιλῶ, φιλοῦμαι, quia paſſivum majus activo eſt, φιλῇ facit: ἕλκω, ἕλκομαι, ἕλκῃ· ἔλεγον, ἐλεγόμην, ἐλέγου· ἐβόων, ἐβοώμην, ἐβοῶ· λαλήσω, λαληθήσομαι, λαληθήσῃ. Contra εἴρηκα, εἴρημαι, quia par activo ſuo eſt, facit ſecundam ἰσοσύλλαβον primæ, εἴρησαι. [2] εἰρήκειν, εἰρήμην, εἴρησο· λελάληκα, λελάλημαι, λελάλησαι· ἐλελαλήκειν, ἐλελαλήμην, ἐλελάλησο. In omni verbo cujuſcunque temporis prima perſona in μαι terminata, tranſlato μ in τ litteram, migrat in tertiam ſervato numero ſyllabarum· Sed pænultimam retinet in παρακειμένῳ quidem omne verbum, πεφίλημαι, πεφίληται: in præſenti vero ſola tertia συζυγία περισπωμένων, χρυσοῦμαι, χρυσοῦται. Cæterum prima transfert in ει diphthongum, quæ in prima verbi poſitione fuerat ejus indicium, καλοῦμαι, καλεῖται, ὅτι καλῶ, καλεῖς: ſecunda in α propter eandem cauſam τιμῶμαι, τιμᾶται, ὅτι τιμᾶς. nam & χρυσοῦται ideo retinuit ου, quia propinqua priori eſt. Utraque enim diphthongus οι & ου per ο litteram componuntur. Futurum autem periſpomenωn, & in barytonis tam præſens quam futurum, ο litteram quæ fuit pænultima primæ, per tertiam in ε transfert, ut naturalis brevis in natura brevem, φιληθήσομαι φιληθήσεται, λέγομαι λέγεται, λεχθήσομαι λεχθήσεται. Cujuſcunque verbi paſſivi vel paſſivo ſimilis prima perſona pluralis in quocunque tempore in θα ſylla-

2. Εἰρήκειν, εἰρήμην] Alias εἰρήσαι erat vulgatum, ſed operarum, ut vides, lapſu. *Pontan.*

ſyllabam deſinit, νοούμεθα, ἐνοούμεθα, νενοήμεθα, ἐνε
νοήμεθα, νοηθησόμεθα. ἀόριστον enim qui ſolus in μην exi
ἐνοήθημεν, tranſeo, quia Latini ignorant. Per omnia tem
pora primam perſonam pluralem majorem præferunt ſin
gulari, ποιῶ ποιοῦμεν, ἐποίουν ἐποιοῦμεν, πεποίηκα πε
ποιήκαμεν, ἐπεποιήκειν ἐπεποιήκειμεν, ποιήσω ποιήσω
μεν· ſic & ποιοῦμαι ποιούμεθα, ἐποιούμην ἐποιούμεθα
πεποίημαι πεποιήμεθα, ἐπεποιήμην ἐπεποιήμεθα
ποιηθήσομαι ποιηθησόμεθα. Sic & apud Latinos, *am*
amamus, *amabam amabamus*, *amavi amavimus*, *amaveran*
amaveramus, *amabo amabimus*: ſic & *amor amamur*, *amaba*
amabamur, *amabor amabimur*. In Græcis verbis ſecund
perſona pluralis activa unam ultimæ ſyllabæ ſuæ litteram
τ mutat in σ καὶ θ, & fit paſſiva, ποιεῖτε ποιεῖσθε, γρά
φετε γράφεσθε. quod non mireris in præteritis perfect
non evenire, cum πεποιήκατε πεποιήκασθε non facia
ſed πεποίησθε, nec λελύκατε λελύκασθε, ſed λέλυσθε
nec πεφράκατε πεφράκασθε, ſed πέφρασθε, & ſim
lia. Alia enim regula his temporibus obviavit, cujus imp
rium eſt ut omnia verba quorum prima perſona in θα exi
ſecundam minorem ſyllaba proferant. Si ergo feciſſe
πεποιήκασθε, par foret numerus ſyllabarum cum prim
πεποιήμεθα, ſi λελύκασθε, cum λελύμεθα, ſi πεφρά
κασθε, cum πεφράμεθα. ideo neceſſaria ſyllaba med
ſubtracta reſedit, πεποίησθε, λέλυσθε, πέφρασθε. Cæ
terum ποιεῖτε ποιεῖσθε, λέγετε λέγεσθε, priori regulæ ob
ſequitur, quia non repugnat ſequenti. ποιούμεθα enim
ποιεῖσθε, λεγόμεθα λέγεσθε. In verbis paſſivis vel paſſi
vo ſimilibus perſona ſecunda pluralis addito ν ante τ cum
primæ perſonæ pænultima tertiam pluralem facit, λέγεται
λέγονται, ποιεῖται ποιοῦνται, πεποίηται, πεποίηνται, εἴρητ

εἴρηνται

εἴρηντο, ἐλέγετο ἐλέγοντο· ἐὰν λέγηται, ἐὰν λέγωνται, εἰ λέγοιτο, εἰ λέγοιντο. Unde illa præterita perfecta quæ his litteris in medio contexta ſunt, ut in tertia perſona plurali non poſſit adjungi, advocant ſibi participia. πέπιλται, quia inter λ & τ, ν eſſe non potuit, cum nec finali eſſe poſt λάμβδα, nec incipere ante ταῦ fas erat, factum eſt πεπιλμένοι εἰσί. γέγραπται ſimiliter, quia inter π καὶ τ non admittebat ν, γεγραμμένοι εἰσὶ, ſic τέτυπται, τετυμμένοι εἰσὶν· ἐσφράγισται, ἐσφραγισμένοι εἰσὶν, & ſimilia. Omne Græcum verbum indicativum cujuſcunque generis in prima ſui poſitione aut in ω exit, ut λαλω, πλουτῶ: aut in μαι, ut λαλοῦμαι, βούλομαι: aut in μι, ut φημὶ, τίθημι. Licet & in α eſſe credatur, quia ἐγρήγορα nonnulli auſi ſunt primum thema verbi pronuntiare. Apud Græcos ω non ſolum in verbis, ſed in omni parte orationis littera eſt naturaliter longa. Latinorum verborum finale *o* ſunt qui longum æſtiment, ſunt qui breve diffiniant. Nam *ſcribo ne, calo ne*, *o* non minus conſenſu omnium productum habet, quam *amo ne, doceo ne, nutrio ne*. Ego tamen de re quæ auctores magni nominis dubitare fecit, certam quidem non auſim ferre ſententiam: aſſeveraverim tamen Vergilium, cujus auctoritati omnis retro ætas & quæ ſequuta eſt vel ſequetur, libens ceſſerit, *o* finale in uno omnino verbo, adverbio, nomine, uno pronomine corripuiſſe; *ſcio, modo, duo, ego:*

---- Scio me Danais è claſſibus unum.

---- Modo Juppiter aſſit.

Si duo præterea. ----

Non ego cum Danais. ----

De imperativo modo.

SEmper apud Græcos modi indicativi temporis præſen
tis ſecunda perſona pluralis eadem eſt quæ & imperat
vi. ποιεῖτε & indicativo ſecunda eſt & in imperativo. τι
μᾶτε, χρυσοῦτε, γράφετε, ποιεῖσθε, τιμᾶσθε, χρυσοῦσθ
λέγεσθε, γράφεσθε, & ſimilia. Hac regula memoriæ man
data alteram ſubjicimus, ut una ex utraque obſervandæ r
tionis neceſſitas colligatur. Omne verbum quod in μ
deſinit, qualem pænultimam habuerit in prima perſona, t
lem tranſmittit ſecundæ, id eſt tempus retinet vel product
vel brevis ſyllabæ: λαλοῦμεν λαλεῖτε, quia in prima
erat, & in ſecunda ει diphthongus æque longa ſucceſſ
τιμῶμεν τιμᾶτε, μα longa ſyllaba locum quem in μω h
buerat, occupavit. στεφανοῦμεν στεφανοῦτε, eadem dipl
thongus perſeveravit. λέγομεν quia ο littera brevis eſ
λέγετε, ε æque natura brevem recipit. At in conjuncti
quia producit pænultimam, ἐὰν λέγωμεν, ideo & in ſecu
da perſona, ἐὰν λέγητε produxit, ε in η mutando. Si igit
φεύγωμεν primam perſonam imperativi eſſe dicemus, ſ
quitur ut quia in μεν exit ω præcedente, etiam ſecundæ pe
ſonæ pœnultimam ex neceſſitate producat. quod ſi eſ
φεύγητε faciet, quemadmodum ἐὰν λέγωμεν, ἐὰν λέγητ
ſed conſtitit eandem ſemper eſſe ſecundam perſonam i
perativi, quæ & indicativi fuit: φεύγετε autem in indic
vo fuit, non φεύγητε. Ex his colligitur neque alia
imperativi ſecundam perſonam eſſe niſi φεύγετε, n
in declinatione φεύγετε ſecundam eſſe poſſe poſt φε
γωμεν, & ideo φεύγωμεν non poteſt imperati
prima eſſe perſona. Manifeſtum eſt ergo impera
vum nec ſingularem nec pluralem habere prima
perſ

perſonam. Cum autem dicimus, *fugiamus, diſcamus, nutriamus, aremus, doceamus* & ſimilia, ad exhortativum ſenſum, non ad imperativum modum pertinere dicenda ſunt. Apud Græcos imperativus ſingularis activus temporis præſentis & præteriti imperfecti, in ſecunda ſcilicet perſona, aut in ει, aut in α, aut in ου, aut in ε, aut in θι terminatur. prima tria ad periſpomena pertinent, νοεῖ, τιμα, δήλου: quartum ad barytona, λέγε, γράφε: quintum ad verba τὰ εἰς μι, ut ἵσταθι, ὄμνυθι, φάθι. Sed & illa ſimilem habent terminum, quorum infinitivus in ναι exit, etſi non ſint τῶν εἰς μι, βῆναι βῆθι, νοῆναι νόηθι, δαμῆναι δάμηθι, excepta ſunt εἶναι, [1] δοῦναι, θεῖναι. Cæterum νενοηκέναι vel huic ſimilia, ut magis νενόηκε νενοηκέτω quam νενόηθι faciat, multiplex ratio cogit: de qua unum pro exemplo argumentum ponere non pigebit. Quæ in θι exeunt ab infinitis in ναι deſinentibus, neceſſe eſt ut ſint infinitis ſuis ἰσοσύλλαβα, νόηθι νοῆναι, δάμηθι δαμῆναι βῆθι βῆναι. πεποίηθι autem πεποιηκέναι æqualitate jam caruit; inde non receptum eſt πεποίηθι, ſed πεποίηκε. Similiter apud Latinos imperativus naſcitur ab infinito abjecta ultima, *cantare canta, monere mone, legere lege, ambire ambi, ferre fer, eſſe es,* & *ades,* & *prodes*. Lucilius, *Prodes amicis.* Vergilius, *Huc ades ô Lenæe.* Terentius, *Bono animo es Facere face, dicere dice,* & per ſyncopam *fac, dic*. Græci ſecundæ perſonæ addita τω ſyllaba tertiam ejuſdem præſentis efficiunt, ποιεῖ ποιείτω, τιμᾶ τιμάτω, χρυσοῦ χρυσούτω, λέγε λεγέτω. Quod ſi ſecunda in θι deſiit, ipſam mutat in τω, βῆθι βήτω. τε vero ſyllabam adjicientes præſenti ſingulari imperativo pluralem faciunt, ποιεῖ ποιεῖτε, βοᾶ βοᾶτε,

Δοῦναι] δοῦναι Subſiſtere nō poteſt. nam δίδοθι facit. forſan δαλῶναι ſcripſerat. Sed & ſequens θεῖναι corruptum eſt, an θεῖναι reponere licet? quod in imperativo non τίθηθι, ſed τίθετι facit. *Opſopæus*.

βοᾶτε, δηλῦ δηλοῦτε, τύπτε, τύπτετε. Tertiam pluralem faciunt addendo σαν tertiæ ſingulari, ποιήτω ποιήτωσαν. Hanc declinationem quæ decurſa eſt, Græci duobus ſimul temporibus aſſignant, inſtanti & præterito imperfecto. Et re vera ſi preſſius quæras, magis de imperfecto quam de inſtanti tantum apud illos imperativum videbis. Tertia enim imperfecti indicativi perſona capite deminuta, vel in ſyllaba, vel in ſyllabæ tempore, facit imperativi ſecundam, ἐλάλει λάλει, ἐβόα βόα, ἐστεφάνου στεφάνου, ἔλεγε λέγε, ἦγε ἄγε, εἷλκε ἕλκε. ita & in paſſivis, ἐνοῦ νοῦ, ἐτιμῶ τιμῶ, ἐχρυσοῦ χρυσοῦ, ἐτύπτου τύπτου, ἤγου ἄγου, εἵλκου ἕλκου. Latini non æſtimaverunt ullum præteritum imperativo dandum, quia imperatur quid, ut aut nunc, aut in poſterum fiat. ideo præſenti & futuro in modi hujus declinatione contenti ſunt. Sed Græci introſpecta ſollertius jubendi natura, animadverterunt poſſe comprehendi præcepto tempus elapſum, ut eſt ἡ θύρα κεκλείσθω, quod aliud eſt quam ἡ θύρα κλείσθω. Nam κλείσθω cum dico, oſtendo hactenus patuiſſe, cum vero dico κεκλείσθω, hoc impero ut claudendi officium jam peractum ſit: quod & Latinitas jubendum novit, cum περιφραστικῶς dicit, *oſtium clauſum ſit*. Hinc jam per omnia præteriti tēpora declinatio vagatur, ſed utroque perfecto ſimul juncto. Dicunt enim παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ, νενίκηκε νενικηκέτω; & νενίκησο νενικήσθω. quod quam neceſſarium ſit, hinc ſumpto argumēto requiratur. Præponamus ſenatum pugnaturo conſuli vel militibus imperare conficiendi belli celeritatem, [2] περὶ ὥρας ἕκτης ἡ συμβολὴ πεπληρώσθω, ἢ ἡ μάχη πεπλήσθω,

2. περὶ ὥρας ἕκτης ἡ συμβολὴ πεπληρώσθω, ἢ ἡ μάχη πεπλήσθω, ἢ ὁ πόλεμος νενικήσθω] Vet. cod. ſcriptura hæc eſt, περ ωραC CK THCH CYMBOλH πeπλHρωCΘω λeλHMaXH πeπλYCΘω λHOπολεMOC NeNIKeCΘω. *Idem.*

Δαρείῳ

πληρωθήσθω, ἢ ὁ πόλεμος νενικήσθω. Futurum quoque ſuum Græci cum aoriſto jungunt, quia iiſdem ſignis indicativo utrumque dinoſcitur. Nam ſi aoriſtus deſinat in σαι, futurum in σω terminatur, ἐλάλησαι, λαλησω: ſi hoc in ξα, illud in ξω, ἔπραξα, πράξω: ſi in ψα, in ψω, ἔπεμψα, πεμψω Ergo λάλησον, πρᾶξον, πέμψον, aſſignatur ſimul utrique tempori, quod utriuſque ſigna demonſtrant. Tertia vero perſona magis aoriſtum reſpicit quam futurum. facit enim λαλησάτω, πραξάτω, πεμψάτω, cum σαι, ξα, ψα χαρακτῆρες ſint ἀορίστου. Idem ſonat & plurale ποιήσατε: cujus tertia perſona rurſus cum additamento tertiæ ſingularis efficitur ποιησάτωσαν. Et ut hoc idem tempus, id eſt futurum imperativi, paſſivum fiat, ſumitur aoriſtus infiniti, & nulla omnino littera mutata, tantumque accentu ſurſum ad præcedentem ſyllabam tracto, futurum imperativum paſſivum fit, ποιῆσαι ποίησαι, λαλῆσαι λάλησαι. Cujus tertia perſona fit de tertia activi mutato τ in σθ, ποιησάτω ποιησάσθω: ſicut & ποιεῖτε ποιεῖσθε, & ποιήσατε ποιήσασθε.

De conjunctivo modo.

CONjunctiva Latinorum, quæ ὑποτακτικὰ Græcorum, cauſam vocabuli ex una eademque origine ſortiuntur. Nam ex ſola conjunctione quæ ei accidit, conjunctivus modus appellatus eſt. unde & Græci ὑποτακτικὸν διὰ τὸ ὑποτετάχθαι vocitaverunt. Apud quos hoc habet præcipuum hic modus, quod omne tempus ejus activum primam perſonam ſingularem in ω mittit, ἐὰν ποιῶ, ἐὰν πεποιήκω, ἐὰν ποιήσω: adeo ut & illa verba quæ in μι exeunt, cum ad hunc modum venerint, redeant ad illa in ω deſinentia, de quibus derivata ſunt, τιθῶ, τιθημι, & in

conjunctivo ἐὰν πιθῶ, item διδῶ, δίδωμι, ἐὰν διδῶ. Ὑποτακτικὰ Græcorum ſyllabas quæ in aliis modis breves fuerunt, in ſua declinatione producunt, λέγομεν, ἐὰν λέγωμεν: ſed & ει diphthongum in ἦτα mutant, λέγω, λέγεις, ἐὰν λέγω, ἐὰν λεγῃς, & quia natura verborum omnium apud Græcos hæc eſt, ut ex prima perſona in ω exeuntium, ſecunda in duas vocales deſinat, ideo ἐὰν λεγηις cum ι aſcripto poſt η profertur, ut duarum vocalium ſalva ſit ratio. Tertia vero perſona de ſecunda fit retracta ultima littera, ἐὰν ποιῇς, ἐὰν ποιῇ. & quia, ut diximus, amore productionis ο pluralis indicativi in ω mutant, λεγομεν, ἐὰν λέγωμεν, in ſecunda quoque perſona ε in η transferunt, λέγετε, ἐὰν λέγητε. Tertia, ἐὰν λεγωσιν: quia omne verbum apud Græcos quod exit in μεν, mutat μεν in σιν, & perſonam tertiam facit. Horum paſſiva de activis ita formantur, ut primæ perſonæ activæ ſi addas μαι ſyllabam, paſſivum ejuſdem temporis facias, ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῶμαι, ἐὰν πεποιήκω, ἐὰν πεποιήκωμαι, ἐὰν ποιήσω, ἐὰν ποιήσωμαι. Item activi tertia, ſecunda paſſivi eſt, ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῇς, ἐὰν ποιῇ, ἐὰν ποιῶμαι, ἐὰν ποιῇ. hæc eadem activi tertia, addita ſibi ται ſyllaba, paſſivam tertiam facit, ἐὰν ποιῇ, ἐὰν ποιῆται. Græci in conjunctivo modo tempora bina conjungunt. Proprium Latinorum eſt, ut modo indicativa pro conjunctivis, modo conjunctiva pro indicativis ponant. Cicero de Legibus tertio, *Qui poterit ſocios tueri.* Idem Cicero in primo de Republ. *Libenter tibi Læli, uti eum deſideras, equidem conceſſero.*

De optativo modo.

DE hoc modo quæſtio Græca præceſſit, ſi præteritum tempus poſſit admittere, cum vota pro rebus aut præſentibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

ſentibus aut futuris ſoleant accitari, nec in ſpecie poſſint tranſacta revocari; pronuntiatumque eſt præteritum quoque tempus optanti neceſſarium, quia ſæpe in longinquis quid evenerit neſcientes, optamus eveniſſe quod nobis commodet. Qui enim Olympiacæ palmæ deſiderium habuit, domi reſidens ipſe, certatum equos ſuos cum aurigante filio miſit, tranſacto jam die qui certamini ſtatus eſt, exitum adhuc neſciens, & deſiderium vocis adjuvans, quid aliud dicere exiſtimandus eſt, quam εἴθε ὁ ὑός μου νενικήκοι. Hæc & quæſtio & abſolutio cum Latinitate communis eſt, quia in cauſa pari hæc vox eſſe deberet optantis, *utinam filius meus vicerit.* Sed rari Latinarum artium auctores admiſerunt in optativo declinationem perfecti, *utinam vicerim.* In hoc enim modo Latini tempora Græcorum more conjungunt, imperfectum cum præſenti, pluſquam perfectum cum perfecto: & hoc aſſignant duobus antecedentibus, quod in conjunctivo præteriti imperfecti fuit, *utinam legerem*: hoc duobus ſequentibus, quod in conjunctivo pluſquamperfecti fuit, *utinam legiſſem:* & hoc dant futuro, quod habuit conjunctivus præſens, *utinam legam.* Sunt tamen qui & præterito perfecto adquieſcant, *utinam legerim.* quorum ſententiæ Græca ratio, quam ſupra diximus, opitulatur. In Græco optativo quæ in μι exeunt, activa tantum ſunt; quæ in μην, paſſiva tantum vel paſſivis ſimilia, λεγοιμι, λεγοίμην Sed quæ in ην exeunt præcedente vocali, modo activa, modo paſſiva ſunt, & non niſi ex illis verbis veniunt quæ in μι exeunt, φαίην, δοίην. Paſſiva autem & de hiſdem verbis fiunt, ut δοθείην, τεθείην: & de exeuntibus in ω ut νυγείην, [1] δαρείην. Activa ergo quæ in μι exeunt, mutant μι in μην, & paſſiva faciunt λέγοιμι, λεγοίμην: quæ

Δαρείην] V. c. λαρείην. prima littera laborat. vel igitur nobiſcum δαρείην lege, à δέρομαι, vel, ſi mavis, χαρείην à χαίρομαι. *Opſop.*

A verbo,

quæ vero in ϩν exeunt, μ interſerunt, & in paſſivum tranſeunt, τιθείην τιθείμην, διδοίην διδοίμην. Græci omne tempus optativi modi majus ſyllaba proferunt quam fuit in indicativo, ποιῶ ποιοῖμι, πεποίηκα πεποιήκοιμι, ποιήσω ποιήσοιμι. Aoriſton enim prætereo quem Latinitas neſcit. Ideo ἡβῷμι & ἡβώοιμι apud Græcos legimus, quia propter neceſſarium augmentum ſyllabæ ἀπὸ τοῦ ἡβῶ fit ἡβῷμι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡβώω fit ἡβώοιμι. Omne apud Græcos optativum ſingulare habet ſine dubio in pænultima diphthongum quæ per ι componitur, λέγοιμι, γράψοιμι, σταίην, δοίην: unde eſt ἡβῷμι. poſt ω aſcribitur ι, ne ſine hac vocali optativi pænultima proferatur. Græca quæ in μι exeunt, ι ultimum in εν mutant, & fiunt pluralia, ποιοῖμι ποιοῖμεν, γράφοιμι γράφοιμεν. Semper apud Græcos pluralis prima perſona aut unam vocalem habet in pænultima præcedentem, ut σταίημεν, νυγείημεν: aut duas, ut λέγοιμεν, γράφοιμεν. ſed priora, fine mutato in σαν, tertiam perſonam de ſe efficiunt; ſequentia vero, μ ſubtracto, idem faciunt, σταίημεν σταίησαν, λέγοιμεν λέγοιεν. Paſſiva Græcorum quæ in μην exeunt, hanc ipſam ſyllabam in ο mutant, & ſecundam perſonam faciunt, ποιοίμην ποιοῖο, γραφοίμην γράφοιο. quæ vero exeunt in ην, ν in σ mutant, & faciunt ſecundam, σταίην σταίης, δοίην δοίης. Ipſa vero ſecunda perſona ſi in ο exit, addit τ & facit tertiam, ποιοῖο ποιοῖτο, γράφοιο γράφοιτο: quæ in σ deſinit, hoc amittit, & facit tertiam, σταίης σταίη, δοίης δοίη.

De infinito modo.

INfinitum modum, quem ἀπαρέμφατον dicunt, quidam Græcorum inter verba numerare noluerunt, quia nullius

ἐγκλίσεως verbum verbo alterius junctum efficit ſenſum. Quis enim dicat, *βουλοίμην λέγω, λέγοιμι βούλομαι, γράφοιμι τρέχω*? Paremphatum vero cum quolibet modo junctum, facit ſenſum, *θέλω γράφειν, θέλε γράφειν, ἐὰν θέλω γράφειν, εἰ θέλοιμι γράφειν*. Similiter & apud Latinos dici non poteſt *velim ſcribo*, *debeam curre*, & ſimilia. Dicuntque adverbium eſſe magis, quia infinitum, ſicut adverbium, præponitur & poſtponitur verbo, ut *γράφω καλῶς, καλῶς γράφω*, *ſcribo bene, bene ſcribo*: *ἑλληνιστὶ διαλέγομαι, διαλέγομαι ἑλληνιστὶ*, * *latine loquor, loquor latine*. ita & hoc, *θέλω γράφειν, γράφειν θέλω*: *volo ſcribere, ſcribere volo*: *ἐπίσταμαι τρέχειν, τρέχειν ἐπίσταμαι*, * *ſcio loqui, loqui ſcio*. Nec mirum ajunt, cum multa adverbia naſcantur à verbis, hoc quoque ex verbo eſſe profectum. ſi enim *ἑλληνίζω, ἑλληνιστὶ* facit, & *κάμνω, ἀκμητὶ*, cur non & *ἀπὸ τοῦ γράφω* naſcatur adverbium *γράφειν*. hoc etiam addunt: ſi ab eo quod eſt *γράφω*, cum fit *γράφων*, jam verbum non dicitur, ſed participium, quia ultimam mutat & perſonam amittit; cur non & *γράφειν* in alterum nomen migret ex verbo, cum non ſolum finem moveat, ſed etiam ſignificationem perſonæ numerique perdat; maximè cum ſicut participium in diſtinctionem perſonarum additamento pronominis mutatur, *ἐμὲ φιλῶν, σὲ φιλῶν, ἐκεῖνον φιλῶν*: ita & *ἀπαρεμφάτῳ* contingit, *ἐμὲ φιλεῖν, σὲ φιλεῖν, ἐκεῖνον φιλεῖν*. Sed illi qui talia de infinito putant, hac maxime ratione vincuntur, quod in adverbio temporum ſignificationes non de ejuſdem ſoni inflexione naſcuntur, ſed ut tempora, mutantur & voces, *νῦν, πάλαι, ὕστερον*, *nunc, antea, poſtea*: in infinito autem vox eadem paululum flexa tempus immutat, *γράφειν, γεγραφέναι, γράψειν*, *ſcribere, ſcripſiſſe, ſcriptum ire*. Nec omne *ἀπαρέμφατον* cuicunque verbo junctum

ſenſum

ſenſum exprimit, ſed illis tantum quæ nullam rem per ſe dicta ſignificant, quæ ab illis προαιρετικὰ, ab his *arbitraria* non abſurde vocari poſſunt; quia per ipſa ſignificatur diſpoſitionem ſeu amorem vel arbitrium ſubeſſe nobis rei adhuc incertæ, ſed per adjunctionem verbi alterius exprimendæ. Nam ἐσθίω μετὰ τοῦ τύπτειν, aut περιπατῶ μετὰ τοῦ πλουτεῖν jungi non poſſunt. Item *lego* cum *ſedere* junctum, aut *ſcribo* cum *cadere*, nullam efficit ſenſus perfectionem; quia & *lego* rem ſignificat & *ſedere*, & *ſcribo* ſimiliter & *cadere*. Si vero dixero *volo*, aut *opto*, aut *ſoleo*, aut *incipio*, & ſimilia, nullam rem ex hujuſmodi verbi pronuntiatione ſignifico. Et hæc ſunt, vel talia, quæ bene à paremphatis implicantur, ut ex uno arbitrium, ex altero res notetur: *volo currere, opto invenire, diſpono proficiſci, ſoleo ſcribere*. Ex hoc intelligitur maximam vim verbi in infinito eſſe modo: ſiquidem verba rerum nomina ſunt. Et videmus ab aparemphatis rei ſignificationem alteris quoque verbis non habentibus accommodari. Adeo autem hic modus abſolutum nomen rerum eſt, ut in ſignificationibus rerum quas Ariſtoteles numero decem κατηγορίας vocat, quatuor per ἀπαρέμφατον proferantur κεῖσθαι, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν. Græco vocabulo propterea dicitur ἀπαρέμφατον, quod nullum mentis indicat affectum. Nam γράφω, τύπτω, τιμῶ, & rem & ipſum animi habitum expreſſit agentis: γράφειν vero, vel τύπτειν, vel τιμᾶν, nullam continet affectus ſignificationem; quia incertum eſt quid ſequatur, θέλω, μέλλω, διατυπῶ, an contra οὐ θέλω, οὐ μέλλω, οὐ διατυπῶ. Hinc de ipſius declinatione tractemus.

Græci infiniti unum tempus duo tempora complectitur indicativi modi: ποιῶ, ἐποίουν in indicativo; in infinitivo autem ita pronuntiatur, ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ποιεῖν, item πεποίηκα, ἐπεποιήκειν, & in infinitivo παρακειμένου

μένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ, πεποιηκέναι. Apud Græcos omne ἀπαρέμφατον aut in ν deſinit, aut in αι diphthongum: ſed & cum in ν deſinit, diphthongus præcedat neceſſe eſt, ut ποιεῖν, χρυσοῦν. ideo τῷ βοᾶν, ἰῶτα aſcribitur, ne ſit ἀπαρέμφατον ſine diphthongo. Unde quę in ην deſinunt, ut ζῆν, πεινῆν, διψῆν, non ſunt communia, ſed Dorica, ut ὁρῆν. Ejuſdem ſunt dialecti & quæ in εν exeunt, ut ἀπὸ τοῦ νοεῖν νόεν, & ἀπὸ τοῦ δασμηφορεῖν δασμηφόρεν. Licet ſint & communia in εν, ſed integritatis extremitate præciſa, ut eſt ἀπὸ τοῦ ἔμεναι ἔμεν, ἀπὸ τοῦ δόμεναι δόμεν. Perfecti temporis indicativi Græcorum tertia perſona, fini ſuo adjecta ναι ſyllaba, tranſit in ἀπαρέμφατον, πεποίηκε πεποιηκέναι, λέλεχε λελεχέναι. Latini primæ perſonæ perfecti addunt geminatum *ſſ* & *e*, *dixi dixiſſe*. Græci ἀπαρέμφατα ſua activa in αι deſinentia per omnes ſemivocales litteras proferunt, excepto ζ, στεῖλαι, νεῖμαι, χρεῖναι, σπεῖραι, νοῆσαι, λέξαι, γράψαι. excepta ſunt εἶπαι καὶ ἐνέγκαι, quæ ſola non ſemivocales ſortita, ſed mutas. Paſſiva vero per unam tantum litteram θ proferuntur, præmiſſa aut liquida, κεκάρθαι, πετίλθαι, ἐρράνθαι: aut σ, λέγεσθαι, φιλεῖσθαι: aut altera ex mutis quæ vocantur δασεῖαι, id eſt ſive χ, ut νενύχθαι, ſive φ, ut γεγράφθαι. Cum Latini nullum infinitum monoſyllabum habeant, Gręci pauciſſima habent quę referantur ad ſolam ſecundam συζυγίαν περισπωμένων, ut σπᾶν, θλᾶν. etenim πνεῖν, χεῖν, ῥεῖν, non ſunt integra, ſed ex colliſione contracta. fuit enim integritas, πνέειν, χέειν, ῥέειν, & medio ε ſubtracto in unam ſyllabam ſunt redacta, & ex themate verborum veniunt πνέω, χέω, ῥέω. Nullum enim Græcum verbum ἀπαρέμφατον ex verbo in ω deſinente factum non eundem numerum ſyllabarū tenet qui in prima poſitione verbi fuit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

νοῶ νοεῖν, τιμῶ τιμᾶν, χρυσῶ χρυσοῦν, τρέχω τρέχειν, τύπτω τύπτειν. ſic πνέω πνέειν, χέω χέειν, ῥέω ῥέειν. ex quibus πνεῖν, χεῖν, ῥεῖν ſunt facta. Ἀπαρέμφατα quæ in ν deſinunt, ſi de verbo ſunt periſpomeno, amiſſo ν, & accepta ſyllaba σθαι, faciunt ex ſe paſſiva, ποιεῖν ποιεῖσθαι, τιμᾶν τιμᾶσθαι, δηλοῦν δηλοῦσθαι. quod ſi ſint de barytono, etiam ι amittunt, λέγειν λέγεσθαι, γράφειν γράφεσθαι. Fiunt & de indicativo paſſivo. Mutat enim τ in σ καὶ θ, & facit ἀπαρέμφατον. Nec ſolum hoc in præſenti tempore, ſed & in præterito & futuro, φιλεῖται φιλεῖσθαι, πεφίληται πεφιλῆσθαι, πεφιληθήσεται πεφιληθήσεσθαι. Eſt & alia diligentior obſervatio circa παρακείμενον. Nam quotiens in pænultima habet κ, tunc amiſſa utraque ſyllaba & accepta σθαι in paſſivum tranſit, πεπατηκέναι πεπατῆσθαι, γεγελακέναι γεγελάσθαι, πεπλυκέναι πεπλύσθαι. aut interdum θαι ſolam accipit ſine σ, ſed tunc quotiens ante κ, liquida reperitur, ut τετιλκέναι τετίλθαι, κεκαρκέναι κεκάρθαι, ἐρραγκέναι ἐρράνθαι. Unde intelligitur in hoc verbo γ quod fuit ante κ, δυνάμει ν fuiſſe, Quod ſi παρακείμενος activus habuit in pænultima aut φ, aut χ, tunc quoque θ accipit, γεγραφέναι γεγράφθαι, νενυχέναι νενύχθαι. Latini futuri infinitum faciunt adjuncto participio vel magis gerundi modo, *ire* ſeu *iri*; & vel in paſſivo *doctum iri*, vel in activo *doctum ire* pronunciant. Ἀπαρέμφατα quæ in θαι exeunt, aut tertium à fine acutum ſortiuntur accentum, ut λέγεσθαι, γράφεσθαι: aut ſecundum, ut τετίλθαι, κεκάρθαι: aut circumflectunt pænultimam, ut ποιεῖσθαι, νοεῖσθαι. Ἀπαρέμφατον quod in θαι exit, ſi habeat in pænultima υ, modo præſentis temporis eſt, modo præteriti perfecti: & hanc diverſitatem diſcernit accentus. Nam ſi tertius à fine ſit, præſens tempus oſtendit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

dit, ut ὄλλυσθαι, ῥήγνυσθαι, ξεύγνυσθαι : ſi ſecundus, præteritum perfectum, ut λελύσθαι, ἐξύσθαι. unde εἴρυσθαι ſi in capite habeat accentum, σημαίνει ἕλκεσθαι, quod eſt præſentis; ſi in pænultima ſit, σημαίνει εἱλκύσθαι, quod eſt præteriti: νῆα κατειρύσθαι. In ἀπαρεμφάτοις compoſitio non mutat accentum, ſed hunc compoſita cuſtodiunt qui ſimplicibus adhærebat, φιλεῖσθαι καταφιλεῖσθαι, κεῖσθαι κατακεῖσθαι. Denique καταγράψαι, quia & activi aparemphati eſt & paſſivi imperativi, cum eſt aparemphatum in verbo habet accentum, καταγράψαι : & cum eſt imperativum, ad præpoſitionem recurrit, κατάγραψαι. In infinito Græco præteritum perfectum ſi diſſyllabum fuerit, omnimodo à vocali incipit, ὦφθαι, εἶρχθαι. Si ergo inveniantur diſſyllaba hujuſmodi à conſonantibus incipientia, manifeſtum eſt non eſſe integra, ut πέρθαι, βλῆσθαι, δέχθαι. quorum integra ſunt πεπέρθαι, βεβλῆσθαι, δεδέχθαι. Græci aparemphato nonnunquam pro imperativo utuntur: Latini pro indicativo. θαρσέων νῦν Διόμηδες ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι. id eſt μάχου. hic pro imperativo. At pro indicativo Saluſtius ; *Hic ubi primum adoleſcit, non ſe luxuriæ neque inertiæ corrumpendum dedit, ſed ut mos gentis illius eſt, jaculari, equitare, & cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus eſſe. Idem pleraque tempora in venando agere, leonem atque alias feras primus, aut in primis ferire; plurimum facere, minimum de ſe loqui.* Infinitum nonnunquam pro conjunctivo ponunt. Cicero pro Seſtio, *Reipublicæ dignitas me ad ſe rapit, & hæc minora relinquere hortatur*; pro *hortatur ut relinquam. Hortor amare focos*, pro *hortor ut ament.* Ponuntur & pro gerundi modo. Cicero pro Quintio. *Conſilium cepiſſe hominis fortunas funditus evertere*, pro *evertendi.* Vergilius, *Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros*, pro *cognoſcendi.* Et aliter Terentius in Hecyra,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

It ad eam viſere, pro *viſitatum*. &, *Cantare pares & reſpondere parati*, pro *ad reſpondendum*. Ponuntur & pro participio præſentis. Varro in Scævolam, *Et ut matrem audivi dicere*. Cicero in Verrem, *Charidemum cum teſtimonium dicere audiſtis*, pro *dicentem*. Eant nunc qui infinito calumniantur, & verbum non eſſe contendant, cum pro omnibus fere verbi modis probetur adhiberi.

De imperſonalibus.

SUnt imperſonalia Græcis Latinisque communia, ſunt tantum conceſſa Latinitati. *Decet me, te, illum, nos, vos, illos*, imperſonale eſt. Sed & Græci hoc verbo ſimiliter utuntur, πρέπει ἐμοὶ, σοὶ, ἐκείνῳ, ἡμῖν, ὑμῖν, ἐκείνοις. Hoc autem imperſonale naſcitur [1] à verbo *deceo, deces, decet*, πρέπω, πρέπεις, πρέπει, πρέπομεν, πρέπετε, πρέπουσιν. *Decent domum columnæ*, πρέπουσιν τῇ οἰκίᾳ οἱ κίονες. *Placet mihi lectio*, verbum eſt; *placet mihi legere*, imperſonale eſt. Ita & apud Græcos, ἀρέσκει μοι ἡ ἀνάγνωσις, ad perſonam relatum eſt; ἀρέσκει μοι ἀναγιγνώσκειν, imperſonale eſt. * [2] *Contingit me veniſſe*. ſimiliter apud Græcos, συνέβη μοι ἡ ἐλπὶς, declinationis eſt; συνέβη με ἐληλυθέναι.

A Verbo, *Deceo, deces, decet*; πρέπω πρέπεις] Euripides, πρέπω τῇ κόρῃ. Quomodo reſcribendum in Tibullo cenſeam lib. 3. eleg. 1.

Illam quicquid agit, quoquo veſtigia movit,
Componit furtim ſubſequiturque decor.
Seu ſolvit crines, fuſis decet illa capillis,
Seu comſit, comtis eſt veneranda comis.

Eleganter enim ita ad Grajam formam. Vulgo eſt *decet eſſe*. Sed de hoc alibi & plura dicenda ſint. *Pontan.*

2. *Contingit me veniſſe*] Appinxerat & aſteriſmum Opſopœus, putem quia fors ſuſpectum habuit locum. Et cert[e] ſequentia iſta, *ſimiliter apud Græcos* συνέβη μοι ἡ ἐλπὶς *declinationis eſt* arguunt falſitatis. Quid tamen ſcriptur[a] difficile ſit dicere, cum ipſe libelli huju[s] deflorator multa, ut fatetur, aut ambi[gua] ſibi aut auctoritatis incertæ ve[l] prætermiſerit vel immutarit. Interim ex reliquiis illis Græcis videamus [...] fuerit fors, *contigit mihi venilia. Venilia* enim, ut ait Varro, *à veniendo* & ill[a] Plautina formula, *Ventum gaudeo*. Se[d] omnium appoſitiſſime ad mentem noſtram Auguſtinus lib. 4. cap. 11. de civitate Dei: *De ſpe*, inquit, *quæ veni[t] Venilia*. Tamen cogitabimus. *Idem.*

θέναι, imperſonale eſt. *Pœnitet me*, hoc eſt quod apud illos μεταμέλει μοι. Imperſonalia apud Græcos per tempora non flectuntur. Nam imperſonaliter τρέχειν, περιπατεῖν, nemo dicit. Nullum imperſonale in pluralis numeri forma invenitur. Nam *bene legitur liber*, imperſonale eſt: *libri* autem *bene leguntur*, elocutio eſt Græcæ ſimilis, αἱ βίβλοι ἀναγινώσκονται.

De formis vel ſpeciebus verborum.

HIs ſubjunguntur quæ verborum formæ vel ſpecies nominantur, meditativa, inchoativa, frequentativa & uſurpativa: quæ ſunt fere propriæ Latinitatis, licet meditativa etiam Græci habere putantur.

De meditativa.

EST autem meditativa, quæ ſignificat meditationem rei cujus imminet & ſperatur effectus; ut *parturio*, quod eſt *parere meditor*; *eſurio*, *eſſe meditor*: & ſunt ſemper tertiæ conjugationis productæ. Huic ſimilis in Græcis quoque verbis invenitur ſpecies, θανατιῶ, δαιμονιῶ, κινητιῶ, ὑρητιῶ, ἐρωτιῶ. his enim verbis tentamentum quoddam rei & meditatio, non ipſe effectus exprimitur. his ſimilia videntur, ῥιγείω, ὀκνείω, γαμησείω, πολεμησείω, βρωσείω.

KIνητιῶ] κινητιῶ alibi non extat. Non longe recedit ejuſdem formæ verbum βινητιῶ, *inire cupio*, vel κινωητιῶ, *catullio*. Opſopœus.

De inchoativa.

INchoativa forma eſt, quæ jam aliquid inchoaſſe teſtatur, ut *palleſcit*, cui necdum diffuſus eſt totus pallor. Et hæc forma ſemper in *ſco* quieſcit: nec tamen omnia in *ſco* inchoativa ſunt, & ſemper dum ſit derivativa, tertiæ conjugationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

gationis fieri cogitur. Hæc forma præteritum neſcit ha-bere tempus perfectum. Quid enim ſimul & adhuc incipe-re, & jam præteriſſe dicatur? Hanc quoque formam ſunt qu Græcis familiarem dicant, aſſerentes hoc eſſe μελαίνομαι καὶ θερμαίνομαι, quod eſt *nigreſco* & *caleſco* : ſed apud illo aliqua hujus ſignificationis in σκω exire contendunt, τε-λίσκω, γαμίσκω, πιτρώσκω, γηράσκω. διδάσκω autem licet ejuſdem finis ſit, nemo tamen perfectum, & nor inchoativum eſſe dubitabit.

De frequentativa.

Frequentativa forma compendio Latinitatis obſequi-tur, cum uno verbo frequentationem adminiſtrationi oſtendit. Hæc forma nonnunquam uno gradu, nonnun-quam duobus derivatur, ut *cano*, *canto*, *cantito* : nec tamen eſt in poſterioribus major quam in prioribus frequentatio-nis expreſſio. Sicut nec in diminutivis ſecundus gradu minus priore ſignificat, *anus*, *anilla*, *anicula*. *Sternuto* fre-quentativum eſt à principali *ſternuo*. Propertius, 1 *Candidu Augu*

Candidus *Auguſtæ ſternuit omen Amor*] Hodie in Propertio & paſ-ſim editur: *Aridus argutum ſternuit omen Amor*. Quod interpretem deſide-ravit; & conatum nupere reperio juve-nem eruditum & nobilem Scorpium. *Aridus* ait dictus *Amor* ob ſonum quem ſternutans edit, quomodo & *ar-gutum*. His deinde & rationes jungit, *&* *errorem quo tueatur, habet*. Quocirca laudo conatum; ſed quæ tandem hinc Propertiana majeſtate vel gratia digna vel lepos? Omnino ex Macrobianæ le-ctionis faciendum veſtigiis, *Candidus auguſtum ſternuit omen Amor*. *Augu-ſtum omen* artis auguralis propria di-ctio. Ennius: *Auguſto augurio poſt quam incluta condita Roma eſt*. *Candidus Amor*, idem Propertius, *Roma fave: tibi ſurgit honos, date candida cives Omina* Deinde *ſternuit* non capiendum craſ ſiori illa Minerva & quaſi naturalis hi aliquis fuerit πταρμὸς, ſed dicere it ſolebant cum vel annuerent vel fave rent. Catullus, uti emaculavimus ſu pra:

Hoc ut dixit, Amor ſiniſtra amanti
Dextram ſternuit approbationem.

Poſſim denique erroris hujus originem adnectere; eraſam videlicet in Proper tianis exemplaribus ſive evanuiſſe (u ſæpe in obſoletis iſtis & ſitu & cari codicibus deprehendimus) primorem ſeu capitalem literam in voce *Candi dus*, remanſumque *andidus*, unde ena tum poſtmodum ineptum iſtud *Ari dus*. Hæc, inquam, poſſim. Sed ſufficie probaſſe nos aliquando hanc qualem-cunque conjecturam noſtram illi Poë tarum veterum omniſque doctrinæ an tiqua

Auguſtæ ſternuit omen amor. *Pulto* ſunt qui accipiant pro eo quod eſt *pulſo*, & ἀττικισμὸν quendam Latinitatis exiſtiment, ut apud illos θάλασσα θάλαττα, πλάσσω πλάττω: ſed *pultare* eſt *ſæpe pulſare*, ſicut *tractare* eſt *ſæpe trahere*. *Eructat* frequentativum eſt à principali *erugit aquæ vis*. & *graſſatur* iteratio eſt à *graditur*. Saluſtius, *Cum inferior omni via graſſaretur.* Sunt quædam hujus formæ ſine ſubſtantia principalis, *cyathiſſare*, *tympaniſſare*, *crotaliſſare*. Sunt quæ magis moram quam iterationem explicant,

-- *Haſtamque receptat Oſſibus hærentem.*

Hic enim recipiendi difficultas ſub ſpecie frequentationis exprimitur. Hanc formam in Græcis verbis invenire non potui.

tiquæ Genio, illuſtri Joſepho Scaligero; qui & obiter Catulliani loci, ubi Cupido ſive Amor *candidus* quoque inſignitur, tunc admonebat. Locus hic eſt:

Quam circumcurſans hinc illinc ſæpe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.

Propertii itaque verſus totus erit ejuſmodi:

Num tibi naſcenti primis, mea vita, diebus
Candidus auguſtum ſternuit omen Amor?

Exſtat lib. II. Eleg. 2. *Pontan.*

De uſurpativa.

HAnc quidam gerundi modi vel participalem vocant, quia verba ejus pæne omnia ſimilia participiis ſunt, & ſola ſignificatione diſtantia. Nam *vado ſalutatum*, hoc eſt dicere *vado ſalutare*, aut *ut ſalutem*. item *ad ſalutandum eo*, participium eſſe jam deſinit, niſi adjeceris, vel *hominem*, vel *amicum*. hac enim adjectione participii vim tenebit, ſed tunc cum ex verbo eſt habente paſſivam declinationem, ut, *ad videndum*, *ad ſalutandum*. *Ad declamandum* vero cum dico, non poſſum adjicere *illum*, quia *declamor* Latinum non eſt. Hæc forma Latinitati non ſolum præſtat ornatum, ſed illud quoque ut aliquid habere videatur quæ Græci jure deſiderent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

De generibus verborum.

QUod Græci διάθεσιν ῥημάτων vocant, hoc Latin
appellant genera verborum. Affectus enim Græc
nomine διάθεσις nuncupatur. Græci igitur διαθέσει
hac diſtinctione definiunt. Quæ in ω exeunt activam vim
ſignificantia, & junguntur caſibus vel genitivo, vel dativ
vel accuſativo, & accepta μαι ſyllaba tranſeunt in paſſiva
hæc activa dixerunt: ut ἄρχω σου, κελεύω σοι, τιμῶ σε
hæc aſſumpta μαι paſſiva fiunt. Contra παθητικὰ dixe
runt quæ in μαι deſinentia ſignificant paſſionem, & neceſſ
habent jungi genitivo cum præpoſitione ὑπὸ, ac poſſun
amiſſa μαι ſyllaba in activum redire, ἄρχομαι ὑπό σου
κελεύομαι ὑπό σου, τιμῶμαι ὑπό σου. Cui e
ſupra ſcriptis diffinitionibus una defuerit, nec ἐνεργητικὸν
nec παθητικὸν dicitur. Sed ſi in ω exit, οὐδέτερον vel ἀπο
λελυμένον vocatur; ut eſt ζῶ, πλουτῶ, ὑπάρχω, ἑορτάζω
In his invenies aliqua aperte & abſolute actum, aliqua deſi
gnare paſſionem. Nam τρέχω, ἀριστῶ, περιπατῶ, de agen
te dicuntur: νοσῶ autem & ὀφθαλμιῶ ſine dubio paſſio
nem ſonant. Sed neque activa illa dicuntur, quia & null
de ſupradictis caſibus jungi poſſunt, nec μαι recipiunt
Nam nec τρέχω σε, nec ἀριστῶ σε, nec περιπατῶ σε dici
tur: nec poteſt tranſire in τρέχομαι ὑπό σου, ἀριστῶμα
ὑπό σου, περιπατοῦμαι ὑπό σου. Sed nec νοσῶ & ὀφθαλ
μιῶ quamvis verba ſint paſſionis, dici παθητικὰ poſ
ſunt, quia nec in μαι deſinunt, nec quiſquam ſignificatu
paſſionis auctor, nec ſubjungitur illis ὑπό σου, quod pro
prium paſſivorum eſt. nam & in activo & paſſivo deben
omnimodo duæ, & adminiſtrantis & ſuſtinentis, ſubeſſ
perſonæ. Hæc igitur quia utroque nomine carent, apud illo

οὐδέ

ἀδέτερα vel ἀπολελυμένα dicuntur; ſicut apud Latinos *volo, vivo, valeo.* Sed ſicut aliqua apud Græcos in ω exeuntia ſignificant paſſionem, [1] ita multa reperies in μαι deſinentia, & activam tantum habent ſignificationem: ut κήδομαί σου, φείδομαί σου, ἐπιμέλομαί σου, ἱππάζομαί σου, μάχομαί σοι, διαλέγομαί σοι, δωροῦμαί σοι, χαρίζομαί σοι, εὔχομαί σοι, ἄγαμαί σε, περιβλέπομαί σε. Sunt apud Græços communia quæ ab illis μέσα vocantur, quæ dum in μαι deſinant, & actum & paſſionem una eademque forma deſignant; ut βιάζομαί σε, καὶ βιάζομαι ὑπό σου, ἀνδραποδίζομαί σε, καὶ ἀνδραποδίζομαι ὑπό σου. Sola quoque paſſiva hoc nomine, id eſt μέσα vocantur, ut ἠλειψάμην, ἠσάμην, ἐλουσάμην. hæc enim licet τῆς μέσης διαθέσεως dicant, nihil tamen aliud ſignificant niſi πάθος. Nam hoc eſt ἠλειψάμην quod ἠλείφθην, hoc eſt ἠσάμην quod ἤσθην. Item ἐγραψάμην, ἐφάμην, ἐδόμην, μέσα appellant, cum nihil ſignificent præter actum. hoc eſt enim ἐγραψάμην quod ἔγραψα, nec unquam dicitur * περιεγραφάμην. & hoc ἐφάμην quod ἔφην. hoc eſt ἐδόμην quod ἔδων. Ergo & illa quæ ſuperius diximus, φιλομαί σου, κήδομαί σου, ἱππάζομαι, μάχομαι, διαλέγομαι, περιβλέπομαι, δωροῦμαι, χαρίζομαι, ἔρχομαι, ἄγαμαι, cum actum ſolum ſignificent, μέσα tamen appellantur: licet his ſimilia Latini non communia, ſed deponentia nominent. Eſt & hæc Græcorum à Latinitate diſſenſio, quod cum Latini nunquam verbum commune dicant, niſi quod ſit ſimile paſſivo: Græci tamen quædam & activis ſimilia μέσα dixerunt, ut πέπηγα quod μέσον dicitur, & ſub activo ſono ſolam ſignificat paſſionem.

1. *Ita multa reperies in* μαι *deſinentia*] Videtur deeſſe membrum hoc, *quæ caſibus junguntur, & activam* &c. *Opſopœus.*

nem. hoc eſt enim πέπηγα quod πέπηγμαι. πέπληγα vero, ἀφ᾽ οὗ τὸ πεπληγὼς ἀγορήτην· καὶ κέκοπα, ἀφ᾽ οὗ τὸ ἀμφοτέρω κεκοπὼς, tam de actu quam de paſſione dicuntur. Lectum eſt enim & πεπληγώς σε, & πεπληγὼς ὑπό σου, πεπληγὼς ἀγορήτην, καὶ ῥάβδῳ πεπληγυῖα. Similiter apud Latinos quædam modo neutra, modo fiunt deponentia, ut *labo labor, fabricor fabrico*, *ructo* & *ructor*. quod etiam Græci non ignorant, βουλεύομαι βουλεύω, πολιτεύομαι πολιτεύω.

De defectivis verbis.

TAm apud Græcos quam apud Latinos deficiunt verba in declinatione. Tribus enim modis dicunt verborum evenire defectum, aut intellectu exigente, aut litteris non convenientibus, aut uſu deſiſtente. In primis duobus neceſſitati, in tertio vero reverentiæ obſequimur vetuſtatis. Intellectu deficiunt illa quæ dicuntur πεποιημένα, id eſt quæ ad ſimilitudinem ſoni alicujus expreſſa ſunt, ut λίγξε βιὸς, σίζε ὀφθαλμὸς, & ſimilia. In his enim verbis nec ulla perſona, nec modus declinationis quæritur. Litterarum inconvenientia deficiunt, quotiens verbum habet ante ω, μ vel μν. hæc enim ſecundum regulam ſuam proferri vel in παρακειμένῳ, ſeu ὑπερσυντελικῷ, vel in ἀορίστῳ, ſeu μέλλοντι non poſſunt, ut νέμω cum regulariter fieri debuiſſet νενέμκα, ἐνενέμκειν, quia non potuerunt hæ litteræ convenire, interceſſit η, νεμέμηκα, ἐνενεμήκειν. item ἐνέμφθην vel νεμφθήσομαι eandem ſumpſere litteram propter euphoniam, ἐνεμήθην, νεμηθήσομαι. Item in tertia perſona ſingulari quæ ν habet in ultima ſyllaba, accepta ν facit pluralem, λέγεται λέγονται, μάχεται μάχονται. Verum κέκαρται in plurali declinatione ν non potuit admittere,

mittere, ideoque defecit. ſic ἔςαλται, ſic κέκοπται, & alia mille, & remedium de participio mutuata ſunt. Alia ſunt apud illos quæ conſuetudo deſtituit, ut omnia verba quæ deſinunt in νω, λανθάνω, ἀνθάνω, μανθάνω, quæ non niſi uſque ad præteritum imperfectum declinantur. Similiter quæ in σκω, γηράσκω, πιλίσκω, γαμίσκω, πιτρώσκω. Nam quod legimus διδάξω, à themate eſt non διδάσκω, ſed διδάχω, cujus indicium eſt διδαχή. Item patiuntur quæ in υω exeunt diſſyllabis majora, ὀμνύω ὄμνυμι, πηγνύω πήγνυμι, ῥηγνύω ῥήγνυμι. Similiter imperfectum præteritum non excedunt & quæ in ειω exeunt, ut ὀκνείω, γαμησείω, βρωσείω. necnon & quæ ex monoſyllabo per ἰῶτα geminantur, ut τρῶ πιτρῶ, βῶ βιβῶ, χρῶ κιχρῶ. Hæc omnia uſque ad imperfectum tempus poſſunt extendi, non plus. Apud Latinos deficiunt *inquam* & *ſum*. nam ſequentes perſonæ analogiam primæ perſonæ non ſervant. alterum enim facit *inquam, inquis, inquit,* alterum *ſum, es, eſt.* & illud quidem in reliquis omnibus defecit temporibus, *ſum* vero in aliud tranſit, ut tempora compleat, *eram, fui, ero.* Sunt quæ in prima ſolum perſona deficiunt, *ovas, ovat*; *ovo* enim lectum non eſt. Similiter *daris datur.* *Soleo* neſcit futurum. [1] *Verro* perfectum ignorat. *Genui* ex quo themate venit, nullus ſcit, [2] licet Varro dixerit *genunt*. Nec mirum. Nam & apud Græcos tam præterita invenies quam futura quæ præſenti careant, ἐνήνοχα, ἔδραμον, οἴσω.

Expli-

VErro perfectum ignorat] Apud Senecam tamen in Dialogo de ſuperſtitione, *verſa templa* invenit Diomedes. *Pontan.*

2. *Licet Varro dixerit genunt*] Varronis locus fortaſſis ex Andabatarum Satyra Menippæa, iſte: *Sed quod hæc loca aliquid genunt.* Arnobio obiter reddiderim lib. 2. pag. 76. Ubi de animarum origine diſſerit; ita: *Atque ut exercerent, ut generent, ut percelebrarent hæc mala.* vulgo eſt, *gererent*, quod à priore *exercerent*, qua notione vix abit. Sed dixit & infra Arnobius: *mali eſſe conſcium generatoremque nullius.* Idem.

 3. *Quam*

Explicit defloratio de libro AMBROSII MACROBII THEODOSII, 3 *quam* JOHANNES *carpſerat ad diſcendas Græcorum verborum regulas.*

. 3. *Quam Iohannes carpſerat*] Cenſet Pithœus eſſe hunc Johannem Scotum, virum illum Græcæ Latinæque linguæ peritiſſimum, qui Carolo imperatori coætaneus, & Dionyſii libros Latinos fecit. Meminerit quoque ejuſdem interpretationis in epiſtola quadam ad Carolum Regem Pontifex Nicolaus. Suggeſſit Opſopœus.

Hic JOHANNES SCOTUS dictus ERIGENA, claruitque anno Domini 850. ſub Carolo filio Ludovici fratre Lotharii. Trithemius alium *Iohannem Scotum* nominat qui claruerit ante eum, ſub Carolo Magno an. circiter 800. Fuitque & poſt utrumque *Iohannes Duns Scotus* anno Ch. 1308. ſub Alberto Imp. At Erigena iſte Græcæ linguæ peritiſſimus fuit, vertitque ut dictum, è Græco Dionyſium Areopagitam, teſte etiam quem diximus Trithemio. *Ponta-*

Τὸ ῥῆμα ἐνεργητικὸν τῆς ὁριστικῆς ἐγκλίσεως κατὰ τὴν πρώτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων.

ἐνεστῶτος.

ποιῶ,	ποιεῖς,	ποιεῖ·
ποιοῦμεν,	ποιεῖτε,	ποιοῦσι.

παρατατικοῦ.

ἐποίουν,	ἐποίεις,	ἐποίει·
ἐποιοῦμεν,	ἐποιεῖτε,	ἐποίουν.

παρακειμένου.

πεποίηκα,	πεποίηκας,	πεποίηκε·
πεποιήκαμεν,	πεποιήκατε,	πεποιήκασι.

ὑπερσυντελικοῦ.

ἐπεποιήκειν,	ἐπεποιήκεις,	ἐπεποιήκει·
ἐπεποιήκειμεν,	ἐπεποιήκειτε,	ἐπεποιήκεισαν.

μέλλοντος.

ποιήσω,	ποιήσεις,	ποιήσει·
ποιήσομεν,	ποιήσετε,	ποιήσουσι.

Imperativus ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ποίει,	ποιείτω,
ποιεῖτε,	ποιείτωσαν.

παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ.

πεποίηκε,	πεποιηκέτω·
πεποιήκετε,	πεποιηκέτωσαν.

ἀορί-

ἀορίστου καὶ μέλλοντος.

ποίησον, ποιησάτω·

ποιήσατε, ποιησάτωσαν.

Conjunctivus, ὑποτακτικὸς, ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῇς, ἐὰν ποιῇ·

ἐὰν ποιῶμεν, ἐὰν ποιῆτε, ἐὰν ποιῶσιν.

Παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ.

ἐὰν πεποιήκω, ἐὰν πεποιήκῃς, ἐὰν πιποιήκῃ·

ἐὰν πεποιήκωμεν, ἐὰν πεποιήκητε, ἐὰν πεποιήκωσιν.

μέλλοντος.

ἐὰν ποιήσω, ἐὰν ποιήσῃς, ἐὰν ποιήσῃ·

ἐὰν ποιήσωμεν, ἐὰν ποιήσητε, ἐὰν ποιήσωσιν.

Optativus ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

εἰ ποιοῖμι. ποιοῖς, ποιοῖ·

ποιοῖμεν, ποιοῖτε, ποιοῖεν·

παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ.

εἰ πεποιήκοιμι, πεποιήκοις. πεποιήκοι·

πεποιήκοιμεν, πεποιήκοιτε, πεποιήκοιεν.

ἀορί-

ἀορίστου.

εἰ ποιῆσαιμι,	ποίησαις,	ποιήσαι·
ποιήσαιμεν,	ποιήσαιτε,	ποιήσαιεν.

Μέλλοντος.

εἰ ποιήσοιμι,	ποιήσοις,	ποιήσοι·
ποιήσοιμεν,	ποιήσοιτε,	ποιήσοιεν.

Infinit. ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ποιεῖν.

παρακειμένου & ὑπερσυντελικοῦ.

πεποιηκέναι.

ἀορίστου.

ποιῆσαι.

μέλλοντος.

ποιήσειν.

Quo-

Excerptoris Monitio.

QUoniam Macrobius Theodoſius librum de differentiis deque ſocietatibus verborum utriuſque linguæ, Græcæ ſcilicet atque Latinæ, compoſuit, in quo varie confuſeque verborum regulas miſcuerit; viſum mihi eſt primo eundem ejuſdem eodem quo ipſe uſus eſt ordine breviter deflorare, aliquando permutatis, ſæpius eiſdem quibus & ille utendo ſermonibus: deinde ſingularum conjugationum regulas in quantum ex rationibus prædicti auctoris colligi potuerunt, exponere. In quibus ſi quis multa nos prætermiſiſſe perſpexerit, ſciat illud non noſtra deſidia eſſe factum, ſed quia de his quæ intacta videntur, aut ambiguam, aut nullam potuimus invenire rationis auctoritatem. Quædam tamen inſeruimus, quæ nobis ex proportione aliorum veriſimilia fieri viſa ſunt. Cum igitur Græci conjugationum ſuarum numerum denario contineant, verborum tamen omnium bina diviſio eſt: aut enim περισπώμενα, id eſt in ea quæ ultimam circumflectunt, aut in βαρύτονα, hoc eſt pænultimam gravem habentia, dividuntur. Addunt quidam tertiam ſpeciem, quam * ηρησωυλω vocant, id eſt acualem. habet enim, ut dicunt, acutum in ultima. Macrobius vero duas tantum ſpecies oſtendit. Unam in his quibus, ut diximus, ultimam ſemper circumflexus tenet accentus, atque ideo περισπωμένη meruit appellari, quæ dum immutabiliter in pænultima gravem teneat, nullum tamen in fine certum poteſt habere ſonum. Denique barytona dicitur, id eſt tono extranea in ultima, non quia non habeat, ſed quod certum ſtabilemque habere non poſſit. Aliquando namque gravatur, aliquando vero acuitur, nunquam tamen circumflectitur. Hoc etiam videtur non eſſe tranſeundum, quod cum quorundam auctoritas ſola periſpomena ipſiusque tertiæ ſpeciei quam illi addunt verba ω naturaliter pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

producto terminari contendat: barytona vero ſemper *o* naturaliter correpto: omnia Græcorum verba una eademque littera producta ſcilicet ω Theodoſius finiri pronuntiet. Inde fit ut illorum finem accentus diſcernat, non tempus. Videtur quoque idem ſimili ratione velle, non tamen affirmare, omnia Latinorum verba rationabilius ſecundum Græcam formam *o* producto concludi quam correpto, cum juxta pene omnes dichronum ſit. Prima igitur ſpecies in tribus conjugationibus concludetur, in quibus circumflexus ultimam tamquam perpetuam poſſidet ſedem. Secunda vero ſex vel ſeptem videtur comprehendere ſyzygias, quarum pænultimas gravi accentu non dubitant naturaliter eſſe poſſeſſas. Quorum omnium regulas modo generales modo ſpeciales, non tamen plene docendas eſſe promiſimus. in qua tamen promiſſione lectorem præmonemus ne plus quærat, quia nec plus inveniet quam quæ pertinent ad declinationem conformationemque verborum, in quibus pene tota hujus libelli utilitas, ſi aliquantula quidem eſt, verſatur. Hinc jam tractare incipientes, primo de periſpomenis dicemus. quorum prima ω productum primæ perſonæ in εις diphthongum convertens, ſecundam efficit perſonam, ut φιλῶ φιλεῖς, ipſa autem ſecunda σίγμα ſublato tertiam gignit, φιλεῖ. Notandumque quod omnes perſonæ ſingulares in hac conjugatione, ſicut & in aliis duabus ejuſdem ſpeciei, & æqualem ſyllabarum numerum teneant, & circumflexum ſemper in ultima cuſtodiant. Prima etiam pluralis à ſingulari prima egreditur, converſa ſcilicet ω in ου diphthongum adjecta ſyllaba μεν, φιλῶ φιλοῦμεν: ſecunda pluralis à tertia ſingulari addita τε, φιλεῖ φιλεῖτε: tertia vero pluralis à prima ejuſdem numeri naſcitur, mutata με in σι, φιλοῦμεν φιλοῦσιν. Sic igitur verbum activum præſentis temporis indicativi modi primæ conjugationis circumflexibilium flectitur,

φιλῶ,

φιλῶ, φιλεῖς, φιλεῖ: pluraliter φιλοῦμεν, φιλεῖτε, φιλοῦσιν. Paſſivi quoque generis prima perſona ſingularis ab activa prima ſingulari fit converſo ω in ου & adſumpta μαι, φιλῶ φιλοῦμαι. ſecunda ſemper minor una ſyllaba quam prima invenitur, & in ηται deſinit, φιλοῦμαι φιλῆ. tertia vero à prima ejuſdem generis mutato μ in τ, & diphthongo ου in ει dighthongum converſa, φιλοῦμαι φιλεῖτε, ſemperque prima & tertia æquaſyllabæ fiunt. Prima perſona pluralis à prima plurali activa abjecta ν, & addita θα, ubique fit, φιλοῦμεν φιλούμεθα. ſecunda pluralis activa movet ται ultimæ ſuæ in σίγμα & θῆτα, fitque paſſiva, φιλεῖτε φιλεῖσθε. tertia pluralis à tertia ſingulari paſſiva oritur addito ν ad τ, & pænultima primæ perſonæ ſingularis ſervata, φιλεῖτε, φιλοῦνται. Igitur paſſivi verbi declinatio ſic eſt, φιλοῦμαι, φιλῆ, φιλεῖται. pluraliter φιλούμεθα, φιλεῖσθε, φιλοῦνται.

F I N I S.

INDEX

SYLLABUS AUCTORUM,

Qui

MACROBIO

Nominatim laudati.

ACcius, Lucius 221. 534. 535. 540 552. 554. 555. 563. 660.
Acterianus 401
Æſchylus 287. 512. 517. 525
Afranius 378. 527. 549. 553. 565
Alcæus 517. 634
Alcman Lyricus 644
Alexander 288
Alexander Ætolus 523
Anaxandrides 520
Anaximenes 76
Antias 253
Antipater Stoicus 278. 283
Antonius Gnipho 412
Apollodorus 223. 275. 296
Apollonius 499
Apulejus 6. 586
Aratus 87. 289. 440. 516
Arbiter 6. vide Petronius.
Archilochus 273
Archimedes 92. 128
Ariſtomeues 517
Ariſtophanes 401. 505. 517
Ariſtoteles 76. 165. 286. 350. 351. 500. 508. 586. 620. 626. 627. 644. 686.
Aſclepiades 76. 519
Aſinius Pollio 200
Aſper 398. notatus 395
Atta. 373
Attejus Capito 255. 408. 409. 625

B.

BOethos 76

C.

CÆcilius 362. 567
Cælius 202. 203
Callias 513
Callimachus 402. 521
Calvus 401
Carminius 511
Caſſius Hemina 254. 266. 268. 392
M. Cato 203. 230. 255. 358. 367. 369 395. 396. 550. 561. 599.
Catullus 532
C. Gellius 222
Chryſippus 272
Cicero 13. 14. 20. 32. 92. 98. 204 319. 321. 363. 378. 423. 424. 425 543. 548. 562. 649. 682. 689. 690
Cincius 244. 245. 246. 356
Claudius Quadrigarius 201
Cleanthes 272. 277. 278. 289. 308
Cloatius Verus 371. 373. 375. 376 377. 395.
Cornelius Balbus 398
Corn. Labeo 245. 268. 291. 391. 408
Cornificius 226. 273. 278. 284. 308 555.
Cornutus 509
Critias 76
Critolaus *ibid.*

D.

DEmocritus 76. 79. 628
Demoſthenes 423. 424. 520. 559
Didymus 506. 524
Diodorus 79
Draco 667

E.

EGnatius 552. 555
Empedocles 10. 76. 280. 595
Ennius 201. 413. 528. 529. 530. 534 535. 539. 540. 541. 542. 543. 544 546. 547. 548. 551. 554. 569.
Epaphus 396
Ephippus 522
Ephorus 505. 516
Epicadus 240
Epicharmus 516
Epicurus 5. 76. 562. 628
Eraſiſtratus 632

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Eratoſthenes 100. 520. 636
Eupolis 592. 636.
Euripides 273. 280. 283. 286. 287. 310. 507. 509. 521. 524. 579. 636

F.

FAvorinus 374
Feneſtella 229
Fulvius Nobilior 244. 254
Furius 531. 533. 545. 549.
Fuſius Bibaculus 321

G.

GAvius Baſſus 227. 371. 399
Gellius 266. 367
Geminus 268
Glaucippus 252
Granius Flaccus 286
Granius Licinianus 268

H.

HEraclitus 10. 76. 99
Heraclitus Ponticus 76
Herodotus 621
Heſiodus 7. 51. 126. 440. 617.
Higinus 216. 402. 392. 569
Hipparchus 76
Hippocrates 29. 39. 76. 296. 352. 595
Homerus 16. 17. 60. 243. 270. 273. 275. 279. 280. 293. 376. 307. 308. 431. 410. 447. 448. & deinceps 515 516. 520. 544. 545. 546. 548. 557. 558. 559. 562. 564. 576. 580. 593. 603. 611. 612. 620. 621. 627. 644. 649.
Horatius 374
Hoſtius 545. 554
Hyllus 386

I.

ILius 551
Julius Cæſar 267
Julius Feſtus 403
Julius Hyginus 507
Julius Modeſtus 199. 229. 267
Junius 253
Iſocrates 573

L.

LAberius 555
Lævinus 401
Livius 554
Lucanus 146
Lucilius 204. 366. 368. 531. 533 547. 551. 570
Lucretius 530. 533. 535. 536. 537. 538. 539. 541. 542. 547. 548. 549. 550. 551. 553. 554. 679.

M.

MAcer Licinius 230. 253
Mallius 229
Maſurius Sabinus 229. 397. 199. 200
Mattius 379
Meandrius 275
Memmius 229
Menander 6. 521
M. Meſſala 227
Metelli Pontificis Index 354
Muſonius 205

N.

NÆvius 289. 376. 372. 532. 543 554
Nicander Colophonius 521. 524
Nigidius 225. 226. 391. 565. 569. 649.
Niſus 248
Novius 228. 321
Numenius 9. 284

O.

OCtavius Herſennius 412
Oenopides 277
Oppius 373, 375
Orpheus 7. 280. 288. 290. 291. 313

P.

PAcuvius 402. 531. 555
Panyaſis 522
Papyrianum Jus 410
Parmenides 10. 76
Petronius Arbiter 6
Pherecydes 275. 519. 522
Phileas 516
Philemon 520
Philochorus 231. 402
Philolaus 76
Pindarus 500. 501
Piſander 440
Piſo 245
Plato 1. 2. 8. 20. 26. 30. 31. 57. 61. 62. 68. 69. 76. 92. 98. 121. 125. 155 163. 170. 171. 190. 191. 272. 309. notatus 632. 633.
Plautus 265. 363. 373. 374. 409 511. 519.
Plinius 362. 363. 364
Plotinus 47. 70. 87. 97. 160. 161. 272.
Plutarchus. 586

Pole-

Polemon 514
Pompejus Feſtus 389. 394
Pomponius 229. 321. 550. 568
Porphyrius 17. 129. 286
Poſſidonius 76. 79. 100. 308. 310
Poſtumius Albinus 379
Propertius 692
Protarchus Trallianus 216
Ptolemæus 96
Pythagoras 10. 57. 60. 76. 118. 119. 725.

Q.

Q. Claudius Quadrigarius 204. 267

R.

Rutilius 268

S.

Saluſtius 199. 354. 357. 622. 689. 693.
Sammonicus Serenus 364. 367. 405
Sappho 519
Servius Sulpicius 389
Siſenna 550
Sophocles 510. 511. 520
Speuſippus 272
Statius Tullianus 402
Suevius 373. 375. 532. 555

T.

Tarquinius Priſcus 378
Tarquitius 399
Terentius 679. 689
Terentius Varro 412
Tertius 410
Theocritus 440
Theophraſtus 79
Thucydides 397
Timotheus 275. 643
C. Titius 267. 365. 386
Trebatius 267. 387. 388. 393. 401
Tuditanus 253. 268

V.

Varius 532. 540
M. Varro 195. 200. 214. 219. 222. 227. 240. 244. 247. 253. 254. 262. 266. 267. 268. 286. 343. 352. 356. 361. 362. 365. 372. 385. 386. 390. 391. 397. 399. 403. 412. 517. 548. 690. 697.
Vatinius 321
Velius Longus 396
Veranius 377. 384. 394
Veratius Pontificalis 398
Vergilius 12. 13. 17. 34. 51. 75. 80. 85. 90. 135. 147. 148. 157. 161 196. 217. 255. 265. 270. 272. 278. 291. 313. 318. 371. 373. 375. 381. & deinceps 511. 521. 563. 564. 579 580. 649. 660. 677. 689.
Verrius Flaccus 199. 209. 223. 229. 244. 262.

X.

Xenagoras 519
Xenocrates 76
Xenon 76. 225
Xenophanes 76

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

A.

A. Albinus a Catone reprehenſus 189.
Abies, & cur ex ea equus Trojanus fabricatus 570
abruptum 46 *b.*
aca pro *aqua* 218. *a.*
Acacia 551. *b.*
Acarnanum annus qualis 242
Acca Larentia nobiliſſimum ſcortum, populum Rom. hæredem moriens nuncupavit, Fauſtuli conjux, Romuli & Remi nutrix 230
Accitani 292
Accuſatori qualis oratio neceſſaria 417
Accæ Larentiæ ſacrificium conſtitutum 230
Acer, & cur ex ea equus Trojanus Vergilio fabricatus 570
Ἀκέφαλοι verſus 487
Acetum gelu non ſtringi 621
Ἀκερσεκόμης Apollo cur dictus 281
Acetum frigidum 599
Achelous pro aqua apud Græcos 505. 506 & Vergilium *ibid.*
Acheron fluvius quid 53
Achilles 44
Acipenſer in deliciis 363. 364
Acipenſer Trajani tempore non in magno pretio 364
Acipenſeris ſquama adverſa 364
Ἀκόλαστοι quinam 351
Ἀκρατεῖς quinam 351
Aconitum hauſtum cur plurimi meri potu curetur 598
Acroama quid 233. *a.*
Adad quid ſignificet 312
Adad ſummus Deus apud Aſſyrios 312
Adad ſimulachrum Solem deſignare 312.
Adargatis Dea apud Aſſyrios 312
Adargatis ſimulachrum quid ſignificet 312.
Addita pro *infeſta* & *inimica* 547
Addubitatio ad pathos movendum 432.
Ἀδελφὸς unde dictum 284
Ἀδελφὸς frater dictus quaſi *non unus* 284.
Ἅδης idem qui κεργνίδης 220, *a.*
Adeps cur ſine ſenſu 609
Adjectivum, Græcis ἐπίθετον 200
Adonis apud Aſſyrios cultus 300
Adonis ab apro interemptus quid ſignificet 301
Adonis pro Sole 300
Adonis quando Veneri redditus intelligatur 301
Adſperſionem ad litandum inferis ſufficere 383
Adverſa quædam ineluctabilia 43
Adverſa quibus modis vitentur 43. 44
Adverſi nobis Auſtrales 140
advocata pro *adhibita* 6, *a.*
Ad unguem proverbium 269
Ægeon aliter ab Homero quam Vergilio deſcriptus 497
Ægeum mare 622
Ægypti calidiſſimæ regionis cur frigida vina 606
Ægyptia olea 379
Ægyptii cur Saturni & Serapis fana extra urbes ſtruxerint 215
Ægyptii divinarum rerum maxime periti quondam 255
Ægyptii philoſophicæ diſciplinæ parentes 92
Ægyptii primi aſtrorum ſcrutandorum auctores 107
Ægyptii quando coacti Saturnum & Serapim ut Deos colere 215
Ægyptii quomodo Solis magnitudinem explorarint 100. 101
Ægyptii quomodo Zodiaci in duodecim ſigna diviſionem repererint 107 108. 109.
Ægyptii religioſiſſimi 215
Ægyptiorum adminiſtrationes ſacrorum Herculem Solem eſſe demonſtrant 297. 298
Ægyptiorum cœlum perpetuo ſerenum 107.
Ægyptiorum de ſphæræ ſolaris ordine ſententia 92

Ægyptio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ægyptiorum ſacerdotes Phropheta dicti 624
Ægyptios Herculem quam religioſiſſime colere 297
Ægyptios ſub variis denominationibus Solem coluiſſe 300. 301. 302
Ægyptiis nunquam fas pecudibus aut ſanguine litare 215
Ægyptiis ſolis certum modum fuiſſe anni 242
Ægypto humoris vel caloris nimietas nunquam nocuit 155
Ægyptus artium mater 258
Ægyptus torridæ zonæ vicina 147
Ægris ſimplexne an varius cibus offerendus 587. 594
Æliani verba de tyrannorum vita 56, *b.*
Æmilia virgo quando damnata 229
Æmilianus ab Æmilio dictus 211
Æmilius Poſtumius trib. milit. 266
Æmilius Regillus prætor 229
Æmulationem in invidiã evadere 156
Ænea ſacris plerumque adhiberi ſolita 511
Aneæ falces Vergilio unde 511
Æneæ dona Didoni infauſta 66, *a.*
Æneas pontifex 382. 387
Æneis Vergiliana quomodo ad Homeri Iliada & Odyſſeam effigiata 440. 441. & *ſeqq.*
æqualitas pro *æquabilitas* 25, *a*, *b.*
Æquinoctialis circulus 143
Æquinoctialis ambitus 104
Æquinoctialis parallelus 80
ἀειγεννήτης cur dictus Apollo 278
Aer cœlo ſubjectus 87
Aer denſatus imbres efficit 114
Aer humidus & calidus 30. 595
Aer terram moveri non patitur 113
Ærarium Romanum cur Saturni templum 223
Aerem motum in ventum ſolvi 607
Aerem univerſam terram ambire 114
Aeris & aquæ per humidum conjunctio 30
Aeris & ignis per calorem conjunctio 30.
Æris in re divina apud veteres uſus 512
Aeris non ſimplex qualitas 525
Æris ſtyptica vis 644
Æris ſquamæ contra putredinem 644
Aeris ſitus 113
Æs primum quomodo ab Jano ſignatum 217
Æs quid 511, *a.*
Æſculapii ſimulachrum cur cum dracone 295
Æſculapius 110, *b.*
Æſculapius Apollinis filius 296
Æſculapius idem cum Apolline, divinationibus & auguriis præfectus 296
Æſculapius pro ſole 295
Æſculapius quid 295
Æſopi fabulæ illuſtres 7
Æſopi in Demoſthenem patronum fides 236
Æſopus hiſtrio 359
Æſtas calida 37
Æſtas calida & ſicca 595
Æſtate cur aer flabro motus frigidior, ſentiatur 607
Æſtas quando fiat 145
Ætas hominis perfecta & robuſta quæ 41.
Ætas perfecta ſeptenarii multiplicatio 41.
Ætatis neceſſitas ſignum pubertatis 40, *b.*
Æther omnium puriſſimum 113
Ætherea terra 58
Ætheræ lucis converſiones 37
Ætheris puriſſimi lux naturalis cum igne ſuo Solis ſphæræ incumbit 94
Æthiopes cur nigri 154
Æthiopia torridæ Zonæ vicina 147
Æthra 551
Ætnæ deſcriptio ex Pindaro & Vergilio 501. 502
Ætolorum mos uno tantum pede calceato bellum ingredi 507 notatus Ariſtoteli 508
Affectus quomodo vel boni vel mali 181.
Affectuum movendorum ratio quam egregie Vergilio obſervata 438. 439
Africa ficus 377
Africana olea 379
Agamemnon ſomnium ſuum publicans 16
Agathonis convivium 318. 319. 575

Agendi vis animæ unde 63
Aggeres Inſularem dictæ majores inſulæ 133 *b*
Agitatum corpus vitale 86
Agmen pro *actu* & *ductu* 547
ἀγνίσαι quid ſignificet 510
Agonalia 200. 263
Agonaliorum pro *agonalium* 199
Agonium Martiale 200
Agrippa 339
Agrorum fecunditatem quomodo Saturnus primus promoverit 218
ἀγυιαὶ viæ appellatæ 225
Ἀγυιεὺς cur Apollo 225
αἰσθήσεις 351
αἰσθητικὸν ad nos de ſole 97
αἰσθητικὸν animæ 73
αἰσθητικὸν naturæ unde 63
Alba nigra ficus 377
Albena uva 379
Albidii ſtatus, Catonis ſcommate notatus 322. 323
Albigerus olea 379
Albiverus uva 379
Albula ficus 377
Alcibiades fortis tantum ad crimina 319
Alcinoi convivium 575
Alcmena natus unde nomen Herculis adeptus 296. 297
Alexander Macedo 215
Alexandrina olea 379
Ἀλεξίκακος dictus Apollo 274
Alienum ſomnium quid 15
Alimenta quomodo in ſanguinem tranſeant 183
Alimonia quomodo totum hominem nutriat 590
ἀλλοιωτικὴ vis 589
Alter pro adverſo ac malo 436 *a*
Amænare 364 *b*
Amatur quicunque colitur, non autem qui timetur 235
Amazonæ 274
Ambarvales hoſtiæ 394
Ambire pro *circumire* 255
Ambo in deliciis apud Poetas 15 *b.*
Amerinum malum 375
Amicum non foris tantum quærendum, ſed reperiri etiam domi 234. 235
Aminea uva 379
Aminei ubi 379
Ammon ſive Hammon pro Sole occidente 305
Amor liberorum naturalis 186
Amoris curam ſequuntur inſomnia 13
Amoris inſomnium 11
Amphionis fabula unde orta 127
ἀμφικύρτος Luna 36
Amygdala nux 373
An pro *circum* 255
ἀνάγκη 295
Anagnia Hernicorum urbs 507
ἀνάγνωσις Græcis (ceu repetita cognitio) Latinis lectio 62
Anatomica 632
Anaxilaus Meſſenius Rheginorum tyrannus 238
Ancatum & *ancus* quid 519 *b*
Ancilicrum pro *ancilium* 200
Ancillarum feſtum Nonis Juliis 239
Ancillarum inſigne facinus 238. 239
Andron Laodicenus 329. Ciceronis in eum mordacitas *ibid.*
Andromeda ſidus 77
Angerona Dea 405. cur ita dicta 405. *a.*
Angeronia Dea unde dicta 229
Angeronia angores animorum depellens dea 229
Angeroniæ Deæ cur ſacrificatum 229
Angeroniæ feriæ 229
Angeroniæ Deæ ſimulachrum quale 229. cur ore obligato *ibid.*
Angina morbus 229
Anguillæ ubi optimæ 362
Anguis inter Septentriones 89. 119
Anicianum pirum 376
Anima αὐτοκίνητος 170. 172. 173
Anima Cœleſtis ex Muſica orta 128
Anima corpus regit 161
Anima Deus dicta 161
Anima ex eſſentia ſua movetur 178
Anima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Anima cur corpus deſerere perhorreſcat 50
Anima ex mente 73. 87
Anima incorporea & eſſentia ejus in mòtu 86
Anima in leone futuræ vitæ auſpicatur exordium 61
Anima immortalis 64. 65. 70
Anima ipſa verus homo 161
Anima libera quænam 70
Anima motus initium & cauſa 163. 164. 178
Anima motus ſe movens 176
Anima mundana ex pari & impari intertexta 26
Anima mundana primum ſeptenario numero generata 35
Anima mundi mens 75
Anima mundi omnium animarum fons 29. 128
Anima mundi quomodo & ex quibus numeris fabricata 35. 121. 123. & quare 123
Anima mundi numeris contexta quomodo ſonum efficiat 124
Anima Muſicæ in cælo perceptæ conſcia, eâ delectatur 127
Anima non ſolum immortalis, ſed Deus etiam 160
Anima numerus ſe movens 26
Anima per animalis mortem ad propriam redit libertatem 57
Anima pro hoſtia animali 393
Anima pro mente 73
Anima pro ſpiritu ſive ſpiramento 75
Anima quando mori dicitur 64
Anima quare immortalis 163
Anima quid 165. *b.*
Anima quid ſecundum diverſorum Philoſophorum ſententias 76
Anima quo reſpectu in corporea degeneret 73. 74
Anima quomodo à ſe moveatur 171
Anima quomodo corpus amet 179. 180
Anima quomodo etiam de loco in locum moveatur 179
Anima quomodo fons & principium movendi 180. 181
Anima quomodo monas 27
Anima quomodo pro ſphærarum per quas delabitur diverſitate, diverſis etiam virtutibus amiciatur. 59. 60 63.
Anima quomodo verum latens perſpiciat 17
Anima ſenſum ſubminiſtrat 608
Anima ſimplicem eſt ſortita naturam 27
Anima verus homo 161
Anima virtutibus in cœlum reportatur 50
Anima univerſa animari 74. 75
Animæ ad originis ſuæ ſedem migratio neceſſaria 184
Animæ ante unionem cum corpore ubi habitent 51
Animæ delinquentes quænam poſſint reſurgere 71
Animæ eſſentia motus 172
Animæ forma divina 61
Animæ habitatio in cerebro 610
Animæ immortalitas 161. 164 qualis 163
Animæ immortalitatem Plato perpetuo inculcavit 3
Animæ in Cancro in numero ſunt Deorum 61
Animæ incorporalitas 76
Animæ in ultimam Sphæram recipiuntur 51
Animæ mors quæ 57. 58
Animæ motus ratione gubernandi 181
Animæ motus quales effectus producat 181
Animæ mundanæ motus 86. 181
Animæ nocentum quibuſnam pœnis afficiantur 184
Animæ partes tres 34
Animæ perfecta ſapientia 50
Animæ per Cancrum deſcendunt, per Capricornum in cœlum aſcendunt 60

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Animæ quædam poſt mortem aut oberrant cadaver, aut aliud corpus quærunt 50
Animæ puriſſima pars nectar vocatur 63. pars turbidior animarum potus *ibid.*
Animæ quomodo diviſionis nunc capaces, nunc expertes 61
Animæ triplex providentia 611
Animæ vita & mors quæ 53. 56. 57
Animam abſolute à ſe moveri 171
Animam conſtare ex ſymphoniis muſicis 34
Animam corpus animare, validiſſimum ejus immortalitatis argumentum 162
Animam de mente creari 73
Animam ex Elyſiis campis per tres elementorum ordines in corpus deſcendere 59
Animam ex ſe & ſemper moveri 164
Animam ex ſe non moveri quomodo Ariſtoteles probaverit 167
Animam in hac vita purgandam eſſe 71
Animam morte ſua non extingui, ſed ad tempus obrui 65
Animam morte liberam ab onere corporis fieri 400
Animam nunquam ſtare aut quieſcere 86. 177. 178.
Animam omnino non moveri Ariſtoteli 165. 166. 167. 168. 169
Animam ſemper moveri, quomodo dicatur 170. 171. 172. 173
Animam ſenſu non egere & carere 610
Animarum ebrietas 62. 93
Animarum in corpora deſcenſus 57
Animarum oblivio ex ebrietate 62
Animarum omnium fons mundi anima 29
Animarum origo de cœlo 49. atque eo reditus 50
Animarum circa corpus aut ſepulturæ locum vagatio 70
Animas à Jove dari, eidemque poſt mortem reddi, veteribus perſuaſum 230.
Animas de Republ. bene meritorum cœlum & beatitudinem ſortiri 18
Animas beatas cœlum poſſidere 59
Animas poſt defuncta corpora vivere 52. 53.
Animis certa loca defunctis corporibus deputata 3
Animis juſtitiæ cultæ præmium vel ſpretæ pœna ſervatur *ibid.*
Animis pro meritis remunerationem paratam eſſe 71
Animal corpus animatum 161
Animal ex corpore & anima cõſtare 57
Animal ex diverſis conſtat elementis. 623.
Animales hoſtiæ 393
Animalia cætera, excepto homine, cur prona & rationis expertia 74
Animalibus non ſimplex alimonia 592
Animalibus ſola ſentiendi creſcendique vis cum homine communis 74
Animalis mors 57
Animalis prima ſubſtantia corpus 63
Animalia quomodo moveantur 171
Animalium ex ſimplici alimonia ſanitas 587
Animalium mutorum quanto major quam hominum infirmitas 593. 594
Animoſitas pars animæ 34
Animoſitatis ardore animam, per Martis ſphæram dum labitur, indui 63
Animi hominum immortales 85
Animi jam purgati virtutes 48
Animi natura ac vis 163
Animi noſtri quomodo hîc in terris eſſe dicantur 112
Animi voluptatibus dediti qualem exitum ſortiantur 182
Animi vim corporis denſitate hebeſcere 75
Animum bifariam ſumi 73
Animum corpus movere 159
Animum remittere, eſſe quaſi amittere 205.
Animum Vini moderato uſu refici 349. 350.
Animorum cœleſtis origo 112
Animus à corporeis abſtrahendus 182
Animus proprie mens 73
Animus quomodo nobis cum ſideribus communis 73
Animus retinendus in cuſtodia corporis 68

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Animus unde hominibus inditus 68. 72.
Anna Perenna, Annare, Perennare 243.
Annales maximi, cur ita dicti 387
Annibalis joci 322
Annibalis ſcomma in Antiochum 322
Anni converſio maxima fit quatuor modis 37
Anni correctio per Auguſtum facta 257.
Anni dimenſio, præcipua Solis poteſtas 226.
Anni diviſio per Numam 250
Anni diverſitas apud diverſos 242
Anni mundani finis quando 157. 158
Anni quatuor tempora hora dicta 303
Annii ob neglectum Deorum per quietem commiſſum pæna 233
Annorum diverſitas 156
Annuli geſtandi quæ cauſa veteribus 625.
Annulorum donandorum apud veteres duplex ritus 359, *a*, *b*.
Annulus cur in ſiniſtra, & digito, qui minimo proximus eſt, geratur 624. 625.
Annus ad curſum Solis dimenſus 255
Annus ad Lunæ curſus conſtitutus 251
Annus civilis J. Cæſaris 257
Annus λυκάβας cur dictus 279
Annus magnus, ſolaris 157
Annus mundanus, vere vertens qualis 157.
Annus mundanus quot annorum ſolarium 158
Annus Romuli decem menſium, & à Martio incipiens 242
Annûs ſolis amfractus & reductûs 43
Annus ſolaris qualis 158
Annus vertens 156
Annus vertens ſive magnus ſolaris dictus 255
Annus unde dictus 255
Anſæ pro aris 385
Antevorta apud Romanos divino afficitur cultu 217
Ἀνθεστηριών menſis apud *Athenienſes* qui Romanis *Aprilis* 244
Ἀντίχειρ cur pro pollice 625
Antigonus Rex Theocritum ob ſcomma in ſe dictum occidit 583
Antigonus unoculus 583
Antii Reſtionis lex 369
Antiochi magnificentia in exercitu, *Annibalis* ſcommate notata 322
Antipodes 115
Antipodum aſſertio 138. 139. 140
Antipodes cur in cœlum non decidant 138. 139.
Antipodum numen Proſerpina 301
Antiquitas artium parens 204
Antiquitatem moribus potius quam verbis eſſe commendabilem 203
Antiquitas vocabulorum auctor 80
Antiſthenis ſecta 213
Antiſthenes Cynicus Diogenis magiſter 585
Antiſtrophe hymnorum 126. 127
Antius Reſtio nunquam foras cænavit 369.
Antius Reſtio ſervi fide liberatus 236
Ἄντοικοι 140
Antonii edictum de ſumptibus, ejuſque luxus 369. 370
Antonii fuga ſcommate notata 324
Antonii ſtylus ardens & erectus 438
Antonius Gnipho 412
Anubis 110, *b*.
Anubis unde dictus 298, *a*
Anubis ſub Mercurii forma cultus 298 *b*.
Aoriſtum Græci proprium habent Latini neſciunt 661. 674. 676. 684
Aparemphaton idem quod infinitivus 684. *& ſeqq.*
Aper hyemis imago 301
Ἀφροδίτη Venus 401
Ἀφροδίτη unde Venus dicta 224
Apiana uva 379
Apicia uva *ibid.*
Apis bos Memphi pro Sole 257
Aplanes ſphæra 29. 51. 57. 59
Ἀποκελικὴ vis 589
Apollini cur medendi poteſtas tribuatur 273
Apollini decima prædæ à Pelaſgis conſecrata 219
Apollini quomodo apud Romanos ſacrificatum 277

*A*pollini taurum immolari 408
*A*pollinis ad Pelaſgorum poſtulatum reſponſum 219
*A*pollinis duplex & diverſa poteſtas 273. 274
Apollinis γενήτορος ara 396
*A*pollinis ludi Romæ, qui Apollinares, unde 276. 277
*A*pollinis naſcentis & Pythonem occidentis fabula, ejuſque ſignificatio 282
*A*pollinis ſagittæ pro radiis Solis 273. 283.
*A*pollinis ſimulachrum ſive imago 285
*A*pollinis ſimulachrum arcu & ſagittis decoratum 273
*A*pollinis ſimulachrum cur manu dextra Gratias, arcum cum ſagittis ſiniſtra geſtet 273
*A*pollinis templum cur ſaxo vetuſto dicatur exſtructum Vergilio 369. 397
*A*pollo ἀλεξίκακος 274
*A*pollo Clarius 290
*A*pollo cur dictus ἀγυιεὺς, θυραῖος 225. ἴηιος, παιὰν 274. ἄλιος 275. Libyſtinus 276. Loxias 277. Delius, ἀει γεννήτης, Phaneta, φοῖβος, Lycius 278. ἐπιμήλιος, πατρῷος, ναπαῖος, ποίμνιος, ἀκρσοκόμης, ἐλελεῦς, νόμιος 280 Smyntheus, argyrotoxus, σκίαλλιος, θυμβραῖος, φιλήσιος, Chryſocomes, πύθιος, ἀκερσεκόμης, καρνεῖος 281. ἑκηβόλος, καὶ ἑκατηβόλος 283. δέλφιος, διδυμαῖος 284
*A*pollo Admeti paſtor 280
*A*pollo cæterorum orbium dux 126
*A*pollo & Neptunus Trojanorum Dii 391
*A*pollo idem cum Jano 225. 226
*A*pollo idem cum Libero patre 286. 287
*A*pollo idem cum Mercurio 293
*A*pollo idem qui & Sol 303. 304
*A*pollo νόμιος 274
*A*pollo Medicus Pæan 27
*A*pollo μουσηγέτης 126
*A*pollo Muſarum præſes 293
*A*pollo unde dictus 272. 273
*A*pollo quaſi aſpellens mala 274
Απόλλων Sol unde dictus 272. 273
*A*pollonium in quibus imitarit Vergilius 499
Απολλωνόβλητοι 273
Apophthegmata Homeri & Vergilii proverbiorum vice 496
ἀποπομπὴ quid 65 *b*. ejus exemplum *ibid*.
ἀπόρησις 432
ἀποσιώπησις 433. intermiſſio 558. *b*.
Appetentia comis 586
Appetentiæ vigor hominis ſalus, unde varietate provocanda 597
Appii Claudii ſaltandi peritia 360
Aprilis dictus quaſi aperilis 244
Aprilis menſis cur Veneri ſacer 3 1
Aprilis ſecundus anni menſis unde dictus 243. 244
Apum imitatio ſapientiam affectantibus propoſita 187
Aqua aere denſior 628
Aqua calida cur mota fiat calidior 606. 607
Aqua dulcis cur abluendis ſordibus magis idonea, quam ſalſa 626
Aqua frigida & humida 30. 595
Aqua marina pinguis 627
Aqua nivalis cur potui inſalubris 619. 620
Aqua omnis aeri & terræ quomodo participat 620
*A*quæ corpus & ſitus 113
Aquæ & aeris per humidum conjunctio 30
Aquæ & terræ per frigidũ conjunctio 30
Aquarius cur Saturno aſſignetur 110
Aquarius Leoni adverſus 61
Aquarius quomodo Solis naturam referat 306. 307
Aquilia olea 379
Ara maxima 399
*A*ra pinguis 513
*A*ræ primum anſæ dictæ 385
Aræ vicem præſtare menſam dicatam 410

Aras

Aras tangendi inter litandum mos 385
Arabia torridæ Zonæ vicina 147
Arati locus de cœlo 87
Aratum in quibus imitaverit Vergilius 440.
Arbores felices & infelices quæ 378
Arbores quomodo moveantur 171
Arbores ſola creſcendi vi vivere 74. 75
Arborum ſerendarum obſervatio 643
Arcadum annus qualis 242
Arcana naturæ quare per fabuloſa tractanda 9
Arcitenens vel arquitenens 554
Archimedes intervallorum cœleſtium ſphærarum inventor 128
Architidis Veneris apud Aſſyrios cultus 300
Arctos nunquam mergi 83
Areopagitas tacentes judiciare 576
Argiphontes Mercurius cur dictus 293
Argus multoculus pro cœlo ſtellato 293
Argus unde cœlum dictum 293
Argyrotoxus Apollo cur dictus 281
Aricini 248
Aridicis philoſophi ſcomma 583
Aries apud Græcos unde dictus 305
Aries æquinoctiale ſignum 90
Aries colorem mutans quid portendat 399
Aries cur Marti aſſignetur 110. 243
Aries cur primus inter ſigna 110
Aries horas diei & noctis pares facit 90
Aries ſidus 77
Arietis ſigni appellatio unde 109. 110
Arietis ſignum quatenus ad naturam Solis referatur 305
Ariſtomenes 517
Ariſtidis æquitas 584
Ariſtophanis locus 517
Ariſtoteles adverſus Platonem de animæ motu 165. 166
Ariſtotelis de ebrietate liber 600
Ariſtotelis theologumena 286
Arithmetici numerum imparem patrem, parem matrem appellant 26
Arma Patrocli infauſtum Achilli ſignum 66. *b.*
Ἀρμονία ſpatium inter aquam & aerem 33
Ἀργυρότοξος Apollo 280
Arruntia 355
Arquitenens 552. 554
Artemidorus quinque ſomniorum ponit ſpecies 15. *a.*
Ἀρτεμιδόβλητοι 273
Ἄρτεμις cur dicta Luna 262. 643. & Diana *ibid.*
Arteriæ receptacula ſpiritus 589
Arteria τραχεῖα 632. 633
Articulo Græci ſolummodo gaudent 647
Articulorum ſeptenarius 42
Artium parens antiquitas 204
Aſa & anſa idem quod ara 385
Aſiana menſa 56. *b.* 596
Aſinaſtra ficus 377
Aſinæ cognomentum unde 211
Aſinius Celer 364
Aſinius Pollio quomodo Patavinorum ſervorum fidem expertus 237
Aſinuſca uva 379
Aſotia apud veteres 551
Ἀσφαλίων cur Neptunus 275
Aſperſio in ſacris inferis pro purgatione 383
Aſſyriorum Veneris Architidis & Adonis veneratio 300
Aſſyriis Jupiter pro Sole 310
Ἀστὴρ, ἄστρον 77
ἄστρον ſidus *ibid.*
ἆσθμα quid 69. *a.*
Aſtronomi 117. *b.*
Aſtrorum poteſtas an aliquid in homines operetur 96. 97
Aſtris volucres immolandas 402
Athenienſes 270. 274
Athenienſes cur ſervis libertatem dederint 238
Athenienſium contra Amazonas bellum 274. 275

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

*A*thenienſium dies qualis 195
*A*thlanticum mare 134
*A*thlantici maris exiguitas 152
*A*tra ficus 377
*A*tri dies 263. qui & communes 266
*A*tro die nefas ſacra celebrari 263
*A*trium prior pars domus 567
*A*truſca uva 379
*A*tteſtatio rei viſæ pathetica 432
*A*ttinis ſimulachrum 302
*A*ttis idem cum Sole 302
*A*vari quibus aſſimilentur 54
*A*vellana nux 371
*A*ves cantum exercere 127
*A*ves quomodo futura ſignificent 98
Aufero dicendum non *abfero* 649
Aufugio non *abfugio* dicendum 649
*A*ves ſtellis xd litandum datæ 402
Avis altera apud augures pro non bona 435, *b*.
*A*ugusta ficus 377
*A*uguſti duæ filiæ Julia & Reſpublica 339.
*A*uguſti epiſtola ad Tiberium 338, *b*.
*A*uguſti in alios joci, & aliorum in ipſum viciſſim 331. 332. 333. 334. 335.
*A*uguſti liberalitas 338, *b*
*A*uguſti patientia 336
*A*uguſti proverbium 565
*A*uguſtus menſis, qui antea Sextilis 248.
*A*uguſtus quomodo *A*nnum correxerit 257
*A*uguſtus *Sacroſanctus* ſæpe dictus 367, *b*.
*A*uratæ piſces 361
*A*urea ſecula 153. unde dicta 156
*A*urem perforandi mos 581
*A*urifices igne de paleis uti 640
Auriti lepores 553
*A*urium ſenſus 610
Aurum Toloſanum, proverbium 66, *a*.
*A*urunci 203
*A*uſpiciorum tempus quando Romæ 196.
Auſpicium caducum 64, *b*.
Auſpicium quid 65, *a*.
*A*uſter cur ad nos calidus perveniat, cum ſit natura frigidus 138
*A*uſtrales nobis adverſi 140
*A*uſtralis cardo 137
*A*uſtralis extremitas cur inhabitabilis 135.
*A*uſtralis extremitas perpetuo frigore oppreſſa 136
*A*uſtralis parallelus 80
*A*uſtralis vertex ejuſque ſtellæ nunquam à nobis videntur 83
Αὐτοκίνητον 170. 172. 173
*A*utronii Maximi in ſervũ ſævitia 232
*A*utumnus ſiccus 37. & frigidus 595
Autumo quaſi ex *ab* & *æſtimo* 649

B.

B*A*byloniorum dies qualis 195
Bacchanalia 200
Bacchanalia in Parnaſſo alternis tantum annis 287
Bacchanaliorum pro *Bacchanalium* 199
Bacchus cur εὐάλιος dictus 292
Bacis vel Pacis taurus pro Sole 305
Bæotii 246
Bæotii quomodo *A*pollinem & Liberum patrem in eodem monte colant 286.
Βαλαντηφάγοι 413, *b*.
Βάλλε παιάν 274
Balneæ penſiles Sergii Oratæ 361
Baltheus Pallantis Æneæ infauſtum inſigne 66, *a*.
Barbæ initia 40
Baſilica nux 372
Baſſareus Liber Pater dictus 288
Bathyllus cur dictus Hylas 347, *b*.
Beare virtutum effectus 49
Beatitas quomodo conſequi poſſit 50
Beatos quomodo deſcribat Vergilius 34.
Bellaria quid 348. 349
Bellaria mellita quæ 348. 349
Bellum quo tempore inchoari nefas 266.
Bibendi major cur ſitienti voluptas, quam edendi famelico 619
Bibendum & edendum ut vivas, non econtra 552
Bibentium ſenſim ventres humectiores 641.
Bidentes hoſtiæ quæ 568. 569

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Bidentes, *bidennes* quaſi *biennes* dictæ prius 569
Bifera ficus 377
Bimembres Centauri 555
Bis bina bis corpus ſolidum 25.26.122
Bis bini ſuperficiem faciunt 26
Biſextus annus 256
Bitias 575
Bona Dea cur dicta 245
Bona Dea eadem cum terra 245
Bona Dea Proſerpina dicta 246
Bonæ Deæ ædes Calendis Majis dicata 245.
Bonæ Deæ ſacerdotes μέλισσαι dicti unde 247, *a*.
Bonæ Deæ templum & ſacrorum ritus 246.
Bonam Deam Junonis potentiam habere 245
Boryſthenitæ quomodo ſervorum ope ſervati 238
Boſphorum mare an gelu contrahatur 621
Brachio ſe emungere 581
Bractea quid 434
Βραχὺ ἦμαρ 304
Breve & *Brevis* ſubſtantive ſumptum 338, *a*.
Breve præteriti temporis, *brevi* futuri 202, *b*.
Brevigerulus *een Briefdrager* 338, *a*.
Brief unde dictum 338, *a*.
Briſeus Liber pater dictus 288
Bruma unde dicta 304
Brumale ſolſtitium 303
Bulla aurea triumphantium geſtamen 208.
Bulla aurea quare pueris conceſſa 210
Bumammma uva, quæ Græce Βούμα-θος 379
Buſiris cur *illaudatus* Vergilio dictus 395.
Buſiris homines immolare ſolitus 561

C.

Caduceus Mercurii quomodo ab Ægyptiis figuratus, quidque ſignificet 294.295
Cæcilius Gallus 567
Cæcilius ſpatiator vocatus & Feſcenninus 358.359
Cæleſte corpus ad immortalitatem creatum 86
Cæleſte corpus nunquam ſtare, ſemper moveri 86
Cæleſtis harmonia ex quibus conſtet 120.
Cæleſtium corporum concentus 116. 118.
Cæleſtium corporum intervalla 128. 129.
Cæleſtium corporum motus non caret harmonia 118. 125
Cæleſtium corporum ordinata gubernatio 118
Cæli concentum cur non audiamus 132.
Cæli extremitates perpetuo frigore oppreſſas eſſe 100
Cæli menſura quomodo per magnitudinem terræ reperta 101. 102
Cæli motus quare circularis 86
Cæli natura 302
Cæli præſtantia 87
Cæli pudenda à Saturno reſecta 7. & cur 224
Cæli ſphæra, ejuſque motus 83
Cæli totius integra converſio diem noctemque concludit 103
Cæli Zonæ cur perpetuo frigore oppreſſæ 94. 100
Cælius *Antipater* hiſtoricus 202, *b*
Cælius mons 248
Cælius ſenator 206
Cælum ab ortu in occaſum moveri 88
Cælum animæ fabrica 87
Cælum animam mundanam ſemper ſequi 86
Cælum ante omnia corpora fabricatum 86.
Cælum à Sole temperari 100
Cælum æquabiliter ab omni parte terræ diſtare 114
Cælum cur moveatur & quomodo 86
Cælum Jovem veteres vocaverunt 87
Cælum mundum vere vocari 99. 100
Cælum non patere niſi perfecte puris 72.
Cælum octava ſphæra 126

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Cælum prima ſphæra & aplanes 131
Cælum pro vivorum regione 12
Cælum quibuſnam cedat in præmium 182.
Cælum quomodo & cur ſummus Deus dicatur 87
Cælum ſemper moveri 86
Cælum ſphæra aplanes 59
Cælum ſphæra maxima 78
Cælum ſummus Deus 72. 85
Cælum totum per diem & noctem volvi 109
Cælum unde Argus dictum 293
Cæna pontificis luxurioſa 354
Cæpio ſervi fide liberatus 236
Cære oppidum 491
Cæſar Caligula Cleopatræ facinus imitatus 370, *b.*
Cæſar ominibus nunquam abſterritus 65, *b.*
Cæſaris facilitas in allegendo ſenatu 329.
Cæſaris impotentia Laberii dicto notata 344
Cæſaris in veſtitu mollities 329. Ciceronis dicterio notata *ibid.*
Cætibus & conciliabulis quomodo homines aſſueti 155
Cætus jure ſociati civitates 49
Cajeta Æneæ nutrix 382
Calabra curia 260, *a.*
Calata plebs 260
Calculoſum pyrum 376
Caldica ficus 377
Calendaris Juno 262
Calendæ nuptiis copulandis religioſæ 262.
Calendæ omnes Junoni dicatæ 227. 262.
Calendis primis cur nundinæ vitandæ 253.
Calida omnia generationi favere 599.
Calidi nomen quomodo de igne & ferro uſurpetur 171
Caligulæ inquietudo ex mala conſcientia 54, *b.* 55, *a.*
Calix Herculis 522
Calliæ cæna 575
Calliope nona Muſa univerſitatem denotat 126
Καλῶ 260
Calor aquæ calidæ cur ex motu vehementior 606
Calor generationis cauſa 602
Calor Solis cur arefaciat, Lunæ autem humectet 640
Caloris alimentum liquor 623
Caloris vel humoris exuberantia rerum terrenarum viciſſitudinis cauſa 154. 155.
Calorem humore nutriri 154. 309
Calpurnia alba nigra ficus 377
Calvitium cur priorem capitis partem primo occupet 612
Calvitium ex ſiccitate *ibid.*
Calvitii cauſa 599
Camænæ quaſi canenæ cur Muſæ dictæ 126.
Camera unde 552
Camerienſes inſulam incolunt Soli ſacram 278
Cameſe 216
Cameſene regio 216
Camilla unde 402
Camilli, Camillæ flaminum præminiſtri 402. 403
Camillus Tuſcis Mercurius 402
Camirenſes 280
Campania 288
Camurum quid 552
Camurum unde dictum 552, *b.*
Cancer & Capricornus Solis portæ 284.
Cancer in æſtivo tropico 276
Cancer quomodo pro Sole 306
Cancer ſignum 89
Cancer Solis portarum una, quæ hominum dicitur 60
Candelabrum unde dictum 390
Candens unde dicatur 502
Canes in Ægypto fugiendo bibere 324.
Cani quare albi 612
Caninius Revilius dialis conſul à Cicerone ſcommate notatus 325. 328.
Canities cur priorem capitis partem primum occupet 612
Canities unde 599
Canis Tauro vicinus. 90. 91

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Cannenſis clades 238. quo die accepta 267.
Cantandi ſtudium reprehenſum, & inter mollia numeratum, ſed non ſemper 359
Cantandi ſtudium apud quaſlibet nationes in uſu eſſe 127
Cantharus poculi & navigii genus 521. Liberi patris poculum *ibid.*
Canticum vetus ruſticum 518
Cantus ad mutandos animos vis 127
Cantu aves in retia allici 127
Cantu gentes barbaras emollitas eſſe 127.
Capilli cur ſine ſenſu 608. 609
Capilli dolor unde 609
Capita aut navia, luſus puerilis 217.
Capitibus pro capitibus quomodo ſupplicatum 221
Capitis humani cur ſphærica forma 74.
Capitis velandi in ſacris mos 399
Capricornus 60
Capricornus & Cancer Solis portæ 284.
Capricornus quomodo pro Sole 306.
Capricornus Solis portarum altera, quæ Deorum dicitur 60
Caprigenum pecus 555
Caprotinæ Junonis ſacra 239
Caprotinæ Nonæ 239
Captus locus quid 490, *b.*
Caput in corpore arcis loco 42
Caput mentis ſedes 74
Carcheſium ſumma veli pars 519
Carcheſium quid 518. 519
Cardines noſtræ habitationis 137
Carica ficus 377
Carmentalia 263
Carmen, quo Dii tutelares in obſidione urbis evocantur 405
Carna Dea quibus præſit 248
Carnæ Deæ quidnam ſacrificetur 248
Carneades Romam legatus 206
Carneadis facundia 206
Καρνεῖος Apollo cur dictus 281
Carnes validiores cur aliquando facilius digerantur quam tenues 605
Caro cur ad uſum diuturnum ſaliatur 615. 616.
Carſitani populi 372
Carthago devota Romanis 407
Carucius Accæ Larentiæ maritus 230
Carucius Thuſcus *ibid.*
Caſcelli Juriſconſulti jocus 341
Caſpium mare unde oriatur 150
Caſtanea nux 373
Καθολικὴ vis 589
Catalogorum apud Vergilium & Homerum diverſitas 490
Categoria, ψόγος 581
Catena Homeri aurea 75
Καθεκτικὴ vis 588
Catillo, liguritor lupus Tiberinus dictus 366
Catillones proprie qui 366
Cato ab Auguſto quomodo laudatus 334. 335.
Catonianum dicterium 364, *a, b.*
Catonis Cenſorii jocandi feſtivitas 321.
Catonis in Albidium ſcomma 322. 323.
Catonis jocus 322
Catonis ſcomma in A. Albinum 189.
Catonum virtus 183
Caucaſum tranſcendere nomen Romanorum non potuiſſe 152
Cauſæ vere inſolubiles quæ 112
Cautes quid 259, *a.*
C. Cæſar Ciceronis ſcommate notatus 582
C. Cæſar rex ſacrorum 355
C. Cæſar ſervorum opera in bellis uſus 238.
C. Cæſaris dictatoris dictum 204
C. Cæſaris in diſponendo anno induſtria 254. 255. 256
C. Cæſaris in murænis luxus 362
C. Caſſius Ciceronis cavillo notatus 330.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Cebes Socraticus 68, *a*. 239
Cecrops primus in Attica Saturnum & Opem coluit 231
Centrum quid 101
Centrum ſolum non moveri in ſphæra 113.
Cerebri dolor ubi 609
Cerebri ventres 610
Cerebrum conſilii ſedes 594
Cerebrum cur ſine ſenſu 208. 609
Cerebrum ſenſu carens, quomodo corporis ſenſus gubernat. 609. 610. 611
Ceremonia unde dicta 389. ab opido Cere *ibid. b*
Cereorum miſſitandorum mos in Saturnalibus unde 220. 241
Cereri cur porca ſacrificetur 246. 411.
Cereri vinum non libari ſed mulſum 409. 410.
Cereris Eleuſiniæ Mundus 266. *a*
Cereris & Herculis XII. Cal. Januar. ſacra 411
Ceres cur leges inveniſſe dicatur 413
Ceres mortalibus ſegetem tribuit 246
Ceres pro Luna 291
Cervisca pirum 376
C. Gracchus, & ſervi in eum pietas 237
Chaldæorum de ſphæræ ſolaris ordine ſententia 92
Chaos 282
Chelidonia ficus idem quæ harundinea 377, *a*.
Chia alba nigra ficus 377
Χίλια, Χίλιας 205
C. Hirrii villa & vivaria 362
Chlamydi extentæ terræ noſtra ſimilis dicta 151
Chorum ex multorum vocibus conſtare 188
Χρηματισμός oraculum 10 quid 13
Χρηστοὶ θεοὶ Penates dicti 392
Chriſtianorum ritus in mortuis ſepeliendis 127, *a*.
Χρόνος Saturnus 223
Chromaticum melodiæ genus 132
Chryſocomes Apollo cur dictus 281
Cibariæ leges 369
Cibi expertem vivere ultra ſeptem dies non poſſe 42
Cibi varietas non gulæ irritamentum 596. 597.
Cibi vitandi qui 591
Cibo gravatus non æque mente ſaucia ri ac potu 594
Ciborum diverſorum diverſa natura 590.
Ciborum varietas vitanda 587
Cibos calidos cur ore facilius quam manibus comprimamus 619
Cibum ſimplicem multiplici præferendum, quia digeſtu facilior 587
Cibus multiplex morborum cauſa 591
Cibus per ſtomachum ne trahatur juxta Platonem 632
Cibus multiplex ſimplici aptior 591 592. 593.
Cicero conſularis ſcurra dictus 320. 321.
Cicero convitiis impenetrabilis 313
Cicero duabus ſellis ſedere ſolitus, notante eum Laberio 329. 581
Cicero in omnibus palmam juſtitiæ dedit 3
Cicero Laberii ſcommate notatus 581
Cicero non minus philoſophus quam orator 313
Cicero nullius ſectæ veteribus approbatæ inſcius 88
Ciceronem à Platone diſſentire in ſolaris ſphæræ ordine 91. 92
Ciceronis varices cavillo Vatinii objecti 328
Ciceronis copia 436
Ciceronis cum Roſcio & Æſopo familiaritas 359
Ciceronis cum Vergilio comparatio 435.
Ciceronis & Platonis de Republica librorum differentia & ſimilitudo 1. 2
Ciceronis exilium 329. 342
Ciceronis in Cæſarem mordacitas 329
Ciceronis jocandi venuſtus 320. 326
Ciceronis joci 327. 328. 329
Ciceronis mordacitas 328
Ciceronis ſcomma in C. Cæſarem 582
Ciceronis ſcomma in conſulem quemdam dialem 328. 582
Ciceronis ſcomma in Octavium 581
Ciceronis varia reſponſa ad Pompejum 328.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Cimmerium mare 621
Cinguli in cœlo, quæ in terra zonæ 135
Cingulorum terræ habitabilium & inhabitabilium deſcriptio 135. 136
Circenſibus additus dies inſtauratitius 233
Circi 77
Circuli cœlum ambientes undecim 79
Circuli menſura quomodo invenienda 101
Circulorum cœleſtium natura incorporalis linea 80
Circulorum Solis, Mercurii & Veneris ordo 93
Circulus lacteus ſolus præ omnibus viſibilis 79
Circulus per quem Sol currit, quot ſtadiorum 103
Circulus quid 101
Circus lacteus 77
Circus quid 78
Cirritum pirum 376
Ciſſybium, Cymbium quid 520. 521
Citreum malum 375
Citreum malum contra tineas & venena 375
Citroſa veſtis 376
Civitates cœtus jure ſociati 49
Civitates Deo acceptiſſimæ 45
Clarium oraculum 286
Clarius Apollo 290
Claudia 339
Claudius imperator cur ſacer dictus 400. *a.*
Cleomenes Lacedæmonius ſervorum opera in bello uſus 238
Cleopatræ luxus in unione abſumto 369. 370.
Cluſivius cur dictus Janus 228
Cn. Domitius 227
Cn Domitius cenſor 361
Cn. Flavius ſcriba faſtorum editor aut proditor 259
Cn. Matius vel Mattius 202
Coad pro *quoad* 218. *a.*
Coccymelum malum 375
Cochleæ ſaginatæ 356
Cocytus fluvius infernalis quid 53.
Cognitio ſui ipſius qualis 50
Cognomina ex propriis nominibus tracta 211
Cohortes voluntariæ 238
Coitu maris fœminæq; cũcta gigni 224
Coitus Venereus parvus morbus comitialis 352
Colere quid 332. *a.*
Colotes Epicureus loquax 5. quid Platoni objecerit *ibid.* taxatus 6
Color quamquam incorporeus, nunquam tamen ſine corpore 629
Coluri duo 80. nomen eorum unde *ib.* eorum curſus 81
Comœdiarum fabulæ 6
Comiſſatio quid 231. *a.*
Comitia menſe Martio auſpicari ſolita 243
Comitiales dies quinam 263. 265
Comitialis morbi pars quædam coitus Venereus 352
Commaſculare frontem 614
Commiſſione, id eſt recitatione 345
Commune ſomnium quid 15
Compagibus ſeptem membra quæ dividuntur juncta ſunt 42
Comperendini dies quinam 263. 265
Compitalia 200. 264. unde dicta 220. 221.
Compitalia quibus verbis concipiantur 203
Compoſitum figmentum quid 6. *a.*
Computus modus veterum 159. *a.*
Concentum ratio ſphærarum cœleſtium quomodo recepta Pythagoræ 118. 119.
Conceptionis fœtus in utero diſpenſatio per hebdomadas 39
Conceptivæ feriæ 263 quales 264
Concilii Aſiæ decretum de nomine ejus non nominando, qui templum Dianæ incenderat 563
Concilia hominum quænam juſta 49
Conclamatum frigus, pro maximo 596
Concubia 198
Concubia nox 201
Condere, verbum mortuale 104. *b.*
Conditione non æſtimandos homines, quam caſus aſſignat 234
Conditiva olea 379
Conditivum malum 375
Conſiſſus idem quod ſectus 334. *b.*
Conjunctivus modus à conjunctione, quæ ei accidit, nomen habet 681

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Connexio omnium rerum à ſummis ad ima 75
Conſcientia virtutis ampliſſimum præmium 19. 152
Conſcientiæ malæ tormenta, vulturis jecur depaſcentis imagine ſignificari 53. 54.
Conſcio ſibi male quamtumlibet levia ſcommata, videri acerba 584
Conſivia Ops Romæ urbis tutelaris Dea 405
Conſivius cur dictus Janus 227
Conſuetudo altera natura 608
Conſuetudo morem ſequitur 403
Conſuetudo qualis ſequenda 204, *a. b.*
Conſultare pro interrogare 213, *a, b.*
Conticuum vel conticinium, diei civilis pars 197
Continentia oſtentatrix 586
Contraria uni rei accidere ſimul non poſſe 168
Converſiones lucis tres 37. quales *ibid.*
Convivales quæſtiones 586
Convivarum ingenia primum philoſopho ſpectanda 574
Convivarum numerus 214
Convivia nihil magis decere quam concordiam 577
Conviviales ſermones quales 576
Convivio an intereſſe etiam philoſophia debeat 572. 573. 574
Convivium tumultuoſum & ſobrium 318
Κῶλον 633
Copia rerum non negligenda Grammatico 315
Copiæ quomodo veteres indulſerint 201.
Cor cœli Sol 99. & Jovis oculus 302
C. Orchius trib. plebis 367
Cordis figura in bulla cur geſtata 210
Cor in animalibus cur in perpetuo motu 99
Corinthus devota 407
Cornelia lex 369
Cornelius Sulla dictator 369
Cornicari pro radiare 305, *b.*
Cornix cornici oculos, proverbium 592
Corn. Rufus Decemvir cur Sibylla cognominatus, & deinde Sylla 276
Cornu pellucidum natura 17
Cornua cur Moſi attributa 305, *b.*
Cornua veli 519
Corona ſidus 77
Corpora caduca divinitatis mentis haud capacia 74
Corpora divina ſtellæ & ſidera 76. unde animata *ibid.*
Corpora ex quatuor elementis & tribus eorum interſtitiis conſtant 33
Corpora humana ſola erecta 74
Corpora mathematica 23. 121. ex quibus conſtent 32
Corpora metallica vaſta 21
Corpora noſtra inferi & animæ ſepulchra 53
Corpora omnia ſuperficie terminari 22.
Corpora quædam luna creſcente vel decreſcente augeri vel minui 58
Corpora ſolida quibus dimenſionibus conſtent 121
Corpora vel ſunt mathematica, vel videntur 32
Corporis denſitate animi vim hebetari 75.
Corporis dimenſiones longitudo, latitudo, altitudo 23. 33
Corporis humani membra ſeptenario diſponi 41. 42
Corporis omnis motus ſeptenarius 43
Corporis ſeptem gradus, & partes totidem exteriores 42
Corporis ſiniſtra membra pro ominibus habita 65, *b.*
Corporis vires quibus maxime roborentur 248
Corporum caducorum propria hæc duo ſentire & creſcere 74. 97
Corporum qualitates contrariæ 595
Corporū ſoliditas quibus cōſtet 23. 24.
Corporum termini incorporei 22
Corporum termini quatuor 33
Corporum terrenorum & ſuperorum differentia 74
Corpus animæ cuſtodia 64
Corpus animæ ſarcina 284
Corpus cur δέμας & σῶμα 57
Corpus fœx rerum divinarum 63. prima ſubſtantia animalis *ibid.*

Corpus

Corpus geometricum quale 30
Corpus ideo non immobile, quia non videtur agitari 177
Corpus mortale 159
Corpus nominando & ſuperficies continetur 22
Corpus nullum proprie plenum 21
Corpus omne natura diſſolubile 615
Corpus quadratum 23
Corpus quamdiu animetur 70
Corpus ſolidum στερεὸν 23. eſt octenarius numerus *ibid.*
Corpus ſolum hominem non poſſe movere 175
Corpus tantummodo in homine mortale 161
Corpus trigonum 23
Corpus velut carcer animæ 53
Corpus vinculum, carcer, ſepulchrum 57
Corvi edaces 594
Corvi ſalutatores 337
Corvorum & cornicum ætas fabuloſa 594
Coruncanius 203
Corylos arbor 371
Cotonea mala frigida 599
Cotonium malum 375
Craſſi ſervitus 234
Craſſi in dicendo maturitas & gravitas 438
Craſſum ſemel tantum in vita riſiſſe 319
Creter Liberi patris inter Cancrum & Leonem 62
Crateres Delli, in Sicilia 512
Cratetis ſecta 213
Crementum pro incrementum veteres dixere 38. *a.*
Cremera 267
Crepitantibus flammis, antique dictum 547
Creſcendi in longum & latum quando finis 40
Creſcendi natura ad nos de luna 97
Creſcendi vi ſola vivere arbores & herbas 74. 75
Creſcendi vis animæ cur indita 74. 75
Creſcere & ſentire animalibus cæteris cum homine commune 74
Creſcere pro moveri in altum 32. *a.*
Creta 45. 275
Cretenſes 261
Crines abſcindendi morituris mos 509
Κριὸς unde dictus Aries 305
Criſpi capilli quare ſero caneſcant 612
Critobulus Socratis ſcommate notatus 584
Critolai facundia 206
Critolaus Peripateticus Romam legatus 206
Crocodilis de teſtis ovis naſcitur 638
Cronia ſacra 221
Κρόνος Saturnus 223
Κρόνος & χρόνος cur dictus Saturnus 308
Κρουνοὶ 502
Cruditates unde 587. 588. 596
Cruſtuminium pirum 376
C. Titii, de moribus ſui ſæculi quærimonia 366
Cubus 23. 122
Cubus ſoliditatis perfectio 23. 122
Κύκνειον ᾆσμα 96. *b.*
Cucurbitiva ficus 377. à forma ſic dicta *ibid. b.*
Cucurbitivum pirum 376
C. Vettius Peligus à proprio ſervo necatus 237
Culminea olea 379
Cultus maximus Deo debetur 72
Cunabula pro incunabula 38. *a.*
Cupiditas pars animæ 34
Curis haſta Sabinis 227. 228
Curius 203
Curtii equitis Romani delicatum ſcomma in Auguſtum 335
Cuſtos pro miniſtro 398
Cutylienſis lacus 219
Cybele cur leonibus vehi fingatur 302. 312
Cybele, ſive mater Deum pro terra 302. 312
Cylicranorum natio 522
Cymbia 518. 519. quid & unde dicta 520
Cynicæ Satyræ Varronis, quæ & Menippeæ 240
Cyrenenſium mos 217. 218
Cytonea mala frigida 599

 D litera

D.

D Litera inter duas cur ſæpe ponatur vocales 569
D literam ſæpe literæ *I* apponi, decoris cauſa 226
Dædala Circe 551
Dæmones unde dicti 310
Dæmonum nomen quomodo diis conveniat 310
Δαίμων numen 295
Damaſippus Ciceronis ſcommate notatus 327
Damnatus ſacrorum quis 385
Daris, datur, dicitur, *dor* non dicitur 697
Dardanus 45
Darii matris ſervitus 234
Deæ Eleuſiniæ 9
Debita totius anni ſoluta menſe Martio 243
Decadis perfectio 41
December Saturno ſacer 217
Decemviri 201. 253
Decimam Herculi vovere ſoliti veteres 412
Decimanum pirum 376
Decreti neceſſitas 97
Decretum hoc eſt, μοῖρα, ſive providentia 497
Deducere idem quod detergere 389
Dedu ere quid 323. *a.*
Deductum carmen, deducere vocem 549
Defunctorum corpora cremandi mos 602
Δείνωπις 417
Dei omnipotentia 72
Dei templum mundus 68. 72
Delatio, διαβολὴ 581
Delebores Rex Aſſyriorum 310
Delicuere pro declarare 92. *a.*
Deli inſulæ fluctuatio 219
Delius cur dictus Apollo 278
Delli, crateres in Sicilia 512
Delos inſula unde dicta 283. curque in ea natus Apollo dicatur 282. 283
Delphicum oraculum 50. 274. 286
Δέλφιος Apollo cur dictus 284
Delphis templum Apollinis incenſum 396
Δέλφοι pro uno 284
Delubrum quid, & unde dictum 390
Demaratus Corinthius 208
Δέμας corpus dictum 57
Demodocus citharædus 575
Demoſthenis ad Laidem reſponſio 324
Demoſthenis adulterium 236
Denarius primus numerorum limes 28
Denſatum & *denſetum* in quo differant 17. *a.*
Dentes cur ſine ſenſu 609
Dentium dolor ubi 609
Dentes quando incipiant è mandibulis infantium emergere 40
Deo cultus maximus debetur 72
Deo cur nullum ſimulachrum apud veteres 9
Deo nihil acceptius quam civitates 45. 46.
Deo ſive τῷ ἀγαθῷ Sol apud Platonem ſimillimus 9
Deorum adulteria 7
Deorum Deus Janus 227
Deorum numero recte adſcribi urbium conditores 51
Deorum tutela & providentia nos gubernari 69
Deos à civitate jam capta diſcedere, unde traxerit Vergilius 524
Deos omnes quotquot ſunt ad Solem referri 272
Deos tutelares evocandi mos 404. 405
Deprecari pro evitare 22. *a.*
Deſerui, *deſertum* ab antiquis dictum pro *deſevi*, *deſitum* 374. *a.*
Deſiderium motus animæ unde 63
Deſpici quomodo Dii dicantur 209
Deſcriptio, figura, γραφὴ, tabula 136. *b.*
Devotionis urbium & exercitus verba 406
Deus & Mens ultra animam & naturam 8. 9
Deus *Lux* apud Plutarchum 9. *a.*
Deus mundanæ molis artifex 30. 123. 124. 154.

Deus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Deus prima rerum omnium cauſa & origo 73
Deus qualis ſit ſciri non poteſt 9
Deus quid 60. 159.
Deus ſummus & omnium princeps 10
ἀγαθὸν καὶ πρῶτον αἴτιον 8
Deus ſummus cœlum 72. 87
Deus ſummus & omnium princeps 87
Deum ſola mente concipi 72
Dextræ partes omnes cur validiores 589
Δία vocari Cretenſibus τὴν ἡμέραν 261
Διαβολὴ, delatio 581
Diales conſules ut diales flamines 325
Diametros quid 37. 101
Diametros orbis CCCLX ſtadiorum 630
Diametros quomodo efficiat menſuram circuli 101
Diana idem cum Jano 225
Diana Opis vocata 523
Diana quomodo Jana dicta 226
Diana quæ Luna ἄρτεμις dicta, quaſi ἀερότεμις 643
Diana viarum præſes, unde & Trivia dicta 225
Διὰ πασῶν harmonia 34. duplari numero naſci *ibid.*
Διὰ πασῶν quot tonis conſtet 120
Διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε ex Triplari numero 119
Διὰ πέντε 34. ex hemiolio naſci 34. 119.
Διὰ πέντε quot tonis conſtet 120
Διὰ φρυγια 42. *a.*
Διὰ τεσσάρων 34. ex epitrito naſcitur 34. 119.
Διὰ τεσσάρων quot tonis conſtet 120
Diatonum melodiæ genus 132
Dicendi genera quatuor 436
Dicteria idem quod joci 321
Dicteria atque joci diverſorum 322. 323. 324. 325.
Didia Lex 368
Dido quomodo apud menſam libat 410. 411.
Dido cur ante nuptias Cereri, Apollini & Libero ſacrificarit 414
Didonis convivium 575
Didonis fabula falſa 500
Διδυμαῖος Apollo cur dictus 284
Die atro nefas ſacra celebrari 203
Die craſtini 201. 202
Die noni 203
Die priſtine 202
Die quarto & *die quarte* *ibid.*
Die quarto de præterito, *die quarti* de futuro dictum *ibid.*
Die quinti & *die quinte* *ibid.*
Diei converſio minima 37
Diei obſervatio & diviſio 195. 196
Dierum diſcrimina quæ apud Romanos 259
Dierum in menſibus numerandis ratio 269. 270.
Dies atri 263. qui & communes 266. unde dicti 267
Dies civilis 196. 197. ejus diviſio 197
Dies horis duodecim abſolvitur 104
Dieſis ſemitonium dictum 120
Dies intercalaris 253
Dies longiſſimus Sole in Cancro, breviſſimus in Capricorno exiſtente 283. 284.
Dies feſti, profeſti, interciſi 263
Dies ominoſi *religioſi*, nefaſti, *atri* dicti 66. *b.*
Dieſpiter dictus Jupiter quare 261
Differentia corporum terrenorum & ſuperorum 64
Digeſtiones quatuor 588
Digeſtionum varietas *ibid.*
Dignor, paſſive 317. *a.*
Digitus medicinalis, quique per ipſum numerus ſignificetur 624
Dii Penates, qui μεγάλοι, χρηστοὶ, δυνατοὶ, πατρῶοι 392
Dii laneos habent pedes, proverbium 223.
Dii ſub ſimulachris & imaginibus coli maluerunt 10
à Diis quid petendum 213
Diluculum, diei civilis pars 197
Dimēſio ſolidi corporis triplex 33. 121
Diocles Caryſtius 39
Diogenes cynicus ſervus philoſophus 240
Diogenes Stoicus Romam legatus 206

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Diogenis facundia 206
Diogenis in Antiſthenem ſcomma innoxium 585
Diogenis ſecta 213
Diogenis ſervitus 234
Dionyſius idem qui Sol 287. 289
Dionyſius Siculus tyrannus 55
Διὸς βάλανος 371
Diox piſcis genus 552. *a.*
Diſarius Medicus 586. 587
Diſcludere 549
Δὶς διὰ πασῶν: ſymphonia ex quadruplo numero 120. quot tonis cōſtet *ib.*
Dis mortis Deus 57
Diſſiptum ſive diſſeptum inteſtinum 42. *a.*
Diſtinctionis neceſſitas 187
Diſtiſus pro diſtæſus 397. *a. b.*
Diſſolutus ἄσωτος 231. *a.*
Diti humana capita ſacrificata 219
Diti oſcilla ſacrificari cepta 220
Diti ſacellum erectum 219
Ditis & Proſerpinæ ſacrum, mundo patente 266
Ditis imperium à lacteo circulo incipit 60
Ditis imperium inferi & mors 61 *a.*
Divinationis & Medicinæ cognatio 296
Divinationum affectata confuſio 44
Divinitatem humano generi ineſſe 73
Divinorum una natura 96
D. Laberii dictum 342
Docenti modus quomodo ſervandus 132
Doctrinæ cuique ſuæ prolatio jucunda 578
Dodona 219
Dolon qualis ab Homero & Vergilio fingatur 497
Dolores unde oriantur 590
Domini patresfamilias dicti 235
Domino invito nihil auferendum 70
Dominorum in ſervos tyrannis 235
Domitiani appellatio Octobri indita 249
Douzæ filii epitaphium 54. *b.*
Douzæ filii laudes 199. *b.*
Draco ἀπὸ τοῦ δέρκειν dictus 296
Draco caudam ſuam vorans cur Jani imago 226
Dracones cur Æſculapii & Salutis ſimulachris jungantur 295
Dracones quomodo rejuveneſcant *ib.*
Draconis ſpecies & nomen quomodo ad Solem referatur *ibid.*
Draconibus cur ædium ſacrarum & theſaurorum cuſtodia aſſignetur 296
D. Silanus 355
Duabus ſellis ſedere, proverbium 329
Duali numero carent Latini 648
Ducere, ſolennis in hoſtiis mactandis dictio 394. *a.*
Dulce vocari mel, ſuave vinum 604
Dulce cito ſatiare 603
Dulce & ſuave differre *ibid.*
Dulcedo ebrietati adverſa 604
Dulcis nomen quomodo melli & mulſo attribuatur 171
Dulcia cur frigida dulciora quam calida 623
Duo, numerus lineæ ſimilis 122
Duplaris numerus 97. quid 119
Duplum, duo ad unum 124
Duracina uva 379
Duricoria ficus 377
Δυσκρασία 612
Δύσπνοια quid 68. *b.* 69. *a.*
Dyadis vis 29
Dyas prima lineæ protractio 61

E.

E & *I*. indifferenter uſos veteres in fine 202
Eanus qui & Janus 226
Ἑαυτὸν τιμωρούμενος 173
Ebon vel Hebon Bacchus 288
Ebrietas ex calore 601
Ebrietati adverſa dulcedo 604
Ebrietatis comes oblivio 62
Ebriis eadem quæ nimium frigentibus contingere 599
Ebriorum curationes *ibid.*
Ebriorum mala, atque his laborare ſenes etiam ſanos 601
Ebrios cito ſeneſcere 599
Ebur, natura denſatum 17
Ἑκάτη χθονία 246
Ἑκηβόλος καὶ ἑκατηβόλος Apollo unde dictus 283
Ἐχῖνος erinaceus, animal 593

Ἐχῖνος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Ἔχινος & ἐχῖνος herba 593. *a.*
Ἐχῖνος τραχύτερος adagium 593. *a.*
Ecliptica linea 80
Eclipticus locus 36
Ἐκφώνησις 418. 433
Edacitas aciditatis & fumorum è ſtomacho aſcendentium cauſà, non cibi varietas 596
Edecumati joci 320
Edecumati ſodales 206
Edentes avide cur citius ſatientur 619
Edere, idem quod divulgare 92. *a.*
Ἠχὼ Inui ſive Panos amica 308
Ἡλιοβλήτοι 273
Ἡρακλῆς unde & cur dictus Hercules 297
Εἰκὼν 427
Elegantia dicti in quo conſiſtat 386. *a.*
Ἐλελεὺς Apollo cur dictus 280
Elementa cum fluant, cur nunquam ſolvantur 162
Elementa quatuor 30. quomodo vinciantur, eorumque diſcors concordia & ordo 30. 31. 32
Elementa tribus interſtitiis ſeparantur 33
Elemẽtis in ſingulis binæ qualitates 30
Elementorum diverſitas 595
Elementorum in animalibus diſpoſitio 595. 637. 638.
Elementorum jugabilis competentia 32
Elementorum ordines tres 59
Eleuſiniæ Deæ 9
Eleuſinia ſacra à Numenio vulgata 9
Elyſii campi ubi 59
Ἐμβόλιμοι menſes qui 252
Em pro eum 222. *a.*
Emdem pro eundem 222. *a.*
Empedoclis verſus male intellectus 12. *a.*
Ἓν τὸ πᾶν 272
Enarmonium melodiæ genus 132
Encliſis Græcis, quæ Latinis Modus 648
Enniani ſæculi ſtylus 546
Ἐνοφθαλμίζειν inoculare, ab inſitionibus tractum 2. *b.*
Ἐνοσίχθων cur Neptunus 275
Ἐντελέχεια 76
Enuntiatione mala quædam apud Vergilium corrumpi 401
Ἐνύπνιον inſomnium quid 11
Ἐνύπνιον Petronius eleganter deſcribit 11. *a.*
Ἐπαίκλα bellaria dicta 348. *b.*
Ἐπαναφορὰ 434
Ἐφιάλτης quid 13
Epictetus ſervus philoſophus nobilis 240
Epicurei à vero devii 5
Epicurus 240
Ἐπιγλωττὶς 633. 634. 635.
Ἐπιμήλιος Apollo dictus 280
Ἐπιμηλὶς malum 375
Ἐπιφάνεια planities 23
Epitheta Vergiliana 552. 553. 554
Ἐπίθετον 200
Ἐπιθυμητικὸν animæ pars 34
Ἐπιθυμητικὸν animæ unde 63
Ἐπιτίμησις 434
Epitritus primus 34. 97
Epitritus quid 119
Epogdous numerus 97. quid 120
Ἑπτάς ſeptenarius 35
Epulæ 263
Eques pro equo & ſeſſore, ſicut *equitare* tam *equi* quam hominis 569. 570
Equitis Romani in Auguſtum ſcomma 336
Equus Sejanus, proverbium 66. *a.*
Er Harmonii filius 4. *a.*
Er nomen Aſiaticum 4. *b.*
Er Platonicus 4. 184. natione Pamphilus 4
Er redivivus 20. *a.*
Eraſiſtratus in Platonem jure invectus 632
Eridanus 181
Ἔρις 484
Eris Hiſtoria verbis Platonis 4. *a.*
Ἑρμηνευτικὸν animæ unde 63
Ἑρμῆς Mercurius ab ἑρμηνεύειν 272
Ἔρως numen 295
Errantes ſtellæ cur appellatæ 78. earum motus *ibid.*

Erraticarum ſtellarum celeritas mirabilis 78

Erraticis ſtellis certum ſpatium curſus datum 99

Eructationis cauſa edacitas 591

Ἐρύθεια Hiſpaniæ inſula 522

Ἕσπερος, Heſperus ſtella 198

Eſſentia individua & dividua 61

Eſſentiæ ſuæ contrarietatem nihil recipit 168

Eſuriens quomodo bibendo famem ſubleyet 618

Et pro ac vel atque 548

Etruſcæ ab Hoſtilio debellatæ 208

Etruſcorum magiſtratuum geſtamen 208

Ἐτυμολογία 512

Εὔαλιος cur Bacchus dictus 292

Εὐάλιος Martis nomen proprium 292

Evandri mater 203

Εὐβουλῆς cur Sol dictus 290

Evelatum quid 188. *b.*

Eunuchi cur pilis careant 602

Eunuchis debilitas unde, item vocis gracilitas 613

Evocandi deos tutelares mos 404. 405

Evocationis deorum carmen 405

Euporus C. Gracchi ſervus 237

Euripidem Ariſtoteli cur & quomodo prætulerit Vergilius 509

Euſebius rhetor 192. 207

Euſtathius 206

Euſtathius & Flavianus amicitiæ par inſigne 207

Exanimos & *exanimes* pariter dixere veteres 201

Exclamatio pathetica, ἐκφώνησις 433

Exemplares virtutes 48

Exemplis quam ratione magis capi plebeia ingenia 587

Exemplum patheticum, παράδειγμα 427

Eximiæ hoſtiæ 394

Eximii vocabulum, ſacerdotale nomen *ibid.*

Exit pro vitat 557

Exitium pro fine & exitu cujuſque rei 55. *a.*

Exprobratio ad contumeliam, quæ Græcis λοιδορία 581

F.

FAbæ Pythagoreis interdictæ 11.*b.*

Fabariæ Calendæ Juniæ 248

Fabarum ſemina arbores ſteriles efficere 12. *a.*

Fabas alvum ſubducere 12. *a.*

Fabii Gurgitis luxus 354

Fabis abſtine, proverbium 12. *a.*

Fabis ſæpius utebatur Pythagoras 12 *a.*

Fabius Max. Servilianus 267

Fabricius 203

Fabulæ Æſopi illuſtres 7

Fabulæ nomen quid indicet 6. & cur repertæ *ibid.*

Fabularum diverſitas 6. 7

Fabulas philoſophia quas rejiciat, quaſve recipiat 6. 7. 8

Fabulis uti an conveniat philoſopho 6. & quibus & quando 7. 8

Fabulo quid 320. *a. b.*

Fabuloſa narratio 7

Fabuloſa à fabulis ſecernenda ſunt *ib.*

Facere, in mundo quid 57

Fœdus, pro vinculo, continentia 32 *b.*

Fœminæ duodecimo ætatis anno puberes 602

Fœminarum vox cur gracilior 613

Fæx mellis cur in ſummo, cum omnium aliarum rerum in imo ſit 616

Fæx vini quaſi radix ejus eſt *ibid.*

Falx cur Saturno attributa 217. 225. in Siciliam decidit 225

Famæ incrementum 484

Familiarum appellatio 235

Fannia lex 356. 367. ejus ſeveritas 368

Fannia lex centuſſis appellata Lucilio 368

Fari quibuſnam horis fas vel nefas 263

Farra grandia hyberno pulvere, verno autem luto 518

Faſti dies 263 quinam 265

Faſtus dies an nefaſtus ſit, ad rem militarem nihil pertinere 267

Fatalis Scipionis LVI annus 43

Fatalis Scipioni non poterat vitari 45

Fatum, fatalia vitæ tempora 70

Fatua Dea cur dicta 245

Fauces quid 568

Fauna

Fauna Dea cur dicta 245
Fauſti Syllæ in ſororem jocus 324
Fauſtuli conjux Acca Larentia 230
Fax prima 198
Febrienti ſimplex cibus dandus 587
Februarius cur ſolus XXVIII dierum tantum 251
Februarius ſecundus à Numa menſis conſtitutus 250
Februarius ultimus anni menſis inter calationi deputatus 252
Februus Deus luſtrationum potens 250
Feriæ 263
Feriæ familiarum propriæ 264
Feriæ quomodo polluantur 264
Feriæ ſingulorum 264
Feriæ viduis magis quam virginibus ad nubendum aptæ 262
Ferialium dies unde dictus 200
Ferialium non *ferialiorum* 200
Feriarum publicarum quatuor genera 263
Feriis cuiquam vim facere, piaculare 262
Feriis quid agi liceat 264
Ferrea ſecula 153
Ferrum natura frigidum 598
Feſcennini Auguſti 335
Feſti dies 263
Feſtis diebus quid facere liceat 390
Feſtorum nomina neutra *orum* & *jum* in genitivo plurali 200
Feſtra quid 412. 413
Fici groſſi 379
Ficorum genera 377
Ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere 379
Ficus alba ex felicibus arboribus, nigra ex infelicibus 377
Ficus à pomis cur ſecernatur 378
Fidenæ oppidum devotum 407
Fidenates ancillarum in Romanos fide oppreſſi 239
Fidium natura ſonora 119
Flamineæ feriæ, vel flaminicæ 264
Flamineum caput apud Tertullianum quid 67. *b.*
Flatus ex aere liquidiore ſe facto 607
Floralia feſtum 200
Floralium non *floraliorum* *ibid.*
Fluſtra quænam 59. *a.* maris μαλακία *ibid.*
Flutæ 362
Fluvius oblivionis quis 53
Folliculus ſeminis receptaculum 39
Fons à nullo naſci dicitur 180. 181
Fontium aquæ hyeme calidæ, æſtate frigidæ 606
Formæ Geometricæ linearum ex diverſis numeris deſcribuntur 24
Fortitudo animi jam purgati 48. politica 47. exemplaris 49
Fortitudo corporis unde 608
Fortitudo Scipionis 52
Fortitudinis excellentia 47
Fortitudinis officium 46
Fortuna cur Homero neglecta 497. 498
Fortuna omnipotens dicta Vergilio 497 eadem providentiæ miniſtra *ibid.*
Fortunarum ſimulachra apud Antium 311
Forum Romanum regio octava Romæ appellata 222. *b.*
Fregellæ oppidum devotum 407
Frequentativa verba Latinis ſolis propria 602
Frigidi nomen quomodo de nive & ſaxo uſurpetur 171
Frigus ex aeris motu æſtate 607
Frontonis ſiccum dicendi genus 436
Fructus acidi, aut vini ſaporem referentes, frigidi 599
Fructuum aut frugum repertor Saturnus 217
Frumenta Luna deficiēte colligēda 643
Fullianum pyrum 376
Fulvius fullonis filius 324
Furius conſul 254
Furtum nullum ſub Saturno commiſſum 223
Fuſii pro Furiis 385
Fuſius Bibaculus 321

G.

GAbii oppidum devotum 407
Gabinii ſaltandi peritia 360
Gaditanæ ſaltationes 319. *a.*
Gaditanorum pro Herculis templo defenſio quid ſignificet 298
Gaditanum fretum 622
Galaxias, lacteus circulus 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Galaxiam ultima ſphæra, quæ aplanes dicitur, contineri 52
Galbæ eloquentia & corporis habitus 342.
Galbæ gibbus Auguſti ſcommate notatus 332
Galla inſtrumentum ſutorium 332
Gallicinium diei civilis pars 197
Gallinane an ovum extiterit prius 637. 638.
Galli quando vitis aut oleæ cultum didicerint 153
Gangen tranſcendere nomen Romanum non potuiſſe 152
Ganymedes qualis apud Homerum & Vergilium 497
Gargara cur frugifera 516
Gargara Idæ montis cacumen 515
Gargara in Myſia 515
Gargara oppidum 516
Gargara pro multitudine 517
Gargares cives 516
Gaudentes cur rubeant 614
Gemini cur Mercurio aſſignati 111
Gemini quomodo pro Sole 306
Geminorum ſignum 36. 89
Genera verborum quæ & quot 693. 694
Generandi facultas ex humore tranſlata 224.
Generationis vis quando in maſculis ſe prodat 40
Geneſis ſeu genitura hominum 295
Genethliaci 96
Generale ſomnium 15. quid ſignificet 15, *a.*
Gens togata pro Romanis 555
Genui ex quo themate veniat nullus ſcit 697.
Geometricum corpus quale 30
Germanici appellatio Septembri menſi indita 249
Gerundi modus 693
Geryonis armenta Herculi abacta 240. 241.
Gigantes qui fuerint 297
Globis novem connexa omnia 85
Gloria, apud indoctos virtutis præmium, ſpernenda 152. 160.
Gloriæ apud poſteros cur ſperari non poſſit perpetuitas 153
Γνώμων quid 146
Γνῶθι σεαυτὸν Delphico templo inſcriptum 50. 208
Gradivus 552
Græca nux 373
Græci ablativum non recipiunt 648
Græcorum catalogus apud Homerum 490. 491.
Græcorum quorundam annus qualis 242.
Græcorum verborum uſus apud Vergilium & alios Latinos veteres 546
Græcos ſua omnia in immenſum tollere 313
Græculi cujuſdam verſificatoris apud Auguſtum impudentia 338
Græculum pirum 376
Γραμμὴ 22, *b.*
Grammatico rerum copia minime negligenda 315
Gras pro *cras* 218, *b.*
Graſſum pro *craſſum* 218, *b.*
Gravari, ejus uſus apud Macrobium 56, *b.*
Gravia per ſe deorſum ferri 166
Graviſcæ oppidum 491
Groſſi fici 379
Grumenti obſidio, in eaque ſervorum quorundam in Dominas fides 237
Grumentini quales 237, *b.*
Grypi quinam 583, *a.*
Gulæ irritamentum non cibi varietas 596. 597.
Gulæ patrocinium 592
Γυναικωνῖτις 247
Gurges Fabius à luxu ſic dictus 354
Guſtus vis unde 610

H.

Habitationis noſtræ cardines 137
Hadriaticum mare 622
Hamma Hebraice Solem denotare 305, *a.*
Hammon in arena inventus 305, *a.*
Hammonis Dei effigies 305
Harmonia cœli 24. 97
Harmonia cœli Soli amica 308
Harmoniæ vocis & numerorum Pythagoras inventor 118. 119. 120
Harmoniam cœli cur non ſentiamus 132.

Harun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Harundinea ficus 377
Hebon Liber pater dictus 288
Hecubæ ſervitus 234
Hederæ natura 292
Heliopolites Jupiter 310
Heliopolis *ibid.*
Helvidii Priſci apud Tacitum laus 183, *a.*
Hemiolius numerus 97. primus 34. quid 119
Hemiſphærium 79. 60. 102
Hemitonium, ἡμιτόνιον 120
Heraclea urbs ab Hercule ſtructa 522
Heracleotica nux 373
Herbarum diverſi ſucci & qualitates 592.
Herbas ſola creſcendi vi vivere 74. 75
Herculanea ficus 377
Hercules apud quos maxime colatur 297.
Hercules cur cum ſcypho fingatur 521. 522.
Hercules Geryone occiſo ejus armenta abegit 240. 241
Hercules idem apud Rom. Pontifices qui & Mars 412
Hercules idem cum Sole 297. 297
Hercules unde & cur ἡρακλῆς dictus 297.
Hercules unde victor dicatur 397
Herculem multibibum fuiſſe 522
Herculem poculo vectum 522
Herculem quaſi Deorum virtutem gigantas interemiſſe, quid ſignificet 297.
Herculi clavam ſubtrahere, impoſſibile 445.
Herculi cur attributi Salii à Vergilio 412. 413.
Herculi decimam voveri ſolitum 412
Herculi cur duodecim tantum labores attributi 297, *b.* 298, *a.*
Herculis cum æderituo ſuo luſus 230
Herculis & Cereris XII. Cal. Januarias ſacra 411
Herculis nodus 294
Herculis poculum ſcyphus 521
Herculis pollunctus 366
Herculis ſacra cur aperto capite facta 398. 399.
Herculis ſacro cur non liceat mulieribus intereſſe 247
Herculis ſacris epulari ſedentes 398
Herculis ſtella eadem Chaldæis, quæ & Martis 412
Herculis Victoris ædes duæ 397
Herennius Auguſti ſcommate notatus 331. 332.
Hermunthi taurum Pacin pro Sole coli 305
Hernici populi à Pelaſgis oriundi 507
Hernicus dux 507
Herodes ſcommate ab Auguſto notatus 332
Heroes apud inferos cur Vergilius finxerit 51
Herſiliæ raptus 209
Heſiodi cerimoniarum ſacra 7
Heſiodum in Bucolicis Vergilius imitatus 440
Heſiodus Reges cum Diis in cœlo collocat 51. ejus verba *ibid. a, b.*
Heſperia pro Italia 198
Hierapolitani 284
Hierophantæ Græcis quinam 327, *a.*
Hilaria quando celebrentur 302
Hilaros & *hilares* pariter dixiſſe veteres 201.
Hippocratem tam fallere quam falli neſcire 39
Hippocratis laus 39. ejus de muliere quadam hiſtoria *ibid.*
Hira præcipuum omnium inteſtinorum 42
Hiſtoria poſt Saturni tempora clara & perſpicua 223
Hiſtoriæ defectus ſupra Ninum 153
Hiſtoricorum inchoandi narrandique lex 441
Hiſtriones veteribus non inter turpes habiti 359
Homeri aurea catena 75
Homerica apophthegmata proverbiorum inſtar 496
Homericus cenſor Menelaus 33, *a.* ejus imprecatio 33
Homeri divina providentia 60
Homeri & Vergilii par ſplendor 475. 476.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Homeri & Vergilii in fabulis inſerendis ſimilitudo 495

Homeri fabula, de Iovis itinere ad Oceanum, quid ſignificet 154

Homeri majeſtas: & quatenus eam imitatus Vergilius 487. 488

Homeri ſumma laus 544

Homeri vitia quomodo Vergilio expreſſa 486. 487

Homero verſum ſubtrahere, impoſſibile judicatum 445

Homerum in quibus & quomodo imitetur Vergilius 440. 441. 443. 448. *& ſeqq.*

Homerus divinarum omnium fons & origo 154

Homerus in quibus ſuperet Vergilium 477. 478. *& ſeqq.*

Homerus naturæ conſcius 243

Hominem ab anima moveri 175

Hominem conſtare ſeptenario 38

Homines an morbis facilius quam pecudes occupentur 587. 593

Homines Deorum providentia gubernari 69

Homines non eſſe corpus ſed mentem 159

Homines non fortuna ſed moribus æſtimandi 234

Homines primi rudes atque ſilveſtres dicti 153

Homini naſcenti quatuor numina adeſſe & quæ 295

Homini non moriendum ſuapte ſponte 68

Homini ſola mens ſive animus cum cœlo & ſideribus communis 73. 75

Homini unde datus animus 63

Hominis ætas perfecta & robuſta quæ 41

Hominis duplex mors 69

Hominis in utero formatio 38. 39

Hominis membra in formatione quando ſecernantur 39

Hominis proſpectus non ultra centum & octoginta ſtadia 81

Homo brevis mundus microcoſmus 161

Homo minimi tẽporis phantaſia 161. *a*

Homo ſolus rationis capax, ea cæteris animalibus præſtat 74

Horæ unde appellatæ 303

Horatii trigemini 203

Horizon quid 81. 639. non ultra CLXXX. ſtadia 630

Horizon quibuſnam in locis facillime proſpiciatur 82

Horizon terram dividit 135

Horizontis circus in quo efficiatur 82

Horizontis cujuſque longitudo 81

Horizontis diverſitas unde 81 82

Horrere 547

Hortenſius piſcinarius Ciceroni dictus 361

Horus Cynicus 212. 213

Horus idem cum Sole 303

Hoſtes eſſe nobis tot, quot ſunt ſervi, proverbium 235

Hoſtia ubi Apollini non cædatur 3 6

Hoſtiæ ambarvales 394

Hoſtiæ animales 393

Hoſtiæ eximiæ 394

Hoſtiæ injuges *ibid.*

Hoſtiarum duo genera 393

Hoſtis pro peregrino 265

Hoſtus unde Hoſtilius natus 208

Humana corpora cur erecta 74

Humoris multitudo cauſa morborum 590

Humoris vel caloris exuberantia rerum terrenarum viciſſitudinis cauſa 154. 155.

Hyacinthia ſacra Apollinis 286

Hyades in Tauro clariores 90

Hyades Vergiliis vicinæ 89

Hyberno pulvere, verno autem luto grandia farra 518

Hyemis imago aper 301

Hyemis ſimulachrum *ibid.*

Hyems frigida 37. & humida 595

Hyems quando fiat 145

Hyeronymus Mercurialis 68. *b.*

Hylas hiſtrio 346

Hyle, format omne corpus 62. 63

Hymni exordium 127

Hymnorum ſtrophe & antiſtrophe 126 127

Hyperbole pathetica 418

Hyperborei populi cur dicti 147

I &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

I.

I Et E indifferenter in fine uſos veteres 2c2
Iactare & *jacere* quid differant 561
Iam ſententiæ additum temporis feſtinationem denotat 39. *b.*
Iam veteribus in uſu in connectendo 180. *b.*
Iana pro Diana 226
Ianiculum oppidum 216
Iani gemina facies quid denotet 216
Iani imago, draco caudam ſuam devorans 226
Iani portæ cur belli tempore apertæ, pace clauſæ 228
Iani ſimulachrum quadriforme Faleris advectum 226. 227
Iani tempore quomodo æra ſignata 217
Iani varia cognomina 227
Iani cur divini honores decreti, & quales 225
Iano cur duodecim aræ conſecratæ 227.
Iano Ianuarius ſacer 217
Ianualis porta 228
Ianuario duos dies addidiſſe C. Cæſarem 228
Ianuarius anni primus menſis ab Numa conſtitutus 250
Ianuarius Iano ſacer 217. 250
Ianum primum in Italia diis feciſſe templa 225
Ianus ab eundo dictus, quaſi Eanus 226
Ianus à Saturno agriculturam didicit 217
Ianus cum clavi & virga 226
Ianus cur bifrons 225. & quadriformis 227
Ianus Deorum Deus 227
Ianus idem cum Sole 226
Ianus idem Deus cum Apolline & Diana 225
Ianus in Deorum ſacris cur primus invocetur 226
Ianus Italiam primus obtinuit 216
Ianus Iunonius 262
Ianuis patentibus pranſitare & cænare cur imperatum 367
Ianus pater pro Sole 280
Ianus pro mundo 226
Ianus quales honores Saturno exhibuerit 217
Ianus, quia januis præſit, dictus 226
Ianus Saturnum hoſpitio excepit 217
Ἴαος pro Sole 290
Iaſon Medeæ maritus 247
Icere quid 374. *b.*
Idea, anima 76
Ἰδεῖν videre: atque hinc dictus Idus 261
Ἰδίωμα 640
Iduare, Etruſca lingua *dividere* 262
Idulis ovis 261
Idus 259. unde dictæ 261. 262
Idus copulandis nuptiis religioſæ 262
Idus omnes Iovis feriæ 261
Idus quaſi *vidus* à videndo *ibid.*
Iduum dies ſemper in plenilunio 261
Iecoris miniſterium ſuccos ciborum convertere in ſanguinem 588. 589
Iecur concretus ſanguis, caloris domicilium 589
Ἰὴ παιὰν καὶ ἴε παιὰν quid ſignificet 274
Iehovæ nomen ethnicis non fuiſſe incognitum 290. *b.*
Iejuni cur magis ſitiant quam eſuriant 623
Iejuno cur idem vinum quam ei qui cibum ſumpſit, meracius 618
Igne deficiente nihil poſſe videri 31
Ignem æthereum nobis vitalem calorem communicaſſe 112
Ignem æthereum nutriri humore 154
Ignis calidus & ſiccus 30. 595
Ignis cœleſtis & ſempiternus 75
Ignis & aëris per calorem conjunctio 30
Ignis natura in perpetuo motu 99
Ignis qualitates diverſiſſimæ 640

Illau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Illaudatus proprie quid 562
Im pro eum 201
Imagines rerum quomodo nobis repræſententur 629
Imago pathetica εἰκὼν 427
Imbres apud quos raro cadant 147
Imbres, omnia in terram nutu ſuo ferri, probant 114
Imbris cauſa *ibid.*
Imitatio, lectionis fructus 527
Immane pro non bono 197
Immitis mortis Deus vocatus 57
Immobile aliquid in rerum natura 165
Immortale doloris expers ſecundum Arnobium 64, *a.*
Immortalitas bifariam intelligitur 163.
Impar omnium primus numerus ternarius 25
Imperativæ feriæ 263. quales 264
Imperatorum vita infelix 55, *b.*
Imperitia nihil impatientius 591
Impetrare idem quod litare 214. *a.*
Impetritus, impetratus 214, *a.*
Implices curæ unde dictæ 634. *b.*
Imque pro eumque 221, *b.*
Inamabilis 562
Inanimatum quid 156, *b.*
Incedere firmiter quando incipiat incipiat infans 40
Inchoativa verba quæ 691
Incontinentes, qui Græcis ἀκρατεῖς 351.
In corporalitatis prima perfectio in numeris 21. 24
Incubare, proprie quid 55, *b.*
Inculpatus quis 562
Indici maris ortus 150
Indigetes Dii 51
Induciæ inter populum Romanum & Latinos quando firmatæ 266
Inermes & *inermos* pariter dixiſſe veteres 201
Infans quando pubeſcat 40
Infans quando incipiat denteſcere, firmiter incedere & ſtare, lac nutricis horreſcere, loqui integre 40
Infantiæ cur plurimus ſomnus 613
Inferi ſecundum Platonem & eorum locus 57. 58
Inferis diis parem numerum & diminutionem convenire 251
Inferos quid eſſe veteres putarint 54
Inferorum flumina quid 53
Inferorum locus quis 53. 54. 56. 57
Inferorum pœnæ quomodo intelligendæ 53. 54
Initia & initiata quomodo differant 176.
Initium nullum idem eſſe cum eo, cujus eſt initium 168. 169
Initium omne rei ineſſe cujus eſt initium 176
Initium quid 55, *a.*
Injuges hoſtiæ 393
Innominalis dies quinam 267
Inoculare, ἐνοφθαλμίζειν ab inſitionibus tractum 2, *b.*
Inſcriptiones quædam Romanæ in laudem Prætextati, Flaviani, Albini &c. 271, *a. b.*
Inſicium cur digeſtu difficile 605
Inſomnes cur frigidis oblinantur 599
Inſomnia falſa eſſe 12
Inſomnia amoris curam ſequi 13
In ſomnium, ἐνύπνιον quid 11
Inſomnium ex cura animi, corporis, fortunæ 11. 12
Inſtar, idem quod effigies & figura 285, *a.*
Inſtaurare quaſi inſtar novare Varroni 233.
Intelligentia amiciri animam, dum per Saturni ſphæram delabitur 63
Intemperantes qui Græcis ἀκόλαστος 351
Intempeſta 198
Intercalaris dies faſtorum præfectis permiſſus 253
Intercalationis cauſa 251
Intercalationis initium quo tempore 253
Intercalationis intermiſſio propter ſuperſtitionem 254
Intercisi dies 263
Inter lupum & canem, proverbium 279 *b*
Interpretandi vis animæ unde 63
Interpreti quid obſervandum, & quomodo oſtentatio vitanda 578

Ian-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Interrogandi diſciplina 578
Interrogationum congeries ex Homero 580
Intervalla numerorum quomodo ſuppleta 125
Inteſtina principalia tria 41. 42
Invenire pro oſtendere 77.*b.*
Inuus qui & Pan 307
Jo in vaccam converſa 293
Joci atque dicteria diverſorum 322. 323. 324. 325.
Jocorum venuſtas in Plauto & Cicerone 320. 321
Jonium mare 622
Jopas citharædus 575
Jovi fulmen ſubtrahere, impoſſibile 445
Jovi tauro, ariete, verre, immolari nefas 4 8
Jovis annus 157
Jovis feriæ Idus omnes 261
Jovis feriæ nundinæ 268. ſed lege Hortenſia faſtæ effectæ 268
Jovis fiducia i. e. Itis, dictus Iduum dies 261
Jovis fulgor cur hominibus proſper & ſalutaris 81. 96
Jovis glans 371
Jovis Olympii fictio ex Homero 482
Jovis ſimulachrum apud Aſſyrios 310 311
Jovis ſphæra pro aere 59
Jovis Statoris ædes 390
Jovis ſtella duodecim annis Zodiacum abſolvit 92
Jovis ſtellam fulgere 96
Ira brevis furor 419
Iræ eſſe 558
Iraſcentis proprium 418. 419
Ironia 418
Iſidis atque Serapis ſimulachrum 298. 299
Iſidis templum 11. *a.*
Iſis pro Sole cultus 298
Iſis pro terra 300
Iſocrates primus verba prius libera ſub numeros ire coegit 573
Iſocratis in convivio quodam reſponſum 573
Ιςάμενος μὴν 270
Iſter 147. 181
Italia 45. 216
Italia cur Heſperia dicta 198
Italia Saturnia dicta 217
Itiner, nominativus antiquus 326.*a.*
Itis dies Tuſcis, qui nobis Idus 261
Judicium animis exſpectandum 3
Juglans nux 371. dicta quaſi Jovis glans *ibid.*
Julia 236
Juliæ ad patrem Auguſtum reſponſum 340
Juliæ Auguſti filiæ joci *ibid.*
Juliæ Auguſti filiæ mores 339. 340
Julii Cæſaris de ſyderum motibus libri 269
Julii Cæſaris in anni diſpoſitione obſervatio 254. 255. 256. 257
Julius Cæſar Dictator 248
Julius menſis, antea Quintilis dictus 248
Juniæ Calendæ cur Fabariæ dictæ 248
Junia Tertia Serviliæ filia 323
Junius Brutus primus Romæ conſul 248
Junius Brutus quomodo Maniæ ſacra immutaverit 221
Junius menſis unde dictus 248
Junius quartus à Martio menſis *ibid.*
Juno aeris arbitra 262
Juno Calendaris *ibid.*
Juno eadem cum Luna 262
Juno cur Jovis ſoror & conjux 87
Juno Lucetia 261.*b.*
Juno Populonia 410
Juno pro aere 87. 282
Juno pro imo aere cum terra 392
Junoni Calendæ omnes dicatæ 217
Junoni Calend. omnibus ſacra fieri 262
Junoni nuptias curæ eſſe 413
Junonis Caprotinæ ſacra 239
Junonis Monetæ ædes Calend. Jun. dedicata 248
Junonius cur dictus Janus 227
Junonius menſis 248
Jupiter cur Majus dictus 245
Jupiter idem qui Sol 308. 309. 310
Jupiter lucis author, unde Lucetius dictus, & Dieſpiter 261
Jupiter mundi anima 87
Jupiter pro cœlo 87. 289

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Jupiter pro medio æthere 391
Jura unde inventa 413
Juſti dies quinam 265
Juſtitia animi jam purgati 48. exemplaris 49. politica 47
Iuſtitia & pietate tenditur in cœlum 20
Iuſtitia Scipionis 52
Iuſtitia, Virginis in Zodiaco ſignum 306
Iuſtitiæ amor animis infundendus 2
Iuſtitiæ χρύσεον ὄμμα 3. *a.*
Iuſtitiæ cultæ præmium vel ſpretæ pœna animis ſervatur 3
Iuſtitiæ fructum non terminari cum homine 2. 3
Iuſtitiæ effecta 48
Iuſtitiæ neceſſitas 2
Iuſtitiæ officium 46
Iuſum pro deorſum 138. *b.*
Ixionis rota quid ſignificet 54

K.

KAlabra curia, unde ſic dicta 260
Kalata plebs *ibid.*
Kalendæ unde dictæ *ibid.*
Reliqua vide in C.

L.

LAquinius aruſpex 267
L. Laberii ſcomma in Ciceronem 342. 582.
Laberius ſcommate Ciceronem notat 329
Labienus libertorum fide ſervatus 236
Laboris fructus quis 578
Labruſca uva 379
Lacedæmonii quo ritu Apollinis ſacra celebrent 286
Lacedæmoniorum dictio acuta 585. *b.*
Lacedæmoniorum mos 339. *a. b.*
Lacte in nominativo 378. *b.*
Lactei circuli cauſæ fabuloſæ vel naturales 79
Lacteus circulus 20. 77. beatorum domicilium 78
Lacteus circulus oblique Zodiacum interſecat 60
Lacteus circulus quid ſecundum diverſorum philoſophorum ſententias 79
Lacteus circulus ſolus præ omnibus viſibilis *ibid.*
Lactis alimonia cur prima naſcentibus offertur 61
Lactis natura quantum ad mores referat 472
Λαγαροὶ verſus 487
Lagea uva 379
Laidis libido ſumptuoſa 324
Laneos pedes habere Deos cur dictum 223
Lanuvini 197
Lanuvinum pyrum 376
Lapides in veſica de potu naſci 636
Larentia Acca Fauſtuli conjux 230
Larentinalia Jovis feriæ quæ, & quando celebratæ 230
Laribus compitalia inſtituta 220
Laribus quando feriæ dicatæ 229
Laribus templum in campo Martio erectum 229
Laridum unde dictum 615
Lateresianum pyrum 376
Latiar, Latinorum ſolenne 265
Latina lingua an Græca brevior anguſtiorque 325
Latinæ feriæ 264
Latini regni ſucceſſio 404
Latini veteres in diebus menſium numerandis Græcos ſecuti 269
Latini ſolummodo accentum gravem recipiunt 652
Latona pro terra 282
Latonæ partus *ibid.*
Latonæ quomodo ſacrificatum 277
Laudare pro nominare 562
Laurearum renovatio in curiis, Regia, Flaminumque domibus per Martii initia 243
Laureum pyrum 376
Lauro ſacrificantes coronari 412
L. Cæcilii ad Cæſarem dictum 342
L. Craſſi eloquentia 361
Lectio cur Græcis ἀνάγνωσις repetita cognitio 62
Lectionis fructus 527
Lectiſternium 2[illegible]9
Leges bonæ ex malis moribus 369
Leges ſumptuariæ unde 368. 369. quæ & cibariæ 369
Leges Sanctæ quid 388
Lentulus Ciceronis gener, ab eo ſcommate notatus 327

Lentu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Lentulus flamen Martialis 354
Leo cur Solis domicilium 304
Leonis ſignum 91. aquario adverſum *ibid.*
Leontini Siciliæ populus 596. *b.*
Lepidi tumultus 253
Lepidus Ciceronis cavillo notatus 330
Leporum ſagina 356
Leptoludia ficus 377
Lesbii 280
Lethæus fluvius 53. potus animarum 63
Levia per ſe ſurſum ferri 166
Levigare hodiernis Grammaticis quid 664. *b.*
Lex Antii Reſtionis 369. Cornelia *ib.* Didia 368. Fannia 367. Lepidi cibaria 369. Licinia 368. Orchia 367
Lex exacta quid 585. *a.*
L. Furius trib. militum 222
Libanus mons 301
Liberalium dies agonium Martiale dictum 200
Liberalium non *liberaliorum* 201
Liber Pater Baſſareus dictus 288
Liber Pater bellorum potens 292
Liber pater Briſeus dictus 288
Liber Pater cur idem cum Marte 292
Liber Pater Hebon dictus 288
Liber Pater idem cum Apolline 286. 287.
Liber Pater idem cum Sole 287. 290
Liber Pater νῦς ὑλικὸς cur Orphaicis ſacris tradatur in membra diſcerptus 63. & ſepultus rurſus emerſiſſe *ibid.*
Liber Pater vini auctor 292
Liber Pater unde Sol dictus 289
Liberi bellaria 349
Liberi patris poculum cantharus 521
Liberi Patris ſimulachra 287. 288. 292
Liberi quomodo à ſervis diſcernerentur 625. *a.*
Libero patri tumultus familiares 572
Liberorum amor naturalis 186
Libertinis prætexta uti non licitum 209. ſed Libertinorum filiis *ibid.*
Libra ſignum 90. 306. Veneri aſſignatum 241
Libya torridæ zonæ vicina 147
Libyſtinus Apollo 276
Licinia 355
Licinia lex 368
Liciniana olea 379
Licinia virgo 229
Licinii Craſſi ſaltandi peritia 360
Licinii liberti in Auguſtum ſcomma 335. 336.
Liciniorum in piſcibus luxus, unde Murænæ dicti 360. 361
Lictorum à Tullo Hoſtilio inſtitutio 208
Lien frigoris domicilium 589
Ligna humida calore curvari 642
Ligna quænam fabricæ utilia 643
Lignum excavatum Feſto navis 217. *b.*
Liguritor lupus Tiberinus dictus 366
Ligyræi, apud quos adytum Libero conſecratum 286
Limma à Platone ſemitonium vocatum 120
Lindii 274
Linea à puncto naſcitur 61
Linea de centro ducta partem circuli dividit 101
Linea ex quibus conſtet 121
Lineas finiri punctis 23
Lineis ſuperficies terminatur 22
Lineas Græci grammas nominarunt 22
Liqueſcere & *liqui* verba in re amatoria uſitatæ 504. *a.*
Liquidus ignis 553
Liquor caloris alimentum 623. 624
Litare quid 393
Literæ vocales ſeptem 40
Literarum *G C.* & *C Q.* commutatio ſolemnis veteribus 218. *a.*
Literarum profani 88. *a.*
Literarum uſu memoriæ æternitas conſtat 153
Lituus quid 564 ejus duplex ſignificatio *ibid.*
Liviana ficus 377
Liviæ comitatus à Juliæ comitatu diverſus 340
L. Julius Cæſar augur 355
L. Mallius pictor 324. ejus jocus *ibid.*
Loca ominoſa quæ 66. *b.*
Loci in Macrobio à Laur. Valla notati 76. *b.* 77. *a.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Locorum communium in utramvis partem tractatio 592
Locutiones priſcæ, *vix ægre, curioſe ſedulo, jocoſe lepide* 215. *a*
Λογικὸν animæ ratio 73
Λογιστικὸν animæ pars 34
Λογιστικὸν animæ unde 63
Λοιδορία quid 581
Λοίμιος Apollo 274
Lollianum pyrum 376
Longitudo eſt ſine latitudine 23
Loquendum ita cum hominibus tanquam Dii audiant, cum Diis ita, anquam homines 213
Loqui quando incipiat infans 40
Lorum in collo pro bulla libertinorum filiis 209
Loxias cur Apollo dictus 277
L. Pinarius conſul 254
L. Quintius ſcommate ab amico notatus 583. 584
L. Syllæ cantandi peritia 359
Λυκάβας unde dictus ſit annus 279
Lucarium non *Lucariorum* 200
Lucetia Juno 261. *b.*
Lucetius quare dictus Jupiter 261
Λύκη prima lux unde dicta 278
Lucilius acer & violentus poeta 366
Lucilius piſcinarius Ciceroni dictus 361
Lucina cur à parturientibus invocetur 613
Lucius tragicus Poeta, Auguſti ad eum reſponſum 33
Λύκιοι ἀπὸ τῆς λύκης cur dictus 279
Λυκόφως proprie *lupi lux* 279. *b*
Λύκος Sol dictus 279
Lucumon dictus Tarquinius 208
Ludi 263
Ludia ficus 377
Ludus ſaltatorius apud veteres 357
Lumina duo 87
Luna aeris & aquæ fæx 94
Luna ætherea terra 58. 94
Luna aliquando bis naſcitur in Geminis 36
Luna ἀμφίκυρτος 36. quid 37
Luna caducorum & divinorum confinium 112
Luna Ceres dicta 291
Luna cum Junone eadem, unde ἄρτεμις dicta 262
Luna cur nobis nullum caloris ſenſum impertiat 94
Luna διχότομος 36
Luna & Sol duces anni 270
Luna & Sole præcipue vitam noſtram moderari 97
Luna ima pars ætheris 94
Luna mortalium corporum author & conditrix 58
Luna naſcentis hominis τύχη 295
Luna per XXX dies ad Solem remeat 35
Luna plena 36
Luna præ cæteris cœleſtibus denſius corpus 94. præ terrenis purius *ibid.*
Luna quomodo putredinis cauſa 639. 640. 641. 644.
Luna quomodo Solis luce tantum luceat 93. 94
Luna quot diebus Zodiacum abſolvat 35. & quomodo 36
Lunares populi 58
Lunaris annus menſis 157. 158. 255
Lunaris orbis graviſſimo movetur ſono 130
Lunaris orbis terrenorum primus, ſicut divinorum ultimus 85
Lunaris ſphæra plantandi cognitionem animis incutit 63
Lunaris ſphæra quam vim animæ incutiat 58
Luna ſeptem permutationibus toto menſe diſtinguitur 36
Luna ſola cur ex ſtellis omnibus proprio lumine careat 94
Luna ſui claritate & velocitate notabilis 89
Luna vitæ & mortis confinium 58
Luna ultra ſuperficiem luce non penetratur 94
Luna Zodiacum menſis ſpatio percurrit 90. 93. 95. 255
Lunæ calor quare humectet & Solis arefaciat 640
Lunæ curſus, ortus & occaſus Lunæ defectus quando 80. unde demonſtretur 100. 101

Lunæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Lunæ defectus probat Solem Terra eſſe majorem 100

Lunæ ſphæra ultima cœleſtium & minima 84

Lunæ vis circa inanima 640. 643. 644.

Lunam à Sole lumen mutuari 80

Lunam habitari, recepta opinio 58. *b.*

Lunam in defectu ſuo laborare 80

Lunam lucere luce aliena 93. 94

Lunam naſci quid 35. 36

Lunam perpetuo circumvolvi 94

Lunam radiis Solis accendi 85

Lunam ſeptenario moveri 35

Lunam Soli eſſe ſubjectam 93. 94

Lunam ſupra æther idem ſemper, & incorrupta omnia: infra autem corruptioni & mutationi omnia obnoxia 112

Lupercalia 264

Lupus germanus, piſcis 366

Lupus pro Apolline ubi colatur 279. & cur *ibid.*

Lupus Tiberinus in deliciis 365. præcipue qui inter duos pontes captus *ibid.*

Luſtrare pro circumire 394

Luſtrari civitatem Februario inſtitutum 250

Luſtricus dies quis 269

Lutirius ager 230

Lux prima λύκη unde dicta 278

Luxus & mollities Q. Hortenſii 353

Luxus morum ægritudo 597

Luxus quatenus in cibi varietate reprehendendus 596. 597

Luxus veterum 354. 355. 356. 361. 362

Lychni 550

Lycius Apollo cur dictus 278. 279

Lycophos 279

Lycopolitana Thebaidos civitas *ibid.*

Lycurgi virtus 183

Lyra Apollini ſeptem chordarum attributa quid ſignificet 294

M.

M*Achæra* apud veteres 551

Macrobii dignitas 186. *a. b.*

Macrobius Oriniocenſis 1. *b.*

Macrobius ſimia A. Gellii 222. *a.*

Mæcenatis epigramma 333. *b.*

Mæcenatis ſtylus mollis & remiſſus Auguſti cavillo notatus 332. 333

M. Æmilius Lepidus 355

Mæotis palus 147

Mævia Galla 323

Mævia lex 233

Magiſtris mercedes Martio menſe perſolvi ſolitas 242

Magiſtris præſentibus quibus ſcommatibus locus 584

Maja Mercurii mater 245

Maja pro terra *ibid.*

Maja Vulcani uxor *ibid.*

Majæ menſe Majo ſacrificari *ibid.*

Majeſta Vulcani uxor *ibid.*

Majo menſe nubere malum 263. *a. b.*

Majus, Jupiter à majeſtate dictus 245

Majus tertius menſis, unde dicatur 244. 245.

Mala quænam frigida 599

Malace apud veteres 552

Μαλακία maris 59. *a.*

Malorum aliorum jucunda memoria, aliorum ſecus 579

Malorum genera 375

Malum à nuce quo differat *ibid.*

Mane à manando Varroni dictum 197. *a*

Mane pro bono dictum 197

Mane unde dictum *ibid.*

Mania Larium mater 221

Maniæ Deæ ſacra 220. 221

Maniæ effigies duplices 221. *b.*

Maniæ effigies cur ſuſpenſa pro foribus 221

Maniæ quid 221. *a.*

Manibus dis Februario juſta ſoluta 250

Manibus parentari Sole in Aquario exiſtente. 61

Manius conſul 254

Marcii vatis carmina 276

Marcus Octavius Herennius ædium Herculis Victoris fundator 397

Marcus Otacilius Pitholaus 325

Mare Atlanticum & magnum 134

Mareotis uva 379

Margaritarum in aceto diſſolutio 370

Marinam aquā gelu non conſtringi 621

Marinam aquam gelu conſtringi 622. *a.*

Marmorum juncturis ſolvendis noxius calor de lignis oleæ 641

Maro Homeri per omnia imitator 148
Maronia uva 379
Mars βροτολοιγὸς & μιαιφόνος 243
Mars cur idem cum Libero Patre 292
Marſias Liberi miniſter 413. indicium libertatis *ibid.*
Marſica ficus 377
Mars idem cum Sole 285. 292. 293
Marſi Italiæ populi 377. *b.*
Marſpiter 292
Mars pro animi fervore 292. 293
Mars quibuſdam ex uno parente natus 28. *a.*
Martem patrem in ſacris nuncupari 243
Martiale agonium 200
Marti Arietis ſignum in Zodiaco dicatum 243
Marti cur primus menſi ſacer *ibid.*
Marti taurum immolari 408
Martis annus fere biennium 157
Martis ſimulachrum apud Accitanos 292
Martis ſphæra ignis 59
Martis ſphæra animoſitatem tribuit 63
Martis ſtella biennio Zodiacum percurrit 92
Martis ſtella cur terribilis terris 85. 96. 97.
Martis ſtellam rutilare 96
Martius anni Romani primus menſis 242
Mater Deum 301 pro terra 302
Mater Deum leonibus vehi cur dicatur *ibid.*
Mathematica corpora 23. 121. ex quibus conſtent. 32
Matrimæ patrimæque virgines 209
Mattianum malum 375
Mattya bellaria dicta 348. *a.*
Mature, Maturare fugam quid 565
Matura quænam *ibid.*
M. Cato U[illegible]enſis Lucilii hæres 361
M. Cælii ſaltandi peritia 360
Medea 247. ejus templum virum introire piaculum *ibid.*
Medici requiſita 296
Medifici pro medici 12. *a.*
Medicina phyſicæ philoſophiæ extrema fæx 635
Medicinæ & divinationis cognatio 296
Medicini pro medici 12. *b.*
Medicos igni ex ſarmentis libentius uti 640
Meditativa verba quæ 691
Medulla cur ſine ſenſu 609
Medulla ſpinalis id animali, quod navi carina 611
Medulla ſpinalis longum cerebrum à Medicis dictum *ibid.*
Μεγάλοι θεοὶ Penates dicti 392
Melampſithia uva 379
Mellaria eadem quæ Alvearia 246. *b.*
Mellarium 246. 247
Mel cur quod recentiſſimum optimum 616. 617.
Mel in fundo cur optimum 617
Mellis fæx cur in ſummo non in imo 616
Mellis natura arida 617
Mellis repertor Saturnus 218
Melodiæ muſicæ tria genera 132
Membra ſeptem Græcis nigra dicta 41. ad cibum & ſpiritum accipiendum reddendumque deputata 41
Membra ſingula ad aliquod miniſterium facta 636
Membrorum corporis humani diſpoſitio per ſeptenarium 41. 42
Memoria animalibus cæteris pro ratione 74
Memoriæ defectus, opinionis ortus 62
Mene, μήνη, hinc menſis 157
Menelaus Homericus cenſor 33. *a.* ejus imprecatio 33
Mennippeæ Satyræ ſeu Cynicæ Varronis 214. 240
Menippus ex ſervo philoſophus. 240
Mens divina, quæ νοῦς 48
Mens divina ſphæricis corporibus infuſa 74
Mens divinior anima 73
Mens & Deus ultra animam & naturam 8. 9.
Mens ex Deo nata 8. 27. 29. 73. 87.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Mens Græcis νοῦς rerum ideas continens 8
Mens in capite collocata 42. *b.*
Mens mundi anima 75
Mens mundi officia implet 63
Mens mundi Sol aut Jupiter 87. 98. 289.
Mens nobis cum cœlo ſideribuſque communis 73
Mens propriè homo 159
Mens quæ νοῦς 73
Mens virtutum ideas continet 48
Menſam dicatam aræ vicem præſtare 410
in Menſam libare quando licuerit *ibid.*
Menſis converſio media 37
Menſis cujuſque initium, & quot ſingulorum fuerint dies ex Romuli ordinatione 242. 243. 249. 259.
Menſis cujujuſque quot fuerint dies ex Julii Cæſaris ordinatione 256. 257.
Menſis lunaris annus 157. 158
Menſis ſingulus Ægyptiorum triginta diebus conſtat. 258
Menſium dies quomodo numerandi 269. 270.
Menſium initia ab exortu Lunæ majoribus obſervata 259. 270
Menſium ſingulorum quot fuerint dies Numæ ordinatione 251
Mentem de ſe animam creare 73
Mentis ſedes in capite 74. 294
Mentis ſumma velocitas 293
Menſtrua frigida eſſe 602
Mercurii annus 157
Mercurii caduceus quid ſignificet 294. 295.
Mercurii duplex poteſtas 275
Mercurii & Veneris idem ſonus 117. *a.*
Mercurii & Veneris ſphæra Solis quaſi comites 92
Mercurii mater Maja 245
Mercurii ſimulachrum cur quadratum, quidve ſignificet 294
Mercurii ſphæra pro ætherea aqua 58
Mercurii ſphæra ſermonum confert 63
Mercurii ſtella anno Zodiacum abſolvit 92
Mercurio menſe Majo ſacrificari 245
Mercurium Argum interfeciſſe quid ſignificet 294
Mercurius Argiphontes cur dictus 293
Mercurius cur alatus *ibid.*
Mercurius Deorum nuntius *ibid.*
Mercurius Ἑρμῆς ab ἑρμηνεύειν *ibid.*
Mercurius & Venus Solis quaſi Satellites 85. 131
Mercurius idem cum Apolline 293
Mercurius mentis potens *ibid.*
Mercurius pro Sole 272. 293.
Mercurius ſermonis author 293
Mercurius Tuſcis Camillus 402
Mercurius vocis & ſermonis potens 245
Meridiani circuli diverſitas unde 81
Meridies 197
Meridies cur potius quam Auſtralis cardo vocetur 137
Meridies quaſi medidies *ibid.*
Meroes ſitus 148
Μεσέντερον inteſtinum 42
Meſpylum pyrum 376
Meſſala augur 267
Meſſalæ cognomentum unde 211
Meſſana 362
Meſſana Siciliæ urbs capta 211
Meſſanæ in Sicilia conditor Anaxilaus 238
Metallica corpora vaſta 21
Metare proprie quid 128 *b.*
Metelli Pii luxus 354
Meruentes cur palleſcant 614. 615
Mezentius quare Deorum contemptor vocatus Vergilio 395
M. Flavius ſcriba 254
Mileſios ἀπόλλωνι οὐλίῳ immolare 275
Mileſium pyrum 376
Miliarium quid 246. *b.*
Militiæ onere liberandi ſeptima annorum hebdomade 41
Mille declinatum ſingulariter 205
Mille verborum 204
Milli paſſum pro mille paſſibus: & *millli nummum* pro mille nummis 205
Millia à mille *ibid.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Minerva ex uno parente nata 28
Minerva Solis virtus 286. cur è Jovis capite prognata *ibid.*
Minerva ſummum ætheris cacumen 392
Minotaurus 275
Miſcere pro infundere 616. *b.*
Mithra Sol dictus 294. *a. b.*
M. Lælius augur 209
M. Lollii in Galbam jocus 342
Mobile omne ab alio moveri, non à ſe 165. 166
Modulatio mortis quid 69. *b.*
Μοῖρα Dea Homerica 497
Molluſca nux 373
Monadis laus 27
Monas à prima cauſa orta *ibid.*
Monas diviſionis expers 25
Monas mas & fœmina, par & impar 27. 124.
Monas omnium initium & finis 27
Monas puncti inſtar 122. non numerus, quanquam numerorum origo 122. 27
Monas punctum 61
Monas ſeptenario aptiſſime jungitur 27
Monetam ſignare & nummos cudere primus Saturnus aut Janus invenit 217
Moralis philoſophia quænam 184
Morborum cauſæ 588. 591
Morbus κορυβαντιασμὸς 511
Mores ſibi quiſque dat: unde ab his æſtimandi homines 234
Moribus præteritis vivendum 203
Moriendi meditatio Philoſophia 68
Mors animalis 57
Mors animæ a corpore ſolutio 53. 69. 70.
Mors hominis duplex 69
Mors naturalis quæ 70. 71. non timenda 72
Mors voluntaria laudanda quæ 70
Morſus figuratus, qui Græcis σκόμμα 581
Mortes duæ, animæ & animalis 57
Mortis Deus cur Dis *ibid.*
Mortis locus *ibid.*
Mortis naturalis & ſpontaneæ differentia 71
Mortis voluntariæ dehortatio 70. 71
Morte ſpontanea animam circa corpus vinciri 70
Mortuos proſequi cantu ad ſepulturam quare inſtitutum 127
Mos quid 403
Moſi cur cornua attributa 305. *b.*
Mota ex ſe omnia non neceſſe eſt ut ab alio moveantur 170. 171. 172. &c.
Motu in omni tria conſideranda 167
Motus Animæ eſſentia 172
Motus corporei ſeptem 607. 608.
Motus ex accidente 166
Motus genera 169
Motus omnis corporis ſeptenarius 43
Motus omnis in duobus conſiſtit 174
Motus omnis non neceſſario de loco in locum fit 179
Motus per naturam 166
Motus per ſe *ibid.*
Motus per vim *ibid.*
Motus principium anima 164
Motus ratio ex Ariſtotele 165. 166
Motus ſemper vitæ comes 86
Motus unde 165
Movere eſt facere 168
Movere ſeipſum quomodo intelligendum 173. 174
Moveri aliquid ſemper bifariam intelligi 163
Moveri an paſſionem etiam ſignificet 172
Moveri eſt pati 168
Moveri quænam aliquando deſiſtant, quænam nunquam 171
Μουσηγέτης cur dictus Apollo 126
Mucii malevolentia Publii ſcommate notata 324
Mulciber cur Vulcanus dictus 552
Mulier uſurpata quæ 196
Mulieres cur frigoris tempore mediocri veſte utantur magis quam viri 602
Mulieres cur rarius inebrientur 600
Mulieres cur celerius idoneæ ad generandum 602. 603
Mulieres frigidas eſſe 602
Mulieres humidæ 600
Mulieres ſingulis menſibus purgari 38
Mulierum corpus pluribus conſertum foraminibus 600

Mulierum crebræ purgationes unde 600. 602.
Mulierum levitas cutis & ſplendor unde 600. 601
Mulierum natura calidior quam virorum 601. 602. & contra, frigidior 602. 603.
Mullus ſeptem millibus nummum emptus 364
Mulſum Cereri libari 409. 410
Mulſum optimum quod 616
Munacius Plancus, Antonii & Cleopatræ luxus arbiter 370
Mundanæ animæ motus 181
Mundani anni finis quando 157. 158
Mundanus annus 157. 158
Mundi anima 26
Mundi anima Jupiter 87
Mundi anima mens 75
Mundi anima quomodo & quare ex numeris fabricata 121. 123
Mundi anima numeris contexta quomodo ſonum efficiat 124
Mundi anima viventibus omnibus vitam miniſtrat 123
Mundi conditor Deus 154
Mundi duæ partes, mutabilis & immutabilis 57
Mundi elementa ter quaterna 58
Mundi mens Sol 289
Mundi motus animæ impulſu 124. 125 128
Mundi natalis 110
Mundi nihil perire 161
Mundi totius deſcriptio 85
Mundi vertex, cœli medium 110
Mundus an æternus 153. 154
Mundus ante initium apud Philoſophos 153
Mundus cœlum dictus 289
Mundus Dei templum 72
Mundus Deorum domus 309
Mundus homo dictus 161
Mundus idem cum Jano 226
Mundus magnum corpus apud Vergilium 85
Mundus parvus, homo 161
Mundus pro cœlo 99. 100
Mundus proprie cœlum vocatur 158
Mundus patens, Ditis & Proſerpinæ feſtum 266
Mundus qua parte mortalis, & quid ejus intereat 161
Mundus quomodo immortalis 162. 163
Mundus τὸ πᾶν dictus 85
Mundus univerſitatis principium 638
Murapium pyrum 376
Murænæ cognomen 361
Murænæ flutæ cur dictæ 362
Murænæ piſcis mors luctu deplorata 361
Murænæ ubi optimæ 362
Mures in Ægypto de terra & imbre 639
Murteum pyrum 376
Muſæ novem 126
Muſæ mundi cantus cur Camænæ dictæ 126
Muſicæ melodiæ tria genera 132
Muſicæ ſex tantum numeri apti 119
Muſicæ vis 127. 128
Muſicam plene pertractare impoſſibile 132
Muſteum malum 375
Muſteum pyrum 376
Muſti qualitates duæ 604
Muſto ineſſe aquam *ibid.*
Muſtum dulce 603
Muſtum cur non inebriet 603. 604
Mycithi ſervi in Anaxilai liberos pietas 238
Mys Epicuri ſervus, philoſophus 240
Myſia frugifera 516
Myſia Helleſponti provincia 515

N.

NÆvianum pyrum 376
Nævuli maris inſulæ dictæ 133. *a*
Ναπαῖος Apollo 280
Narratio fabuloſa 7
Naſcendi rudimenta in leone 61
Naſcenti homini quæ numina adſint 295
Natura artifex 38
Naturæ arcana quare per fabuloſa tractanda 9
Naturalis philoſophia quænam 184
Navia μονόξυλα σκάφη *linter* 217. *b.*
Navis pro horto muliebri 341. *b.*
Naxii 280
Neapolitani 288
Necepſo 110. *b.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Neceſſitas decreti 97
Neceſſitas rerum 113
Neceſſitas ſpatium à terra uſque ad aquam 33
Nectar potus Deorum 63
Nefaſti dies 265
Nemeſin contra ſuperbiam coli 307
Nemeſin eſſe Solis poteſtatem 307
Neniæ quid 127. *a.*
Nepenthe apud Homerum quid 576
Neptuno Taurum immolari 408
Neptunus cur ἐνοσίχθων καὶ ἀσφαλίων 275.
Neptunus & Apollo Trojanorum Dii 391.
Neronis conſcientia ſtimulans 55. *a.*
Nervorum συζυγία 610
Neſtoris prudentia 16
Neſtoris verba de ſomnio Agamemnonis 16, *a*, *b.*
Netos Mars Accitanis 292
Netos taurus Soli conſecratus apud Heliopolim 305
Nicocreonti regi quid de ſe reſponderit Serapis 299
Nicolai Copernici de Solis inter Planetas ordine ſententia 93. *a.*
Nili catadupa incolis non exaudiri 132
Nilus 181
Ninus 153
Nivis aqua pota noxia 620
Nis pro *nobis* 221. *b.*
Nix aqua in aere denſata 620
Nocentem ſe judice abſolvi neminem 54.
Noctis mediæ inclinatio primum diei tempus 197
Noctivagus 555
Noctu futura 198
Noctu concubia 201
Nomenculator & *Nomenclator* veteribus dictum 334, *a. b.*
Nomina bona 66, *b.* mala *ibid.*
Nomina nata ex cognominibus 211
Nomina qualia omina præferrent 66, *b.*
Νόμιος Apollo cur dictus 280
Nomus quid 566, *a*,
Nonæ 259. unde dictæ 261
Nonæ Caprotinæ 239
Nonæ copulandis nuptiis religioſæ 262.
Nonæ cur à Romanis celebratæ 253
Nonæ cur à nundinis ſegregatæ 253
Nonis conventus populi cur vitari ſolitus 253
Nonis cur populares convenirent ex agris in urbem 260
Novenarius numerus quomodo longum latumque corpus efficere dicatur 122
Νοῦς 8
Νοῦς Græcis, mens Latinis 73
Νοῦς Mens divina 48
Νοῦς ὑλικὸς 63
Nox concubia, intempeſta 198
Nox pro *noctu* 201
Nox, terræ umbra 102
Nubes quid 114
Nuces & mala quo diſtent 375
Nucleus quid veteribus 372, *b.*
Nucum genera 371. 372
Nudius quartus 202
Numa quomodo menſes in dies diſtribuerit 263
Numæ induſtria in dividendo anno 250. 251.
Numæ virtus 183
Numenii ſomnium 9. 10. ejuſque expoſitio *ibid.*
Numenius Eleuſinia ſacra vulgavit 9
Numentana uva 379
Numeri ante animam mundi fuere 26
Numeri, per quos jugabilis fit rerum omnium competentia, qui 96. 124
Numeri qui Scipionis vitale ſpatium incluſere, ex pari conſtiterunt & impari 25
Numeri quinam neceſſarii ad ſolidum corpus efficiendum 122
Numeri tantum ſex ad conficiendam muſicam apti 119
Numeri tria & quatuor arcta ſocietate conjuncti 33
Numeris anima mundi contexta 26
Numerorum certa ratione animas ſociari corporibus 70
Numerorum intervalla quomodo ſuppleta 125
Nume-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Numerorum natura Geometricis rationibus applicata 122
Numerorum neceſſitas 122. 123
Numerorum plenitudo, & qui numeri proprie pleni 21. 22. 24
Numeros ſonum efficere 119
Numerus animus ac Deus 26. *b.*
Numerus impar mas, par fœmina 25. *a. b.* 124.
Numerus impar in diebus menſium à Numa ſervatus 251
Numerus omnium primus impar tria 25
Numerus ſuperficie & lineis antiquior 24
Numidica ficus 377
Nundina Dea 269
Nundinæ à quo & cur inſtitutæ 268
Nundinæ an feriæ 263. 267. 268. & quales 264
Nundinæ Jovis feriæ 268. ſed lege Hortenſia faſtæ effectæ *ibid,*
Nundinarum dies 253
Nundinarum origo 268
Nuptiis copulandis religioſi dies qui 262
Nutrices pueros ſub Luna deferentes cur tegant 641. 642
Nutricis ingenium quantum ad mores referat 472
Nux juglans baſilica 371. Avellana, Præneſtina 371. Pontica 372. caſtanea 373. heracleotica 373. Græca, amygdala, thaſia, molluſca 373. Tarentina, pinea 374

O.

OBedientia ſpatium inter aerem & ignem 33
Obliqui quinam nobis dicti 140
Oblivio ebrietatis comes 62
Oblivionis fluvius quis 53
Occaſio Scipionis ſomnium narrandi 18. 19.
Occidens 137
Occiduum tempus 197
Occipitii ſiccitas 612
Oceani acceſſio & receſſio unde 150
Oceani alveus tenet Zonam peruſtam *ibid.*
Oceani exiguitas 134
Oceani incrementum & decrementum 38
Oceanus cur ſub Zona peruſta locatus 154
Oceanus omnem terram in quatuor partes inſulas dictas dividit 150
Oceanus Terram ambit & dividit 149. 150 309.
Octavii luxus 365
Octavius Ciceronis ſcommate notatus 581
Octo ſolidum corpus imitatur 122
October menſis Domitianus appellatus 249
Octo & ſeptem anima mundi contexta 26
Octonarium numerum quare Pythagorici vocaverint juſtitiam 25
Octonarius in numeros pares reſolvitur *ibid.*
Octonarius numerus 20. 23. 24. ſolidum corpus efficit *ibid.* hinc ſingulariter plenus *ibid.* & 25. 122.
Octonarius numerus aptus ad cœli harmoniam 24
Oculorum ſanitati conferre æris metallum 644
Odorandi vis 610
Offenſiones pedum quid 65. *a.*
Officiis ineptus quando quis cenſeatur 41
Ogratianum malum 375
Ὄιχ]ος 417
Oleæ ignis balneo pernicioſus 641
Olearum genera 379
Oleaſter *ibid.*
Oleum cur gelu ſtringatur, vinum non item 621
Oleum, ſi vas diutule ſemiplenum cuſtodiatur, cur ſaporem ſuaviorem accipiat 617
Oleum in dolii ſummitate cur optimum 617. 618
Ὀλύνθοι fici quinam 379
Omen quaſi *orimen* 64. *b.* Deorum vel hominum *ibid.*
Omina ex quibus 66. *a.*
Omina hominum 64. *b.* Græcis συμβολα 64. *b.*

Ominum exempla 64,*b*.
Ὁμοιοπάθεια 431
Ὄνειρος ſomnium 10. quid 14
Ὄνειρος ab ὂν verum & εἴρειν loquor 14, *b*.
Orr apud Danos annus 242,*b*.
Opalia quando celebrata 231
Opias legatus 310
Opinandi natura animæ à ſole 63
Opinio incautos decipit 52
Opinionis ortus memoriæ defectus 62
Opis Dianæ comes 522. ipſa Diana 523
Oppida quædam devota 407
Ops cur terra dicta 231
Ops Conſivia Romæ urbis tutelaris Dea 405.
Ops Dea cur dicta 245. Saturni conjux 231.
Ops Dea quæ & Fauna & Fatua & Bona. 245
Ora pro perſonis 557
Oraculum Χρηματισμὸς 10. quid 13
Oraculum quid apud antiquos 10, *b*.
Oraculum Cræſo datum 50,*a*.
Ὅραμα viſio 10. quid 13. 14
Orata cognomen Sergii 361
Oratio pathetica qualis eſſe debeat 417 418.
Oratorem non niſi orando probari 575
Oratorum diverſitas 436
Orbiculatum malum 375
Orbiculatum pyrum 376
Orbilii Grammatici in Galbam ſcomma 342
Orbes 77
Orbis idem quod Circus 78
Orchas olea 379
Orchia lex 367
Oriens 137
Originis laus 59, *b*. ejus de anima ſententia *ibid*.
Oriniocenſis Macrobius 1,*b*.
Orioni proximæ Vergiliæ & Hyades 89
Oropi vaſtatio 205
Orphei cerimoniarum ſacra 7
Orphei fabulæ origo 127
Ὀρθόπνοια quid 68,*b*.69,*a*.
Oſcilla Diti ſacrificari cepta 220
Oſcillantes unde 557, *a*, *b*.
Oſcis Priſciſque verbis uſi veteres 552
Oſiri invento quid clamatum 303, *a*.
Oſiris idem cum Sole 302. 303
Oſiris idem cum Sole 302. 303
Oſiris multioculus dictus 303, *b*.
Oſiris ſimulachrum apud Ægyptios 303
Oſſa cur ſine ſenſu 608. 609
Oſſis ſecti dolor unde 609
Oſtentatio quomodo vitanda interpreti 578
Oſtreæ innuberes 642, *a*.
Otium moleſtum quod 344
Ova pavonum quinis denariis vendita 353.
Ovas, *ovat* lectum, *ovo* non lectum 697
Oves abluere qua gratia feſtis diebus liceat, aut non 265. 390
Oves cur bidentes dicantur 568
Oves cur laventur 265
Ovis purpureo colore quid portendat 400.
Ovo quomodo pericula imminentia explorata 221, *a*, *b*.
Ovum inſtar elementi omnibus fere animantibus 637. 638
Ovum mundi ſimulachrum 638
Ovumne prius fuerit an gallina 637. 638.

P.

P*Acere* quid 343, *b*.
Pachynum Siciliæ promontorium 276.
Pacuvius Taurus, in eum Auguſti jocus 331.
Pæan cur dictus Apollo 274
Pænitere tanti non emo, proverbium 324
Pagani, ruſtici 264
Paganalia 264
P. Albinovanus 355
Παιανίζειν quid 386
Palicus ſive Palici Dii qui 512. eorumque hiſtoria 512. 513
Palinodiam canere, proverbium 592
Pallas cur numerus ſeptenarius 28
Pallentes herbæ veteribus quænam 510. *a*.
Pallentes umbræ & undæ apud Poetas 510, *b*.
Pallor unde metuentibus 614. 615
Paluſca ficus 377
Πᾶν τὸ ἕν 272

Pan

Pan cur Arcadibus ὁ τῆς ὑλικῆς κύριος dictus 307
Pan, qui & Inuus, idem cum Sole 307
Panibus cur Cereri ſacrificatum 411, *b.*
Panos ſimulachrum quid ſignificet 307 308.
Pannuceum malum 375
Πάντα pro κατὰ πάντα 566. *b.*
Pantheum templum 371
Panyaſis 522
Papyrii prætextati hiſtoria 210. 211
Par impar luſus Auguſti 217, *b.*
Παραβολὴ 427
Παράδειγμα 427
Paralleli quinque 80
Παράλυσις ex nimio vino & frigore 599.
Paralus 191
Parentare atro die non licere 267
Parentheſis interpoſitio 558, *a.*
Parentibus præſentibus quibus ſcommatibus locus 584
Parentum cura præcipua in educandis & erudiendis liberis 186, 187
Paridis judicium Homero neglectum 497.
Parmenides 10. 190
Parnaſus mons Apollini ſacer 286
Partemetis princeps ſacerdotum Ægyptiorum 310
Parthenium mare 622
Parthenius Grammaticus, quo uſus Vergilius 503
Parthi cum concubinis, non conjugibus, inire convivium ſoliti 572. 573
Partus an vitalis ſeptima hora diſcernitur 40
Partus futuri diſcretio quomodo noſcatur 29
Partus humani diſpenſatio & maturitas 39
Partus humani tempus 28
Paſiphaes fanum 11, *a.*
Paſſiones animæ 70
Paſſiones in homine quales 49
Paſſiones an ſint animæ ſolius, an animæ utentis corpore 160
Patagus quid 511, *a.*
Patavini ſervorum ſuorum fide ſervati 237.
Patera quid 519
Patera ſeu πτέρνα pars veli inferior 519.
Pater cur dictus Ianus 227
Pathetica oratio 415
Pathos ex habitu apud Vergilium 415. 416. à tenore orationis 417. ab ætate 420. fortuna *ibid.* 421. debilitate *ibid.* loco *ibid.* præcipue ſacro 422. tempore 422. cauſa 423. 424. modo 424. materia 426. ſimili 427. exemplo 427. parabola 428. 429. imagine 429. à minori 430. majori 430. 431. præter ſpem 431. à ſimilitudine paſſionis 431. ſermone converſo ad inanimata. *ibid.* addubitatione 432. atteſtatione *ibid.* Hyperbole 433. exclamatione *ibid.* ſilentio *ibid.* repetitione 434. objurgatione *ibid.*
Pati, in mundi quid 57
Patientia in doloribus perveniri ad maximam voluptatem 229
Patientiæ major quam facundiæ laus 335.
Patriæ ſervatoribus certum beatitudinis præmium in cœlo 19. 45. 46
Patrimæ matrimæque virgines 209
Patrisfamilias appellatio 235
Πατρῷοι θεοὶ Penates dicti 392
Πατρῷος Apollo cur dictus 280
Patulcius cur dictus Ianus 228
Paulia olea 379
Pavonum ova quinis denariis vendita 353.
Pauſa apud veteres 551
Pauſia olea 379
Pede altero calceato, altero nudo eundi mos 507
Pedibus equis quid 549, *a.*
Pelaſgi 203. à Pelaſgo 507
Pelaſgi ſedibus ſuis pulſi 219
Πέμματα 349
Penates Dii 205. quales 391
Penates Dii Romanorum proprii quinam 391. 392. 393
Penuria quid 315, *a.*
Per pro *inter* frequens apud Vergilium 148. 149.
Peragere quid 92, *b.*
Perfecta omnia à natura formari 639

Perfe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Perfectio prima incorporalitatis in numeris 21.24
Pericles 191
Periculorum præteritorum jucunda commemoratio 579
Perpennia 355
Perſæ cur aduncum naſum habentes amarint 582,*b*. 583.*a*.
Perſeus ſidus 77
Perſeus Zenonis ſervus, philoſophus 240
Perſicum idem quod molluſca nux 373
Perſicum inter mala potius quam nuces numerandum 375
Perſicum malum 375
Perſolvere, voti proprium 393
Peſtanus & Vibonenſis, duo maris ſinus 549, *a*.
Peſtilentia à pecudibus inchoata 593
Peſtilentiæ deſcriptio ex Vergilio & Lucretio 537.538
Petoſyris 110, *b*.
Petronii epigramma 54, *a*.
Petronius εὔπνιον eleganter deſcribit 11, *a*.
Petulcus 553
Phœbum auſpiciis præeſſe 413
Phædon Socraticus ex ſervo philoſophus 239
Phœnices 226.300
Phalaris urbs 227, *a*.
Phanes cur dictus Apollo 278
Phanes Sol unde dictus 289
Φάντασμα viſum 11. quid 13
Φανταστικὸν animæ unde 63
Pharmaca cur ex contrariis 596
Phaſes Lunæ 36
Phidiæ reſponſum de Jove Olympio à ſe ficto 482
Φιλήσιος Apollo cur dictus 281
Philippus piſcinarius Ciceroni dictus 361.
Philocrates C. Gracchi ſervus 237
Philolaus animam ex ſymphoniis muſicis conſtare aſſeveravit 34, *b*.
Philoſophandum moderate in conviviis 576
Philoſophi an ſoli beati 46
Philoſophi de Deo ac Mente acturi ad ſimilitudines & exempla confugiũt 8
Philoſophia an etiam convivio intereſſe debeat 572.573.574
Philoſophia ars artium & diſciplina diſciplinarum 635.316
Philoſophia meditatio moriendi 68
Philoſophiæ doctrina vere hominem facit 83
Philoſophiæ laus 48.*a*.
Philoſophiæ tres partes 184
Philoſophiam rerum omnium moderationem docere 574
Philoſophis quænam virtutes conveniant 182
Philoſopho an conveniat fabulis uti 6. & quibus & quando 7.8
Philoſophum pro tempore non minus tacendo philoſophari quam loquendo 575
Philoſtratus Peripateticus 240
Philotidis ancillæ cum aliis inſigne facinus 239
Phlegeton fluvius infernalis quid 53
Φλέγμα 612
Φοῖβος cur dictus Apollo. 278
Φῶτα quid ſignificent 220
Phryges 301
Φθινῶν μὴν 270
Φυτικὸν ad nos de Luna 97
Φυτικὸν animæ 73
Φυτικὸν naturæ unde 63
Pietas Scipionis 52
Pietate & juſtitia tenditur in cœlum 20
Pilos creari calore 602
Pilleolata uva 379
Pindarus imitationi inacceſſus Flacco 500
Pindarum quomodo imitatus ſit Vergilius 500.501
Pinarii Herculeæ ædis cuſtodes 398
Pinarius & Potitius ſacrorum Herculis cuſtodes 247
Pinea nux 374
Pineas nuces ad Venerem conducere 372, *b*.
Pinus, & cur ex ea Vergilio equus Trojanus fabricatus 570
Piper cur appoſitum cuti, lædat, devoratum non item 606
Pirorum genera 376

Piſan-

Piſandri poëtæ laus 440

Piſandrum in quibus imitaverit Vergilius 440

Piſæ oppidum 491

Piſcinæ Romæ precioſiſſimæ 361

Piſcium ſignum cur Iovi aſſignetur 110.

Piſcium ſignum quomodo ad Solem referatur 307

Piſiſtrati tyranni prudens factum 575

Piſo Ciceronis gener ab eodem cavillo notatus 330

Placentæ à ſecundis menſis Varroni remotæ 348

Planci libido ſutoris joco notata 323

Planetæ cur aliæ breviori, aliæ longiori tempore Zodiaci ſigna percurrant 106.

Planetæ ſeptem 35

Planetæ tres Sol, Venus, Mercurius ſibi quam proximi 93

Planetas omnes æque celeriter moveri 107.

Planetarum cur alii nobis proſperi, alii adverſi 96. 97. 98

Planetarum motus contrarius cœli motui 85

Planetarum ordo 111

Plani quid 526, *b.*

Planipedes quinam 320, *a.*

Planities, Græcis ἐπιφάνειαι dicta, caret alto 23

Plantationis auctor Saturnus 217

Platani Hortenſii vino irrigari ſolitæ 353.

Plato ipſius veritatis arcanum 30

Plato quem ordinem ſphæris Planetarum aſſignarit 111

Platonicorum argumenta, quibus adverſus Ariſtotelem probarunt animam à ſe moveri 170. 171. 172. 173. 174. 175. &c.

Platonicorum de Cœleſtium corporum intervallis ſententia 129

Platonicorum de inferis ſententiæ 57.

Platonicorum ratiocinationes de animæ immortalitate 163. 164

Platonis, de animæ mundi fabrica, verba 123

Platonis de ſphæræ ſolaris ordine ſententia 92

Platonis de vini uſu ſententia 349. 350

Platonis dialogi 190

Platonis diſſertatio de conſtitutione mundi & diſpoſitione elementorum 31. 32. ejuſque ipſa verba 31, *a. b.*

Platonis & Ciceronis de Republica librorum differentia & ſimilitudo 1. 2

Platonis fabula à veri ignaris irriſa 4

Platonis Phœdon 239

Platonis ſcribendi ratio 1. 2

Platonis ſervitus 234

Platonis ſympoſium 190

Plauti jocorum venuſtas 320

Plebeia ingenia exemplis magis quam ratione capi 587

Plebei genitivus antiquus 220

Plebiſcitum quando factum 249

Plenitudo ex numerorum partibus naſcitur 24

Plenitudinem non niſi divinis rebus & ſupernis convenire 21

Plenius Macrobio familiare 34. *b*

P. Licinius Craſſus Dives 368

Plinii Secundi pingue & floridum dicendi genus 436

Plotini, de Planetarum in homines poteſtate, ſententia 97. 98

Plotinus verborum parcus 160

Πλῶτ) murænæ & anguillæ dictæ 362

Pocula multa apud Græcos à re navali cognominata 520

Poculorum genera, variaque nomina 518. 519.

Podagræ cauſa 590

Poëtarum fabulæ ex Philoſophiæ adytis 271. 272

Poëtarum ſenſa nimis rigide non exigenda 146, *b.*

Poëticam tubam omnia ſemper in majus tollere 148

Ποίμνιος Apollo 280

Πολιοκρόταφοι ſenes cur dicti Homero 612

Politica fortitudo 47. juſtitia *ibid.* temperantia *ibid.*

Politicæ virtutes 47. 183

Politici prudentia 47

Pollex digitus unde ſic dictus 625

Pollionis ſcommata in Auguſtum 335

Pollu-

Pollucibilis cæna 370
Polluctus Herculis 366
Πόλος circuitus mundi 273
Pompejana ficus 377
Pompeji de Cicerone dictum 329
Pompejus Macula 324
Pompolus Philoſtrati ſervus philoſophus 240
Pondera omnia nutu ſuo in terram ferri 113. 114. 115. 139
Ponti gelu unde 621
Pontica nux 372
Ponticum mare dulcius cæteris 622
Pontificis cænæ luxus 354. 355
Pontificum poteſtas res geſtas in tabulas referendi 387
Populeæ coronæ quomodo in ſacris Herculis 412
Populi Romani in majores, junioreſque diviſio 244
Popilia 355
Populiæ dictum 341
Populifugia 386
Populonia Iuno 410
Populus apud veteres quid 573, *a*, *b.*
Porcus Trojanus cur dictus. 358
Porricere, proprium ſacrificii verbum 384.
Portarum Solis altera hominum, altera Deorum 60
Poſtumius Livius Fidenatium dictator 239.
Poſtvorta apud Romanos divino afficitur cultu 217
Poteſtas, etſi ſupplicet, cogit 343
Potionum remedia cur ex contrariis 596.
Potitii 398
Potitius & Pinarius ſacrorum Hercules cuſtodes 247
Potus per aſperamne arteriam pulmoni illabatur 632. 633
Potus vitandi qui 587
Προκλητικὸν, animæ unde 63
Præcia quinam 264, *a.*
Præcianum pyrum 376
Præcox ficus 377
Præcox malum 375
Præcox pyrum 376
Prædictiones ſemper dubiæ 41. diligenti ſcrutatione inquirendæ *ibid.*
Præficæ quinam 127, *a.*
Præfiſcine & *præfiſcini* pariter dixiſſe veteres 202
Præliales dies 263. quinam 265
Prælium ſumere quando nefas 266
Præmature 565
Præmia poſt obitum bonis ſperanda 46
Præmortuum in utero quamdiu vivat 40.
Præneſtina nux 371
Præneſtini 248
Prætexta à Tullo Hoſtilio inſtituta 208 cur pueris conceſſa 210
Prætexta magiſtratuum geſtamen 208
Prætexta quinam pueri uſi 209
Prætexta unde in nominis uſum abierit 208. 209. 210.
Prætextæ origo & à pueris uſurpatio *ibid.*
Prætori quando fari liceret 265
Prannia uva 379
Precia uva *ibid.*
Pridie quaſi priſtino die 202
Primum quod alia movet, immobile 166. 167.
Principii nulla origo 154
Priſcæ locutiones, *vix ægre; curioſe ſeduloque jocoſe lepide* 215. *a.*
Priſci ſympoſium 320. *a.*
Priſtine & *priſtini* pariter dixiſſe veteres 202.
Proclive & *proclivi* pariter dixiſſe veteres 202
Producere quid 323. *a.*
Profanare & *fanare* quid 397. *b.*
Profanum quid 387. 388
Proferri idem quod augeri 254. *a.*
Profeſti dies 263
Projecta ſecundum veteres *porro jacta* 550.
Proletarii & capite cenſi quinam 260. *a.*
Προνοίας ἀθηνᾶς ναὸς in Delo 282
Properare quid 565
Proprium ſomnium quid 15
Propter viam facere aut ſacrificare 322.
Proſerpina Bona Dea dicta 245
Proſerpina pro inferiore terræ hemiſphærio 390

Proſerpinæ porca ſacrificatur 246
Proſivum malum 375
Protagoras 191
Πρῶτον αἴτιον 8
Providentiæ miniſtra fortuna 497
Providere quid 47,*b*.
Provincialis cujuſdam jocus in Auguſtum 335
Prudentia animi jam purgati 48. exemplaris 48. politica 47
Prudentia Scipionis 52
Prudentiæ officium 46
Pſaltria illecebris philoſophantes exercebat 319
P. Scævola Sextus 355
Ψωμμακοσία & Ψαμμακοσιογάργαρα apud Ariſtophanem pro multis 517
D. Scipio Africani pater quomodo ſervi fidem expertus 237
Pſithia uva 379
Ψόγος Categoria 581
Πτέρνα pars veli inferior 519
Ptolomæi libri de harmonia 96
Pubertatis ætas 40
Pubertatis annus in fœminis duodecimus, pueris autem decimusquartus 602.
Publicia flaminica 355
Publicius trib. plebis 220
Publicum ſomnium quid 15
Publii mimi ſales & joci 344
Publii ſententiæ 345. 346
Publius omnes alios mimos ſuperavit 345.
Pudentes cur rubeant 614
Puellas biennio maturius quam pueros tutela liberari 40
Pueri Maniæ Deæ mactati 221
Pueri paſcentes 641,*a*. 642.*b*.
Pueritia cur non caneſcat 613
Pugilum in explorandis viribus conſuetudo 41
Pulſa ficus 377
Pulmentorum varietas 59
Pulmo receptaculum potus 636
Pulmo ſolidus & lævigatus 633
Punicis Oſciſque verbis uſi veteres 552
Punico bello ſervi militarent 238
Punicum malum 375
Puncta duo, lineæ ductus 23
Punctis finiri lineas 23
Punctum corpus individuum 84. 121
Punctum lineæ principium 168
Punctum protractum lineam efficere 121.
Punctum pro uno 122
P. Volumnius 355
Purgatio feminarum quando incipiat 40.
Purgatio an in ſacris inferis æque ut ſuperis neceſſaria 383
Purgatoriæ virtutes 48. quibusnam inſint *ibid*.
Purificatio ſacrificantibus neceſſaria 382.
Purpuræ uſus cur in prætexta puerorum 209
Πύθειν 281
Πύθιος Apollo cur dictus 281. 283
Putredo pecudum quid 640
Putredo unde generetur 283
Putredinis cauſa 640
Pylades hiſtrio 346
Pyrgi oppidum 491
Pyrorum genera 376
Pythagoræ virtus 183
Pythagoræ vulgatum : *De Deo non eſſe ſine lumine loquendum* 9,*a*.
Pythagoras animam ex ſymphoniis muſicis conſtare dixit 34 *b*
Pythagoras concentuum cœleſtium inventor 118. & numerorum 119
Pythagoras fabis ſæpius utebatur 12,*a*.
Pythagoreis cur fabæ interdictæ 11,*b*. 12,*a*.
Pythagoreorum ſymbola ſeu myſtica ſenſa 7
Pytho 274
Pythonis Draconis ab Apolline occiſi fabula 282. ejuſque ſignificatio *ibid*.

Q.

Q. Catulus 355
Q. Q. Cicero M. Tullii frater, ſcommate ab eodem notatus 327
Q. Cornelius 355
Q. Hortenſii luxus & mollities 352. 353.
Q. Mucius 196

Q. Sulpitii ad Alliam contra Gallos congreſſus 267
Quadratum corpus 23
Quadratum octo angulis *ibid.*
Quadruplus numerus 97. quid 119
Quæſtiones convivales 586
Qualitates binæ in ſingulis elementis 30.
Quaſſare & *quatere* quid differant 561
Quaternarius numerus 26
Quaternarii laus 30
Quaternarius jurisjurandi religione ſacer Pythagoricis 33. 34
Quatuor corpori longo latoque prædito aſſimilatur 122
Quatuor duplicata ſibique ſuperpoſita ſolidum corpus efficiunt 24
Quinarii numeri excellentia & potentia 29
Quinarii reverentia apud veteres 29, *a.*
Quinarius ad Zonas cœli refertur 29
Quinarius rerum omnium numerus 29
Quintilis menſis à Martio quintus 242
Quintilis menſis, qui poſtea Julius 248
Quirianum malum 375
Quirinus cur dictus Janus 227
Quod canis in Ægypto, proverbium 324

R.

RAdius olea 379
Ranæ de terra & imbre 639
Ratio animæ puriſſima pars 73. 34
Ratio, in cœleſtibus, ſono cauſa modulaminis 118
Ratio mentis vis, cujus ſedes in capite 74
Ratio quid viſui conferat 630. 631
Ratiocinatione amiciri animam, dum per Saturni ſphæram delabitur 63
Rationalis philoſophia quænam 184
Reboare 551
Redamare pro reamare 569
Redarguere pro rearguere 569
Redire pro reire 569
Regina ſacrorum 262
Reipublicæ conſulitur politicis virtutibus 47
Reipublicæ gubernator quibus virtutibus debeat eſſe inſtructus 48
Reipublicæ ſervatores aut adjutores in cœlo præmium & beatitudinem conſecuti ſunt 19. 45
Religio quid 65. *a.* & unde dicta 389
Religioſi qui 389
Religioſus de quibus interrogandus 580
Remediorum varietas 596
Remi & Romuli nutrix Acca Larentia 230
Remittere animum eſſe quaſi amittere 205
Reo qualis oratio neceſſaria 417
Repetitio pathetica 434
Reprehendendi diſciplina 578
Reprehenſio qualis à Philoſopho debeat proficiſci 577
Reprehenſionem ſemper ſequitur dolor 578
Rerumpublicarum quarundam mos circa milites 41
Rerumpublicarum rectoribus quænam virtutes conveniant 182
Res quænam pro ominibus habitæ 66, *a*
Retrimenta 589. 590
Ῥεύματα morborum cauſæ 590.
Reus voti aut ſacrorum quis 385
Rhegium 362
Rhetores orationibus patheticis ſtudere 415
Rhetorica an conviviis introducenda 573
Rhetoricæ inventa plurima in Vergilio 315
Rhodia uva 379
Ῥιζοτόμοι Tragœdia Sophoclis 511
Romæ nomen Latinum & Dei ipſius tutelaris cur ignotum 404. 405
Romanorum dies qualis 195. 196
Romanorum ſacra, diurna partim, partim nocturna 196
Romuli & Remi nutrix Acca Larentia 230
Romuli virtus 183
Romulus acri ingenio ſed agreſti 258
Romulus cum T. Tatio regnum communicavit 268
Romulus quomodo annum ordinarit 242. 243.
Rorarii milites pugnæ 607. *a.*
Ros aeris & Lunæ filius 644

Roſcii

Roſcii de hiſtrioniæ & eloquentiæ collatione liber 359
Roſcius hiſtrio & Ciceronis cum eo certamen 359
Roſcius L. Syllæ cariſſimus 359. ejus diurna merces 360
Rotantes ſe in orbem cur vertiginem patiantur 607. 608
Rubyle pyrum 376
Rubor quid 614. unde pudentibus & gaudentibus *ibid.*
Rubri maris ortus 150
Rubrum malum 375
Ructuum cauſa 591. 595
Ruſticum vetus canticum 518
Ruyters te voet 549 *b.*

S.

Sabinarum raptus 209. 228
Sabini a Tarquinio domiti 208
Sabinorum cum Romanis prælium ad Viminalem collem 228
Sacerdotibus cura menſium & dierum commiſſa 256
Sacra celebritas quid 263
Sacra Roman: diurna & nocturna 196
Sacra unde irrita reddantur 65. *a.*
Sacri homines Diis certis quinam 400
Sacrificia 263
Sacrificiis cur adhibiti muſici ſoni 126
Sacrificium dictum *propter viam* 322
Sacrorum ritus quomodo a Vergilio obſervati 381. 382
Sacrum quid 387. 400
Sacrum hominem fas interficere 400. 401
Sagittarius omnium Zodiaci domiciliorum imus 306
Sagittarius quomodo pro Sole 306
Salibus ineſſe pingue quiddam 627
Salii 227. 261 cur Herculi a Vergilio attributi 412. 413.
Salis conſperſio qua ratione carnem ad diuturnum uſum conſervet 615, 616
Salis natura 616
Sallentina olea 379
Salſamenta vendere 581
Saltandi mos ante triclinia, & in eo luxus 357
Saltare cum crotalis 358
Saltare inter honeſta apud veteres 357
Saltatorius ludus apud veteres 357
Salus, ejuſque feriæ 264
Salus idem cum Luna 295
Salus quid, & ejus ſimulachrum 295
Saluſtii brevitas 436
Saluſtius alienæ luxuriæ graviſſimus cenſor 354
Sam pro *ſuam* 221, *b.*
Samothraces Dii 391
Sanctæ leges quid 388
Sanctum quid 388
Sanguen arbor unde dicta 378, *a.*
Sanguinis abundantia indicium caloris 601
Sanguis calore privatus in ſaniem vertitur 616
Sanguis quomodo in muliere imprægnata lactis naturam induat 472
Sapere pro guſtare 617, *a.*
Sapientes qui 46. perpetuo cæli poſſeſſionem expetunt 51
Sapientia 46. quibus modis acquirenda 188
Sapientia perfecta animæ 50
Sapienti morte in immortalitatem migrandum 159
Sapientibus qualis mors appetenda 69
Sathimni unde dicti ſint, qui Satyri vocari ſolent 224
Saturnalia dierem optimus 320
Saturnalia quando primum Romæ inſtituta 222
Saturnalia quo die celebrata 230
Saturnalia ſacra 217
Saturnalia tempus ſollemniter feriatum 190
Saturnalia uno die celebrari ſolita 228, 229, 230, trium dierum 229, 231, ſeptem dierum 228, 232
Saturnalibus bellum ſumere nefas 266 228. aut a nocentibus pœnas exigere 228
Saturnalibus cerei miſſitati 241
Saturnalibus famulos cum Dominis epulari 222
Saturnalibus ſervis licentia magna conceſſa 218
Saturnalibus ſervis a Dominis cur epulæ oppoſitæ 243
Saturnalium initium 194

Saturnaliorum origo 216. 218
Saturnaliorum ritus 215
Saturnaliorum vetuſtas 221
Saturnalium & *Saturnaliorum* pariter dici 199
Saturnia dicta Italia 217
Saturnia Sphæra 85. 92.
Saturni annus 157.
Saturni falx cur in Siciliam dicatur decidiſſe 225
Saturni feſto bellum inchoare non licitum 228. 266
Saturni inſigne falx 217
Saturnini diſſertatio de infelici imperatorum vita 55. *b.*
Saturni Saturnius collis 218
Saturni Sphæra pro aqua 59
Saturni Sphæra ratiocinationem & intelligentiam dat 63
Saturni ſtella 85 cur malefica 96. 97
Saturni ſtella triginta annis Zodiacum percurrit 92. 95
Saturni templi faſtigiis cur Tritones impoſiti 223
Saturni templum cur apud Ægyptios extra urbes fructum 215
Saturni templum cur ærarium Rom. 223.
Saturni tempora feliciſſima 218
Saturni tempore quomodo æra ſignata 217.
Saturno ara erecta 219
Saturno cur cerei oblati 220. 241
Saturno cur ſacrum aperto capite fiat 222. 223. 233.
Saturno deberi plantationis diſciplinam, peritiam ruris, mellis etiam & fructuum inventionem 217. 218
Saturno December ſacer 217
Saturno falx cur attributa 224
Saturno quales honores à Jano exhibiti 217
Saturno regnante nullum furtum commiſſum 223
Saturno templum quando & a quo Romæ conſecratum 222
Saturno virorum victimis ſacrificatum 219.
Saturnum ſervorum honore delectari 231.
Saturnus ab Iano hoſpitio exceptus 217
Saturnus Cœli patris pudenda abſcindens 7
Saturnus cur à filio Jove pulſus, & cur vinctus 225
Saturnus cur Cœli patris pudenda abſcidiſſe dicatur 224
Saturnus cur cœlum dictum 231
Saturnus cur compedes geſtare fingatur 223.
Saturnus cur filios ſuos devorare dicatur 224
Saturnus cur laneos pedes habeat 223
Saturnus Deorum princeps 214. 215
Saturnus & ejus uxor Ops fructuum & frugum repertores 231
Saturnus temporum auctor, unde Græcis κρόνος & χρόνος 223. 308
Saturnus idem qui Sol 308
Saturnus in vincula conjectus à filio 7
Saturnus maximo honore apud Romanos cultus 216.
Saturnus primus æra ſignavit 217
Saturnus quaſi Sathimus 224
Saturnus Stercutus dictus 218
Saturnus unde dictus 224
Satyræ Menippeæ Varronis 214
Satyri in Parnaſo monte auditi 287
Satyri qui & Sathimni dicti 224
Scævolæ reſponſum quid feriis agi liceat 264
Scævus quid 339. *b.*
Scandianum malum 375
Scantianum malum 375
Scari in deliciis, & ab Octavio in Italicum mare primo illati 365
Scarum cerebrum Jovis dictum 365
Σκιάλλιος Apollo cur dictus 281
Scipio quomodo deleta Carthagine triumpharit 158
Scipionis Africani Æmiliani, de ſæculi ſui luxuria, teſtimonium 357. 358
Scipionis perſonæ quumodo conveniant ſomnium generale & public. 16
Scipionis pietas 68 prudentia *ibid.*
Scipionis ſomnium quale 15. 16. ejus propoſitum 16. 17
Scipionis virtutes 52
Scipionum nomen unde 215
Scomma 578. 581. quid *ibid.*

Scomma

Scōmma in eadem conditione jucundum 584
Scommata contumelioſa, atque eorum duo genera 581. 582
Scommata minus aſpera, qualia 581
Scommatibus in convivio abſtinendum 581
Scommatum varius uſus 583
Scommatum uſus moderatus à Lycurgo inſtitutus Lacedæmone 585
Σκοπὸς propoſitum 18
Scorpii chelæ, Libra 90
Scorpius Marti & Veneri dicatum ſignum 110. 243. 244.
Scorpius quomodo Solem referat 306
Scrophæ cognomentum unde 212
Sculna idem qui ſequeſter 370. a.
Scutilum quid 408. b.
Scutilus homo pro macilento 408. b.
Scyphus Herculis poculum 521
Scythia frigidæ Zonæ vicina 147
Scythicum mare gelu non conſtringi 621
Sebadius Sol & Liber Pater dictus 288
Segetia Dea, ejuſque feriæ 264
Seja Dea, ejuſque feriæ 264
Seleuci regis occiſi per ſervum ultio 237
Σεληνόβλητοι 273
Sella curulis à Tullo Hoſtilio inſtituta 208
Semela Fauni filia 246. quomodo a Patre compreſſa *ibid.*
Semelæ ſacrum 246
Sementivæ feriæ 264
Sementivum ſerum pyrum 376
Semina omnium rerum de cœlo fluxiſſe 224
Seminis definitio 639
Seminiſne an alimenti major vis aut natura 472
Semitonium quid 120
Semoniæ feriæ 264
Semiramis 153
Semper Leontini juxta crateres, adagium 596. b.
Sempronia 355
Semproniæ laſcivia 357
Semurius ager 230
Senarii vis ac religio 28
Senarius unde conſtet 28
Senarius numerus plenus atque perfectus 624
Senatulum quid 223. a. b.
Senecæ morbus, ἄσθμα 69 a.
Senecæ morbus meditatio mortis dictus 68. b.
Senecæ morbus, ſuſpirium 68. a.
Senectus cur frigida & ſicca 612. 613
Senectus loquax, & fabulis referendis amica ætas 580
Senemuris Ægyptii rex 310
Senepos idem qui Senemuris 310
Senes cur ad fletum difficiliores 600
Senes cur facile inebrientur 600
Senes cur facile jejunium ferant 623
Senes cur Homero πολιοκρόταφοι dicti 612
Senes etiam ſanos ebriorum malis laborare 601
Senex de quibus interrogandus 580
Senſui quæ membra participent quæ non 609
Senſus a cerebro miniſtrari 608
Senſus cur in capite locati 613. 642
Senſus quid viſui conferat 631
Senſus quinque 350. 610. nulli divino corpori inſunt *ibid*
Senſuum efficacia quomodo de ratione pendeat 631
Senſuum officia ſeptem foraminibus celebrata 42
Senſuum rationes 629. 631
Sententiam neminem de ſe ſuam poſſe vitare 54
Sentiendi natura ad nos de Sole 63
Sentiendi vis animæ cur invicta 74
Sentire & creſcere animalibus cæteris cum homine commune 74
Senum corpora dura 600
Senum corpus ſiccum 600
Senum cutis aſper 600
Septas, qui & ſeptenarius 35
Septem & octo anima mundi contexta 26
Septemb. menſis Germanic. dictus 249
Septenarii decas vivendi meta 41
Septenarii gemina vinciendi vis 32
Septenarii multiplicationem perfectam ætatem facere 41

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Septenarii potentia 35
Septenarii perfectio 31, 32, 33. & laus 34, 35, 36, 37, 38
Septenario anima mundi generata 35
Septenario conſtare hominem 38
Septenario diſponi corporis membra 39
Septenario lunam moveri 35
Septenario monas aptiſſime jungitur 27
Septenarium multis rationibus plenum dici 26, 27
Septenarius numerus rerum omnium nodus 32, 131
Septenarius tribus modis conjungitur 27
Septenarius virgo & Pallas vocatus 28
Septenarius unde conſtet 27
Septentrionalis extremitas inhabitabilis 135. quia perpetuo frigore oppreſſa 146
Septentrionalis parallelus 80
Septentrionalis vertex ſemper a nobis videtur 83
Septentrio 137. ventus rigidus 138
Septentrionem nunquam admittere Solem 145
Septentriones nunquam occidere 83
Septentrionum compago 89
Serapis cultus 215
Serapis Ægyptiis Deus maximus 299
Serapis idem cum Sole 300
Serapis quomodo ab Ægyptiis pro Sole cultus 298
Serapis templum cur apud Ægyptios extra urbes ſtructum 215
Sergiana olea 379
Sergius Orata oſtreis Lucrinis primus optimum ſaporem adjudicavit 361
Sergius Orata unde dictus 361
Sermones in convivio quales habendi 190
Sermonis pro loco & tempore applicatio, philoſophiæ non minima pars 577
Sero quid ſignificet 328. *a*, *b*,
Servi Dominis non contemnendi, & cur 234, 235
Servi familiares cur dicti 235
Servi philoſophi 239, 240
Servii inter Grammaticos præſtantia 316
Servii Tullii natalis 253
Servii verecundia 614
Servilia M. Bruti mater, Ciceronis joco notata 323
Servilianus a Servilio dictus 211
Servilii Gemini in Mallium dictum 324
Servis cœnas apponi a Matronis ſolitas menſe Martio 243
Servis Saturnalibus licentia magna conceſſa 218
Servitus nulla turpior quam voluntaria 234
Servius doctorum maximus 560
Servius Grammaticus 194
Servius Tullius 268
Servorum opera & fortitudo in bellis 237. 238
Servorum fidelium & fortium exempla 236. 237. 238
Servorum honore delectari Saturnum 231
Servorum in dominos odium & fides unde 235
Servos cum Dominis edere quando inſtitutum 231
Servos Diis curæ eſſe 232. 233. 234
Servos non haberi hoſtes ſed fieri 235
Serum pyrum 376
Severus Caſſius 332
Sexagenarios de ponte dejicere, proverbium 205
Sextilianum ſerum pyrum 376
Sextilis menſis, qui poſtea Auguſtus 248
Sext. Pacubius trib. pleb. 249
Si pro an 21. *a*. *b*.
Sibylla cur cognominatus Corn. Rufus 276
Sibillini libri conſulti 209
Sibillinum carmen 276
Sicani 203
Sicilia admodum fertilis 225
Sicilienſes a Pelaſgis vaſtati 219
Sicula menſa, Siculæ dapes 56. *b*. 596
Siculum fretum 362
Sidera & ſtellæ corpora divina 76

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Sidera ignes cœleſtes 68. 75
Sydera & ſtellæ unde θεοὶ dicantur 309
Sidera moveri viſus humanus deprehendere non poteſt 157
Sidera Soli vicina non videntur 90
Sidus ſignum ſtellis coactum 77
Sigillariorum celebritas 232. origo 240. 241.
Signa ζώδια 110
Signa de adverſis ſemper obſcura & involuta 43
Signa in Zodiaco latitudinem exigere 80
Signa poſteriora poſt Solis occaſum videri 91
Signa quænam ſingulis Planetis deputata ſint 110. 111
Signa quænam & ſtellæ in mundi nata li apparuerint 110
Signare pro ſignificare, aperire 8. *b.*
Signa Zodiaci cur diverſorum numinum poteſtati aſſignata 110
Signifer qui & Zodiacus 110
Signium pyrum 376
Signorum Zodiaci obſervatio quomodo ab Ægyptiis excogitata 107. 108. 109
Signorum Zodiaci ordo 89
Signum cum Sole oriens & occidens non videtur 90
Silveſtre malum 375
Similata idem quod ficta, formata 220. *a.*
Similia ſimilibus gaudere 603
Similia ſimilibus nutriri 595
Simplicitas mali neſcia 155
Simulachra rerum cur in aqua majora veris appareant 627. 628
Sinapi cur appoſitum cuti lædat, devoratum non item 606
Siniſtra membra corporis pro ominibus habita 65. *b.*
Siniſtræ partes cur imbecilliores 589
Sirenes cœleſtibus orbibus inſidentes 126
Siſyphi ſaxum quid ſignificet 54
Siticines quales 127. *a.*
Sitis cum domatur, cur major voluptas, quam cum ſedatur fames 619
Sitis cur edendo non ſublevetur, ut bibendo fames 618
Smyntheus Apollo cur dictus 281
Socrates 190
Socratem non fuiſſe eodem tempore cum Timæo 191
Socratis ſcomma in Critobulum 584
Solatium pro ſubſidio 618. *a.*
Solaris annus qualis 158
Solaris annus magnus 157
Sol ætherei ignis fons 99
Sol annuo ſpatio Zodiacum percurrit 92. 95
Sol cur cor cœli 99
Sol cur dux reliquorum luminum 99
Sol cur εὐβουλῆς dictus 290
Sol cur mens mundi 99
Sol cur moderator & princeps reliquorum luminum 99. 272
Sol cur temperatio mundi 99
Sol Deo ſive τῷ ἀγαθῷ apud Platonem ſimilimus 9
Sol dux & princeps, reliquorum moderator luminum, mens mundi & temperatio 85. 98. 99
Sol & Liber Pater Sebadius dictus 288
Sol & Luna duces anni 270
Sol idem cum Libero Patre 287
Sol ἶνος unde dictus 275
Sol in ariete & libra horas diei & noctis pares facit 90. 91
Sol Jovis oculus 303
Sol λύκος dictus 279
Sol mundi caput rerumque ſator 294
Sol mundi mens 289
Sol naſcentis hominis dæmon 295
Sol octies terra major 104
Sol omnium vitæ auctor 37
Sol plures dies in Geminis conſumit 36
Sol quando Apollo vocandus, quando vero Bacchus 287
Sol quando in terris eſſe dicatur 112
Sol quem ordinem habeat inter Planetas 92. 93
Sol qui & Janus geminus 229

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Sol quia talis *ſolus* apparet 93
Sol ſingulis menſibus unum ſignum emetitur 90
Sol a terra quot ſpatiis diſtet 102
Sol terra major 84
Sol terrenæ fœcunditatis auctor 291
Sol unde dictus 272
Sol unde ἀπόλλων dictus 272. 273
Sol unde Dyoniſius dictus 289
Sol unde Liber dictus 289
Sol unde Phanes dictus 289
Sole & Luna præcipuè vitam noſtram moderari 97
Solem cur Cicero non abſolute, ſed fere Planetarum medium dicat 95
Solem in defectu ſuo nihil pati 80
Solem luce ſua cuncta illuſtrare 85
Solem nunquam Zodiaci terminos excedere 79
Solem peruſtæ ſive torridæ Zonæ fines nunquam excedere 146
Solem terra eſſe majorem Lunæ defectus probat 100
Solem tribus tantum cardinibus recipi 145
Solem tropicos nunquam excedere 147. 148
Soleo neſcit futurum 697
Soli omnium Deorum nomina quomodo conveniant 272
Solidi corporis dimenſio triplex 121
Soliditas corporum quibus conſtet 23. 24
Solidum corpus quomodo efficiatur 122
Solidum nil eſt niſi terra 31
Solinius ager 230
Solis amfractus & reditus pro anno 43
Solis circuli, per quem meat, ambitus 84
Solis cognomina 275. 276, &c.
Solis curſus vices omnium rerum diſpenſat 99
Solis curſus quanto tempore Zodiacum abſolvat 251
Solis defectus 80
Solis diameter 104
Solis diverſa cognomina 98. 99
Solis diverſæ virtutes diverſis Diis nomina dederunt 272
Solis domicilium cur leo 304
Solis duo maximi effectus 274
Solis effigies apud Aſſyrios 284. 285
Solis lumen maximum 98
Solis magnitudo 84
Solis magnitudo ſecundum quoſdam 100. quomodo deprehenſa 101. 102. 103. 104.
Solis meatus quatenus ſurſum & deorſum 145
Solis motus per 12 ſigna 35
Solis motus proprius ab Occaſu in Orientem 90
Solis natura 305. 306. 307
Solis omnes virtutes ad unius ſimulachri barbati ſpeciem redacti 284
Solis orbis matutinus cur major ſolito appareat 628
Solis ordinem ſpatii reſpectu non eſſe in medio Planetarum, verum quidem numero 95
Solis portæ 60
Solis portæ Cancer & Capricornus 284
Solis præ cæteris ſideribus & ſtellis præſtantia 309. 310
Solis præcipua poteſtas anni dimenſio 270
Solis quaſi ſatellites Mercurii & Veneris ſphæra 85. 92. 131
Solis radius ſecum naturam ignis devehit 94
Solis ſimulachrum apud Ægyptios 288. 293. 303
Solis ſphæra ignis elementum 58
Solis ſphæra ſentiendi naturam dat 63
Solis temperatus calor morborum omnium fuga 273
Solonis virtus 183
Solſtitia duo 37. unde dicta 145
Σῶμα corpus quaſi σῆμα 57
Somnia de adverſis omnia ſemper obliqua & obſcura 43. 44
Somnia de ſtatu civitatis pro veris habenda quæ 16. 17
Somniant gravia cibo & crapula diſtenti 11. *b.*
Somnii ſpecies quinque 10. 11. 14. 15.
Somniorum portæ quales, quiſve eorum uſus 17
Somnium alienum quid 15
Somnium commune quid 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Somnium generale quid 15
Somnium Homericum quale 44
Somnium Numenii, ejuſque expoſitio 9. 10
Somnium ὄνειρος 10. quid 14
Somnium proprium, alienum, commune, publicum, generale 15
Somnium proprium quid 15
Somnium publicum quid 15
Somnium Scipionis omnes philoſophiæ partes complecti 184. 185
Somnium Scipionis quale 15
ejus propoſitum 16. 17.
Somnum frigidis reduci 599
Somnus ex humore 613
Soni ſphærarum 7. 131
Sonorum quomodo alius acutior, alius gravior 130. 131
Sonum ex aëre percuſſo & violenta colliſione corporum oriri 117
Sonum produci numeris 119
Sonus circa Terram denſus 131
Sonus dulcis aut aſper unde 117.
Sonus ex epogdoo numero 120
Sonus ex motu 116. 118. 128
Spatium a terra uſque ad aquam neceſſitas a Phyſicis dicitur 33
Spatium inter aërem & ignem obedientia vocatur 33
Spatiū inter aquam & aërem ἁρμονία vocatur 33
Specierum mutatio rerum interitus 161
Species rerum in mente contineri 29
Speculi ignem emittentis ad Lunam comparatio 94
Speculorum imagines unde 629
Spes paſſio 71
Σπεῦδε βραδέως Auguſti dictum 565
Sphæra aplanes 29 51. 57. 59. 77. 111
Sphæra ultima ἀπλανὴς 51
Sphæra extima cur ſummus vocetur Deus 89
Sphæra maxima cœlum 78
Sphæra omnis circa centrum movetur 169
Sphæra ſolida 77
Sphærali motu cœlum moveri 608
Sphæræ curſus, rotari 86
Sphæræ in univerſum novem 131
Sphæræ medietas centrum 101
Sphæræ pro ſtellarum corporibus 77
Sphæræ, quæ moventur, octo 24
Sphæræ quot 77
Sphæræ vagæ ſeptem 35. 59
inferiora gubernant 35
Sphæræ ultimus locus qui medius 131
Sphærarum cœleſtium concentum cur non audiamus 132
Sphærarum cœleſtium ex motu concentus 116. 118
Sphærarum cœleſtium intervalla 128. 129
Sphærarum cœleſtium melodia, & cur ſonorum alius acutior, alius gravior 118. 130. 131
Sphærarum cœleſtium ordo 84
Sphærarum circuli quomodo in XII. partes diviſi 105
Sphærarum inferiorum ſtellæ quomodo in Zodiaci ſignis meare dicantur 105. 106
Sphærarum omnium lumen in Sole ſecundum Platonem 98
Sphærarum ſoni ſeptem 31
Sphæras circa aliquod immobile moveri neceſſum eſt 113
Sphærica forma ſola mentis capax 74
Spinalis medulla longum cerebrum vocata 42. a.
Spiramentum hominis quid conferat 608
Spiramenti natura 610
Spiritus fortior incipiens quam deſinens 131
Spiritus hauſtu privatum durare ultra horas ſeptem non poſſe 42
Spiritus pro anima 75
Squalere quid & unde dictum 563
Squalor quid 563
Stare id dici, ad quod acceditur 270
Stare quando incipiat puer 40
Stati dies 263. quales 265
Stativæ feriæ quales 263
Statoris Jovis ædes 390
Stellæ cœleſtes ignes 68. 75
Stellæ errantes 77
Stellæ & ſydera corpora divina 76
Stellæ & ſydera unde θεοὶ dicantur 309
Stellæ fixæ ſemper in eodem loco moventur 89

Stellæ globoſæ & rotundæ 77
Stellæ Jovis & Veneris beneficæ 97
Stellæ Mercurius & Venus quomodo dicantur ſupra & infra Solem locata 76
93
Stellæ ſempiterni ignes
Stellæ ſingulæ univerſa terra maj. 83.84
Stellæ quæ 68
Stellæ vagæ quinque 87
Stellarum animæ divinæ mentes 76
Stellarum circos Solis circo eſſe majores 84
Stellarum curſu res humanas diſponi, aut ſaltem ſignificari 272
Stellarum curſus cœlo infixi 85
Stellarum etiam fixarum an motus aliquis 87
Stellarum nomina unde 96
Stellarum quædam cur ſemper, quædam nunquam nobis videantur 82.83
Stellas errantes contrario quam cœlum motu verſari 88.89.91
Stellas errantes motu proprio volvi 89
Stellas moveri viſus humanus deprehendere non poteſt 157
Stellas nullam in ſpecie habere differentiam 77
Stellas omnes ad Solem referri 304. *b.*
Stellas omnes, excepta Luna, propria luce lucere 94.98
Stellis aves immolandas 402
Stephanitis uva 379
Stercutus dictus Saturnus 218
Στέρεον corpus ſolidum 23
Stomachi vis & officium 589
Stomacho laſſo cur nihil calidum adhibeatur 598
Stomacho ſenſus maxime neceſſar. 610
Stomachus paterfamilias 589
Straton Peripateticus 39
Strophe hymnorum 126.127
Struthium malum 375
Styli dicendi duo 438
Styx fluvius infernalis quid 53
Suave & Dulce non idem 603.604
Sublicius pons 241
Subulo quid 320. *b.*
Succi qualitas in cibis 588
Συμβολα notæ ſecundorum vel adverſorum 64. *b.*
Sumptuariæ leges unde 368.369
Superficie terminari omnia corpora 22
Superficiem intellectus de corporibus diſcernit 22
Superficies a corporibus non ſecernenda propter perpetuam ſocietatem 24
Superficies cum lineis, eſt prima incorporea natura poſt corpora 22
Superficies lineis terminatur 22
Superfic. quid apud Geomet. 121.122
Superi nobis Dii, nos inferis 12.53
Surſum nihil ruere poteſt 138
Sus prægnans terræ hoſtia 245
Συζυγία nervorum 610
Syene civitas ſub æſtivo tropico conſtituta 146.148
Syene quando umbras non ſpargat 146. *a.*
Syllana lex ſumptuaria 369
Syllæ nomen corruptum ex Sibyllæ nomine cur Corn. Rufo inditum. 276
Sylvicolæ 554
Symetus fluvius 512
Symphoniæ muſicæ, & ex iis conſtituta anima 34
Symphoniæ quinque 120
Syrius cujus ſideris proprie ſit ſtella 304. *b.* 305. *a.*
Syſſitiorum cauſa 367. *a.*

T.

Tabulæ duodecim 196. 197 earum renovatio 368
Taciti teſtimon. de *locis feralibus* 67. *a.*
Tactus vis totius corporis 609
Tametſi & *tamen* oppoſita 22. *a. b.*
Tametſi pro tamenetſi 22. *b.*
Tanais 147.181
Tangi nil ſine ſolido poteſt 31
Tantali pœna quid ſignificet 54
Tarentinæ oves quaſi Terentinæ 374
Tarentinum ſerum pyrum 376
Tarentum cur molle dictũ Horatio 374
Tarquinius Demarati Corinthii filius 208. 392
Tarquinius Superbus 220
Taũ litera quid ſignificet 303. *a.*
Tauri ſignum 89. 90. quomodo ad Solem referatur 305
Taurus ſidus 77. cur Veneri aſſignetur 243.
Taurus pro Sole ubi colatur 305
Taurus quibus Diis immoletur 408

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Taurus ſignum Veneri dicatum 110
Taxare & *tangere* quid differant 561
Tellana atra ficus 377
Temperantia animi jam purgati 48. politica 47. exemplaris 48
Temperantia Scipionis 52
Temperantiæ effecta 47
Temperantiæ officium 46
Temperatæ Zonæ 136
Temperatæ Zonæ partes, quæ frigidæ vicinæ, frigidiores; quæ peruſtæ vicinæ, calidiores 147
Temperatio mundi, dictus Sol 99
Tempeſtas ſuprema 197
Tempeſtiva pinus 550
Templum Dei mundus 72
Tempora certa lege naturæ connexa 225
Tempora non aliunde quam ex curſu Solis 154
Tempora non fuiſſe, cum fuit chaos 224
Tempora quatuor anni horæ dicta 303
Tempore abſumi omnia ac reſtitui 225
Tempus ante mundum non fuiſſe 154
Tempus omnia metere 224
Tempus præſens leonis capite ſignific. præterit. lupi, futur. canis effigie 299
Tempus quid 224
Ter terna ſuperficiem efficiunt 26
Ter terna ter cubum reddunt 26
Ter terna ter ſolidum corpus 122
Terentii unde dicti 374
Terentina nux 374
Terenum idem quod molle, Sabinorum lingua 374
Teres forma ſola divina 74
Termini corporum incorporei 22
Terminalia 252. 253
Termutia olea 379
Ternarii laus 30. 34
Ternarius medio numero vincitur 30
Ternarius numerus quomodo prima linea dicatur 122
Ternarius omnium numerorum primus impar 25
Terra cœleſtis circuli medium ac centrum 102
Terra centrum 113
Terra cur Bona Dea & Fauna & Ops & Fatua vocetur 245
Terra cur immobilis, cur in eam nutu ſuo omnia pondera ferantur 112. 113. 114. 85
Terra elementaris quæ 113
Terra globoſa 81
Terra infima 113
Terra Maja dicta a magnitudine 245
Terra mater cur Ops dicta 231
Terra mundanæ ſphæræ centrum & immobilis 94
Terra Mundi ima pars 94
Terra nova & ultima ſphæra 135
Terra noſtra quomodo dicatur anguſta verticibus, lateribus latior 151
Terra noſtra chlamydi extentæ ſimilis dicta 151
Terra omnis ad cœleſtem circulum puncti loco 83. 84. 151
Terra omnis quatuor inſulæ 150
Terra puncti loco ad cœli vaſtitatem 84
Terra, quæ a nobis colitur, parva quædam inſula 150
Terra quot diametros habeat 102
Terra reſpectu cœli punctum 135. *a.*
Terra ſicca & frigida 30. 595
Terra ſola immobilis 310
Terra ſphærarum nona & mundi ultima 112. atque immobilis 131
Terra ſphæricum punctum 84. *b.*
Terræ ambitus quantus 141. 142. & quot ſtadiorum 102
Terræ cinguli ſive Zonæ 135
Terræ diametros 102
Terræ & aquæ per frigidũ conjunct. 30
Terræ exiguitas cognita quem fructum ſecum ferat 152
Terræ frigus vel calor a cœlo, cui ſubjacet, communicatur 142. 143
Terræ globoſitas 83. 114. 134.
Terræ globus in templo Dei medius 68
Terræ imago Ægyptiis bos 294
Terræ medius cingulus cur inhabit. 135
Terræ nobis inhabitatæ latitudo 151
Terræ orbis in LX. diviſus partes 141
Terræ partes, quæ incoluntur, maculæ dictæ 140
Terræ quænam partes habitabiles, quænam incultæ 135. 136
Terræ ſeptentrionales & auſtrales extremitates cur inhabitabiles 135
Terræ ſitus & origo 113
Terræ ſpatia quanta habitabilia, quanta inculta 141

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Terræ ſuperius hemiſphærium Venus, inferius autem Proſerpina dictum 300
Terræ totius minima particula a nobis poſſidetur 152
Terræ umbra 102
Terram ab omni parte cœlum ſuſpicere 135
Terram excipere omnia nutu ſuo pondera 139
Terram lumine Solis clareſcere non relucere 94
Terram noſtram Oceano cingi, veluti parvam inſulam 134
Terram quomodo Oceanus ambiat 149. 150.
Terram vocari in ſacris Magnam matrem: ejus hoſtia ſus prægnans 245
Terrenas Zonas cœleſtibus iuſici 143
Tertia Junia, ſive Junia Tertia, filia Serviliæ & C. Caſſii uxor 323
Teſſera 23. 122
Tetrachordum cur Mercurio attributum 294
Τετρακτὺν Pythagorei venerantur: i. e. quaternarium numerum 33. 34
Teucer 45
Thalia nympha, deque ea fabula 512. 513
Tharſius Amphias 584
Thaſia nux 373
Thebe Urbs Aſiæ ab Achille everſa 488
Themiſferia Cereris ſacra dicta 413
Theocritem in opere paſtorali imitatus Vergilius 440
Theocritus Chius ob ſcomma in Antigonum occiſus 583
Θεοὶ pro ſideribus & ſtellis 399
Theologi quomodo potentiam Solis demonſtrent 313
Theonis verba de aſtrorum inventione 108. *a.*
Θεὸς γυναικεία Medea dicta 247
Θεωρητικὸν animæ unde 63
Theron Rex, ejuſque contra Herculis templum expeditio 298
Theſeus 275
Θυμβραῖος Apollo cur dictus 281
Θυμικὸν animæ pars 34
Θυμικὸν animæ unde 63
Θύον apud Homerum pro citreo malo 376
Θυραῖος cur Apollo 225
Thuricremæ aræ apud Vergilium, ex Lucretii imitatione 554
Thyrſus Bacchi 292
Tiberini piſces in deliciis habiti 365
Tibiarum ſonus cur alius acutior, alius gravior 130. 131
Tibur malum 375
Tignum & tignus 553. *a.*
Timæum & Socratem non eodem tempore fuiſſe 191
Timæus 10
Timentes cur palleſcant, curque tremant 615
Timor paſſio 71
Timore laborantem felicem eſſe non poſſe 56
Timorem cum amore miſceri non poſſe 235
Timoſum pyrum 376
Tineas necare citreum malum veſtibus interjectum 375
Titianum pirum 376
Tityi jecur depaſcens vultur quid 53. 459
T. Larcius Dictator 222
Toga picta a Tullo Hoſtilio inſtituta 208
Togata gens pro Romanis 555
Toni oppidum devotum 407
Tonum in duas dividere partes impoſſibile 120
Tonos ſive Tonus, muſicus numerus, quem epogdous parit 120
Toronii Flacci in Auguſtum ſcomma 336. 337
Tot nobis hoſtes quot ſervi, proverbium 235
Toto cœlo errare, proverbium 413
Τράχηλος media veli pars 519
Τραγήματα 349
Trajani obitus 312
Trajanus quomodo Heliopolitani Jovis oraculum expertus 311
Tranſenna quid 354. *b.*
Tranſmittunt pro tranſeunt 548
Transverſi quinam nobis dicti 140

Tremellius Scropha dictus 212
Tremor unde metuentibus 615
Tremulum lumen unde 548
Tribunum plebis nullum abeſſe Roma integrum diem licere 196
Trigonalis forma 30
Trigonum corpus 23
Trinundinus dies 268
Triplaris numerus 97. quid 119
Triſtis pro amaro 553
Tritones cur Saturni templi faſtigiis impoſiti 223
Trivia cur dicta Diana 225
Triumphi auctor primus Liber Pater 292
Trojanus equus 356
Trojanus porcus cur dictus 356
Tropici duo 37. 80. 137
Tropici Zodiaci termini 147
Tuba unde 564
Tuberes admodum ſparſæ dictæ inſulæ minuſculæ 133. *b.*
Τύχη numen 295
Τύχης nulla apud Homerum mentio 497
Tulliam Ciceronis filiam tres maritos habuiſſe 330. *b.*
Tullus Hoſtilius Saturno templum conſecravit 222. Magiſtratuum inſignia primus inſtituit 208
Turacis ager 230
Turicremus 554
Turrianum pyrum 376
Tuſci cur Nonas plures habebant 261
Tuſculani 245
Tutela quando pueri & puellæ liberentur 40
Tutelæ ſeu Philotidis ancillæ cum aliis inſigne facinus 239
Tutelares Deos evocandi mos 404. 405
Tutilina Dea, ejuſque feriæ 264
Tychonianæ hypotheſes laudatæ 93. *b.*
Tyranni vita an beata, Dyoniſius tyrannus cuidam oſtendit 56
Tyrannus nunquam timoris expers 54
Tyrrhenum mare 622

V.

VAgæ ſphæræ ſeptem 59
Vagarum ſphærarum motus 131
Valerianum ſerum pyrum 376
Valerius Maximus Meſſanam cepit 218
Valeſii pro Valeriis 385
Variola uva 379
Vatinii cavillum in Ciceronem 328
Vatinii conſulatus Ciceronis ſcommate notatus 327
Vatinius a populo lapidatus 341
Vatinius Auguſti cavillo notatus 334
Ve particula quid ſignificet 567
Vecors unde & quid 567
Vectigalia locari menſe Martio ſolita 243
Vectigaliorum pro vectigalium 200
Vector quid ſignificet 340. *b.*
Vehemens unde & quid 567
Vehere & *vehi* quid 561
Veji oppidum devotum 407
Velabrum Urbis celeberrimus locus 230
Velivolum 554
Venæ receptacula ſanguinis 589
Venator de quibus interrogandus 580
Venerem calidis omnibus provocari 599
Venerem in ſacris genitricem vocari 243
Venerem matrimonia amicitiaſque componere 244
Veneri cur Aprilis menſis ſacer 301
Veneri cur ſecundus menſis ſacer 243
Veneri Saliorum carminibus nulla laus attributa 244
Veneri Tauri ſignum in Zodiaco dicatum 243
Veneris annus 157
Veneris & Mercurii ſphæra Solis quaſi comites 92
Veneris & Mercurii idem ſonus 117. *a.*
Veneris nullum nomen aut feſtum ſub regibus Romanis 244
Veneris ſimulachrum Cypri barbatum, quia eadem mas & fœmina 401
Veneris ſphæra 63
Veneris ſphæra pro aëre 58
Veneris ſphæra deſiderium excitat 63.
Veneris ſtella anno per Zodiacum curſum conficit 92
Veneris ſtella cur benigna 96
Venus Æneæ mater 243
Venus ἀφροδίτη 404
Venus Architis apud Aſſyrios 300

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Venus Deus non Dea cur 401
Venus eadem cum Luna 402
Venus e ſpuma orta 224. 243. unde ἀφροδίτη 224
Venus & Mercurius Solis quaſi ſatellites 85. 131
Venus lugens quid ſignificet 301
Venus Lunus a Parthis cultus 402. *a.*
Venus pro ſuperiore terræ hemiſphærio 300
Ventris duo orificia 589
Ventris laxamentum ſequi timorem, & cur 615
Venucula uva 379
Ver humidum ſimul & calidum 37. 595
Vera per figmentum referendi modi 7
Verba æque ac vinum convivium hilarare 576
Verbis obſoletis non utendum 203
Verbis præſentibus utendum 203
Verbis propriis Vergilius eſt uſus 384. 385. 386. 387. &c.
Verbum Græcum de quinario 29. *a.*
Verbum inſolens tanquam ſcopulum eſſe fugiendum 204
Vergiliæ fixæ 89
Vergiliæ in Tauro clariores 90
Vergiliana apophthegmata 496
Vergiliana epitheta 552. 553. 554
Vergiliani poëmatis diſpoſitio 490. 491
Vergilii ad Auguſtum epiſtola 314. 315
Vergilii brevitas 436. 437. copia 437 ſiccitas 437. floridum dicendi genus 437. omnia ſimul juncta 437. 438
Vergilii cum Cicerone comparatio 435
Vergilii cura in exprimendis diverſis hoſtiarum generibus 393
Verg. & Homeri par ſplendor 475. 476
Vergilii facundia 436
Vergilii gloria quæ 314. & laus 316
Vergilii in Grammaticis Græcis præceptor Parthenius 503
Vergilii in nominibus ſacrorum locorum retinendis diligentia 390. 391. 392
Vergilii locus explicatus 147. 148
Vergilii repetitiones, interpoſitiones 558. intermiſſiones 559. indignatio, miſeratio, trepidatio, conqueſtio 559
Vergilii ſtylus maturus & gravis 438. ardens & erectus *ibid.*
Vergilii vitia ab Homero mutuata 486. 487
Vergilium in quibuſdam ab Homero diſcrepare 497. 498
Vergilium multa a Græcis traxiſſe 440. 441. 442
Vergilium non apte feciſſe initium belli inter Trojanos & Latinos 499
Vergilium nullius unquam diſciplinæ error involvit 147
Vergilium quædam ab aliis, quæ videbatur ab Homero, ſumpſiſſe 544
Vergil. antiquæ latinitatis ſtudioſus 570
Vergilius cum natura rerum comparatus 438. 439
Vergilius cur Jovi taurum immolari dixerit 409
Vergilius diligens in verbis pro cauſæ merito eligendis 560
Vergilius Homericæ perfectionis imitator 44
Vergilius in quibus & quomodo imitetur Homerum 440. 441. 443. 447. & ſeqq.
Vergilius in quibuſnam Homero ſuperior videatur 469. 470. in quibuſnam inferior 477. 478
Vergilius Mallius trib. mil. 266
Vergilius moriens poëmata ſua igni legavit 314
Vergilius non minus orator quam poeta 314. 315
Vergilius nullius diſciplinæ expers 34. 80. 265
Vergilius quænam a Græcis mutuaverit a 504. uſque ad 525. quænam a Latinis 526. 527. &c.
Vergilius quænam occulte à Græcis traduxerit 504. 505. 506
Vergilius qualis Homeri imitator 486. 487. 488. 489
Vergilius quam fuerit Græcæ linguæ addictus 502. 503
Vergilius quomodo Deorum propria nomina expreſſerit 392
Vergilius quomodo figuris uſus peculiaribus 556. 557
Vergilius quomodo Græca verba operi inſeruerit 550. 551
Vergilius quomodo Homerica epitheta imitatus eſt 487. 488

Ver-

Vergilius quomodo ſacrorum ritus obſervaverit 381. 382
Vergilius quomodo vocabulis antiquis uſus 546. 547
Vergilius Venetus 439
Vergilius verbis propriis eſt uſus 384. 385. 387. 388
Verianum malum 375
Verno luto, hyberno pulvere grandia farra 518
Verro ignorat perfectum 697
Vertigo cur ex crebra corporis in orbem rotatione 607. 608
Verum cum non in omnibus liqueat, omnes tamen opinari 62
Verum latens quomodo anima perſpiciat 17
Veſanus unde & quid 567
Veſicæ officium 636
Veſpera 198
Veſpera ab ἑσπέρα 193. *a. b.*
Veſpertilio an inter aves numerand. 638
Veſta cur potens dicta 392
Veſtæ ignem renovari Calend. Martiis 242
Veſtales virgines 274. 355
Veſtibulum proprie quid & unde dictum 567
Veſtium omina quæ 67. *a. b.*
Veteres proprie loquutos eſſe 561
Vettius, Auguſti in eum jocus 332
Vettius Prætextatus 190
Vetuſtas adoranda 357
Vetus unde & quid 567
Vexare quid & unde tractum 561
Viæ ἀγυιαὶ appellatæ 225
Vibonenſis & Peſtanus duo maris ſinus 549. *a.*
Vices pares, à militia ductum 109. *a.*
Viciſſitudinis rerum humanarum cauſa 154. 155
Victus primorum hominum qualis 153
Videndi ratio 629. 630
Vidua quaſi *valde idua*, id eſt *valde diviſa*: aut *vidua*, id eſt *a viro diviſa* 262
Viduis ad nubendum feriæ magis quam virginibus aptæ 262
Vim cuiquam facere feriis, piaculare 262
Viminalis collis 228
Vina cur in Ægypto frigida 60
Vina cur nunquam aut raro congelaſcant 620
Vina varia vitanda 587. 594
Vinalia 200
Vinaliorum pro vinalium 199
Vinaliorum dies Jovi ſacer 199
Vini auctor Liber Pater 292
Vini moderatus uſus laudatus 349. 350
Vini natura humida 617
Vini nimietas nec ad Venerem, nec ad conceptionem conducit 599
Vino ſomnum conciliari 599
Vinum cur αἴθοπα οἶνον Homerus appellarit 620. 621
Vinum cur quod vetuſtiſſimum, optimum 616. 617
Vinum cur, ſi vas diutule ſemiplenum cuſtodiatur, acorem incurrat 617
Vinum cur ſtomacho laſſo adhibeatur 598
Vinum cur ſudore nimio aut laxato ventre defeſſis ingeratur 599
Vinum defœcatum cur magis penetret, & cur facile mutetur 616
Vinum idem jejuno quam ei qui cibum ſumpſerit meracius 618
Vinum in dolii medietate cur optimum 617. 618
Vinum ingenii virtutiſque fomes 349
Vinum lac nuncupatum 247
Vinum miteſcere cum mulſum fit 411
Vinum natura frigidum 598. 599
Vinum non libari Cereri ſed mulſum 409. 410.
Vires quando decreſcere incipiant 41
Virgines patrimæ matrimæque 209
Virginis ſignum 91. juſtitia 306
Virgo cur numerus ſeptenarius 28
Virgo quomodo pro Sole 306
Viridiorum pro viridium quid ſignificet 200
Virium augmentum quinta annorum hebdomade compleri 40. 41
Virorum vox cur gravis 613
Viros frigus facillime tolerare 603
Viros vocare feriis illicitum 266
Virtute & Voluptate nihil ſibi contrarium magis 591
Virtute ſola beatos fieri 46. 182
Virtutes aliæ otioſæ aliæ negotioſæ 182

Vir-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Virtutes animi jam purgati 48. exemplares 48. purgatoriæ *ibid.*
Virtutes paſſiones in homine auferre 49
Virtutis præmium ampliſſimum conſcientia 19. 152
Virtutis fructus in conſcientia ſapienti, minus autem perfecto in gloria 152
Virtutum duplex genus 182
Virtutum genera quatuor ſecundum Platonem 47
Virtutum effectus, beare 49
Virtutum ideæ in mente 48
Virtutum officia ſecundum Stoïcos 46
Virtutum ſemina infixa ſemper elucere 52
Viſio ὅραμα 10. quid 13. 14
Viſui tria neceſſaria 630
Viſus hominis non ultra centum & octoginta ſtadia 81
Viſus nocturnus appoſite dictum 9 *b.*
Viſum φάντασμα 11. quid 13
Viſum quando incipiat movere puer 40
Viſus unde in oculis 629
Vita animæ in quo conſiſtat 53
Vita vulgo, animæ mors 57
Vitæ finem eſſe exſpectandum non præcipitandum 69. 70. 71
Vitæ finem hominem latere neceſſe eſt 45
Vitæ redditus Er Platonicus 2. *a.*
Vitam a Sole omnia mutuantur 37
Vitam nil aliud, quam, vivere in corpore, antiquitas putavit 53
Vitam noſtram præcipue Sole & Luna moderari 97
Vitellii pavor 55. *a.*
Vitiſator 552. 554.
Vitro ſolvendo firmandoque ignis ex myrica optimus 640. 641
Vitula Dea unde dicta, pro Victoria 386
Vitulæ Deæ frugibus ſacra fiunt 386
Vitulari quid 386
Vivendi meta ſeptenarii decas 41
Ulyſſis error quatenus a Vergilio in Ænea expreſſus 411
Umbilici reliquias quando jactet puer 40
Umbra terræ 120
Umbracula 548
Umbro 264
Umbrorum dies qualis 195
Ungues cur ſine ſenſu 609
Unguis dolor ubi 609
Unionis a Cleopatra abſumti magnitudo 370. 371
Unionum in aceto diſſolutio 370
Unitas mas & fœmina, par & impar, non numerus quanquam fons numerorum 27
Unitatis laus 27
Unum apud Geometras puncti locum obtinere 23
Vocabulorum auctor antiquitas 80
Vocales literæ ſeptem a natura repertæ, & cur Latinis quinque tantum 40
Vocare apud veteres quid 457. *a.*
Vocis concordiam ponderum lege provenire 119
Vola 42
Volatile ferrum pro ſagitta 555
Volemum pyrum 376
Volones quinam dicti 238
Voluntariæ cohortes 238
Volupiæ ſacellum 229
Voluptas an ſemper virtuti inimica 591. 596
Voluptas guſtus & tactus beluina, id eſt cibi & Veneris 351
Voluptas quænam vitanda 350. 351
Voluptas ſeriis & ſtudioſis cavenda 591
Voluptas Stoïcis hoſtis, Epicureis ſummum bonum 320
Voluptas utendi modo honeſta, vel inhoneſta 597
Voluptate & virtute nihil ſibi contrarium magis 591
Voluptates quænam homini cum belluis communes 351
Voluptatis maximæ definitio Epicuro 562.
Vomitundam, antiquis dictum 547
Vomitoria in ſpectaculis quæ 547
Vox homini naſcenti quomodo detur 245.
Vox in feminis & eunuchis quare exilior 613
Urania Muſa unde dicta 126
Urbes exercitusve devovendi verba & ritus 406

Urbes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Urbes omnes in alicujus Dei tutela 404.
Urbinus ſervi virtute periculo mortis ereptus 236
Vri, id eſt boves feri 552
Urina retrimentum potus 636
Urox 552. *a*
Uſurpativa verba quæ 693
Vſurpatum ire mulierem 196
Uvarum genera 379
Vvidi ignes 282. *a*, *b*.
Vulcani uxor Maja 245
Vulcani uxor Majeſta 245
Vulcanus cur dictus Mulciber 552
Vulcanus quibuſdam ex uno parente natus 28. *a*
Vulnera ex æreo mucrone minus noxia 644.
Vultur jecur Tityi depaſcens quid 53. 54.
Uxore præſente quibus ſcommatibus locus 584

X.

Xanthippus 191
Xeniades Corinthius 240
Xenocrates ſapiens 26. *a*.

Y.

Ὑπερκαταληκτικοὶ verſus Syllaba longiores 487
Ὑπερκαταληκτικοὶ verſus ſicut & ἀκέφαλοι ac λαγαροὶ apud Vergilium imitatione Homeri 487
Ὑπερβαίνοντες dies qui 252

Z.

Zeno Stoicus 240
Zilmiſſus collis 288
Ζώχυες animæ ſacratorum hominum 401.
Ζώδεια 110
Zodiaci appellatio 108 109. unde 110.
Zodiaci & Planetarum aliarum delineatio 105. 106
Zodiaci in duodecim partes diviſio quomodo reperta 105. 107
Zodiaci latitudo 80
Zodiaci ſigna cur aliis ſtellis breviori, aliis longiori tempore percurrantur 106. 107.
Zodiaci ſigna omnia ad Solis naturam referri 304. 305
Zodiaci ſigna quæ quibus numinibus dicentur 243
Zodiaci ſigna quomodo ſphærarum inferiorum ſtellæ occupent 105. 106
Zodiaci ſignorum ordo 89
Zodiacum lacteo circulo oblique interſecari 60
Zodiacum per Zonas temperatas volvi 148.
Zodiacum quanto tempore Solis curſus abſolvat 251
Zodiacum tribus lineis conſtare 80
Zodiacus circus *ibid.*
Zodiacus de tropico in tropicum obliquatus 146
Zodiacus ex quibus conſtet 105
Zodiacus Solis via 145. 154
Zona 60
Zona uſta ſive torrida 80. quæ 147. 148. cur ſemper flammis obnoxia 146.
Zonæ cœli quinque 29. cur perpetuo frigore oppreſſæ 94. 100
Zonæ temperatæ 136
Zonæ temperatæ partes, quæ frigidæ vicinæ frigidiores 147. quæ peruſtæ vicinæ, calidiores 147
Zonæ terræ quot & quæ habitabiles 135. 136. 137.
Zonas eaſdem ineſſe cœlo, quæ inſunt terræ 142. 143
Zopyrion 238
Ζυγὰ ἢ ἄζυγα luſus Auguſti 217. *b*
Ζυγὸς Scorpii prior pars. 244

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

INDEX AUCTORUM

Qui in notis laudati, illuſtrati vel emendati.

A.

ACcius emendatus 221.b
Ælianus 56. b. 279. b. 300. a. 332. b. *expoſitus* 361. a,b.
Ælius Spartianus 402. a.
Æſchylus 407. a. *correctus* 513. a,b.
Agellius 11. b. 18. b. 66. b. 127. a. 195. a, b. 196, a. 201. b. 203. b. 204. b. 206. b. 227. a, b. 229. b. 240. a. 254. a. 267. a. 285. b. 326. b. 339. b. 341. b. 343 b. 344. b. 345. a. 346. a. 348. a. 350. b. 356. a. 358. b. 370. a. 389. a. 401. a. 417. a. 501. b. 403. a. b. 561. a. 566. a. b. 568. 569. 634. b. 642. a. *correctus* 189. a. 202. a. b. 203. b. 222. a. 326. a.
Albinovanus 333. a.
Ammianus 349. b.
Apicius 355. b. 372. a.
Apollonius 65. a. *ejus interpres* 353. b. 402. b. 457. a.
Apulejus 11. a. b. 12. a. 13. b. 55. a. 64. b. 65. b. 111. a. 215. a,b. 233. b, 266. a, 285. b. 324. a, 328. b. 347. a, 358, a, 372. b. 417. b. 434. b. 457. a. 500. b. 582. a. 615. b. 616. a. 633. b. *illuſtratus* 58. a. *emendatus* 133, a, 188, a, 282, a. 434, a, b. 497. a, 573, a, 634, a.
Arati interpres 58, b,
Aratus 593, a.
Ariſtenætus 210, a, 326, b. 346, b. 582 b.
Ariſtonicus 346, b.
Ariſtophanes 231, b, 286, b, 339, b.
Ariſtoteles 133, b.
Arnobius 2, b, 19, b, 38, a, b. 62, b, 64. a, 47, a, 48, b, 154. a, 161, a. 184, b, 224, a. 246, a, 260. a. 266, b, 275, a. 279, a, 286, a, 356, a, 372, b, 404 a, 405, b. 413, a, 510. a. *correctus* 62, a, 502, a, b. 697. a, b
Artemidorus 14, b, 15, a.
Aſconius 330, b, 358, b,
Aſtrampſychus 15, a, *ejus locus conſtitutus* ibid,
Athenæus 3, a, 348, a, 397, a, 408, a, 519, a, 593, a, 634, b, *emendatus* 346, b.
Auguſtinus 690, b,
Auſonius 12, b, 285, a, 326, a, 344, b, 420, a, b, 500, a, 667, a.

B.

BVias 246, a,

C.

CÆcilius 505, b.
Cælius Antipater 272, b.
Cæſar 327, b,
Calixenus Rhodius 519, a.
Callimachus 104, a, 247, a.
Capella 79, a, b, 93, a, b, 326, a. *emendatus* 502, a.
Caper Grammaticus 366. a, 526, b,
Carphilides 161, a, 303, b.
Caſiodorus 346, a.
Cato 38, b, 379, a, *emendatus* 261, a.
Catullus 65, b, 202, b, 215, a, 218, a. 307, a, 344, b, 511, a, 531, b, 573, 626, 693, a, *emendatus* 504, b, 642, a.

Celſus

Celſus 42. a. 69. a. 256. b. 372. b. 376 b.
Cenſorinus 222. a. 242. a. 250. b. 255. a. 256. b. 304. b. *bis emendatus* 128. b. 195. b. 198. b. 303. b.
C. Gellius 222. a.
Cicero 10. b. 11. b. 22. b. 55. b. 62. b. 64. b. 92. a. 202. b. 215. b. 220. b. 233. a. 254. b. 260. b. 268. b. 333. a. 335. a. 337. b. 547. a. 549. a. 551. b. 593. a. 607. b. 649. a.
Cinna poëta 353. a.
Claudianus 149. a. 155. b. 162. b. 294. b. 302. b. 510. b. 511. b. 532.
Clemens Alexandrinus 12. a.
Clemens Protrept. 275. b.
Cleomedes 100. a.
Codex Theodoſianus 186. a.
Columella 355. b. 377. a. b. 378. b.
Conſtantinus Geoponicôn actor 593
Copernicus 93. a.
Cornificius 557. a.
Corn: Nepos 3. a.
Curopalates 551. b.
Curtius 38. b. 67. a. 326. b.
Cyprianus 223. b. 319. b. 353. b. 364. b. 404. a.

D.

Didymus 247. a.
Dio 231. b. 347. b. 348. b.
Diodorus Siculus 290. a.
Diogenes Laërtius 240. a. 275. b. 396. a.
Diomedes 364. b. 554. a.
Dyoniſius Halicarnaſſeus 220. a. 233. b.

E.

Empiricus Marcellus 593. b.
Ennius 365. a. 504. b. 529. b. 320. b. 692. a.
Etymologicus emendatus 275. b,
Eubulus Comicus 596. a.
Eupolis 593. a.
Euripides 690. a.
Euripidis Scholiaſtes 247. a.
Euſebius 303. b. 654. a. b
Euſtacnius 278. b. 288. b.

F.

Fabius 260. a.
Favonius Eulogius 26. a. 38. a.
Feſtus 6. b. 42. a. 55. a. 59. a. 64. b. 188. b. 217. b. 202. b. 214. a. 221. b. 222. a. 231. a. 260. a. 264. a. 266. a. 295. b. 305. a. 315. a. 320. b. 322. b. 323. a. 327. b. 343. b. 356. a. 358 b. 359. a. 373. a. 397. a. 398. b. 400. b. 405. b. 408. b. 411. b 419. b. 435. b. 490. b. 511. b. 519. b. 531. b. 532. b. 552. a. b. 557. b. 565. b. *emendatus* 66. b. 255. a. b.
Firmicus 6. b.
Flaccus 396. b.
Florus 19. a. 439. b.
Fulgentius 38, a.

G.

Galenus 632. b.
Geoponicôn auctor 604. a. *vide Conſtantinus*
Georgius Codinus 226. b.
Gloſſarium 22. b. 17. a. 111. a. 127. a. 143. b. 231. b. 246. a. 255, b. 279, b. 303. a, 307, 329, a. b. 322, a, 323. a. 346, b, 355. a, b, 360. b. 364. b, 366, b, 382, a, 390. a, 401, a, 405, a, b, 408, b. 434, b, 496, a. 509, b, 519, b, 552, a, b, 561. b. 563, b, 565, a. 566, b. 616, b. 641. b. *emendatum* 526, b, 527, a.

H.

Harpocration 257, a,
Heraclides Ponticus 585, b,
Heſiodus 284, b, 303. b.
Hierocles 48, a,
Hieronymus 59, b, 67, b, 127, b. 268. a, 286, a, 227, a, 353. a, 372, b. 407, a, *emendatus* 323, b, 349, a,
Hipparchus 108, a,
Hippocrates 15, a, 39, b, 341. a. 414, a, 632, b, 642. a,
Homerus 281, a, 413, b, 651, a,
Horatius 118, a, 348, a. 491, b, 585, a, *correctus* 220, b.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

I.

JOhannes Sariſberienſis 352, b, 356, a, b, 358. b, 365, b, 370, a, 401, a, 497, b, 571, b, 586, a.
Iſidorus 256, a, 338, a, 379, b, 434, b. 641. a, emendatus 252, a,
Iulius Cæſar 22. b.
Iulius Firmicus 110, b,
Iulius Modeſtus 405. a.
Iuſtinus 3, a, 6, a, 19, a, 38, a, 180, b, 367, a, 420, b, 583, a.
Iuvenalis 48, b, 149. b, 234, b, 235, a, 243, a, 286, a, 298, a, b, 315. b, 319, a, 320, a, 333, a, 334. b, 344. b, 347, b, 353, b, 355, b, 358, a, 364, a, 372, a, 394, a, 547. b, 581, a, 616, b, 635, b, emendatus 298, b, 299, a, 408, a, b. 643, a.
Iuvenalis interpres 386. b,

L.

LAberius 372, b,
Lactantius 25. b. 42, b, 184, a, b, 219, b, 227, 233, b, 247, a, 399, a, emendatus 241, b.
Lampridius 64, b, 223, a.
Livius 6, a, 220, b, 233, b. 254, a, b, 356. a. 439. a. 567. a.
Lucanus 146, a. 302. a. 331. b. 532. a.
Lucianus 347. a.
Lucilius 532. b. in eum conjectura 551. a.
Lucretius 260. b. 302. b. 326. a. 270. b. 505. a.
Lutatius 545. a. emendatus 58. b. 284. a. 294. b.
Lycophron 299. b.

M.

MAcrobius 65. b. 96. b. 98. a. 99. b. 113. b. 114. a. b. 154. b. 155. b. 159. b. 161. a. 176. a. 178. a. b. 180. a. b. 124. a, b. 213. a, b, 245. a. 249. b. 254. a. 259. b 265. b. 285. a. 290. a. 297. b. 309. b. 315, b. 321. a. 363. a. 386. a. 417. b. 457. a. 488. a. 567. a. emendatus & explicatus 9. b. 12. b. 16. a. 23. a. 27. a. 37. b, 50. b. 57. b. 61. a. 69. b. 89. a. 94. b. 95, a. b. 101. a. b. 123, b, & paſſim: illuſtratus 73. a. 100. a, 130. a. b. 281, b. 325. b. 378. b. ejus lectio firmata 8. a, b, 18, a, b, 117, a, b, 146. a, 215. b. 247. b. 278. b. 299, b. 306. a, b, 330. a. 370. b. ſuppletus 149. a. 185. b. 192. b. 224. b. 270, b, 352. b.
M. Capella 261. b.
Mamertini Panegyricus emendatus 491. b.
Manilius 149. a. 306. a. 326. a. 421. a. emendatus 304. a. b.
Marcellinus 399. b.
Martialis 17. a. 55. b. 69. b. 66. b. 191. a. 197. b. 296. a. 320. a. 321. b. 322. a. 328. b. 334. a. b. 348. b. 355. b 359. a. b. 360. a. 370. b. 372. a. b. 382. a. 386. b. 408. b. 557. a. 573. b. 616. a, 620, a, 634. b. 641. b. illuſtratus 59. b. emendatus 59. a, 641, a.
Maſurius 199, a, 405, a.
Minutius Felix 19. a. 42. b. 88. a. 279. a. 306. a.
Modeſtinus 378. a.

N.

NÆvius 372. a.
Nazarii Panegyricus emendatus 491. a.
Niciarius 165. a.
Nonius 92. a. 202. b. 229. b. 356. a. 565. b.

O.

ORigenes 59. b.
Orus Apollo 300, b. 552. b.
Ovidius 9. b. 15. b. 64. b. 92. b. 118. a. 130. b. 176. b. 177. b. 217. a. 305. a. 323. a. 344. b. 488. a. 494. b. 510. a. b. 553. b. 616. b. 622. a. 632. a. 641. b.

P.

PAlladius 246. b. 376. a. 377. b.
Panegyricus incertus emendatus 359. b. 490. b.
Papinius 66. a. 401. b. 402. a. 545. a. 555. a.

Pan-

Pauſanias 497. b.
Perſius 199. a. 234. a. 286. a. 397. a.
Perſii interpres 221. a. 223. b.
Pervigilis Veneris ſcriptor 224. a. *emendatus* 641. b.
Petronius 6. a. 11. a. 55. b. 66. b. 133. b. 184. a. 199. b. 322 a. 325. b. 326. b. 327. a. 345. b. 392. 410. a. 492. a. 497. b. 500. b. 553. a. 572. b. 631. a. 632. a. *emendatus* 54. a. 148. a. b. 220. a. b. 324. a. 327. a. b. 532. b. 585. a. 641. a. *illuſtratus* 526. a. b.
Phædrus 7. a. 104. b.
Philo Biblienſis 312. b.
Phylolaus 34. b.
Pindarus 278. a.
Pindari Scholiaſtes 347. a.
Plato 4. a. b. 8. a. 62, b. 48. b. 98. a. b. 117. b. 125. a. 155. a. 511. a. 575. b. 582. b.
Plautus 6. a. b. 13. b. 17. a. 64. a. 65. a. 109. b. 172. 215. a. 234. a. 282. 304. b. 317. a. 321. b. 322. b. 326. a. 341. b. 352. a. 355. b. 359. a. 363. a. 378. b. 387. b. 557. a. 573. a. 596. a. b. 613. a. 641. b. *emendatus* 65. b. 66. b. 214. a. b. 374. b. 490. a. 425. b. 457. b., 531. a. b. 538. a. 583. b. 642. b. *explicatus* 29. a. b. 355. a. 553. b. 554. a.
Plinius 29. b. 38. a. 65. a. 197. b. 226. a. 302. a. 327. b. 336. a. 337. a. 355. a. b. 356. b. 359. b. 362. a. 365. a. 372. a. 376. a. 377. a. b. 378. a. 399. b. 408. b. 566. a. 573. b. 625. b.
Plinius Iunior 622. a. *emendatus* 632. a.
Pleutarchus 4. a. 9. a. 11. b. 12. a. 233. b. 250. b. 268. b. 303. b. 330. b. 339. a. 367. a. 575. b. 576. b. 583. a. 585. a. b. 594. 638. a. 640. a.
Polybius 358. a.
Pollux 305. a.
Pomponius 64, a. 254. b. 297. a. 342. a.
Porphyrius 61. b. 247. a.
Priapeja 433. a.
Priſcianus 18. a.
Propertius 109. b. 353. b. 383. a. 408. a. 494. a. 504. a. 510, a. b. 550. a. 554. b. 579. b. *emendatus* 692. a. b.
Prudentius 434. b.
Ptolemæus 108. a.
Pythagoras 9. a. 34. b. 65. a.

Q.

Q*Vintilianus* 46. b. 92. b. 181. b. 331. a.

S.

S*Aluſtius* 227. b. 260. a. 492. a.
Sammonicus Serenus 619. a.
Seneca Philoſophus 55. b. 56. b. 96. a. 104. a. 132. a. 161. b, 173. b. 187. 233. b. 234. b. 236. a. 334. a. 335. a. 338. a. 345. a. 360. a. 382. b. 434. b. 573. a. 585. a. 614. a. 697. a. *emendatus* 14. a. b. 65. b. 69. a. 133. a. *explicatus* 13. a. 573. b.
Seneca Rhetor 319. a. *emendatus* 357. a.
Seneca Tragicus 137. a. 453. a. *correctus* 400. a. 296. a. b.
Servius 55. b. 70. b. 298. a. 351. b. 439. a. 509. b. 570. a. b.
Sidonius Apollinaris 407. b. 619. b.
Siſennæ locus reſtitutus 550. a. b.
Solinus 19. b. 42. b. 250. b. 251. a. 336. a. 432. a. 456. b. 457. a. *correctus* 252. a. 255. a. 337. a.
Sophocles 405. a. 452. a. 551. a.
Spartianus 64. b. 405. b.
Statius 15. b. 294. a. 353. b. 360. a. 527. a. 547. b. 566. b.
Stephanus de urbibus 497. b.
Strabo 511. a. *emendatus* 278. a.
Suetonius 11. a. 54. b. 65. a. 231. b. 249. a. 255. a. 268. b. 285. b, 320. a. 325. a. 327. b. 331. b. 336. a. 339. a. 345. b. 357. b 348. b. 370. b. 373. a. 383. b. 525. a. 593. b. 596. a. 632. a. *emendatus* 360. a. *lectio ejus firmata* 383. b.
Suidas 304. b.
Sulpicius Severus 42. a. 602. a.
Symmachus 260. b.

T.

T*Acitus* 19. b. 65, a. 66. b. 67. a. 183. a. 327. a. 347. b. 364. b. 421. a. 601. b. *emendatus* 55. a. 602. b.

Terentius 118. b. 215. b. 554. a.
Tertullianus 59. a. 67 b. 269. b. 294. b. 347. b. 364. a. 383. b. 491. b. 581. a. 635. b.
Theo 7. a. 108. a.
Theocritus 61. b. 87. b. 278. a.
Theodoretus emendatus 275. b.
Theophraſtus 12. a. 593. b.
Tibullus 323. a. 374. a. 408. a. 456. a. 510. a. b. 62. b. 65. a. *ejus lectio firmata* 456. b. *emendatus* 690. a.
Tranquillus 373. b.

V.

V*Alerius Maximus* 65. a. 198. a. 202. b. 223. a. 233. a. b. 236. 254. 389. b. 456. 618. b. *emendatus* 65. a. 335. b. 343. a. b.
Varro 199. b. 202. a. 246. a. 321. b. 356. b. 458. b. 362. a. b. 366. a. 397. b. 402. b. 403. a. 572. b. 697. a.
Vergilius 13. b. 15. b. 66. a. 70. a. 96. a. 104. a. 118. b. 128. b. 177. b. 191. a. 215. a. 229. a. 277. a. 234. a. 285. b. 298. b. 304. b. 317. a. 331. a. 374. 383. a. b. 423. a. 452. a. 491. a. 505. b. 510. a. 531. b. 535. a. 545. a. b. 622. b. 641. *emendatus* 432. b. 634. a. *in Culice correctus* 149. a. b.
Velius Longus 231. a.
Vellejus 156. a. *emendatus* 628. a. b.
Verrius 405. a.
Vlpianus 22. a. 288. a. 338. a.
Vopiſcus 55. b. 338. a.

X.

X*Enophon* 575. b

Z.

Z*oſimus* 300. b. 347. a. 654. b.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13

11076

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 13